https://doi.org/10.15388/vu.thesis.292
https://orcid.org/0000-0002-7731-0117

VILNIAUS UNIVERSITETAS

Milda
MARKEVIČIŪTĖ

Administracinės atsakomybės samprata ir teisinio reguliavimo modelis Lietuvoje

DAKTARO DISERTACIJA

Socialiniai mokslai,
Teisė (S 001)

VILNIUS 2022

Disertacija rengta 2012–2018 m. studijuojant doktorantūroje Vilniaus universitete ir ginama eksternu.

Mokslinė vadovė – doc. dr. Indrė Žvaigždinienė (Vilniaus universitetas, socialiniai mokslai, teisė, S 001) (nuo 2017-06-19 iki 2018-10-01),
Mokslinis vadovas – prof. dr. Arvydas Andruškevičius (Vilniaus universitetas, socialiniai mokslai, teisė, S 001) (nuo 2012-10-01 iki 2017-06-19).

Mokslinis konsultantas – doc. dr. Rimantas Simaitis (Vilniaus universitetas, socialiniai mokslai, teisė, S 001).

Gynimo taryba:
Pirmininkas – doc. dr. Haroldas Šinkūnas (Vilniaus universitetas, socialiniai mokslai, teisė, S 001).
Nariai:
Prof. dr. Aurelijus Gutauskas (Vilniaus universitetas, socialiniai mokslai, teisė, S 001),
Prof. habil. dr. Kinga Flaga-Gieruszyńska (Ščecino universitetas, socialiniai mokslai, teisė, S 001),
Prof. dr. Rasa Ragulskytė-Markovienė (Mykolo Romerio universitetas, socialiniai mokslai, teisė, S 001),
Doc. dr. Vigita Vėbraitė (Vilniaus universitetas, socialiniai mokslai, teisė, S 001).

Disertacija ginama viešame Gynimo tarybos posėdyje 2022 m. kovo mėn. 15 d. 13 val. Teisės fakulteto JR2 auditorijoje ir nuotoliniu būdu (gynimas hibridiniu būdu). Adresas: (Saulėtekio al. 9, JR2 auditorija, Vilnius, Lietuva), tel. +370 5 236 6185; el. paštas tf@tf.vu.lt

Disertaciją galima peržiūrėti Vilniaus universiteto bibliotekoje ir VU interneto svetainėje adresu:
https://www.vu.lt/naujienos/ivykiu-kalendorius

https://doi.org/10.15388/vu.thesis.292
https://orcid.org/0000-0002-7731-0117

VILNIUS UNIVERSITY

Milda
MARKEVIČIŪTĖ

The Concept of Administrative Liability and its Model in Lithuania

DOCTORAL DISSERTATION

Social Sciences,
Law (S 001)

VILNIUS 2022

The dissertation was prepared between 2012 and 2018 during the doctoral studies at Vilnius University and is defended on an external basis.

Academic supervisor – Assoc. Prof. Dr. Indrė Žvaigždinienė (Vilnius University, Social Sciences, Law, S 001) (from 2017-06-19 until 2018-10-01); Prof. Dr. Arvydas Andruškevičius (Vilnius University, Social Sciences, Law, S 001) (from 2012-10-01 until 2017-06-19).

Academic consultant – Assoc. Prof. Dr Rimantas Simaitis (Vilnius University, Social Sciences, Law, S 001, Law, S 001).

This doctoral dissertation will be defended in a public meeting of the Dissertation Defence Panel:

Chairman – Assoc. Prof. Dr. Haroldas Šinkūnas (Vilnius University, Social Sciences, Law, S 001).

Members:

Prof. Dr. Aurelijus Gutauskas (Vilnius University Social Sciences, Law, S 001),

Prof. Habil. Dr. Kinga Flaga-Gieruszyńska (Ščecin University, Social Sciences, Law, S 001),

Prof. Dr. Rasa Ragulskytė-Markovienė (Mykolas Riomeris University, Social Sciences, Law, S 001),

Assoc. Prof. Dr. Vigita Vėbraitė (Vilnius University, Social Sciences, Law, S 001).

The dissertation shall be defended at a public meeting of the Dissertation Defence Panel at 13:00 on the 15th of March 2022 in Room JR2 of the Faculty of Law.

Address: Sauletekis alley, 9, JR2, Vilnius, Lithuania

Tel. +370 5 236 6185; e-mail: tf@tf.vu.lt

The text of this dissertation can be accessed at the library of Vilnius University, as well as on the website of Vilnius University:

www.vu.lt/lt/naujienos/ivykiu-kalendorius

SANTRUMPOS

ABTĮ	Administracinių bylų teisenos įstatymas
angl.	Anglų kalba
ANK	Administracinių nusižengimų kodeksas
ATPK	Administracinių teisės pažeidimų kodeksas
BK	Baudžiamasis kodeksas
BPK	Baudžiamojo proceso kodeksas
CK	Civilinis kodeksas
d.	Diena, dalis
ES	Europos Sąjunga
ES Chartija	Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartija
ESTT	Europos Sąjungos Teisingumo Teismas
EŽTK	Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija
EŽTT	Europos Žmogaus Teisių Teismas
kt.	Kita
LAT	Lietuvos Aukščiausiasis Teismas
lot.	Lotynų kalba
LVAT	Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas
m.	Metai
p.	Puslapis
pan.	Panašiai
pranc.	Prancūzų kalba
pvz.	Pavyzdžiui
Rekomendacijos R(88) 18	1988 m. spalio 20 d. Europos Tarybos Ministrų Komiteto priimtos Rekomendacijos Nr. R(88) 18 ir

	aiškinamasis memorandumas „Įmonių atsakomybė už pažeidimus“
Rekomendacijos R(91) 1	1991 m. vasario 13 d. Europos Tarybos Ministrų Komiteto priimtos Rekomendacijos Nr. R(91) 1 dėl administracinių sankcijų
str.	Straipsnis
Šengeno konvencija	Konvencija dėl Šengeno susitarimo 1985 m. birželio 14 d. sudaryto tarp Beniliukso ekonominės sąjungos valstybių, Vokietijos Federacinės Respublikos ir Prancūzijos Respublikos Vyriausybių dėl laipsniško jų bendrų sienų kontrolės panaikinimo įgyvendinimo
t. y.	Tai yra
t. t.	Taip toliau
Vyriausybės Koncepcija	Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2012 m. spalio 24 d. nutarimu Nr. 1304 „Dėl poveikio priemonių taikymo ūkio subjektams pagrindinių nuostatų koncepcijos patvirtinimo“ patvirtinta koncepcija
žr.	Žiūrėkite

TURINYS

ĮVADAS 9
1. ADMINISTRACINĖS ATSAKOMYBĖS SAMPRATA 33
1.1. Administracinės atsakomybės samprata ir Lietuvos administracinės atsakomybės teisinio reguliavimo modelis 33
1.1.1. Administracinės atsakomybės sąvoka ir samprata teisės moksle 33
1.1.2. Administracinės atsakomybės teisinis reguliavimas Lietuvoje 50
1.1.3. Administracinės atsakomybės turinys teismų praktikoje 85
1.1.4. Pasirinktų užsienio valstybių administracinės atsakomybės teisinio reguliavimo analizė 98
1.1.5. Administracinės atsakomybės teisinio reguliavimo modelis Lietuvoje. 113
1.2. Administracinės atsakomybės atribojimas nuo baudžiamosios atsakomybės 118
1.2.1. Baudžiamosios atsakomybės įtaka administracinei atsakomybei 119
1.2.2. Administracinės atsakomybės ir baudžiamosios atsakomybės atribojimo kriterijai 127
1.2.3. Principo *non bis in idem* įtaka administracinės atsakomybės ir baudžiamosios atsakomybės atribojimui 166
Pirmos dalies apibendrinimas 172
2. ADMINISTRACINĖS ATSAKOMYBĖS TEISINIO REGULIAVIMO MODELIO YPATUMAI 177
2.1. Administracinės atsakomybės subjektas ir jo nulemti reguliavimo ypatumai 177
2.1.1. Administracinės atsakomybės subjektas 177
2.1.2. Administracinės atsakomybės subjekto kaltės nustatymo taisyklės 188
2.2. Administracinę atsakomybę taikančių institucijų sistemos ypatumai ... 215
2.3. Administracinės atsakomybės įgyvendinimas ir su tuo susijusios aplinkybės 231
2.4. Speciali administracinės atsakomybės bylų teisena 271
Antros dalies apibendrinimas 308
IŠVADOS 311

LITERATŪROS SĄRAŠAS 313
PRIEDAI 365
SUMMARY 442
INFORMACIJA APIE AUTORĘ (CV) 466
PUBLIKACIJŲ SĄRAŠAS 468
INFORMATION ABOUT THE AUTHOR (CV) 469
LIST OF SCIENTIFIC PUBLICATIONS BY THE AUTHOR 471

„Įstatymų leidėjas, nesilaikydamas griežtai sistemos, išmėtydamas atskirus nuostatus, kaip pakliuvo, net po visai svetimas jiems teisės sritis, ardyte ardo ir šiaip jau apirusius teisės sistemos griaučius... Nepatogumas, kurį jaučiame neturėdami tinkamos įstatymų sistemos, yra geriausias įrodymas, kad sistema būtinai reikalinga.“

P. Stravinskas, 1939 m.

ĮVADAS

Disertacinio tyrimo problematika, objektas ir ribos. Administracinė atsakomybė[1] kaip viena iš teisinės atsakomybės rūšių šiuolaikinėje teisėje nėra naujas reiškinys. Istoriškai administracinės atsakomybės vystymasis siejamas su baudžiamąja atsakomybe: apytiksliai iki XIX amžiaus už viešosios teisės pažeidimus paprastai buvo taikoma baudžiamoji atsakomybė. Tačiau vystantis visuomenei ir ūkinei sistemai, o kartu ir tobulėjant teisinei sistemai bei formuojantis naujoms teisės šakoms[2], buvo sukurtas reguliavimas, kuris įtvirtino valstybės reagavimą į viešosios teisės pažeidimus ne baudžiamosios teisės priemonėmis. Tokių kvazibaudžiamųjų santykių atsiradimas buvo aiškinamas poreikiu reglamentuoti naujas veikas bei dekriminalizacijos tendencija, kadangi baudžiamosios atsakomybės taikymas už visų rūšių ir bet kokio sunkumo teisinio reguliavimo pažeidimus gali būti pernelyg griežtas ir neproporcingas[3]. Svarbu ir tai, kad baudžiamosios atsakomybės taikymas už mažiau pavojingas veikas buvo

---

[1] Šiame tyrime administracinės atsakomybės sąvoka naudojama administracinės atsakomybės, taikomos pagal ANK (iki 2017-01-01 – ATPK) ir specialiuosius įstatymus, santykiams apibrėžti, nors kaip bus nurodyta toliau šiame darbe, dažnai terminas „administracinė atsakomybė“ naudojamas tik atsakomybei pagal Administracinių nusižengimų kodeksą apibrėžti.

[2] Pavyzdžiui, aplinkos teisė, konkurencijos teisė, finansų teisė.

[3] Žr., pvz., NORRIE, A. (2014). Crime, Reason and History. A Critical Introduction to Criminal Law: Third Edition. Cambridge: Cambridge university press. P. 102-109; SCOTT, C. (2009). Regulatory Crime: History, Functions, Problems, Solutions [interaktyvus]. University College Dublin. Prieiga per internetą: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1433817 [žiūrėta 2020 m. gruodžio 9 d.]. P. 3-5; DUFF, R. A., et al. (2015). Introduction: Towards a Theory of Criminalization? *Criminalization: The Political Morality of the Criminal Law* [interaktyvus]. Oxford Scholarship Online. Prieiga per internetą: https://books.google.lt/books?id=I8yRBQAAQBAJ&pg=PT97&lpg=PT97&dq=regulatory+offences+history&source=bl&ots=0DOP-aks8w&sig=vtcSEnWC70l1j_3Z_5jjwEJ8GD8&hl=lt&sa=X&ved=0ahUKEwiD--PRz9DNAhXLbZoKHU_-A9Y4FBDoAQgjMAE#v=onepage&q=regulatory%20offences%20history&f=false [žiūrėta 2017 m. vasario 4 d.]; CORNISH, W., et al. (2010). *The Oxford History of the Laws of England: Volume XIII: 1820-1914 Fields of Development* [interaktyvus]. Oxford Scholarship Online. Prieiga per internetą: http://www.oxfordscholarship.com/view/10.1093/acprof:oso/9780199239757.001.0001/acprof-9780199239757-chapter-5, [žiūrėta 2015 m. rugsėjo 15 d.].

brangus ir apsunkinantis teismų aparatą, todėl atsakomybės taikymo supaprastinimas galėjo duoti teigiamos naudos ir šiais aspektais. Dėl šių priežasčių kai kurie pažeidimai, kurie dėl savo pobūdžio ir sukeliamų padarinių buvo nelaikytini tokiais pavojingais kaip klasikiniai nusikaltimai, buvo klasifikuoti ne kaip nusikalstamos veikos, už kurias taikoma baudžiamoji atsakomybė, o kaip kitokios rūšies pažeidimai, Lietuvos teisėje dar vadinami administraciniais teisės pažeidimais (nusižengimais)[4]. Tokie pažeidimai nuo nusikalstamų veikų skyrėsi keliais aspektais: pasižymėjo mažesniu pavojingumo laipsniu ir kitokiu pavojingumo pobūdžiu, lengvesniais padariniais, o pačiais pažeidimais nebuvo kėsinamasi į fundamentalias asmenų teises ir laisves. Dėl to už tokių veikų padarymą buvo numatyta ne baudžiamoji, o administracinė atsakomybė, o kartu ir švelnesnės nuobaudos, lyginant su tomis, kurios taikomos už baudžiamosios teisės draudžiamas veikas.

Lietuvos teisėje administracinė atsakomybė visų pirma buvo siejama su atsakomybės taikymu pagal ATPK[5] (nuo 2017-01-01 – ANK[6]). Tačiau nuo dešimtojo dešimtmečio vidurio buvo priimami ir atskiri įvairius veiklos sektorius reglamentuojantys įstatymai[7], kurie, be kita ko, numatė ir ūkio subjektams[8]

[4] ANK 5 straipsnio 1 dalyje administracinis nusižengimas apibrėžiamas kaip ANK uždrausta kaltininko padaryta pavojinga veika, kuri atitinka požymius, nustatytus ANK ypatingojoje dalyje. ATPK 9 straipsnio 1 dalyje administracinis teisės pažeidimas buvo apibrėžiamas kaip „priešingas teisei, kaltas (tyčinis arba neatsargus) veikimas arba neveikimas, kuriuo kėsinamasi į valstybinę arba viešąją tvarką, nuosavybę, piliečių teises ir laisves, į nustatytą valdymo tvarką, už kurį įstatymai numato administracinę atsakomybę“. Specialiųjų įstatymų atveju nėra apibrėžta, kas yra laikytina specialiųjų įstatymų pažeidimu. Tačiau sisteminė specialiųjų įstatymų analizė, o taip pat Viešojo administravimo įstatymo nuostatų analizė leidžia daryti išvadą, kad specialiųjų įstatymų pažeidimu laikomas specialiajame įstatyme nustatytų taisyklių nesilaikymas.

[5] Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodeksas (1985). *Vyriausybės žinios,* 1-1.

[6] Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodeksas (2015). TAR, 2015-11216.

[7] ŠEDBARAS, S. (2005). Administracinė atsakomybė. Vilnius: Justitia. P 105-106.Pirmieji specialieji įstatymai, kuriuose buvo numatytos ekonominės sankcijos, buvo Konkurencijos įstatymas, Alkoholio kontrolės įstatymas, Tabako, tabako gaminių ir su jais susijusių gaminių kontrolės įstatymas ir Ekonominių sankcijų už visuomenės sveikatos priežiūros teisės aktų pažeidimus įstatymas. Šiuo metu tokių įstatymų yra suskaičiuojama 31, dažniausiai taikomi yra įvardijami šio tyrimo 10 išnašoje. Šio darbo tikslais sąvokai „specialieji įstatymai“ priskirtini teisės aktai, nustatantys atsakomybę ūkio subjektams, taigi, ir Finansų ministro įsakymu patvirtintos Projektų administravimo ir finansavimo taisyklės.

[8] Šio tyrimo tikslais ūkio subjektu laikomas fizinis arba juridinis asmuo, kita organizacija ar jų filialas, Lietuvos Respublikos teritorijoje vykdantis ūkinę veiklą, kurią prižiūri priežiūros institucijos (viešojo administravimo subjektai) (Viešojo administravimo įstatymas, 2 straipsnio 14 dalis). Ūkio subjektu gali būti, pavyzdžiui, įvairių formų juridiniai asmenys, fiziniai asmenys, veiklą vykdantys individualios veiklos pažymos ar verslo liudijimo pagrindu (sąrašas nebaigtinis).

taikytiną atsakomybę už jų pažeidimus. Šiuos įstatymus tapo įprasta vadinti[9] specialiaisiais įstatymais[10], taip šie įstatymai yra vadinami ir šiame tyrime. Taigi,

[9] ANDRUŠKEVIČIUS, A. (2010). Administracinio baudimo santykiai: teisingumo ir protingumo principų poveikis. Teisė, 21-34. P. 21-34.

[10] Lietuvos teisiniame reguliavime specialiaisiais įstatymais, reglamentuojančiais administracinę atsakomybę, iš esmės tapačią baudimui pagal ATPK (ANK), vadinami įstatymai, reglamentuojantys ūkio subjektų administracinę atsakomybę (dar vadinamą ekonominėmis sankcijomis). Tokių teisės aktų Lietuvos teisiniame reguliavime yra 31, toliau šiame tyrime bus analizuojami šie specialieji įstatymai: Lietuvos Respublikos alkoholio kontrolės įstatymas (*Valstybės žinios*, 1995, Nr. 44-1073; 2004, Nr. 47-1548), Lietuvos Respublikos asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymas (*Valstybės žinios*, 1996-07-03, Nr. 63-1479), Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos įstatymas (*Lietuvos aidas*, 1992-01-30, Nr. 20-0), Lietuvos Respublikos branduolinės saugos įstatymas (*Valstybės žinios*, 2011-07-19, Nr. 91-4316), Lietuvos Respublikos draudimo įstatymas (*Valstybės žinios*, 2003, Nr. 94-4246; 2011, Nr. 145-6816), Lietuvos Respublikos elektroninių pinigų ir elektroninių pinigų įstaigų įstatymas (*Valstybės žinios*, 2011, Nr. 163-7759), Lietuvos Respublikos elektroninių ryšių įstatymas (*Valstybės žinios*, 2004, Nr. 69-2382), Lietuvos Respublikos energetikos įstatymas (*Valstybės žinios*, 2002-06-07, Nr. 56-2224), Lietuvos Respublikos finansinių priemonių rinkų įstatymas (*Valstybės žinios*, 2007, Nr. 17-627; 2011, Nr. 145-6818), Lietuvos Respublikos klimato kaitos valdymo finansinių instrumentų įstatymas (*Valstybės žinios*, 2009-07-23, Nr. 87-3662), Lietuvos Respublikos kolektyvinio investavimo subjektų įstatymas (*Valstybės žinios*, 2003, Nr. 74-3424; 2012, Nr. 77-3977), Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymas (*Valstybės žinios*, 1999-04-02, Nr. 30-856), Lietuvos Respublikos Lietuvos banko įstatymas (*Valstybės žinios*, 1994-12-23, Nr. 99-1957; 2001-03-30, Nr. 28-890), Lietuvos Respublikos mažmeninės prekybos įmonių nesąžiningų veiksmų draudimo įstatymas (*Valstybės žinios*, 2010-01-05, Nr. 1-31), Lietuvos Respublikos mokesčių administravimo įstatymas (*Valstybės žinios*, 2004-04-28, Nr. 63-2243), Lietuvos Respublikos nesąžiningos komercinės veiklos vartotojams draudimo įstatymas (*Valstybės žinios*, 2008-01-15, Nr. 6-212), Lietuvos Respublikos papildomo savanoriško pensijų kaupimo įstatymo pakeitimo įstatymas (*Valstybės žinios*, 2011-12-01, Nr. 146-6823), Lietuvos Respublikos pašto įstatymas (*Valstybės žinios*, 1999, Nr. 36-1070; 2004, Nr. 60-2125), Lietuvos Respublikos pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencijos įstatymas (*Valstybės žinios*, 1997-07-04, Nr. 64-1502), Lietuvos Respublikos produktų saugos įstatymas (*Valstybės žinios*, 2001-07-25, Nr. 64-2324), Lietuvos Respublikos profesinių pensijų kaupimo įstatymas (*Valstybės žinios*, 2006, Nr. 82-3248; 2011, Nr. 146-6824), Lietuvos Respublikos reklamos įstatymas (*Valstybės žinios*, 2000-07-31, Nr. 64-1937), Lietuvos Respublikos statybos įstatymas (*Valstybės žinios*, 1996-04-10, Nr. 32-788), Lietuvos Respublikos tabako, tabako gaminių ir su jais susijusių gaminių kontrolės įstatymas (*Valstybės žinios*, 1996-02-07, Nr. 11-281), Lietuvos Respublikos teritorijų planavimo įstatymo pakeitimo įstatymas (*Valstybės žinios*, 2013-07-16, Nr. 76-3824), Lietuvos Respublikos transporto veiklos pagrindų įstatymas (*Lietuvos aidas*, 1991-10-25, Nr. 215-0), Lietuvos Respublikos užimtumo įstatymas (TAR, 2016-07-05, Nr. 18825), Lietuvos Respublikos vartojimo kredito įstatymas (*Valstybės žinios*, 2011-01-04, Nr. 1-1), Lietuvos Respublikos vartotojų teisių gynimo įstatymas (*Valstybės žinios*, 1994-12-07, Nr. 94-1833), Lietuvos Respublikos vertybinių popierių įstatymas (*Valstybės žinios*, 2007, Nr. 17-626; 2011, Nr. 145-6819). Išimtis – atsakomybę numatančios Finansų ministro 2014-10-08 įsakymu Nr. 1K-316 Dėl projektų administravimo ir finansavimo taisyklių patvirtinimo patvirtintos Projektų administravimo ir finansavimo taisyklės (Lietuvos Respublikos Finansų ministro 2014-10-08 įsakymas Nr. 1K-316 „Dėl projektų administravimo ir finansavimo taisyklių patvirtinimo patvirtintos Projektų administravimo ir finansavimo taisyklės“. TAR, 13940).

buvo sukurtas teisinis reguliavimas, už kurio pažeidimus ūkio subjektams taikoma atsakomybė, tokia atsakomybė nėra baudžiamoji, tačiau ji taip pat nėra įtraukta į ANK (iki 2017-01-01 – ATPK), nors tokių siūlymų ir iniciatyvų būta ne vienos[11]. ANK rengėjai tokį sprendimą aiškino juridinių asmenų atžvilgiu taikoma objektyviojo pakaltinamumo (angl. *strict liability*) taisykle[12]. Taigi, nors ANK yra naujas teisės aktas, pakeitęs ATPK, tačiau juo fizinių asmenų ir ūkio subjektų atžvilgiu taikoma administracinė atsakomybė nebuvo suvienyta nei į kodifikuotą teisės aktą, nei į tarpusavyje suderintą sistemą (priėmus ANK nebuvo atitinkamai peržiūrėti ir suderinti specialieji įstatymai). Be to, ANK nėra įtvirtinta nuostatų, kurios apibrėžtų ANK ir specialiųjų įstatymų tarpusavio santykį[13]. Tai

---

Tačiau ūkio subjektų atsakomybę gali nustatyti ir kiti specialieji įstatymai. Šiame tyrime toliau bus analizuojami aukščiau išvardyti specialieji įstatymai. Nors aukščiau minėtos Projektų administravimo ir finansavimo taisyklės yra poįstatyminis teisės aktas, šio tyrimo tikslais nurodant į specialiuosius įstatymus, bus nurodoma ir į šį teisės aktą.

Aptariamą sistemą yra analizavę ir Lietuvos teisės mokslininkai, pavyzdžiui, ŽILINSKAS, D. (2000). Ar lipsime į medį iš viršaus? Kai kurie probleminiai administracinės teisės sampratos aspektai. *Justitia,* 1, 35-36; ŠEDBARAS, S. (2005). *Administracinė atsakomybė*.

[11] 1999 m. gegužės 25 d. ATPK pakeitimo ir papildymo įstatymo projektu buvo siūlyta ATPK numatyti ir visų rūšių įmonių administracinę atsakomybę (tokiu būdu nebebūtų poreikio ūkio subjektų administracinę atsakomybę nustatyti specialiaisiais įstatymais), siekiant sukurti su baudžiamosios atsakomybės institutu derančią sistemą, tačiau šie pakeitimai nebuvo priimti (žr., pvz., 1999 m. gegužės 25 d. Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodekso pakeitimo ir papildymo įstatymo projektas, įstatymų projektų Nr. P-1839, P-1840 aiškinamasis raštas [interaktyvus]. Prieiga per internetą: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=80780 [žiūrėta 2015 m. birželio 24 d.]; 1999 m. lapkričio 4 d. Vyriausybės nuomonė Administracinių teisės pažeidimų kodekso pakeitimo ir papildymo įstatymo projektui [interaktyvus]. Prieiga per internetą: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=89342 [žiūrėta 2015-06-24]; 1999 m. gruodžio 14 d. Komiteto išvada Administracinių teisės pažeidimų kodekso pakeitimo ir papildymo įstatymo projektui [interaktyvus]. Prieiga per internetą: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=92091 [žiūrėta 2015 m. birželio 24 d.]). Panašių pasiūlymų būta ir vėliau, tačiau jie taip pat nebuvo patvirtinti (žr., pvz., 2004 m. lapkričio 3 d. Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodekso projektas, reg. Nr. IXP-3939, registruota 2004-11-03 [interaktyvus]. Prieiga per internetą:
https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/TAIS.244306?positionInSearchResults=0&searchModelUUID=29f55cf5-9b5c-4c14-bc90-fa2a1143e402 [žiūrėta 2016 m. rugpjūčio 20 d.]).

[12] 2011 m. rugsėjo 9 d. Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodekso patvirtinimo ir įsigaliojimo įstatymo projekto aiškinamasis raštas [interaktyvus]. Prieiga per internetą: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=406528 [žiūrėta 2014 m. balandžio 10 d.].

[13] Palyginimui, ATPK 2 straipsnyje buvo įtvirtinta nuostata, kad administracinę atsakomybę gali reguliuoti ir kiti įstatymai, taikomi tiesiogiai, kol jie nėra įtraukti į ATPK, tokiu būdu suformuojant įspūdį, kad ATPK yra bendrojo pobūdžio reguliavimą nustatantis aktas, o specialieji įstatymai – specialaus. Pažymėtina, kad teismai, nagrinėdami bylas dėl administracinio baudimo specialiųjų įstatymų pagrindu ir konstatavę teisės spragą, kaip teisės analogija dažnai remdavosi ATPK. Žr., pvz., Lietuvos vyriausiojo administracinio

reikšminga, kadangi 2012 m. patvirtintoje Lietuvos Respublikos Vyriausybės Koncepcijoje[14] konstatuotas galiojančių specialiųjų įstatymų reguliavimo neatitikimas. Siekiant pašalinti dalį tokių skirtumų buvo koreguojamas Viešojo administravimo įstatymas, įtvirtinant jame bendras taisykles, skirtas būtent ūkio subjektų atsakomybei.

Taigi, Lietuvos teisėje administracinė atsakomybė yra reguliuojama daugiau nei trisdešimčia teisės aktų: administracinė atsakomybė ir jos taikymas ir priėmus naująjį ANK išliko reglamentuojami ir kodifikuoto įstatymo – ANK, ir kitų įstatymų (31 specialiojo įstatymo, ABTĮ[15], Viešojo administravimo įstatymo, o taip pat ir poįstatyminių teisės aktų), o toks reguliavimas yra nesuderintas tarpusavyje. ANK reglamentuoja konkrečias fizinių asmenų atžvilgiu draudžiamas veikas, apibrėžtas ANK ypatingojoje dalyje, o taip pat ir taisykles, taikomas nuobaudų skyrimui, bei administracinių nusižengimų bylų teiseną. Tuo tarpu specialieji įstatymai be nuostatų, reguliuojančių veiklą konkrečioje srityje, paprastai reglamentuoja tik draudžiamas veikas ir nuobaudų dydžius, pažeidimų tyrimo reglamentavimo išsamumas skiriasi, o nuobaudos apskundimui taikoma ABTĮ nustatyta teisena[16]. Pažeidimų tyrimui ir administracinės atsakomybės taikymui specialiųjų įstatymų pagrindu taikytinos ir Viešojo administravimo įstatyme nustatytos taisyklės (su jame nustatytomis išimtimis).

Svarbu, kad atsakomybės už specialiųjų įstatymų pažeidimus reglamentavimas buvo vystomas atsietai ir fragmentiškai, ne tik nederinant specialiųjų įstatymų reguliavimo tarpusavyje ir su ATPK (ANK), tačiau kai kuriais atvejais netgi nustatant skirtingas taisykles, taikytinas panašiems klausimams, nors tokiems skirtumams nėra objektyviomis aplinkybėmis pagrįsto paaiškinimo. Analizuojamo administracinės atsakomybės fragmentiško

---

teismo 2004 m. gruodžio 28 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-11-1046-04; Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2011 m. rugsėjo 29 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-62-2928-11; Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2011 m. liepos 1 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-525-2400/2011; Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2012 m. sausio 31 d. nutartis administracinėje byloje Nr. N-62-982/2012; Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2012 m. vasario 15 d. nutartis administracinėje byloje Nr. N-575-931-12; Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2012 m. kovo 2 d. nutartis administracinėje byloje Nr. N-575-846/2012.

[14] Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2012 m. spalio 24 d. nutarimas Nr. 1304 „Dėl poveikio priemonių taikymo ūkio subjektams pagrindinių nuostatų koncepcijos patvirtinimo“. *Valstybės žinios*, 127-6403; Papildyta Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2014 m. liepos 30 d. nutarimu Nr. 750 (Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2014 m. liepos 30 d. nutarimas Nr. 750 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2012 m. spalio 24 d. nutarimo Nr. 1304 „Dėl poveikio priemonių taikymo ūkio subjektams pagrindinių nuostatų koncepcijos patvirtinimo“ pakeitimo“. TAR, 10781). Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatymo Nr. VIII-1234 2, 8, 36-1, 36-2, 36-4 straipsnių pakeitimo ir Įstatymo papildymo 36-8 ir 36-9 straipsniais įstatymas (2014). TAR, 17213.

[15] Kiek tai susiję su ginčų teisenos reguliavimu.

[16] Išimtys iš tokio reguliavimo aptartos toliau šiame tyrime.

reguliavimo nulemti skirtumai yra reikšmingi ypač dėl to, kad kai kurios savo esme tapačios arba itin panašios veikos yra draudžiamos ir už jas gali būti baudžiama ir pagal ANK (prieš tai – ATPK), ir pagal specialiuosius įstatymus, kadangi ANK ir specialieji įstatymai atsakomybę taiko už veikas, atliktas tose pačiose teisinio reguliavimo srityse[17]. Tačiau pagal ANK (prieš tai – ATPK) atsakomybė taikoma fiziniams asmenims (tame tarpe ir ūkio subjektų vadovams tais atvejais, kai nusižengimą gali padaryti juridinis asmuo), o pagal specialiuosius įstatymus – ūkio subjektams[18] (tame tarpe ir fiziniams asmenims, pavyzdžiui, vykdantiems veiklą pagal verslo liudijimą ar individualios veiklos pažymą) ir kai kuriais atvejais – ūkio subjektų valdymo organams (jų nariams) ar kitiems fiziniams asmenims. Atsakomybė specialiųjų įstatymų pagrindu išsiskiria tuo, kad specialieji įstatymai neišsamiai reglamentuoja atsakomybėn traukiamų asmenų garantijas, o kai kuriais atvejais – jų apskritai nereglamentuoja. Pavyzdžiui, teisė neduoti parodymų ir neteikti įrodymų, galinčių inkriminuoti atsakomybėn traukiamą subjektą, kai kuriais atvejais nėra garantuojama taikant atsakomybę specialiųjų įstatymų pagrindu, nors yra kildinama iš teisės į teisingą procesą principo (EŽTK 6 str.). Specialieji įstatymai taip pat neaptaria įrodinėjimo naštos paskirstymo, nekaltumo prezumpcijos ir kitų fundamentalių garantijų. Svarbu, kad atsakomybė pagal specialiuosius įstatymus juridiniams asmenims gali būti panašiai griežta kaip ir baudžiamoji atsakomybė, o fiziniams – netgi griežtesnė. EŽTT formuoja nuoseklią praktiką, kad tuo atveju, kai atsakomybė savo sukeliamų pasekmių griežtumu gali būti prilyginta baudžiamajai atsakomybei, tokion atsakomybėn traukiamiems asmenims turi būti prieinamos minimaliai tokios pat garantijos kaip ir baudžiamojon atsakomybėn traukiamiems asmenims[19]. Todėl administracinei atsakomybe nesudarant vieningos su baudžiamąja atsakomybe suderintos sistemos, reglamentuojančios visus su administracine atsakomybe susijusius santykius, toks reguliavimas neturėtų būti laikomas atitinkančiu EŽTK keliamus reikalavimus. Kvestionuotina ne tik tai,

[17] Pavyzdžiui, ANK 76 straipsnis ir Alkoholio kontrolės įstatymo 34 straipsnio 4 dalis, ANK 170 straipsnis ir Tabako, tabako gaminių ir su jais susijusių gaminių kontrolės įstatymo 26 straipsnis, Reklamos įstatymo 9 straipsnis ir ANK 145 straipsnis, Mažmeninės prekybos įmonių nesąžiningų veiksmų draudimo įstatymo 12 straipsnio 1 dalis ir ANK 152 straipsnis. Alkoholio kontrolės įstatymo 34 straipsnis ir ANK 168 straipsnis, Tabako, tabako gaminių ir su jais susijusių gaminių kontrolės įstatymo 26 straipsnis ir ANK 170 straipsnis. Detaliau aptarta antroje šio tyrimo dalyje.

[18] Kaip jie apibrėžti Viešojo administravimo įstatymo 2 straipsnio 14 dalyje.

[19] Pavyzdžiui, *Engel ir kiti prieš Nyderlandus* [EŽTT], Nr. 5100/71, 5101/71, 5102/71, 5354/72, 5370/72, [1976 m. birželio 8 d.]. ECLI:CE:ECHR:1976:1123JUD000510071; *Tomasovis prieš Kroatiją* [EŽTT], Nr. 53785/09, [2011 m. spalio 18 d.]. ECLI:CE:ECHR:2011:1018JUD005378509; *Ozturk prieš Vokietiją* [EŽTT], Nr. *8544/79*, [1984 m. vasario 21 d.]. ECLI:CE:ECHR:1984:0221JUD000854479; *Campbell ir Fell prieš Jungtinę Karalystę* [EŽTT], Nr. 7819/77, 7878/77, [1984 m. birželio 28 d.]. ECLI:CE:ECHR:1984:0628JUD000781977; *Matyjek prieš Lenkiją* [EŽTT], Nr. 38184/03, [2007 m. balandžio 24 d.]. ECLI:CE:ECHR:2007:0424JUD003818403.

kad fiziniams asmenims ir ūkio subjektams (dažniausiai tai juridiniai asmenys) administracinė atsakomybė taikoma skirtingais teisiniais pagrindais ir pagal skirtingas taisykles bei taikant skirtingas garantijas, atsižvelgiant į jų vykdomą veiklą ir jos rūšį, bet ir tokios administracinės atsakomybės taikomų taisyklių nesuderinamumas su baudžiamosios atsakomybės reguliavimu.

Šie praktikoje iškylantys klausimai atkleidžia dar vieną tarpusavyje nesuderinto administracinės atsakomybės reguliavimo problemą: esant daug vienodos teisinės galios teisės aktų, sudarančių administracinės atsakomybės teisinio reguliavimo modelį, bet nesant nustatytos aiškios jų tarpusavio hierarchijos, sudėtinga nustatyti, kuriuo teisės aktu turėtų būti remiamasi kaip analogija. Minėta, kad specialieji įstatymai kai kurių aspektų apskritai nereglamentuoja, todėl nustačius, kad toks reguliavimas – teisės spraga, yra net keli galimi variantai, kokiu teisės aktu turėtų būti vadovaujamasi. Pažymėtina, kad teismų praktikoje tokiais atvejais remiamasi ir ANK, ir BK, ir kituose specialiuosiuose įstatymuose įtvirtintu reguliavimu[20].Pažymėtina, kad šie teisinio reguliavimo ypatumai nėra visuomet pagrįsti objektyviomis priežastimis. Dažnu atveju toks reglamentavimas yra nulemtas chaotiško vystymosi, o neišsamaus ir nenuoseklaus teisinio reguliavimo sukeliamos problemos paliekamos spręsti teismų praktikai. Ši situacija yra nepriimtina visų pirma dėl to, kad pirminė teismų funkcija Lietuvoje turėtų būti teisingumo vykdymas ir teisės aiškinimas, tuo tarpu atvejai, kai teismai ne aiškina, o sukuria taisyklę, turėtų būti veikiau išimtis, kadangi tinkamą teisėkūrą turėtų užtikrinti įstatymų leidėjas. Atvejai, kai teismai sukuria taisyklę ir išsprendžia kilusį klausimą, kartu nulemia situaciją, kuomet asmens teisės ir pareigos yra ne įtvirtintos konkrečiai norminiuose teisės aktuose, ko turėtų būti siekiama dėl teisinio reguliavimo aiškumo, bet paliekamos bylą sprendžiančio teismo diskrecijai. Tokiu būdu išsprendžiama konkreti problema, tačiau neužtikrinama, kad kitą kartą panaši problema nekiltų. Pažymėtina, kad Lietuvos teisėje laikomasi pozicijos, jog teisinis reguliavimas turi būti ne tik aiškus ir nuoseklus, bet ir sudaryti vieningą sistemą[21] tam, kad būtų užtikrintas jo

[20] Žr., pvz., Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2010 m. gegužės 21 d. nutartis administracinėje byloje Nr. N-575-4734/2010; Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2011 m. sausio 31 d. nutartis administracinėje byloje Nr. N-62-2580/2011; Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2012 m. kovo 1 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-502-1668/2012; Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2013 m. gegužės 2 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-442-28/2013; Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2015 m. birželio 18 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-1435-624/2015; Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2014 m. spalio 21 d. nutartis administracinėje byloje Nr. 2AT-52-2014; Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2014 m. rugsėjo 10 d. nutartis administracinėje byloje Nr. P-261-75/2014 Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2014 m. balandžio 2 d. nutartis administracinėje byloje Nr. P-146-15-14/2014; Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2013 m. rugpjūčio 5 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. A-858-351/2013.

[21] Pavyzdžiui, Teisėkūros pagrindų įstatymo 3 straipsnio 2 dalies 6 ir 7 punktuose nustatyti aiškumo, nedviprasmiškumo, logiškumo, nuoseklumo, glaustumo, tikslumo ir

veiksmingumas[22], o šiuo tikslu teisės normos sisteminamos[23]. Todėl nedarnus ir vieningos sistemos nesudarantis teisinis reguliavimas ne tik apsunkina praktinį jo taikymą, bet ir yra ydingas teisėkūros atžvilgiu.

Nurodyta problematika yra siejama visų pirma su tuo, kaip Lietuvoje buvo pasirinkta reglamentuoti administracinę atsakomybę. Todėl siekiant įvertinti reguliavimo pagrįstumą, jo sukeliamas praktines problemas ir pateikti pasiūlymus ydų šalinimui, būtina analizuoti, kaip Lietuvoje vystėsi administracinės atsakomybės teisiniai santykiai, dėl kokių priežasčių ir kokioms aplinkybėms esant įstatymų leidėjas nusprendė administracinę atsakomybę reguliuoti ne tik kodifikuotu teisės aktu, bet ir specialiaisiais įstatymais, dabartinio administracinės

---

suprantamumo bei sistemiškumo reikalavimai, kurie, be kita ko, reiškia tai, kad priimamos teisės normos turi derėti tarpusavyje.

[22] Pavyzdžiui, VAIŠVILA, A. (2000). *Teisės teorija.* Vilnius: Justitia. P. 261.

[23] Lietuvos teisės moksle teisės normų sisteminimas vadinamas „nuolatinio teisės sistemos tvarkymo plėtojimo forma“ (VAIŠVILA, A. (2000). *Teisės teorija*. P. 277), „nuolatine galiojančios teisės sistemos raidos ir tvarkymo forma (VANSEVIČIUS, S. (2000). *Valstybės ir teisės teorija.* Vilnius: Justitia. P. 153). Teisės normų sisteminimo neišvengiamumas aiškinamas teisės aktų valstybėje gausa ir kaita, o su tuosusijęs poreikis sutvarkyti galiojančius teisės aktus ir juos grupuoti, o taip pat ir poreikis toliau plėtoti teisėkūrą, kadangi sistema užtikrina galimybę tinkamiau įgyvendinti teisę, užtikrinti operatyvų normų radimą ir tinkamą aiškinimą (VANSEVIČIUS, S. (2000). *Valstybės ir teisės teorija.* P. 154), be to, laikoma, kad teisės normų sisteminimas kaip „galiojančių teisės aktų turinio analizė, išorinis jų sutvarkymas, grupavimas pagal tam tikrą schemą padeda atskleisti teisinio reguliavimo spragas ir prieštaravimas, juos įveikti. Šitaip teisės aktų įgyvendinimo praktika ir teisėkūra subrandina tą patį teisės aktų sisteminimo poreikį.“ (VAIŠVILA, A. (2000). *Teisės teorija.* P. 277). Kodifikacija kaip atskiras reiškinys nagrinėtas šiuose teisės mokslo darbuose: MILO, J. M., LOKIN, J. H. A. and SMITS, J. M. (2014). *Tradition, Codification and Unification. Comparative-historical essays on developments in civil law.* Cambridge-Antwerp-Portland: Intersentia; HEGEL, G. W. F. *Teisės filosofijos apmatai arba prigimtinės teisės ir valstybės mokslo metmenys.* Vertė L. Anilionytė. Vilnius: Mintis, 2000; VARGA, C. (2011). *Codification as a socio-historical phenomenon.* Budapest: Szent Istvam Tarsulat az Apostoli Szentszek Konyvkiadoja; MACQUEEN, H. L., VAQUES, A. and ESPIAU, S. (2003). *Regional private laws & codification in Europe,* Cambridge: Cambridge University Press; STOLJAR, S. J. (1977). *Problems of codification,* Canberra: The Australian National University; WANG, WEN-YEU (2014). *Codification in International Perspective. Selected Papers from the 2nd IACL Thematic Conference*. Springer; BELLOMO, M. (1995). *The common legal past of Europe 1000-1800. Translated from the second edition by Lydia G. Cochrane*. The Catholic University of America Press; RIVERA, J. C. (2013). *The scope and structure of civil codes.* Springer. Iš Lietuvos teisės autorių minėtini VAIŠVILA, A. (2000). *Teisės teorija;* VANSEVIČIUS, S. (2000). *Valstybės ir teisės teorija;* MIKELĖNAS, V. (2000). Naujų kodeksų privatinės teisės srityje svarstymo, priėmimo ir įgyvendinimo problemos. *Teisės problemos*, 2, 63-78, BEINORAVIČIUS, D. (2012). Teisėkūros rezultatų – teisės aktų – klasifikavimo problematika. Iš: BEINORAVIČIUS, D. (red.) *Teoriniai teisėkūros pagrindai ir problemos: Liber Amicorum Alfonsui Vaišvilai*. Vilnius: Mykolo Riomerio universitetas, 181-220; DZIEGORAITIS, A. (1998). Aktualūs Lietuvos įstatymų sąvado kūrimo klausimai. In *Teisės problemos*. 3-4, 45-50.

atsakomybės reguliavimo suderinamumas su EŽTK ir EŽTT praktika bei atribojimas nuo baudžiamosios atsakomybės. Atliktos analizės rezultatai leis kompleksiškai apibrėžti administracinės atsakomybės teisinio reguliavimo modelį Lietuvoje ir vertinti jo nuoseklumą bei pagrįstumą. Šiuo tikslu yra reikalinga kelių skirtingų teisės aktų grupių analizė:1) ANK (anksčiau – ATPK), reglamentuojančio draudžiamas veikas, atsakomybės taikymo taisykles bei su tuo susijusių ginčų teiseną fizinių asmenų (įskaitant ir ūkio subjektų vadovus ar kitus atsakingus asmenis) atžvilgiu; 2) teisės aktų, reglamentuojančių draudžiamas veikas, nuobaudas ir jų taikymą ūkio subjektų atliktų veikų atžvilgiu, t. y., specialiųjų įstatymų[24], Viešojo administravimo įstatymo ir poįstatyminių teisės aktų[25]; 3) ABTĮ, reguliuojančio ūkio subjektams taikomų administracinių nuobaudų apskundimo ir ginčų taisykles (su kai kuriomis išimtimis, pavyzdžiui, pagal Statybos įstatymo, Teritorijų planavimo įstatymo nustatomą reguliavimą)[26]. Visų jų kompleksinė analizė leidžia ištirti administracinės atsakomybės sampratos ypatumus ir apibrėžti teisinio reguliavimo modelį Lietuvoje.

Nurodyti teisės aktai yra ne tik skirtingų teisės pošakių, bet ir skirtingų teisės šakų dalys, todėl administracinės atsakomybės sampratos ir teisinio reguliavimo analizė apima ne vieną teisės institutą ar pošakį. Svarbu, kad anksčiau atliktų mokslinių tyrimų, analizuojančių administracinę atsakomybę[27], ribos dažniausiai būdavo apibrėžiamos tiriamo teisės pošakio ar instituto ribomis (pavyzdžiui, administracinės atsakomybės pagal ANK (ATPK) teisiniais santykiais, administracinių pažeidimų (nusižengimų) proceso (pagal ANK (ATPK)) teisiniais santykiais arba administracinio proceso (pagal ABTĮ) teisiniais santykiais). Dėl šios priežasties tokiuose tyrimuose dažniausiai nevertinama administracinė atsakomybė, taikoma pagal specialiuosius įstatymus[28], bei kiti, su administracine atsakomybe betarpiškai susiję aspektai (pvz., baudžiamosios teisės įtaka administracinės atsakomybės raidai, administracinės atsakomybės atribojimas nuo baudžiamosios atsakomybės, administracinės atsakomybės taikymo procedūros taisyklės, ginčai dėl administracinės atsakomybės taikymo teisenos taisyklių). Tokios tyrimo ribos, apibrėžiamos viena teisės šaka, pošakiu

[24] Kaip išimtis minėtinos Finansų ministro 2014-10-08 įsakymu Nr. 1K-316 Dėl projektų administravimo ir finansavimo taisyklių patvirtinimo patvirtintos Projektų administravimo ir finansavimo taisyklės, be kita ko, taikytinos ir Viešųjų pirkimų įstatymo pažeidimų atveju.

[25] Pavyzdžiui, Valstybinės kainų ir energetikos kontrolės komisijos 2014-02-10 nutarimas Nr. O3-44 „Dėl sankcijų skyrimo taisyklių patvirtinimo“. TAR, 1354; Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2012-01-18 nutarimas Nr. 64 „Dėl baudų, skiriamų už Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymo pažeidimus, dydžio nustatymo tvarkos aprašo patvirtinimo“. *Valstybės žinios*, 12-511.

[26] Asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymas taip pat nukreipia ir į Reglamentą (ES) 2016/679.

[27] Išsamiau žr. įvado dalyje „Tyrimų ir šaltinių apžvalga“.

[28] Išsamiai aptarta įvado dalyje „Tyrimų ir šaltinių apžvalga“.

ar institutu, yra dažnos ir priimtinos teisės moksle, kadangi sudaro galimybes išsamiai išanalizuoti tyrimo objektu esančius teisinius santykius. Tačiau laikantis tokių tyrimo ribų jis gali būti atsietas nuo platesnio konteksto ir nėra atliekama kompleksinė analizė, kuri apimtų visą su konkrečiais teisiniais santykiais susijusią problematiką, net jei ji duotuoju atveju ir išeina už konkrečios tiriamos teisės šakos, pošakio ar instituto ribų.

Šios disertacijos objektu esantys teisiniai santykiai yra susiję ne tik su materialine teise (administracinės atsakomybės teisiniai santykiai), bet ir su procesine teise (administracinio proceso teisiniai santykiai, administracinių pažeidimų (nusižengimų) proceso teisiniai santykiai) bei procedūriniais teisiniais santykiais (administracinių teisės pažeidimų (nusižengimų) tyrimų ir bylų nagrinėjimo ne teisminėje institucijoje teisiniai santykiai). Taigi, norint kompleksiškai išnagrinėti administracinės atsakomybės sampratą ir teisinio reguliavimo modelį Lietuvoje, tyrimo ribos turi būti platesnės nei vienas teisės institutas ar pošakis. Tokie tyrimai administracinės teisės srityje yra santykinai reti ir nėra susiformavusio nuoseklaus metodinio požiūrio dėl tokių teisės mokslo tyrimų ribų, be to, nėra nusistovėjusios praktikos dėl to, kokia terminologija turėtų būti taikoma tyrimo riboms apibrėžti, jei tiriami teisiniai santykiai (objektas) yra platesni nei vienas teisės institutas ar pošakis.

Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, tyrimo objektu buvo pasirinktas administracinės atsakomybės teisinio reguliavimo modelis Lietuvoje ir Lietuvos administracinės teisės sampratos ypatumai, leidžiantys jį išskirti. Šiuo atveju terminas „modelis“[29] naudojamas kaip žodžių „sistema“ ar „sąranga“ sinonimas. Todėl šiame tyrime yra analizuojamas Lietuvos Respublikos administracinės atsakomybės teisinio reguliavimo modelis, apimantis ir materialinius, ir procesinius, ir procedūrinius teisinius santykius. Tyrimo tikslams pasiekti analizuojami skirtingi administracinės atsakomybės modelio elementai, siekiant atskleisti modelio turinį ir jo susiformavimo priežastis. Tokiu būdu sudaroma galimybė kompleksiškai išanalizuoti visą administracinės atsakomybės sistemą, apimančią teisinius santykius nuo pažeidimo padarymo ir nustatymo iki nuobaudos skyrimo ir su tuo susijusių ginčų. Vertinant administracinės atsakomybės teisinio reguliavimo modelį reikšmingas jo atribojimas nuo kitų panašių teisinių santykių. Svarbu tai, kad atsakomybė, taikoma pagal specialiuosius įstatymus, gali ne tik prilygti, bet kai kuriais atvejais ir būti griežtesne nei atsakomybė, taikoma pagal BK. Be to, EŽTT formuoja nuoseklią praktiką, kad tuo atveju, kai atsakomybė savo padariniais gali prilygti

[29] Pažymėtina, kad ir Lietuvos teisės moksle jau yra naudojamas terminas „modelis“, žr., pvz., PAUŽAITĖ-KULVINSKIENĖ, J. (2021). Administrative Liability in Lithuania: The Model of Corporate Administrative Liability Iš: ŠVEDAS, G., MURAUSKAS, D. (Eds.) *Legal Developments During 30 Years of Lithuanian Independence Overview of Legal Accomplishments and Challenges in Lithuania*. Springer, 2021, 261-285.

baudžiamajai atsakomybei, tokion atsakomybėn traukiamas asmuo turi teisę į minimaliai tokias garantijas, į kokias teisę turėtų, jei atsakomybė būtų taikoma pagal baudžiamosios teisės nuostatas[30]. Tokia taisyklė taikoma nepaisant to, kaip atsakomybė už konkretų pažeidimą kvalifikuojama pagal nacionalinę teisę. Šis EŽTT išaiškinimas suartina baudžiamąją atsakomybę ir administracinę atsakomybę, todėl itin reikšmingas yra šių atsakomybės rūšių atribojimas. Kartu tai sudaro galimybes apibrėžti administracinės atsakomybės teisinio reguliavimo modelio ribas.

Administracinės atsakomybės teisinio reguliavimo modelio analizė leidžia ne tik kompleksiškai įvertinti tiriamus santykius, bet ir atlikti lyginamąją analizę. Į Lietuvoje įtvirtintą administracinę atsakomybę panašūs teisiniai santykiai įvairiose valstybėse yra reglamentuoti skirtingai: kai kuriose valstybėse pasirinkta administracinę atsakomybę įtvirtinti kaip atskirą teisės šaką (pvz., Lietuva, Latvija), kitose administracinė atsakomybė buvo integruota į baudžiamąją sistemą (pvz., Estija). Kiekviena valstybė šį sprendimą priima atsižvelgdama į daugybę faktorių, įskaitant, bet neapsiribojant, atsakomybe siekiamus tikslus, savo teisės aktų sistemą, istorinę patirtį, tarptautinės ir ES teisės įtaką, nacionalinių teismų formuojamą jurisprudenciją. Todėl pasirinkimas tirti administracinės atsakomybės teisinio reguliavimo modelį leidžia atlikti kokybiškesnę lyginamąją analizę, lyginant tarpusavyje panašius teisinius santykius ir jų sistemą, užuot lyginant panašiai vadinamus santykius (juo labiau, kad kai kuriose valstybėse administracinės atsakomybės sąvoka nėra naudojama taip, kaip ji suprantama Lietuvoje). Analizė, kokį modelį buvo pasirinkta sukurti kitose šalyse, suteikia galimybę palyginti Lietuvos administracinės atsakomybės teisinio reguliavimo modelį su panašiais teisiniais santykiais kitose valstybėse, o taip pat nustatyti jo sąveiką su kitais panašios prigimties teisiniais santykiais Lietuvoje. Tokiu būdu užtikrinamas kompleksinis tyrimas, teikiamos įžvalgos dėl šiuo metu esančio teisinio reguliavimo modelio trūkumų ir pasiūlymai jam patobulinti.

Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, šios disertacijos objektas yra administracinės atsakomybės, taikomos pagal ANK ir specialiuosius įstatymus, sampratos ypatumai ir teisinio reguliavimo modelis Lietuvoje. Tyrime kompleksiškai analizuojami administracinės atsakomybės samprata, atribojimas nuo baudžiamosios atsakomybės, teisės aktų sistema, vertinamos esamo modelio susiformavimo priežastys, pagrįstumas, trūkumai ir tobulinimo galimybės.

---

[30] Pavyzdžiui, *Engel ir kiti prieš Nyderlandus* [EŽTT], Nr. 5100/71, 5101/71, 5102/71, 5354/72, 5370/72, [1976 m. birželio 8 d.]. ECLI:CE:ECHR:1976:1123JUD000510071; *Tomasovis prieš Kroatiją* [EŽTT], Nr. 53785/09, [2011 m. spalio 18 d.]. ECLI:CE:ECHR:2011:1018JUD005378509; *Ozturk prieš Vokietiją* [EŽTT], Nr. *8544/79*, [1984 m. vasario 21 d.]. ECLI:CE:ECHR:1984:0221JUD000854479; *Campbell ir Fell prieš Jungtinę Karalystę* [EŽTT], Nr. 7819/77, 7878/77, [1984 m. birželio 28 d.]. ECLI:CE:ECHR:1984:0628JUD000781977; *Matyjek prieš Lenkiją* [EŽTT], Nr. 38184/03, [2007 m. balandžio 24 d.]. ECLI:CE:ECHR:2007:0424JUD003818403.

Šio tyrimo objektas nėra užsienio valstybėse įtvirtinti administracinės atsakomybės (ar panašių teisinių santykių) modeliai, todėl informacija apie panašius teisinius santykius užsienio valstybėse pateikiama tik lyginamuoju aspektu. Dėl šios priežasties šiame tyrime nėra tiriami visi užsienio valstybių administracinės atsakomybės teisinio reguliavimo modeliai, o pateikiama informacija apie pasirinktas valstybes.

Lyginimui buvo pasirinktos kelių tipų valstybės: pirma, esamas Lietuvos administracinės atsakomybės teisinio reguliavimo modelis yra lyginamas su Latvijos ir Estijos, kadangi šias valstybes su Lietuva sieja bendros istorinės aplinkybės. Prieš Lietuvai, Latvijai ir Estijai atkuriant nepriklausomybę, visų šių valstybių administracinės atsakomybės teisinis reguliavimas buvo beveik identiškas. Be to, šiose trijose valstybėse yra panašus pragyvenimo lygis, kultūrinės tradicijos ir socialinė aplinka. Estijos ir Latvijos pavyzdžiai leidžia įvertinti galimas teisinio reguliavimo alternatyvas, kadangi analizuojamos valstybės yra panašios į Lietuvą ir geografiškai, ir kultūriškai, ir istoriškai. Pažymėtina, kad neretai mokslo darbuose lyginant skirtingų valstybių patirtį ir jos pranašumus bei trūkumus yra nurodoma, kad vienas ar kitas pasirinkimas buvo nulemtas istorinių aplinkybių, todėl tai, kas buvo priimtina vienoje valstybėje, būtų netinkama kitoje. Lyginant administracinės atsakomybės sampratas valstybių, kurių tiek kultūra, tiek istorinės aplinkybės yra itin panašios, kritika dėl analizuojamų alternatyvų netinkamumo yra ženkliai mažiau reikšminga.

Tačiau tam, kad analizuojamas Lietuvos administracinės atsakomybės teisinis reguliavimas galėtų būti įvertintas platesniame kontekste, lyginimui buvo pasirinktos ir trys Vakarų Europos valstybės: Vokietija, Prancūzija ir Jungtinė Karalystė. Vokietija lyginamajam tyrimui buvo pasirinkta atsižvelgiant į tai, kad Vokietijos administracinės atsakomybės samprata yra plačiai žinoma ir dažnai analizuojama, o terminas *Ordnungswidrigkeitengesetz*, reiškiantis Vokietijos administracinės atsakomybės kodeksą, teisės mokslo darbuose kartais net nėra verčiamas. Be to, Vokietijos baudžiamosios teisės sistema darė didelę įtaką Lietuvos baudžiamosios teisės formavimui ir vystymui, todėl pagrįsta, kad kiti giminingi teisiniai santykiai – administracinė atsakomybė ir jos teisinio reguliavimo modelis – būtų lyginami su šios valstybės teisiniu reguliavimu[31]. Prancūzijos teisė darė didesnę įtaką Lietuvos civilinės teisės nei baudžiamosios teisės raidai. Visgi, atsižvelgiant į tai, kaip vienas iš lyginamųjų pavyzdžių buvo pasirinktas ir Prancūzijos administracinės atsakomybės teisinio reguliavimo modelis. Trečiąja Vakarų Europos valstybe, kurios administracinės atsakomybės teisinio reguliavimo modelis yra lyginamas šiame tyrime, buvo pasirinkta Jungtinė Karalystė. Tokį sprendimą nulėmė tai, kad Jungtinės Karalystės teisinis reguliavimas yra grįstas bendrosios teisės tradicija. Kadangi kitos valstybės,

[31] Žr., pvz., BIELINIS, A. (2007). Tyčinė nusikalstama veika Vokietijos ir Lietuvos baudžiamojoje teisėje: lyginamoji analizė. *Teisės problemos,* 3 (57), 62-86.

pasirinktos šiam lyginamajam tyrimui, yra panašios savo teisine tradicija, o kai kurios – ir teisiniu reguliavimu, ir netgi istorinėmis aplinkybėmis, viena iš valstybių lyginimui buvo pasirinkta kuo nepanašesnė į Lietuvą. Tokiu būdu lyginamoji analizė leis atskleisti kuo daugiau galimų administracinės atsakomybės teisinio reguliavimo modelio alternatyvų. Tuo atveju, jei po lyginamosios analizės ir būtų nustatytas panašus į Lietuvos administracinės atsakomybės teisinio reguliavimo modelis, tai irgi sudarytų galimybes įvertinti Lietuvos pasirinktą modelį arba kaip paplitusį, populiarų ir perspektyvų, arba kaip neturintį kitų alternatyvų. Šiame tyrime analizuojami ne visi atskirų administracinės atsakomybės teisinio reguliavimo modelio elementų aspektai, bet tik tie, kurių reguliavimas yra prieštaringiausias tarpusavyje lyginant ANK ir specialiųjų įstatymų nuostatas. Pagrindinis dėmesys skiriamas taisyklių, reglamentuojančių nuobaudų sistemą, nuobaudų taikymą bei procedūrines ir procesines atsakomybėn traukiamų asmenų garantijas, analizei. Šiuo tikslu nagrinėjamas ne tik teisinis reglamentavimas, bet ir jį aiškinanti teismų praktika ir teisės doktrina (tais atvejais, kai konkrečiu klausimu ji egzistuoja).

Taip pat šiame tyrime detaliai neanalizuojami praktiniai teisinio reguliavimo pakeitimai, kurių reiktų, siekiant įgyvendinti tyrime pateikiamus siūlymus.

Disertacinio tyrimo tikslas ir uždaviniai. Šio tyrimo tikslas yra išanalizuoti administracinės atsakomybės teisinio reguliavimo modelį Lietuvoje ir sampratos ypatumus, kurių pagrindu šis modelis yra išskiriamas, nustatyti jo susiformavimui įtakos turėjusius veiksnius, įvertinti modelio darną ir ją lėmusias priežastis ir šios analizės pagrindu spręsti dėl esamo modelio tinkamumo ir trūkumų bei galimų jų šalinimo būdų.

Šiam tikslui pasiekti keliami tokie šio disertacinio tyrimo uždaviniai:

1. Išanalizuoti administracinės atsakomybės teisinį reguliavimą pagal ANK ir specialiuosius įstatymus, jo raidą ir taikymo praktiką.
2. Atriboti administracinės atsakomybės teisinius santykius nuo kitų panašių teisinių santykių – baudžiamosios atsakomybės.
3. Atskleisti administracinės atsakomybės teisinio reguliavimo modelio Lietuvoje ypatumus.
4. Analizuojant atskirus Lietuvos administracinės atsakomybės teisinio reguliavimo modelio elementus, įvertinti jo darną ir identifikuoti jo pranašumus, trūkumus bei modelio tobulinimo galimybes.

Šia disertacija nesiekiama identifikuoti vieno universalaus administracinės atsakomybės teisinio reguliavimo modelio, tinkančio visoms valstybėms. Analizuojamų teisinių santykių reguliavimas priklauso ir nuo konkrečios valstybės teisinio reguliavimo sistemos, ypač atsakomybės už viešosios teisės pažeidimus sistemos. Todėl šia disertacija vertinamas Lietuvos administracinės atsakomybės teisinio reguliavimo modelis, jo pagrįstumas ir tobulinimo

galimybės, o ne kuriamas naujas, idealus ir visuotinai tinkamas administracinės atsakomybės teisinio reguliavimo modelis.

Disertacinio tyrimo prielaidos, hipotezė ir ginamieji teiginiai. Jei laikoma, kad baudžiant pagal ANK (ATPK) ir pagal specialiuosius įstatymus abiem atvejais yra taikoma administracinė atsakomybė, tai šių tos pačios prigimties teisinių santykių reguliavimas turėtų būti suderintas ir nuoseklus, neturėtų būti skirtumų, kurie nėra pagrįsti objektyviomis priežastimis.

Dėl šių priežasčių disertacinio tyrimo hipotezė yra tokia: nustatant administracinės atsakomybės teisinį reguliavimą Lietuvoje nebuvo siekiama sukurti vieningos sistemos ir tai apsunkina administracinės atsakomybės taikymą, todėl administracinės atsakomybės teisinis reglamentavimas turėtų būti suderintas tarpusavyje, kad būtų sukurtas nuoseklus ir aiškus administracinės atsakomybės teisinio reguliavimo modelis.

Išskirtini tokie ginamieji disertacijos teiginiai:

1. Administracinė atsakomybė, taikoma pagal ANK ir pagal specialiuosius įstatymus, ir baudžiamoji atsakomybė yra gimininges dėl savo sutampančios prigimties bei jomis siekiamų tikslų. Baudžiamosios atsakomybės raida daro įtaką administracinės atsakomybės raidai: iš baudžiamosios atsakomybės perimami institutai, asmenims taikomos garantijos, atsakomybė dažnai taikoma už pažeidimus toje pačioje srityje. Todėl priimant sprendimus dėl vienos iš šių atsakomybių rūšių reguliavimo būtina įvertinti poveikį kitai, siekti suderinamumo pagrindinių principų ir garantijų lygmenyje, o taip pat aiškiai atriboti šias atsakomybės rūšis.

2. Analizuojant administracinės atsakomybės teisinį reguliavimą, galima išskirti šiuos elementus, atspindinčius šios atsakomybės rūšies savitumą: administracinės atsakomybės subjektas (fiziniai asmenys ir ūkio subjektai), subjektas, taikantis administracinę atsakomybę (teismai ir viešojo administravimo subjektai), administracinę atsakomybę reguliuojančių teisės aktų sistema (ANK ir daugiau nei 30 specialiųjų įstatymų bei Viešojo administravimo įstatymas), administracinio nusižengimo sudėtis (pažeidimai pasižymi mažesniu pavojingumu nei BK, ANK sudėtys konstruojamos panašiai kaip BK, tuo tarpu specialieji įstatymai sudėtis apibrėžia neišsamiai), administracinės atsakomybės bylų nagrinėjimo procedūra ir procesas (neužtikrinama dalis EŽTK 6 str. teisingo proceso garantijų, specialieji įstatymai reguliuoja neišsamiai), administracinės atsakomybės įgyvendinimas (neišsamūs atleidimo nuo administracinės atsakomybės ar jos dalies pagrindai pagal ANK, specialieji įstatymai numato tik administracinės atsakomybės vykdymą kaip įgyvendinimo būdą) ir ginčų dėl administracinės atsakomybės taikymo procesas (reguliuoja ANK ir ABTĮ). Administracinės atsakomybės tyrimas šių elementų pjūviais tiksliausiai atskleidžia administracinės atsakomybės teisinio reguliavimo modelį Lietuvoje, jo ypatumus ir leidžia išgryninti pagrindines kryptis modeliui tobulinti.

3. Esamas administracinės atsakomybės teisinio reguliavimo modelis yra nesistemiškas ir kelia praktinio taikymo problemų, todėl turėtų būti tobulinamas sukuriant nuoseklesnį administracinės atsakomybės teisinio reguliavimo modelį, bet paliekant galimybę išskirtiniais atvejais specifines taisykles reguliuoti specialiaisiais įstatymais. Siekiant išvengti itin plataus masto administracinės atsakomybės pertvarkos, optimalu būtų suvienodinti atsakomybės pagal specialiuosius įstatymus taikymo taisykles ir jas nustatyti Viešojo administravimo įstatyme kaip skėtiniame įstatyme, tuo tarpu pačiuose specialiuosiuose įstatymuose palikti draudžiamųjų veikų konkrečioje srityje apibrėžimus, nustatyti sankcijas už jų pažeidimus ir objektyviai pagrįstais atvejais atsakomybės taikymo už konkrečius pažeidimus ypatumus, nenukrypstant nuo kertinių šios rūšies atsakomybės principų ir garantijų.

Disertacinio tyrimo struktūra. Šio tyrimo dėstomoji dalis yra suskirstyta į dvi dalis. Pirma tyrimo dalis yra teorinė, joje analizuojama administracinės atsakomybės samprata, šiuo tikslu vertinami teisinis reguliavimas, teismų praktikoje ir teisės moksle pateiktos išvados, aptariamų teisinių santykių vystymasis ir atribojimas nuo baudžiamosios atsakomybės, tiriama administracinės atsakomybės teisinio reguliavimo raida, siekiant įrodyti, kad atsakomybės taikymas pagal ANK (iki 2017-01-01 – ATPK) ir specialiuosius įstatymus yra tos pačios prigimties administracinės atsakomybės taikymas. Atsižvelgiant į šį tyrimą, pirmoje tyrimo dalyje taip pat apibrėžiamas administracinės atsakomybės teisinio reguliavimo modelis Lietuvoje.

Antra dalis yra skirta praktinio administracinės atsakomybės teisinio reguliavimo modelio Lietuvoje ir atskirų jų elementų, kurie pasižymi ypatumais, analizei, todėl yra nagrinėjami ne visi administracinės atsakomybės teisinio reguliavimo modelio elementai. Administracinę atsakomybę nustatantis teisinis reguliavimas buvo išsamiai analizuojamas ir atskleistas pirmoje šio tyrimo dalyje, todėl nors šis elementas ir išskiria administracinės atsakomybės teisinio reguliavimo modelį, tačiau papildomai nebėra vertinamas. Administracinės teisės pažeidimo objektyvioji pusė yra nulemta tik administracinės atsakomybės teisinio reguliavimo ir priklauso išimtinai nuo įstatymų leidėjo diskrecijos, todėl šis aspektas nebus toliau analizuojamas kaip administracinės teisės pažeidimo elemento dalis, sudaranti administracinės atsakomybės teisinio reguliavimo modelio ypatumą. Kadangi administracinės atsakomybės bylų nagrinėjimas (procedūra) ir ginčai dėl administracinės atsakomybės taikymo (procesas) yra itin platūs administracinės atsakomybės teisinio reguliavimo modelio elementai, tai šiame tyrime bus analizuojami tik tie aspektai, kurių reguliavimas kelia daugiausiai teorinių ir praktinių klausimų.

Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, antroje šio tyrimo dalyje analizuojamas administracinės atsakomybės subjektas ir su pažeidimo subjektyviąja puse susiję aspektai kaip administracinio teisės pažeidimo elemento dalys, speciali

administracinę atsakomybę taikančių subjektų sistema, kuri yra vienas iš esminių elementų, praktikoje atskiriančių administracinę ir baudžiamąją atsakomybes, administracinės atsakomybės įgyvendinimo ypatumai bei kai kurie administracinės atsakomybės bylų teisenos aspektai.

Taip pat antroje tyrimo dalyje vertinama, ar šiuo metu galiojantis teisinis reguliavimas nuosekliai (darniai) reguliuoja administracinės atsakomybės taikymą pagal ANK (iki 2017-01-01 – ATPK) ir pagal specialiuosius įstatymus. Analizuojama, ar nustatyti skirtumai yra objektyviai pateisinami. Tokiems skirtumams identifikuoti parengtos ir kaip priedai pateiktos lentelės, kuriose susistemintas teisinis reguliavimas tyrime nagrinėjamais aspektais pagal ANK, ATPK, Viešojo administravimo įstatymą ir pasirinktus dažniausiai taikomus specialiuosius įstatymus (31). Po kiekvienos iš dalių pateikiami jose išdėstytų argumentų apibendrinimai. Disertacijos išvadose pateikiami atliktos analizės apibendrinimai ir tyrimo rezultatai bei apibendrinti siūlymai administracinės atsakomybės teisinio reguliavimo Lietuvoje modeliui tobulinti.

Tyrimo metodologija. Šiame tyrime naudojami tradiciniai jurisprudencijos metodai – dokumentų analizė, loginė (indukcija, dedukcija ir sintezė), lingvistinė, sisteminė ir teleologinė, istorinė ir lyginamoji analizė. Greta šių teisės moksle įprastų metodų panaudotas hipotetinis modeliavimas. Atsižvelgiant į disertacinio tyrimo objektą, tikslą ir uždavinius, toliau nurodoma, kokiu tikslu buvo naudoti konkretūs metodai ir kokia jų reikšmė parengtai disertacijai:

1. Dokumentų analizės metodas pasitelkiamas atskleidžiant ES ir Lietuvos teisės aktų, Europos Žmogaus Teisių Teismo ir Lietuvos teismų procesinių sprendimų turinį ir vertinant bei taikant teisės moksle pateiktas įžvalgas.
2. Loginės analizės metodas naudojamas analizuojant administracinės atsakomybės teisinio reguliavimo Lietuvoje modelį bei siekiant nustatyti jo pagrįstumą bei trūkumus. Šis metodas buvo būtinas ir sprendžiant visas kitas tiek teorines, tiek praktines šiame tyrime nustatytas su administracinės atsakomybės taikymu susijusias problemas.
3. Lingvistinė analizė pasitelkta atskleidžiant tokius svarbius analizuojamos temos aspektus kaip administracinės atsakomybės terminija, teismų praktikoje suformuotų taisyklių ir pateiktų išaiškinimų turinys.
4. Sisteminiai ir teleologiniai tyrimo metodai yra būtini moksliniam tyrimui atlikti. Sisteminis metodas naudojamas nustatant administracinės atsakomybės teisinio reguliavimo Lietuvoje modelį ir jo pagrįstumą bei suderinamumą. Teleologinis metodas naudojamas siekiant nustatyti konkretaus administracinės atsakomybės teisinio reguliavimo modelio susiformavimo priežastis bei tikruosius įstatymo leidėjo tikslus.
5. Istorinis metodas tyrime naudojamas administracinės atsakomybės teisiniam reguliavimui Lietuvoje atskleisti.

6. Hipotetinis modeliavimas naudojamas teikiant siūlymus tyrimo metu nustatytoms problemoms spręsti ar minimalizuoti.

7. Lyginamasis metodas taikomas siekiant iliustruoti, kaip panašūs teisiniai santykiai reguliuojami kitose užsienio šalyse. Šis tyrimas daromas ne siekiant išsamiai išanalizuoti kitose valstybėse įtvirtintus modelius, kas neatitiktų išsikeltų darbo tikslų ir ko neleistų ribota darbo apimtis, tačiau atskleisti galimas administracinės atsakomybės teisinio reguliavimo modelio alternatyvas. Tokiomis valstybėmis pasirinktos šalys, kurias su Lietuva sieja bendra istorija ir panašus teisinis reguliavimas ne tik administracinės atsakomybės, bet ir kitose srityse (Latvija, Estija), o taip pat kai kurios Europos šalys, kurių teisinio reguliavimo raida buvo kitokia nei Lietuvos (Prancūzija, Vokietija, Jungtinė Karalystė).

8. Analizuojant teisės aktus ir teismų praktiką taip pat naudotasi ir kitais tradiciniais teisės aiškinimo metodais, pavyzdžiui, įstatymų leidėjo ketinimų metodu.

Disertacinio tyrimo aktualumas, naujumas ir praktinė reikšmė. Administracinė atsakomybė Lietuvos teisėje yra viena dažniausiai taikomų teisinės atsakomybės rūšių: 2019 m. apylinkės teismuose buvo gautos 22 039 naujos administracinių nusižengimų bylos, o išnagrinėta – 22 250 bylų, 2018 m. atitinkamai 19 323 ir 19 203 bylos,[32] o 2017 m. – 21 518 ir 22 768 bylos.[33] Pastebimas ženklus administracinių nusižengimų bylų teismuose sumažėjimas lyginant su ankstesniais metais: 2016 m. vien apylinkės teismuose buvo gautos 77 492 naujos administracinių teisės pažeidimų bylos, o išnagrinėtos – 79 454 bylos[34]. Toks ženklus pokytis lyginant 2017 m. ir prieš tai buvusių metų statistika aiškintinas nuo 2017-01-01 įsigaliojusiu ANK, kuris iš dalies pakeitė administracinių nusižengimų bylų nagrinėjimo ir nuobaudų taikymo taisykles, ženklią dalį tokių bylų perduodant nagrinėti pažeidimus tiriančioms institucijoms[35]. Pažymėtina, kad šie skaičiai atspindi tik administracinės atsakomybės bylų nagrinėjimą pagal ANK (ATPK) ir tik pirmąja instancija. Tai reiškia, kad nurodyta statistika neatspindi bylų, kurios išnagrinėjamos ne teisme ir dėl kurių nekyla ginčai, t. y., kurios neperduodamos nagrinėti pirmos

[32] Nacionalinė teismų administracija. *Lietuvos teismai. Veiklos rezultatai. 2019* [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://www.teismai.lt/data/public/uploads/2020/03/teismai2020.pdf [žiūrėta 2020 m. birželio 6 d.].

[33] Nacionalinė teismų administracija. *2017 m. statistikos ataskaitos* [interaktyvus]. Prieiga per internetą: http://www.teismai.lt/lt/visuomenei-ir-ziniasklaidai/statistika/106 [žiūrėta 2018 m. gegužės 27 d.].

[34] Nacionalinė teismų administracija. *2016 m. statistikos ataskaitos* [interaktyvus]. Prieiga per internetą: http://www.teismai.lt/lt/visuomenei-ir-ziniasklaidai/statistika/106 [žiūrėta 2017 m. liepos 3 d.].2015 m. apylinkės teismuose buvo gautos 88 663 naujos administracinių teisės pažeidimų bylos, o išnagrinėtos – 87 543 bylos.

[35] Žr. plačiau II šio tyrimo dalyje.

instancijos teismui, o, pavyzdžiui, pabaigiamos nagrinėti surašant administracinį nurodymą arba neskundžiant ne teismo paskirtos nuobaudos. Be to, administracinės atsakomybės, taikomos pagal specialiuosius įstatymus, bylų statistika atskirai nėra kaupiama[36]. Palyginus su baudžiamosios atsakomybės taikymu, 2019 m. apylinkių ir apygardų teismuose I-ąja instancija buvo gautos 18 111 bylos[37]. Taigi, iki ANK įsigaliojimo, per metus Lietuvos teismuose pirmąja instancija vien bylų dėl administracinės atsakomybės taikymo pagal ATPK buvo išnagrinėjama apytiksliai 4 kartus daugiau nei bylų dėl baudžiamosios atsakomybės taikymo[38], o nuo 2017 m., pakeitus nuobaudų skyrimo taisykles, šie bylų kiekiai tapo panašūs. Tai leidžia daryti išvadą, kad administracinės atsakomybės teisiniai santykiai ir jų problematiką analizuojantys mokslo darbai yra aktualūs.

Istoriškai ATPK buvo neretai kritikuojamas, pagrindiniais trūkumais nurodant „pasenusias jo normas, gremėzdiškumą, netinkamą struktūrą, nuolatinius pakeitimus ir papildymus“[39]. Administracinės atsakomybės institutas vystėsi veikiau atsižvelgiant į kilusius praktinius poreikius, užuot jį toliaregiškai kuriant ir tobulinant kaip vieningą ir darnią administracinės atsakomybės sistemą. Dar 2004 m. buvo pateikiama nuomonė, kad Lietuvos administracinės teisės mokslas yra paradoksalioje situacijoje, kurioje administracinės teisės teorija „egzistuoja tarsi praeityje, nebespėdama su praktika“[40], be kita ko, buvo vertinti ir administracinės teisės teorijos formavimosi vėlavimo veiksniai[41]. Tačiau nepaisant šios kritikos ir to, kad administracinė atsakomybė (vertinant ne tik teismuose nagrinėjamų bylų skaičių) yra dažniausiai taikoma teisinės atsakomybės rūšis Lietuvos teismuose, teisės moksle šie teisiniai santykiai pastaraisiais metais nėra išsamiai analizuojami. Dabartiniame Lietuvos administracinės teisės moksle yra vos keli mokslo darbai[42], kuriuose išsamiai

[36] Administracinio baudimo pagal specialiuosius įstatymus statistika atskirai nekaupiama, o patenka į kitas statistikos grafas, paprastai į apygardų administraciniuose teismuose nagrinėjamų bylų grafas dėl mokestinių ginčų rinkliavų nesumokėjimo, valdžios institucijų neteisėtų veiksmų.

[37] 2018 m. – 19 746 bylos, 2017 m. – 20 178 bylos, 2016 m. – 16 774 bylos, 2015 m. – 18 358 bylos. Nacionalinė teismų administracija. 2019 m., 2017 m., 2016 m. ir 2015 m. statistikos ataskaitos.

[38] Tikėtina, kad nuo 2022 m. nustatyta tendencija vėl reikšmingai pasikeis dėl įstatymų leidėjo atliktų ANK pakeitimų, kuriais pagal beveik visus ANK straipsnius administracinė atsakomybė buvo perduota taikyti viešojo administravimo subjektams.

[39] ŽILINSKAS, D. (2000). Ar lipsime į medį iš viršaus? P. 35.

[40] Ibidem, p. 36.

[41] URMONAS, A. (2006). Administracinė teisė socialinių pokyčių erdvėje. *Jurisprudencija*, 5(83), 37-47.

[42] PETKEVIČIUS, P. (2003). *Administracinių teisės pažeidimų bylų teisena*. Vilnius: Teisinės informacijos centras; PETKEVIČIUS, P. (1979). *Administracinė atsakomybė.* Vilnius: „Mintis“; PETKEVIČIUS, P. (1996). *Administracinė atsakomybė*. Vilnius: Justitia; ČAPLINSKAS, A., DAPŠYS, A. ir MISIŪNAS, J. (2004). Baudžiamosios ir

nagrinėjama administracinė atsakomybė, jos samprata ir problematika. Dar rečiau[43] analizuojami ekonominių sankcijų taikymo santykiai[44], nors šis reguliavimas Lietuvos teisėje buvo pradėtas nustatyti prieš daugiau nei 20 metų, o paskutiniu metu yra tapęs įprastu. Tuo tarpu vis dar nėra nei vieno mokslinio darbo, kuris kompleksiškai analizuotų ir administracinę atsakomybę pagal šiuo metu galiojantį ANK, ir administracinę atsakomybę pagal specialiuosius įstatymus. Papildomai atkreiptinas dėmesys, kad ANK įsigaliojo 2017-01-01 (priimtas 2015-06-25), tačiau esama tik pavienių teisės mokslo darbų, kurie analizuoja ANK teisinį reguliavimą ir jo problematiką[45]. Todėl šis disertacinis tyrimas yra naudingas teisės mokslui kaip užpildantis minėtas spragas. Šiame tyrime yra pirmąkart išsamiai analizuojamas administracinės atsakomybės teisinio reguliavimo modelis Lietuvoje, jo susiformavimo priežastys, pagrįstumas, trūkumai. Šiame tyrime taip pat pateikiami siūlymai analizuojamam modeliui tobulinti, siekiant užtikrinti vieningesnį ir nuoseklesnį administracinės atsakomybės teisinio reguliavimo modelį. Tai pagrindžia darbo aktualumą ir praktinę naudą.

Išanalizavus nurodytą problematiką tyrime yra pateikiamas ne tik Lietuvos administracinės atsakomybės teisinio reguliavimo modelio vertinimas, bet ir siūlymai jam tobulinti, todėl disertacinis tyrimas yra svarbus ir vertingas ne tik teoriniame moksliniame, bet ir praktiniame lygmenyje, kadangi gali būti naudojamas įstatymų leidėjui ar jo pasitelktai darbo grupei siekiant eliminuoti aptariamo modelio trūkumus.

Atsižvelgiant į nurodytą praktinę problematiką ir tai, kad Lietuvos teisės moksle ji nėra kompleksiškai ištirta, o šioje disertacijoje pirmąkart išsamiai nagrinėjamas administracinės atsakomybės teisinio reguliavimo modelis, šis tyrimas yra aktualus, originalus ir atitinkantis naujumo kriterijus. Ši disertacija taip pat yra reikšminga praktikoje, kadangi administracinė atsakomybė yra viena dažniausiai taikomų atsakomybės rūšių, be to, darbe identifikuota problematika ir siūlomi sprendimo būdai gali būti naudojami tobulinant teisinį reguliavimą.

Kai kurios disertaciniame tyrime naudojamos sąvokos. Atkreiptinas dėmesys, kad šiame tyrime aptariama atsakomybė, taikoma administracinius nusižengimus, draudžiamus ANK (iki jo įsigaliojimo – ATPK) ir specialiųjų įstatymų, padariusiems fiziniams asmenims ir ūkio subjektams (dažniausiai juridiniams asmenims). Šią atsakomybę įprasta vadinti administracine[46]. Tačiau

administracinės atsakomybės atribojimo teorinės problemos. *Teisės problemos*, 2004/4 (46), 44-82.

[43] ŠEDBARAS, S. (2005). *Administracinė atsakomybė*; URBONAS, D. (2007). *Kvaziteisminių institucijų jurisdikcinė veikla taikant administracines sankcijas*. Daktaro disertacija, socialiniai mokslai, teisė (01S), Mykolo Riomerio universitetas. Vilnius.

[44] Plačiau žr. įvado dalyje „Tyrimų ir šaltinių apžvalga“.

[45] Plačiau žr. įvado dalyje „Tyrimų ir šaltinių apžvalga“.

[46] ŠEDBARAS, S. (2005). *Administracinė atsakomybė*. P. 72.

dera pažymėti, kad administracinės atsakomybės sąvoka teoriškai gali būti naudojama ir kitokiai atsakomybei įvardyti: administracinės atsakomybės terminas plačiąja prasme taip pat gali būti taikomas ir valstybės institucijų atsakomybei prieš privačius asmenis apibrėžti, ir valstybės tarnautojų atsakomybei įvardyti[47]. Europos Sąjungos teisiniame reguliavime[48], Europos Tarybos teisės aktuose[49] aptariama atsakomybė vadinama ir administracinėmis sankcijomis. Lietuvos tarpukario teisės moksle aptariamus teisinius santykius buvo įprasta vadinti administraciniu baudimu[50], tuo tarpu administracinės atsakomybės terminas buvo įtvirtintas iki 2017-01-01 galiojusiame ATPK (kuris iki šiol daugiausia ir buvo analizuotas Lietuvos teisės moksle tyrinėjant administracinę atsakomybę), priimtame dar 1984 m. ir paliktame galioti ir po 1990-03-11. Šiuolaikiniame Lietuvos teisės moksle sutinkama ir administracinio baudimo sąvoka[51]. Dėl šios priežasties šiame tyrime administracinio baudimo

[47] Būtent tokios koncepcijos laikomasi kai kuriose užsienio valstybėse, pavyzdžiui, Prancūzijoje, Didžiojoje Britanijoje. HARLOW, C. (1979). *Administrative liability: A comparative study of French and English Law*. PhD thesis, The London School of Economics and Political Science (LSE) [interaktyvus]. Prieiga per internetą: http://etheses.lse.ac.uk/70/ [žiūrėta 2020 m. gruodžio 9 d.).Lietuvos teismų praktikoje laikomasi pozicijos, kad administracinė atsakomybė pagal ATPK ir valstybės tarnautojų atsakomybė nėra tapačios, tačiau šis išaiškinimas pateiktas vertinant, ar administracinės atsakomybės ATPK pagrindu taikymas ir tarnybinės atsakomybės taikymas už tą patį veiksmą nelaikytinas dvigubu nubaudimu už tą pačią veiką. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2008 m. birželio 25 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-63-990-08; Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2010 m. gegužės 28 d. nutarimas. *Valstybės žinios*, 63-3111.

[48] Administracinės atsakomybės institutas egzistuoja ne tik valstybėse, bet ir tarptautiniuose dariniuose, pavyzdžiui, Europos Sąjungos lygmeniu. Europos Sąjungos atsakingoms institucijoms ir pagal šiuo metu galiojantį reguliavimą yra suteikiama teisė nustatytais atvejais tiesiogiai taikyti sankcijas, nustačius konkurencijos taisyklių pažeidimus. Pirminėje teisėje, Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 2013 straipsnio 2 dalies punkte, numatyta, kad siekiant užtikrinti 101 ir 102 straipsniuose nustatytas konkurencijos taisykles, Europos Sąjunga gali priimti atitinkamus reglamentus ir direktyvas, kuriais, be kita ko, gali numatyti vienkartinių arba reguliarių baudų taikymą.Žr., pvz., JANSEN, O. (2013). *Administrative sanctions in the European Union*. Cambridge-Antwerp-Portland: Intersentia. P. 607-641. Komisijos Komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir regionų komitetui ES baudžiamosios teisės politikos kūrimas. Veiksmingo ES politikos įgyvendinimo užtikrinimas baudžiamosios teisės priemonėmis KOM/2011/0573 galutinis [interaktyvus]. Prieiga per internetą http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX:52011DC0573 [žiūrėta 2020 m. gruodžio 9 d.].

[49] Žr., pvz., Europos Tarybos Ministrų komiteto 1991 m. vasario 13 d. rekomendacija Nr. R (91) 1 dėl administracinių sankcijų.

[50] LAUCIUS, K. (1938a). Administracinis baudimas mūsų įstatimdavystėje. In *Teisė*, 44, 428-429; LAUCIUS, K. (1938b) Administracinis baudimas mūsų įstatymų leidyboje. In *Teisė*, 45, 54-67; LINKEVIČIUS, P. K. (1925). Administracinis baudimas. *Policija*, 8, 8-9.

[51] ANDRUŠKEVIČIUS, A. (2010). Administracinio baudimo santykiai. P. 21-34.

sąvoka gali būti naudojama kaip sinonimas administracinei atsakomybei (baudimo pagal ANK ir specialiuosius įstatymus) įvardyti. Be kita ko, kadangi ANK įsigaliojo tik 2017-01-01, daugumoje teisės mokslo darbų bei Lietuvos teismų praktikos pavyzdžių, kuriais remiamasi šiame tyrime, naudojamos būtent iki ANK įsigaliojimo ATPK įtvirtintos sąvokos pagal tuo metu galiojusį teisinį reguliavimą. Todėl tais atvejais, kai tai neturi esminės reikšmės analizuojamam klausimui, kai kurios sąvokos, įtvirtintos ATPK ir ANK, bus naudojamos kaip sinonimai, pavyzdžiui, administracinio teisės pažeidimo ir administracinio nusižengimo (išskyrus atvejus, jei norima pabrėžti šių dviejų tarpusavio sąvokų netapatumą) sąvokos ir pan. Tuo atveju, jei būtent ANK pakeitimai daro esminę įtaką kai kuriems analizuojamų teisinių santykių bruožams, toks skirtumas tarp ATPK ir ANK bus atskirai identifikuotas ir įvertintas.

Tyrimų ir šaltinių apžvalga. Kaip minėta, Lietuvos teisės moksle nėra tyrimų, išsamiai analizuojančių administracinę atsakomybę tiek ANK (ATPK), tiek ir specialiųjų įstatymų aspektu. Iš esamų tyrimų kaip išsamiausi išskirtini S. Šedbaro vadovėlis „Administracinė atsakomybė“, P. Petkevičiaus monografija „Administracinė atsakomybė“. Atkreiptinas dėmesys, kad aptariami šaltiniai buvo išleisti dar atitinkamai 2005 m. ir 1996 m. Iš šių dviejų autorių tik S. Šedbaras analizuoja tai, kad administracinė atsakomybė taikoma ir specialiųjų įstatymų pagrindu (P. Petkevičiaus monografijos leidimo metu tik keli specialieji įstatymai numatė atsakomybę), tačiau šie santykiai nėra detaliai tirti. Kitų išsamių kompleksinių tyrimų ar monografijų šiame tyrime analizuojamais klausimais Lietuvos teisės moksle nėra atlikta. Dalis administracinės atsakomybės santykius tiriančių darbų analizavo laikotarpiu iki 1990-03-11 galiojusį teisinį reguliavimą, minėtini šie darbai: K. Lapinskas ir P. Petkevičius „Tarybinė administracinė teisė“ (1980 m.), P. Petkevičius „Administracinė atsakomybė“ (1979 m.). Administracinė atsakomybė ikiteisminių institucijų vykdomos veiklos aspektu buvo analizuota D. Urbono disertacijoje „Kvaziteisminių institucijų jurisdikcinė veikla taikant administracines sankcijas“ (2007 m.), tačiau joje administracinės atsakomybės skirtumai, baudžiant asmenis pagal specialiuosius įstatymus ir pagal tuo metu galiojusį ATPK, nagrinėti neišsamiai, didžiąją dalį tyrimo skiriant baudimui pagal ATPK. Kituose administracinės teisės mokslo darbuose tik mažos jų dalys skirtos administracinei atsakomybei analizuoti, pavyzdžiui, iš dalies administracinė atsakomybė buvo analizuota A. Andruškevičiaus monografijoje „Administracinės teisės principai ir normų ribos“ (2004 m.), A. Andruškevičiaus vadovėlyje „Administracinė teisė: bendrieji teorijos klausimai, valdymo aktų institutas, ginčo santykių jurisprudenciniai aspektai“ (2008 m.), A. Andruškevičiaus ir L. Paškevičienės knygoje „Viešojo administravimo pagrindai“ (2011 m.), D. Raižio straipsnyje leidinyje „Administraciniai teismai Lietuvoje. Nūdienos iššūkiai“ (2010 m.), tačiau šiuose moksliniuose darbuose nenagrinėtas administracinės atsakomybės teisinio reguliavimo modelis. Išskirtini

A. Andruškevičiaus straipsnis „Administracinio baudimo santykiai: teisingumo ir protingumo principų poveikis“ (2010 m.), kuriame kai kuriais aspektais analizuojamas atsakomybės taikymas ir pagal ATPK, ir pagal kelis specialiuosius įstatymus, tačiau nagrinėjama problematika yra ženkliai siauresnė nei šiame tyrime, o taip pat ir Audronės Gedmintaitės straipsnis (2021 m.), kuriame nagrinėjamas administracinės atsakomybės teisinis reguliavimas, jo vystymasis ir efektyvinimas bei Jurgitos Paužaitės-Kulvinskienės straipsnis (2021 m.), kuriame nagrinėjamas juridinių asmenų administracinės atsakomybės modelis.

Europos Sąjungoje buvo parengtos mokslo studijos, aptariančios administracinę atsakomybę bei jos sistemą konkrečioje valstybėje kitų atsakomybės rūšių atžvilgiu[52], tačiau daugumoje tyrimų buvo analizuojamas vadinamųjų „senųjų“ Europos Sąjungos narių teisinis reguliavimas. Minėtina, kad 2003 m. išleistame tyrime buvo vertintos 9 tuometinių šalių kandidačių[53] teisinių sistemų suderinamumas su ES teisiniu reguliavimu. Šiuo aspektu buvo vertinta ir administracinė atsakomybė, lyginant jos reguliavimą su ES numatytomis administracinio baudimo priemonėmis, tačiau šis tyrimas nėra nuoseklus ir šiandienai aktualus labiau istoriniu aspektu, kadangi valstybės kandidatės, stodamos į ES, derino ir savo vidaus teisines sistemas, todėl per šį laikotarpį analizuojamas reguliavimas, tikėtina, ženkliai pasikeitė[54]. Tuo tarpu naujųjų valstybių narių administracinės atsakomybės taikymo sistemoms ištirti buvo skelbiami konkursai[55], tačiau studijos nebuvo parengtos. Šiuo aspektu išskirtinas ACA Europe (Europos valstybių tarybų arba aukščiausių administracinių teismų asociacijos) tyrimas „Administracinės sankcijos Europos teisėje“, pristatytas 2017 m. kovo 23–24 dienomis Liublianoje[56], kuris šia tema yra vienas naujausių ir apimantis didžiausią skaičių valstybių, nors aptariami teisiniai santykiai nėra analizuojami labai išsamiai.

---

[52] Europos Komisija. *The system of administrative and penal sanctions in the Member States of the European Communities. Volume I-National reports [interaktyvus]*. Prieiga per internetą: http://aei.pitt.edu/33275/1/A2.pdf [*žiūrėta 2017 m. balandžio 2 d.]*; Europos Komisija. *The system of administrative and penal sanctions in the Member States of the European Communities. Volume II - Summary reports [interaktyvus]*. *Prieiga per internetą:* http://aei.pitt.edu/39884/1/A4249.pdf [*žiūrėta 2017 m. balandžio 2 d.];* JANSEN, O. (2013). *Administrative sanctions in the European Union*.

[53] Bulgarija, Čekija, Estija, Vengrija, Lietuva, Lenkija, Rumunija, Slovakija, Slovėnija.

[54] CULLEN, P. J. (2003). *Enlarging the fight against fraud in the European Union: penal and administrative sanctions, settlement, whistleblowing and corpus juris in the candidate countries.* S.l., Academy of European law trier, Bundesanzeiger.

[55] *B-Brussels: study on the relationship between criminal and administrative sanction systems in the Member States* [interaktyvus]. Prieiga per internetą: http://www.publictenders.net/tender/1434930 [žiūrėta 2017 m. vasario 04 d.].

[56] ACA-Europe. *Administrative sanctions in European law* [interaktyvus]. Prieiga per internetą http://www.aca-europe.eu/index.php/en/seminars/513-seminar-in-ljubljana-from-23-to-24-march-2017 [žiūrėta 2018 m. spalio 20 d.].

Pažymėtina ir tai, kad tyrimų, išsamiai ir sistemiškai analizuojančių ir vertinančių baudžiamosios ir administracinės atsakomybės atribojimą, yra itin nedaug. Išskirtinas Lietuvos teisės instituto mokslininkų A. Čaplinsko, A. Dapšio, J. Misiūno 2004 m. atliktas tyrimas „Baudžiamosios ir administracinės atsakomybės atribojimo teorinės problemos“, tačiau šiame tyrime nėra analizuojamas administracinės atsakomybės taikymo norminio pagrindo dvejopas pobūdis, be to, šis tyrimas buvo atliktas prieš 16 metų, per kuriuos Lietuvos teisė buvo ženkliai tobulinta, priimti ne tik nauji specialieji įstatymai, bet ir ANK. Kiti administracinės teisės mokslo šaltiniai šį klausimą pristato itin glaustai ir išsamios analizės iš esmės neatlieka.

Todėl siekiant atriboti baudžiamąją ir administracinę atsakomybę, rengiant šią disertaciją buvo analizuoti ir baudžiamosios teisės mokslo šaltiniai. Ši analizė buvo atliekama siekiant identifikuoti baudžiamosios atsakomybės prigimtį bei jos tikslus ir, lyginant su administracinės atsakomybės tikslais ir prigimtimi, išskirti ne tik praktinius atribojimo kriterijus, naudojamus įstatymų leidėjo, bet ir mokslinius vertybinius kriterijus. Šiuo aspektu išskirtini O. Fedosiuk, V. Piesliako, G. Švedo, P. Veršekio tyrimai, atlikti nuo 2004 m. iki šiol. Taip pat minėtini naujausi teisės mokslo darbai bei disertacijos, kuriuose vertinamas ir baudžiamosios atsakomybės bei administracinės atsakomybės santykis arba konkrečios baudžiamosios veikos atribojimas nuo panašaus pažeidimo, už kurį taikoma administracinė atsakomybė, tačiau tai nėra pagrindinis tyrimų tikslas: A. Dambrauskienės disertacija „Ultima ratio principo įgyvendinimas kriminalizuojant veikas Lietuvos Respublikos baudžiamajame kodekse“ (2017 m.), O. Frezurovos disertacija „Draudimo piktnaudžiauti rinka turinys ir šio draudimo pažeidimo administracinės bei baudžiamosios atsakomybės probleminiai aspektai“ (2018 m.), G. Višinskio disertacija „Baudžiamoji atsakomybė už savavaldžiavimą“ (2015 m.), A. Abramavičiaus, A. Milinio ir A. Vosyliutės tyrimas „Iš Konstitucijos kylančios baudžiamosios teisės normų, numatančių atsakomybę už veikos ekonomikai ir verslo tvarkai, kūrimo bei taikymo nuostatos“ (2016 m.). Užsienio teisės moksle išskirtinas itin išsamus M. Dyson ir B. Vogel tyrimas „The Limits of Criminal Law. Anglo-German Concepts and Principles“ (2018 m.). Šiuo aspektu aptarta ir naujausia EŽTT bei ESTT praktika, vertinanti, ar vienu metu už tą pačią veiką gali būti taikoma ir administracinė, ir baudžiamoji atsakomybė.

Vienas iš šioje disertacijoje analizuojamų aspektų yra juridinių asmenų administracinė atsakomybė. Tačiau iki šiol šis klausimas Lietuvos teisės moksle nebuvo išsamiai analizuotas: ANK (anksčiau ATPK) nustato tik atsakomybės taikymą fiziniams asmenims (tame tarpe ir juridinių asmenų vadovams), o ūkio subjektų administracinė atsakomybė, kaip minėta, apskritai nebuvo išsamiai analizuota. Dėl šios priežasties juridinių asmenų administracinei atsakomybei tirti yra svarbūs gimininginiai teisiniai santykiai, t. y., juridinių asmenų baudžiamoji

atsakomybė. Išsamiausias Lietuvos teisės mokslinis darbas, nagrinėjantis juridinių asmenų baudžiamąją atsakomybę yra D. Soloveičiko monografija „Juridinių asmenų baudžiamoji atsakomybė“ (2006 m.). Juridinių asmenų baudžiamoji atsakomybė taip pat nagrinėta R. Drakšo, I. Ligeikaitės, V. Milašiūtės, E. Sinkevičiaus, G. Švedo straipsniuose. Kaip naujausi mokslo tyrimai juridinių asmenų baudžiamosios atsakomybės tema minėtini R. Tirilytės-Zeleninos straipsnis „Nauji juridinio asmens baudžiamosios atsakomybės kriterijai Lietuvos Respublikos teisėje“ (2018 m.) ir Lietuvos baudžiamosios teisės vadovėliai (2019 m. ir 2020 m.).

Pažymėtina, kad kai kurie šiame tyrime analizuojami aspektai Lietuvos teisės moksle nebuvo tyrinėti. Specialiųjų įstatymų teisinis reguliavimas kaip administracinės atsakomybės dalis nebuvo tirtas jokiame kontekste, todėl specialieji įstatymai kaip administracinės atsakomybės teisinis pagrindas vertinamas analizuojant teisinį reguliavimą ir lyginant jį su ANK ir BK nustatomu teisiniu reguliavimu. Be to, kai kurie aspektai Lietuvos teisės moksle nebuvo nagrinėti ne tik specialiųjų įstatymų, bet ir ANK kontekste: pavyzdžiui, administracinės atsakomybės įgyvendinimo formos, administracinio poveikio priemonių statusas, patraukimo administracinėn atsakomybėn terminai, teisė į bylinėjimosi išlaidų atlyginimą. Todėl šie aspektai bus analizuojami, vertinant esamą teisinį reguliavimą, lyginant jį su panašiu reguliavimu baudžiamosios atsakomybės atveju ir tiriant teismų praktikoje pateiktus išaiškinimus.

Nurodytas aktualios literatūros trūkumas nagrinėjama tematika papildomai pagrindžia darbo originalumą ir aktualumą.

1. ADMINISTRACINĖS ATSAKOMYBĖS SAMPRATA

Nors administracinė atsakomybė yra bene dažniausiai taikoma atsakomybės rūšis[57], tačiau Lietuvos teisės moksle[58] stinga tokių mokslo darbų, kuriuose būtų kompleksiškai analizuota atsakomybė, taikoma ir pagal ANK (anksčiau – ATPK), ir pagal specialiuosius įstatymus. Be to, 2017-01-01 įsigaliojus naujajam ANK, dalis esamų tyrimų dėl kai kurių nebegaliojančio ATPK nuostatų liko aktualūs tik istorinei administracinės atsakomybės raidai vertinti. Dėl šios priežasties, siekiant ištirti ir įvertinti administracinės atsakomybės teisinio reguliavimo modelį ir sampratos ypatumus, leidžiančius jį išskirti, modelio pagrįstumą, trūkumus ir siūlymus jo tobulinimui, šioje disertacijos dalyje analizuojama administracinės atsakomybės samprata, administracinės atsakomybės teisinis reguliavimas Lietuvoje ir jo vertinimas teismų praktikoje, panašūs institutai užsienio valstybėse, o taip pat ir vieta Lietuvos teisėje, siekiant atriboti administracinę atsakomybę nuo panašių teisinių santykių.

1.1. Administracinės atsakomybės samprata ir Lietuvos administracinės atsakomybės teisinio reguliavimo modelis

Šiame skyriuje analizuojamas administracinės atsakomybės turinys vertinant Lietuvos administracinės atsakomybės mokslo darbuose suformuotą administracinės atsakomybės sampratą, o taip pat priežastis, dariusias įtaką administracinės atsakomybės susiformavimui ir raidai. Antroje šio skyriaus dalyje analizuojama administracinės atsakomybės teisinio reguliavimo raida Lietuvoje, siekiant nustatyti priežastis, dėl kurių šiuo metu įtvirtintas būtent toks administracinės atsakomybės teisinis reguliavimas. Šio teisinio reguliavimo vertinimui trečiame skyriuje pristatoma, kaip panašūs teisiniai santykiai yra reguliuojami kai kuriose pasirinktose užsienio valstybėse. Galiausiai, įvertinus nurodytas aplinkybes yra išskiriami elementai, kuriuos analizuojant atskleidžiami administracinės atsakomybės ypatumai ir apibrėžiamas administracinės atsakomybės teisinio reguliavimo modelis Lietuvoje.

1.1.1. Administracinės atsakomybės sąvoka ir samprata teisės moksle

Analizuojant administracinės teisės šaltinius pastebima, kad administracinės atsakomybės sąvoka nėra vienintelė, naudojama valstybės institucijų arba teismų privatiems asmenims taikomai atsakomybei įvardyti: nors Lietuvos teisės moksle buvo įprasta būtent taip vadinti analizuojamus teisės santykius, tačiau pastebima ir šios sąvokos evoliucija. Neatmestina, kad naudojamos sąvokos pokytis gali

[57] Žr. įvado dalį „Disertacinio tyrimo aktualumas, naujumas ir praktinė reikšmė“.
[58] Žr. įvado dalį „Tyrimų ir šaltinių apžvalga“.

suteikti aiškumo, kadangi sąvoka „administracinė atsakomybė“ bendriausia prasme gali būti naudojama ir platesniam teisinių santykių ratui įvardyti nei tik atsakomybei pagal ANK ir specialiuosius įstatymus[59].

Kaip minėta, didžiojoje dalyje Lietuvos teisės mokslo darbų, nagrinėjančių atsakomybės taikymą ATPK (kurio atitikmuo šiuo metu yra ANK) pagrindu, ją įvardija būtent administracine atsakomybe. Šią sąvoką įprasta naudoti tiek teisės aktuose[60], tiek ir teismų praktikoje[61], tokį jos naudojimą galima paaiškinti ilgainiui susiklosčiusia tradicija: analizuojami teisiniai santykiai buvo vadinami administracine atsakomybe laikotarpiu nuo 1939 m. iki 1990 m., manytina, kad šios sąvokos prigijimui įtakos turėjo ir LTSR administracinių teisės pažeidimų kodeksas[62], po atliktų pakeitimų galiojęs iki pat naujojo ANK įsigaliojimo 2017 m. Tuo tarpu naujausiuose mokslo darbuose analizuojami teisiniai santykiai įvardijami ne tik naudojant administracinės atsakomybės, tačiau ir kitas sąvokas, taip galimai siekiant juos atriboti nuo kitų galimų administracinės atsakomybės rūšių. Pavyzdžiui, kai kurie teisės mokslininkai administracinę atsakomybę siūlo įvardyti administracinių sankcijų institutu[63]. Tokia pozicija koreliuoja su tuo, kad

[59] Administracinės atsakomybės sąvoka gali būti daugiaprasmė, plačiąja prasme gali būti taikoma ne tik atsakomybei pagal ANK (ATPK) ir specialiuosius įstatymus įvardyti, bet ir kitokio pobūdžio atsakomybei įvardyti, pavyzdžiui, valstybės tarnautojų atsakomybei, valstybės institucijų atsakomybei prieš privačius asmenis. Būtent tokios koncepcijos laikomasi kai kuriose užsienio valstybėse, pavyzdžiui, Prancūzijoje, Didžiojoje Britanijoje. HARLOW, C. (1979). *Administrative liability: A comparative study of French and English Law*.Lietuvos teismų praktikoje laikomasi pozicijos, kad terminai „administracinė atsakomybė“, suprantant ją kaip taikomą pagal ANK (ATPK), ir „valstybės tarnautojų atsakomybė“ nėra tapatūs, tačiau šis išaiškinimas pateiktas vertinant, ar administracinės atsakomybės ATPK pagrindu taikymas ir tarnybinės atsakomybės taikymas už tą patį veiksmą nelaikytinas dvigubu nubaudimu už tą pačią veiką. Žr., pvz., Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2008 m. birželio 25 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-63-990-08. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2010 m. gegužės 28 d. nutarimas. *Valstybės žinios*, 63-3111.
Toks sąvokos „administracinė atsakomybė“ aiškinimas yra susijęs su plačia administracinių teisinių santykių įvairove. Pažymėtina, kad administracinės teisės objektas yra itin platus ir apima įvairius teisinius santykius, pvz. valstybės tarnybos teisinius santykius, viešosios tvarkos teisę, verslo priežiūros teisę. ANDRUŠKEVIČIUS, A. (2011). Administracinės teisės ypatingosios dalies metodologiniai pagrindai. P. 61, 62.

[60] Pvz., ANK 2 straipsnis vadinasi „Pagrindinės administracinės atsakomybės nuostatos“, ANK III skyrius vadinasi „Administracinis nusižengimas ir administracinė atsakomybė“, palyginimui, ATPK II skyrius vadinosi „Administracinis teisės pažeidimas ir administracinė atsakomybė“.

[61] Žr., pvz., Vilniaus apygardos administracinio teismo 2009 m. kovo 2 d. nutarimas administracinėje byloje Nr. II-312-281/2009.

[62] Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodeksas.

[63] URBONAS, D. (2007). *Kvaziteisminių institucijų jurisdikcinė veikla taikant administracines sankcijas*. MESONIS, G. et al., *Viešosios teisės raida: de jure ir de facto problematika.* Mokslo studija. Vilnius: Mes, 169-187. URBONAS, D. (2005). Administracinių sankcijų konstitucinis legitimumas. *Jurisprudencija,* 70(62), 42-53.

atsakomybės taikymas pagal specialiuosius įstatymus dar vadinamas ekonominių sankcijų taikymu. Konstitucinio Teismo praktikoje sąvokos „administracinė atsakomybė“ ir „administracinių sankcijų taikymas“ yra naudojamos sinonimiškai, pavyzdžiui, nurodoma, kad asmuo buvo patrauktas „administracinėn atsakomybėn, t. y., jam buvo pritaikyta sankcija – paskirta nuobauda kaip už administracinį teisės pažeidimą“[64], šį aiškinimą ne kartą savo nutartyse citavo ir kiti aukštesnės instancijos teismai[65]. Be to, būtent taip aptariamus teisinius santykius anksčiau įvardijo ir Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas savo tinklalapyje: skyriuje „Administracinė doktrina“, kuriame buvo pateikiamos nuorodos į administracinių bylų nagrinėjimui aktualius mokslo darbus, administracinės atsakomybės teisiniai santykiai buvo įvardyti būtent kaip „administracinės sankcijos“[66]. Nepaisant minėtų aplinkybių ir to, kad Lietuvos teisėje administracinė atsakomybė neišvengiamai siejama su administracinių sankcijų realizavimu už padarytus administracinius teisės pažeidimus, sąvoka „administracinės sankcijos“ atsakomybės rūšiai apibrėžti Lietuvos teisėje nėra dažnai vartojama nei teisiniame reguliavime, nei mokslo darbuose (išskyrus kai kuriuos pavienius mokslo darbus[67]), tačiau yra vartojama užsienio teisės šaltiniuose[68].

Atsakomybei pagal specialiuosius įstatymus įvardyti tiek teisėkūroje[69], tiek ir teisės moksle[70] įprasta naudoti sąvoką „ekonominės sankcijos“, nors specialiuosiuose įstatymuose randama ir kitokių terminų, pavyzdžiui,

---

ČAPLINSKAS, A., DAPŠYS, A. ir MISIŪNAS, J. (2004). Baudžiamosios ir administracinės atsakomybės atribojimo teorinės problemos.

[64] Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas. *2005-11-10 nutarimas*. *Valstybės žinios*, 2005-11-12, Nr. 134-4819.

[65] Žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. kovo 22 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-109-788/2016; Lietuvos apeliacinio teismo 2008-02-12 nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-4/2008; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. birželio 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-219-693/2016.

[66] Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo tinklalapis [interaktyvus]. Prieiga per internetą: www.lvat.lt/lt/administracine-doktrina.html [žiūrėta 2016 m. liepos 10 d.].

[67] URBONAS, D. (2007). *Kvaziteisminių institucijų jurisdikcinė veikla taikant administracines sankcijas*. P. 19-20. ANDRUŠKEVIČIUS, A. (2011). Administracinės teisės ypatingosios dalies metodologiniai pagrindai. P. 61.

[68] ACA-Europe. *Administrative sanctions in European law [interaktyvus]*. *Prieiga per internetą* http://www.aca-europe.eu/index.php/en/seminars/513-seminar-in-ljubljana-from-23-to-24-march-2017 [žiūrėta *2018 m. spalio 20 d.]*; JANSEN, O. (2013). *Administrative sanctions in the European Union*. Cambridge-Antwerp-Portland: Intersentia.

[69] Žr., pvz., Alkoholio kontrolės įstatymą, Ekonominių sankcijų už visuomenės sveikatos priežiūros teisės aktų pažeidimus įstatymą, Aplinkos apsaugos įstatymą ir kt. Palyginimui, kai kurie kiti specialieji įstatymai tiesiogiai naudoja administracinės atsakomybės sąvoką, žr., pvz., Konkurencijos įstatymą. Kai kurie specialieji įstatymai apskritai neįvardija atsakomybės rūšies, apsiribojant terminu „taikoma atsakomybė“, pvz., Finansinių rinkų priežiūros įstatymas ir kt.

[70] Žr., pvz., ANDRUŠKEVIČIUS, A. (2010). Administracinio baudimo santykiai.

„ekonominės baudos“[71]. 2012 m. Vyriausybės Koncepcijoje, kuria patvirtintos poveikio priemonių taikymo ūkio subjektams pagrindinės nuostatos, nurodoma, kad sąvokų „ekonominė sankcija“ ir „poveikio priemonė“ turinys yra toks pat (taikomos ūkio subjektams taikomoms sankcijoms apibrėžti). Taigi, sąvokos „ekonominės sankcijos“ ir „poveikio priemonės“ vertintinos kaip sinonimai[72]. Naujausiuose Lietuvos teisės mokslo darbuose administracinei atsakomybei įvardyti naudojama sąvoka „administracinis baudimas“, pavyzdžiui, nurodoma, kad konkrečiame straipsnyje „nagrinėjamas teisingumo ir protingumo principų reglamentavimas ir taikymas esant administracinio baudimo santykiams. Šie bendrieji teisės principai įtvirtinti Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodekse ir kai kuriuose specialiuosiuose įstatymuose“[73]. Taigi, straipsnyje daroma išvada, kad teisingumo ir protingumo principų reglamentavimas ir taikymas administracinio baudimo santykiuose vertinamas ne tik pagal ATPK, bet ir pagal specialiuosiuose įstatymuose nustatytą reguliavimą.

Pažymėtina, kad ir teismų praktikoje pasitaiko atvejų, kuomet naudojama ir administracinio baudimo sąvoka. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas, svarstydamas klausimą dėl reikalavimo užtikrinimo priemonių taikymo, nurodė, kad pažeidimo protokolu „yra pradedama (jau pradėta) pareiškėjo administracinio baudimo procedūra <...> skundžiamas nutarimas suteikia pagrindą pareiškėjo atžvilgiu vykdyti administracinio baudimo procedūrą“[74]. Tai rodo, kad naujesnėje Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo praktikoje, nors ir nedažnai, tačiau naudojama ir sąvoka „administracinis baudimas“ tiems teisiniams santykiams, kuriuos anksčiau buvo įprasta vadinti „administracine atsakomybe“, įvardyti. Būtent sąvoka „administracinis baudimas“ buvo naudojama ir tarpukario Lietuvos teisės moksle, pavyzdžiui, K. Lauciaus, P. K. Linkevičiaus mokslo darbuose[75]. Teisės moksle ši pasirinkta sąvoka vertinama kaip pabrėžianti administracinės atsakomybės išskirtinumą ir nepriklausomumą nuo baudžiamosios atsakomybės[76].

Svarstant, kuri iš šiuo metu naudojamų sąvokų – „administracinė atsakomybė“, „administracinis baudimas“ ar „administracinė sankcija“ – yra tiksliausia analizuojamiems teisiniams santykiams apibūdinti, vertintini keli aspektai. Nors sąvoka „administracinė atsakomybė“ yra plačiausia, o nagrinėjamų

[71] Klimato kaitos valdymo finansinių instrumentų įstatymo šeštasis skirsnis.
[72] Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2012 m. spalio 24 d. nutarimas Nr. 1304.
[73] ANDRUŠKEVIČIUS, A. (2010). Administracinio baudimo santykiai. P. 21.
[74] Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2015 m. rugsėjo 9 d. nutartis administracinėje byloje Nr. eAS-1131-261/2015.
[75] LAUCIUS, K. (1938a). Administracinis baudimas mūsų įstatimdavystėje; LAUCIUS, K. (1938b) Administracinis baudimas mūsų įstatymų leidyboje*;* LINKEVIČIUS, P. K. (1925). Administracinis baudimas. *Policija*, 8, 8-9.
[76] URBONAS, D. (2007). *Kvaziteisminių institucijų jurisdikcinė veikla taikant administracines sankcijas*. P. 61.

santykių galimas padarinys – administracinės atsakomybės taikymas, tačiau ši sąvoka gali būti laikoma pernelyg plačia. Sąvoka „administracinės sankcijos“ yra vartojama užsienio teisės moksle ir kai kurių valstybių teisiniame reguliavime, tačiau Lietuvoje kol kas nėra dažnai vartojama. Atsižvelgiant į tai, kad būtent administracinio baudimo sąvoka Lietuvos teisės moksle buvo naudojama tarpukariu bei yra naudojama kai kuriuose šiuolaikiniuose teisės mokslo darbuose, svarstytina, kad būtent administracinio baudimo sąvoka būtų tinkamiausias terminas administracinės atsakomybės pagal ANK ir specialiuosius įstatymus teisinių santykių įvardijimui. Visgi, kadangi naujausi užsienio šaltiniai naudoja „administracinių sankcijų“ sąvoką, manytina, kad kaip sinonimai turėtų būti naudojamos ir teisės profesionalams žinomos visos trys aptariamos sąvokos.

Administracinė atsakomybė Lietuvos teisėje nėra naujas reiškinys: dar tarpukariu už pažeidimus viešosios teisės srityje buvo taikoma ne tik baudžiamoji, bet ir administracinė atsakomybė[77]. Viena iš pirmųjų administracinės atsakomybės sampratos analizių buvo pateikta P. Petkevičiaus dar 1979 m.[78], likus 5 metams iki Lietuvos TSR Administracinių teisės pažeidimų kodekso priėmimo 1984-12-13, kuris, atlikus būtinus pakeitimus ir pervadintas į ATPK, galiojo iki pat 2017-01-01. P. Petkevičius administracinę atsakomybę siejo su administracine prievarta. Pastaroji, autoriaus nuomone, turėjo prevencinę reikšmę nusikaltimams ir kitiems teisės pažeidimams, buvo taikoma ne tik siekiant nubausti asmenį už padarytą pažeidimą ar daromą pažeidimą nutraukti, bet ir tais atvejais, kai buvo būtina iš anksto užkirsti kelią galimiems teisės pažeidimams ar kitokiems žalingiems padariniams. Pagal administracinės prievartos tikslinę paskirtį buvo išskiriamos trys administracinės prievartos priemonių grupės: administracinės prevencinės (įspėjamosios) priemonės; administracinės kardomosios priemonės ir administracinės nuobaudos. Būtent administracinėmis nuobaudomis buvo taikoma administracinė atsakomybė kaip viena iš teisinės atsakomybės rūšių. P. Petkevičiaus nuomone, administracinės atsakomybės priemonės yra tik tokios, kuriomis asmuo yra nubaudžiamas (administracinės nuobaudos). Todėl autorius kategoriškai atribojo administracines kardomąsias priemones nuo administracinės atsakomybės, kadangi jų paskirtis yra ne pažeidėją nubausti, o nutraukti pažeidimą, o be to, laikantis priešingos pozicijos tai neretai reikštų, kad asmeniui už tą patį pažeidimą būtų skiriamos dvi savarankiškos administracinės nuobaudos, kas būtų nesuderinama su teisingumo principu[79].

P. Petkevičius administracinę atsakomybę apibrėžė kaip savarankišką atsakomybės rūšį, kuriai būdingi visi bendrieji teisinės atsakomybės bruožai, tačiau kuri pasižymi ir ypatybėmis. Administracinė atsakomybė įprastai taikoma

[77] Išsamiai analizuojama šio skyriaus 2 poskyryje „Administracinės atsakomybės teisinis reguliavimas Lietuvoje“.
[78] PETKEVIČIUS, P. (1979). Administracinė atsakomybė. Vilnius: „Mintis“.
[79]Ibidem, p. 12-24.

padarius administracinį nusižengimą, tačiau kai kuriais atvejais galėjo būti taikoma ir padarius kai kurias nusikalstamas veikas, ja taip pat galėjo būti keičiamos kriminalinės bausmės, taikomos už mažiau pavojingus nusikaltimus. Atsakomybėn traukiamam asmeniui yra taikomos administracinės nuobaudos, kurios nustatomos ne tik įstatymais, bet ir kai kurių valstybinės valdžios organų aktais. Administracinė atsakomybė buvo įprastai taikoma ne teismine, o administracine tvarka, tačiau kai kuriais išimtiniais atvejais atsakomybę galėjo taikyti ir teismas. Administracinė atsakomybė buvo taikoma ne tarnybinio ar darbo santykių pavaldumo tvarka ir pasižymėjo operatyvumu. Šie ypatumai kartu buvo ir požymiai, kuriais administracinė atsakomybė skyrėsi nuo kitų teisinės atsakomybės rūšių: baudžiamosios atsakomybės, drausminės atsakomybės, civilinės atsakomybės. Administracinės atsakomybės tikslas buvo įvardijamas kaip siekis „kovoti su teisėtvarkos pažeidėjais, drausminti juos, stiprinti socialistinį teisėtumą, užtikrinti viešąją tvarką bei visuomenės saugumą, saugoti socialistinę nuosavybę, ginti valstybinių bei visuomeninių organizacijų ir piliečių teises ir t. t.“. Autorius išskyrė reikšmingą administracinės atsakomybės prevencinį vaidmenį, pabrėždamas, kad administracinė atsakomybė padeda kovoti ne tik su administraciniais nusižengimais, bet ir su kriminaliniais nusikaltimais[80].

Metais vėlesniame darbe K. Lapinskas ir P. Petkevičius be aukščiau nurodytų administracinės atsakomybės ypatumų taip pat papildomai nurodė, kad administracinės nuobaudos savo pobūdžiu yra kur kas švelnesnės nei kriminalinės bausmės ir neužtraukia teistumo, o be to, yra taikomos procesine tvarka, nustatyta administracinės teisės normų. Autoriai apibrėžė administracinę atsakomybę kaip savarankišką ir ypatingą teisinės atsakomybės rūšį, kuri pasireiškė „administracinių nuobaudų kaltam asmeniui už padarytą administracinį nusižengimą (atskirais atvejais ir nusikaltimą) skyrimu ir realizavimu, turint tikslą kovoti su teisės pažeidimais, užtikrinti socialistinį teisėtumą ir teisėtvarką.“[81]

Nors po šių teisės mokslo darbų publikavimo administracinės atsakomybės reguliavimas Lietuvoje iš esmės pasikeitė – buvo priimtas kodifikuotas administracinę atsakomybę reglamentuojantis teisės aktas, be to, po 1990-03-11 iš esmės pasikeitė ir Lietuvos politinė, teisinė ir ekonominė aplinka – tačiau administracinės atsakomybės samprata išliko panaši, atsižvelgiant į kai kuriuos politinės ir ideologinės santvarkos pasikeitimus. P. Petkevičius 1996 m. išleistoje monografijoje, kaip ir ankstesniuose tyrimuose, nurodė, kad administracinė atsakomybė pasižymi tiek bendraisiais teisinės atsakomybės bruožais, tiek ir specifiniais. Kaip bendruosius teisinės atsakomybės bruožus P. Petkevičius išskyrė tikslą (kovoti su teisės pažeidimais, užtikrinti teisinių santykių apsaugą),

[80]Ibidem,p. 24-26, 39-42.
[81] LAPINSKAS, K. ir PETKEVIČIUS, P. (1980). Tarybinė administracinė teisė. Vilnius: Mintis. P. 202-207.

pagrindą (teisės pažeidimas), atsakomybės subjektą (kaltas teisės pažeidimo padarymu žmogus ar organizacija), pažeidėjo elgesio smerkimą ir sankcijų taikymą. Šie bruožai apibrėžia teisinės atsakomybės fundamentus ir kartu iliustruoja teisinės atsakomybės kaip teisinio santykio turinį: asmuo, atlikęs teisės pažeidimą, yra baudžiamas nustatytomis sankcijomis, nes valstybė smerkia tokį asmens elgesį ir siekia, kad jo būtų mažiau. Administracinė atsakomybė, kaip viena iš teisinės atsakomybės rūšių ir atitinkanti nurodytus bruožus, papildomai pasižymi tik jai būdinga specifika, kuri leidžia apibrėžti administracinės atsakomybės turinį ir leidžia administracinę atsakomybę atriboti nuo kitų teisinės atsakomybės rūšių. Kaip tokius specifinius bruožus P. Petkevičius nurodė: 1) administracinės atsakomybės pagrindas yra administracinis teisės pažeidimas (pažeidimas, pagal savo pobūdį ir pavojingumo laipsnį nesudarantis nusikaltimo sudėties, už kurį taikomos administracinės nuobaudos); 2) pažeidimo subjektas yra fizinis asmuo, eksplicitiškai nurodoma, kad įvairių formų juridiniai asmenys administracinių teisės pažeidimų subjektais nėra laikomi; 3) atsakomybėn yra traukiama ne pavaldumo tvarka, o ją taiko paskirtos institucijos ir pareigūnai; 4) administracinės nuobaudos yra švelnesnės nei kriminalinės bausmės ir neužtraukia teistumo; 5) administracinė atsakomybė taikoma ATPK nustatyta procesine tvarka, kuri yra paprastesnė nei baudžiamoji ar civilinė; 6) administracinė atsakomybė taikoma operatyviai, kas padidina jos efektyvumą ir veiksmingumą kovojant su teisės pažeidimais. Galiausiai išskiriama, kad administracinė atsakomybė yra reikšminga užkertant kelią ne tik administraciniams teisės pažeidimams, bet ir kriminaliniams nusikaltimams. Remiantis šiais bruožais P. Petkevičius apibrėžia administracinę atsakomybę kaip „savarankišką atsakomybės rūšį, taikomą kaltiems asmenims, padariusiems administracinius teisės pažeidimus, skiriant jiems ir realizuojant įstatymų numatytas ir administracines nuobaudas, turint tikslą kovoti su teisės pažeidimais, užtikrinti teisėtumą ir teisėtvarką.“ Akcentuojamas administracinės atsakomybės nuobaudų sistemos lankstumas, taikymo operatyvumas ir realumas, prevencinis pobūdis, nurodoma, kad pastarajam tikslui pasiekti yra būtina aiškinti ATPK normas ir jų taikymo praktiką, atsižvelgiant į visuomeninių santykių pokyčius[82].

Pažymėtina, kad analizuojamame tyrime visi administracinės atsakomybės bruožai yra siejami su administracinės atsakomybės reguliavimu pagal tuo metu galiojusį ATPK: nors buvo pastebima, kad ATPK 2 straipsnis numatė, jog administracinę atsakomybę reguliuoja ir kiti įstatymai dėl administracinių teisės pažeidimų, tačiau šis aspektas plačiau nebuvo tirtas. Atkreiptinas dėmesys, kad aptariamas mokslo darbas buvo išleistas 1996 m., t. y., apytiksliai tuo metu, kai buvo priimami pirmieji specialieji įstatymai, nustatantys administracinę atsakomybę ūkio subjektams. Visgi, analizuojamame tyrime administracinė atsakomybė nebuvo vertinta plačiau už ATPK ribų. Pažymėtina ir tai, kad

[82]PETKEVIČIUS, P. (1996). Administracinė atsakomybė. Vilnius: Justitia. P. 9-31.

administracinė atsakomybė šiame darbe buvo siejama tik su fizinių asmenų atsakomybe[83]. Taigi, nors priėmus kodifikuotą administracinę atsakomybę reglamentuojantį teisės aktą administracinės atsakomybės reguliavimas iš esmės pasikeitė, tačiau administracinės atsakomybės samprata Lietuvos teisėje išliko labai panaši į tą, kuri buvo suformuota dar 1979 m. Administracinės atsakomybės samprata teisės moksle iš esmės nepasikeitė ir po 1990-03-11.

Visuose trijuose analizuojamuose teisės mokslo darbuose administracinė atsakomybė atribojama nuo baudžiamosios atsakomybės vertinant šiuos aspektus: 1) atsiradimo pagrindas (taikoma už administracinį nusižengimą (teisės pažeidimą), o ne nusikaltimą); 2) atsakomybės pobūdis (švelnesnė atsakomybė, nekyla teistumas); 3) subjektai, kurie taiko atsakomybę (įprastai atsakomybę taiko valstybinio valdymo organai, o teismai – tik kai kuriais atvejais); 4) atsakomybės subjektas (fizinis asmuo, nesiejamas pavaldumu); 5) procesinė traukimo atsakomybėn tvarka (paprastas, operatyvus administracinių teisės normų reguliuojamas procesas)[84]. Pastebėtina, kad šie skirtumai yra faktiniai, t. y., yra nulemti to, kokie skirtumai buvo identifikuoti tarp administracinės atsakomybės ir baudžiamosios atsakomybės reglamentavimo: teisiniam reguliavimui pasikeitus, šie kriterijai gali būti ir nebeaktualūs. Todėl nurodyti aspektai yra reikšmingesni ne siekiant tarpusavyje vertybiškai atriboti panašius teisinius santykius, tačiau apibrėžti analizuojamų teisinių santykių teisinio reguliavimo modelį.

Daroma išvada, kad Lietuvos teisės moksle tiek prieš ATPK priėmimą, tiek ir po jo bei po 1990-03-11 administracinės atsakomybės samprata buvo gana nuosekli: administracinė atsakomybė buvo suprantama kaip savarankiška teisinės atsakomybės rūšis, kuria valstybė per savo pareigūnus ir institucijas (o retais atvejais – teismus) taiko atsakomybę asmenims už administracinius pažeidimus pagal ATPK, siekiant asmenį nubausti ir užtikrinti teisės pažeidimų prevenciją. Tai atsispindi ir kituose mokslo darbuose pateikiant administracinės atsakomybės vertinimus. Pavyzdžiui, P. A. Čiočys administracinę atsakomybę apibrėžė kaip „specialius įgaliojimus turinčių valstybės institucijų, pareigūnų reagavimo į teisės pažeidimus formą, už kuriuos įstatymas nustato administracines sankcijas, numatytas ATPK“[85], panašią definiciją pateikė ir J. Šatas[86].

Kai kurie autoriai administracinės atsakomybės sampratą siejo su tuo metu galiojusio ATPK 9 straipsnio, pateikiančio administracinio teisės pažeidimo

[83]Ibidem, p. 30-31.
[84] LAPINSKAS, K. ir PETKEVIČIUS, P. (1980). Tarybinė administracinė teisė. Vilnius: Mintis. P. 204-207; PETKEVIČIUS, P. (1979). Administracinė atsakomybė. Vilnius: „Mintis“. P. 39-41; PETKEVIČIUS, P. (1996). Administracinė atsakomybė. Vilnius: Justitia. P. 27-28.
[85] ČIOČYS, P. A. (2008). *Teisės pagrindai.* Vilnius: Vilniaus vadybos aukštoji mokykla. P. 144.
[86] ŠATAS, J. (2004). *Lietuvos teisės pagrindai.* Vilnius: Justitia. P. 164.

sąvoką, turiniu. Nurodoma, kad nors administraciniai teisės pažeidimai turi panašumų su nusikalstamomis veikomis, tačiau yra „akivaizdžiai mažesnio pavojingumo (žalingumo) ir sukelia lengvesnius teisinius padarinius“. Nurodoma ir tai, kad administracinė atsakomybė turėtų būti nukreipta į vertybių teisinės apsaugos mechanizmų apsaugą (kai tuo tarpu baudžiamoji – į pačių vertybių) ir orientuota į bendrąją prevenciją (o ne į specialiąją)[87].

Nors administracinę atsakomybę buvo įprasta sieti pirmiausia su atsakomybe pagal ATPK, tačiau ilgainiui administracinė atsakomybė buvo pradėta taikyti ne tik ATPK, bet ir specialiųjų įstatymų pagrindu[88]. Tokia išvada daroma sistemiškai aiškinant administracinių teisinių santykių turinį, kadangi specialiaisiais įstatymais reguliuojamos sritys yra laikomos administracinės teisės specialiąja arba ypatingąja dalimi[89]. Šią išvadą papildomai patvirtina ir teisės moksle pateikiamos įžvalgos, be kita ko pabrėžiančios, kad įstatymų leidėjas priskiria sankcijų pagal specialiuosius įstatymus taikymą prie viešojo administravimo teisinių santykių, todėl šie santykiai priskirtini administracinei teisei[90]. Tokia įžvalga pateikta vertinant Viešojo administravimo įstatymo nuostatas, įtvirtinančias ūkio subjektų veiklos priežiūrą ir susijusias su poveikio priemonių taikymu.

Visgi, vertinant šio aspekto įtaką administracinės atsakomybės sampratai, reikia pripažinti, kad jau priėmus ne vieną specialųjį įstatymą, teisės moksle vis dar nebuvo pateikto aiškaus vertinimo, ar atsakomybė specialiųjų įstatymų pagrindu savo prigimtimi yra tokia pat kaip ir atsakomybė pagal ATPK. Kokybiškai nauju administracinės atsakomybės sampratos plėtojimo Lietuvos teisės moksle žingsniu gali būti laikoma 2005 m. išleista S. Šedbaro monografija, kurioje bene pirmą kartą buvo analizuojama ne tik administracinė atsakomybė tuo metu galiojusio ATPK pagrindu, bet ir kai kurių specialiųjų įstatymų[91] pagrindu (juridinių asmenų administracinė atsakomybė). Autorius visų pirma pastebi administracinės atsakomybės artimumą (esme ir paskirtimi) baudžiamajai

---

[87] ČAPLINSKAS, A., DAPŠYS, A. ir MISIŪNAS, J. (2004). Baudžiamosios ir administracinės atsakomybės atribojimo teorinės problemos. *Teisės problemos*, 2004/4 (46), 44-82. P. 59-61, 75-76.

[88] Detaliai analizuojama kitame šios dalies poskyryje „Administracinės atsakomybės teisinis reguliavimas Lietuvoje“.

[89] ANDRUŠKEVIČIUS, A. (2011). Administracinės teisės ypatingosios dalies metodologiniai pagrindai. *Teisė*, 78, 55-67.

[90] ANDRUŠKEVIČIUS, A. (2012). Atsakomybės institutas – administracinės teisės mokslinių tyrimų ir pedagogikos objektas. Iš: ŠVEDAS, G. (red.) *Nepriklausomos Lietuvos teisė: praeitis, dabartis ir ateitis. Liber Amicorum profesoriui Jonui Prapiesčiui*. Vilnius: Vilniaus universiteto Teisės fakulteto Alumni draugija, 279-291; RAIŽYS, D., URBONAS, D. (2010). Administracinių bylų teisenos infrastruktūrinis modelis. *Visuomenės saugumas ir viešoji tvarka*, 3, 51-74.

[91] Alkoholio kontrolės įstatymas, Elektroninių ryšių įstatymas, Konkurencijos įstatymas, Mokesčių administravimo įstatymas, Muitinės įstatymas, Produktų saugos įstatymas, Tabako kontrolės įstatymas.

atsakomybei ir, akcentuodamas poreikį suderinti administracinės atsakomybės teisinį reguliavimą su EŽTK ir ES pagrindinių teisių chartija, vertina administracinę atsakomybę platesniame kontekste[92]. Apibrėždamas administracinę atsakomybę S. Šedbaras analizavo iš esmės tuos pačius aspektus, kurie kaip administracinės atsakomybės požymiai buvo tirti ankstesniuose mokslo darbuose, tačiau vertino juos ne tik ATPK, bet ir specialiųjų įstatymų kontekste. Taigi, kaip administracinės atsakomybės pagrindą S. Šedbaras nurodė administracines teisės normas, kurios gali būti nustatytos ne tik ATPK, bet ir kituose įstatymuose, nustatančiuose ir fizinių, ir juridinių asmenų administracinę atsakomybę (specialiuosiuose įstatymuose). Nors esminiai administracinės atsakomybės bruožai buvo apibrėžiami panašiai (analizuojami tie patys aspektai, dalies jų vertinimas taip pat panašus: administracinę atsakomybę taiko ne teismas, administracinė atsakomybė pasižymi operatyvumu), tačiau S. Šedbaro pateiktoje administracinės atsakomybės sampratos analizėje pastebėtini ir skirtumai nuo prieš tai vertintų mokslo darbų. S. Šedbaras eksplicitiškai nurodo, kad baudos, numatytos pavyzdžiais pateikiamuose specialiuosiuose įstatymuose, savo prasme yra tokios pačios administracinės baudos kaip ir tokios, kurios taikomos fiziniam asmeniui. Tuo remdamasis S. Šedbaras išskyrė, kad administracinė atsakomybė taikytina ne tik fiziniams asmenims (įskaitant pareigūnus ir kitus specialiuosius subjektus), bet ir juridiniams asmenims. Nors ATPK atsakomybės subjektu įvardija tik fizinį asmenį, tačiau specialiųjų įstatymų reguliavimas leidžia administracinę atsakomybę sieti ir su verslo subjektais, kuriais dažniausiai yra įmonės. Be to, komentuodamas administracinių nuobaudų švelnesnį pobūdį lyginant su kriminalinėmis bausmėmis, autorius pabrėžė ir tai, kad administracinės nuobaudos visgi yra baudžiamojo pobūdžio valstybės prievartos priemonės. Tuo tarpu ankstesniuose mokslo darbuose buvo akcentuojama, kad administracinė atsakomybė ir baudžiamoji atsakomybė turi sutampantį tikslą kaltą asmenį nubausti, perauklėti ir įspėti, kad jis ir kiti asmenys nedarytų teisės pažeidimų[93]. T. y., ankstesniuose tyrimuose buvo pabrėžiamas sutampantis baudžiamosios ir administracinės atsakomybės tikslas, bet ne šių atsakomybių baudimo prigimtis. Taigi, net keli administracinės atsakomybės bruožai S. Šedbaro buvo įvardijami kitaip nei anksčiau analizuotuose mokslo darbuose: atsakomybės pagrindas, atsakomybės subjektas ir administracinių nuobaudų prigimtis. Remdamasis pristatytais požymiais, S. Šedbaras administracinę atsakomybę apibrėžė kaip „savarankišką teisinės atsakomybės rūšį, taikomą administracinio proceso teisės normų nustatyta tvarka administracinės teisės pažeidimus padariusiems fiziniams ir juridiniams asmenims, skiriant jiems įstatymų numatytas administracines nuobaudas, kuriomis siekiama užtikrinti

[92] ŠEDBARAS, S. (2005). *Administracinė atsakomybė*. P. 14-15.
[93] Ibidem, p 70-72.

teisinę tvarką įgyvendinant valstybinį valdymą.“[94] Tuo tarpu administracinę atsakomybę nuo kitų panašių teisinių santykių, tame tarpe ir nuo baudžiamosios atsakomybės, S. Šedbaras atribojo vadovaudamasis tais pačiais kriterijais kaip ir kiti autoriai: atsakomybės taikymo pagrindu, subjektais, taikančiais atsakomybę, poveikio priemonėmis ir jų padariniais, atsakomybės subjektais, procesine atsakomybės taikymo tvarka[95].

Nors vėlesniuose teisės mokslo darbuose administracinės atsakomybės samprata nebuvo išsamiai analizuota, tačiau buvo pažymima, kad atsakomybė, taikoma specialiųjų įstatymų pagrindu, taip pat yra administracinė. Tokia išvada daroma remiantis jau minėtu S. Šedbaro tyrimu, o taip pat ir teismų praktikoje pateiktais išaiškinimais[96]. Pažymėtina ir tai, kad kai kurie autoriai pažymėjo, jog administracinės atsakomybės samprata negali būti prilyginama atsakomybei pagal tuo metu galiojusį ATPK, kadangi administracinė atsakomybė taikoma ir pagal ekonomines sankcijas juridiniams asmenims nustatančius įstatymus (specialiuosius įstatymus). Kartu pastebima, kad atsakomybė pagal specialiuosius įstatymus ir pagal ATPK (ANK) skiriasi atsakomybės subjektu (pagal ATPK (ANK) – tik fizinis asmuo), subjektyviąja pažeidimo puse (pagal specialiuosius įstatymus nėra būtina pažeidėjo kaltė[97]) bei sankcijos nustatymo principais[98]. Tačiau šie skirtumai nereiškia, kad atsakomybė pagal ATPK (ANK) ir pagal specialiuosius įstatymus yra skirtingos prigimties, t. y., abiem atvejais yra taikoma būtent administracinė atsakomybė. Vėlesniuose Lietuvos teisės mokslo darbuose, ypač analizuojančiuose atsakomybę pagal ATPK (ANK), administracinės atsakomybės samprata įprastai nebuvo tyrinėjama, kadangi ATPK daug metų nesikeitė, o ANK nustatomas teisinis reguliavimas atitinka kitų autorių padarytas išvadas pagal tuo metu galiojusį ATPK šiuo klausimu[99]. Tačiau administracinės atsakomybės, taikomos pagal specialiuosius įstatymus, analizė leidžia įžvelgti ir administracinės atsakomybės sampratos kitimą ir vystymąsi. Kaip minėta,

[94] Ibidem, p 72.
[95] Ibidem, p 73-79.
[96] URBONAS, D. (2007). *Kvaziteisminių institucijų jurisdikcinė veikla taikant administracines sankcijas*. Daktaro disertacija, socialiniai mokslai, teisė (01S), Mykolo Riomerio universitetas. Vilnius. P. 31-32; RAIŽYS, D. ir URBONAS, D. (2010). Administracinių bylų teisenos infrastruktūrinis modelis. *Visuomenės saugumas ir viešoji tvarka*, 3, 51-74. P. 66-70.
[97] Šio skirtumo pagrįstumas detaliai analizuojamas II šio tyrimo dalyje.
[98] BELIŪNIENĖ, L. et al. (2014). *Galimybės siaurinti teismo funkcijas administracinių teisės pažeidimų procese*. Mokslo studija [interaktyvus], Lietuvos Teisės institutas. Prieiga per internetą: http://teise.org/wp-content/uploads/2016/07/ATPP.pdf [žiūrėta 2020 m. gruodžio 9 d.]. P. 24, 30-32
[99] Žr., pvz., GEDMINTAITĖ, A. (2021). The Legal Framework for Administrative Liability in Lithuania: Lifting Legal Barriers to the Efficient Regulation of Administrative Offences. Iš: ŠVEDAS, G., MURAUSKAS, D. (Eds.) *Legal Developments During 30 Years of Lithuanian Independence Overview of Legal Accomplishments and Challenges in Lithuania*. Springer, 2021, 19-41.

pirmieji mokslo darbai, analizavę administracinę atsakomybę ir specialiųjų įstatymų kontekste, išsamiai netyrė administracinės atsakomybės specialiųjų įstatymų pagrindu sampratos ypatumų: vietoje to buvo pastebėta, kad administracinė atsakomybė taikoma ne tik tuo metu galiojusio ATPK, bet ir kitų teisės aktų (specialiųjų įstatymų) pagrindu, o išskirti administracinės atsakomybės bruožai pagal ATPK buvo pritaikyti ir atsakomybei pagal specialiuosius įstatymus. Kitaip tariant, jau anksčiau teisės moksle išskirti administracinės atsakomybės bruožai buvo pakoreguoti taip, kad atitiktų buvusį teisinį reguliavimą ir pagal specialiuosius įstatymus, ir pagal ATPK. Ryškiausias pokytis matyti vertinant administracinės atsakomybės subjektą kaip administracinės atsakomybės bruožą.

Išskirtinas 2021 m. J. Paužaitės-Kulvinskienės straipsnis, kuriame analizuojamas juridinių asmenų administracinės atsakomybės modelis, t. y., tiriama administracinės atsakomybės pagal specialiuosius įstatymus samprata. Šiame mokslo darbe administracinės atsakomybės pagal specialiuosius įstatymus samprata analizuojama ne pagal anksčiau teisės moksle išskirtus bruožus, bet pagal kitus aspektus, nors ir yra pastebima, kad bendroji atsakomybės sąlyga yra tokia pati kaip ir kitais administracinės atsakomybės atvejais, t. y., administracinės teisės pažeidimas. Pirma, išskiriama, kad atsakomybė specialiųjų įstatymų pagrindu dėl reikšmingo dydžio nuobaudų, tokių kaip baudos, susietos su juridinio asmens apyvarta, licencijų panaikinimas ir pan., įgyvendina baudimo funkciją, kurios siekiama ir ANK, tačiau pagrindinė jos funkcija visgi yra užtikrinti teisės aktų laikymąsi konkrečioje srityje, todėl ji turėtų būti taikoma tik kraštutiniu atveju. Antra, nurodoma, kad administracinės atsakomybės pagal specialiuosius įstatymus taikymas privalomai nėra siejamas su kalte. Trečia, kaip atsakomybė specialiųjų įstatymų pagrindu gali būti taikomas platus spektras nuobaudų. Atsižvelgiant į šiuos bruožus, o taip pat ir į iš Konstitucijos kylančius reikalavimus, išskiriamas juridinių asmenų administracinės atsakomybės modelis. Šis modelis yra apibrėžiamas instituciniu aspektu (analizuojama administracinę atsakomybę taikančių institucijų sistema) ir procedūriniu aspektu (analizuojamas pagrindinių procedūriniu garantijų katalogas ir jo reguliavimas)[100].

Nors šis tyrimas į Lietuvos administracinės teisės mokslą įneša naujovių tuo aspektu, kad jame analizuojama administracinė atsakomybė, taikoma specialiųjų įstatymų pagrindu, tačiau jame akcentuojama būtent juridinių asmenų administracinė atsakomybė ir nėra vertinama tai, kad kai kurie specialieji įstatymai nustato atsakomybę ir juridinių asmenų vadovams bei kitiems fiziniams

[100] PAUŽAITĖ-KULVINSKIENĖ, J. (2021). Administrative Liability in Lithuania: The Model of Corporate Administrative Liability Iš: ŠVEDAS, G., MURAUSKAS, D. (Eds.) *Legal Developments During 30 Years of Lithuanian Independence Overview of Legal Accomplishments and Challenges in Lithuania*. Springer, 2021, 261-285

asmenims, o juridinių asmenų vadovai gali būti baudžiami ir pagal ANK. Nors tai pateisinama analizuojamo straipsnio objekto (dalyko) ribomis, tačiau tiriant tik juridinių asmenų atsakomybės modelį klausimas dėl juridinių asmenų vadovų (valdymo organų) baudimo suderinamumo specialiųjų įstatymų pagrindu ir ANK pagrindu lieka ne tik neatsakytas, bet ir neanalizuotas. Tai kartu reiškia, kad Lietuvos teisės moksle nėra sisteminės viso administracinės atsakomybės teisinio reguliavimo modelio Lietuvoje analizės.

Visa tai leidžia daryti išvadą, kad administracinės atsakomybės sampratos tyrimai, kurie buvo suformuluoti iki šios dienos, yra nepakankami, nes juose nebuvo įvertintos visos su administracinės atsakomybės taikymu susijusios aplinkybės, analizuojant atsakomybę, taikomą ir pagal ANK, ir pagal specialiuosius įstatymus. Dėl to yra reikšminga kompleksiškai įvertinti dabartinį administracinės atsakomybės teisinį reguliavimą ir jo taikymą praktikoje tam, kad būtų galima išskirti administracinės atsakomybės sampratos ypatumus ir jais remiantis apibrėžti Lietuvos administracinės atsakomybės teisinio reguliavimo modelį Lietuvoje.

Vertinant administracinę atsakomybę ne Lietuvos teisinio reguliavimo kontekste, o atsižvelgiant į ja siekiamus tikslus ir įgyvendinamas funkcijas, pastebėtina, kad teisės moksle nurodoma, kad administracinės atsakomybės plėtojimasis yra susijęs su baudžiamosios atsakomybės raida ir dekriminalizavimo tendencija. Kintant socialiniams, ekonominiams ir technologiniams kasdienio gyvenimo aspektams, visuomenė ėmė užsiimti naujomis, iki tol neegzistavusiomis veiklomis, kurios anksčiau nebuvo išsamiai reglamentuotos arba nebuvo reglamentuotos apskritai. Dėl šios priežasties atskiros valstybės pradėjo reguliuoti naujas sritis, pavyzdžiui, transporto, vartotojų apsaugos, konkurencijos, prekybos, aplinkosaugos, socialinės apsaugos santykius. Siekiant užtikrinti naujo reguliavimo efektyvumą, buvo išskirta ir kriminalizuota daug iki tol nebaudžiamų veikų[101]. Tačiau buvo pastebėta, kad šį reguliavimą pažeidžiantys ir veikas padarantys asmenys, lyginant su tais, kurie atlieka taip vadinamas „klasikines“ nusikalstamas veikas (tokias, kurios paprastai susijusios su smurtu, gyvybės atėmimu, turto pagrobimu ir pan.), dažniausiai nepasižymi antisocialumu, kadangi jomis nėra pažeidžiami esminiai gėriai, todėl nors dėl savo objektyvių kriterijų tokios veikos buvo panašios į nusikalstamas veikas, tačiau su jomis yra netapatintinos[102]. Kuriant teisinį reguliavimą naujose veiklos srityse ir nustatant naujas draudžiančiąsias normas išaugo tiek draudžiamų veikų kiekis, tiek ir faktiškai padaromų nusikalstamų veikų skaičius. Ilgainiui

[101] ČAPLINSKAS, A., DAPŠYS, A. ir MISIŪNAS, J. (2004). Baudžiamosios ir administracinės atsakomybės atribojimo teorinės problemos. P. 56-57.
[102] WALSH, C. J. and PYRICH, A. (1994-1995). Corporate Compliance programs as a defense to criminal liability: can a corporation save its soul? In *Rutgers Law Review*, 47:605, 605-691. P. 613-615.

valstybės ėmė įgyvendinti priešingą politiką: užuot kriminalizavus veikas, kuriomis nepažeidžiami esminiai gėriai ir kurios nepasižymi tokiu pat pavojingumu kaip „klasikinės“ nusikalstamos veikos, už jų padarymą buvo pasirinkta bausti kitomis priemonėmis. Šiuo tikslu teisės moksle buvo išskirta nauja teisės pažeidimų rūšis, kurių padarymas neužtraukė baudžiamosios atsakomybės, kadangi jie buvo laikomi mažiau pavojingais nei nusikalstamos veikos, tačiau buvo draudžiami ir baudžiami[103].

Administracinės atsakomybės paskirtis skirtingose valstybėse iš esmės buvo tokia pati – užtikrinti esamų teisinių taisyklių, už kurių pažeidimą būtų neproporcinga arba netikslinga taikyti baudžiamąją atsakomybę, laikymąsi ir nubausti tokius pažeidimus padariusius asmenis. Užsienio teisės moksle administracinę atsakomybę įprasta vertinti plačiau, laikant, kad tai – tikslingas valstybės siekis pakeisti asmenų elgesį naudinga visuomenei linkme, siekiant užtikrinti tokį asmenų elgesį, kuris atitinka įtvirtintus standartus[104]. Taigi, valstybė nustato konkrečius elgesio standartus, kurių laikymosi siekia, todėl baudžiama yra ne už veikimą konkrečioje srityje, tačiau už tai, kokiu būdu ji yra vykdoma (kaip asmuo elgiasi) – konkretus elgesys nedera su nustatytais standartais. Valstybė kaip atsaką į nepageidaujamą elgesio modelį įdiegia priemones, kuriomis siekia pakoreguoti jos netenkinantį elgesį. Tai reiškia, kad administracinės atsakomybės paskirtis yra ne tik nubausti asmenis, bet ir pakoreguoti jų elgesį, siekiant užtikrinti nustatytų taisyklių laikymąsi[105]. Tokiu būdu valstybės veiksmai yra nukreipti ne į visą veiklą, tačiau į konkrečius jos vykdymo aspektus, siekiant ne nustatyti vieną modelį, kurio turėtų būti laikomasi, tačiau uždrausti nurodytą ydingą veiksmų modelį[106].

Teisės moksle yra teigiama, kad paprastai administracinė atsakomybė taikoma už elgesį, kuris nėra labai smerkiamas visuomenės, tačiau gali būti yra priešingas asmenų interesams. Asmenys, kurių atžvilgiu tokios taisyklės taikomos, jų laikosi tik dėl to, kad toks elgesys yra teisiškai privalomas (nors ir nebūtinai naudingas), būtent todėl baudimas už nustatyto elgesio nesilaikymą yra būtinas[107]. Kita vertus, teisės moksle taip pat pastebima, kad aptartas požiūris galimai yra per siauras, kadangi taisyklių pažeidimai, už kuriuos taikoma administracinė atsakomybė, neretai gali sukelti itin didelę žalą tiek asmenims, tiek ir įvairiems verslo sektoriams. Todėl šių taisyklių pažeidimai gali visuomenę

[103] ČAPLINSKAS, A., DAPŠYS, A. ir MISIŪNAS, J. (2004). Baudžiamosios ir administracinės atsakomybės atribojimo teorinės problemos. P. 56-57.
[104] HODGES, C. (2015). *Law and corporate behaviour. Integrating theories of regulation, enforcement, compliance and ethics*. Oxford and Portland, Oregon: Hart publishing. P. 161.
[105] Ibidem, p. 161.
[106] Ibidem, p. 162.
[107] GALLIGAN, D. J. (2007). *Law in modern society*. Oxford: Oxford university press. P. 162-163.

paveikti taip pat arba labiau nei kai kurios nusikalstamos veikos, už kurias taikoma baudžiamoji atsakomybė.[108] Pažymima, kad specialios priežiūros institucijos, kurios tiria nusižengimus ir taiko atsakomybę, gali būti netgi geriau pasirengusios reaguoti ir tirti konkrečius pažeidimus nei baudžiamąją atsakomybę taikantys subjektai[109]. Tai reiškia, kad valstybės taikomos atsakomybės už administracinius pažeidimus nustatymas yra susijęs su pozicija, kad baudžiamoji atsakomybė turėtų būti taikoma už pačius rimčiausius ir pavojingiausius pažeidimus.

Nepaisant to, vienas pagrindinių administracinės atsakomybės tikslų yra nubausti asmenį už padarytus pažeidimus. Asmens baudimas suprantamas kaip valstybės reagavimas į tokį ydingą asmens elgesį, kuris negali būti toleruojamas, todėl asmuo turi patirti negatyvius padarinius, kad suprastų, kad toks elgesys yra netoleruotinas. Taigi, asmens baudimas neturėtų būti vertybė savaime, tačiau turėtų būti nukreiptas į asmens elgesio valdymą ir naujų veikų užkardymą, todėl šis tikslas atlieka ne tik prevencinę, bet ir apsauginę funkciją. Šiuolaikinėje baudžiamojoje teisėje pastebima, kad valstybės teisė bausti teisei priešingas veikas padariusius asmenis nebėra kvestionuojama, tačiau kartu pabrėžiama, kad bausmė turi kompleksiškai įgyvendinti kelis susijusius tikslus: atpildo, apsaugos nuo nusikalstamų veikų, auklėjamosios priemonės[110].Analizuojant baudimą kaip administracinės atsakomybės funkciją, administracinės teisės moksle randama nuomonė, kad būtent prievartinio baudimo tikslas atskiria administracines nuobaudas nuo kitų administracinių prievartos priemonių[111]. Pastebėtina, kad egzistuoja ir kita nuomonė, teigianti, kad administraciniam aktui, kuriuo taikoma administracinė sankcija, iš esmės nėra būdingas baudimo elementas, kadangi tokiu būdu siekiama užtikrinti efektyvią administracinių institucijų veiklą bei apsaugoti viešąjį interesą. Taigi, baudžiant asmenį administracinių normų pagrindu, nepaisant naudojamo termino, iš tiesų siekiama ne nubausti asmenį, tačiau priversti asmenis laikytis teisės aktų. Neatmetama ir galimybė, kad taikant administracinę atsakomybę iš tiesų yra atliekama reguliavimo, o ne baudimo veikla, kadangi baudimo funkcija atsakomybę taikančioms institucijoms buvo suteikta siekiant užtikrinti efektyvų tų pačių institucijų atliekamos reguliavimo funkcijos įgyvendinimą[112]. Vertinant šiuos teisės moksle sutinkamus argumentus, atkreipiamas dėmesys ir į tai, kad administracinės atsakomybės vystymuisi didelę įtaką darė dekriminalizavimo tendencija bei praktinis siekis optimizuoti teismų darbo krūvį, todėl pateikiama išvada, kad vien atsakomybės taikymo funkcijos

[108] HODGES, C. (2015). *Law and corporate behaviour*. P. 163.
[109] Ibidem, p. 163-164.
[110] DRAKŠAS, R. (2004). Bausmė: bendrosios teorinės problemos. *Teisė,* 52, 26-39. P. 37-38.
[111] URBONAS, D. (2007). *Kvaziteisminių institucijų jurisdikcinė veikla taikant administracines sankcijas.* P. 22.
[112] Ibidem, p. 22.

transformavimas iš baudžiamosios teisės srities į administracinės teisės sritį savaime nepakeičia tokios atsakomybės taikymo tikslo. Tokia nuomonė grindžiama ir tuo, kad teisės aktuose ir teisės moksle administracinės atsakomybės priemonėmis nelaikomos tokios priemonės, kurių tikslas yra reparacinis, kompensacinis ar nukreiptas į pritaikytos nuobaudos vykdymą[113].

Kitas administracinės atsakomybės tikslas – bendroji ir specialioji prevencija. Teisės moksle teigiama, kad subjektai laikosi teisinio reguliavimo tik tada, kai nauda, kuri gaunama laikantis teisinio reguliavimo, yra didesnė nei iš teisės pažeidimo galima gauti nauda. Būtent šiuo principu paremta klasikinė atgrasymo teorija, kurios pagrindu siekiama sukurti tokias aplinkybes, kurioms esant būtų sumažinta iš teisės pažeidimo galima gauti nauda, tokiu būdu skatinant subjektus laikytis teisinio reguliavimo. Šiuo tikslu paprastai nustatomos ženklios baudos už padarytą pažeidimą, baudos dydis turėtų būti lygus visiems visuomenės patirtiems pažeidimo kaštams, šiuos kaštus vertinant ne tik kaip pažeidimo tiesiogiai sukeltą žalą, bet ir kaip kintamus kaštus, susijusius su galimų pažeidimų tyrimu[114]. Atgrasymo teorija siejama su šiomis prielaidomis: 1) vien baudimo sistemos egzistavimas daro įtaką atgrasant nuo nusikalstamų veikų; 2) nuobaudos griežtinimas, atsiribojant nuo kitų aplinkybių, daro tik nedidelę arba nedaro apskritai jokios įtakos atgrasymui; 3) egzistuoja statistinis ryšys tarp nubaudimo neišvengiamumo ir nusikalstamų veikų skaičiaus; statistiniai tyrimai neatskleidžia ryšio tarp nuobaudos griežtumo ir nusikalstamų veikų skaičiaus; 4) atgrasymo poveikis laikui bėgant mažėja, todėl kartu siūloma diegti kitas priemones, pavyzdžiui, edukacijos[115]. Naujausiame teisės moksle pabrėžiama, kad kai įmonės svarsto savo galimai netinkamo elgesio riziką, jos vertina galimos nuobaudos tikėtinumą (neišvengiamumą) ir dydį atskirai, tačiau būtent nuobaudos neišvengiamumas turi didesnę reikšmę. Todėl administracinė atsakomybė gali būti pakankama pažeidimams atgrasyti, nors ji ir nepasižymi tokiu smerktinumu kaip baudžiamoji atsakomybė[116].

Kartu atkreiptinas dėmesys, kad teisės moksle susiformavo ir alternatyvus požiūris, iš esmės kritikuojantis atgrasymo teoriją. Nurodoma, kad vien atgrasymu paremta baudimo tikslo teorija yra ribota ir neduoda siekiamų rezultatų. Tokia išvada motyvuojama prielaida, kad atgrasymo teorija gali pasiteisinti tik jei yra nustatoma kiekybiškai daug pažeidimų ir už juos nubaudžiama. Tokiu būdu asmenys, kurie svarsto daryti pažeidimą, supranta, kad yra didelė tikimybė, jog šis pažeidimas bus nustatytas ir už jį bus taikoma atsakomybė. Tačiau moksliniai tyrimai taip pat parodė, kad gresiančios

[113] Ibidem, p. 23.
[114] ODED, S. (2011). Inducing corporate compliance: A compound corporate liability regime. In *International review of law and economics*, 31, 4, 272-283. P. 273.
[115] HODGES, C. (2015). *Law and corporate behaviour*. P. 139-142.
[116] DYSON, M. and VOGEL, B. (2018). *The Limits of Criminal Law. Anglo-German Concepts and Principles.* Cambridge, Antwerp, Chicago: Intersentia. P. 286-287.

nuobaudos griežtumas (pobūdis ar finansinė išraiška) nedaro didelės įtakos atgrasant asmenis nuo pažeidimų. Kaip pavyzdys teisės moksle pateikiama atsakomybė už pažeidimus konkurencijos teisės srityje, kuri pasižymi itin didelėmis finansinėmis baudomis. Jei atgrasymo teorija veiktų praktikoje, tai, laikui bėgant, konkurencijos teisės pažeidimų būtų padaroma mažiau. Jei, kita vertus, pažeidimų šioje srityje nemažėja, tuomet turėtų būti daroma išvada, kad taikomos baudos yra per mažos (nepaisant to, kad baudos gali siekti ir faktiškai siekia milijonus eurų, kadangi baudos dydis dažnu atveju yra apibrėžtas procentine išraiška nuo pažeidėjo metinės apyvartos). Be to, kai kuriais atvejais nuobauda gali būti mažesnė nei iš pažeidimo gaunama nauda arba nuobaudą faktiškai pajaučia ne tas asmuo, kuris priima sprendimą atlikti teisės pažeidimą, todėl nuobauda nepasiekia savo tikslo atgrasyti nuo pažeidimų. Teisės moksle taip pat konstatuojama, kad prielaidai, jog didelės baudos atgraso nuo pažeidimų, esant nepagrįstai, tokių, kai kuriais atvejais ir itin didelių, baudų taikymas gali būti vertinamas kaip paslėptas apmokestinimas, todėl jau vien dėl to atsakomybė negali pasiekti atgrasymo tikslo[117]. Tikėtina, jog prevencija būtų efektyvesnė, jei priežiūros institucijos į asmens elgesį galėtų reaguoti dar prieš padarant teisės pažeidimą. Visgi kartu pripažįstama, kad atsižvelgiant į teisės pažeidimų pobūdį, sudėtinga sukurti sistemą, kuri leistų iš anksto užkirsti kelią teisės pažeidimui[118]. Atgrasymo teorija kritikuojama taip pat ir dėl to, kad nėra aiškių priežasčių, dėl kurių ūkio subjektui (šiuo atveju juridiniam asmeniui) paskyrus nuobaudą, tai turėtų paveikti fizinius asmenis konkrečiame juridiniame asmenyje (t. y., nėra aišku, kaip nuobauda veikia įmonės vidaus kultūrą ir sistemą)[119].

Galiausiai, atgrasymo teorijos ydingumas pasireiškia tuo, kad sekant šia logika, kuo didesnė nuobauda numatyta, tuo didesnis turėtų būti atgrasymas. Išeitų, kad visuomenei norint apsisaugoti nuo teisei priešingų veikų, tereikia numatyti itin griežtą atsakomybę, kuri taip įbaugintų visuomenę, kad visuomenė nedrįstų nusikalsti. Viena vertus, tokia atsakomybė kvestionuotina dėl jos teisingumo. Tačiau svarbu ir tai, kad tokia sistema iš esmės neveikia, kadangi srityse ar netgi valstybėse, kuriose už tam tikrą ydingą elgesį nustatyta itin griežta atsakomybė, tokių veikų turėtų nebelikti, tačiau taip nėra. Taip yra todėl, kad nuo tam tikro nuobaudos griežtumo, pavyzdžiui, baudos dydžio, asmeniui tai nebėra svarbu, nes vienu ar kitu atveju, jis tokios sumos tiesiog neturi: pavyzdžiui, įprastu atveju, nėra didelio skirtumo, ar asmeniui bus numatyta maksimali 1 mln. Eur, 10 mln. Eur ar 100 mln. Eur bauda, nes jis tokios sumos tiesiog neturi, todėl tokios nuobaudos nebesupranta kaip realiai jam gresiančios, nes bet kuriuo atveju tai reikštų jo finansinės gerovės pabaigą. Be to, kitais atvejais gresianti nuobauda, kad ir koks jos dydis, nėra didžiausia grėsmė, kurią tuo metu jaučia asmuo, todėl

[117] HODGES, C. (2015). *Law and corporate behaviour*. P. 132-133.
[118] Ibidem, p. 133-134.
[119] Ibidem, p. 153-155.

natūralu, kad ji neveikia atgrasančiai. Taigi, nuobaudos griežtumas (ar baudos dydis) neturi būti beribis, tačiau turi būti parenkamas proporcingai toks, kuris būtų suvokiamas kaip teisingas, priešingu atveju atgrasymo funkcija tiesiog neveiks[120].

Nors teorijos, dariusios įtaką administracinės atsakomybės vystymuisi, turi skirtumų, visos jos pripažįsta, kad administracine atsakomybe yra siekiama užtikrinti bendrąją ir specialiąją prevencijas, kad nebūtų daromi nauji pažeidimai, o taip pat bausti asmenis, jei pažeidimai yra padaromi. Šie pastebėjimai yra bendri nepaisant to, kurį iš analizuotų požiūrių yra pasirinkusi įgyvendinti kiekviena atskira valstybė. Tuo tarpu tai, kokią administracinės atsakomybės sampratą savo teisėje sukūrė konkreti valstybė, kokį santykį nustatė tarp administracinės ir baudžiamosios atsakomybių ir kokį konkretų teisinį reguliavimą įtvirtino, gali skirtis.

Dar 1979 m. Lietuvos teisės moksle buvo akcentuotas administracinės atsakomybės prevencinis vaidmuo ne tik mažinant administracinių nusižengimų, bet ir nusikalstamų veikų skaičių[121]. Šis tikslas buvo aktualus ir vėlesniame teisiniame reguliavime (žr. ATPK 1 straipsnio ir ANK 1 straipsnio nuostatas). Taigi, vienas iš administracinės atsakomybės tikslų buvo ir išliko sumažinti naujų teisės pažeidimų skaičių. Šiame kontekste darytina išvada, kad Lietuvos teisės moksle susiformavusi administracinės atsakomybės samprata, akcentuojanti baudimą ir teisinės tvarkos laikymosi užtikrinimą[122], iš esmės atitinka aukščiau vertintus administracinės atsakomybės tikslus. Todėl Lietuvos teisės moksle nusistovėjusios administracinės atsakomybės sampratos pagrindiniai trūkumai visgi yra sietini su laikui bėgant pasikeitusiu teisiniu reguliavimu: Lietuvos teisės moksle skirta labai mažai dėmesio administracinės atsakomybės specialiųjų įstatymų pagrindu analizei, todėl esama samprata yra nevisapusiška. Dėl šios priežasties tam, kad būtų galima daryti bendras išvadas dėl administracinės atsakomybės Lietuvos teisėje turinio, turi būti išanalizuotas praktinis Lietuvos administracinės atsakomybės įgyvendinimas ANK ir specialiųjų įstatymų pagrindu, kadangi vien teisės mokslo analizė nėra pakankama dėl aukščiau nurodytų priežasčių.

1.1.2. Administracinės atsakomybės teisinis reguliavimas Lietuvoje

Siekiant ištirti administracinės atsakomybės teisinio reguliavimo sampratą Lietuvoje, toliau analizuojami administracinę atsakomybę reguliuojantys teisės aktai, priežastys, dėl kurių buvo pasirinktas būtent toks teisinis reguliavimas ir jo įgyvendinimas. Šis aspektas svarbus vertinant, ar administracinę atsakomybę reguliuojantys teisės aktai sudaro vieningą ir tarpusavyje suderintą sistemą. Šiuo

[120] Plačiau žr. antros dalies trečiame skyriuje.
[121] PETKEVIČIUS, P. (1979). *Administracinė atsakomybė.* Vilnius: „Mintis“. P. 26.
[122] Šiuos tikslus pabrėžia ir P. Petkevičius, ir S. Šedbaras.

tikslu svarbus ir istorinis[123] aptariamų teisinių santykių reglamentavimas, analizuojant ir tai, kokia yra Lietuvos Respublikos administracinės atsakomybės teisinio reguliavimo tradicija. Dėl šios priežasties šiame skyriuje yra vertinamas ne tik ANK ir specialiųjų įstatymų nustatytas reguliavimas, bet ir jų parengiamoji medžiaga, taip pat objektyvios priežastys, nulėmusios atsakomybės specialiuosiuose įstatymuose nustatymą, tokios kaip ES teisės įtaka ir teismų praktika, aiškinant ANK ir specialiųjų įstatymų santykį. Nors šie aspektai tarpusavyje atrodo pakankamai atskirti, tačiau visų jų kompleksinis vertinimas leidžia nustatyti, koks administracinės atsakomybės teisinio reguliavimo modelis veikia šiuo metu.

Lietuvos teisėje administracinė atsakomybė nėra nauja ir buvo reglamentuota dar tarpukariu[124]. Lietuvos teisės moksle jau M. Romeris nurodė, kad administracijai yra pavesta speciali baudimo funkcija, kurios pagrindu administracija nustato kaltę ir paskiria nuobaudą, savotiškai atlikdama baudžiamojo teismo funkciją už bendro pobūdžio, o ne tarnybinius pažeidimus[125]. Šis savotiškas baudimo funkcijos perkėlimas viešajai administracijai teisės moksle siejamas su šalies socialiniais pokyčiais, kuriant demokratiniais pagrindais paremtą teisinę sistemą. Šiuo tikslu vis daugiau veiklos sričių buvo imta reguliuoti teisinėmis priemonėmis, taip pat pradėta kurti administracinė sistema, kurios funkcijos iš dalies buvo ir prižiūrėti tokio reguliavimo laikymąsi, dėl ko už reguliavimo nesilaikymą buvo numatyta baudimo galimybė. Per palyginus trumpą laiką ženkliai išaugus pažeidimų, už kuriuos baudžiama, skaičiui ir atitinkamai tokių bylų skaičiui, teismai objektyviai nebepajėgė operatyviai išnagrinėti visų bylų, net ir dėl nesunkių pažeidimų. Siekiant išlyginti teismų darbo krūvį, kai kurių kategorijų bylos[126], atsižvelgiant į tai, kad savo prasme jos užtraukia administracinę atsakomybę, buvo perduotos nagrinėti administracinėms institucijoms, o ne teismams[127].

Pažymėtina, kad tarpukario Lietuvoje nebuvo kodifikuoto ar kitokio teisės akto, unifikuojančio administracinę atsakomybę reguliuojančius teisės aktus. Todėl, atsižvelgiant į administracinės atsakomybės gimiringumą su baudžiamąja atsakomybe, taikant administracinę atsakomybę buvo vadovaujamasi bendrosiomis baudžiamųjų įstatymų nuostatomis. Svarbu tai, kad nors tokiu būdu, pagal analogiją iš dalies taikant baudžiamąją atsakomybę reglamentuojančius

[123] Administracinės atsakomybės vystymas istoriniu aspektu šioje tyrimo dalyje yra aprašomas, remiantis jau atliktais Lietuvos ir užsienio mokslininkų tyrimais, o ne tiesiogiai analizuojant pačius teisės aktus.
[124] LAUCIUS, K. *Administracinis baudimas mūsų įstatimdavystėje*. P. 422.
[125] ROMERIS, M. *Administracinis teismas*. Kaunas: Valstybinė spaustuvė, 1928, p. 39. URBONAS, D. *Kvaziteisminių institucijų jurisdikcinė veikla*. P. 59-60.
[126] Pavyzdžiui, Švenčių ir poilsio, Skerdyklų ir mėsos priežiūros, Veterinarijos ir kitų įstatymų pagrindu taikoma atsakomybė.
[127] URBONAS, D. *Kvaziteisminių institucijų jurisdikcinė veikla.* P. 67-68.

įstatymus, buvo sprendžiamos administracinės atsakomybės reguliavimo spragos, tačiau analogijos taikymo nebuvo nustatyta teisės aktuose, ji buvo taikoma administracinių institucijų nuožiūra. Baudžiamųjų įstatymų normos buvo taikomos tiek nesureguliuotiems materialiniams, tiek ir procesiniams ar procedūriniams santykiams[128]. Tarpukario Lietuvoje nesant teisės akto, unifikuojančio administracinę atsakomybę, administracinė atsakomybė buvo taikoma dvejopu pagrindu: pirma, administracinė atsakomybė buvo taikoma pagal atskirus įstatymus, nustatančius konkretų reguliavimą valstybėje. Antra, administracinė atsakomybė buvo taikoma pagal privalomuosius įsakymus, kurių atsiradimas Lietuvos teisėje susijęs su nepriklausomos valstybės kūrimo sąlygomis, kuomet vienu metu reikėjo sukurti plačią administracinės teisės reguliavimo teisinę bazę. Šiuo tikslu buvo sukurtas privalomųjų įsakymų institutas, įtvirtintas keliais skirtingais pagrindais[129]. Svarbu pažymėti, kad galimi pažeidimai bei už juos taikoma atsakomybė buvo apibrėžta nenuosekliai, t. y., vienais atvejais pažeidimai ir už juos taikomos sankcijos buvo nurodyti įstatyme ar privalomajame įsakyme, o kiti nusižengimai buvo apibūdinti įstatymui vykdyti priimtose taisyklėse, t. y., poįstatyminiuose teisės aktuose, nors toks reguliavimas buvo kritikuojamas tarpukario teisės moksle[130]. Pažymėtina, kad atsakomybę taikančių subjektų kompetencija bausti buvo ribota: pavyzdžiui, apskričių viršininkai galėjo bausti tik už jų pačių išleistų privalomų įsakymų nevykdymą ir tik atvejais, kai už analogišką veiką nebuvo nustatyta atsakomybė Baudžiamajame statute[131]. Taigi, atvejais kai atsakomybė buvo nustatyta ne centrinio subjekto aktu, nuobaudos skirtinguose regionuose, pavyzdžiui, skirtingose apskrityse ar savivaldybėse, galėjo skirtis[132]. Tai, kad atsakomybė galėjo būti taikoma skirtingų atskirų teisės aktų pagrindu, panašu į šiuo metu galiojančių specialiųjų įstatymų reguliavimą. Tokia išvada darytina atsižvelgiant

[128] Ibidem, p. 69-70.

[129] LAUCIUS, K. (1938a). Administracinis baudimas mūsų įstatimdavystėje. P. 54-56.

[130] URBONAS, D. (2007). *Kvaziteisminių institucijų jurisdikcinė veikla taikant administracines sankcijas.* P. 62-63, LAUCIUS, K. (1938a). Administracinis baudimas mūsų įstatimdavystėje P. 423.

[131] VOROBJOVAS, S. (1929). Administracinės baudos. *Policija,* 1, 2–5. VOROBJOVAS, S. (1929). Administracinės baudos. *Policija,* 2, 19–21.

[132] Pavyzdžiui, per 1938 metus buvo išnagrinėtos 30 200 bylų, kuriose svarstytas administracinės atsakomybės klausimas, jose buvo nubausti 34 632 asmenys. Iš šių nubaustų asmenų 13 009 asmenys buvo nubausti įstatymų pagrindu, tuo tarpu 15 520 – privalomųjų įsakymų pagrindu (likę 6 103 asmenys buvo nubausti įstatymų ir privalomųjų įsakymų pagrindu, neišskiriant, kiek iš šių asmenų buvo nubausta įstatymų, o kiek – privalomųjų įsakymų pagrindu). Nagrinėjamu atveju svarbu ir tai, kad tik maža dalis iš nubaustųjų naudojosi galimybe skųsti paskirtas nuobaudas, t. y., iš 34 632 asmenų apskričių viršininkų nutarimus Vidaus reikalų ministrui apskundė tik 5 290, iš šių asmenų paskirtos nuobaudos buvo panaikintos 169 asmenims, o 435 asmenims paskirtos nuobaudos buvo sumažintos. VOROBJOVAS, S. (1929). Administracinės baudos. P. 20. UNDRAITIS, J. (1939). Administracinės baudos per 1938 metus. *Teisė,* 47, 359-362.

į galimybę bausti ūkio subjektus, o taip pat į nesuvienodintą, atskiruose teisės aktuose nustatytą teisinį administracinės atsakomybės taikymo reguliavimą.

Administracinės atsakomybės teisinis reguliavimas iš esmės pasikeitė laikotarpiu nuo 1939 m. iki 1990 m. Šio laikotarpio pradžioje administracinės atsakomybės reglamentavimo vystymas buvo dalinai sustabdytas, kadangi tvarkai palaikyti prioritetas buvo skiriamas baudžiamajai atsakomybei. Tačiau teisės moksle nuo šeštojo dešimtmečio antrosios pusės pastebimas administracinės atsakomybės plėtojimas, sutampantis su depenalizacijos ir administracinės atsakomybės vystymo tendencijomis Vakarų Europos valstybėse. Lietuvos teisės moksle aptariamu laikotarpiu išskiriamos kelios administracinės atsakomybės plėtojimo kryptys. Pirma, baudžiamoji atsakomybė už mažiau pavojingas veikas buvo keičiama administracine atsakomybe, nustatant administracinę atsakomybę už pažeidimus, už kuriuos anksčiau nebuvo taikoma jokia atsakomybė. Antra, buvo griežtinama administracinė atsakomybė už kaip draudžiamas jau numatytas veikas[133]. Nors administracinio nusižengimo sąvoka teisės aktuose nebuvo apibrėžta, mokslinė literatūra administracinį nusižengimą įvardijo kaip pasižymintį pavojingumu visuomenei, priešingumu teisei, kaltumu ir baudžiamumu. Pažymėtina, kad tuometiniame teisės moksle buvo keliamas klausimas dėl to, ar administracinis nusižengimas pasižymi pavojingumu, nurodant, kad pavojingumu pasižymi tik nusikaltimai, tuo tarpu administraciniam nusižengimui pakanka žalingumo visuomenei požymio. Tokią poziciją iš dalies pagrindė ir tuometinis baudžiamasis kodeksas, nustatęs, kad nusikaltimu nelaikoma veika, kuri nors ir turi formalius nusikaltimo bruožus, bet dėl mažareikšmiškumo nėra pavojinga[134].

Administracinė atsakomybė didžiąją dalį laikotarpio nuo 1939 m. iki 1990 m. buvo reglamentuojama ne unifikuotai kodifikuotu teisės aktu, o daugybe įgaliotų subjektų priimtų skirtingos teisinės galios teisės aktų. Per laikotarpį iki 1990-03-11 buvo ne vienas bandymas suderinti administracinės atsakomybės reguliavimą. 1962-01-19 Lietuvos TSR Aukščiausios Tarybos Prezidiumas priėmė įsaką „Dėl administracine tvarka skiriamų baudų taikymo tolesnio apribojimo Lietuvos TSR teritorijoje“, kuriuo buvo nustatytos bendrosios administracinės atsakomybės taikymo taisyklės, apibrėžta administracinę atsakomybę galinčių nustatyti institucijų kompetencija, skiriamų baudų dydis, administracinės atsakomybės subjekto amžius, institucijos, įgaliotos nagrinėti bylas dėl administracinių teisės pažeidimų, administracinės atsakomybės taikymo terminai, nutarimų vykdymo tvarka ir pan. Šis teisės aktas nebuvo skirtas kodifikuoti administracinių teisės pažeidimų. Kitas administracinės atsakomybės vystymuisi svarbus teisės aktas – Administracinių teisės pažeidimų kodeksas –

[133] URBONAS, D. (2007). *Kvaziteisminių institucijų jurisdikcinė veikla taikant administracines sankcijas*. P. 77-83.
[134] Ibidem, p. 77-83.

buvo priimtas 1984-12-13. Šis kodeksas buvo skirtas kodifikuoti administraciniams teisės pažeidimams bei unifikuoti administracinės atsakomybės teisinį reguliavimą. Tačiau pažymėtina, kad šiuo aktu įvykdyta kodifikacija nelaikytina įvykdyta visa apimtimi: nors ji ir apėmė daugelį administracinės atsakomybės teisinio reguliavimo sričių, tačiau administracinę atsakomybę buvo galima taikyti ir atskirų įstatymų pagrindu[135]. Atkreiptinas dėmesys, kad šiuo laikotarpiu nebuvo teisinio reguliavimo, kuris savo prasme būtų panašus į šiuo metu specialiuosiuose įstatymuose numatytą ūkio subjektų atsakomybę. Tokio reguliavimo nebuvimas aiškintinas vyravusia ekonomine ir politine sistema.

ATPK buvo paliktas galioti po 1990-03-11 ir galiojo iki 2017-01-01. Konstitucinis Teismas pabrėžia, kad atkūrus Lietuvos Respublikos nepriklausomybę, 1984 m. priimtas ATPK liko galioti remiantis Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl Lietuvos Respublikos Konstitucijos įsigaliojimo tvarkos“ 2 straipsnio pagrindu, kuriame nustatyta, kad teisės aktai, galioję Lietuvos Respublikoje iki Konstitucijos priėmimo, ta apimtimi, kiek jie neprieštarauja Konstitucijai, galioja tol, kol nebus pripažinti negaliojančiais ar suderinti su Konstitucijos nuostatomis[136]. Pareigą sureguliuoti administracinės atsakomybės santykius Konstitucinis Teismas grindė pačios Konstitucijos bei jos sudedamosios dalies – įstatymo „Dėl Lietuvos Respublikos Konstitucijos įsigaliojimo tvarkos“ – priėmimu.

Nors Konstitucijoje *expressis verbis* nėra reglamentuota administracinė atsakomybė[137], tačiau kai kurie teisės mokslininkai administracinę atsakomybę tiesiogiai kildina iš proporcingumo, teisingumo ir teisinės valstybės principų[138]. Tokia išvada grindžiama Konstitucinio Teismo pateiktu išaiškinimu, kad administracinė atsakomybė turi būti reguliuojama taip, kad sudarytų prielaidas ne tik nubausti asmenį, bet nubausti jį teisingai. Kaip administracinė atsakomybė taikomos nuobaudos turi būti proporcingos padarytam pažeidimui, diferencijuotos taip, kad atsakomybę taikantys subjektai galėtų nuobaudas pritaikyti konkrečiam pažeidimą atlikusiam asmeniui, atsižvelgiant į veikos atlikimo metu buvusias lengvinančias ir sunkinančias aplinkybes bei kitas

[135] Ibidem, p. 77-83.

[136] Konstitucinis teismas nurodė, kad „teisės aktų, priimtų iki Konstitucijos įsigaliojimo, peržiūros ir įvertinimo atitikties Konstitucijai atžvilgiu procesas nėra vienkartinis aktas, tačiau šis procesas negali tęstis nepagrįstai ilgą laiką“ (Konstitucinio Teismo 2003 m. spalio 29 d. nutarimas). Taigi, „įsigaliojus Konstitucijai įstatymų leidėjui atsirado pareiga užtikrinti, kad su atsakomybe už administracinius teisės pažeidimus susiję santykiai būtų reguliuojami taip, kaip reikalauja Konstitucija.“ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2008 m. gegužės 28 d. nutarimas. *Valstybės žinios*, 62-2353.

[137] Išimtis – Konstitucijos 86 straipsnis, minintis administracinę atsakomybę.

[138] URBONAS, D. (2007). *Kvaziteisminių institucijų jurisdikcinė veikla taikant administracines sankcijas*. P. 56.

svarbias aplinkybes[139]. Kitaip tariant, teisingumo principui prieštarautų tai, jei asmenims būtų skiriama baudžiamoji atsakomybė tais atvejais, kai tokios nuobaudos būtų per griežtos, todėl atsižvelgiant į tai, kad pažeidimai gali būti skirtingo pavojingumo, būtų protinga ir pagrįsta, jei teisinėje sistemoje būtų nustatytos ne tik skirtingo griežtumo nuobaudos, bet ir atsakomybės rūšys. Konstitucinis Teismas taip pat pabrėžė, kad nustatant administracinę atsakomybę, taikomą už teisės pažeidimus, turi būti laikomasi konstitucinių principų, kadangi visas teisinis reguliavimas turi būti grindžiamas teisinės valstybės principu, kartu reiškiančiu ir teisinės atsakomybės proporcingumą[140].

Taigi, administracinės atsakomybės reglamentavimas Lietuvos teisėje buvo visų pirma siejamas su esminių Lietuvos teisės principų – teisingumo, proporcingumo – užtikrinimu. Todėl nepaisant to, kad Konstitucija nereglamentuoja administracinės atsakomybės, įstatymų leidėjo pasirinkimas palikti galioti ATPK ir po 1990-03-11 yra vertinamas kaip pagrįstas siekiant sukurti tinkamą teisinį reguliavimą, kurio pagrindu asmenims gali būti taikoma atsakomybė.

ATPK neteko galios 2017-01-01, įsigaliojus naujai priimtam ANK, galiojančiam ir šiuo metu. Nors naujuoju ANK buvo pakeistas administracinės atsakomybės reglamentavimas, tačiau ANK nebuvo siekta sujungti administracinės atsakomybės pagal ANK su atsakomybe pagal specialiuosius įstatymus (kaip ir ATPK). Pagrindinėmis priežastimis, pagrindžiančiomis būtinybę priimti naująjį ANK, buvo ATPK nuoseklumo stoka, nesuderinamumas su baudžiamosios atsakomybės sistema[141] ir prieštaravimai EŽTT praktikai[142]. Taigi, priėmus ANK nebuvo siekta pakeisti administracinės atsakomybės reglamentavimo daugybiniu pagrindu (administracinę atsakomybę reguliuojant kodeksu, specialiaisiais įstatymais ir kitais teisės aktais), lyginant su ATPK, o buvo siekta patobulinti kodeksu nustatytą reguliavimą, pritaikyti jį šių dienų poreikiams.

Dar galiojant ATPK, Lietuvos teisėje susiformavo kita administracinę atsakomybę reglamentuojanti teisės aktų grupė – specialieji įstatymai. Lietuvos Respublikos Vyriausybė 2009 m. liepos 22 d. nutarimu Nr. 836 patvirtintoje Koncepcijoje nustatė, kad specialieji įstatymai sudaro atskirą ir visiškai savarankišką, nuo tuometinio ATPK nepriklausantį, administracinės atsakomybės

---

[139] Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2000 m. gruodžio 6 d. nutarimas. *Valstybės žinios*, 105-3318.

[140] Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2001 m. spalio 2 d. nutarimas. *Valstybės žinios*, 85-2977.

[141] Pažymėtina, kad įstatymų leidėjas kol kas nėra ėmęsis panašių veiksmų, siekiant aiškiau atriboti administracinę atsakomybę specialiųjų įstatymų pagrindu ir baudžiamąją atsakomybę.

[142] 2012 m. balandžio 24 d. Įstatymų projektų Reg. Nr. XIP-3600(2) ir XIP-4342 aiškinamasis raštas.

taikymo pagrindą. Toks reguliavimas susiklostė istoriškai: 1939–1990 m. laikotarpiu administracinė atsakomybė dėl tuometinės ūkinės santvarkos buvo taikoma tik fiziniams asmenims, ši taisyklė buvo įtvirtinta ir ATPK. Pasikeitus teisinei ir ekonominei santvarkai, Lietuvoje įsisteigė daug privačių juridinių asmenų, kurių veiklą konkrečiose srityse ėmė reguliuoti atskiri įstatymai. Už tokių įstatymų pažeidimus ūkio subjektams (dažniausiai – juridiniams asmenims) taip pat buvo numatoma administracinė atsakomybė, kuri negalėjo būti taikoma ATPK (o šiuo metu – ANK) pagrindu dėl to, kad ATPK taikytas tik fiziniams asmenims. Ilgainiui tokių įstatymų, numatančių administracinę atsakomybę už jų pažeidimus, buvo priimama vis daugiau. Šiame tyrime yra analizuojami 31 specialusis įstatymas[143] ir Viešojo administravimo įstatymas, kuris nustato administracinės atsakomybės taikymo ūkio subjektams principus. Be to, administracinės atsakomybės taikymą reglamentuoja ir priežiūros institucijų priimamos taisyklės. Pažymėtina, kad specialiuosiuose įstatymuose reglamentuojami tik kai kurie principai ir taisyklės, be to, dėl šios priežasties institucijos negali užtikrinti vieningo poveikio priemonių (ekonominių sankcijų) taikymo ūkio subjektams procedūros ir proceso. Taigi, esamas itin kompleksiškas ir teisės aktų gausa pasižymintis administracinės atsakomybės teisinis reguliavimas susiklostė per kelis dešimtmečius ir šiuo metu yra įprastas. Pačiuose specialiuosiuose įstatymuose aiškiai neatskleidžiant juose numatytos atsakomybės prigimties, o ANK ir specialiaisiais įstatymais numatant atsakomybę už pažeidimus, kurie savo prigimtimi yra itin panašūs, išskyrus pažeidimų subjektą, darytina išvada, kad administracinė atsakomybė Lietuvos teisėje buvo reglamentuojama nesiekiant suformuoti darnaus ir sistemiško teisinio reguliavimo. Dėl šios priežasties šio tyrimo tikslais svarbu ir tai, ko įstatymų leidėjas siekė, priimdamas specialiuosius įstatymus, ir kaip tokią atsakomybę suprato.

Specialiuosiuose įstatymuose administracinė atsakomybė įvardijama skirtingai. Šešiuose specialiuosiuose įstatymuose[144] tiesiogiai minimi ir fizinių asmenų administracinė atsakomybė, ir ekonominių sankcijų taikymas įmonėms, įstaigoms ir organizacijoms, taip pat įtvirtintas toks reguliavimas, kuris suponuoja esant skirtingą dviejų rūšių atsakomybę: atsakomybę pagal specialųjį įstatymą ir administracinę atsakomybę. Tokios formuluotės yra dviprasmiškos ir gali klaidinti sukuriant įspūdį, neva administracinė atsakomybė ir ekonominių sankcijų taikymas yra skirtingos atsakomybės rūšys. Kai kurie specialieji

[143] Įskaitant Finansų ministro įsakymu patvirtintas Projektų administravimo ir finansavimo taisykles.

[144] Alkoholio kontrolės įstatymas, Mažmeninės prekybos įmonių nesąžiningų veiksmų draudimo įstatymas, Papildomo savanoriško pensijų kaupimo įstatymas, Produktų saugos įstatymas, Reklamos įstatymas, Tabako, tabako gaminių ir su jais susijusių gaminių kontrolės įstatymas.

įstatymai mini arba tik ekonomines sankcijas (baudas) kaip atsakomybės rūšį[145] arba tik administracinę atsakomybę[146]. Didžiojoje dalyje specialiųjų įstatymų apskritai neįvardijama, kokia gi atsakomybė juose numatyta[147]. Trys specialieji įstatymai išsiskiria tuo, kad juose numatytos tik draudžiamos veikos, už kurias taikoma atsakomybė, ir nurodoma, kad atsakomybė už tas veikas taikoma ANK numatyta tvarka[148].

Vertinant specialiųjų įstatymų reglamentavimą ir atsakomybės juose nustatymą laike pastebima tendencija, kad tie specialieji įstatymai, kurie buvo priimti vėliau arba kurių nuostatos dėl atsakomybės taikymo buvo priimtos vėliau, pasižymi išsamesniu ir konkretesniu teisiniu reguliavimu. Pavyzdžiu gali būti pateikiami Aplinkos apsaugos įstatymas (VIII skyriumi, reglamentuojančiu juridinių asmenų atsakomybę, Aplinkos apsaugos įstatymas buvo papildytas 2016-04-14), Pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencijos įstatymas (nauja redakcija buvo priimta 2017-06-29), finansų sektorių reglamentuojantys specialieji įstatymai, nukreipiantys į išsamų Lietuvos banko įstatymą (šie pakeitimai buvo priimti 2018-06-27). Kartu pažymėtina, kad Aplinkos apsaugos įstatymo ir Pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencijos įstatymo teisinis reguliavimas didele dalimi buvo nulemtas įgyvendinamų ES teisės aktų, todėl dalis nuostatų buvo perkelta iš ES direktyvų. Tuo tarpu Lietuvos banko įstatymo ir kitų finansų sektorių reguliuojančių specialiųjų įstatymų teisinis reguliavimas buvo nulemtas įstatymų leidėjo apsisprendimo suvienodinti administracinės atsakomybės taikymo taisykles ir sukurti aiškesnę atsakomybės už pažeidimus vienoje srityje taikymo sistemą.

Šie pastebėjimai leidžia daryti išvadą, kad vėliau priimti specialieji įstatymai (ar atitinkami jų pakeitimai) yra geroji praktika, kuria turėtų būti vadovaujamasi nustatant administracinės atsakomybės teisinį reguliavimą. Be to, kaip geroji praktika taip pat gali būti naudojami tie specialieji įstatymai, kuriems didelę įtaką darė įgyvendinami ES teisės aktai.

Atskirai pažymėtini Statybos įstatymas, Teritorijų planavimo įstatymas ir Užimtumo įstatymas, kurie numato, jog atsakomybė taikytina ANK (anksčiau – ATPK) nustatyta tvarka. Toks reguliavimas gali būti aiškinamas konkrečiu reguliavimo sektoriumi: t. y., kad atsakomybė už panašias veikas yra nustatyta

[145]Aplinkos apsaugos įstatymas, Elektroninių ryšių įstatymas, Energetikos įstatymas, Klimato kaitos valdymo finansinių instrumentų įstatymas, Pašto įstatymas.
[146] Konkurencijos įstatymas.
[147] Žr., pvz., Branduolinės saugos įstatymo 46, 47, 48 straipsnius, Elektroninių pinigų ir elektroninių pinigų įstaigų įstatymo 9 skirsnį, Finansinių priemonių rinkos įstatymo 111 straipsnį, Kolektyvinio investavimo subjektų įstatymo 170 straipsnį, Nesąžiningos komercinės veiklos vartotojams draudimo įstatymo 4 skirsnį, Profesinių pensijų kaupimo įstatymo 11 skirsnį, Transporto veiklos pagrindų įstatymo 20 straipsnį, Vartotojų teisių apsaugos įstatymo 40 straipsnį, Vartojimo kredito įstatymo 26 straipsnį, Vertybinių popierių įstatymo 5 skyrių.
[148] Statybos įstatymas, Teritorijų planavimo įstatymas ir Užimtumo įstatymas.

ANK (anksčiau – ATPK). Todėl atsakomybė dėl pažeidimų šiame sektoriuje reglamentuota vienodai ir kartu skiriasi nuo kitų specialiųjų įstatymų nustatomų taisyklių. Tačiau toks pavyzdys yra vienintelis iš visų specialiųjų įstatymų ir laikytinas nukrypstančiu nuo kitų specialiuosiuose įstatymuose įtvirtintų taisyklių. Juo labiau, kad statybų ir darbo teisės sritys nėra vienintelės, kuriose padaryti pažeidimai baudžiami ne tik specialiųjų įstatymų, bet ir ANK pagrindu.

Kitų specialiųjų įstatymų tendencijų pagal atsakomybės specialiuosiuose įstatymuose nustatymo datą, reguliuojamą sektorių, rengėjus ir pan., nėra galima išskirti.

Nors nei specialiuosiuose įstatymuose, nei juos nagrinėjančiame teisės moksle nėra įvardijama ekonominių sankcijų samprata, jos aiškinimui gali būti pasitelkiama specialiųjų įstatymų parengiamoji medžiaga ir joje nurodytas ekonominių sankcijų tikslas. Pažymėtina, kad ne visų specialiųjų įstatymų parengiamojoje medžiagoje aptariamas tikslas, kurio siekiama numatant juose atsakomybę už specialiųjų įstatymų pažeidimus. Šiuo aspektu išskirtinos trys argumentų grupės, kurios įstatymų leidėjo nurodomos kaip turėjusios įtakos tam, kad specialieji įstatymai nustatytų ne tik pageidaujamą elgesio taisyklę, bet ir atsakomybę už jos nesilaikymą. Pirma, įstatymų projektus lydinčiuosiuose dokumentuose akcentuojama prevencija, pavyzdžiui, Aplinkos apsaugos įstatymo[149], Pašto įstatymo[150], Viešojo administravimo įstatymo[151] projektų aiškinamuosiuose raštuose. Antra, įstatymų projektų parengiamojoje medžiagoje akcentuojamas teisingas, veiksmingas ir proporcingas nubaudimas, pavyzdžiui,

[149] 2015 m. lapkričio 20 d. Aiškinamasis raštas dėl Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos įstatymo Nr. 1-2223 1, 2, 31, 34 straipsnių pakeitimo ir papildymo, VII skyriaus pavadinimo pakeitimo, įstatymo papildymo 23^1, 23^2, 23^3, 23^4 straipsniais ir nauju VIII skyriumi įstatymo projekto ir kitų susijusių įstatymų projektų [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/368722028f8b11e59c9a8f8c9980906b?positionInSearchResults=20&searchModelUUID=d95f1bcf-3730-47c1-b2f8-2d038e702cb5 [žiūrėta 2016 m. lapkričio 8 d.].

[150] 2010 m. gegužės 19 d. Aiškinamasis raštas dėl Lietuvos Respublikos pašto įstatymo 3 straipsnio pakeitimo ir įstatymo papildymo 13,14,15,16 ir 17 straipsniais įstatymo projekto [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/TAPIS.36116?jfwid=-wd7z8ixoj [žiūrėta 2016 m. lapkričio 8 d.].

[151] 2009 m. gruodžio 2 d. Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatymo 1, 9, 43 straipsnių pakeitimo bei papildymo nauju ketvirtuoju skirsniu ir 9^1 straipsnio pripažinimo netekusiu galios įstatymo projekto aiškinamasis raštas [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/TAIS.359575?positionInSearchResults=14&searchModelUUID=cf64d7f5-83b7-4a4b-9e34-c39407c4cc65 [žiūrėta 2016 m. liepos 24 d.].

Mažmeninės prekybos įmonių nesąžiningų veiksmų draudimo įstatymo[152], Branduolinės saugos įstatymo[153] projektų aiškinamuosiuose raštuose. Trečia, kai kuriuose specialiųjų įstatymų aiškinamuosiuose raštuose pabrėžiamas tiek prevencijos, tiek ir teisingo bei proporcingo nubaudimo tikslas, pavyzdžiui, Energetikos įstatymo[154]. Taigi, įstatymo leidėjo išaiškinimai, pateikti kai kurių specialiųjų įstatymų ir Viešojo administravimo įstatymo pakeitimo įstatymo projektų aiškinamuosiuose raštuose, eksplicitiškai akcentuoja prevencinį ekonominių sankcijų tikslą bei nuobaudos proporcingumą ir efektyvumą. Tokiu būdu šalia baudimo funkcijos pripažįstama ir prevencinė baudimo specialiųjų įstatymų pagrindu funkcija.

Kai kurių specialiųjų įstatymų parengiamoje medžiagoje taip pat pasisakoma ir dėl siūlomos atsakomybės formos, prigimties, o taip pat motyvuojamas sprendimas atsakomybę įtvirtinti atskirame teisės akte, užuot inkorporavus ją į tuo metu galiojusį ATPK arba BK. Įtvirtinant ekonomines sankcijas specialiuosiuose įstatymuose, dėl tokių nuobaudų prigimties specialiųjų įstatymų parengiamojoje medžiagoje buvo pasisakoma įvairiai. Dalyje įstatymų projektų aiškinamųjų raštų (pavyzdžiais laikytini Pašto įstatymas[155], Klimato kaitos įstatymas[156], Aplinkos apsaugos įstatymas[157]) yra pakankamai išsamiai pristatyti ekonominių sankcijų

---

[152] 2009 m. rugsėjo 10 d. Lietuvos Respublikos mažmeninės prekybos įmonių nesąžiningų veiksmų draudimo įstatymo projekto aiškinamasis raštas [interaktyvus] Prieiga per internetą: https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/TAIS.352204?jfwid=-wd7z8jxxg [žiūrėta 2016 m. lapkričio 8 d.].

[153] 2010 m. kovo 19 d. Aiškinamasis raštas dėl Lietuvos Respublikos branduolinės saugos įstatymo projekto [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/TAIS.367339?jfwid=-wd7z8k0rw [Žiūrėta 2016 m. lapkričio 8 d.].

[154] 2010 m. spalio 22 d. Lietuvos Respublikos energetikos įstatymo pakeitimo įstatymo projekto aiškinamasis raštas [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/TAIS.384166?jfwid=-wd7z8k0hd [žiūrėta 2016 m. lapkričio 8 d.].

[155].2010 m. gegužės 19 d. Aiškinamasis raštas dėl Lietuvos Respublikos pašto įstatymo 3 straipsnio pakeitimo ir įstatymo papildymo 13,14,15,16 ir 17 straipsniais įstatymo projekto [interaktyvus]. Prieiga per internetą:
https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/TAPIS.36116?jfwid=-wd7z8ixoj [žiūrėta 2016 m. lapkričio 8 d.].

[156] 2009 m. balandžio 20 d. Aiškinamasis raštas dėl Lietuvos Respublikos klimato kaitos įstatymo projekto [interaktyvus]. Prieiga per internetą:
https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/TAIS.341713?jfwid=-wd7z8jyoq [žiūrėta 2016 m. lapkričio 8 d.].

[157] 2015 m. lapkričio 20 d. Aiškinamasis raštas dėl Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos įstatymo Nr. 1-2223 1, 2, 31, 34 straipsnių pakeitimo ir papildymo, VII skyriaus pavadinimo pakeitimo, įstatymo papildymo 23^1, 23^2, 23^3, 23^4 straipsniais ir nauju VIII skyriumi įstatymo projekto ir kitų susijusių įstatymų projektų [interaktyvus]. Prieiga per internetą:
https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/368722028f8b11e59c9a8f8c9980906b?positionInSe

teisiniai santykiai, siejant jų būtinybę su tuo, kad ATPK nenumatė galimybės atsakomybę taikyti juridiniam asmeniui. Taigi, viena iš priežasčių, dėl kurių Lietuvos įstatymų leidėjas pasirinko tokį administracinės atsakomybės reglamentavimo modelį, koks yra dabar, yra tai, kad tuometinis ATPK nesudarė galimybės bausti juridinius asmenis (kurie ir sudaro daugumą ūkio subjektų). Atkreiptinas dėmesys, kad kai kurių specialiųjų įstatymų parengiamojoje medžiagoje pateikiama ir tokia motyvacija, kuri kelia abejonių dėl įstatymų leidėjo sprendimo pagrįstumo. Pavyzdžiui, Mokesčių administravimo įstatymo projekto aiškinamajame rašte suponuojama, kad Mokesčių administravimo įstatymu siūloma įtvirtinti atsakomybė nėra administracinė[158].

Išanalizavus specialiųjų įstatymų parengiamąją medžiagą, išskirtina ir dar viena grupė priežasčių, nulėmusių sprendimą nustatyti atsakomybę už konkrečias sritis reguliuojančių įstatymų pažeidimą specialiuosiuose įstatymuose, o ne įtraukti jas į ATPK (dabar – ANK**)**. Viena iš dažniausių specialiųjų įstatymų rengėjų nurodomų priežasčių dėl šių įstatymų priėmimo – poreikis įgyvendinti ES teisės aktus[159], įskaitant ir juose numatytas sankcijas[160], kurios, įstatymų projektų

archResults=20&searchModelUUID=d95f1bcf-3730-47c1-b2f8-2d038e702cb5 [žiūrėta 2016 m. lapkričio 8 d.].

[158] 1995 m. gegužės 19 d. Lietuvos Respublikos Mokesčių administravimo įstatymo aiškinamasis raštas [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/TAIS.19732?positionInSearchResults=1462&searchModelUUID=404f09bd-632f-447d-bc93-cfae64aba547 [žiūrėta 2016 m. lapkričio 8 d.].

[159] 2004 m. sausio 30 d. Aiškinamasis raštas dėl Lietuvos Respublikos elektroninių ryšių įstatymo projekto, Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodekso 21, 26, 27, 152, 152^{1}, 152^{3}, 152^{4}, 152^{5}, 152^{7}, 152^{8}, 153^{1}, 153^{10}, 154, 154^{1}, 154^{2}, 224, 225, 246, 259^{1}, 320 straipsnių pakeitimo, kodekso papildymo 152^{10}, 152^{11}, 152^{12}, 152^{13}, 214^{19} straipsniais ir 152^{2}, 152^{6}, 152^{9} straipsnių pripažinimo netekusiais galios įstatymo projekto, Lietuvos Respublikos Lietuvos nacionalinio radijo ir televizijos įstatymo 5 straipsnio pakeitimo įstatymo projekto ir Lietuvos Respublikos valstybės ir tarnybos paslapčių įstatymo 7 straipsnio pakeitimo įstatymo projekto [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/TAIS.226267?jfwid=-wd7z8k0l3 [žiūrėta 2016 m. lapkričio 8 d.]; 20011 m. gegužės 12 d. Aiškinamasis raštas dėl Lietuvos Respublikos elektroninių pinigų ir elektroninių pinigų įstaigų įstatymo projekto ir su juo susijusių įstatymo projektų [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/TAIS.398806?jfwid=-wd7z8k0oh [2016 m. lapkričio 8 d.]. 2017 m. lapkričio 10 d. Lietuvos Respublikos Lietuvos banko įstatymo pakeitimo įstatymo projekto ir su juo susijusių įstatymų pakeitimo įstatymų projektų aiškinamasis raštas [interaktyvus]. Prieiga per internetą:
https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/1ebcf430c5e211e782d4fd2c44cc67af?jfwid=-fa58hbywo [žiūrėta 2018 m. birželio 25 d.]; 2018 m. gegužės 8 d. Aiškinamasis raštas dėl įstatymų projektų Reg. Nr. XIIIP-2096-XIIIP-2105 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/123dc320527c11e88525a4bc7611b788?jfwid=-7x1be2d8o [žiūrėta 2018 m. gruodžio 4 d.].

[160] Lietuvos banko įstatyme įtvirtintos su baudimu susijusios nuobaudos aiškintinos ES teisės aktų įgyvendinimu. Lietuvos Respublikos Lietuvos banko įstatymo pakeitimo

rengėjų nuomone, gali būti taikomos tik įstatymų pagrindu[161], be to, tokios sankcijos neretai ženkliai viršijo jų priėmimo metu numatytą maksimalią baudą juridiniams asmenims pagal BK ir maksimalią baudą pagal ATPK.

Vertinant, ar Lietuvos įstatymų leidėjo sprendimas objektyviai buvo nulemtas jais įgyvendinamų ES teisės aktų, analizuotini ir patys ES teisės aktai bei tai, kokią pareigą jie sukuria valstybėms narėms. Kai kurie ES teisės aktai, kurie buvo įgyvendinti specialiaisiais įstatymais, aptaria atsakomybės nustatymą ir jos formą, t. y., ar tokia atsakomybė turėtų būti administracinė, ar baudžiamoji. Pavyzdžiui, ES teisės aktuose, įgyvendintuose Draudimo įstatymu, nurodoma, kad valstybės narės turi pirmiausia užtikrinti, kad už teisės aktų, įgyvendinančių konkrečią direktyvą, pažeidimą bus taikomos atitinkamos administracinės priemonės ir sankcijos, tačiau tai neatima iš valstybių narių teisės taikyti baudžiamąsias sankcijas[162]. Tokiu būdu įgyvendinamas ES teisės aktas suponuoja, kad administracinės atsakomybės nustatymas yra priimtinesnis nei baudžiamosios, tačiau kartu nepaneigiama valstybių narių teisė už pažeidimus aptariamoje srityje taikyti ir griežtesnių priemonių, t. y., baudžiamosios atsakomybės[163]. Pažymėtina, kad kai kuriais atvejais įgyvendinamas ES teisės

---

įstatymo projekto ir su juo susijusių įstatymų pakeitimo įstatymų projektų aiškinamasis raštas.

Nesąžiningos komercinės veiklos vartotojų atžvilgiu įstatymo projekto aiškinamajame rašte sankcijų nustatymas grindžiamas tikslu efektyviai įgyvendinti ES teisės aktus.

2007 m. rugsėjo 20 d. Aiškinamasis raštas dėl Lietuvos Respublikos nesąžiningos komercinės veiklos vartotojų atžvilgiu įstatymo projekto [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/TAIS.304662?jfwid=-wd7z8ixwl [žiūrėta 2016-11-08].

Nustatant sankcijas Transporto veiklos pagrindų įstatyme parengiamoje medžiagoje lakoniškai nurodyta, kad vienas iš teikiamų įstatymo pakeitimo projekto tikslų – įgyvendinti ES teisės nuostatas dėl atsakomybės vežėjams už užsieniečių, neturinčių reikiamų kelionės dokumentų, atvežimą į Lietuvos Respubliką.

2005 m. vasario 22 d. Aiškinamasis raštas dėl Lietuvos Respublikos transporto veiklos pagrindų įstatymo 1 ir 2 straipsnių pakeitimo ir įstatymo papildymo trečiuoju skirsniu bei priedų įstatymo projekto [interaktyvus] Prieiga per internetą: https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/TAIS.250677?jfwid=-wd7z8iwyv [žiūrėta 2016 m. lapkričio 8 d.]

[161] 2009 m. balandžio 20 d. Aiškinamasis raštas dėl Lietuvos Respublikos klimato kaitos įstatymo projekto [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/TAIS.341713?jfwid=-wd7z8jyoq [žiūrėta 2016 m. lapkričio 8 d.].

[162] Europos Parlamento ir Tarybos 2009 m. liepos 13 d. direktyva 2009/65/EB 2009 m. liepos 13 d. dėl įstatymų ir kitų teisės aktų, susijusių su kolektyvinio investavimo į perleidžiamus vertybinius popierius subjektais (KIPVPS), derinimo (nauja redakcija) (su vėlesniais pakeitimais). OL L 302, p. 32.

[163] Europos Parlamento ir Tarybos 2002 m. gruodžio 16 d. direktyva 2002/87/EB dėl finansiniam konglomeratui priklausančių kredito įstaigų, draudimo įmonių ir investicinių firmų papildomos priežiūros, ir iš dalies keičianti Tarybos direktyvas 73/239/EEB, 79/267/EEB, 92/49/EEB, 92/96/EEB, 93/6/EEB ir 93/22/EEB bei Europos Parlamento ir Tarybos direktyvas 98/78/EB ir 2000/12/EB. OL L 035, p. 0001; Tarybos 2003 m.

aktas nurodo ir tai, kad valstybė narė gali nenustatyti administracinių sankcijų, jei už tokius pažeidimus nacionalinėje teisėje baudžiama baudžiamosiomis sankcijomis, tačiau tokiu atveju turi būti užtikrinti institucijų įgaliojimai laiku bendradarbiauti, susipažinti su informacija ir keistis ja su kitomis kompetentingomis institucijomis, t. y., neturi sumažėti efektyvumas[164]. Energetikos įstatymu įgyvendinti teisės aktai nurodo, kad dėl jų pažeidimo taikytinos nuobaudos yra ne baudžiamosios teisės pobūdžio[165]. Finansinių priemonių rinkų įstatymu įgyvendintuose ES teisės aktuose, be kita ko, nustatoma, kad valstybės narės gali pasirinkti nenustatyti administracinių sankcijų už pažeidimus, už kuriuos taikoma baudžiamoji atsakomybė[166]. Taigi, ES reguliavimas darė įtaką įstatymų leidėjui pasirenkant, kaip įgyvendinti ES teisės aktus, kokią atsakomybės už pažeidimus formą pasirinkti, todėl buvo pagrįstai įstatymų leidėjo nurodomas kaip viena priežasčių priimti sprendimą nustatyti administracinę atsakomybę. Kita vertus, pasirinkimas tokią atsakomybę įgyvendinti specialiuosiuose įstatymuose, o ne pavyzdžiui, ATPK (ANK) ar kitokiu būdu buvo išimtinai įstatymų leidėjo.

Atlikta analizė taip pat leidžia daryti išvadą, kad kai kurių specialiųjų įstatymų parengiamojoje medžiagoje administracinės atsakomybės nustatymas juose buvo motyvuojamas ir poreikiu įgyvendinti reguliavimo reformas (pavyzdžiui, Lietuvos Respublikos energetikos įstatymo pakeitimo įstatymo[167],

balandžio 29 d. direktyva 2004/82/EB dėl vežėjų įpareigojimo perduoti keleivių duomenis. OL L 261/24, p. 714; Europos Parlamento ir Tarybos 2011 m. lapkričio 16 d. direktyva 2011/89/ES, kuria iš dalies keičiamos direktyvų 98/78/EB, 2002/87/EB, 2006/48/EB ir 2009/138/EB nuostatos dėl finansų konglomeratui priklausančių finansų subjektų papildomos priežiūros. OL L 326, p. 113.

[164] Europos Parlamento ir Tarybos 2014 m. lapkričio 26 d. reglamentas (ES) Nr. 1286/2014 dėl mažmeninių investicinių produktų paketų ir draudimo principu pagrįstų investicinių produktų (MIPP ir DIP) pagrindinės informacijos dokumentų. OL L 352, p. 1.

[165] Europos Parlamento ir Tarybos 2009 m. liepos 13 d. reglamentas (EB) Nr. 714/2009 dėl prieigos prie tarpvalstybinių elektros energijos mainų tinklo sąlygų, panaikinantis Reglamentą (EB) Nr. 1228/2003. OL L 211, p. 15; Europos Parlamento ir Tarybos 2009 m. liepos 13 d. reglamentas (EB) Nr. 715/2009 dėl teisės naudotis gamtinių dujų perdavimo tinklais sąlygų, panaikinantis Reglamentą (EB) Nr. 1775/2005. OL L 211, 37.

[166] Europos Parlamento ir Tarybos 2014 m. gegužės 15 d. direktyva 2014/65/ES dėl finansinių priemonių rinkų, kuria iš dalies keičiamos Direktyva 2002/92/EB ir Direktyva 2011/61/ES. OL L 173, p. 349.

[167] 2010 m. spalio 22 d. Lietuvos Respublikos energetikos įstatymo pakeitimo įstatymo projekto aiškinamasis raštas [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/TAIS.384166?jfwid=-wd7z8k0hd [žiūrėta 2016 m. lapkričio 8 d.]. 2002 m. balandžio 16 d. Aiškinamasis raštas dėl Lietuvos Respublikos kolektyvinio investavimo subjektų įstatymo projekto [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/TAIS.164400?positionInSearchResults=0&searchModelUUID=cf64d7f5-83b7-4a4b-9e34-c39407c4cc65 [žiūrėta 2016 m. lapkričio 8 d.].

Nesąžiningos komercinės veiklos draudimo įstatymo[168] aiškinamieji raštai). Kai kuriais atvejais toks sprendimas buvo sietas su poreikiu konkrečius klausimus reguliuoti ne poįstatyminiais teisės aktais, o įstatymais[169]. Tačiau pasitaiko ir atvejų, kuomet sprendimas reguliavimą įtvirtinti atskirame specialiajame įstatyme buvo apskritai nemotyvuotas konkretaus įstatymo parengiamojoje medžiagoje (tokiais pavyzdžiais laikytini Finansinių priemonių rinkų įstatymas[170], Vertybinių popierių įstatymas[171], Elektroninių ryšių įstatymas (pažymėtina, kad kartu su šio įstatymo priėmimu buvo pakeista ir daugiau nei 20 ATPK straipsnių)[172], Kolektyvinio investavimo subjektų įstatymas[173], Draudimo įstatymo pakeitimo

[168] 2007 m. rugsėjo 20 d. Aiškinamasis raštas dėl Lietuvos Respublikos nesąžiningos komercinės veiklos vartotojų atžvilgiu įstatymo projekto [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/TAIS.304662?jfwid=-wd7z8ixwl [žiūrėta 2016-11-08]. 2009 m. rugsėjo 10 d. Lietuvos Respublikos mažmeninės prekybos įmonių nesąžiningų veiksmų draudimo įstatymo projekto aiškinamasis raštas [interaktyvus] Prieiga per internetą: https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/TAIS.352204?jfwid=-wd7z8jxxg [žiūrėta 2016 m. lapkričio 8 d.]

[169] 2009 m. balandžio 20 d. Aiškinamasis raštas dėl Lietuvos Respublikos klimato kaitos įstatymo projekto [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/TAIS.341713?jfwid=-wd7z8jyoq [žiūrėta 2016 m. lapkričio 8 d.].

[170] 2006 m. gruodžio 14 d. Aiškinamasis raštas Dėl Lietuvos Respublikos finansinių priemonių rinkų įstatymo projekto [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/TAIS.288837?positionInSearchResults=0&searchModelUUID=cf64d7f5-83b7-4a4b-9e34-c39407c4cc65 [žiūrėta 2016 m. lapkričio 8 d.].

[171] 2006 m. gruodžio 14 d. Aiškinamasis raštas Dėl Lietuvos Respublikos vertybinių popierių įstatymo projekto [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/TAIS.288833?positionInSearchResults=0&searchModelUUID=cf64d7f5-83b7-4a4b-9e34-c39407c4cc65 [žiūrėta 2016 m. lapkričio 8 d.].

[172] 2004 m. sausio 30 d. Aiškinamasis raštas dėl Lietuvos Respublikos elektroninių ryšių įstatymo projekto, Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodekso 21, 26, 27, 152, 152^{1}, 152^{3}, 152^{4}, 152^{5}, 152^{7}, 152^{8}, 153^{1}, 153^{10}, 154, 154^{1}, 154^{2}, 224, 225, 246, 259^{1}, 320 straipsnių pakeitimo, kodekso papildymo 152^{10}, 152^{11}, 152^{12}, 152^{13}, 214^{19} straipsniais ir 152^{2}, 152^{6}, 152^{9} straipsnių pripažinimo netekusiais galios įstatymo projekto, Lietuvos Respublikos Lietuvos nacionalinio radijo ir televizijos įstatymo 5 straipsnio pakeitimo įstatymo projekto ir Lietuvos Respublikos valstybės ir tarnybos paslapčių įstatymo 7 straipsnio pakeitimo įstatymo projekto [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/TAIS.226267?jfwid=-wd7z8k0l3 [žiūrėta 2016 m. lapkričio 8 d.]; Aiškinamasis raštas Dėl Lietuvos Respublikos vertybinių popierių įstatymo projekto [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/TAIS.288833?positionInSearchResults=0&searchModelUUID=cf64d7f5-83b7-4a4b-9e34-c39407c4cc65 [žiūrėta 2016 m. lapkričio 8 d.].

[173] Aiškinamasis raštas dėl Lietuvos Respublikos kolektyvinio investavimo subjektų įstatymo projekto.

įstatymas[174], Branduolinės saugos įstatymas[175]) arba tokia motyvacija yra itin siaura ir neišsami (pavyzdžiui, Vartojimo kredito įstatymas[176], Energetikos įstatymas[177], Statybos įstatymas[178], Reklamos įstatymas[179], Produktų saugos įstatymas[180], Mokesčių administravimo įstatymas[181]).

Kai kurie specialieji įstatymai priežastimi, dėl kurios buvo nuspręsta atsakomybę įtvirtinti specialiajame įstatyme, o ne, pavyzdžiui, įtraukti į ATPK, nurodo aplinkybę, kad būtent tokia yra nusistovėjusi praktika: nurodomas Alkoholio kontrolės įstatymas, Tabako kontrolės įstatymas, Konkurencijos įstatymas ir kai kurie kiti specialieji įstatymai. Tokiais pavyzdžiais yra Aplinkos apsaugos įstatymas[182], Elektroninių pinigų ir elektroninių pinigų įstaigų

[174] 2011 m. rugsėjo 2 d. Įstatymų projektų Reg. Nr. XIP-3473- XIP-3512 ir Seimo nutarimo projekto Reg. Nr. XIP-3513 aiškinamasis raštas [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/TAIS.405590?jfwid=j9ohh02d6 [žiūrėta 2017 m. gruodžio 26 d.].

[175] Aiškinamasis raštas dėl Lietuvos Respublikos branduolinės saugos įstatymo projekto.

[176] 2009 m. rugpjūčio 3 d. Lietuvos Respublikos vartojimo kredito įstatymo projekto aiškinamasis raštas [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/TAPIS.2511?jfwid=-wd7z8iwua [žiūrėta 2016 m. lapkričio 8 d].

[177] Lietuvos Respublikos energetikos įstatymo pakeitimo įstatymo projekto aiškinamasis raštas.

[178] 2009 m. rugsėjo 14 d. Statybos įstatymo 2, 12, 14, 15, 23, 28, 35 straipsnių ir tryliktojo skirsnio pakeitimo įstatymo projekto aiškinamasis raštas [interaktyvus]. Prieiga per internetą:
https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/TAIS.352386?jfwid=-1deuyjkgw0 [žiūrėta 2017m. lapkričio 18 d.].

[179] 2000 m. birželio 13 d. Lietuvos Respublikos reklamos įstatymo projekto aiškinamasis raštas [interaktyvus]. Prieiga per internetą:
https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/TAIS.102899?positionInSearchResults=418&searchModelUUID=404f09bd-632f-447d-bc93-cfae64aba547 [žiūrėta 2016 m. lapkričio 8 d].

[180] 1999 m. sausio 22 d. Aiškinamasis raštas dėl Lietuvos Respublikos produktų saugos įstatymo projekto [interaktyvus] Prieiga per internetą:
https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/TAIS.71720?positionInSearchResults=137&searchModelUUID=404f09bd-632f-447d-bc93-cfae64aba547 [žiūrėta 2016 m. lapkričio 8 d.].

[181] 1995 m. gegužės 19 d. Lietuvos Respublikos Mokesčių administravimo įstatymo aiškinamasis raštas [interaktyvus]. Prieiga per internetą:
https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/TAIS.19732?positionInSearchResults=1462&searchModelUUID=404f09bd-632f-447d-bc93-cfae64aba547 [žiūrėta 2016 m. lapkričio 8 d.].

[182] Aiškinamasis raštas dėl Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos įstatymo Nr. 1-2223 1, 2, 31, 34 straipsnių pakeitimo ir papildymo, VII skyriaus pavadinimo pakeitimo, įstatymo papildymo 23^1, 23^2, 23^3, 23^4 straipsniais ir nauju VIII skyriumi įstatymo projekto ir kitų susijusių įstatymų projektų.

įstatymas[183], Branduolinės saugos įstatymas[184], Mažmeninės prekybos įmonių nesąžiningų veiksmų draudimo įstatymas[185].

Atsižvelgiant į tai, kad būtent šiais ankstyviausiais specialiaisiais įstatymais buvo remiamasi kaip pavyzdžiu administracinei atsakomybei juridiniams asmenims nustatyti, svarbu ir tai, kaip juose buvo motyvuojamas sprendimas įtvirtinti ekonomines sankcijas specialiuosiuose įstatymuose. Atlikta analizė rodo, kad priimant pirmuosius specialiuosius įstatymus, nustatančius administracinę atsakomybę, jų projektus rengę asmenys neturėjo išsamios administracinės atsakomybės teisinio reguliavimo sistemos vizijos. Maža to, kai kuriais atvejais parengiamojoje įstatymų medžiagoje nurodoma, kad juo siūloma įtvirtinti atsakomybė nėra administracinė, gimininga tai, kuri nustatyta ATPK. Pavyzdžiui, svarstant vieną iš pirminių dabartinio Konkurencijos įstatymo projektų, Įstatymo dėl konkurencijos ir ją ribojančių veiksmų projektą, jo atžvilgiu buvo pateikta Lietuvos Respublikos Seimo juridinio skyriaus išvada, kad projektu siūlomos baudos yra nauja atsakomybės rūšis, taikoma fiziniams ir juridiniams asmenims. Išvadoje taip pat nurodoma, kad pareigūnams ir fiziniams asmenims už įstatymo pažeidimus baudos turėtų būti skiriamos ATPK nustatyta tvarka, todėl siūloma atitinkamai papildyti ATPK[186]. Alkoholio kontrolės įstatymo projekto variantu buvo siūloma nustatyti, kad už konkrečių įstatymo nuostatų pažeidimus asmenims būtų taikoma administracinė arba baudžiamoji atsakomybė, tačiau tokios nuobaudos nebuvo numatytos pačiame siūlomame projekte, taip pat nebuvo parengta atitinkamų kodeksų pakeitimų[187]. Kitam projekto variantui, kuriame buvo siūloma įtvirtinti atsakomybę už įstatymo pažeidimus, Lietuvos Respublikos Seimo juridinis skyrius pažymėjo, kad siūlomos nuobaudos yra atsakomybė už administracinius pažeidimus, todėl ji turėtų būti numatyta ATPK[188]. Kita vertus,

[183] Aiškinamasis raštas dėl Lietuvos Respublikos elektroninių pinigų ir elektroninių pinigų įstaigų įstatymo projekto ir su juo susijusių įstatymo projektų.
[184] Aiškinamasis raštas dėl Lietuvos Respublikos branduolinės saugos įstatymo projekto.
[185] Lietuvos Respublikos mažmeninės prekybos įmonių nesąžiningų veiksmų draudimo įstatymo projekto aiškinamasis raštas.
[186] Išvada dėl Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl konkurencijos ir ją ribojančių veiksmų projekto“. 1992 m. rugsėjo 15 d. priimto Konkurencijos įstatymo (Nr. I-2878) projektas ir išvada (Reg. Nr. 58, 221). Lietuvos Respublikos Seimo archyvas, f. Nr. 2, ap. Nr. 2, Bylos Nr. 348. P. 46.
[187] Lietuvos Respublikos įstatymas dėl alkoholio monopolio, Projektas-2. Byla Nr. 410-09, 1995 m. balandžio 18 d. priimto Lietuvos Respublikos alkoholio kontrolės įstatymo (Nr. I-857) projektai ir išvados (Reg. Nr. 614, 626, 642, 790. Lietuvos Respublikos Seimo archyvas, f. Nr. 2, ap. Nr. 2, Bylos Nr. 1605. P. 5-8. Išvada dėl Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl alkoholio monopolio“ projekto. Byla Nr. 410-09, 1995 m. balandžio 18 d. priimto Lietuvos Respublikos alkoholio kontrolės įstatymo (Nr. I-857) projektai ir išvados (Reg. Nr. 614, 626, 642, 790. Lietuvos Respublikos Seimo archyvas, f. Nr. 2, ap. Nr. 2, Bylos Nr. 1605. P. 13-14.
[188] Lietuvos Respublikos alkoholio kontrolės įstatymo projektas. Byla Nr. 410-09, 1995 m. balandžio 18 d. priimto Lietuvos Respublikos alkoholio kontrolės įstatymo (Nr. I-857) projektai ir išvados (Reg. Nr. 614, 626, 642, 790. Lietuvos Respublikos Seimo archyvas,

parengiamojoje įstatymo medžiagoje nebuvo nurodytos priežastys, dėl kurių įstatyme buvo atskirai (kaip skirtinga atsakomybės rūšis) numatytas administracinės atsakomybės ir ekonominių sankcijų taikymas[189]. Priimant pirmąją dabar galiojančio Tabako, tabako gaminių ir su jais susijusių gaminių kontrolės įstatymo redakciją, jos parengiamojoje medžiagoje nebuvo paaiškinta, kodėl įstatymu įtvirtinama ir administracinė atsakomybė, ir ekonominės sankcijos, kaip ir Alkoholio kontrolės įstatymo atveju suponuojant, kad ekonominės sankcijos nėra administracinės atsakomybės taikymo pasekmė[190].

Šiuo aspektu išskirtinas Ekonominių sankcijų už visuomenės sveikatos priežiūros teisės aktų pažeidimus įstatymas[191], kurio parengiamojoje medžiagoje įstatymų leidėjas nurodė, kad juo buvo siekiama iš dalies apibendrinti ekonominių sankcijų taikymą už skirtingų teisės aktų pažeidimus į vieną teisės aktą, tačiau tik visuomenės sveikatos priežiūros srityje. Taip pat šio įstatymo parengiamoje medžiagoje nurodoma, kad įstatymu siekiama sukurti atsakomybės už visuomenės sveikatos priežiūros teisės aktų pažeidimus reglamentavimo sistemą kartu su Alkoholio kontrolės ir Tabako kontrolės įstatymais[192]. Lietuvos Respublikos Seimo juridinis skyrius išvadoje pažymėjo, kad aptariamas įstatymas yra susijęs su daugeliu galiojančių įstatymų, todėl reikėtų tiksliau apibrėžti jo santykį su kitais įstatymais, taip pat pažymima, kad įstatymu siūloma numatyti tik ūkio subjektų atsakomybę, o už įmonių veiklą atsakančių vadovų bei kitų darbuotojų atsakomybės įstatymu reglamentuoti nebūtina[193]. Šios aplinkybės įrodo, kad priimant Ekonominių sankcijų už visuomenės sveikatos priežiūros teisės aktų pažeidimus įstatymą, įstatymų leidėjas atsakomybę įvairių specialiųjų

f. Nr. 2, Apyrašo Nr. 2, Bylos Nr. 1605. P. 37-40. Išvada dėl Lietuvos Respublikos alkoholio kontrolės įstatymo projekto. Byla Nr. 410-09, 1995 m. balandžio 18 d. priimto Lietuvos Respublikos alkoholio kontrolės įstatymo (Nr. I-857) projektai ir išvados (Reg. Nr. 614, 626, 642, 790. Lietuvos Respublikos Seimo archyvas, f. Nr. 2, Apyrašo Nr. 2, Bylos Nr. 1605. P. 44-46.

[189] Ibidem.

[190] Byla Nr. 410-09. 1995 m. gruodžio 20 d. priimto Lietuvos Respublikos tabako, tabako gaminių ir su jais susijusių gaminių kontrolės įstatymo (Nr. I-1143) projektas ir išvada (Reg. Nr. 126). Lietuvos Respublikos Seimo archyvas, f. Nr. 2. Apyrašo Nr. 2. Bylos Nr. 1792.

[191] Šis įstatymas galiojo iki 2000-07-26 ir buvo panaikintas atsižvelgiant į tai, kad įsigaliojo kiti panašius santykius reglamentuojantys specialieji įstatymai.2000 m. liepos 1 d. Aiškinamasis raštas dėl įstatymų ir kitų teisės aktų, susijusių su rinkos priežiūros institucijų reorganizavimu [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/TAIS.104349 [žiūrėta 2017 m. sausio 17 d.].

[192] Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl ekonominių sankcijų už visuomenės sveikatos priežiūros teisės aktų pažeidimus“ projekto aiškinamasis raštas. Lietuvos Respublikos Seimo archyvas, f. Nr. 2, Apyrašo Nr. 2, Bylos Nr. 2421.

[193] Lietuvos Respublikos Seimo Juridinio skyriaus išvada Dėl Lietuvos Respublikos ekonominių sankcijų už visuomenės sveikatos priežiūros teisės aktų pažeidimų įstatymo projekto. Lietuvos Respublikos Seimo archyvas, f. Nr. 2, Apyrašo Nr. 2, Bylos Nr. 2421.

įstatymų pagrindu jau suprato kaip tos pačios prigimties administracinę atsakomybę, be kita ko, susijusią ir su ATPK.

Atlikta analizė leidžia daryti išvadą, kad priimant pirmuosius specialiuosius įstatymus (reguliuojančius atsakomybę už konkurencijos, alkoholio kontrolės, tabako kontrolės ir visuomenės sveikatos priežiūros teisės aktų pažeidimus) įstatymų leidėjas neturėjo aiškios vizijos dėl administracinės atsakomybės sampratos ir teisinio reguliavimo. Be to, rengiant šiuos teisės aktus nebuvo ir vienareikšmės pozicijos dėl to, ar specialiaisiais teisės aktais nustatoma atsakomybė yra administracinė. Tai, kad tuomet galiojęs ATPK numatė tik fizinių asmenų atsakomybę, o juridinis asmuo apskritai buvo santykinai naujas teisės subjektas ir dar nebuvo įtvirtinta juridinių asmenų baudžiamoji atsakomybė, galimai prisidėjo prie to, kad priimant pirmuosius specialiuosius įstatymus buvo nuspręsta juose įtvirtinti ir atsakomybę už šių įstatymų pažeidimus. Tačiau būtent šie teisės aktai tapo viena iš priežasčių, dėl kurių įstatymų leidėjas, priimdamas naujus specialiuosius įstatymus, nusprendė atsakomybę už jų pažeidimus nustatyti pačiuose specialiuosiuose įstatymuose. Tuo tarpu vėlesni specialiųjų įstatymų pakeitimai buvo lydimi į vieningesnę teisinio reguliavimo sistemą nukreiptų pastabų, pavyzdžiui, Lietuvos banko įstatymo ir kitų finansinį sektorių reguliuojančių specialiųjų įstatymų pakeitimais nurodoma, kad jais siekiama užtikrinti vienodas atsakomybės taikymo tame pačiame sektoriuje taisykles[194], o Aplinkos apsaugos įstatymo pakeitimai aiškinami siekiu surasti tokį atsakomybės reguliavimą, kuris nesikirstų su ANK reguliavimu ir užtikrintų tinkamą ir proporcingą atsakomybę už pažeidimus.

Apibendrinant, vienas iš dažniausių parengiamojoje medžiagoje nurodomų motyvų, nulėmusių įstatymų leidėjo sprendimą reglamentuoti administracinę atsakomybę ne ATPK, yra tai, kad pagal specialiuosius įstatymus atsako ir juridinis asmuo. Kaip buvo minėta, specialieji įstatymai taikomi ūkio subjektams, vykdantiems ūkinę veiklą, prižiūrint viešojo administravimo subjektams[195]. Taigi, ūkio subjektais gali būti tiek fiziniai asmenys, vykdantys veiklą verslo liudijimo ar individualios veiklos pažymos pagrindu, tiek ir įvairių formų juridiniai asmenys. Būtent pastarieji sudaro didžiąją dalį ūkio subjektų. Taigi, pasikeitusi ūkinė Lietuvos sistema bent jau specialiųjų įstatymų priėmimo pradžioje buvo vienas iš veiksnių, nulėmusių įstatymo leidėjo sprendimą ūkio subjektų atsakomybės neįtraukti į tuo metu galiojusį ATPK.

Nustatytos aplinkybės leidžia daryti išvadą, kad administracinės atsakomybės specialiųjų įstatymų pagrindu reglamentavimas atskiruose teisės aktuose, o ne inkorporuojant tokias nuostatas į tuo metu galiojusį ATPK, taip sukuriant visiškai atskirą, su ATPK nesuderintą reguliavimą, buvo ne sąmoningas

[194] Iki tol finansinį sektorių reguliuojančių specialiųjų įstatymų projektų lydinčiuosiuose dokumentuose atsakomybės įtvirtinimas nebuvo komentuotas.
[195] Viešojo administravimo įstatymo 2 straipsnio 14 dalis.

įstatymų leidėjo sprendimas, o veikiau atsitiktinumas, nulemtas skubos, žinių apie administracinę atsakomybę reglamentuojančius teisės aktus trūkumo arba siekio sukurti vieningą sistemą nebuvimo. Tačiau įtvirtinus administracinę atsakomybę keliuose pirmuosiuose specialiuosiuose įstatymuose dėl konkurencijos, alkoholio kontrolės bei tabako kontrolės pažeidimų, įstatymų leidėjas sukūrė naują administracinės atsakomybės taikymo pagrindą, kurio pavyzdžiu buvo sekama ir nustatant atsakomybę dėl pažeidimų kitose srityse. Tokia išvada daroma atsižvelgiant ir į tai, kad priimant vėlesnius specialiuosius įstatymus sprendimas įtvirtinti juose administracinę atsakomybę buvo grindžiamas kitais, anksčiau priimtais specialiaisiais įstatymais. Šių specialiųjų įstatymų parengiamoji medžiaga indikuoja, kad nebuvo aiškaus įsivaizdavimo, kokia sistema yra kuriama, kadangi kai kuriais atvejais ekonominių sankcijų nustatymas buvo įvardijamas kaip naujos atsakomybės rūšies įtvirtinimas, tikėtina, dėl atsakomybės taikymo ir juridiniams asmenims. Taigi, administracinės atsakomybės įtvirtinimas atskiruose specialiuosiuose įstatymuose nors ir yra Lietuvos įstatymo leidėjo tradicija pastaruosius du dešimtmečius, tačiau buvo suformuota veikiau atsitiktinai nei sąmoningai brėžiant gaires visam administracinės atsakomybės teisinio reguliavimo modeliui. Modelis, kuriame atsakomybę reguliuotų ir kodeksas, ir atskiri teisės aktai, susiformavo tik įstatymų leidėjui pradėjus priimti specialiuosius įstatymus. Tuo tarpu vėliau nustatant atsakomybę kitose srityse (pavyzdžiui, įgyvendinant ES teisinį reguliavimą), įstatymų leidėjas jau rėmėsi tuo faktu, kad ūkio subjektų administracinę atsakomybę reguliuoja specialieji įstatymai, kurių šiuo metu yra 31[196]. Todėl šiuo metu administracinė atsakomybė pasižymi ją reguliuojančia teisės aktų įvairove[197].

Nustačius, kad administracinė atsakomybė Lietuvoje reglamentuojama itin kompleksiškai (kodeksu, 31 specialiuoju įstatymu[198], Viešojo administravimo įstatymu, poįstatyminiais teisės aktais), vertintina ir tai, ar yra objektyvi galimybė administracinės atsakomybės teisinį reguliavimą sujungti ir kokios iniciatyvos šiuo klausimu jau yra buvusios. P. Stravinskas dar 1939 m. rašė, kad „Įstatymų leidėjas, nesilaikydamas griežtai sistemos, išmėtydamas atskirus nuostatus, kaip pakliuvo, net po visai svetimas jiems teisės sritis, ardyte ardo ir šiaip jau apirusius teisės sistemos griaučius... Nepatogumas, kurį jaučiame neturėdami tinkamos įstatymų sistemos, yra geriausias įrodymas, kad sistema būtinai reikalinga“[199]. Nors šis teiginys išsakytas ne konkrečiai administracinės atsakomybės

[196] Vienas iš į šį skaičių įtrauktinų teisės aktų – Finansų ministro įsakymo patvirtintos Projektų administravimo ir finansavimo taisyklės.
[197] Žr. pridedamą paveikslą Nr. 1.
[198] Įskaitant Finansų ministro įsakymo patvirtintas Projektų administravimo ir finansavimo taisykles.
[199] STRAVINSKAS, P. (1939). Įstatymų sistemos reikalu. *Teisė*, 1939, 49, 453-458. P. 454.

reglamentavimo atžvilgiu, o teisiniam reguliavimui apskritai, tačiau juo pabrėžiamos vertybės, manytina, aktualios ir šiam tyrimui.

Analizuojant administracinės atsakomybės teisinio reguliavimo vystymo perspektyvas, pažymėtina, kad Europos Sąjungos lygmeniu ne kartą buvo diskutuota idėja apibrėžti Europos baudžiamosios teisės harmonizavimo gaires arba bendrus specialiosios baudžiamosios teisės ar administracinės baudžiamosios teisės (Lietuvos teisėje įprastai vadinamos administracine atsakomybe) principus. Teisės moksle nurodoma, kad šį unifikavimo poreikį pagrindžia teismuose pasitaikančios bylos, kuriose, be kita ko, buvo keliamas ir Europos Komisijos įgaliojimas reikalauti, kad valstybės narės taikytų atsakomybę privatiems asmenims dėl ES struktūrinių fondų paramos netinkamo naudojimo. Šiuo tikslu ESTT nagrinėjo ir pateikė kriterijus dėl baudžiamųjų ir nebaudžiamųjų sankcijų.[200] Administracinės atsakomybės unifikavimo ES mastu klausimo pakartotinis kėlimas rodo realų poreikį suvienodinti administracinės atsakomybės teisinį reguliavimą visų pirma šalies viduje, kad būtų įmanomas tolimesnis sistemų derinimas.

Teisinio reguliavimo unifikavimo klausimas buvo keltas ir šiuolaikiniame Lietuvos teisės moksle. Pavyzdžiui, 2000 m. vykusioje konferencijoje „Teisinės sistemos reforma: teisėkūros problemos“ kaip vieni pagrindinių bendrosios teisėkūros tobulinimo principų įvardyti vadovavimasis sisteminiu požiūriu (normos negali prieštarauti bendriesiems arba specialiesiems principams ar mažinti kitų normų efektyvumą), teisėkūros orientavimas į praktinį normų įgyvendinimą[201]. Būtent šią idėją įgyvendina ir Teisėkūros pagrindų įstatymo 3 straipsnio 2 dalies 7 punkte įtvirtintas sistemiškumo principas, aiškinamas kaip reiškiantis, kad teisės normos turi derėti tarpusavyje, o taip pat tos pačios dalies 6 punkte įtvirtintas aiškumo principas, reikalaujantis, kad teisinis reguliavimas turi būti logiškas, nuoseklus, suprantamas, aiškus, tikslus ir nedviprasmiškas. Šis reikalavimas, be kita ko, yra kildinamas ir iš nuoseklios ESTT teismo praktikos, kurioje pabrėžiama, kad „kiekviena Bendrijos teisės norma, ypač ta, pagal kurią skiriamos sankcijos arba leidžiama jas skirti, būtų aiški ir tiksli, kad suinteresuotieji asmenys galėtų vienareikšmiškai suvokti iš jos kylančias teises ir pareigas ir galėtų imtis atitinkamų priemonių“[202].

---

[200] DELMAS-MARTY, M., SUMMERS, M. A. and MONGIN, G. (1996). *What kind of criminal policy for Europe?* The Hague, London, Boston: Kluver Law International. P. 316.

[201] Lietuvos teisėkūros tobulinimo rekomendacijos (2000). In *Teisė,* 2(28), 7-20. P. 7-8.DAPŠYS, A. ir RAGAUSKAS, P. (2000). Lietuvos teisėkūros būklė ir perspektyvos. *Teisės problemos*, 2, 31-45. P. 44-45.

[202] *Amann & Söhne GmbH & Co. KG, ir Cousin Filterie SAS v. Commission* [ESTT], Nr. T-446/05, [2010 m. balandžio 28 d.]. ECLI:EU:T:2010:165.

Teisės normų sisteminimas kaip vienas iš teisėkūros tikslų paprastai numatomas ir Vyriausybės teisės aktuose[203]. Lietuvos teisėje ne kartą buvo kelta idėja dėl administracinės atsakomybės kodifikavimo. Vienas iš pirmų tokių pasiūlymų – projektas „Lietuvos įstatymai“, kurio viena dalis turėjo būti skirta administracinei teisei ir teisenai[204]. Tačiau šis projektas nebuvo įgyvendintas, o be to, jis buvo nukreiptas ne koreguoti konkrečias administracinės atsakomybės teisinio reguliavimo ydas, tačiau buvo bendro didelio Lietuvos teisinio reguliavimo sisteminimo projekto dalis. 2011 m. kaip galimos kodifikuoti sritys, pasižyminčios sudėtingu reguliavimu ir plačiu reguliuojamų santykių ratu bei santykiniu stambumu, nurodomos mokesčių teisės, aplinkos teisės, rinkimų teisės, socialinės saugos teisės sritys, tačiau kadangi nurodomi kriterijai yra vertinamojo pobūdžio, teisės moksle taip pat daroma išvada, kad siektina, jog kodifikavimo impulsas kiltų iš mokslinės praktinės bendruomenės, o ne būtų priimtas valdininkų sprendimu. Sprendžiant, ar konkreti šaka ar institutas turėtų būti kodifikuoti, visgi turėtų būti vertinama, kokią pridėtinę vertę sukeltų priimamas kodeksas[205].

Viena iš reikšmingų administracinės atsakomybės teisinio reguliavimo reformos krypčių numatyti ūkio subjektų (juridinių asmenų) administracinę atsakomybę ATPK buvo siūloma 1999–2004 m. Kaip tik panašiu metu (keleri metai prieš pateikiant tokius siūlymus) buvo priimti pirmieji ūkio subjektų administracinę atsakomybę reglamentuojantys specialieji įstatymai. Dar 1999-05-25 ATPK pakeitimo ir papildymo įstatymo projektu buvo siūlyta ATPK numatyti ir visų rūšių įmonių – taigi juridinių asmenų – administracinę atsakomybę,

---

[203] Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2008 m. gruodžio 4 d. nutarimas Nr. XIP-127 „Penkioliktosios Vyriausybės veiklos programa“ [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/TAIS.332226 [žiūrėta 2017 m. rugsėjo 5 d.]; Lietuvos Respublikos Vyriausybė. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2012 m. gruodžio 13 d. nutarimas Nr. XII-51 „Šešioliktos Vyriausybės 2012-2016 metų programa [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.439761 [žiūrėta 2017 m. rugsėjo 5 d.]; Lietuvos Respublikos Vyriausybė. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2016 m. gruodžio 13 d. nutarimas Nr. XIII-82 „Septynioliktosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės programa“ [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/886c7282c12811e682539852a4b72dd4?positionInSearchResults=0&searchModelUUID=1363e857-8fa3-478c-b09d-8b4f23b7af2d [žiūrėta 2017 m. rugsėjo 5 d.].

[204] ANDRIULIS, V. (1998). Lietuvos Respublikos įstatymų konsolidavimo problema. Projektai, jų ištakos ir realizavimo perspektyvos. *Teisės problemos*, 3-4, 20-44. P. 26-29. Taip pat DZIEGORAITIS, A. (1998). Aktualūs Lietuvos įstatymų sąvado kūrimo klausimai. In *Teisės problemos*. 3-4, 45-50. P. 46-47.

[205] LANKAUSKAS, M. (2011). Teisės aktų kodifikavimo prielaidos Lietuvoje. In *Teisės problemos,* 4 (74), 52-98. P. 77-80.

siekiant suderinti ATPK nuostatas su BK reikalavimais[206]. Taip būtų apskritai pašalintas poreikis įtvirtinti ūkio subjektų atsakomybę specialiuosiuose įstatymuose. Tačiau Vyriausybė pasiūlė klausimo sprendimą atidėti iki Vyriausybė parengs ir pateiks Seimui tam spręsti būtinų pakeitimų projektus[207]. Šiam pasiūlymui buvo pritarta biudžeto ir finansų komiteto išvadoje[208], tačiau prie aptariamo ATPK pakeitimo klausimo taip ir nebuvo grįžta, nors apie tai, kad yra rengiamas naujo Administracinių teisės pažeidimų kodekso projektas, teisės moksle rašyta dar 2000 m.[209]).

Kita reikšminga ATPK keitimo ir administracinės atsakomybės pertvarkymo iniciatyva buvo pateikta 2004 m. Administracinių teisės pažeidimų kodekso projektu Nr. XIP-3939[210]. Aptariamu projektu buvo siūloma nustatyti, kad juridinis asmuo galėtų atsakyti tik už tuos administracinius teisės pažeidimus, už kurių padarymą ATPK specialiojoje dalyje numatyta atsakomybė juridiniams asmenims, o atsakomybės taikymas susietas su aplinkybe, kad pažeidimą asmuo padarė tyčia arba dėl neatsargumo[211], tačiau šis projektas nebuvo priimtas. Kaip viena iš šiam projektui teiktų pastabų buvo siūlymas grąžinti projektą iniciatoriams tobulinti, kadangi tikslinga išnagrinėti galimybę specialiuosiuose įstatymuose nustatytas ekonomines sankcijas perkelti į ATPK[212]. Teisės departamento išvadoje buvo kvestionuota siūloma nuostata „Administracinės nuobaudos skiriamos tik pagal šį kodeksą“ (2 straipsnio 5 dalis) dėl to, kad galimybė skirti ekonomines sankcijas, kurios prilygintinos administracinėms nuobaudoms, juridiniams asmenims yra numatyta pagal kitus įstatymus, kuriuose numatytos galimybės skirti nuobaudas, kurių pobūdis atitinka projekte numatytų

[206] 1999 m. gegužės 25 d. Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodekso pakeitimo ir papildymo įstatymo projektas, įstatymų projektų Nr. P-1839, P-1840 aiškinamasis raštas [interaktyvus]. Prieiga per internetą: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=80780 [žiūrėta 2015 m. birželio 24 d.].

[207] 1999 m. lapkričio 4 d. Vyriausybės nuomonė Administracinių teisės pažeidimų kodekso pakeitimo ir papildymo įstatymo projektui [interaktyvus]. Prieiga per internetą: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=89342 [žiūrėta 2015-06-24].

[208] 1999 m. gruodžio 14 d. Komiteto išvada Administracinių teisės pažeidimų kodekso pakeitimo ir papildymo įstatymo projektui [interaktyvus]. Prieiga per internetą: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=92091 [žiūrėta 2015 m. birželio 24 d.].

[209] BALČIŪNAS, G. (2000). Teisinės reformos eiga ir pagrindinės problemos. *Teisės problemos*, 2000, 2, 23-30. P. 24.

[210] 2004 m. lapkričio 3 d. Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodekso projektas, reg. Nr. IXP-3939, registruota 2004-11-03.

[211] Panašus reguliavimas įtvirtintas ir baudžiamosios atsakomybės institute.

[212] 2005 m. vasario 10 d. Ekonomikos komiteto parengta Papildomo komiteto išvada Dėl Administracinių teisės pažeidimų kodekso patvirtinimo ir įsigaliojimo įstatymo projekto Nr. IXP-3939 Nr. 9 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/TAIS.250087?jfwid=1anskbvw8i [žiūrėta 2016 m. rugsėjo 2 d.];.

administracinių nuobaudų pobūdį[213]. Pažymėtina, kad Seimo Ekonomikos komitetas siūlė grąžinti įstatymo projektą iniciatoriams tobulinti tam, kad būtų išnagrinėta galimybė ekonomines sankcijas perkelti į Administracinių teisės pažeidimų kodeksą[214]. Taigi, jau 2004 m. buvo diskutuojama ne tik apie administracinės atsakomybės suderinimą, tačiau ir kodifikavimą, atsisakant atsakomybės reglamentavimo skirtingais pagrindais, t. y., kodeksu ir specialiaisiais įstatymais. Aptariamo siūlymo įgyvendinimas būtų sudaręs galimybes atsakomybę už specialiųjų įstatymų pažeidimus nustatyti ATPK, taip išvengiant dualistinio baudimo (kodekso ir specialiųjų įstatymų pagrindu) susiformavimo. Tai, kad šie siūlymai abu kartus buvo atidėti nurodant, kad turi būti įvertintos papildomos aplinkybės, susijusios su atsakomybės juridiniams asmenims taikymu, rodo, kad siūloma reforma jau tuo metu, kol įstatymų leidėjas dar nebuvo priėmęs daugiau nei 30 specialiųjų įstatymų, buvo laikoma sudėtinga ir reikalaujančia didesnio dėmesio. Viena vertus, juridinių asmenų atsakomybė Lietuvoje apskritai buvo naujas reiškinys. Kita vertus, tokių siūlymų įgyvendinimas, būtų pareikalavęs ne vieno teisės akto pakeitimo.

Pasiūlymai apjungti ūkio subjektų ir fizinių asmenų administracinę atsakomybę teisės mokslininkų ir praktikų teikiami ir vėliau, tačiau šie pasiūlymai nepasistūmėjo tiek, kiek aukščiau nurodyti 1999 m. ir 2004 m. parengti projektai. 2006 m. Teisės instituto atlikto tyrimo išvadose buvo siūloma „inkorporuoti ekonominių sankcijų institutą į ATPK normų sistemą. <...> Ekonominių sankcijų inkorporavimas į ATPK normų sistemą būtų darnus ir organiškai įsilietų į teisės sistemą tik tuo atveju, jeigu šių sankcijų institutas atitiktų visus ATPK reikalavimus“[215].

2010 m. idėją apjungti administracinę atsakomybę pagal tuo metu galiojusį ATPK bei specialiuosius įstatymus į vieną teisės aktą atgaivino D. Raižys ir D. Urbonas, konstatuodami, kad „taisyklių, kurios detaliai reglamentuotų ekonominių sankcijų skyrimo procedūras, nebuvimas yra teisės spraga,“[216]. Taigi,

---

[213] 2004 m. lapkričio 26 d. Teisės departamento 2004-11-25 išvada Nr. IXP-3939 Dėl Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodekso patvirtinimo ir įsigaliojimo įstatymo projekto [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/TAIS.246006?jfwid=-wd7z7uu87 [žiūrėta 2017 m. sausio 13 d.].

[214] 2005 m. vasario 10 d. Ekonomikos komiteto parengta Papildomo komiteto išvada Dėl Administracinių teisės pažeidimų kodekso patvirtinimo ir įsigaliojimo įstatymo projekto Nr. IXP-3939 Nr. 9 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/TAIS.250087?jfwid=1anskbvw8i [žiūrėta 2016 m. rugsėjo 2 d.].

[215] GUTAUSKAS, A., JOVAIŠAS, K. ir PAUŽAITĖ, R. (2006). *Ekonominių sankcijų sistemos monitoringas (2006).* Santrauka [interaktyvus]. Prieiga per internetą: http://teise.org/wp-content/uploads/2016/10/Ekonominiu-sankciju-monitoringas.pdf [žiūrėta 2016 m. lapkričio 8 d.].

[216] RAIŽYS, D. ir URBONAS, D. (2010). Administracinių bylų teisenos infrastruktūrinis modelis. *Visuomenės saugumas ir viešoji tvarka*, 3, 51-74. P. 66-70.

ANK projekto rengimo metu teisės moksle buvo teiktas pasiūlymas kartu su administraciniais teisės pažeidimais kodifikuoti ir administracinės atsakomybės, taikomos specialiųjų įstatymų pagrindu, normas.

Siūlymas unifikuoti ekonominių sankcijų ir administracinių teisės pažeidimų teisenas buvo pateiktas ir Vyriausybės 2009-07-22 nutarimu Nr. 836 „Dėl verslą prižiūrinčių subjektų veiklos pagrindinių nuostatų koncepcijos patvirtinimo“ patvirtintoje Verslo subjektų prižiūrinčių subjektų veiklos pagrindinių nuostatų koncepcijoje. Jos 11.16 p. kaip vienas iš uždavinių nurodomas ir poreikis spręsti dėl ekonominių sankcijų reikalingumo iš esmės, atsisakant tokios baudimo rūšies ir integruojant ekonomines sankcijas į administracinių ir (ar) baudžiamųjų sankcijų sistemą. Buvo nuspręsta iki 2010-07-01 įgyvendinti vieną iš dviejų alternatyvų: įtraukti ekonominių sankcijų reguliavimą į rengiamą naują Lietuvos Respublikos administracinės teisės pažeidimų kodekso projektą ir parengti atitinkamą Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso pakeitimo įstatymo projektą arba parengti atskirą Lietuvos Respublikos ekonominių sankcijų įstatymo projektą, kuriame būtų reglamentuotos taisyklės dėl ekonominių sankcijų skyrimo, taikymo, o taip pat verslo subjektų ir verslą prižiūrinčių subjektų teisės, pareigos ir atsakomybė[217]. Visgi, šis pasiūlymas nebuvo imtas įgyvendinti. Nepaisant to, kad jau nuo 1999 m. buvo identifikuojamas poreikis sujungti fizinių asmenų ir ūkio subjektų administracinę atsakomybę ir tokį siūlymą 2009 m. buvo pateikusi ir Vyriausybė, ANK rengėjai atsisakė minties tarpusavyje sujungti administracinę atsakomybę pagal ATPK (ANK) ir pagal specialiuosius įstatymus, nurodydami, kad juridinių asmenų atžvilgiu taikomas griežtosios atsakomybės (angl. *strict liability*) principas neleidžia organiškai tarpusavyje sujungti administracinio baudimo fizinių asmenų ir juridinių asmenų atžvilgiu.[218] Būtent todėl nors ANK ir yra modernesnis bei kokybiškesnis teisės aktas, lyginant su ATPK, tačiau jame buvo sujungta tik dalis administracinę atsakomybę reguliuojančių teisės normų. Taigi, įsigaliojus ANK, ir toliau išlieka teisinė situacija, kai administracinę atsakomybę bei su jos taikymu susijusias taisykles nustato ANK ir specialieji įstatymai.

Kita siūlyta administracinės atsakomybės teisinio reguliavimo unifikavimo kryptis – suderinti teiseną, taikomą bylų nagrinėjimui bei atsakomybės taikymo teisėtumo patikrai. Pažymėtina, kad buvo teiktas ne vienas pasiūlymas dėl administracinės atsakomybės teisenos ir administracinės teisenos pagal ABTĮ kodifikavimo kartu su ATPK. Dar 2003 m. Jungtinių Tautų plėtros programos pagrindu buvo parengtas vertinimas dėl administracinės justicijos Lietuvoje,

[217] Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2009 m. liepos 22 d. nutarimas Nr. 836 „Dėl verslą prižiūrinčių subjektų veiklos pagrindinių nuostatų koncepcijos patvirtinimo“ patvirtinta Verslo subjektų prižiūrinčių subjektų veiklos pagrindinių nuostatų koncepcija. *Valstybės žinios*, 91-3931.

[218] 2012 m. balandžio 24 d. Įstatymų projektų Reg. Nr. XIP-3600(2) ir XIP-4342 aiškinamasis raštas.

kuriame buvo siūloma galimybė sujungti procesines garantijas, įtvirtintas ABTĮ, Viešojo administravimo įstatyme ir tuo metu galiojusiame ATPK, o taip pat ir principus, reglamentuojančius administracinių aktų priėmimą[219]. Šių teisinių santykių reguliavimą bandyta apjungti 2003 m. Teisingumo ministro įsakymu sudarytos darbo grupės rengtu projektu[220]. Tokią Administracinio proceso kodekso koncepciją kritikavo S. Šedbaras, siūlęs administracinę atsakomybę bei administracinę teiseną reglamentuoti atskirais įstatymais[221].

Trečia kryptis, kuria buvo siūloma sisteminti administracinės atsakomybės teisinį reguliavimą, yra atsakomybės specialiųjų įstatymų pagrindu taikymo suvienodinimas, siūlant į Viešojo administravimo įstatymą įtraukti bendras su ekonominėmis sankcijomis ir jų skyrimu susijusias nuostatas[222]. Tokiu būdu

[219] RAIŽYS, D. ir URBONAS, D. (2010). Administracinių bylų teisenos infrastruktūrinis modelis. P. 63.

[220] Ibidem, p. 63-64. VALANČIUS, V. ir NORKUS, R. (2005). Administracinio proceso Lietuvoje reformos prielaidos ir perspektyvos. *Justitia*, 3 (57), 2-12.

[221] ŠEDBARAS, S. (2006). *Administracinio proceso teisinio reglamentavimo problemos Lietuvos Respublikoje.* P. 238.

[222] Nors Lietuvos teismų praktikoje (žr., pvz., Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2003 m. gruodžio 15 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-04-689/2003; Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2008 m. gegužės 6 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-248-752/2008; Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2008 m. balandžio 17 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-442-330/2008; Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2007 m. spalio 5 d. nutartis administracinėje byloje Nr. N-1-1736/2007; Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2008 m. balandžio 17 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-442-330/2008; Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2008 m. lapkričio 24 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-261-1907/2008; Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2005 m. lapkričio 17 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-05-1692-05) buvo pateikta pozicija, kad administracinė atsakomybė (ir taikoma pagal ATPK, ir pagal specialųjį įstatymą) nėra viešojo administravimo dalis, tačiau dauguma tokių bylų buvo nagrinėtos dar prieš priežiūros ir kontrolės (nuo 2020-11-01 Viešojo administravimo įstatyme vadinama teisės aktų ir administracinių sprendimų įgyvendinimo ir laikymosi priežiūra) funkcijos įtvirtinimą kaip vieną iš pagrindinių penkių viešojo administravimo sričių Viešojo administravimo įstatyme 2010 m. Todėl teismų daroma takoskyra tarp administracinės atsakomybės vykdomos baudimo funkcijos ir viešojo administravimo tikslų, yra paaiškinama tuo metu galiojusiu reguliavimu, kuris viešajam administravimui *expressis verbis* nepriskyrė teisės aktų vykdymo priežiūros ir kontrolės funkcijos. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas nepakeitė savo pozicijos ir vėlesnėse bylose (žr., pvz., Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2011 m. liepos 14 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-63-2176/2011; Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2012 m. gruodžio 6 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-502-3093/2012; Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2014 m. balandžio 15 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-556-1093/2014; Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2015 m. kovo 16 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-680-556/2015; Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2015 m. kovo 16 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-323-624/2015; Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2015 m. birželio 26 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A-1446-624/2015; Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2016 m. vasario 2 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-2250-858/2016; Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2016 m. sausio 19 d. nutartis

Viešojo administravimo įstatymą buvo siekta paversti skėtiniu teisės aktu ūkio subjektų baudimui. Viešojo administravimo įstatymas kaip vieną iš kontrolės rūšių išskiria ūkio subjektų priežiūrą, reglamentuotą Viešojo administravimo įstatymo ketvirtajame skirsnyje „Licencijavimas ir ūkio subjektų veiklos priežiūra“, kuris, be kita ko, apibrėžia ir poveikio priemonių taikymą ūkio subjektams. Viešojo administravimo įstatymo 18 straipsnio 1 dalies 4 punkte numatyta, kad ūkio subjektų priežiūrai priskiriamas ir poveikio priemonių taikymas. Aiškinamajame rašte dėl Viešojo administravimo įstatymo pakeitimo, kuriuo buvo įtvirtintas iki 2020-11-01 galiojęs ketvirtasis skirsnis „Ūkio subjektų priežiūra“, nurodoma, kad įstatymo projektu siekiama „gerinti verslo aplinkos teisinį reguliavimą, keisti priežiūrą atliekančių subjektų sampratą akcentuojant priežiūros ir metodinės pagalbos, o ne represines ir baudžiamąsias funkcijas“[223]. Be to, kaip priežastis, kodėl buvo pasirinkta ūkio subjektų veiklos priežiūrą apibrėžti būtent Viešojo administravimo įstatyme, nurodoma, kad visus priežiūrą atliekančius subjektus „vienijantis požymis yra jų buvimas viešojo administravimo subjektu, jų atliekama ūkio subjektų veiklos priežiūra yra viena iš viešojo administravimo sričių, todėl ūkio subjektų veiklos priežiūros reguliavimas laikytinas Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatymo (Žin., 1999, Nr. 60-1945) reguliavimo sritimi“[224]. Taigi, įstatymų leidėjas savo pasirinkimą įtvirtinti bendrąsias su administracine atsakomybe susijusias normas Viešojo administravimo įstatyme aiškino baudimo funkcijos sąsajomis su viešojo administravimo subjekto atliekama priežiūros funkcija. Priimant šiuo metu galiojančią Viešojo administravimo redakciją, poveikio priemonių taikymas nebuvo išsamiai aptartas parengiamuosiuose dokumentuose[225], kita vertus, nauja

administracinėje byloje Nr. A-226-552-2016; Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2016 m. vasario 2 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-247-552/2016; Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2016 m. kovo 8 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-742-662/2016; Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2016 m. gruodžio 15 d. nutartis administracinėje byloje Nr. eA-1736-552/2016; Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2016 m. gruodžio 20 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-3646-624/2016), nurodydamas, kad administracinės atsakomybės taikymas nėra priskirtinas viešajam administravimui. Nurodytoje vėlesnėje praktikoje naujos išsamios analizės nėra daroma, o visose nurodytose nutartyse remiamasi išaiškinimais, pateiktais administracinėje byloje Nr. A-04-689/2003 pagal tuo metu galiojusią Viešojo administravimo įstatymo redakciją ir kai kuriomis vėlesnėmis nutartimis. Taigi, teismai nevertino, ar Viešojo administravimo įstatymo pakeitimai, įtvirtinę teisės aktų priežiūros ir kontrolės funkciją, darė įtaką viešojo administravimo ir administracinės atsakomybės tarpusavio atribojimui. Svarbu ir tai, kad visose šiose byloje buvo nagrinėjamas žalos atlyginimo klausimas.

[223] 2009 m. gruodžio 2 d. Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatymo 1, 9, 43 straipsnių pakeitimo bei papildymo nauju ketvirtuoju skirsniu ir 9^1 straipsnio pripažinimo netekusiu galios įstatymo projekto aiškinamasis raštas.

[224] Ibidem.

[225] 2019 m. lapkričio 7 d. Aiškinamasis raštas dėl įstatymų projektų Reg. Nr. XIIIP-4142-XIIIP-4144 [interaktyvus]. Prieiga per internetą:

Viešojo administravimo įstatymo redakcija iš esmės nepakeitė poveikio priemonių taikymo taisyklių.

Aukščiau nurodyti pakeitimai buvo padaryti įgyvendinant Vyriausybės 2012 m. nutarime Nr. 1304 „Dėl poveikio priemonių taikymo ūkio subjektams pagrindinių nuostatų koncepcijos patvirtinimo“ siūlytus pakeitimus. 2012-10-24 nutarimu Nr. 1304 patvirtintoje Vyriausybės Koncepcijoje dėl poveikio priemonių ūkio subjektams taikymo[226] nurodoma, kad nors šiuo metu esantis teisinis reguliavimas, pagal kurį ekonominės sankcijos ūkio subjektams yra taikomos daugelio skirtingų specialiųjų įstatymų pagrindu, neužtikrina, kad atsakomybė būtų taikoma nuosekliu ir vieningu procesu, kartu pažymima ir tai, kad reglamentuoti juridinių asmenų atsakomybę vienu įstatymu, pavyzdžiui, kodeksu, būtų sunkiai įgyvendinamas uždavinys. Dėl šios priežasties 2012 m. Vyriausybės Koncepcijoje siūloma suvienodinti juridinių asmenų taikomos atsakomybės procesinius ir procedūrinius klausimus kitu būdu, o konkrečiai – Viešojo administravimo įstatymo dalyje „Ūkio subjektų priežiūra“ įtvirtinti nuostatas, suvienodinančias ne visas administracinio baudimo santykiams specialiųjų įstatymų pagrindu būdingas taisykles, tačiau tik esmines nuostatas. Šiuo tikslu buvo priimti Viešojo administravimo įstatymo pakeitimai[227], kuriais, be kita ko, reglamentuojama dalis 2012 m. Vyriausybės Koncepcijoje įvardytų pagrindinių ekonominių sankcijų skyrimo taisyklių (šios taisyklės įtvirtintos ir šiuo metu galiojančioje Viešojo administravimo įstatymo redakcijoje). Šie pakeitimai apima ūkio subjektų veiklos priežiūros principus, patikrinimų tvarkos taikymą, poveikio priemonių ūkio subjektams taikymą bei atvejus, kuriems esant pažeidimai ir jų pasekmės laikomi mažareikšmiais.

2012 m. Vyriausybės Koncepcijoje nurodoma, kad siūlomais pakeitimais siekiama išvengti nevienodų standartų, skirtingų taisyklių ar reikalavimų panašiose situacijose ir su tuo susijusių pasekmių, todėl siekiama nustatyti esminius teisinius ir procesinius reikalavimus, siekiant užtikrinti nuoseklų reguliavimą. Siūlomi pakeitimai 2012 m. Koncepcijoje vadinami „nuosaikiuoju reglamentavimo modeliu“, atsisakant principo pagrindines taisykles įtvirtinti viename teisės akte[228]. Aptariamos 2012 m. Vyriausybės Koncepcijos papildyme – 2014-07-30 nutarime Nr. 750 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2012-10-24 nutarimo Nr. 1304 „Dėl poveikio priemonių taikymo ūkio subjektams

https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/4f1cfcb2012c11ea90d5d63c859a8aa7?jfwid=-wsolgviex [žiūrėta 2020 m. lapkričio 2 d.].

[226] Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2012 m. spalio 24 d. nutarimas Nr. 1304.

[227] Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatymo Nr. VIII-1234 2, 8, 36-1, 36-2, 36-4 straipsnių pakeitimo ir Įstatymo papildymo 36-8 ir 36-9 straipsniais įstatymas (2014).

[228] Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2012 m. spalio 24 d. nutarimas Nr. 1304.

pagrindinių nuostatų koncepcijos patvirtinimo“ pakeitimo“[229] pripažinta ir tai, kad kai kurie su ekonominių sankcijų skyrimu ūkio subjektams susiję procesiniai klausimai yra nulemti teisinio reguliavimo srities ypatumų[230], kaip tokie pagrįsti teisinio reguliavimo skirtumai įvardyti tik keli atvejai[231].

Visgi, aukščiau nurodyti Viešojo administravimo pakeitimai teisės moksle buvo kritikuojami dėl to, kad Viešojo administravimo įstatymas išsamiai nereglamentuoja procedūrinių garantijų ir kad iki 2020 m. lapkričio administracinės atsakomybės taikymo nuostatos buvo rekomendacinio pobūdžio mokesčių, muitinės, finansų sektoriaus, energetikos ir konkurencijos srityse[232]. Šį klausimą dar labiau paaštrina vienas naujausių įstatymų leidėjo sprendimų analizuojamu aspektu: nuo 2020 m. lapkričio Viešojo administravimo įstatymo 1 str. 7 ir 8 dalys nustato, kad to paties įstatymo 38[233] straipsnis yra netaikomas nurodytose srityse priežiūrą atliekantiems subjektams ir papildomai asmens duomenų apsaugos priežiūrą atliekantiems subjektams, o 33[234], 37[235] straipsniai yra netaikomi tiems patiems subjektams, išskyrus priežiūrą atliekantiems energetikos srityje, ir papildomai yra netaikomas nelegalaus, nedeklaruoto darbo ar savarankiškos veiklos, mažmeninės prekybos veiklos priežiūros srityse. Todėl teisės moksle išsakyta kritika, kuri nurodytas išimtis dėl rekomendacinio taisyklių pobūdžio vertino kaip nepagrįstas, yra dar aktualesnė tokioms nuostatoms tapus ne rekomendacinėmis, o netaikomomis konkretiems priežiūrą atliekantiems subjektams, kadangi įstatymu nustatoma, kad kai kuriose srityse veikiantys ūkio subjektai neturi teisės į Viešojo administravimo įstatyme, kuris yra bendrasis administracinę atsakomybę ūkio subjektams reguliuojantis teisės aktas, įtvirtintas procedūrines garantijas. Nors buvo nuspręsta nesujungti pagrindinių atsakomybės taikymo taisyklių į vieną aktą, visgi Vyriausybės veiksmai, siekiant suvienodinti bent jau kai kurias atsakomybes taikymo taisykles ir padaryti reguliavimą aiškesnį, sveikintini. Kita vertus, kritikuotinas sprendimas nustatyti bendras

[229] Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2014 m. liepos 30 d. nutarimas Nr. 750 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2012 m. spalio 24 d. nutarimo Nr. 1304 „Dėl poveikio priemonių taikymo ūkio subjektams pagrindinių nuostatų koncepcijos patvirtinimo“ pakeitimo“. TAR, 10781.

[230] Tokiais pavyzdžiais gali būti išimtys dėl informavimo apie atliekamą tyrimą ar posėdį dėl pažeidimo nagrinėjimo ir nuobaudos skyrimo galimai nulemtos aplinkybių, susijusių su operatyviu patikrinimu ar neatidėliotinais atvejais, arba grėsme tyrimo eigai.

[231]Kaip bus toliau nurodyta šiame tyrime, nagrinėjamu atveju tarp specialiųjų įstatymų, ANK (ATPK), ABTĮ bei Viešojo administravimo įstatymo reguliavimo yra nemažai skirtumų, kurie nėra pagrįsti jokiomis objektyviomis aplinkybėmis.

[232] PAUŽAITĖ-KULVINSKIENĖ, J. (2021). Administrative Liability in Lithuania: The Model of Corporate Administrative Liability Iš: ŠVEDAS, G., MURAUSKAS, D. (Eds.) *Legal Developments During 30 Years of Lithuanian Independence Overview of Legal Accomplishments and Challenges in Lithuania*. Springer, 2021, 261-285. P. 268.

[233] Mažareikšmio teisės aktų reikalavimų pažeidimo nustatymas.

[234] Ūkio subjektų veiklos patikrinimai.

[235] Poveikio priemonių ūkio subjektams taikymas.

taisykles tik kai kuriais aspektais, taigi, ne vystyti vieningą ir darnią administracinės atsakomybės sistemą, o tik pašalinti reikšmingiausius tuo metu buvusius sistemos trūkumus.

Vienas pastarųjų metų administracinės atsakomybės pagal specialiuosius įstatymus sisteminimo pavyzdžių – 2018 m. birželį įsigalioję Lietuvos banko įstatymo pakeitimai[236] bei kartu su jais pateikti ir kitų finansų rinkas reguliuojančių teisės aktų projektai. Aptariamais pakeitimais, be kita ko, buvo nuspręsta pakeisti administracinės atsakomybės reguliavimą finansų priežiūros srityje. Nors veikos, už kurias baudžiama, yra numatytos įvairiuose specialiuose įstatymuose, bet atsakomybės taikymo taisyklės buvo panaikintos ir vietoje jų visais su administracinės atsakomybės taikymo taisyklėmis susijusiais klausimais buvo įtvirtinti nukreipimai į Lietuvos banko įstatymą. Toks sprendimas buvo grindžiamas tuo, kad specialieji įstatymai iki aptariamų pakeitimų numatė skirtingas priežiūros procedūras ir suteikė nevienodas galimybes Lietuvos bankui (buvo numatytos skirtingos Lietuvos banko tarnautojų teisės patikrinimo metu, nevienoda poveikio priemonių taikymo tvarka, skirtingi senaties terminai, skirtingi atvejai, kuomet atsakomybė nekyla, netgi skirtingi atsakomybės subjektai). Įstatymo projekto rengėjai pažymėjo ir tai, kad ANK dubliavo kai kurias specialiųjų įstatymų nuostatas, dėl ko praktikoje pasitaikė atsakomybės taikymo problemų. Aiškinamajame rašte sprendimas nuobaudas įtvirtinti ne ANK, o Finansinių rinkų priežiūros įstatyme aiškintas tuo, kad ANK 25 straipsnis apribojo maksimalų baudos dydį iki 6 000 eurų, todėl iš ES teisės kylantys nuobaudų dydžiai, siekiantys 5 000 000 eurų fiziniams asmenims, arba 5 000 000 eurų arba iki 10 procentų bendrųjų metinių pajamų juridiniams asmenims (įvertinus, kuri suma yra didesnė), būtų nesuderinami su tokia sistema. Taigi, buvo nuspręsta būtent Lietuvos banko įstatyme įtvirtinti bendrąsias Lietuvos banko kaip priežiūros institucijos veiklą reguliuojančias nuostatas, įskaitant normas dėl poveikio priemonių taikymo, teisės netaikyti poveikio priemonių, sprendimų apskundimo tvarkos, o specialiuosiuose įstatymuose buvo paliktos tik specifinės taisyklės, aktualios tik konkrečioms finansų sritims. Pakeitimais siekta išvengti dubliavimosi su ANK numatyta atsakomybe, išlaikyti sisteminį požiūrį, o specialiuosiuose įstatymuose buvo įtvirtintos nuobaudos ir juridiniams asmenims, ir juridinių asmenų vadovams bei kitiems fiziniams asmenims bei buvo pakeisti nuobaudų dydžiai[237]. Taigi, nors Lietuvos banko įstatymo ir

[236] Lietuvos Respublikos Lietuvos banko įstatymo Nr. I-678 2, 6, 8, 11, 21-1, 42, 43, 47 straipsnių, 1 ir 3 priedų pakeitimo ir Įstatymo papildymo 17-1, 42-1, 43-1, 43-2, 43-3, 43-4, 43-5, 43-6, 43-7 straipsniais ir septintuoju-3 skirsniu įstatymas (2018). TAR, 9837.

[237] 2018 m. kovo 13 d. Lietuvos Respublikos Lietuvos banko įstatymo pakeitimo įstatymo projekto ir su juo susijusių įstatymų pakeitimo statymų projektų aiškinamasis raštas [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/9ddf5ea026c311e88d2dc91c9285185a?jfwid=-xaqepe5yr [žiūrėta 2019 m. balandžio 22 d.].

susijusių teisės aktų pakeitimais buvo susistemintos taisyklės dėl administracinės atsakomybės taikymo tik viename sektoriuje (finansų), tačiau šis įstatymų leidėjo sprendimas vertintinas teigiamai – kaip žingsnis aiškesnio ir vienodesnio reguliavimo link.

Šis atvejis yra bene vienintelis įvykdytas administracinės atsakomybės sisteminimo pavyzdys. Tuo tarpu nurodytos 2012 m. ir 2014 m. Vyriausybės koncepcijos ir Viešojo administravimo įstatymo pakeitimai teisinio reguliavimo nesuvienodino, o tik konstatavo esamas teisinio reguliavimo problemas. Visi kiti siūlymai – tiek kodifikuoti administracinę atsakomybę fizinių ir juridinių asmenų atžvilgiu, tiek suvienodinti administracinės atsakomybės taikymo pagal specialiuosius įstatymus teisinį reguliavimą – buvo neįgyvendinti ir administracinės atsakomybės teisinis reguliavimas tapo tik dar labiau komplikuotas tiek teisės aktų skaičiaus, tiek ir nenuoseklaus turinio prasme. Tačiau tai, kad per pastaruosius du dešimtmečius buvo ne viena iniciatyva suvienodinti arba netgi kodifikuoti administracinės atsakomybės teisinį reguliavimą, yra geriausias indikatorius, rodantis tokios teisinio reguliavimo reformos poreikį.

Šio gausaus ir nenuoseklaus teisinio reguliavimo problematika didele dalimi susijusi su tuo, kad neretai specialieji įstatymai ir ANK reguliuoja teisnius santykius tose pačiose srityse, tačiau nustato skirtingas atsakomybės taikymo taisykles, kas gali būti vertintina kaip neigiamas teisinio reguliavimo bruožas. Be to, nėra išspręsta administracinę atsakomybę reglamentuojančių teisės aktų tarpusavio hierarchija ar taikymo pirmenybė, todėl nagrinėjamu atveju nėra aišku, kokiame teisės akte įtvirtinta norma turi būti vadovaujamasi iškilus tokiam poreikiui – Viešojo administravimo įstatyme, specialiuosiuose įstatymuose ar baudžiamąją atsakomybę ir jos taikymą reguliuojančiuose teisės aktuose. Šiuo metu galiojančioje ANK redakcijoje nenurodoma, kad administracinė atsakomybė gali būti taikoma ir kitų įstatymų, o ne tik ANK pagrindu. Palyginimui, ATPK 2 straipsnyje buvo įtvirtinta, kad administraciniai teisės pažeidimai yra reglamentuojami ATPK ir kitais įstatymais dėl administracinių teisės pažeidimų, kurie yra taikomi tiesiogiai tol, kol nėra nustatyta tvarka įtraukti į ATPK. Viena vertus, ANK reguliavimu siekiama įtvirtinti aiškų ir nedviprasmišką reguliavimą, jokiu pagrindu atsakomybės pagal ANK nesiejant su atsakomybe pagal specialiuosius įstatymus. Kita vertus, nėra pateikiamos gairės dėl ANK ir specialiųjų įstatymų santykio: t. y., ATPK 2 straipsnyje numačius, kad administracinis baudimas vykdomas ir kitų (specialiųjų) įstatymų pagrindu, kartu buvo suponuojama, kad nesant aiškaus reguliavimo pagal specialiuosius įstatymus, turėtų būti remiamasi ATPK kaip įstatymų analogija. ANK neminint kitų (specialiųjų) įstatymų kaip administracinės atsakomybės galimo pagrindo ir nenustatant ANK santykio su jais, keltinas klausimas, ar ANK taikytinas atsakomybės specialiųjų įstatymų pagrindu atveju (ta apimtimi, kiek

konkrečių klausimų nereglamentuoja taikytini specialieji įstatymai). Taigi, įsigaliojus ANK, kodekso ir specialiųjų įstatymų tarpusavio santykis tapo mažiau aiškus nei galiojant ATPK.

Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo formuojama teismų praktika suponuoja, kad atsakomybė neturėtų būti taikoma, jei reguliavimas nėra aiškus ir apibrėžtas[238]. Tokia nuostata sutampa ir su tuo, kad plečiamasis teisės normų aiškinimas, kuriuo „siaurinamos ar varžomos asmens teisės viešojoje teisėje yra negalimas[239]“, bei su tuo, kad imperatyvių normų atveju negali būti taikoma analogija. Tokią poziciją ANK atžvilgiu yra išdėstęs Vilniaus apygardos teismas, nurodęs, kad imperatyvaus reguliavimo atvejais, „turi būti vadovaujamasi instrumentais, kurie yra numatyti pačiame kodekse, o išplėsti įstatymo taikymo ribas ir vadovautis analogija galima tuomet, kai įstatymas tai konkrečiai numato“[240].

Nagrinėjamu atveju atkreiptinas dėmesys į tai, kad esant keliems panašius teisinius santykius reglamentuojantiems įstatymams, neretai kyla klausimas, kuris iš jų turėtų būti pasirinktas esant reguliavimo ydoms, pavyzdžiui, teisės spragoms, ką ne kartą nagrinėjo ir Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas. Pavyzdžiui, 2012-06-21 nutartyje[241] buvo nagrinėtos patraukimo administracinėn atsakomybėn termino skaičiavimo taisyklės, o taip pat teisės spragos ir jos pildymo klausimai. Priežiūros institucija nagrinėtoje byloje nurodė, neva ginčui aktualioje Konkurencijos įstatymo 40 straipsnio 3 dalies redakcijoje įtvirtintas reguliavimas, dėl kurio atsakomybėn traukiami subjektai galėjo išvengti atsakomybės taikymo, kas rodo esant teisės spragą, kuri turi būtų aiškinama vadovaujantis įstatymo analogija ar panašius santykius reglamentuojančiu įstatymu – ATPK[242]. Tačiau Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas

[238] Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2004 m. vasario 9 d. nutartis administracinėje byloje Nr. N-12-150-04. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2011 m. gruodžio 30 d. nutartis byloje Nr. N-62-1352-11.

[239] Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2007 m. gegužės 24 d. nutartis administracinėje byloje Nr. P-556-221-07.

[240] Vilniaus apygardos teismo 2019 m. gegužės 13 d. nutartis administracinio nusižengimo byloje Nr. AN2-244-654/2019; Vilniaus apygardos teismo 2020 m. liepos 8 d. nutarimas administracinio nusižengimo byloje Nr. AN2-4-885/2020.

[241] Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2012 m. birželio 21 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-520-2136-12.

[242] Pažymėtina, kad teismai, nagrinėdami bylas dėl administracinio baudimo specialiųjų įstatymų pagrindu ir konstatavę teisės spragą, kaip teisės analogija dažnai remdavosi ATPK. Žr., pvz., Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2004 m. gruodžio 28 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-11-1046-04. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2011 m. rugsėjo 29 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-62-2928-11. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2011 m. liepos 1 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-525-2400/2011. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2012 m. sausio 31 d. nutartis administracinėje byloje Nr. N-62-982/2012. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2012 m. vasario 15 d. nutartis administracinėje byloje Nr. N-575-931-12. Lietuvos

konstatavo, jog „ATPK nėra tas teisės aktas, kuris numato Konkurencijos tarybos tyrimo atlikimo tvarką, terminus bei galimas sankcijas, todėl jo nuostatomis, sprendžiant patraukimo atsakomybėn už Konkurencijos įstatymo pažeidimus senaties terminų skaičiavimo klausimus, nesiremtina.“ Taigi, teismas iš esmės padarė išvadą, kad ATPK nėra taikytinas pažeidimo nagrinėjimo teisenos santykiams, kuomet atsakomybė taikoma pagal specialiuosius įstatymus. Su tokia išvada suderintinas ir dabartinis ANK reguliavimas, kuris eksplicitiškai įtvirtina, kad juo reguliuojamas tik baudimas pagal ANK[243]. Kitaip tariant, tiek teismų praktika, tiek ir įstatymų leidėjas, priimdamas ANK, formuoja taisyklę, kad ANK (ATPK) nėra bendrojo pobūdžio visai administracinei atsakomybei aktualus teisės aktas. Panašios pozicijos Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas laikėsi ir vėlesnėje praktikoje[244]. Taigi, analizuota Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo byla iš esmės iliustruoja daugybinio norminio administracinio baudimo pagrindo nulemtą spragą, kai nustatytas reguliavimas aiškiai neatsako į klausimą, kokia yra administracinę atsakomybę reguliuojančių teisės aktų tarpusavio hierarchija. Tiek ANK, tiek ir teismų praktika leidžia teigti, jog tarp ANK ir specialiųjų įstatymų nėra tiesioginės hierarchijos, be to, sudaro įspūdį, kad jie reguliuoja skirtingus teisinius santykius.

Visgi, nustačius teisės spragą Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas kaip analogiją yra taikęs ATPK, nurodydamas, kad nors pažeidimų tyrimo pagal ATPK ir ekonominių sankcijų taikymo pagal konkrečioje byloje aktualų Alkoholio kontrolės įstatymą procedūros negali būti sutapatinamos, tačiau yra glaudžiai susijusios. Tokia išvada buvo grindžiama tuo, kad Alkoholio kontrolės įstatyme nesant bendrųjų administracinių teisės pažeidimų taisyklių, konstatuotina teisės spraga, kuri užpildytina pagal analogiją taikant ATPK bendrosios dalies normas[245].Vertinant analizuotų teismų nutarčių chronologines datas, nėra galima daryti išvados, kad teismų praktikoje buvo imta formuoti nuoseklią poziciją arba ji buvo pakeista. Priešingai, iki analizuotos 2012 m. birželį

vyriausiojo administracinio teismo 2012 m. kovo 2 d. nutartis administracinėje byloje Nr. N-575-846/2012.

[243] ANK 2 straipsnio 4 dalyje nurodyta, kad pagal ANK atsako tik tas asmuo, kurio padaryta įstatymų uždrausta veika atitinka ANK nustatytus administracinio nusižengimo požymius. Palyginimui, ATPK 2 straipsnis nustatė, kad Lietuvos Respublikos įstatymai dėl administracinių teisės pažeidimų yra ATPK ir kiti Lietuvos Respublikos įstatymai dėl administracinių teisės pažeidimų, o Lietuvos Respublikos įstatymai dėl administracinių teisės pažeidimų, kol jie nustatyta tvarka neįtraukti į ATPK, Lietuvos Respublikos teritorijoje taikomi tiesiogiai.

[244] Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2015 m. gegužės 15 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-662-858/2015.

[245] Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2013 m. rugpjūčio 5 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. A-858-351/2013. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2011 m. rugsėjo 29 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-62-2928-11. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2011 m. rugsėjo 29 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-62-2928-11.

priimtos nutarties byloje Nr. A-520-2136-12 buvo įprasta ATPK taikyti pagal analogiją bylose, taikant atsakomybę pagal specialiuosius įstatymus. Tačiau ir po itin išsamios analizės šioje byloje, 2013 m. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas pagal analogiją rėmėsi ATPK, nors ir pripažino ATPK ir specialiųjų įstatymų netapatumą.

Svarbu ir tai, kad Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas kol kas nėra pateikęs išaiškinimų dėl ANK taikymo pagal analogiją atvejais, kuomet administracinė atsakomybė taikoma pagal specialiuosius įstatymus. Klausimą, ar ANK gali būti netaikomas pagal analogiją arba šis taikymas gali būti ribotas, pagrindžia jau minėtas kokybinis teisinio reguliavimo pakeitimas, ANK nebenumatant, kad įstatymais dėl administracinių nusižengimų yra ir kodeksas, ir kiti įstatymai dėl administracinių nusižengimų (analogiška nuostata buvo įtvirtinta ATPK 2 straipsnio 1 dalyje). Visgi, įvertinus šiame skyriuje atliktą administracinės atsakomybės sampratos analizę, darytina išvada, kad specialiesiems įstatymams nereguliuojant konkretaus klausimo, pagal analogiją turėtų būti vadovaujamasi ir ANK nuostatomis. Tokia išvada darytina atsižvelgiant į analizuotą EŽTT praktiką dėl minimalių garantijų asmenims taikymo ir į tai, kad ANK buvo parengtas ir priimtas siekiant suderinti administracinės atsakomybės reguliavimą su EŽTT praktika bei baudžiamąją atsakomybę reguliuojančiomis teisės normomis.

Taigi, specialiųjų įstatymų reguliavimui esant itin lakoniškam ir fragmentiškam (daugelyje specialiųjų įstatymų nuostatos dėl administracinės atsakomybės taikymo reglamentuotos vos keliuose straipsniuose), o Viešojo administravimo įstatymui daugelio klausimų išvis nereguliuojant, kaip įstatymo analogija turėtų būti vadovaujamasi ANK arba BK bei BPK. Tokia išvada darytina atsižvelgiant į Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo, Konstitucinio Teismo, o taip pat ir į EŽTT suformuluotą praktiką[246]. Be to, tokią išvadą pagrindžia aukščiau pateikta analizė, o taip pat tiek nacionalinė, tiek ir tarptautinė teismų praktika[247].

---

[246] Į taisyklę, kad administracinei atsakomybei galint užtraukti nuobaudas, kurios savo griežtumu ir pobūdžiu gali būti prilygintos baudžiamosios teisės srityje taikomoms nuobaudoms, atsakomybėn traukiamas asmuo turi turėti teisę į minimaliai tokias garantijas kaip baudžiamojon atsakomybėn traukiamas asmuo.

[247] Žr. Pvz. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2010 m. gegužės 21 d. nutartis administracinėje byloje Nr. N-575-4734/2010. N-*62-2580/2011*. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2012 m. kovo 1 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-502-1668/2012. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2013 m. gegužės 2 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-442-28/2013. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2015 m. birželio 18 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-1435-624/2015. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2014 m. spalio 21 d. nutartis administracinėje byloje Nr. 2AT-52-2014. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2014 m. rugsėjo 10 d. nutartis administracinėje byloje Nr. P-261-75/2014. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2014 m. balandžio 2 d. nutartis administracinėje byloje Nr. P-146-15-14/2014.

Vienas iš teismų praktikoje pateiktų diskutuotinų pavyzdžių – išaiškinimas dėl Žurnalistų etikos inspektoriaus sprendimu viešosios informacijos rengėjui (skleidėjui) skirtos nuobaudos pagal Visuomenės informavimo įstatymą termino. Byloje nurodoma, kad aptariamas įspėjimas neturėtų būti prilygintas ATPK 20 ir 23 straipsniuose įtvirtintai nuobaudai ir nėra ATPK 21 straipsnyje numatytos nuobaudų sistemos dalis, o yra priskirtinas kitų poveikio priemonių grupei, todėl nustatyta spraga yra užpildytina taikant įstatymo analogiją. Atsižvelgiant į tai, kad aptariamo pobūdžio nuobauda – įspėjimas – yra numatyta specialiuosiuose įstatymuose, Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas atsižvelgė būtent į šį reguliavimą, todėl, konstatavus spragą, taikė specialiuosiuose įstatymuose[248] nustatytą reguliavimą[249]. Tokia teismo išvada vertinama dviprasmiškai: viena vertus, esant nesureguliuotiems teisiniams santykiams, pagrįsta, kad kaip analogija būtų remiamasi panašius teisinius santykius reguliuojančiais teisės aktais. Kita vertus, jei specialiuosiuose įstatymuose nustatytas reguliavimas nėra sujungtas į vieningą aktą dėl reguliuojamų sričių skirtingumo, tai kito specialaus akto taikymas pagal analogiją (o ne bendresnio pobūdžio teisės akto) galimai nėra tinkamas dėl reguliuojamų sričių skirtingumo. Šis klausimas ypač aktualus nagrinėjamu atveju, kadangi materialiniai teisiniai santykiai, kurie buvo nagrinėjami byloje bei pagal analogiją taikytinuose specialiuosiuose įstatymuose, yra tarpusavyje nesusiję.

Apibendrinant galima teigti, kad esant minėtai administracinę atsakomybę reglamentuojančių aktų gausai netgi teismams sudėtinga nuspręsti, kuriuo teisės aktu kaip analogija derėtų vadovautis konkrečiu ginčo dėl nubaudimo atveju. Manytina, kad didžiąją dalį atsakomybę numatančių normų įtraukus į vieningą sistemą, būtų sukuriamas didesnis komfortas ir administracinę atsakomybę taikantiems subjektams, ir atsakomybėn traukiamiems subjektams, ir įstatymų leidėjui, kuriam norint pakoreguoti konkrečią teisės nuostatą pakaktų koreguoti vieną teisės aktą, o ne derinti jį su dar keliais teisės aktais. Taigi, tokiu būdu būtų sukuriamas aiškesnis ir patogesnis administracinės atsakomybės reguliavimas.

Tai, kas išdėstyta, leidžia sudaryti administracinės atsakomybės teisinio reglamentavimo schemą. Kaip buvo įrodyta ankstesniame šio tyrimo poskyryje, administracinė atsakomybė yra taikoma ne tik ANK, bet ir specialiųjų įstatymų

Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2016 m. balandžio 6 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-709-525/2016.

[248] Referuojama į analizuojamos nutarties priėmimo metu galiojusias Vertybinių popierių įstatymo 46 straipsnio 2 dalies, Finansinių priemonių rinkų įstatymo 84 straipsnio 2 dalies, Mokėjimo įstaigų įstatymo 30 straipsnio 3 dalies, Elektroninių pinigų ir elektroninių pinigų įstaigų įstatymo 36 straipsnio 3 dalies, Bankų įstatymo 73 straipsnio 3 dalies, Kredito unijų įstatymo 62 straipsnio 3 dalies, Centrinės kredito unijos įstatymo 58 straipsnio 3 dalies, Kolektyvinio investavimo subjektų įstatymo 171 straipsnio 3 dalies redakcijas.

[249] Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2015 m. birželio 18 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-1435-624/2015.

pagrindu[250], be to, kai kurias taisykles, taikomas administracinei atsakomybei, įtvirtina ir Viešojo administravimo įstatymas, o ginčų teisena baudžiant specialiųjų įstatymų pagrindu reguliuojama ABTĮ. Kaip šio tyrimo priedas pridėtame paveiksle Nr. 1 pateikiama administracinę atsakomybę reguliuojančių teisės aktų schema. ANK reguliuoja fizinių asmenų atsakomybę už pažeidimus, taip pat bylų nagrinėjimo taisykles ir teiseną, taikomą nuobaudų teisėtumo patikrai. Būtent ANK reglamentuoja ir ūkio subjektų vadovų atsakomybę, nors kartu buvo pasirinkta pačių ūkio subjektų atsakomybės nereglamentuoti ANK. Todėl šiuo atžvilgiu nepagrįsta naujajame ANK nustatyti ūkio subjektų vadovų atsakomybę už ūkio subjektų veiksmus, už kuriuos atsakomybė ūkio subjektams numatyta specialiuosiuose įstatymuose, reguliuojančiuose ūkio subjektų veiklą. Atsakomybės, taikomos specialiųjų įstatymų pagrindu ūkio subjektams, o kai kuriais atvejais ir juridinių asmenų valdymo organų nariams, reguliavimas sudėtingesnis: pačią atsakomybę ir kai kurias su baudimu susijusias taisykles reglamentuoja specialieji įstatymai (su nurodyta išimtimi dėl atsakomybės nustatymo Finansų ministro įsakymu patvirtintose taisyklėse), o su nuobaudų skyrimu susijusios taisyklės gali būti patikslinamos priežiūros institucijų patvirtintose atsakomybės taikymo taisyklėse. Įgyvendinant 2012 m. Vyriausybės Koncepcijos dėl atsakomybės taikymo ūkio subjektams nuostatas, kai kurias taisykles nustato ir Viešojo administravimo įstatymas, o ginčo teiseną, taikomą atsakomybės teisėtumo patikrai, reglamentuoja ABTĮ. Toks reguliavimas yra sudėtingai taikomas praktikoje, ką iliustruoja ir analizuoti teismų praktikos pavyzdžiai bylose, kuriose teismai turėjo skirtingą poziciją dėl to, koks teisės aktas taikytinas kaip teisės analogija atvejais, kai administracinės atsakomybės teisinis reguliavimas nėra aiškus ar išsamus. Nors būta ne vienos iniciatyvos sujungti ANK ir specialiųjų įstatymų teisinį reguliavimą į vieną teisės aktą, tačiau tai nebuvo įgyvendinta. Paskutiniu metu įstatymų leidėjas priėmė sprendimą sukurti skėtinį teisės aktą, reguliuojantį administracinės atsakomybės taikymą konkrečiame sektoriuje. Manytina, kad tokia administracinės atsakomybės pagal specialiuosius įstatymus teisinio reguliavimo kryptis, nustatant administracinės atsakomybės taikymo taisykles viename skėtiniame teisės akte visų specialiųjų įstatymų atžvilgiu, būtų paprasčiausiai įgyvendinama ir lengviau priimama, nei, pavyzdžiui, sprendimas kodifikuoti administracinę atsakomybę pagal specialiuosius įstatymus. Visgi, sisteminiu požiūriu tvarkingiausias ir aiškiausias teisinis reguliavimas būtų užtikrintas administracinės atsakomybės bendrąsias taisykles ir teiseną nustatant viename teisės akte tiek ANK, tiek specialiųjų įstatymų atžvilgiu, o konkrečius pažeidimus reglamentuojant atskiruose įstatymuose.

[250] Išimtis - Finansų ministro 2014-10-08 įsakymu Nr. 1K-316 patvirtintos Projektų administravimo ir finansavimo taisyklės.

1.1.3. Administracinės atsakomybės turinys teismų praktikoje

Lietuvos teismų praktikoje yra suformuota daug išaiškinimų, reikšmingų apibrėžiant administracinės atsakomybės turinį. Tačiau kartu atkreiptinas dėmesys ir į tai, kad Lietuvos teismų praktikoje galima pastebėti pozicijos dėl administracinės atsakomybės vystymąsi.

Lietuvos teismų praktikoje ekonominių sankcijų (administracinės atsakomybės, taikomos pagal specialiuosius įstatymus) prigimtis buvo aiškinama nenuosekliai ir tik vėlesnėje praktikoje buvo suformuoti vieningi išaiškinimai.

Vertinant Konstitucinio Teismo jurisprudenciją dėl administracinės atsakomybės, darytina išvada, kad teismo pozicija šiuo klausimu buvo ganėtinai nuosekli. Jau nuo 2005 m. Konstitucinis Teismas, vertindamas atsakomybės pagal vieną iš specialiųjų įstatymų prigimtį, pateikė išvadas, taikytinas ne tik atsakomybei pagal konkretų specialųjį įstatymą, tačiau visiems ekonominių sankcijų teisiniams santykiams. Nors teismas pripažino egzistuojant vertinamos atsakomybės objektyvius skirtumus, tačiau dėl tokių atsakomybės rūšių giminingumo, o taip pat ir dėl to, kad ekonominių sankcijų institutas atskirai nėra išskiriamas, atsakomybę specialiųjų įstatymų pagrindu pripažino administracinės atsakomybės dalimi[251]. Vėlesnėje byloje Konstitucinis Teismas papildomai išskyrė, kad ekonominių sankcijų taikymas dažnu atveju yra susijęs su turtinio pobūdžio suvaržymais, kurie taikomi kaip viešosios valdžios atsakas į ūkio subjektų padarytas veikas, pažeidžiančias viešąjį interesą[252]. Analizuojamu nutarimu Konstitucinis Teismas įvertino pagal specialiuosius įstatymus skiriamų nuobaudų tikslus, prigimtį bei joms taikomus principus ir konstatavo, kad jie yra tokie pat, kaip ir administracinių nuobaudų, taikomų pagal ATPK. Taip pat buvo pažymėta, kad pačios nuobaudos, taikomos pagal specialiuosius įstatymus, gali būti labiau prevencinio pobūdžio, t. y., skirtos užtikrinti, kad pažeidimai nebūtų daromi ateityje. Vėlesnėje praktikoje Konstitucinis Teismas palaikė tokią išvadą, nurodydamas, kad ekonominės sankcijos yra priskirtinos administracinės atsakomybės institutui[253].

Šia Konstitucinio Teismo praktika Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas rėmėsi vėlesnėse bylose[254]. Visgi, vertinant Lietuvos Aukščiausiojo Teismo ir Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo praktiką chronologiškai, pastaroji buvo mažiau nuosekli. Dar 1999 m., vienoje anksčiausiai priimtų

---

[251] Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2005 m. lapkričio 3 d. nutarimas. *Valstybės žinios*, 131-474.
[252] Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2008 m. sausio 21 d. nutarimas. *Valstybės žinios*, 10-349.
[253] Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2008 m. kovo 15 d. nutarimas. *Valstybės žinios,* 32-1114.
[254] Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2018 m. gegužės 10 d. nutartis administracinėje byloje Nr. eI-5-492/2018.

nutarčių dėl administracinės atsakomybės prigimties, Lietuvos Aukščiausiasis Teismas pripažino, kad atsakomybė pagal Alkoholio kontrolės įstatymą yra administracinė[255]. Tokia išvadą Lietuvos Aukščiausiasis Teismas grindė tuo, kad ATPK 2 straipsnio 2 dalyje buvo įtvirtinta, jog Lietuvos Respublikos įstatymai dėl administracinių teisės pažeidimų yra taikomi tiesiogiai tol, kol nėra įtraukti į ATPK, o Alkoholio kontrolės įstatymas yra būtent vienas iš tokių tiesiogiai taikomų teisės aktų, nustatančių administracinę atsakomybę. Svarbu, kad šiuo metu galiojančiame ANK nėra nustatyta analogiška taisyklė, todėl šis argumentas pagal dabar galiojantį ANK nebėra aktualus.

Tačiau keliose vėlesnėse nutartyse Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas užėmė kitokią poziciją, sąlyginai atribojančią atsakomybę pagal specialiuosius įstatymus nuo atsakomybės pagal tuo metu galiojusį ANK. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas atsakomybę specialiųjų įstatymų pagrindu laikė kitokios – ekonominės, o ne administracinės – prigimties[256]. Atkreiptinas dėmesys, kad šis išaiškinimas buvo priimtas 2001 m., nors jau 1999-05-25 ATPK pakeitimo ir papildymo įstatymo projektu buvo siūlyta ATPK numatyti ir visų rūšių įmonių – taigi, juridinių asmenų – administracinę atsakomybę, siekiant suderinti ATPK nuostatas su atitinkamais BK institutais, tačiau svarstymas buvo atidėtas[257]. Taigi, Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo pozicija 2001 m. galėjo būti nulemta ir įstatymo leidėjo neapsisprendimo, svarstant galimybę sujungti juridinių ir fizinių asmenų administracinę atsakomybę į vieningą teisės aktą. Panašią poziciją Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas palaikė ir vėlesnėse nutartyse[258]. Vienas kertinių argumentų, kuriuo rėmėsi teismas, buvo tai, kad ATPK buvo taikomas fiziniams asmenims (piliečiams ir pareigūnams), o specialieji įstatymai nustatė atsakomybę ūkio subjektams (taigi, ir juridiniams asmenims). Visgi, Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas šioje byloje iš esmės vertino ne ekonominių sankcijų ir jų pagrindu taikomos atsakomybės teisinę prigimtį, bet siekė pateikti išaiškinimą, ar vienu metu už tuos pačius veiksmus, nepažeidžiant principo *non bis in idem,* gali būti taikoma atsakomybė įmonės vadovui ir įmonei. Todėl ši nutartis taip pat nelaikytina pateikiančia išaiškinimus dėl atsakomybės pagal specialiuosius įstatymus prigimties ir santykio su atsakomybe pagal ATPK (ANK). Visgi,

[255] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 1999 m. spalio 11 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-605. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 1999 m. spalio 20 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-665.

[256] Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2001 m. liepos 5 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-07-00615-01.

[257] 1999 m. gegužės 25 d. Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodekso pakeitimo ir papildymo įstatymo projektas, įstatymų projektų Nr. P-1839, P-1840 aiškinamasis raštas.

[258] Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2004 m. sausio 16 d. nutartis administracinėje byloje Nr. N-12-54-04.

vėlesnėje praktikoje Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas nurodė, kad ir atsakomybė pagal ATPK, ir atsakomybė pagal specialiuosius įstatymus yra administracinė plačiąja prasme, todėl šie teisiniai santykiai yra tarpusavyje susiję, kas neprieštarauja ankstesniems teismo išaiškinimams[259]. Nuo šios Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo nutarties, paaiškinančios anksčiau pateiktą poziciją dėl ekonominių sankcijų ir administracinės atsakomybės ryšio, Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo praktikoje pastebimas pozicijos šiuo klausimu suvienodėjimas. Teismas pripažino, kad ekonominių sankcijų taikymas iš esmės lemiamas tos pačios rūšies atsakomybės – administracinės atsakomybės – taikymo, todėl šie teisiniai santykiai yra tarpusavyje susiję.

Teismų praktikoje kilusį neaiškumą dėl ekonominių sankcijų prigimties, turinio ir ryšio su administracine atsakomybe pagal ATPK Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas papildomai išaiškino 2004 m. gruodžio mėnesį priimtoje nutartyje. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas, vertindamas ekonominių sankcijų prigimtį, nurodė, kad, visų pirma, įstatymų leidėjas ekonominėms sankcijoms „suteikė represinį pobūdį, nes įstatyme pavartotas terminas „baudžiami“. Antra vertus, įstatymų leidėjas, ekonominėms sankcijoms suteikdamas represinį pobūdį, vis dėl to siekė prevencinių tikslų, tiek specialios, tiek bendros prevencijos prasme.“ Atsižvelgdamas į galimą baudos dydį, Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas nurodė, kad ekonominės sankcijos maksimalus dydis pagal teisinę prigimtį atitiktų baudžiamąją arba administracinių teisės pažeidimų teisę, tačiau atsižvelgiant į tai, kad viršutinė baudos riba yra mažesnė nei maksimali bauda pagal BK, teismas darė išvadą, kad ekonominės sankcijos gali būti prilyginamos administraciniams teisės pažeidimams[260]. Analogišką išvadą Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas padarė ir vertindamas ekonominių sankcijų taikymą pagal Tabako kontrolės įstatymą[261]. Pažymėtina ir tai, jog ši argumentacija negali būti taikoma visoms sankcijoms, taikomoms pagal specialiuosius įstatymus, atsižvelgiant į tai, kad argumentacija iš dalies grindžiama tuo, kad taikomos nuobaudos yra švelnesnės nei tos, kurios gali būti taikomos pagal BK[262]. Kita vertus, įvertinus tai, kad analizuojama teismo konstatuota aplinkybė yra ne vienintelė, pagrindžianti ekonominių sankcijų

[259] Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2004 m. birželio 3 d. nutartis administracinėje byloje Nr. P-05-82-04.

[260] Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2004 m. gruodžio 22 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. A-15-1056-04. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2004 m. gruodžio 28 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-11-1046-04. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2004 m. gruodžio 29 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. A-15-1057-04.

[261] Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2005 m. kovo 23 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. A-15-39-2005.

[262] Kaip bus nurodyta šiame tyrime, dalis sankcijų, taikomų pagal specialiuosius įstatymus, gali ne tik prilygti, bet ir būti griežtesnės nei pagal BK taikomos bausmės ir baudžiamojo poveikio priemonės.

prilyginimą administracinei atsakomybei, manytina, kad nurodytas faktas neturėtų paneigti viso baudimo specialiųjų įstatymų pagrindu priskyrimo administracinei atsakomybei. Teismas, spręsdamas, kad baudimas pagal specialiuosius įstatymus yra laikytinas administracinės atsakomybės taikymu, kaip papildomą argumentą nurodė tai, kad įstatyme naudojama formuluotė „jeigu tai neužtraukia baudžiamosios atsakomybės“[263]. Kitoje byloje aukščiau analizuojamais išaiškinimais Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas rėmėsi ir vertindamas atsakomybę pagal Reklamos įstatymą[264], kurį taip pat pripažino analogišku administracinės atsakomybės taikymui. Vėlesnėje teismų praktikoje Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas administracinės atsakomybės pagal specialiuosius įstatymus padarinius įvardijo kaip ekonominio, baudžiamojo poveikio priemones[265].

Taigi, vertinant pagal bylas nagrinėjusį teismą, pastebėtina, kad Konstitucinio Teismo pozicija dėl administracinės atsakomybės pagal specialiuosius įstatymus tapatumo administracinei atsakomybei pagal ATPK visąlaik buvo nuosekli. Tuo tarpu Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo praktika šiuo klausimu tapo nuoseklesnė nuo 2004-06-03 nutarties. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas minimoje nutartyje komentavo savo ankstesnius procesinius sprendimus, kuriuose buvo akcentuojamas ekonominių sankcijų ir administracinės atsakomybės netapatumas, ir pats nurodė pateikiantis išaiškinimus plačiąja prasme, todėl jie laikytini neprieštaraujančiais ankstesnei praktikai. Manytina, kad tokiu būdu Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas nusprendė atkreipti dėmesį į anksčiau pateiktus diskutuotinus išaiškinimus ir suformuoti nuoseklią poziciją ekonominių sankcijų ir administracinės atsakomybės santykio klausimu. Dėl šios priežasties ankstesnė Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo praktika šiuo klausimu nebelaikytina aktualia.

Atkreiptinas dėmesys, kad atsakomybė pagal specialiuosius įstatymus pirmuosiuose ją aiškinančiuose teismų procesiniuose sprendimuose būdavo priskiriama administracinei atsakomybei vadovaujantis tuo, kad pagal konkretų specialųjį įstatymą taikoma atsakomybė negali būti priskiriama kitokioms atsakomybės rūšims. Kitaip tariant, buvo teigiama, kad administracinė atsakomybė pagal savo prasmę labiausiai atitinka atsakomybės pagal specialiuosius įstatymus esmę ir tikslus, nes kitos rūšies atsakomybė nėra tinkama (t. y., priskiriama ne dėl konkrečių bruožų, o dėl to, kad negali būti priskiriama kitur).

---

[263] Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2005 m. kovo 23 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. A-15-39-2005.

[264] Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2005 m. lapkričio 17 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-01-930/2005.

[265] Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2017 m. spalio 23 d. nutartis byloje Nr. eA-1228-662/2017.

Aukščiau analizuoti teismų išaiškinimai, nors ir atitinka administracinės atsakomybės turinį, bet kartu atskleidžia ir tai, kad atsakomybė specialiųjų įstatymų pagrindu buvo reglamentuota nesistemiškai, o tai lėmė, kad teismai, aiškindami konkrečių įstatymų nuostatas, buvo priversti teikti išaiškinimus dėl pavienių specialiųjų įstatymų ir tik vėliau dėl ekonominių sankcijų taikymo apskritai. Taigi, teismų praktika buvo derinama prie fragmentiško, nenuoseklaus ir įstatymų leidėjo iš anksto nesuderinto bei toliaregiškai nesuplanuoto administracinės atsakomybės vystymo. Visgi, teisėkūros atžvilgiu tokia situacija kritikuotina, kadangi įstatymų leidėjas, įtvirtindamas asmenų atsakomybę, turėjo pats numatyti tokios atsakomybės vietą Lietuvos teisėje, nes su šiuo aspektu susiję ir kiti, pavyzdžiui, ginčui taikytinos procesinės taisyklės, atsakomybėn traukiamų asmenų statusas, jiems taikomos procedūrinės garantijos ir pan.

Nepaisant to, tenka pripažinti, kad ir vėlesnėje Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo praktikoje pasitaikė išaiškinimų, kurie nevisiškai atspindėjo aukščiau nurodytas Konstitucinio Teismo išvadas. Pavyzdžiui, 2011 m. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas[266] nurodė, jog ekonominių sankcijų taikymas savo prasme nėra tolygus administracinės atsakomybės pagal ATPK taikymui, taip sukuriant įspūdį, kad ekonominių sankcijų taikymas ir baudimas pagal ATPK (dabar – ANK) yra skirtingos atsakomybės rūšys. Tačiau ši byla – pavienė ir bendrame kontekste nėra vertintina kaip pakeitusi Lietuvos teismų praktiką nagrinėjamu klausimu. Minėtina ir tai, kad naujausioje teismų praktikoje vis dar pasitaiko diskutuotinų išaiškinimų, kurie pakartotinai iškelia ekonominių sankcijų sampratos klausimą. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas[267] 2019 m. vertino, ar Mokesčių administravimo įstatymo pagrindu paskirta bauda yra laikytina administracine nuobauda. Teismas nurodė, kad administracinės nuobaudos paskyrimas yra susijęs su administracinio nusižengimo padarymu. Įvertinęs įstatyme nustatytą ANK paskirtį, administracinę nuobaudą ir baudą apibrėžiančius kriterijus, administracinę nuobaudą siejančius su ANK nustatytu administraciniu nusižengimu, teismas nustatė, kad Mokesčių administravimo įstatymo pagrindu skiriama bauda šių kriterijų neatitinka. Teismas taip pat nurodė, kad ankstesnė kasacinio teismo praktika nėra aktuali, kadangi ji buvo suformuota pagal ATPK, kurio 2 straipsnis numatė, kad įstatymai dėl administracinių teisės pažeidimų yra ne tik ATPK, bet ir kiti įstatymai dėl administracinių teisės pažeidimų, kurie taikytini tiesiogiai iki tol, kol neįtraukti į ATPK, be to, ankstesni išaiškinimai buvo pateikti sprendžiant dėl principo *non bis in idem* taikymo. Įsigaliojus ANK, ir jo analizuojamoje normoje naudota sąvoka „administraciniai teisės pažeidimai“ buvo pakeista į „administraciniai nusižengimai“, kas, pasak

[266] Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2011 m. rugsėjo 29 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-62-2928-11.
[267] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. vasario 28 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-78-313/2019.

teismo, suponuoja, jog tai siejama tik su administraciniais nusižengimais pagal ANK. Įvertinęs EŽTT ir LVAT praktiką, Lietuvos Aukščiausiasis Teismas konstatavo, kad negalima teigti, jog mokestiniai pažeidimai yra administraciniai nusižengimai.

Viena vertus, šis išaiškinimas buvo pateiktas ne siekiant apibrėžti administracinės atsakomybės sampratą, nors jame ir buvo analizuojamas ANK ir Mokesčių administravimo įstatymo (specialiojo įstatymo) santykis, tačiau siekiant įvertinti, kokia atsakomybė nepatenka į Fizinių asmenų bankroto įstatymo 29 straipsnio 7 dalies apimtį. Kita vertus, pažymėtina, kad teismas šiuo atveju taikė itin formalų požiūrį ir apsiribojo tik lingvistiniu analizuojamų nuostatų aiškinimu. Manytina, kad toks teismo požiūris buvo nulemtas siekio ištirti Fizinių asmenų bankroto 29 straipsnio, Mokesčių administravimo įstatymo ir ANK santykį, o ne pateikti ANK ir specialiųjų įstatymų santykio vertinimą. Dėl šių priežasčių teismo pateiktas ANK ir Mokesčių administravimo įstatymo santykio vertinimas turėtų būti taikomas tik analizuotos teisinės problemos kontekste, o ne visiems specialiesiems įstatymams, ir neturėtų būti pažodžiui pateikiamas kitais, su Fizinių asmenų bankroto įstatymu nesusijusiais, atvejais.

Analizuoti išaiškinimai teismų praktikoje chronologiškai atspindi tendenciją, kad pirmieji teismų pateikti išaiškinimai dėl atsakomybės pagal specialiuosius įstatymus netapatumo administracinei atsakomybei buvo pateikti tuomet, kai buvo priimti tik keli specialieji įstatymai ir atsakomybė pagal specialiuosius įstatymus nebuvo taikoma taip dažnai kaip šiuo metu. Galimai tai nulėmė Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo pozicijos nenuoseklumą šiuo klausimu. Tuo tarpu ilgainiui daugėjant specialiųjų įstatymų, dažnėjant jų taikymui ir kartu daugėjant teismų praktikos įvairiais su atsakomybe specialiųjų įstatymų pagrindu susijusiais klausimais, įskaitant ir išsamius Konstitucinio Teismo išaiškinimus, teismai pripažino atsakomybę specialiųjų įstatymų pagrindu esant administracine. Pastaroji išvada yra suderinama ir su teisės moksle daroma išvada, kad atsakomybė specialiųjų įstatymų pagrindu yra administracinė. Ši išvada teismų praktikoje nebebuvo kvestionuota po to, kai Konstitucinis Teismas 2008 m. pateikė išsamų išaiškinimą visų specialiųjų įstatymų (o ne kurio nors vieno konkretaus) kontekste. Tuo tarpu pavienių su šia pozicija nederančių išaiškinimų pateikimas yra vertintinas kaip veikiau nulemtas kito konkrečioje byloje kelto klausimo, o ne sąmoningas Lietuvos teismų siekis pakeisti teismų praktiką dėl atsakomybės specialiųjų įstatymų pagrindu prigimties. Todėl pirmieji Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo pateikti išaiškinimai nebėra aktualūs. Tiesiogiai nebeaktualūs šiuo metu galiojančiam reguliavimui turėtų būti laikomi ir tie teismų išaiškinimai (jų dalys), kurie remiasi anksčiau galiojusio ATPK 2 straipsnio reguliavimu, kadangi analogiškos nuostatos ANK nėra.

Kaip buvo nustatyta išanalizavus Lietuvos teismų praktiką, tiek atsakomybė ATPK (dabar – ANK) pagrindu, tiek ir atsakomybė specialiųjų įstatymų pagrindu

yra tokios pačios prigimties administracinė atsakomybė. Todėl išaiškinimai, pateikti dėl administracinės atsakomybės prigimties ar turinio, kai atsakomybė taikoma vienu iš nurodytų pagrindų, yra aktualūs ir atvejais, kai atsakomybė taikoma kitu pagrindu (išskyrus atvejus, kai remiamasi konkrečia ANK ar specialiojo įstatymo nuostata, o analogiškos kitas teisės aktas nenustato). Teismai, vertindami administracinės atsakomybės prigimtį ir vietą Lietuvos teisėje, analizavo ir jos atliekamą baudimo funkciją bei panašumą į baudžiamąją atsakomybę[268]. Pažymėtina, kad ir EŽTT praktikoje pateikti išaiškinimai, jog pažeidimai, kurie Lietuvoje priskiriami administraciniams teisės pažeidimams, EŽTK 6 straipsnio 1 dalies prasme[269] yra laikytini baudžiamojo pobūdžio

[268] Lietuvos įstatymų leidėjas pripažino, kad administracinei atsakomybei įtaką daro ir EŽTK reguliavimas bei EŽTT pateikti išaiškinimai. ATPK pakeitimo įstatymo projekto, kurį priėmus buvo pakeistas kai kurių bylų dėl administracinių teisės pažeidimų priskirtinumas ir jos buvo priskirtos bendrosios kompetencijos teismų kompetencijai, aiškinamajame rašte konstatuota, kad administracinių teisės pažeidimų bylos yra baudžiamosios prigimties, todėl jų nagrinėjimas administraciniuose teismuose neatitinka jų paskirties. (Šis pakeitimas teisės moksle buvo analizuotas, keliant klausimą, ar toks bylų dėl administracinės atsakomybės taikymo teismingumo pakeitimas ir priskyrimas apylinkės teismams (baudžiamųjų bylų specializacijos teisėjams) reiškia, kad administracinė atsakomybė pagal ANK yra laikytina baudžiamosios teisės mokslo objektu. Visgi, padaryta išvada, kad tuo metu galiojusio ATPK, net ir pakeitus bylų priskirtinumą, turinys išlieka administracinės teisės ir administracinio proceso teisės objektu (ANDRUŠKEVIČIUS, A. (2012). Atsakomybės institutas – administracinės teisės mokslinių tyrimų ir pedagogikos objektas. P. 283-286, 289.). 2010 m. kovo 19 d. Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodekso 30(2), 226, 232, 232(1), 239, 239(3), 241, 241(1), 246(1), 246(2), 246(7), 249, 259, 260, 261, 262, 313 straipsnių, dvidešimt trečiojo skirsnio pakeitimo ir papildymo bei Kodekso papildymo 260(1), 260(2) straipsniais, dvidešimt trečiuoju(1) ir dvidešimt trečiuoju(2) skirsniais įstatymo projekto aiškinamasis raštas [interaktyvus]. Prieiga per internetą: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=367360 [žiūrėta 2015 m. balandžio 29 d.].
„Administracinių teisės pažeidimų bylų nagrinėjimas (skundų dėl nutarimų nagrinėjimas) akivaizdžiai nedera su esmine administracinių teismų paskirtimi. Šios bylos yra baudžiamosios teisinės prigimties, todėl Europos Sąjungos valstybėse jos administraciniuose teismuose nėra nagrinėjamos. Prigimtinė administracinės justicijos funkcija yra viešojo administravimo institucijų veiklos kontrolė – administraciniai teismai kontroliuoja, ar viešojo administravimo institucijų aktai, veiksmai ir sprendimai atitinka teisės aktų reikalavimus. Administracinės nuobaudos, kuri skiriama už administracinį teisės pažeidimą, vienas iš tikslų yra nubausti asmenį, padariusį tokį pažeidimą, taip pat siekti, kad jis nedarytų naujų teisės pažeidimų. Taigi administracinių teisės pažeidimų bylos pagal savo esmę yra baudžiamojo pobūdžio.“

[269] EŽTK 6 straipsnyje naudojama kaltinimo sąvoka turi autonominę reikšmę ir yra aiškinama ne konkrečios valstybės nacionalinės teisės kontekste, o EŽTT formuojamos jurisprudencijos rėmuose. Tokiu būdu yra išvengiama situacijos, kuomet valstybės narės nacionalinės teisės pagrindu apribotų EŽTK saugomas teises. Nors EŽTK 6 straipsnyje konkrečiai nurodytas baudžiamasis arba civilinis procesas, tačiau EŽTT praktika suformulavo ir taisykles, kuriomis vadovaujamasi sprendžiant, ar konkretus procesas yra baudžiamasis. Toks sprendimas buvo priimtas atsižvelgiant į autonominę „baudžiamojo“ proceso reikšmę EŽTK aiškinimo kontekste, t. y., jei konkretus procesas atitinka EŽTT

pažeidimais. Nors tuo metu galiojęs ATPK Lietuvos teisėje formaliai nebuvo priskiriamas baudžiamosios teisės sričiai, tačiau šis – formalaus teisės akto priskyrimo – kriterijus EŽTT praktikoje nėra laikomas esminiu vertinant, ar asmeniui pareikštas kaltinimas yra baudžiamojo pobūdžio[270]. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas yra nurodęs, kad „administracinių teisės pažeidimų bylose turi būti laikomasi tų pačių pagrindinių principų, kurių laikomasi baudžiamajame procese“[271]. Taigi, Lietuvos teisėje pažymimas baudžiamasis (represinis) administracinės atsakomybės pobūdis, kas kartu lemia ir tai, kad EŽTK garantijos yra aktualios ir administracinei atsakomybei[272]. Dėl šios priežasties analizuotina administracinei atsakomybei reikšminga EŽTT praktika, o po to vertintinas jos taikymas ir interpretavimas Lietuvos teismų praktikoje.*Engel* byloje EŽTT nustatė tris kriterijus (įgavusius *Engel* kriterijų vardą), kuriais remiantis nustatoma, ar pateikti kaltinimai yra baudžiamojo pobūdžio. Pirma, atsižvelgiama į tai, ar nacionalinės teisės sistemoje konkreti nuobauda yra laikoma baudžiamosios teisės, drausminės teisės ar abiejų šių teisės sričių dalimi. Tačiau šis kriterijus – veikiau formalus ir turi būti vertinamas visos konkrečios valstybės teisės sistemos kontekste. Antra, vertinama pati pažeidimo esmė. Trečia, teismas vertina nuobaudos, kuri gali būti asmeniui taikoma pagal teisės aktus už konkretų pažeidimą, griežtumą (laikoma, kad visuomenė, kuri

suformuluotus kriterijus, jis yra laikytinas baudžiamuoju ir jo atžvilgiu galioja visos EŽTK 6 straipsnyje įtvirtintos procesinės bei kitos minėtos EŽTK įtvirtintos garantijos, nesvarbu, kaip toks procesas vadintųsi konkrečios valstybės nacionalinėje teisėje. Teisės moksle tokia EŽTT pozicija aiškintina siekiu užtikrinti, kad esminių teisių pažeidimai galėtų būti peržiūrimi ir tokios peržiūros neribotų valstybių pasirinktas netinkamas konkrečių pažeidimų kvalifikavimas nacionalinėje teisėje. DYSON, M, VOGEL, B. (2018). *The Limits of Criminal Law*. P. 326-327.

[270] Žr. pvz., *Balsytė-Lideikienė prieš Lietuvą* [EŽTT], Nr. 72596/01, [2008 m lapkričio 4 d.]. ECLI:CE:ECHR:2008:1104JUD007259601.

[271] Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2004 m. kovo 24 d. nutartis administracinėje byloje Nr. N-12-344-04.

[272] EŽTK 6 straipsnyje, nustatančiame teisę į teisingą procesą, be kita ko, nustatyta, kad tuo atveju, kai sprendžiamas asmens „civilinio pobūdžio teisių ir pareigų ar jam pareikšto baudžiamojo kaltinimo klausimas, toks asmuo turi teisę, kad bylą per įmanomai trumpiausią laiką viešumo sąlygomis teisingai išnagrinėtų pagal įstatymą įsteigtas nepriklausomas ir bešališkas teismas“. Taip pat EŽTK 6 straipsnyje įtvirtinamos minimalios procesinės garantijos, taikytinos nusikaltimo atsakomybėn traukiamam padarymu taikomam asmeniui. Tarp tokių garantijų yra nekaltumo prezumpcija, taip pat teisė būti informuotam apie pateiktų kaltinimų turinį ir pobūdį, teisė turėti pakankamai laiko pasirengti gynybai, teisė būti ginamam savo pasirinkto gynėjo arba nemokamo advokato, teisė apklausti liudytojus, teisė naudotis vertėjo paslaugomis. EŽTK 7 straipsnis apibrėžia garantiją, kad asmeniui negali būti taikoma atsakomybė už veiksmus, kurie pagal galiojančius įstatymus nebuvo laikomi nusikaltimais. Administracinės atsakomybės atžvilgiu aktualios ir EŽTK protokolo Nr. 7 2 straipsnyje įtvirtintos garantijos dėl teisės, kad paskirta nuobauda ar bauda būtų peržiūrėta aukštesnės teisminės institucijos su išimtimis, o 4 straipsnyje įtvirtintas draudimas bausti tą patį asmenį du kartus už tą patį pažeidimą.

laiko save teisine, laisvės atėmimo bausmes priskiria baudžiamosios teisės sričiai). Taigi, kaltinimo priskyrimas baudžiamajam priklauso nuo galimų pasekmių rimtumo (griežtumo), konkrečios valstybės teisinių tradicijų bei EŽTK suteikiamos svarbos asmens laisvės apribojimui[273]. Antrasis ir trečiasis kriterijai yra alternatyvūs ir nebūtinai papildantys vienas kitą, šie kriterijai buvo pakartoti ne kartą vėlesnėje EŽTT praktikoje[274].

Ozturk byloje EŽTT patikslino *Engel* byloje nustatytus kriterijus ir suformulavo EŽTK 6 straipsnyje minimo termino „baudžiamojo pobūdžio kaltinimai“ sampratą, nurodant, kad taikomos taisyklės kvalifikavimas ir taikomos nuobaudos tikslas, kuris gali būti tiek prevencinis, tiek baudimo, yra pakankamos aplinkybės teigti, kad taikoma nuobauda patenka į baudžiamojo kaltinimo, kaip jis suprantamas EŽTK, taikymo sritį. Tuo tarpu tai, kad atliktas pažeidimas savo prasme gali būti traktuotinas kaip nereikšmingas (angl. *minor*), kuris, manytina, nepakenks pažeidimą atlikusio asmens reputacijai, savaime nereiškia, kad toks pažeidimas nepatenka į EŽTK 6 straipsnio taikymo sritį. Priešingai, nėra pagrindo teigti, kad baudžiamojo pobūdžio pažeidimas kaip jis suprantamas EŽTK 6 straipsnio prasme, turi būti pakankamai rimtas. Kitu atveju valstybės, savo teisiniame reguliavime konkrečią pažeidimų grupę numatydamos kaip nežymią, galėtų ją eliminuoti iš EŽTK 6 straipsnio taikymo ribų, kas iš esmės paneigtų ir pačią EŽTK 6 straipsnio prasmę, kad kiekvienas asmuo, kuris kaltinamas baudžiamąja tvarka, turi teisę į teisingą teismą. Taigi, tariamas galimos nuobaudos švelnumas pagal nacionalinę teisę negali nulemti to, ar konkretus pažeidimas yra baudžiamojo pobūdžio[275]. Panašią poziciją šiuo klausimu EŽTT pakartojo ir *Campbell and Fell*[276] bei *Matyjek*[277] bylose. Pastarojoje teismas kaip aktualius kriterijus vertino nuobaudos pobūdį, griežtumą bei atliekamas funkcijas (baudimo ir prevencijos). *Menarini* byloje šiuo tikslu buvo vertinti pažeidimo kvalifikavimas nacionalinėje teisėje, pažeidimo pobūdis, galimos taikyti nuobaudos griežtumas ir pobūdis[278].

Tokiu būdu kartu yra nustatomos taisyklės, kad ir tokie pažeidimai, kurie pagal nacionalinį valstybių teisinį reguliavimą yra priskiriami administracinės atsakomybės kategorijai, EŽTK prasme yra prilyginami baudžiamiesiems

---

[273] *Engel ir kiti prieš Nyderlandus* [EŽTT], Nr. 5100/71, 5101/71, 5102/71, 5354/72, 5370/72, [1976 m. birželio 8 d.]. ECLI:CE:ECHR:1976:1123JUD000510071.

[274] *Tomasovis prieš Kroatiją* [EŽTT], Nr. 53785/09, [2011 m. spalio 18 d.]. ECLI:CE:ECHR:2011:1018JUD005378509.

[275] *Ozturk prieš Vokietiją* [EŽTT], Nr. *8544/79,* [1984 m. vasario 21 d.]. ECLI:CE:ECHR:1984:0221JUD000854479.

[276] *Campbell ir Fell prieš Jungtinę Karalystę* [EŽTT], Nr. 7819/77, 7878/77, [1984 m. birželio 28 d.]. ECLI:CE:ECHR:1984:0628JUD000781977.

[277] *Matyjek prieš Lenkiją* [EŽTT], Nr. 38184/03, [2007 m. balandžio 24 d.]. ECLI:CE:ECHR:2007:0424JUD003818403.

[278] *Menarini Diagnostics prieš Italiją* [EŽTT], Nr. 43509/08, [2011 m. rugsėjo 27 d.]. ECLI:CE:ECHR:2011:0927JUD004350908.

6 straipsnio prasme, todėl už jų atlikimą atsakomybėn traukiamiems asmenims yra taikomos teisės į teisingą teismą garantijos. Taigi, atsižvelgiant į šiuos kriterijus ir EŽTT formuojamą praktiką, nuobauda, kuri yra numatyta kaip taikoma neapibrėžtam subjektų ratui už atliktą pažeidimą, kuria siekiama nubausti pažeidimą padariusį asmenį ar užtikrinti prevenciją, yra laikoma baudžiamojo pobūdžio EŽTK 6 straipsnio prasme. Tuo tarpu galimos nuobaudos rimtumas, nors vienu metu EŽTT ir buvo išskiriamas kaip atskiras kriterijus, pagal kurį sprendžiama, ar konkreti nuobauda yra baudžiamojo pobūdžio, naujausioje EŽTT praktikoje tokiu nebelaikomas. Toks sprendimas buvo priimtas siekiant išvengti prielaidų valstybėms piktnaudžiauti ir išvengti EŽTK 6 straipsnyje numatytų garantijų taikymo.

Atsižvelgdamas į pateiktus kriterijus ir ankstesnę praktiką, EŽTT pateikia apibendrinimą, kad kaip baudžiamieji pažeidimai EŽTK 6 straipsnio prasme gali būti kvalifikuojami administraciniai pažeidimai (pavyzdžiui, kelių eismo taisyklių pažeidimai, viešosios rimties sutrikdymai ir kiti administraciniai nusižengimai), nepaisant to, kad kai kuriais atvejais taikoma švelni nuobauda. EŽTT taip pat pripažino, kad ne kiekvienas mokesčių teisinio reguliavimo pažeidimas gali būti kvalifikuotinas EŽTK 6 straipsnio prasme, šiuo tikslu EŽTT vertina, ar teisės aktas, nustatantis nuobaudą, taikytinas visiems mokesčių mokėtojams, ar nustatyta papildoma mokesčio suma yra siekiama nubausti pažeidėją ir užtikrinti prevenciją, o ne kompensuoti žalą, ar tokia nustatyta suma buvo ženkli. EŽTT baudžiamiesiems pažeidimams EŽTK 6 straipsnio prasme prilygina ir pažeidimus muitų srityje, biudžeto ir finansų srityje, konkurencijos srityje. Šiuo atveju kvalifikavimui įtakos nedaro tai, ar kompetencija bausti nacionalinėje teisėje suteikta teismui, ar administracinėms priežiūros institucijoms[279]. Tai reiškia, kad tuo atveju, jei administracinės atsakomybės taikymo procesas atitinka EŽTT praktikoje nustatytus kriterijus, toks procesas dėl administracinės atsakomybės taikymo EŽTK valstybėse narėse turi atitikti EŽTK 6 straipsnio suteikiamas garantijas. Taigi, ir administracinės atsakomybės atveju turi būti taikomi visi teisės į teisingą teismą principai, įskaitant nekaltumo prezumpcijos principą.

Lietuvos teismų praktikoje bylose dėl administracinės atsakomybės taikymo teismai ne kartą rėmėsi EŽTT suformuluota praktika dėl EŽTK 6 straipsnio taikymo apimties. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas atkreipė dėmesį, kad lietuvių kalba spausdintame EŽTK tekste naudojama sąvoka „nusikaltimas“ nėra tiksli lyginant ją su EŽTK originalu (angl. *offence,* pranc. *infraction*), kuris Lietuvos teisėje labiausiai atitinka teisės pažeidimo sąvoką, o terminas „baudžiamasis“ EŽTK kontekste yra autonominis ir nėra susaistytas su Lietuvos

[279] EŽTT. *2018-12-13 Guide on Article 6 of the European Convention on Human Rights. Right to a fair trial (criminal limb)* [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://www.echr.coe.int/Documents/Guide_Art_6_criminal_ENG.pdf [*žiū*rėta 2017 m. balandžio 26 d.]. P. 13-14.

nacionaline teise. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas pateikė poziciją, kad nustatant, ar konkretus teisės pažeidimas kvalifikuotinas kaip baudžiamasis EŽTK prasme, visų pirma vertinama, ar veiką apibrėžianti norma nacionalinės teisės sistemoje priklauso baudžiamosios teisės sričiai. Tais atvejais, kai konkretus pažeidimas nacionalinės teisės sistemoje traktuojamas ne nusikalstamu, jis turi būti išnagrinėtas vadovaujantis kitais kriterijais, o konkrečiai – teisės pažeidimo pobūdžio bei gresiančios nuobaudos griežtumo aspektais. Tokie teisės pažeidimai, už kurių atlikimą asmuo gali būti baudžiamas nuobaudomis, kuriomis siekiama įbauginti, tačiau ne kompensuoti nuostolius (paprastai baudomis arba laisvės atėmimu), EŽTK kontekste paprastai priskiriami baudžiamojo persekiojimo sričiai[280].

Nepaisant to, kad Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas yra nurodęs, kad galimos nuobaudos dydis (griežtumas) nėra aplinkybė, savaime nulemianti veikos priskyrimą baudžiamajai kategorijai EŽTK prasme, tačiau būtent galimos nuobaudos dydis paprastai yra kriterijus, kuriuo remiantis sprendžiama, kaip kvalifikuoti pažeidimus EŽTK aspektu. Pavyzdžiui, Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas savo sprendimą traktuoti pažeidimą kaip baudžiamąjį EŽTK požiūriu, grindė tuo, kad asmeniui pagal ATPK buvo paskirta bauda, kuri buvo beveik 2 kartus didesnė nei bauda už baudžiamąjį nusižengimą, o konkretūs pažeidimai ir pagal ATPK, ir pagal Mokesčių administravimo įstatymą buvo atlikti prekybos, finansų, mokesčių apskaitos ir statistikos srityje, už kurios reguliavimo pažeidimus tam tikrais atvejais baudžiama ir baudžiamojo proceso tvarka, atsižvelgiant į neteisėto disponavimo dalyko vertę[281]. Taigi, teismas nurodė, kad santykinai nedidelis baudos dydis savaime nepaneigia sankcijos baudžiamojo pobūdžio ir prigimties. Kita vertus, Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas nurodo, kad vien tik didelis gresiančios nuobaudos dydis, ignoruojant kitas aplinkybes, savaime nenulemia pažeidimo priskyrimo baudžiamiesiems. Teismas konstatavo, kad konkrečioje byloje aptariamo dydžio baudos laikytinos pakankamai griežtomis, tačiau nagrinėjamu atveju baudos dydžio nustatymas priklausė nuo ūkio subjekto metinių pajamų. Būtent pastarąją aplinkybę teismas nurodė kaip leidžiančią atsakomybę pagal Reklamos įstatymą

[280] Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2005 m. rugsėjo 16 d. nutarimas administracinėje byloje Nr. N-03-1603-05; Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2005 m. lapkričio 17 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-01-930/2005; Lietuvos Aukščiausiasis Teismas. *Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijoje vartojamų sąvokų „baudžiamasis kaltinimas“, „nusikaltimas“ ir „baudžiamasis procesas“ interpretavimas* [interaktyvus]. Biuletenis „Teismų praktika“ Nr. 21. Prieiga per internetą:
http://www2.lat.lt/lat_web_test/4_tpbiuleteniai/senos/nutartis.aspx?id=26585 [žiūrėta 2017 m. vasario 4 d.]; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2003 m. balandžio 29 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-322/2003.

[281] Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2011 m. lapkričio 18 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-143-2619/2011.

atskirti nuo baudžiamųjų sankcijų, todėl nagrinėtoje byloje teismas nusprendė, kad paskirta ekonominė sankcija nėra prilyginama baudžiamajai atsakomybei, todėl administracinė atsakomybė konkrečiu atveju taikoma nesiejant jos su baudžiamosios atsakomybės taisyklėmis, kaip tai nurodo EŽTK 6 straipsnis[282].

Taigi, Lietuvos teismų praktikoje mažas baudos dydis nevertintinas kaip savaime paneigiantis pažeidimo priskyrimą baudžiamiesiems, o didelis – kaip savaime priskiriantis pažeidimą baudžiamiesiems. Tai reiškia, kad Lietuvos teismai galimos baudos dydį vertina kitų EŽTK suformuluotų kriterijų kontekste. Kaip svarbesnės aplinkybės akcentuojama tai, ar už analogišką pažeidimą, nukreiptą į kitokios vertės objektą, asmeniui galėtų būti taikoma baudžiamoji atsakomybė, koks konkrečiu atveju siekiamas tikslas bei ar taikytinos nuobaudos dydis gali būti laikomas pakankamai ženkliu konkrečiam asmeniui. Taigi, Lietuvos teismų formuojama praktika yra suderinama ir su EŽTT praktika, jog pats pažeidimo klasifikavimas nacionalinėje teisėje nėra lemiamas, nustatant, ar pažeidimas prilyginamas baudžiamiesiems.

Konstitucinis Teismas nurodė, kad nepaisant to, kokiai atsakomybės rūšiai formaliai priskiriamos nuobaudos konkrečiu atveju ar kaip jos įvardijamos, tačiau jei jos savo griežtumu arba dydžiu gali būti prilygintos nuobaudoms, taikomoms už BK įtvirtintas nusikalstamas veikas, atsakomybėn traukiamiems asmenims įstatymuose turi būti nustatytos tokios procesinės garantijos, kurios numatytos Konstitucijos 31 straipsnyje, kadangi pastarasis negali būti aiškinamas kaip taikomas tik baudžiamojon atsakomybėn traukiamų asmenų atžvilgiu. Konstitucinis Teismas *expressis verbis* nurodė, kad ši taisyklė taikytina ir ekonominių sankcijų taikymo atvejais[283]. Tokių procesinių garantijų sąrašas nėra baigtinis: Konstitucinis Teismas tokiomis procesinėmis garantijomis įvardijo, pavyzdžiui, teismo nepriklausomumą ir nešališkumą, nekaltumo prezumpciją, draudimą versti duoti parodymus prieš save, savo šeimos narius ir artimuosius giminaičius, sankcijos taikymą tik remiantis įstatymu, draudimą bausti antrą kartą už tą pačią teisei priešingą veiką (*non bis in idem*), teisę į gynybą nuo asmens sulaikymo arba pirmosios apklausos momento, teisę turėti advokatą, rungimosi principą teismo procese, asmens, nemokančio lietuvių kalbos, teisę dalyvauti teisminiuose veiksmuose per vertėją ir kt.[284] Nei nacionaliniai teismai, nei EŽTT šių garantijų neišskiria į taikytinas bylas nagrinėjant teisme arba neteisminėse (administracinėse) institucijose. Todėl manytina, kad ši taisyklė galioja abiem atvejais, be to, priešingu atveju būtų pažeidžiamas ir asmenų lygiateisiškumo

[282] Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2005 m. lapkričio 17 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-01-931/2005; Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2005 m. rugsėjo 16 d. nutarimas administracinėje byloje Nr. N-03-1603-05.
[283] Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2005 m. lapkričio 3 d. nutarimas. *Valstybės žinios*, 131-4743; Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2005 m. lapkričio 10 d. nutarimas. *Valstybės žinios*, 134-4819.
[284] Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2005 m. lapkričio 10 d. nutarimas.

principas. Nurodyta teismų praktika neaptaria, ar yra skirtumas, kai administracinė atsakomybė taikoma ANK ir kai specialiųjų įstatymų pagrindu: analizuotos bylos buvo priimtos ir tais atvejais, kai asmenys buvo baudžiami specialiųjų įstatymų pagrindu.

Taigi, Lietuvos teismų praktikoje (bendrosios kompetencijos, specializuotų teismų ir Konstitucinio Teismo) nuosekliai laikomasi pozicijos, kad pažeidimui esant prilyginamam baudžiamajam, taikytinos minimaliai tokios pat garantijos kaip ir pagal baudžiamąjį procesą. Lietuvos teismų praktikoje kriterijai, kuriais remiantis nustatoma, ar pažeidimas prilyginamas baudžiamajam (pažeidimo pobūdis bei gresiančios nuobaudos griežtumas), yra taikomi plačiai ir kompleksiškai: vieno iš šių požymių buvimas yra pakankamas tam, kad pažeidimas galėtų būti prilygintas baudžiamajam. Vertinant pažeidimo pobūdį teismai yra pakankamai nuoseklūs ir atvejus, kai už pažeidimą toje pačioje srityje gali būti taikoma baudžiamoji atsakomybė, paprastai vertina kaip patenkančius į EŽTK 6 straipsnio apsaugos sritį. Gresiančios nuobaudos dydį teismai vertina ne kaip svarbiausią kriterijų: teismų praktikoje santykinai nedideli baudos dydžiai yra vertinti kaip savaime nenulemiantys, kad pažeidimas laikytinas nepatenkančiu į EŽTK 6 straipsnio sritį. Bet pasitaikė ir atvejų, kai galimą nuobaudą, siekiančią 3 procentus metinės ūkio subjekto apyvartos, teismai vertino kaip individualizuotą ir nepakankamai didelę, kad pažeidimas galėtų būti prilygintas baudžiamajam. Tyrimo metu nebuvo nustatyta, kad šis teismų požiūris būtų pakitęs ar priklausytų nuo kitų išorinių aplinkybių, todėl tai vertintina kaip teismo diskrecijos, nagrinėjant konkrečią bylą, vertinti bylos faktines aplinkybes pagal teismo vidinį įsitikinimą, išraiška.

Manytina, kad EŽTT išaiškinimas dėl EŽTK 6 straipsnio taikymo ir tiems atvejams, kai pažeidimas pagal nacionalinę teisę įtvirtintas ne kaip baudžiamasis, neturėtų būti nacionalinių teismų taikomas siaurinamai. Tokios taisyklės tikslas yra užtikrinti asmenims, traukiamiems atsakomybėn, minimalias garantijas, todėl siaurinamasis jos aiškinimas iš esmės nedera su esmine EŽTK paskirtimi. Kaip bus detaliai išanalizuota kitoje šio tyrimo dalyje, administracinė atsakomybė pagal specialiuosius įstatymus savo maksimaliais padariniais prilygsta baudžiamajai atsakomybei ir kai kuriais atvejais gali būti net griežtesnė.

Atsižvelgiant į šias aplinkybes, darytina išvada, kad Lietuvos teismų praktika nebuvo nuosekli dėl administracinės atsakomybės turinio, ypač vertinant ekonominių sankcijų sampratą ir jų giminingumą su administracine atsakomybe. Tačiau ilgainiui ir bendrosios kompetencijos, ir specializuoti teismai, ir Konstitucinis Teismas ėmė formuoti nuoseklią teismų praktiką, kad ekonominių sankcijų išraiška taikoma atsakomybė savo prigimtimi yra tapati administracinei atsakomybei. Kitu nagrinėtu aspektu – dėl administracinės atsakomybės prilyginimo baudžiamajai EŽTK 6 str. prasme – Lietuvos teismų praktika buvo nuoseklesnė ir atitiko EŽTT suformuotą praktiką. Kita vertus, yra ir tokių

pavyzdžių, kuriuose teismai susiaurina EŽTK 6 str. suteikiamų garantijų apimtį, taikant atsakomybę specialiųjų įstatymų pagrindu.

1.1.4. Pasirinktų užsienio valstybių administracinės atsakomybės teisinio reguliavimo analizė

Išanalizavus administracinės atsakomybės turinį Lietuvos teisinio reglamentavimo ir teismų praktikos kontekste, toliau pateikiama lyginamoji administracinės atsakomybės įgyvendinimo analizė pasirinktose valstybėse: Latvijoje, Estijoje, Vokietijoje, Prancūzijoje ir Jungtinėje Karalystėje. Lyginamajai analizei taip pat naudojamos 2017 m. atlikto tyrimo apie Europos valstybių patirtį kuriant administracinės atsakomybės teisinį reguliavimą apibendrinamosios išvados. Taip pat analizuojama, kaip į administracinę atsakomybę panašus institutas yra reglamentuotas ES lygmenyje. Šios lyginamosios analizės tikslas yra pristatyti alternatyvas, koks administracinės atsakomybės teisinis reguliavimas yra pasirenkamas kitose valstybėse. Šis vertinimas gali būti naudojamas siekiant išskirti administracinės atsakomybės teisinio reguliavimo modelio elementus, o taip pat gali būti naudojamas ir kaip šaltinis administracinės atsakomybės modeliui Lietuvoje tobulinti.

2017 m. atliktas lyginamasis daugumos Europos valstybių tyrimas leidžia daryti išvadą, kad administracinių sankcijų samprata dalies apklaustų valstybių teisinėse sistemose nėra aiškiai apibrėžta. Kai kuriose apklaustose Europos valstybėse administracinė atsakomybė yra apibrėžta teisės aktuose. Visos apklaustos valstybės nurodė, kad administracinei atsakomybei taikytinas teisėtumo principas (būtinas teisės aktuose numatytas pagrindas) ir proporcingumo principas, kurie apklaustose valstybėse suprantami nuosekliai. Visos apklaustos valstybės nurodė, kad kuo pažeidimas yra artimesnis tiems, už kuriuos taikoma baudžiamoji atsakomybė, tuo daugiau procedūrinių garantijų taikoma pažeidėjui, o valstybėse, kuriose tokie pažeidimai klasifikuojami kaip baudžiamieji nusižengimai (pažeidimai), paprastai taikomos baudžiamojo proceso taisyklės. Dalis apklaustųjų valstybių nurodė ir tai, kad apklausos metu buvo rengiamas arba svarstomas naujas reguliavimas, kuriame numatomos taisyklės, artimos toms, kurios taikomos baudžiamosios atsakomybės atveju. Visos apklaustos valstybės nurodė, kad jų teisinėse sistemose taikomos šios garantijos: teisė pateikti apeliacinį skundą, draudimas atsakomybę taikyti retroaktyviai (*lex retro non agit*), *non bis in idem*, daugumoje valstybių numatyta galimybė nagrinėti bylą žodinio proceso tvarka, įtvirtinti aiškūs procesiniai terminai, galimybė pasitelkti teisinę pagalbą. Daugiau nei pusė apklaustų valstybių kaip asmenims taikomą garantiją numato nekaltumo prezumpciją ir teisę neteikti įrodymų prieš save, o įrodinėjimo našta (pareiga įrodyti pažeidimą ir atsakomybėn traukiamo asmens kaltę) įprastai priklauso administracinėms

institucijoms. Apie trečdalis valstybių nurodė, kad administracinė atsakomybė taikoma tik esant kaltei (tyčiai arba neatsargumui) (su kai kuriomis išimtimis), kai kuriose valstybėse kaltė nebūtina, jei nuobauda yra ne baudžiamojo pobūdžio. Dviejose valstybėse, Nyderlanduose ir Belgijoje, įtvirtinta, kad kaltė gali būti preziumuojama (pirmu atveju prezumpcija gali būti paneigiama, antru – ne). Kai kurių valstybių teisinėse sistemose įtvirtintas teisinis reguliavimas, pagal kurį kaltė taikoma fiziniams asmenims, o juridinių asmenų atveju taikoma griežtoji atsakomybė, tačiau kelios valstybės pristatė ir ataskaitos rengimo metu pateiktus įstatymų leidėjo pasiūlymus reguliavimui tobulinti, kurie numatė atsakomybę susieti su kalte.[285] Taigi, nors administracinė atsakomybė įvairiose Europos valstybėse pasižymi panašiais bruožais, tačiau administracinės atsakomybės samprata yra individuali. Taip pat galima daryti išvadą, kad identifikuotiems bendrumams įtaką darė EŽTK reikalavimai, ES teisinis reguliavimas ir EŽTT bei ESTT pateikti išaiškinimai.

Analizuojant valstybių, pasirinktų lyginamajai analizei, administracinės atsakomybės teisinį reguliavimą, atskleidžiama daugiau jų ypatumų.

Latvijos teisėje administracinė atsakomybė iki 2020-07-01 buvo taikoma Latvijos administracinių pažeidimų kodekso ir kitų atskirų įstatymų, pavyzdžiui, Mokesčių ir įmokų įstatymo, Konkurencijos įstatymo ir pan., pagrindu. Tačiau nuo 2020-07-01 ši sistema buvo pakeista: Administracinių pažeidimų kodeksas neteko galios ir įsigaliojo Administracinės atsakomybės įstatymas, kuris nustato tik procedūrines ir bendrąsias administracinės atsakomybės taikymo taisykles, tuo tarpu draudžiamos veikos ir atsakomybė už jas išdėstyta sektoriniuose įstatymuose[286]. Bylos dėl atsakomybės taikymo šių atskirų įstatymų pagrindu nagrinėjamos administraciniuose teismuose, tuo tarpu kitų administracinių bylų peržiūra priskirta bendrajam teismui, taikančiam baudžiamąją atsakomybę. Nors tiek administracinė atsakomybė, tiek baudžiamoji atsakomybė Latvijos teisės aktuose aiškiai apibrėžta, tačiau teismų praktikoje nėra nustatytų aiškių taisyklių, atribojančių administracinę ir baudžiamąją atsakomybę tarpusavyje. Taikant atsakomybę pagal atskiras sritis reguliuojančius įstatymus (pavyzdžiui, Konkurencijos įstatymą) taip pat yra priimta taikyti bendruosius Baudžiamajame kodekse įtvirtintus principus. Administracinė atsakomybė gali būti taikoma tiek institucijų, kurios prižiūri subjektus konkrečioje srityje, tiek kitų institucijų, pavyzdžiui, policijos. Latvijoje prieš kreipiantis į teismą dėl administracinių

[285] ACA-Europe. *Administrative sanctions in European law: Summary of National Reports for the purpose of a Seminar* [interaktyvus]. Prieiga per internetą: http://www.aca-europe.eu/images/media_kit/seminars/2017_Ljubljana/Summary-of-National-Reports----Administrative-Sanctions.pdf [žiūrėta 2018 m. spalio 20 d.].

[286] Lietuvos Respublikos Seimo kanceliarijos informacijos ir komunikacijos departamento tyrimų skyrius. *Administracinių baudų dydžio reglamentavimas Europos Sąjungos valstybėse narėse. Analitinė apžvalga 20/04* [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://www.lrs.lt/sip/getFile3?p_fid=16571 [žiūrėta 2020 m. rugsėjo 10 d.].

nuobaudų yra būtina ikiteisminio nagrinėjimo stadija, paprastai suprantama kaip vykdoma aukštesnio viešojo administravimo subjekto, išskyrus atvejus, kai tokios institucijos nėra (pavyzdžiui, nuobaudos skiriamos dėl konkurencijos pažeidimų). Teismai, peržiūrėję bylą, gali panaikinti administracinės institucijos sprendimą, jei nustatoma, kad priimant sprendimą buvo netinkamai nustatyti faktai arba sprendimas prieštarauja teisės aktams. Išskirtiniais atvejais teismas gali grąžinti bylą administracinei institucijai, nurodydamas gaires, į kokius aspektus turi būti atkreiptas dėmesys. Tačiau savo diskrecija sumažinti nuobaudą teismas gali naudotis tik tais atvejais, kai tokią teisę eksplicitiškai suteikia įstatymai (teismas pats negali skirti nuobaudų, tokiu būdu pakeisdamas administracinę instituciją). Teismas, peržiūrėdamas skirtą nuobaudą, paprastai tikrina administracinio akto teisėtumą ir pagrįstumą bei vertina, ar administracinė institucija tinkamai įgyvendino jai suteiktą diskreciją. Administracinė atsakomybė (kaip ir baudžiamoji atsakomybė) taikoma tik esant kaltei.[287] Pagal nuo 2020-07-01 įsigaliojusį reguliavimą, baudos dydis apibrėžiamas vienetais (vienetas lygus 5 Eur), minimali bauda nustatyta kaip 2 baudos vienetai, maksimali – 400 baudos vienetų fiziniams asmenims ir 4 000 baudos vienetų juridiniams asmenims (atitinkamai, 2 000 Eur ir 20 000 Eur). Tačiau įstatymuose nustatytais atvejais arba atvejais, kai tai nustatyta Latvijoje taikomais tarptautiniais teisės aktais, maksimali bauda gali būti ir didesnė, pavyzdžiui, siekti 30 procentų neteisėto sandorio vertės arba 10 procentų pažeidimą padariusio subjekto metinės apyvartos[288].

Estijoje nuo 1992 m. iki 2002 m. galiojo Administracinių pažeidimų kodeksas[289], įtvirtinęs veikas, už kurias buvo taikoma administracinė atsakomybė, taip pat reglamentavęs, kad tokią atsakomybę gali taikyti teismai ir kitos institucijos bei pareigūnai, apibrėžęs jų kompetenciją bei nustatęs taikytinas procedūras. Nuo 2002 m. teisinis reguliavimas buvo pakeistas, aiškiai atribojant administracines prievartos priemones administracinėje teisėje ir baudas už nusižengimus baudžiamojoje teisėje. Tokio atribojimo pagrindas – priskyrimas skirtingai atsakomybės sistemai: už nusižengimus yra taikoma baudžiamoji atsakomybė, jie įtvirtinti Baudžiamajame kodekse ir kituose įstatymuose (pavyzdžiui, Konkurencijos įstatyme). Baudžiant už nusižengimus, kurie anksčiau buvo vadinti administraciniais pažeidimais (panašiai kaip Lietuvoje),

[287] ACA-Europe. *Administrative sanctions in European law: Answers to questionnaire: Latvia* [interaktyvus]. Prieiga per internetą: http://www.aca-europe.eu/seminars/2017_Ljubljana/Latvia.pdf [žiūrėta 2018 m. spalio 20 d.].

[288] Lietuvos Respublikos Seimo kanceliarijos informacijos ir komunikacijos departamento tyrimų skyrius. *Administracinių baudų dydžio reglamentavimas Europos Sąjungos valstybėse narėse. Analitinė apžvalga 20/04* [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://www.lrs.lt/sip/getFile3?p_fid=16571 [žiūrėta 2020 m. rugsėjo 10 d.].

[289] Panašus į galiojusį ATPK Lietuvoje ir Administracinių pažeidimų kodeksą Latvijoje.

taikomos bendrosios baudžiamosios teisės nuostatos, informacija apie nuobaudas už nusižengimus apie asmenį yra kaupiama registre, tačiau teisenai taikomas specialus Nusižengimų proceso kodeksas. Nuobaudas už nusižengimus turi teisę skirti ir institucijos, kurioms suteikta kompetencija nagrinėti bylas ne teismo tvarka, ir teismas, tačiau tik teismas gali skirti areštą, tuo tarpu kitos institucijos kaip nuobaudas (bausmes) skiria baudas. Šiame procese turi būti laikomasi esminių garantijų, įskaitant nekaltumo prezumpciją. Taigi, pažeidimai, kurie anksčiau buvo baudžiami administracine tvarka, Estijoje šiuo metu yra baudžiamosios teisės reguliavimo dalykas[290]. Nuobaudos dydžiai apibrėžiami baudos vienetais, vienas baudos vienetas lygus 4 Eur, baudos ribos nustatytos nuo 3 iki 300 baudos vienetų (atitinkamai nuo 12 Eur iki 1 200 Eur). Įtvirtinta ir papildoma taisyklė, kad juridiniams asmenims gali būti skiriama bauda nuo 100 Eur iki 400 000 Eur[291]. Taigi, pažeidimai, kurie Lietuvoje yra vadinami administraciniais, Estijoje patenka į baudžiamosios atsakomybės sritį.

Tuo tarpu administracinės prievartos priemonės yra kitos prigimties ir Estijoje yra taikomos pagal Pakaitinio vykdymo ir baudų mokėjimo įstatymą bei Teisės vykdymo įstatymą. Pagal pirmąjį iš nurodytų teisės aktų viešojo administravimo subjektui suteikiama teisė paskatinti asmenis vykdyti pareigą, nurodytą administraciniame akte, taikant prievartos priemonę. Administracinės prievartos priemonės gali būti taikomos priežiūros institucijų. Šias priemones reglamentuoja atskiri įstatymai, pavyzdžiui, Mokesčių įstatymas, Asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymas, Politinių partijų įstatymas ir pan. Taigi, priežiūros institucija turi parinkti tokią administracinę prievartos priemonę, kuri skatintų subjektą vykdyti savo pareigas, tačiau darytų jam kiek galima mažiau žalos, kad tai nebūtų laikoma baudimu. Taikant šias priemones priežiūros subjektai turi paisyti teisėtumo principo. Taigi, pažeidėjui nubausti už teisei priešingą veiką, atsakomybės tikslas yra naudojamas ir kaip atribojimo kriterijus, kadangi administracinių prievartos priemonių tikslas yra užkardyti kelią pažeidimams. Administracinės prievartos priemonės savo prasme yra administracinio pobūdžio procedūra, todėl šioje procedūroje neaktualūs tokie aspektai kaip reikalavimas subjektui būti atstovaujamam advokato, valstybės garantuojama teisinė pagalba, procedūriniai terminai ir pan. Tačiau taikant administracines prievartos priemones turi būti tikrinama, ar parinktos priemonės

[290] ACA-Europe. *Administrative sanctions in European law: Answers to questionnaire: Estonia [*interaktyvus]. Prieiga per internetą: http://www.aca-europe.eu/seminars/2017_Ljubljana/Estonia.pdf [žiūrėta 2018 m. spalio 20 d.].

[291] Lietuvos Respublikos Seimo kanceliarijos informacijos ir komunikacijos departamento tyrimų skyrius. *Administracinių baudų dydžio reglamentavimas Europos Sąjungos valstybėse narėse. Analitinė apžvalga 20/04*; Estijos Vyriausybės oficialus tinklalapis. *A misdemeanour* [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://www.eesti.ee/en/legal-advice/crime-and-punishments/a-misdemeanour/ [žiūrėta 2020 m. rugsėjo 11 d.].

ir jų taikymo būdas yra proporcingi ir ar nėra priežasčių, dėl kurių prievartos priemonės negalėtų būti taikomos. Jei subjekto prievolė yra neaiški, tai gali sudaryti pagrindą pripažinti, kad taikoma priemonė yra neproporcinga. Administracinė prievartos priemonė ir nuobauda kaip atsakomybė už nusižengimus gali būti taikoma vienu metu tam pačiam asmeniui, nepažeidžiant principo *non bis in idem*. Administracinės prievartos priemonės taikomos priežiūros subjektų, kurie priėmė administracinius aktus, dėl kurių vykdymo ar nevykdymo kreipiamasi. Policijai suteikta kompetencija skubiai veikti, t. y., imtis priemonių, jei kita priežiūros institucija negali pati kovoti su staigiu dideliu pavojumi arba laiku pašalinti pažeidimą. Taikant administracines prievartos priemones kaltė yra neaktuali, nes tai nėra atsakomybės už nusižengimus procedūra. Administracinių prievartos priemonių taikymo pagrindas yra administracinis aktas, kuris nustato subjektui elgtis arba nesielgti konkrečiu būdu. Tokio akto vykdymo kontrolė yra tokia pati kaip ir kitų administracinių aktų, todėl ginčai dėl administracinių prievartos priemonių nagrinėjami administracinių teismų.[292]

Atkreiptinas dėmesys ir į tai, kad pastaruosius kelerius metus Estija svarsto savo teisės sistemoje vėl numatyti administracinius pažeidimus, tačiau tik toje apimtyje, kiek tai susiję su ES numatytų sankcijų įtvirtinimu Estijos nacionalinėje teisėje. Visgi, Estijos teisės mokslininkai numato, kad tokiu atveju taikant administracinę atsakomybę procedūrinės garantijos negali būti mažesnės nei suteikiamos EŽTK. Estijos teisės moksle taip pat pastebima, kad ES keliami tikslai gali būti pasiekti ir perkeliant tokias nuobaudas į esamą nusižengimų sistemą baudžiamosios teisės ribose[293].

Administracinė atsakomybė Prancūzijoje taikoma už viešosios tvarkos pažeidimus, numatytus Baudžiamajame kodekse (kuriame taip pat numatyta atsakomybė ir už nusižengimus bei nusikaltimus) ir kituose įstatymuose[294]. Prancūzijoje administracinė atsakomybė nėra aiškiai įtvirtinta teisės aktuose, jos samprata buvo išvystyta Konstitucinio Teismo ir Valstybės Tarybos sprendimuose. Administracinė atsakomybė apibūdinama kaip nebaudžiamojo pobūdžio atsakomybė, šiuo atveju terminą „baudžiamojo pobūdžio“ suprantant kaip kompetentingų teismų taikomą atsakomybę, laikantis baudžiamojo proceso

---

[292] ACA-Europe. *Administrative sanctions in European law: Answers to questionnaire: Estonia* [interaktyvus]. Prieiga per internetą: *http://www.aca-europe.eu/seminars/2017_Ljubljana/Estonia.pdf* [žiūrėta 2018 m. spalio 20 d.].

[293] KANGUR, A., LOTT, A. (2020). *Are EU Administrative Penalties Reshaping the Estonian System of Sanctions?* [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://eucrim.eu/articles/eu-administrative-penalties-reshaping-estonian-system-of-sanctions/#docx-to-html-fn3 [žiūrėta 2021-06-24].

[294] Lietuvos Respublikos Seimo kanceliarijos informacijos ir komunikacijos departamento tyrimų skyrius. *Administracinių baudų dydžio reglamentavimas Europos Sąjungos valstybėse narėse. Analitinė apžvalga 20/04*.

reguliavimo. Taikant administracinę atsakomybę turi būti paisoma EŽTK nustatytų garantijų. Esminis teismų išskiriamas administracinės atsakomybės bruožas – *ex-post* reagavimas į padarytą pažeidimą, siekiant nubausti asmenį proporcingai jo pažeidimui, tokios atsakomybės pagrindas yra faktas, kad buvo pažeistas teisinis reguliavimas. Šis atribojimo klausimas tampa reikšmingas, kai priežiūros institucija taiko tokias poveikio priemones kaip, pavyzdžiui, leidimo ar licencijos panaikinimas. Laikoma, kad jei tokia poveikio priemone siekiama ne nubausti už pažeidimą, bet apsaugoti viešąją tvarką bei trečiųjų asmenų interesus, užkirsti kelią naujiems pažeidimams, tokia poveikio priemonė nelaikytina administracine atsakomybe. EŽTK 6 straipsnio garantijų taikymas priklauso nuo to, ar priemonė pasižymi baudimo tikslu. Pagrindiniu administracinės atsakomybės skirtumu nuo baudžiamosios atsakomybės nurodoma tai, kad administracinėse bylose negali būti skiriamas laisvės atėmimas.

Prancūzijoje tiek baudžiamajai atsakomybei, tiek ir ne baudžiamojo pobūdžio (administracinei) atsakomybei taikomos bendros taisyklės (jei administracinė atsakomybė taikoma už pažeidimą, kuris gali būti kvalifikuotinas kaip baudžiamasis EŽTK 6 straipsnio prasme). Tačiau ne visi reikalavimai, susiję su teisingo proceso principu, privalo būti užtikrinti administracinėje sankcijos skyrimo procedūros stadijoje (identifikuojant pažeidimą, skiriant nuobaudą) – tai priklauso nuo konkretaus pažeidimo. Administracinės atsakomybės bylose turi būti užtikrinami šie principai: nekaltumo prezumpcija, teisėtumas, baudimo būtinumas, nuobaudos individualizavimas, baudimą reguliuojančių įstatymų negaliojimas atgal, *non bis in idem*[295]. Tais atvejais, kai nėra eksplicitiškai nurodyta kitaip, administracinei atsakomybei netaikomi senaties terminai. Valstybės taryba formuoja praktiką, kad laiko tarpas tarp pažeidimo nustatymo ir nubaudimo pats savaime negali būti priežastimi, dėl kurios pritaikyta atsakomybė būtų pripažinta neteisėta. Prancūzijos teisėje administracinei atsakomybei taikyti nėra būtinas kaltės elementas, vien pažeidimo faktas yra pakankamas pagrindas atsakomybei taikyti[296].

Pažeidimai, už kuriuos taikytina administracinė atsakomybė, skirstomi į 5 klases, už juos taikomos dviejų tipų baudos, klasikinės baudos arba fiksuoto dydžio baudos. Pirmąsias baudas gali skirti teismas, paisydamas nustatytų

[295] Ši tyrimo dalis buvo parengta remiantis 2017 m. paskelbtu tyrimu. Kaip bus nurodoma toliau šiame darbe, pastaraisiais metais (2016–2019 m.) ESTT ir EŽTT suformavo naują taisyklę dėl administracinės atsakomybės principo *non bis in idem* kontekste. Manytina, kad dėl šios priežasties gali būti peržiūrėtas ir galimai pakoreguotas nacionalinis valstybių administracinės atsakomybės reguliavimas, ypač santykio su baudžiamąja atsakomybe ir principo *non bis in idem* kontekstuose.

[296] ACA-Europe. *Administrative sanctions in European law: Answers to questionnaire: France* [interaktyvus]. Prieiga per internetą: *http://www.aca-europe.eu/seminars/2017_Ljubljana/France_TRAD_En.pdf [ž*iūrėta 2018 m. spalio 20 d.].JANSEN, O. (2013). *Administrative sanctions in the European Union*. P. 195-211.

maksimalių baudos ribų, kurios siekia nuo 38 Eur už pirmos klasės pažeidimą iki 1 500 Eur už penktos klasės pažeidimą (pakartotinio pažeidimo atveju – 3 000 Eur). Fiksuoto dydžio baudas gali skirti policijos arba žandarmerijos pareigūnai, kuriems nėra suteikta diskrecija skirti kitokio dydžio baudas, nei nustatyta. Pastarosios baudos gali būti skiriamos tik už 1–4 klasių (išskyrus sunkiausią 5 klasę) pažeidimus, jų dydžiai yra nuo 11 Eur už pirmos klasės pažeidimą iki 135 Eur už 4 klasės pažeidimą. Mokėtinas baudos dydis taip pat priklauso nuo to, ar bauda sumokama anksčiau nustatyto termino, laiku ar terminą praleidus. Teisę taikyti sankcijas turi ir konkrečius veiklos sektorius prižiūrinčios institucijos, kurios gali skirti baudą, siekiančią ir iki 10 procentų bendrovės metinės apyvartos[297].

Vokietijos teisėje administracinė atsakomybė yra baudžiamosios atsakomybės plačiąja prasme dalis. Administracinė atsakomybė nustatyta Administracinių nusižengimų įstatyme[298] ir specialiuosiuose įstatymuose, pastaruosiuose paprastai įtvirtinta naudojant blanketines formuluotes, nukreipiant į kitus aktualius teisės aktus[299], tuo tarpu administracinės atsakomybės taikymo procedūra reglamentuota Administracinių pažeidimų įstatyme. Bylos dėl administracinės atsakomybės priskirtinos bendrosios kompetencijos teismams, išskyrus atvejus, kuomet taikomos nuobaudos, kurios kildinamos iš tiesiogiai taikytinos ES teisės. Administracinė atsakomybė plačiąja prasme gali būti suprantama ir kaip administracinės priemonės, kuriomis siekiama atkurti teisinę tvarką ir užkirsti kelią naujiems pažeidimams. Vokietijos teisėje pažeidimai skirstomi į baudžiamuosius ir į reguliavimo, tačiau abi šios grupės priskirtinos baudžiamosios teisės sričiai. Įstatymuose šios kategorijos nėra aiškiai apibrėžtos, konkrečios administracinės atsakomybės sampratos nepateikia ir teismų praktika. Įtvirtintos tokios galimos bausmės: laisvės apribojimas, baudos, o kelių eismo taisyklių pažeidimų atvejais – ir teisės vairuoti transporto priemonę atėmimas. Jei vertinama, kad administracine atsakomybe siekiama atkurti teisinę tvarką bei užtikrinti naujų pažeidimų prevenciją, tai tokiu atveju gali būti taikomas platesnis poveikio priemonių spektras (pavyzdžiui, teisės užsiimti konkrečia veikla atėmimas, draudimas užsiimti konkrečiu verslu ar profesine veikla, neteisėtai pastatyto pastato nugriovimas ir pan.). Baudžiamųjų arba reguliavimo pažeidimų atveju atsakomybė gali būti taikoma tik esant kaltei, o atsakomybė be kaltės galima tik tikrosios administracinės atsakomybės atveju. Būtent šis aspektas ir yra laikomas kriterijumi, pagal kurį atribojama, ar atsakomybė patenka į reguliavimo pažeidimų kategoriją, ar tai yra pagal prigimtį tikroji (grynoji) administracinė

[297] Lietuvos Respublikos Seimo kanceliarijos informacijos ir komunikacijos departamento tyrimų skyrius. *Administracinių baudų dydžio reglamentavimas Europos Sąjungos valstybėse narėse. Analitinė apžvalga 20/04*.
[298] Vok. *Ordnungswidrigkeitengesetz,*
[299] DYSON, M, VOGEL, B. (2018). *The Limits of Criminal Law.* P. 312.

atsakomybė[300]. Vokietijos teisinis reguliavimas nenumato baudžiamosios atsakomybės juridiniams asmenims, todėl administracinė atsakomybė, kuri taikytina ir juridiniams asmenims, šiuo aspektu turi ypatingą svarbą[301]. Baudų dydis pagal Vokietijos Administracinių nusižengimų įstatymą įprastai svyruoja nuo 5 Eur iki 1 000 Eur, tačiau tame pačiame įstatyme už kai kuriuos pažeidimus yra nustatytos ir didesnės, 10 000 Eur siekiančios baudos. Atskirus sektorius reguliuojančiuose įstatymuose yra numatytos ir 50 000 Eur siekiančios baudos.[302]

Jungtinėje Karalystėje administracinės atsakomybės samprata nėra aiškiai apibrėžta, paprastai atribojami tik civiliniai ir baudžiamieji procesai (procedūros), kadangi skiriasi atsakomybės taikymo taisyklės ir garantijos. Administracinė atsakomybė paprastai priskiriama civilinių nuobaudų kategorijai. Tokias nuobaudas gali taikyti ir administracinės institucijos (šiuo atveju įprastai numatoma galimybė skųsti paskirtą nuobaudą), nors kai kurias nuobaudas taikyti gali tik teismai. Tačiau ir civilinių nuobaudų taikymo atveju suteikiamos kai kurios su baudžiamąja atsakomybe įprastai susijusios garantijos, pavyzdžiui, EŽTK 6 straipsnyje įtvirtinta teisė į teisingą teismą per protingą laiko terminą. Šiuo atveju netaikoma nekaltumo prezumpcija, tačiau įrodinėjimo našta paprastai priskiriama administracinei institucijai. Įrodinėjimo standartas apibrėžiamas tikimybės pusiausvyra, priešingai nei baudžiamosios atsakomybės atveju, kuomet turi būti įrodoma, kad veika buvo padaryta be jokių pagrįstų abejonių. Teisinė pagalba (valstybės garantuojama) gali būti suteikiama tik kai kuriais atvejais. Galiojantis reguliavimas leidžia vienu metu už tą patį pažeidimą taikyti ir baudžiamąją, ir administracinę atsakomybę, kadangi Jungtinės Karalystės teisėje administracinė atsakomybė nėra prilyginama baudžiamajai atsakomybei EŽTK 6 straipsnio prasme. Kai kurios nuobaudos taikomos tik esant kaltei, tačiau yra veikų, kurių atžvilgiu galioja griežtosios atsakomybės taisyklė.[303] Jungtinėje Karalystėje įtvirtinta sistema numato atsakomybės taikymą ne teismo tvarka tiek už nesunkius pažeidimus, tiek ir už sunkesnius, jei viešasis interesas nereikalauja taikyti baudžiamosios atsakomybės. Atsakomybė ne teismo tvarka paprastai taikoma nesunkių pažeidimų atveju, siekiant sumažinti pažeidimų pakartotinumą. Taigi, administracinė atsakomybė ne teismo tvarka gali būti taikoma, jei pažeidimas yra nerimtas (nesunkus) ir jei viešasis interesas nereikalauja už

[300] ACA-Europe. *Administrative sanctions in European law: Answers to questionnaire: Germany* [interaktyvus]. Prieiga per internetą: *http://www.aca-europe.eu/seminars/2017_Ljubljana/Germany.pdf [*žiūrėta 2018 m. spalio 20 d.].JANSEN, O. (2013). *Administrative sanctions in the European Union*. P. 212-254.
[301] DYSON, M, VOGEL, B. (2018). *The Limits of Criminal Law.* P. 314-315.
[302] Lietuvos Respublikos Seimo kanceliarijos informacijos ir komunikacijos departamento tyrimų skyrius. *Administracinių baudų dydžio reglamentavimas Europos Sąjungos valstybėse narėse. Analitinė apžvalga 20/04*.
[303] ACA-Europe. *Administrative sanctions in European law: Answers to questionnaire: United Kingdom* [interaktyvus]. Prieiga per internetą: http://www.aca-europe.eu/seminars/2017_Ljubljana/UnitedKingdom.pdf [žiūrėta 2018 m. spalio 20 d.].

konkretų pažeidimą taikyti baudžiamąją atsakomybę. Administracinė atsakomybė Jungtinėje Karalystėje gali būti taikoma tiek už nesunkius pažeidimus, tokius kaip kelių eismo taisyklių pažeidimai, tiek ir už sunkesnius, tokius kaip konkurencijos teisės pažeidimai ar finansiniai nusikaltimai[304]. Baudų dydžiai yra suskirstyti pagal standartinę skalę, kurioje už pirmo lygio pažeidimus maksimali bauda siekia 200 Eur, o už penkto yra neribota (iki 2015 m. už penkto lygio pažeidimus maksimali bauda siekė 5 000 Eur). Parenkant konkretų baudos dydį, turi būti atsižvelgiama į pažeidimo sunkumą ir į pažeidėjo finansinę padėtį. Pastaruoju tikslu yra numatytos 6 baudų grupės ir kiekvienai jų priskirtas pradinės atskaitos dydis (nuo 50 procentų savaitės pajamų A grupės baudos atveju iki 600 procentų savaitės pajamų F grupės baudos atveju) ir galimos ribos (nuo 25–75 procentų savaitės pajamų A grupės baudos atveju iki 500–700 procentų savaitės pajamų F grupės baudos atveju). Greičio ribojimų pažeidimai baudžiami pagal atskirą baudų suskirstymą į 3 grupes[305].

Taigi, Europos valstybėse nėra vieningos administracinės atsakomybės sampratos ir jos įgyvendinimo. Netgi valstybėse, kurių teisinis reguliavimas istoriškai buvo praktiškai toks pat kaip Lietuvos ir kurios ir šiuo metu, taip pat kaip ir Lietuva, patiria ES reguliavimo įtaką (Latvija, Estija), teisinis administracinės atsakomybės reguliavimas yra kitoks, nei šiuo metu įtvirtinta Lietuvoje. Nors Latvijoje galiojantis reguliavimo modelis buvo panašiausias į Lietuvos, tačiau Latvijoje 2020 m. įsigaliojo pakeitimai, sukūrę vieną skėtinį įstatymą atsakomybės taikymo bendrosioms taisyklėms ir procedūrai, taip suvienodinant ir supaprastinant administracinės atsakomybės taikymą ir sujungiant jį į vieningą sistemą. Tuo tarpu Estija priėmė sprendimą visiškai pakeisti administracinės atsakomybės teisinio reguliavimo modelį, iš esmės atsisakė administracinių teisės pažeidimų kaip atskiros kategorijos ir nusprendė kvalifikuoti tokius pažeidimus kaip mažiau pavojingą nusikalstamų veikų kategoriją. Panašus reguliavimas Lietuvoje galėtų būti, jei būtų nuspręsta administracinius pažeidimus perkvalifikuoti baudžiamaisiais nusižengimais. Pažymėtina, kad Estijos teisėje aptariama reforma buvo įgyvendinta keleri metai po to, kai Lietuvoje buvo priimtas naujas BK, numatantis juridinių asmenų baudžiamąją atsakomybę bei suskirstantis nusikalstamas veikas į baudžiamuosius nusižengimus ir nusikaltimus. Estijos reguliavimas iš dalies panašus į Vokietijoje galiojantį administracinės atsakomybės teisinio reguliavimo modelį. Prancūzijos teisiniame reguliavime, lyginant jį su Lietuvos, daroma aiškesnė takoskyra tarp tokių administracinių institucijų sprendimų, kuriais siekiama nubausti, ir tų, kurie yra administracinio pobūdžio (viešojo administravimo atitikmuo), taip pat

[304] DYSON, M, VOGEL, B. (2018). *The Limits of Criminal Law.* P. 274-283.

[305] Lietuvos Respublikos Seimo kanceliarijos informacijos ir komunikacijos departamento tyrimų skyrius. *Administracinių baudų dydžio reglamentavimas Europos Sąjungos valstybėse narėse. Analitinė apžvalga 20/04*.

akcentuojamas visų EŽTK 6 straipsnio garantijų taikymas tokio baudimo atvejais, kurių tikslas yra nubausti pažeidėją. Tuo tarpu iš visų vertintų valstybių išsiskiria Jungtinės Karalystės administracinės atsakomybės teisinis reguliavimas, kuriame administraciniai pažeidimai kaip atskira pažeidimų kvalifikavimo kategorija nėra išskirta. Tačiau Jungtinėje Karalystėje nustatytos išsamios baudų individualizavimo taisyklės. Šis pavyzdys atskleidžia dar vieną galimą administracinės atsakomybės teisinio reguliavimo alternatyvą.

Lyginamosios analizės tikslais yra vertinama ir tai, kad administracinės atsakomybės institutas yra žinomas ir Europos Sąjungos teisėje[306], todėl analizuojama ir ES administracinės atsakomybės samprata. Vystantis ES teisiniam reguliavimui, ilgainiui iškilo poreikis numatyti instrumentus, kurie padėtų efektyviai įgyvendinti ES teisę[307]. Tokių prievartos priemonių pagrindas yra lojalaus bendradarbiavimo principas: ES Teisingumo Teismas nustatė, kad valstybės narės turi teisę, o kai kuriais atvejais – pareigą nacionalinėje teisėje numatyti atsakomybę už ES teisės pažeidimus net tuo atveju, jei ES pirminė ar antrinė teisė tiesiogiai nenumato tokios galimybės. Valstybė narė gali pati pasirinkti, kokios prigimties priemones ji nustato, tačiau pasirinktos priemonės turi būti efektyvios, proporcingos ir atgrasančios.

Vienas iš svarbiausių administracinės atsakomybės ES lygmeniu pavyzdžių – reglamentas Nr. 2988/95[308]. Pažymėtina, kad ES teisiniame reguliavime dažniau sutinkamas ne valstybių narių nacionalinėse sistemose įprastas terminas „administracinės sankcijos“, o terminai „nuobaudos“ arba „priemonės“. Būtent tokios sąvokos naudojamos ir reglamente Nr. 2988/95. Priemonėmis siekiama pataisyti pažeidimą padariusio asmens elgesį, tuo tarpu nuobaudos tikslas yra nubausti pažeidėją. Kaip priemonės, galimos taikyti asmenims, yra įtvirtinti įpareigojimas sumokėti nustatytas sumas arba grąžinti neteisėtai įgytas sumas, visiškas arba dalinis užstato nusavinimas, kuris buvo pateiktas kartu su paskirtos sumos prašymu arba tada, kai buvo gautas išankstinis mokėjimas. Reglamento 2988/95 4 straipsnio 4 dalyje *expressis verbis* nurodoma, kad numatytos priemonės nelaikomos nuobaudomis, jos gali būti taikomos padarius bet kokį pažeidimą. Tuo tarpu nuobaudos yra išvardytos 5 straipsnyje ir jos gali būti taikomos tik padarius pažeidimus, kurie pasižymi tyčia arba aplaidumu. Nustatytas platus spektras nuobaudų: bauda, reikalavimas sumokėti didesnę sumą

[306] MERCKX, D. (2006). *Sanctioning economic crime. An integrated policy.* Brussels: VUB Brussels University Press. P. 197-198.

[307] Šiuo aspektu minėtina ir tai, kad dar 1976 m. Komisija buvo parengusi Sutarties pakeitimus dėl bendrų baudžiamosios teisės nuostatų, kuriomis būtų siekiama ginti Bendrijos finansinius interesus, tačiau šie projektai nebuvo svarstomi. MERCKX, D. (2006). *Sanctioning economic crime. An integrated policy.* P. 201-202.

[308] Pažymėtina, kad būtent šiuo reglamentu buvo siekta sukurti teisinio reguliavimo gaires tolimesniam Bendrijos taikytinų sankcijų reguliavimui. HAEKKERUP, N. (2001). *Controls and Sanctions in the EU law*. Kopenhaga: DJOF Publishing Copenhagen. P. 143.

negu neteisėtai gauta arba vengiama mokėti suma (gali būti pridedamos palūkanos, tačiau jos neturi būti didesnės, nei būtina tam, kad būtų atgrasyta nuo pažeidimo), visiškas ar dalinis Bendrijos taisyklėmis suteiktos naudos panaikinimas (gali būti taikoma, net jei buvo pasinaudota tik dalimi tokios naudos), naudos nesuteikimas arba panaikinimas tam tikrą laikotarpį po pažeidimo, laikinas patvirtintos ar pripažintos teisės dalyvauti Bendrijos pagalbos sistemoje, užstato ar depozito nusavinimas arba neteisėtai grąžinto užstato atstatymas, taip pat ir kitos, išimtinai ekonominio pobūdžio nuobaudos, kurios savo pobūdžiu ir taikymo sritimi yra lygiavertės.

Reglamento Nr. 2988/95 5 straipsnio 2 dalyje nustatoma, kad už kitus pažeidimus gali būti taikomos tik tokios numatytos nuobaudos, kurios negali būti prilyginamos baudžiamajai atsakomybei ir kurios yra būtinos. ESTT, tyręs Reglamente 2988/95 numatytų nuobaudų ir priemonių prigimtį, nurodė, kad subjektui gaunant pagalbą iš Bendrijos, jis turi sutikti pateikti visas garantijas dėl savo patikimumo, todėl šie instrumentai yra specifinis administracinis instrumentas, viena iš pagalbos schemos sudėtinių dalių, kuria siekiama užtikrinti tinkamą Bendrijos lėšų naudojimą. Taigi, suponuojama, kad tokie instrumentai negali būti laikomi bausme, jei asmuo dėl jų taikymo sutiko sutartimi. Tuo tarpu generalinis advokatas, dalyvavęs bylos nagrinėjime, nurodė, kad tam, kad instrumentas būtų prilyginamas baudžiamajai sankcijai, jis turi turėti pažeidėjo socialinį arba etinį pasmerkimo elementą, o be to, taikoma priemonė gali būti perkeliama trečiajam asmeniui kaip kompensacija, jei taip susitariama.

Administracinė atsakomybė pagal ES teisę nepasižymi tais pačiais kaltės nustatymo standartais kaip baudžiamoji atsakomybė: dažnu atveju taikomas griežtos atsakomybės standartas, reiškiantis, kad pakanka įrodyti, jog buvo padarytas pažeidimas. Tačiau net ir tokiu atveju galioja kai kurios išimtys, susijusios su teise neteikti įrodymų prieš save, įrodinėjimo našta. Visgi, griežtoji administracinė atsakomybė nėra savaime nesuderinama su Bendrijos teise. Svarbu, ar konkreti nuobauda gali būti prilyginama atsakomybei pagal baudžiamąją teisę, kadangi asmeniui turi būti taikomos tokios garantijos kaip teisė į gynybą, teisė neteikti parodymų prieš save, apsauga nuo nepagrįsto pareigūnų įsibrovimo į verslo ar namų patalpas, o taip pat ir procesinės garantijos.[309] Pažymėtina, kad pirmuosiuose ESTT sprendimuose ir generalinių advokatų nuomonėse buvo pateikta savita Bendrijos sankcijų samprata, kuri nebūtinai atspindi tradiciškai žinomas nacionalines valstybių narių kategorijas, tokiu būdu buvo sukurtas savitas Bendrijos administracinių sankcijų institutas[310]. Nors administracinių sankcijų instituto pradžioje buvo siekta išlaikyti griežtą

[309] JANSEN, O. (2013). *Administrative sanctions in the European Union*. P. 609-639. DE MOOR-VAN VUGT, A. (2012). Administrative sanctions in EU Law. *Review of European Administrative Law*, 5-41.
[310] MERCKX, D. (2006). *Sanctioning economic crime. An integrated policy.* P. 198-201.

administracinių sankcijų atribojimą nuo baudžiamosios atsakomybės[311] (toks sprendimas paaiškintinas tuo, kad baudžiamoji teisė nepateko į Bendrijos kompetenciją), tačiau ES rengiantis prisijungti prie EŽTK ir išplėtus ES kompetenciją, šių kategorijų tarpusavio ryšio nustatymas būtų naudingas, siekiant identifikuoti asmenims taikytinų garantijų apimtį[312]. Teisės moksle buvusi ES sankcijų sistema buvo įvardijama kaip trinarė, kurioje egzistuoja administracinės priemonės, administracinės nuobaudos ir baudžiamosios nuobaudos[313]. Kaip minėta, aiškaus šių kategorijų atribojimo nėra pateikiama, tačiau paprastai vadovaujamasi šiais kriterijais: 1) teisinėmis pasekmėmis, kurias sukelia taikoma priemonė, ir ar tokios pasekmės gali būti laisvės atėmimas; 2) požymiu, kad administracines sankcijas paprastai taiko administracinės institucijos; 3) palyginimu, ar panaši nuobauda nacionalinėje teisėje priskirtina baudžiamajai atsakomybei; 4) sankcijos taikymo neišvengiamumas[314] bei 5) nuobaudos tikslas ir ar taikoma nuobauda moraliai smerkia pažeidimą[315]. Administracinių sankcijų taikymo galimybė ES lygmenyje (kuomet sankcijas privatiems nacionaliniams subjektams tiesiogiai taiko institucijos) buvo numatyta ir kitose srityse: ne tik ginant ES finansinius interesus, bet ir konkurencijos, finansų rinkų srityje. Be to, kai kuriose srityse ES teisė nustato, kad valstybės narės savo teisinėse sistemose turi įtvirtinti administracinę atsakomybę arba ne mažiau efektyvią atsakomybę (veiksmingas, proporcingas ir atgrasančias priemones) už veikas, draudžiamas ES teisės.

Kaip kitas pavyzdys analizuotinas Reglamentas 1/2003, nustatantis atsakomybę už konkurencijos teisės pažeidimus. Būtent šis reglamentas yra taikomas dažnai, o tokie atvejai sulaukia daug žiniasklaidos dėmesio valstybėse narėse. Reglamento 1/2003 23 straipsnyje (skyriuje „Nuobaudos“) įtvirtinta, kad už numatytus pažeidimus Komisija įmonėms arba įmonių asociacijoms gali skirti baudas, neviršijančias 10 procentų jų bendrosios apyvartos praėjusiais ūkiniais metais. 24 straipsnyje įtvirtinama kita nuobaudos rūšis – teisė Komisijai skirti įmonėms ar įmonių asociacijoms periodines baudas iki 5 procentų vidutinės dienos apyvartos praėjusiais ūkiniais metais. Reglamente 1/2003 taip pat nustatyti nubaudimo ir nuobaudos vykdymo terminai bei aplinkybės, vertintinos skiriant nuobaudą. Reglamento 23 straipsnio 5 dalyje nurodyta ir tai, kad tokios baudos nėra baudžiamosios teisės pobūdžio. Taigi, Reglamentu 1/2003 nustatoma Komisijos tiesiogiai valstybių narių ūkio subjektams taikytina atsakomybė, kuri nėra baudžiamojo pobūdžio, tačiau kuri gali siekti net iki 1 procento ūkio subjekto metinių pajamų.

---

[311] Ibidem, p. 209.
[312] DE MOOR-VAN VUGT, A. (2012). Administrative sanctions in EU Law. P. 40-41.
[313] HAEKKERUP, N. (2001). *Controls and Sanctions in the EU law.* P. 142-144.
[314] Angl. *certainty with which a penalty will follow a breach*.
[315] HAEKKERUP, N. (2001). *Controls and Sanctions in the EU law.* P. 159-161.

Pažymėtina, kad nors ankstyvojoje ESTT praktikoje, analizuojančioje administracines sankcijas, buvo vengiama jų prilyginimo baudžiamosioms dėl ribotos ES kompetencijos baudžiamosios teisės srityje, vėlesnėje praktikoje ESTT pripažino, kad konkreti administracinė sankcija yra baudžiamojo pobūdžio, todėl asmenims turi būti taikomos EŽTK 6 straipsnyje nustatytos garantijos. Kita vertus, ir dabartinis teisinis reguliavimas yra pasikeitęs nuo tada, kuomet buvo priimtas Reglamentas 2988/95. Kai kurias garantijas, panašias į EŽTK 6 straipsnio, nustato ir ES Chartija: 47 straipsnyje nustatyta teisė į veiksmingą teisinę gynybą ir teisingą bylos nagrinėjimą, 48 straipsnyje – nekaltumo prezumpcija ir teisė į gynybą, 49 straipsnyje – teisėtumo ir nusikalstamos veikos bei bausmės proporcingumo principai, 50 straipsnyje – teisė nebūti du kartus baudžiamam už tą pačią nusikalstamą veiką. Viena vertus, ES Chartijos suteikiamos garantijos nėra siejamos išimtinai su baudžiamąja atsakomybe. Kita vertus, kai kurios ES Chartijos nuostatos visgi suponuoja garantijas asmenims, kuriems taikoma atsakomybė, panaši į baudžiamąją, taigi, nustatytos taisyklės susiejamos su „nusikalstamų veikų“ sąvoka[316]. Vėlesnėje ES praktikoje[317] remiamasi *Engel* kriterijais, tačiau kai kuriais atvejais nurodoma, kad tol, kol ES neprisijungė prie EŽTK, EŽTK nėra formaliai į ES teisinę sistemą integruota teisės priemonė, todėl, siekiant užtikrinti ES ir Chartijos darną, o taip pat ir ES bei EŽTT autonomiją, visų pirma vertintinos ES Chartijos nuostatos[318]. Tokį pažiūrį pagrindžia ir pati ES Chartija, kurios 52 straipsnio 3 dalyje nustatyta, kad atvejais, kuomet ES Chartijoje nurodytos teisės atitinka EŽTK garantuojamas teises, jų taikymo sritis yra tokia, kaip numatyta EŽTK, tačiau tai nereiškia, kad ES teisėje negali būti nustatyta didesnė apsauga.[319] Toks pokytis gali būti grindžiamas ir tuo, kad po Lisabonos sutarties ES buvo suteikta platesnė kompetencija baudžiamosios teisės srityje.

ES sprendimai dėl su baudžiamąja atsakomybe susijusių garantijų daro įtaką ir administracinei atsakomybei, nors ES ir turi ribotą kompetenciją baudžiamosios teisės srityje. Teisės moksle nurodoma, kad ES gali priimti teisės aktą baudžiamosios teisės srityje tik tuo atveju, jei konkretus tikslas būtų efektyviau

[316] Žr., pvz., ES Chartijos 49 straipsnio 1 dalies, 50 straipsnio 1 dalies nuostatas.

[317] Žr., pvz., *Lukasz Marcin Bonda* [ESTT], Nr. C-489/10, [2012 m. birželio 5 d.]. ECLI:EU:C:2012:319.

[318] *Garlson Real Estate SA* [ESTT], Nr. C-537/16, [2018 m. kovo 20 d.]. ECLI:EU:C:2018:193; *Menci* [ESTT], Nr. C-524/15, [2018 m. kovo 20 d.]. ECLI:EU:C:2018:197.

[319] MARINO, G. (2015). *Limitation of administrative penalties by the European Convention of Human Rights and the EU Charter of Fundamental Rights: Thematic Report* [interaktyvus]. Prieiga per internetą: http://www.eatlp.org/uploads/public/2015/Section4_Marino.pdf [žiūrėta 2019 m. balandžio 19 d.].

pasiektas sprendimus priimant ES lygmenyje.[320] Sutarties dėl ES veikimo 83 straipsnyje įtvirtinti pagrindai ir atvejai, kuomet ES gali priimti teisės aktus baudžiamosios teisės srityje. Toks reguliavimas gali būti tik minimalios taisyklės dėl nusikalstamų veikų ir sankcijų apibrėžimo sunkių, tarpvalstybinio pobūdžio nusikaltimų atvejais, konkrečiai nurodytose srityse[321]. To paties straipsnio 2 dalyje įtvirtinta, kad tais atvejais, kai teisės aktų nuostatų suderinimas yra būtinas užtikrinti ES politikos veiksmingą įgyvendinimą, direktyvose gali būti nustatytos būtinos taisyklės dėl nusikalstamų veikų ir sankcijų apibrėžimo. Vadovaujantis šiais pagrindais buvo priimti ES teisės aktai, reguliuojantys ir baudžiamosios atsakomybės sritį. Tokie teisės aktai yra priimti dėl korupcijos viešajame ir privačiame sektoriuose, sukčiavimo, susijusio su ES finansiniais interesais, pinigų plovimo, eurų padirbinėjimo, sukčiavimo negrynosiomis mokėjimo priemonėmis ir jų klastojimo, neteisėtos migracijos, prekybos žmonėmis, atakų prieš informacines sistemas, seksualinio vaikų išnaudojimo ir vaikų pornografijos, nusikalstamų organizacijų, terorizmo, neteisėtos narkotikų apyvartos, neteisėto įdarbinimo, aplinkos apsaugos pažeidimų, tam tikrų rasizmo ir ksenofobijos apraiškų bei formų, o taip pat ir dėl asmens išdavimo pagal Europos arešto orderį, turto konfiskavimo, teistumo kitoje ES valstybėje narėje reikšmės[322]. Taigi, ES teisė daro įtaką Lietuvos baudžiamajai, o kartu ir administracinei atsakomybei tiek teisėkūros, tiek ir teisingumo vykdymo aspektais.

Atkreiptinas dėmesys ir į tai, kad ES priima ne tik į teisinį reguliavimą, bet ir į teisėkūros politiką nukreiptus teisės aktus. Vienas svarbiausių tokių teisės aktų pavyzdžių – Komisijos komunikatas KOM ((2011) 573 galutinis)[323], kuriame ne tik pabrėžiama baudžiamosios atsakomybės kaip *ultima ratio* priemonės svarba, bet ir nurodoma, kad ES baudžiamąjį įstatymą gali priimti tik tuo atveju, jei to paties tikslo negalima pasiekti kitomis nacionalinėmis, regioninėmis ar vietos priemonėmis. Vadovaujantis subsidiarumo, pagarbos žmogaus teisėms, būtinumo, proporcingumo ir teisinio tikrumo principais, tokiems atvejams įvertinti yra keliami du klausimai: ar naujos priemonės yra reikalingos ir kokios

[320] ŠVEDAS, G. (2014). Europos Sąjungos baudžiamoji teisė ir jos įtaka Lietuvos baudžiamosios teisės bendrosios dalies institutams. In *Europos Sąjungos teisės įtaka Lietuvos teisinei sistemai,* Vilnius, p. 135-160. P. 141-143.

[321] Terorizmas, prekyba žmonėmis bei seksualinis moterų ir vaikų išnaudojimas, neteisėta prekyba narkotikais, neteisėta prekyba ginklais, pinigų plovimas, korupcija, mokėjimo priemonių klastojimas, kompiuteriniai nusikaltimai ir organizuotas nusikalstamumas.

[322] ŠVEDAS, G. et. al. (2019). *Lietuvos baudžiamoji teisė. Bendroji dalis. 1 knyga.* Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla. P. 100-103.

[323] Europos Komisijos 2011 m. rugsėjo 20 d. komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir regionų komitetui KOM(2011) 573 ES baudžiamosios teisės politikos kūrimas. Veiksmingo ES politikos įgyvendinimo užtikrinimas baudžiamosios teisės priemonėmis. OL L 280, p. 52.

rūšies priemonės turėtų būti taikomos[324]. Panaši pozicija buvo išreikšta ir ES Parlamento rezoliucijoje dėl ES požiūrio į baudžiamąją teisę 2010/2310 (INI).[325]Dabartinė teismų praktika ir ES teisinis reguliavimas sudaro prielaidas administracines sankcijas prilyginti EŽTK 6 straipsnyje nurodytai atsakomybei, vadovaujantis ir EŽTK praktika, o taikytinas nuobaudas laiko išimtinai ne baudžiamojo pobūdžio (nepatenkančias į baudžiamosios teisės sritį), nepaisant jų griežtumo. Tokia išvada grindžiama ir tuo, kad, kaip minėta, EŽTT nesieja to, ar pažeidimas baudžiamojo pobūdžio, su tuo, kaip konkretų pažeidimą kvalifikuoja kiekviena valstybė narė. Tokia taisyklė aiškintina kaip saugiklis, kad valstybė neįgautų nepagrįstos diskrecijos vien savo valiniu sprendimu kvalifikuoti konkrečią veiką kaip baudžiamą ne baudžiamosios atsakomybės ribose ir pašalinti ją iš EŽTK 6 str. teikiamų garantijų apsaugos. Visgi, tikėtina, kad aukščiau analizuoti ESTT išaiškinimai gali būti toliau vystomi ES prisijungus prie EŽTK.

Taigi, ES teisėje yra žinomas administracinių sankcijų institutas, savo prasme panašus į Lietuvoje įtvirtintą administracinę atsakomybę. Kita vertus, Lietuvos teisėje neretai administracinė atsakomybė buvo nustatyta įgyvendinant ES teisės aktus, todėl analizuojant Lietuvos administracinės atsakomybės sampratą ir jos ypatumus, vertintinas ir ES administracinių sankcijų institutas. Taigi, ES administracinių sankcijų instituto analizė yra reikšminga ne tik kaip vienas galimo teisinio reguliavimo pavyzdžių, bet ir kaip Lietuvos administracinės atsakomybės sampratai ir teisiniam reguliavimui įtaką darantis veiksnys.

Lyginamoji analizė ir priežasčių, dariusių įtaką administracinės atsakomybės raidai, tyrimas, leidžia daryti išvadas, kad vertintos Europos valstybės yra įtvirtinusios atsakomybę, savo prasme panašią į administracinę atsakomybę, nors ir buvo pasirinkti saviti administracinės atsakomybės teisiniai reguliavimai. Vienose valstybėse administracinė atsakomybė suprantama kaip savarankiška atsakomybės rūšis (pvz., Latvija), kitose – kaip baudžiamosios teisės dalis (pvz., Estija, Vokietija). Tuo tarpu Jungtinėje Karalystėje nuobaudos už pažeidimus, Lietuvoje laikomus administraciniais, taikomos civilinės teisės reguliavimo srityje. Netgi valstybės, kurios yra panašios į Lietuvą ir kurių administracinės atsakomybės teisinis reguliavimas vienu metu buvo beveik identiškas Lietuvos (Latvija, Estija), yra įgyvendinusios kitokią administracinės atsakomybės sampratą (abi šios valstybės įgyvendino reikšmingas administracinės atsakomybės reformas). Tuo tarpu ES įgyvendintas administracinės atsakomybės reguliavimas yra *sui generis,* turintis panašumų su klasikine administracinės atsakomybės samprata, tačiau sukurtas specifiniams ES tikslams pasiekti. Tai reiškia, viena vertus, kad yra daug galimų administracinės atsakomybės

[324] ŠVEDAS, G. et. al. (2019). *Lietuvos baudžiamoji teisė.* P. 103-104.
[325] Ibidem, p. 104.Europos Parlamento 2012 m. gegužės 22 d. rezoliucija dėl ES požiūrio į baudžiamąją teisę (2010/2310(INI)), 2013/C 264 E/02. OL C 264E, p. 7.

sampratos ir teisinio reguliavimo variantų. Kita vertus, tai kartu įrodo, kad esamas teisinis reguliavimas, narystė ES, istorinė patirtis ar kitos priežastys neatima iš Lietuvos alternatyvų administracinę atsakomybę įgyvendinti kitais būdais, nei pasirinkta šiuo metu.

1.1.5. Administracinės atsakomybės teisinio reguliavimo modelis Lietuvoje

Ištyrus administracinės atsakomybės sampratą, teisinį reguliavimą Lietuvoje bei palyginus jį su pasirinktų užsienio valstybių ir ES panašių teisinių santykių reglamentavimu, analizuojamas Lietuvos įstatymų leidėjo nustatytas administracinės atsakomybės teisinio reguliavimo modelis Lietuvoje.

Kiekviena valstybė pasirenka, kokią atsakomybės už viešosios teisės pažeidimus sistemą siekia sukurti ir pagal tai nustato teisinį reguliavimą. Valstybių praktika šiuo klausimu skiriasi, išskiriami trys skirtingi atsakomybės, kuri Lietuvoje kvalifikuojama kaip administracinė, variantai: administracinė atsakomybė nėra išskiriama kaip savarankiška atsakomybės rūšis, o yra integruota į valstybės baudžiamosios atsakomybės sistemą (pvz., Estija); administracinė atsakomybė, nors ir yra išskirta kaip savarankiška atsakomybės rūšis, tačiau yra baudžiamosios prigimties, (pvz., Lietuva, Vokietija, Austrija, Čekija, Latvija, Juodkalnija, Nyderlandai, Norvegija, Serbija, Portugalija, Ispanija); administracinė atsakomybė yra savarankiška atsakomybės rūšis, kuri nėra baudžiamosios prigimties (pvz., Kipras, Prancūzija, Vengrija, Malta). Būtent baudžiamosios atsakomybės ir administracinės atsakomybės santykis konkrečioje valstybėje yra vienas iš faktorių, lemiančių administracinės atsakomybės reguliavimo specifiką.

Administracinės atsakomybės teisiniai santykiai susiklosto tarp asmens (fizinio ar juridinio) ir valstybės (veikiančios per teismus ir viešojo administravimo subjektus) dėl asmens atlikto administracinio teisės pažeidimo (plačiąja prasme). Šių santykių turinys apima pačią draudžiamą veiką (nusižengimo sudėtį), jos tyrimą, atsakomybės už jos padarymą taikymą bei įgyvendinimą ir atvejus, kuomet atsakomybė nekyla. Su administracine atsakomybe betarpiškai susijęs ir administracinių nusižengimų procesas bei administracinis procesas ta apimtimi, kiek reguliuojami ginčai dėl administracinės atsakomybės (atsakomybės dėl administracinės teisės pažeidimų) taikymo. Taigi, su administracinės atsakomybės taikymu yra susijęs platus spektras teisinių santykių, kurie apima ir bylų dėl administracinės atsakomybės skyrimo tyrimą bei nagrinėjimą (procedūrą), ir ginčų nagrinėjimą (procesą).

Pagal tai, kaip valstybė pasirenka reguliuoti administracinę atsakomybę, įstatymų leidėjas sukuria tam tikrą administracinės atsakomybės teisinio

reguliavimo modelį[326]. Konkrečių modelį sudarančių elementų analizė leidžia atskleisti administracinės atsakomybės teisinio reguliavimo specifiką, o taip pat ir atriboti administracinę atsakomybę nuo baudžiamosios atsakomybės bei lyginti esamą administracinės atsakomybės modelį su kitose valstybėse įtvirtintu teisiniu reguliavimu. Terminas „modelis“ (suprantamas kaip atsakomybės teisinio reguliavimo modelis) Lietuvos teisės mokslo darbuose yra naujas ir pradėtas naudoti tik 2020 m. J. Paužaitės-Kulvinskienės[327]. Nurodomame darbe kaip administracinės atsakomybės modelio bruožai išskiriami materialiniai (administracinės atsakomybės taikymo sąlygos ir sankcijų tipai, įskaitant juridinio asmens kaip atsakomybės taikymo subjekto kaltės nustatymo ypatumus, o taip pat administracinės atsakomybės paskirtis ir funkcijos), instituciniai (atsakomybę taikančių subjektų sistema) ir procedūriniai (įskaitant ir baudžiamosios atsakomybės įtaką). Taip pat išskiriami principai ir konstituciniai imperatyvai, darantys įtaką administracinės atsakomybės teisinio reguliavimo modeliui (įskaitant ir administracinės atsakomybės santykį su baudžiamąja atsakomybe). Šioje dalyje atliktas tyrimas leidžia daryti išvadą, kad administracinė atsakomybė yra savarankiška atsakomybės rūšis, taikoma fiziniams ar juridiniams asmenims už ANK arba specialiuosiuose įstatymuose draudžiamus administracinius nusižengimus, gimininga su baudžiamąja atsakomybe. Ši administracinės atsakomybės samprata kaip administracinės atsakomybės teisinio reguliavimo modelio elementus leidžia išskirti administracinės atsakomybės subjektą,

[326] Užsienio teisės mokslo literatūroje frazė „atsakomybės modelis“ nėra nauja ir paprastai yra sutinkama darbuose, analizuojančiuose juridinių asmenų atsakomybę ir jos sistemą. Aptariamame kontekste žodis „modelis“ yra suprantamas kaip teisinio reguliavimo sistema: pavyzdžiui, nurodoma, kad bus analizuojami skirtingi atsakomybės taikymo už nusikalstamas veikas bendrovių interesais modeliai (DE MAGLIE, C. (2005). Models of corporate criminal liability in comparative law. *Washington University Global Studies Law Review*, 4, 3, 547-566. P. 548-549). Šiuo tikslu analizuojamas platus klausimų spektras, pavyzdžiui, kas gali būti baudžiamosios atsakomybės subjektu, už kokias veikas gali būti taikoma atsakomybė, su subjektyviąja pažeidimo puse susijusios aplinkybės, atsakomybe siekiami tikslai. „Modelio“ terminas taip pat naudojamas užsienio mokslo darbuose juridinio atsakomybės teorijoms įvardyti (Žr., pvz., TOVANEN, M. (2009). Trust, business ethics and crime prevention – corporate criminal liability in Finland. *Jurisprudencija,* 1(115), 335-358, CAVANAGH, N. (2011). Corporate Criminal Liability: An Assessment of the Models of Fault. *The Journal of Criminal Law,* 75, 414-440). Naujesniuose mokslo darbuose tyrimo objekto apibrėžimas žodžiu „modelis“ naudojamas ir analizuojant baudžiamosios atsakomybės už dirbtinio intelektinio programų atliktus pažeidimus sistemas (modelius) (HALLEVY, G. (2019). *The basic models of criminal liability of AI systems and outer circles* [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3402527 [žiūrėta 2020 m. sausio 24 d.]). Taigi, pats terminas „modelis“ užsienio teisės mokslo darbuose nėra naujas ir kai kuriais atvejais yra naudojamas teisinės atsakomybės reguliavimo sistemai apibrėžti.

[327] PAUŽAITĖ-KULVINSKIENĖ, J. (2021). Administrative Liability in Lithuania: The Model of Corporate Administrative Liability Iš: ŠVEDAS, G., MURAUSKAS, D. (Eds.) *Legal Developments During 30 Years of Lithuanian Independence Overview of Legal Accomplishments and Challenges in Lithuania*. Springer, 2021, 261-285.

administracinę atsakomybę reguliuojančių teisės aktų sistemą, administracinės teisės pažeidimo (nusižengimo) sudėtį ir administracinės atsakomybės įgyvendinimą. Papildomai pažymėtina, kad, kaip buvo nustatyta šioje tyrimo dalyje, administracinė atsakomybė neretai yra taikoma viešojo administravimo subjektų, o teismams yra perduotas ginčų dėl administracinės atsakomybės nagrinėjimas. Todėl šie aspektai – subjektas, taikantis administracinę atsakomybę, administracinės atsakomybės taikymas ir ginčai dėl administracinės atsakomybės taikymo taip pat yra administracinės atsakomybės teisinio reguliavimo modelio dalis.

Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, išskiriami šie administracinės atsakomybės teisinio reguliavimo modelio elementai: 1) administracinės atsakomybės subjektas; 2) subjektas, taikantis administracinę atsakomybę; 3) administracinę atsakomybę nustatantis reguliavimas; 4) administracinės teisės pažeidimo (nusižengimo) sudėtis; 5) administracinės atsakomybės bylų nagrinėjimas (procedūra); 6) administracinės atsakomybės įgyvendinimas; 7) ginčai dėl administracinės atsakomybės taikymo. Nors šie elementai grupuojami kitaip, tačiau iš esmės sutampa su kitais Lietuvos teisės mokslo analizuotais administracinės atsakomybės teisinio reguliavimo modelio aspektais[328]. Atkreiptinas dėmesys, kad pirmoje tyrimo dalyje dalis šių aspektų buvo analizuoti kaip teisės moksle pateikti administracinės atsakomybės ir baudžiamosios atsakomybės atribojimo kriterijai. Analizuojant kiekvieną administracinės atsakomybės teisinio reguliavimo modelio elementą, galima daryti išvadą, kad Lietuvos įstatymų leidėjas pasirinko nustatyti tokį administracinės atsakomybės teisinio reguliavimo modelį:

1) administracinės atsakomybės subjektas: administracinė atsakomybė taikytina fiziniams asmenims ir ūkio subjektams (kurie gali būti juridiniai ir fiziniai asmenys). Administracinė atsakomybė pagal ANK taikoma fiziniams asmenims, įskaitant ir juridinių asmenų vadovus ar kitus atsakingus asmenis, kai atsakomybė taikoma už juridinio asmens veikloje padarytą nusižengimą. Ūkio subjektai, įskaitant ir juridinius asmenis, administracinėn atsakomybėn traukiami už specialiaisiais įstatymais, reguliuojančiais ūkio subjektų veiklą, draudžiamų veikų padarymą. Svarbu ir tai, kad specialiųjų įstatymų pagrindu atsakomybė taikytina ir fiziniams asmenims ne tik savarankiškai vykdantiems veiklą, bet ir, pavyzdžiui, ūkio subjektų vadovams. Detaliau analizuojama antroje šio tyrimo dalyje.

2) subjektas, taikantis administracinę atsakomybę: administracinę atsakomybę taiko teismas arba viešojo administravimo subjektai. Administracinę atsakomybę pagal specialiuosius įstatymus visais atvejais taiko viešojo administravimo subjektai, tyrę pažeidimą, kuriems pavesta atlikti konkretaus

[328] PAUŽAITĖ-KULVINSKIENĖ, J. (2021). Administrative Liability in Lithuania. P. 261-285.

specialiojo įstatymo įgyvendinimo priežiūrą ir kontrolę. Administracinę atsakomybę pagal ANK yra pavesta taikyti institucijoms ar pareigūnams, kuriems pavesta tirti konkrečius pažeidimus. Tik dėl kai kurių pažeidimų atsakomybę pagal ANK pavesta taikyti teismui. Šis reguliavimas yra gana naujas, priimtas tik 2021-06-17. Detaliau analizuojama antroje šio tyrimo dalyje.

3) administracinę atsakomybę nustatantis reguliavimas: šis aspektas buvo detaliai nagrinėtas pirmoje šio tyrimo dalyje, todėl toliau yra pateikiamos atliktą analizę apibendrinančios pastabos. Administracinė atsakomybė taikytina pagal ANK arba pagal specialiuosius įstatymus. ANK nustato ir draudžiamas veikas, ir bendrąsias administracinės atsakomybės taikymo sąlygas, ir atsakomybės taikymo procedūrą bei ginčų nagrinėjimo teiseną. Specialieji įstatymai paprastai nustato draudžiamas veikas, tuo tarpu atsakomybės taikymo procedūra reguliuojama įvairiai: dauguma specialiųjų įstatymų šį klausimą reglamentuoja neišsamiai, du specialieji įstatymai nukreipia į ANK ir tik keli specialieji įstatymai išsiskiria išsamiu teisiniu reglamentavimu. Siekiant suvienodinti kai kuriuos administracinės atsakomybės pagal specialiuosius įstatymus taikymo klausimus, Viešojo administravimo įstatymas buvo papildytas nuostatomis dėl ūkio subjektų priežiūros ir administracinės atsakomybės taikymo. Be to, EŽTT yra išaiškinęs, kad atsakomybei galint užtraukti tokius pat rimtus padarinius kaip baudžiamoji, asmeniui turi būti taikomos minimaliai tokios pat garantijos kaip baudžiamosios atsakomybės atveju, nepaisant to, kaip atsakomybė yra kvalifikuojama nacionalinėje teisėje. Taigi, administracinės atsakomybės teisiniam reguliavimui įtaką daro ir baudžiamosios atsakomybės teisinis reguliavimas.

4) administracinio nusižengimo (teisės pažeidimo) sudėtis: administracinė atsakomybė taikytina už tokius veiksmus ar neveikimą, kurie atitinka veikos, už kurią numatyta administracinė atsakomybė, požymius. Specialieji įstatymai išsamiai nereglamentuoja visų administracinio teisės pažeidimo sudėties elementų. Kitoje šio tyrimo dalyje analizuojami tik tokie administracinio teisės pažeidimo sudėties elementai, kurie yra bendrojo pobūdžio.

5) administracinės atsakomybės bylų nagrinėjimas (procedūra): administracinės atsakomybės bylų nagrinėjimo taisyklės administracinę atsakomybę taikant pagal ANK yra nustatytos pačiame ANK. Administracinę atsakomybę taikant pagal specialiuosius įstatymus, administracinės atsakomybės bylų nagrinėjimo taisyklės yra reglamentuotos kiekviename specialiajame įstatyme (išimtis – finansų sektorių reguliuojantys specialieji įstatymai, nukreipiantys į Lietuvos banko įstatymą, ir Užimtumo įstatymas, Statybos įstatymas bei Teritorijų planavimo įstatymas, nukreipiantys į ANK). Lyginant specialiuosius įstatymus, administracinės atsakomybės bylų nagrinėjimas yra reglamentuojamas nenuosekliai, nustatant ne tik kitokias bylų nagrinėjimo taisykles, bet ir pasirenkant skirtingą reguliavimo išsamumą. Probleminiai

administracinės atsakomybės bylų nagrinėjimo (procedūros) aspektai yra nagrinėjami antroje šio tyrimo dalyje.

6) administracinės atsakomybės įgyvendinimas: dažniausias administracinės atsakomybės įgyvendinimo būdas – paskirtos administracinės atsakomybės vykdymas, numatytas tiek ANK, tiek ir specialiuosiuose įstatymuose. Tuo tarpu alternatyvūs administracinės atsakomybės įgyvendinimo būdai nėra išsamiai reglamentuoti: nei ANK, nei specialieji įstatymai nenumato atleidimo nuo administracinės nuobaudos (poveikio priemonių), ANK yra nustatyta tik viena sąlyga, kuriai esant asmuo atleidžiamas nuo administracinės atsakomybės (pranešėjo atleidimas nuo administracinės atsakomybės). Kita vertus, ANK reguliavimas sudaro pagrindą teigti, kad, nors ir neįvardijant *expresis verbis*, tačiau ANK nustato tam tikras galimybes atleisti asmenį nuo administracinės nuobaudos vykdymo arba nuo administracinės atsakomybės. Detaliau analizuojama antroje šio tyrimo dalyje.

7) ginčai dėl administracinės atsakomybės taikymo: ginčai dėl administracinės atsakomybės taikymo pagal ANK yra nagrinėjami ANK nustatyta tvarka bendrosios kompetencijos teismuose. Ginčai dėl administracinės atsakomybės taikymo pagal specialiuosius įstatymus nagrinėjami administraciniuose teismuose ABTĮ nustatyta tvarka (išimtys yra Statybos įstatymas ir Teritorijų planavimo įstatymas, nukreipiantys į ANK). Kai kurie probleminiai aspektai detaliau analizuojami antroje šio tyrimo dalyje.

Taigi, esamas administracinės atsakomybės modelis yra sudėtingas: fizinių asmenų ir ūkio subjektų atsakomybė skiriasi ne tik tuo aspektu, kad fiziniams asmenims atsakomybė taikoma pagal ANK, o ūkio subjektams – pagal specialiuosius įstatymus, tačiau pagal kiekvieną specialųjį įstatymą atsakomybė taikoma pagal kitokias taisykles (išimtis – finansų sektorių reguliuojantys specialieji įstatymai, nukreipiantys į Lietuvos banko įstatymą). Todėl administracinės atsakomybės modelis yra tobulintinas, siekiant suteikti jam daugiau aiškumo ir homogeniškumo.

Atskiros ūkio (veiklos) srities reguliavimas specialiaisiais įstatymais yra pragmatiškas ir sukuria ūkio subjektams aiškumą, kadangi kiekviena sritis pasižymi savo ypatumais. Šio tyrimo tikslais kvestionuotinas būtent sprendimas nustatyti skirtingas atsakomybės taikymo taisykles pagal kiekvieną specialųjį įstatymą.

Atsakomybę nustatančių nuostatų perkėlimas iš specialiųjų įstatymų į ANK labiausiai užtikrintų administracinės atsakomybės modelio homogeniškumą. Tačiau tai kartu reikštų, kad turi būti nustatomos kitokios subjektyviosios pusės (kaltės) nustatymo taisyklės, tinkančios ir fiziniams, ir juridiniams asmenims. Be to, toks sprendimas savaime reikštų, kad maksimalus baudos dydis pagal ANK tampa neapibrėžtas (specialiųjų įstatymų nustatomos baudos ir jų dydžiai detaliai analizuoti antroje šio tyrimo dalyje). ANK turėtų būti papildytas naujomis

nuobaudų rūšimis, atsakomybę sunkinančiomis ir lengvinančiomis aplinkybėmis bei kitomis taisyklėmis. Tai iš esmės reikštų naujos ANK redakcijos arba visiškai naujo kodekso priėmimą. Manytina, kad toks klausimas galėjo būti keliamas, keičiant ATPK į ANK, tačiau šiuo metu tai nebūtų praktiškas sprendimo variantas.

Kitas galimas administracinės atsakomybės teisinio reguliavimo modelio supaprastinimas siekiant užtikrinti jo suderinamumą – bendrųjų atsakomybės taikymo taisyklių apibrėžimas kitame teisės akte. Panašus atsakomybės taikymo taisyklių suvienodinimas įgyvendintas finansų sektoriuje, Lietuvos banko įstatymui išsamiai nustatant administracinės atsakomybės taikymo taisykles, o kitiems specialiesiems įstatymams juo remiantis. Šiuo tikslu gali būti priimtas atskiras įstatymas, reguliuojantis tik administracinės atsakomybės ūkio subjektams taikymą, arba tokios nuostatos galėtų būti įtrauktos į jau esantį įstatymą. Vienas iš tokių pavyzdžių – Viešojo administravimo įstatymas, kadangi jame jau dabar įtvirtintos kai kurios su ūkio subjektų administracine atsakomybe susijusios nuostatos, be to, administracinę atsakomybę už specialiųjų įstatymų pažeidimus taiko būtent viešojo administravimo subjektai. Dėl šių priežasčių administracinės atsakomybės ūkio subjektams taikymo taisyklių nustatymas Viešojo administravimo įstatyme yra pragmatiškesnis, kadangi tokiu būdu Viešojo administravimo įstatymas kompleksiškai reguliuotų visus bendruosius su ūkio subjektų priežiūra ir kontrole susijusius klausimus, įskaitant ir atsakomybės taikymo taisykles.

Kita galima alternatyva – skirtingų administracinės atsakomybės taikymo taisyklių nustatymas, sąmoningai siekiant, kad kiekvienas specialusis įstatymas papildomai reguliuotų atsakomybės taikymo taisykles.

1.2. Administracinės atsakomybės atribojimas nuo baudžiamosios atsakomybės

Ištyrus Lietuvos administracinės atsakomybės sampratą Lietuvos teisės moksle ir teismų praktikoje bei teisinį reguliavimą, toliau siekiama atriboti administracinę atsakomybę nuo kitų panašių teisinių santykių – baudžiamosios atsakomybės. Šis aspektas yra sudėtinė administracinės atsakomybės sampratos dalis, padedanti nustatyti administracinės atsakomybės vietą Lietuvos teisėje.

Administracinė atsakomybė ne tik istoriškai, bet ir šiuo metu yra glaudžiai susijusi su baudžiamąja atsakomybe, kadangi abiem atsakomybės rūšimis siekiama tų pačių tikslų (baudimo, specialiosios ir bendrosios prevencijos). Be to, kaip abiejų šių atsakomybių taikymo rezultatas yra numatyta panaši sankcijų sistema. Galiausiai, ir patys pažeidimai yra panašaus pobūdžio, t. y., taikomi už veiksmus arba neveikimą tose pačiose srityse ir neretai atsakomybės atribojimo kriterijumi tampa su konkretaus pažeidimo išraiška (veikimu ar neveikimu) susiję

požymiai, tokie kaip pažeidimo pavojingumas (pavyzdžiui, vairavimo apsvaigus nuo alkoholio atveju) ar dalyko vertė (pavyzdžiui, vagystės atveju).

Dar viena baudžiamosios atsakomybės ir administracinės atsakomybės sąsaja yra tai, kad jų raida yra tarpusavyje susijusi ir netgi priklauso viena nuo kitos. Kaip praktiniai tokio santykio pavyzdžiai gali būti nurodomi teisėkūros subjekto sprendimai dėl atsakomybės subjektui taikytinų garantijų reguliavimo, juridinių asmenų administracinės atsakomybės. Tai pagrindžia ir šiame tyrime analizuojami kazuistiniai atvejai, kuomet įstatymų leidėjui pakeitus vienos iš šių atsakomybių reguliavimą ir ignoruojant kitą, kyla atsakomybės taikymo praktikoje problemų. Todėl, siekiant nuoseklaus ir išbaigto atsakomybės teisinio reguliavimo Lietuvoje, svarbu užtikrinti aiškų ir nedviprasmišką administracinės ir baudžiamosios atsakomybės atribojimą ir sistemišką (kompleksinę) abiejų šių atsakomybių rūšių raidą.

Dėl šių priežasčių šioje tyrimo dalyje bus analizuojama baudžiamosios atsakomybės įtaka administracinei atsakomybei, baudžiamosios ir administracinės atsakomybės atribojimo kriterijai bei principo *non bis in idem* taikymas administracinės ir baudžiamosios atsakomybės atveju. Šis tyrimas atliekamas siekiant nustatyti ne tik praktinius, bet ir teorinius (vertybinius) kriterijus, kuriais remiantis yra sprendžiama, už kokias veikas taikytina baudžiamoji, o už kokias – administracinė atsakomybė. Šiems tikslams pasiekti tyrime analizuojamas administracinės atsakomybės ir baudžiamosios atsakomybės teisinis reguliavimas, siekiant identifikuoti, kokiu kriterijumi vadovaujantis konkreti veika buvo uždrausta kaip baudžiamoji veika arba kaip administracinis nusižengimas. Vertybiniam administracinės ir baudžiamosios atsakomybės atribojimo kriterijui nustatyti yra tiriama ir teismų praktika, įskaitant ir naujausią EŽTT bei ESTT praktiką principo *non bis in idem* taikymo atžvilgiu.

1.2.1. Baudžiamosios atsakomybės įtaka administracinei atsakomybei

Baudžiamosios atsakomybės raida yra susijusi su administracinės atsakomybės raida ir daro viena kitai įtaką. Paprasčiausiai tokia įtaka pastebima praktinėse situacijose, kurios atsiskleidžia keičiant vienos iš šių atsakomybės rūšių reguliavimą, tačiau lygiagrečiai nederinant kitos. Vienas ryškiausių tokių pavyzdžių – juridinių asmenų atsakomybės įtvirtinimas BK. Juridinių asmenų administracinė atsakomybė tuometiniame ATPK nebuvo įtvirtinta, o tai ženkliai nulėmė dabartinį administracinės atsakomybės teisinio reguliavimo modelį ir šiame tyrime analizuojamą problematiką. Ilgainiui, atsiradus poreikiui numatyti administracinę juridinių asmenų atsakomybę, tokia atsakomybė buvo numatyta specialiuosiuose įstatymuose, o ne ATPK, viena pagrindinių priežasčių nurodant juridinio asmens kaltės nustatymo problematiką (kuri buvo išspręsta BK). Dar nelogiškiau yra tai, kad pagal dabartinį reguliavimą juridinis asmuo gali būti

baudžiamosios atsakomybės subjektu pagal BK, bet negali būti nukentėjusiuoju (BPK 28 straipsnis). Tuo tarpu pagal ANK, juridinis asmuo negali būti administracinės atsakomybės subjektu dėl kaltės nustatymo problematikos, tačiau gali būti nukentėjusiuoju (ANK 578 straipsnis).

Vienas naujausių pavyzdžių, rodantis glaudų baudžiamosios ir administracinės atsakomybių ryšį – praktikoje kilusi kuriozinė situacija, susiklosčiusi įstatymų leidėjui siekiant kovoti su vairavimu apsvaigus. Įstatymų leidėjas įtvirtino[329] baudžiamąją atsakomybę tuo atveju, jei vairuojama apsvaigus nuo alkoholio, o vairuotojo kraujyje buvo daugiau nei 1,5 promilės alkoholio[330] – iki šių pakeitimų už tokius veiksmus buvo taikoma administracinė atsakomybė. Tačiau įstatymų leidėjas neįvertino ir nepakeitė tuo metu galiojusių ANK 422 straipsnio 7 ir 9 dalių nuostatų, pagal kurias asmeniui, atsisakiusiam (vengusiam) pasitikrinti blaivumą, buvo taikytina bauda (kaip administracinė atsakomybė), kuri iki analizuojamų BK pakeitimų buvo tokia pat griežta kaip ir administracinė atsakomybė už vairavimą apsvaigus, jei alkoholio kiekis kraujyje viršija 1,5 promilės. Taigi, iki nurodytų pakeitimų asmenys, atsisakę tikrintis blaivumą, dėl to neturėdavo praktinės naudos: buvo taikoma tokia pati atsakomybės forma ir nustatytos tokios pačios administracinės nuobaudos bei jų ribos. Tačiau kriminalizavus vairavimą apsvaigus, kai alkoholis kraujyje viršija 1,5 promilės, bet sistemiškai neperžiūrėjus atsakomybės už susijusias veikas nuostatų, susiklostė situacija, kad asmenys, kurių pareigūnai prašydavo pasitikrinti blaivumą, atsisakę tikrintis blaivumą, už šią veiką buvo baudžiami administracine atsakomybe, bet išvengdavo baudžiamosios atsakomybės taikymo (tuo atveju, jei alkoholis kraujyje būtų viršijęs 1,5 promilės). Taigi, pati įstatymų leidėjo prielaida, kad asmenys bus įbauginti galimos baudžiamosios atsakomybės su visais jos padariniais (teistumas, stigmatizacija visuomenėje, ribojimai darbinėje veikloje) taikymo, net negalėjo būti deramai išbandyta praktikoje, nes vairuojantys galimai neblaivūs asmenys tiesiog išvengdavo baudžiamosios atsakomybės, atsisakydami tikrintis blaivumą. Viešai skelbiama informacija, kad atvejų, kai asmenys atsisakė tikrinti blaivumą, per vienerius metus padaugėjo 25 procentais[331]. Taigi, įstatymų leidėjas buvo priverstas šią spragą koreguoti: 2019-01-11 buvo priimtas, o 2019-04-01 įsigaliojo BK pakeitimas, BK 281[1] straipsnyje numatantis atsakomybę už transporto priemonių vairavimą esant

[329] Toks reguliavimas galiojo iki 2019-04-01, kuomet įstatymų leidėjas ištaisė analizuotą situaciją. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 68, 281 straipsnių pakeitimo ir Kodekso papildymo 281-1 straipsniu įstatymas (2019). TAR, 859.

[330] Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 47, 176, 220, 221, 272, 273, 281, 284 straipsnių pakeitimo įstatymas. TAR, 2015-07-10, Nr. 11240.

[331] 15MIN. *Artėja pokyčiai: vairuotojams gali grėsti ir baudžiamoji atsakomybė, ir didėti baudos* [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://www.15min.lt/gazas/naujiena/gatve/arteja-pokyciai-vairuotojams-gali-gresti-ir-baudziamoji-atsakomybe-ir-dideti-baudos-221-1063216 [žiūrėta 2019 m. spalio 14 d.].

neblaiviam (kai nustatytas 1,51 ir daugiau promilių neblaivumas) arba vengus neblaivumo patikrinimo. Atitinkamai buvo pakeistas ir ANK[332].

Kitas charakteringas pavyzdys – atsakomybės už viešosios tvarkos pažeidimus reguliavimas. Priėmus naująjį BK, pagal BK 284 straipsnio, numatančio atsakomybę už viešosios tvarkos pažeidimą, 1 straipsnio dalį buvo taikoma atsakomybė už nusikaltimą, kuomet kildavo padariniai (buvo sutrikdyta visuomenės rimtis ar tvarka), o pagal 2 dalį – už baudžiamąjį nusižengimą, kuomet padariniai nekildavo (visuomenės rimtis ar tvarka buvo trikdyta). Tačiau tuo pačiu metu nebuvo panaikintas ATPK 174 straipsnis, nustatęs administracinę atsakomybę už nedidelį chuliganizmą, kuomet yra pažeidžiama viešoji tvarka ir žmonių rimtis. Taigi, vienu metu abu teisės aktai – ir ATPK, ir BK – numatė atsakomybę už iš esmės tokius pat veiksmus, todėl tai, ar už juos bus taikoma administracinė atsakomybė, ar baudžiamoji, priklausė išimtinai nuo veiksmus kvalifikuojančio asmens diskrecijos. Analizuojamos konkurencijos nebuvo galima išspręsti ir vadovaujantis baudžiamosios atsakomybės principais arba bendrosiomis ATPK nuostatomis: nors Lietuvos baudžiamojoje teisėje taikomas baudžiamosios atsakomybės kaip *ultima ratio* principas, tačiau tuometinės redakcijos ATPK 9 straipsnis nustatė, kad administracinė atsakomybė taikytina atvejais, kai konkretūs veiksmai neužtraukia baudžiamosios atsakomybės. Taigi, pagal baudžiamosios teisės kaip *ultima ratio* principą prioritetas turėjo būti suteikiamas administracinei atsakomybei, tačiau pagal ATPK 9 straipsnio nuostatas – baudžiamajai. Šią ydingą situaciją sukūrė pats įstatymų leidėjas, sistemiškai neįvertinęs kituose teisės aktuose nustatyto teisinio reguliavimo ir neišanalizavęs, kokią įtaką jo siūlomas teisinis reguliavimas turės susijusiems teisiniams santykiams.

Tokie pavyzdžiai parodo ne tik tai, kad baudžiamoji atsakomybė ir administracinė atsakomybė yra panašios, tačiau ir tai, kad jų raida yra glaudžiai susijusi. Todėl analizuojant administracinės atsakomybės teisinio reguliavimo modelį Lietuvoje yra vertintini ir susiję teisiniai santykiai – t. y., baudžiamoji atsakomybė.

Lietuvos administracinės atsakomybės teisinio reguliavimo modeliui įtaką daro ir EŽTT išaiškinimai[333] dėl baudžiamosios teisės garantijų taikymo bei Europos Tarybos dokumentai. Teisės moksle vertinama, kad Europos Tarybos baudžiamoji teisė Lietuvos baudžiamajai teisei daro įtaką trimis lygmenimis: teisėkūros (privalomo teisės akto perkėlimas į nacionalinę teisę), priežiūros (Europos Tarybos teisės aktų nuostatų perkėlimas ir jų įgyvendinimo nacionalinėje teisėje priežiūra) ir teisminiu (EŽTT sprendimų vykdymas).

[332] Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodekso 28, 71, 420, 422, 423, 424, 427, 602 ir 603 straipsnių pakeitimo įstatymas (2019). TAR, 862.
[333] Šios aplinkybės buvo detaliai išanalizuotos I dalies 2 skyriuje, todėl nebėra vertinamos pakartotinai.

Pažymėtina, kad nors EŽTT netiria teisės aktų atitikties EŽTK, tačiau dalį EŽTT nustatytų pažeidimų dažnai nulemia būtent nacionalinio reguliavimo ydos, todėl valstybė, siekdama išvengti neigiamų sprendimų panašiose situacijose ateityje, turėtų koreguoti nacionalinį reguliavimą[334]. 1991-02-13 Europos Tarybos Ministrų komitetas priėmė Rekomendacijas R(91) 1 dėl administracinių sankcijų, skirtas valstybėms narėms, kaip vienai iš Europos Tarybos narių šios Rekomendacijos R(91) 1 galioja ir Lietuvai. Rekomendacijų R(91) 1 preambulėje nurodoma, kad jos buvo priimtos atsižvelgiant į daugelį veiksnių, tarp jų ir siekį užtikrinti didesnį vieningumą tarp valstybių narių bei valstybėse narėse pastebimus dekriminalizacijos ir viešojo valdymo intensyvumo procesus, kurių rezultatas – išaugę administracinėms institucijoms suteikiami įgaliojimai, taip pat siekį suteikti asmenims, kuriems taikoma tokia atsakomybės rūšis, daugiau garantijų. Šios Rekomendacijos R(91) 1 papildomai užtikrina Europos Tarybos Ministrų komiteto rezoliucijoje (77) 31, nustatančioje garantijas asmenims administracinių institucijų įgaliojimų atžvilgiu, bei rekomendacijose Nr. (80) 2 dėl administracinių institucijų diskrecinių galių naudojimo asmenims suteiktas teises. Rekomendacijos R(91) 1 taikomos administraciniams aktams, kurių pagrindu asmenims, padariusiems teisės pažeidimus, yra taikoma nuobauda, kuri gali būti tiek piniginė bauda, tiek kitokio pobūdžio nuobauda, tačiau Rekomendacijų R(91) 1 atžvilgiu į šią administracinių sankcijų sritį nepatenka priemonės, kurias administracinės institucijos taiko baudžiamosios teisės srityje, taip pat drausminės sankcijos. Rekomendacijomis R(91) 1 nustatomi esminiai principai, kuriais turėtų vadovautis valstybės narės savo administracinės atsakomybės teisiniame reguliavime: 1) administracinės sankcijos ir jų taikymo atvejai turi būti nustatomi įstatymais; 2) administracinės sankcijos gali būti taikomos tik jei toks reguliavimas buvo numatytas pažeidimo atlikimo metu galiojančiais įstatymais, vėliau nei buvo padarytas pažeidimas priimtas atsakomybę numatantis teisės aktas gali būti taikomas tik jei jis atsakomybę švelnina, o ne griežtina; 3) asmuo negali būti du kartus baudžiamas už tą patį pažeidimą; 4) administracinės sankcijos turi būti pritaikytos per protingą terminą; 5) administracinėn atsakomybėn traukiamiems asmenims turi būti taikomos procesinės garantijos; 6) įrodinėjimo našta tenka administracinėms institucijoms; 7) administracines sankcijas asmeniui taikantį aktą turi būti galima skųsti – teikti peržiūrai nepriklausomam ir nešališkam, pagal teisės aktus veikiančiam teismui.

Nors šis dokumentas nėra privalomas taip pat kaip, pavyzdžiui, tarptautinės sutartys, visgi, Lietuvai esant Europos Tarybos nare, jos priimtos rekomendacijos turi būti gerbiamos. Rekomendacijomis Europos Taryba nustato politikos gaires

[334] ŠVEDAS, G. (2014). Europos Tarybos baudžiamosios teisės įtaka Lietuvos baudžiamajai justicijai. *Globalizacijos iššūkiai baudžiamajai justicijai.* Vilnius: Registrų centras. P. 43-56.

ir pasiūlymus nacionalinėms Vyriausybėms[335], kuriuos įgyvendinus, teisinis reguliavimas Europos Tarybos valstybėse narėse būtų nuoseklesnis, užtikrinantis panašesnį valstybių narių ir jų subjektų teisių ir pareigų reguliavimą. Nurodytos Rekomendacijos R(91) 1 iš esmės yra atspindimos dabartiniame ANK. Svarbu pažymėti, kad ir priimant patį ANK viena iš rengėjų nurodomų naujo kodekso rengimo priežasčių buvo suderinti teisinį reguliavimą su EŽTK, kadangi buvo pripažinta, kad anksčiau galiojęs ATPK kai kurių EŽTK nuostatų neatitiko. Siekiant išvengti galimo nesuderinamumo su EŽTK, buvo iš dalies pakeista administracinės atsakomybės nuobaudų sistema, t. y., buvo sumažintas maksimalus baudos dydis iki 6 000 eurų, atsisakyta arešto kaip galimos nuobaudos, siekiant, kad nebūtų atvejų, kuomet asmenims paprastesne tvarka nei baudžiamoji atsakomybė ir neužtikrinus visų EŽTK 6 straipsnio garantijų galėtų būti taikytinos nuobaudos, savo griežtumu prilygstančioms baudžiamajam persekiojimui. Taip pat, siekiant ANK ir BPK suderinamumo, buvo koreguotos administracinės atsakomybės teisenos taisyklės[336].

Pažymėtina, kad dalis proceso taisyklių, kurios buvo labiausiai nesuderinamos su kertiniais EŽTK principais, buvo koreguota anksčiau, keičiant ATPK: ATPK pakeitimo įstatymo projekto, kurį priėmus buvo pakeistas kai kurių bylų dėl administracinių teisės pažeidimų priskirtinumas ir jos buvo priskirtos bendrosios kompetencijos teismų kompetencijai[337], aiškinamajame rašte konstatuota, kad administracinių teisės pažeidimų bylos yra baudžiamosios prigimties, todėl jų nagrinėjimas administraciniuose teismuose neatitinka jų paskirties[338]. Tokią išvadą įstatymo rengėjai motyvavo ir EŽTT praktika, kurioje konstatuota, kad pažeidimai, kurie Lietuvoje priskiriami administraciniams teisės pažeidimams, EŽTK 6 straipsnio 1 dalies prasme yra laikytini baudžiamojo

[335] Europos Taryba. *Rekomendacija* [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://www.coe.int/en/web/enter/the-recommendation [žiūrėta 2019 m. balandžio 27 d.].
[336] 2012 m. balandžio 24 d. Įstatymų projektų Reg. Nr. XIP-3600(2) ir XIP-4342 aiškinamasis raštas.
[337] Tokia taisyklė galioja ir ANK pagrindu.
[338] 2010 m. kovo 19 d. Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodekso 30(2), 226, 232, 232(1), 239, 239(3), 241, 241(1), 246(1), 246(2), 246(7), 249, 259, 260, 261, 262, 313 straipsnių, dvidešimt trečiojo skirsnio pakeitimo ir papildymo bei Kodekso papildymo 260(1), 260(2) straipsniais, dvidešimt trečiuoju(1) ir dvidešimt trečiuoju(2) skirsniais įstatymo projekto aiškinamasis raštas. „Administracinių teisės pažeidimų bylų nagrinėjimas (skundų dėl nutarimų nagrinėjimas) akivaizdžiai nedera su esmine administracinių teismų paskirtimi. Šios bylos yra baudžiamosios teisinės prigimties, todėl Europos Sąjungos valstybėse jos administraciniuose teismuose nėra nagrinėjamos. Prigimtinė administracinės justicijos funkcija yra viešojo administravimo institucijų veiklos kontrolė – administraciniai teismai kontroliuoja, ar viešojo administravimo institucijų aktai, veiksmai ir sprendimai atitinka teisės aktų reikalavimus. Administracinės nuobaudos, kuri skiriama už administracinį teisės pažeidimą, vienas iš tikslų yra nubausti asmenį, padariusį tokį pažeidimą, taip pat siekti, kad jis nedarytų naujų teisės pažeidimų. Taigi administracinių teisės pažeidimų bylos pagal savo esmę yra baudžiamojo pobūdžio.“

pobūdžio pažeidimais. Nors tuo metu galiojęs ATPK Lietuvos teisėje formaliai nebuvo priskiriamas baudžiamosios teisės sričiai, tačiau šis – formalaus teisės akto priskyrimo – kriterijus EŽTT praktikoje nėra laikomas esminiu, vertinant, ar asmeniui pareikštas kaltinimas yra baudžiamojo pobūdžio[339]. Įstatymo rengėjai taip pat nurodė, kad nuobaudos už administracinius teisės pažeidimus savo griežtumu dažnai prilygsta, o kartais net ir viršija bausmes, skiriamas BK pagrindu[340]. Tokią išvadą papildomai pagrindžia ir Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo pozicija, kad „administracinių teisės pažeidimų bylose turi būti laikomasi tų pačių pagrindinių principų, kurių laikomasi baudžiamajame procese. Tiek baudžiamajame, tiek administraciniame procese sprendžiama dėl įstatyme numatytų sankcijų taikymo, prieš tai nustačius, jog buvo padaryta įstatymo draudžiama veika“[341].

Šios aplinkybės leidžia teigti, kad administracinės atsakomybės teisinio reguliavimo modeliui įtaką darė ne tik EŽTK 6 straipsnio nuostatos ir EŽTT išaiškinimai dėl jo turinio, tačiau ir baudžiamosios atsakomybės teisinis reguliavimas, kadangi tiek anksčiau keičiant ATPK, tiek ir priėmus naują ANK vienas iš rengėjų siektų tikslų buvo užtikrinti ANK ir baudžiamąją atsakomybę bei jos taikymą reguliuojančių teisės aktų darną.

Administracinės ir baudžiamosios atsakomybių sąsajumas atsispindi ir ANK reguliavime, kuriame kai kuriais atvejais *expressis verbis* nurodoma taikyti būtent BPK nuostatas (pvz., ANK 576 straipsnio 2 dalis, 593 straipsnio 2 dalis, 600 straipsnio 4 dalis, 663 straipsnio 3 dalis, 666 straipsnis).

Šiuo aspektu svarbu paminėti, kad ir Lietuvos teismai, spręsdami dėl administracinės atsakomybės taikymo, ne tik pabrėžia jos giminingumą su baudžiamąja atsakomybe, bet ir neretai kaip analogija remiasi būtent BK arba BPK[342]. Viena vertus, baudžiamoji atsakomybė ir administracinė atsakomybė yra savarankiškos atsakomybės rūšys, todėl vien jų tarpusavio sąsajos (panaši prigimtis, tie patys tikslai) ir sutampantys esminiai principai savaime nereiškia, kad visos bendrosios nuostatos turi būti analogiškos abiem atvejais. Administracinė atsakomybė, nors ir yra glaudžiai susijusi su baudžiamąja atsakomybe, tačiau nėra pastarosios veidrodinis atspindys. Atsižvelgiant į

[339] Žr. pvz., *Balsytė-Lideikienė prieš Lietuvą* [EŽTT], Nr. 72596/01, [2008 m lapkričio 4 d.]. ECLI:CE:ECHR:2008:1104JUD007259601.

[340] 2010 m. kovo 19 d. Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodekso 30(2), 226, 232, 232(1), 239, 239(3), 241, 241(1), 246(1), 246(2), 246(7), 249, 259, 260, 261, 262, 313 straipsnių, dvidešimt trečiojo skirsnio pakeitimo ir papildymo bei Kodekso papildymo 260(1), 260(2) straipsniais, dvidešimt trečiuoju(1) ir dvidešimt trečiuoju(2) skirsniais įstatymo projekto aiškinamasis raštas.

[341] Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2004 m. kovo 24 d. nutartis administracinėje byloje Nr. N-12-344-04.

[342] Nors, kaip minėta šiame tyrime, Lietuvos teismų praktikoje bylose dėl administracinės atsakomybės taikymo (ne tik ANK ar ATPK pagrindu) kaip analogija remiamasi ir kitais specialiaisiais įstatymais.

pirmame skyriuje analizuotą EŽTT praktiką, būtų pagrįsta, jei administracinėn atsakomybėn traukiami asmenys turėtų minimaliai tokias pačias procesines garantijas kaip ir traukiami baudžiamojon atsakomybėn. Tačiau kartu, užtikrinusi minimalias garantijas, valstybė (įstatymų leidėjas) išlaikytų diskreciją spręsti dėl kitų atsakomybėn traukiamiems subjektams taikytinų garantijų. Vadovaujantis tokia prielaida, administracinės atsakomybės sistema gali pagrįstai skirtis nuo baudžiamosios atsakomybės sistemos. Kita vertus, šiuo aspektu pabrėžtina ir tai, kad administracinės atsakomybės vystymui nėra skiriama tiek pat dėmesio kiek baudžiamosios: administracinės atsakomybės reguliavimą reformuoti turėjęs ANK įsigaliojo tik 2017 m., nors apie tokio teisės akto poreikį diskutuota dar nuo 2004 m. Be to, kaip minėta įvade, administracinė atsakomybė ir teisės moksle nėra dažnai pasirenkama kaip mokslinių tyrimų objektas. Todėl teisiniam reguliavimui esant neaiškiam ar neišsamiam (atsakymų į kilusius klausimus nepateikiant ir teisės moksle), yra pagrįsta, kad teismai teisinį reguliavimą aiškina remdamiesi susijusių teisinių santykių reguliavimu.

Vertinant konkrečius tokio aiškinimo atvejus, paprastai pateikiami bendro pobūdžio išaiškinimai. Pavyzdžiui, nurodoma, kad „draudimai ar įpareigojimai, už kurių nesilaikymą gali būti taikoma griežta atsakomybė, turi būti formuluojami nedviprasmiškai, suvokiami visiems teisinių santykių subjektams“, kadangi toks aiškinimas iš esmės atitinka teisinio tikrumo principą, bendrąjį baudžiamosios teisės principą *nullum crimen, nulla poene sine lege* bei EŽTT jurisprudenciją[343]. Teismų praktikoje kaip analogija remiamasi BPK ir konkrečiais klausimais, pavyzdžiui, į BPK nukreipiama atvejais, kuomet ATPK nereglamentuodavo teisėjų nušalinimo[344] (dabartinio ANK 576 straipsnio 2 dalyje nušalinimo atvejais nukreipiama *mutatis mutandis* į BPK). Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas yra pateikęs bendro pobūdžio išaiškinimą, kad tais atvejais (jie nėra detalizuojami), kai yra administracinės atsakomybės taikymo reguliavimo spragų, pagal analogiją taikytinos BPK normos: turi būti laikomasi tų pačių principų, kurių laikomasi ir baudžiamajame procese. Tiesa, šis išaiškinimas buvo pateiktas dar galiojant ATPK ir darant nuorodą į ATPK 249 straipsnio 2 dalies nuostatas, nukreipiančias *mutatis mutandis* į BPK klausimais, kurių nereglamentavo ATPK[345]. Dabartiniame ANK analogiškos nuostatos nėra, tačiau kai kuriais

[343] Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2010 m. gruodžio 6 d. nutartis administracinėje byloje Nr. N-444-2513/2010; Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2012 m. rugpjūčio 31 d. nutartis administracinėje byloje Nr. N-575-475/2012.

[344] Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2011 m. sausio 31 d. nutartis administracinėje byloje Nr. N-62-2580/2011; Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2012 m. sausio 31 d. nutartis administracinėje byloje Nr. N-62-982/2012; Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2012 m. gegužės 11 d. nutartis administracinėje byloje Nr. N-575-155-2012.

[345] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. spalio 21 d. nutartis administracinėje byloje Nr. 2AT-52/2014.

klausimais nukreipiama *mutatis mutandis* į BPK. Visgi, vargu, ar cituojamas išaiškinimas galėtų būti be išlygų taikomas baudimo ANK atvejais[346].

Kita vertus teismų praktikoje yra ir pavyzdžių, kuomet taikant atsakomybę dėl specialiųjų įstatymų pažeidimo *expressis verbis* nurodoma, kad baudžiamosios atsakomybės normos dėl juridinių asmenų atsakomybės netaikomos pagal analogiją, kadangi šis klausimas reglamentuotas administracinės teisės normomis ir principais, todėl turi būti taikomas specialus Finansinių rinkų priemonių įstatymas, kuriame apibrėžta pažeidimo sudėtis, o teismų praktikoje išplėtota juridinių asmenų atsakomybės doktrina[347]. Šis teismo išaiškinimas kritikuotinas, kadangi juridinių asmenų administracinės atsakomybės problematika teismų praktikoje nėra išsamiai analizuota[348]. Nors neginčijama, kad specialiajam teisės aktui išsamiai sureguliavus teisinius santykius neturėtų būti remiamasi gimineingus teisinius santykius reguliuojančiais teisės aktais, tačiau teismo pateiktas aiškinimas suponuoja kategorišką baudžiamosios atsakomybės ir administracinės atsakomybės atskirumą, nepaisant aukščiau išsamiai pristatyto baudžiamosios ir administracinės atsakomybės tarpusavio ryšio. Todėl šiuo atveju teismas turėjo vertinti, ar BK arba BPK teisinis reguliavimas suteikia atsakomybėn traukiamiems asmenims didesnes garantijas nei administracinės atsakomybės teisinis reguliavimas.

Šioje dalyje vertinami argumentai įrodo, kad administracinė atsakomybė ir baudžiamoji atsakomybė yra ne tik panašios, bet ir glaudžiai susijusios: pokyčiai baudžiamosios atsakomybės teisiniame reguliavime daro įtaką administracinės atsakomybės teisiniam reguliavimui (ir atvirkščiai), be to, baudžiamosios atsakomybės reguliavimas naudojamas kaip pavyzdys kuriant administracinės atsakomybės teisinį reguliavimą. Viena vertus, EŽTT suformuotų taisyklių[349] kontekste taikant administracinę atsakomybę asmenims turi būti suteikiamos minimaliai tokios garantijos kaip ir baudžiamosios atsakomybės atveju. Todėl keičiant baudžiamosios atsakomybės teisinį reguliavimą turi būti užtikrinamas administracinės atsakomybės teisinio reguliavimo suderinamumas su pakeitimais ir naujų taisyklių taikymas administracinės atsakomybės atveju. Kita vertus, atvejais kai administracinės atsakomybės teisinis reguliavimas yra neaiškus, jis teismų aiškinamas normų, numatančių baudžiamąją atsakomybę, kontekste (šią

[346] Žr., pvz., išaiškinimus šiose nutartyse: Vilniaus apygardos teismo 2019 m. gegužės 13 d. nutartis administracinio nusižengimo byloje Nr. AN2-244-654/2019; Vilniaus apygardos teismo 2020 m. liepos 8 d. nutarimas administracinio nusižengimo byloje Nr. AN2-4-885/2020.

[347] Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2018 m. rugsėjo 25 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. eA-436-662/2018.

[348] Detaliau įvertinta II šio tyrimo dalyje.

[349] Turima omenyje išaiškinimas, kad administracinės atsakomybės atveju atsakomybėn traukiamiems asmenims taikytinos minimaliai tokios pat garantijos kaip ir baudžiamosios atsakomybės atveju, jei administracinės atsakomybė gali sukelti tokius pat rimtus padarinius kaip ir baudžiamoji.

įtaką ir glaudų santykį pripažįsta ir įstatymų leidėjas, ANK įtvirtinęs, kad *expressis verbis* nurodytais atvejais *mutatis mutandis* taikytinos BPK nuostatos). Todėl siekiant užtikrinti kompleksinį valstybės taikomos atsakomybės už viešosios teisės pažeidimus teisinį reguliavimą ir išvengti atvejų, kai pakeitus tik vienos rūšies atsakomybės reguliavimą sukuriamos tarpusavyje konkuruojančios arba prieštaraujančios taisyklės, administracinės ir baudžiamosios atsakomybės reguliavimas turėtų būti vystomas sistemiškai.

1.2.2. Administracinės atsakomybės ir baudžiamosios atsakomybės atribojimo kriterijai

Nepaisant administracinės ir baudžiamosios atsakomybės sąsajų ir tarpusavio panašumų, nėra visuotinai priimtų ir išplėtotų šių atsakomybės rūšių atribojimo kriterijų. Dėl šios priežasties toliau siekiama identifikuoti ne tik praktinius aspektus, kuriuos nustato įstatymų leidėjas, bet ir vertybinius kriterijus, kuriais vadovaujantis galėtų būti sprendžiama, ar už konkrečią veiką turėtų būti taikoma administracinė, ar baudžiamoji atsakomybė.

Teisės moksle pažymima, kad baudžiamųjų nusižengimų įtvirtinimas BK nepanaikino atvejų, kuomet už tais pačiais požymiais pasižyminčias veikas gali būti taikoma ir baudžiamoji, ir administracinė atsakomybė[350]. Lietuvos teisės sistemoje yra daug atvejų, kuomet sudėtinga atriboti administracinę ir baudžiamąją atsakomybę, tačiau paprastai nustatomas objektyvus kriterijus, leidžiantis atsakomybę taikančiam ir bylą nagrinėjančiam subjektui identifikuoti ir kvalifikuoti konkrečią veiką, nors moksliniu požymiu toks kriterijus ir būtų labiau dirbtinis, sukurtas tik šiuo atribojimo tikslu. Be to, yra tokių veikų, kurioms tarpusavyje atriboti nėra nustatyto jokio objektyviai pamatuojamo (pvz., žalos dydžiu, veikos mastu ar pan.) kriterijaus, todėl vadovaujamasi kitais kriterijais, pavyzdžiui, taikant baudžiamosios teisės kaip *ultima ratio* principą. Kaip toks pavyzdys gali būti analizuojama atsakomybė už savavaldžiavimą (BK 294 straipsnis ir ANK 518 straipsnis). Tačiau BK 294 straipsnyje draudžiamos veikos tiesioginis pagrindinis objektas – „ginčijamų arba pripažįstamų, bet nerealizuotų subjektinių teisių įgyvendinimo tvarka“ (papildomas – konkreti teisė ar teisėtas interesas)[351]. Taigi, nors paprastai administracinė ir baudžiamoji atsakomybės atribojamos per jų objektą, šiuo atveju šis kriterijus neišsprendžia normų konkurencijos. BK 294 straipsnis paprastai atribojamas įvertinus veikos

[350] Šis pastebėjimas buvo pateiktas dar galiojant ATPK, tačiau dalis analogiškai apibrėžtų veikų yra draudžiama ir dabar galiojančiu ANK. PIESLIAKAS, V. (2006). *Lietuvos baudžiamoji teisė. Pirmoji knyga. Baudžiamasis įstatymas ir baudžiamosios atsakomybės pagrindai.* Vilius: Justitia. P. 141-142.

[351] VIŠINSKIS, G. (2015). *Baudžiamoji atsakomybė už savavaldžiavimą*. Daktaro disertacija, socialiniai mokslai, teisė (01S), Vilniaus universitetas. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla. P. 275.

pavojingumą, išreikštą didelės žalos kriterijumi (vertinamas žalos dydis, pažeistų interesų svarba, veikos trukmė, *ultima ratio* principas ir kitos reikšmingos aplinkybės)[352].

Kitas pavyzdys – atsakomybė už pasinaudojimo viešai neatskleista informacija ir manipuliavimo rinka veikas. Teisės moksle pažymima, kad abiem atvejais sutampa veikų objektas (prekybos finansų rinkose tvarka), todėl atribojimo kriterijumi iki 2016 m. buvo didelės žalos požymis (žalos dydis, jos reikšmingumas). Papildomi numatyti kriterijai – ar asmuo savo ar kitų naudai išvengė turtinės žalos, ar gavo turtinės naudos, ar finansinių priemonių rinkai ar sistemai buvo sukelti sunkūs padariniai. Teisės moksle pažymima, kad esamas reguliavimas neužtikrina administracinės ir baudžiamosios atsakomybės už šias veikas subalansavimo ir *ultima ratio* principo laikymosi[353].

Panašia problematika pasižymi ir neteisėtas vertimasis ūkine, komercine ar profesine veikla (BK 202 straipsniu draudžiama veika ir ANK 127 straipsniu draudžiama veika). Teisės moksle vertinama, kad siekiant išvengti netikslumų, BK 202 straipsnyje aprašytos veikos požymius būtina sieti su normos saugoma vertybe, ženklaus kiekio pajamų gavimu, veiklos tęstinumu ir kitais požymiais (veika pažeidžia nustatytą vertimosi ekonomine veikla tvarką ir prieštarauja sąžiningo verslo principams)[354].

Teisės moksle kaip problemiškos atsakomybės atribojimo klausimu išskiriamos ir BK 222 bei 223 straipsniuose nustatytos veikos, numatančios atsakomybę už apgaulingą ir aplaidų apskaitos tvarkymą bei jų atribojimas nuo ANK 205 straipsnio nuostatų. Todėl siūlytina papildomai numatyti tokius kriterijus kaip didelė žala, taip pat aiškiai apibrėžti kaltės formas[355].

Autoriai kritikuoja ir aiškių kriterijų nebuvimą siekiant atriboti nusikalstamas veikas aplinkai nuo administracinių nusižengimų aplinkai pagal ANK ir Aplinkos apsaugos įstatymą[356]. Nurodoma, kad už aplinkos teisės pažeidimus, kai tokie pažeidimai nukreipti į reguliavimo tvarkos pažeidimą, visų

---

[352] Ibidem, p. 275-276.

[353] FREZUROVA, O. (2018). *Draudimo piktnaudžiauti rinka turinys ir šio draudimo pažeidimo administracinės bei baudžiamosios atsakomybės probleminiai aspektai*. Daktaro disertacija, socialiniai mokslai, teisė (01S), Vilniaus universitetas. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla. P. 212-215.

[354] DAMBRAUSKIENĖ, A. (2017). *Ultima ratio principo įgyvendinimas kriminalizuojant veikas Lietuvos Respublikos baudžiamajame kodekse.* Daktaro disertacija, socialiniai mokslai, teisė (01S), Vilniaus universitetas. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla. P. 227-251.

[355] Ibidem, p. 252-283.

[356] Pažymėtina, kad analizuojamame šaltinyje atsakomybė pagal ANK įvardijama administracine, o pagal Aplinkos apsaugos įstatymą – finansine, tačiau nėra pateikiamos autorės įžvalgos, kodėl pastaroji atsakomybė nėra administracinė ir kokie jų tarpusavio skirtumai.

pirma turėtų būti taikoma administracinė atsakomybė. Visgi, šiuo metu BK įtvirtintas reguliavimas nevisiškai atitinka tokią išvadą[357].

Šie pavyzdžiai leidžia teigti, kad vienareikšmiškai atriboti administracinę atsakomybę nuo baudžiamosios yra sudėtinga. Teisės praktikoje ir teisėkūroje bandoma nustatyti objektyvius ir pamatuojamus kriterijus, tačiau teisės moksle kol kas nėra visuotinai priimtų atribojimo kriterijų, o tie, kurie išskiriami, dažnai būna formalūs, neatskleidžiantys analizuojamų teisinių santykių prigimties esminių savybių ir ypatumų[358]. Maža to, užsienio šalių teisės moksle pateikiamas pastebėjimas, kad siekis teisės moksle atriboti administracinę ir baudžiamąją atsakomybes aiškiu ir nedviprasmišku kokybiniu bruožu yra pasmerktas nesėkmei[359]. Nepaisant to, šios atsakomybės yra skirtingos ir Lietuvos teisiniame reguliavime koegzistuoja dar nuo tarpukario, nors tuo metu ir nebuvo teisės akto, analogiško dabartiniam ANK.

Lietuvos baudžiamosios teisės moksle randama nuomonė, kad Lietuvos teisėje yra sudėtinga tarpusavyje atriboti nusikalstamas veikas bei administracinius teisės pažeidimus[360]. Pažymėtina, kad ir užsienio šalių teisės moksle pastebima, kad baudžiamoji atsakomybė gali būti taikoma ir už tokius pažeidimus, kurie savo pobūdžiu laikomi administraciniais nusižengimais, tačiau nurodoma, kad tai neturėtų būti pirminė priemonė. Kartu pripažįstama ir tai, kad baudžiamosios teisės priemonės su administracinės atsakomybės priemonėmis turėtų sudaryti vieningą sistemą[361].

Teisės mokslo darbuose, pažymint administracinės atsakomybės skirtumus nuo baudžiamosios atsakomybės (mažesnis žalingumas, mažesnis pavojingumas, švelnesnės nuobaudos, paprastesnis procesas), nurodoma, kad tuo nėra siekiama sukurti administracinio teisės pažeidimo atribojimo nuo nusikalstamos veikos koncepcijos ir apsiribojama tik bendromis, principinėmis nuostatomis,[362] o kriterijai, kuriais remiantis sprendžiama, ar veika turėtų būti kriminalizuojama, teisės moksle išsamiau analizuojami retai[363]. Todėl siekiant išanalizuoti administracinės atsakomybės teisinio reguliavimo modelį Lietuvoje, būtina įvertinti, už kokį teisės pažeidimą yra taikoma administracinė atsakomybė, už kokį – baudžiamoji, o už kokį apskritai netaikytina jokia atsakomybė (jei tokia situacija apskritai įmanoma). Šiuo tikslu vertintini ne tik praktikoje naudojami

[357] DAMBRAUSKIENĖ, A. (2017). *Ultima ratio principo įgyvendinimas kriminalizuojant veikas Lietuvos Respublikos baudžiamajame kodekse.* P. 284-316.
[358] ČAPLINSKAS, A., DAPŠYS, A. ir MISIŪNAS, J. (2004). Baudžiamosios ir administracinės atsakomybės atribojimo teorinės problemos. P. 46.
[359] DYSON, M, VOGEL, B. (2018). *The Limits of Criminal Law.* P. 323.
[360] PIESLIAKAS, V. (2006). *Lietuvos baudžiamoji teisė. Pirmoji knyga.* P. 141.
[361] HODGES, C. (2015). *Law and corporate behaviour*. P. 238.
[362] DAMBRAUSKIENĖ, A. (2017). *Ultima ratio principo įgyvendinimas kriminalizuojant veikas Lietuvos Respublikos baudžiamajame kodekse.* P.284-316.
[363] ŠVEDAS, G. (2012). *Veikos kriminalizavimo kriterijai: teorija ir praktika.* In *Teisė,* 82. P. 12-25. P. 13.

atribojimo kriterijai, tačiau ir principinės nuostatos, kurios tokius kriterijus pagrįstų, kadangi sprendimas, kuri veika turėtų būti kriminalizuojama, o kuri – ne, nėra vien politinės diskrecijos klausimas[364], o turėtų būti paremtas objektyviais, moksliniu požiūriu pagrįstais kriterijais ir derėti su nacionaliniais, ES ir tarptautiniais teisės aktais. Pažymėtina ir tai, kad teisės moksle išskiriamas dirbtinės kriminalizacijos reiškinys, suprantamas kaip perteklinis baudžiamasis persekiojimas už veikas, kurios nėra tiek pavojingos arba kurios iš tikrųjų turėtų priklausyti kitų teisės šakų reguliavimo sričiai. Todėl tiek vadovaujantis teisės principais, tiek ir atsižvelgiant į veikų pavojingumą ir priešingumą turėtų būti stengiamasi išvengti dirbtinės kriminalizacijos atvejų[365]. Teisės moksle bendriausia prasme paprastai nurodoma, kad svarbiausios teisinės vertybės ginamos griežčiausiomis priemonėmis, pagal tai pasirenkama, kokią atsakomybę, baudžiamąją ar administracinę, nustatyti[366]. Tačiau šis paaiškinimas, nors bendrąja prasme ir yra teisingas, nepaaiškina, kokiais kriterijais remiantis yra įvertinama ginamų vertybių svarba.

Administracinės atsakomybės atribojimo nuo baudžiamosios atsakomybės tikslu visų pirma vertintinas ANK 5 straipsnyje pateiktas administracinio nusižengimo apibrėžimas, įvardijantis, kad administracinis nusižengimas yra ANK uždrausta pavojinga veika. ANK 5 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad už teisės pažeidimą, atitinkantį ANK nustatytus požymius, asmuo atsako tuo atveju, jei toks pažeidimas neužtraukia baudžiamosios atsakomybės. Analogiška nuostata buvo įtvirtinta ATPK 9 straipsnyje. Šią nuostatą ANK rengėjai vertina kaip būtiną „siekiant aiškiai atriboti administracinius nusižengimus ir nusikalstamas veikas praktikoje“[367].

Kita vertus, ANK 5 straipsnio 2 dalies formuluotė gali būti interpretuojama kaip teikianti prioritetą baudžiamajai atsakomybei, todėl kyla klausimas, ar toks reguliavimas yra suderinamas su baudžiamosios teisės kaip kraštutinės priemonės (*ultima ratio*) principu. Teisės moksle ne kartą vertinta ATPK 9 straipsnio 2 dalies nuostata, analogiška šiuo metu galiojančiai ANK. Pavyzdžiui, O. Fedosiuk teigia, kad vien baudžiamosios ir administracinės atsakomybių dubliavimo už pažeidimus faktas suponuoja, kad visiškai pakaktų tik administracinės atsakomybės, tačiau ATPK 9 straipsnio 2 dalis pirmenybę formaliai suteikia

[364] Ibidem, p. 13.
[365] FEDOSIUK, O. (2016). Dirbtinis kriminalizavimas kaip teisinės praktikos patologija. Iš: PRAPIESTIS, J. (red.) *Baudžiamoji justicija ir verslas: recenzuotų mokslinių straipsnių baudžiamosios teisės ir baudžiamojo proceso klausimais rinkinys*. Vilnius: Vilniaus universiteto Teisės fakultetas, 35-55.
[366] ČAPLINSKAS, A., DAPŠYS, A. ir MISIŪNAS, J. (2004). Baudžiamosios ir administracinės atsakomybės atribojimo teorinės problemos. P. 46.
[367] 2012 m. balandžio 24 d. Įstatymų projektų Reg. Nr. XIP-3600(2) ir XIP-4342 aiškinamasis raštas.

baudžiamajai teisei, ką O. Fedosiuk vadina prieštaravimu teisinei logikai[368]. Pirmenybę baudžiamajai teisei ATPK 9 straipsnio 2 dalies pagrindu suteikia ir kiti autoriai[369]. Visgi, G. Višinskis šią problemą vertina kaip dirbtinę, o ATPK 9 straipsnio 2 dalį (kuri yra analogiška šiuo metu galiojančiai ANK 5 straipsnio 2 daliai) vertina ne kaip suteikiančią prioritetą baudžiamajai atsakomybei, o įtvirtinančią draudimą bausti asmenį antrą kartą už veiką, už kurią jam jau buvo pritaikyta baudžiamoji atsakomybė[370]. A. Dambrauskienė nurodo, kad aptariama norma prieštarautų *ultima ratio* principui tik tuo atveju, jei dubliuojantis atsakomybei (egzistuojant dviem tokioms pat normoms ANK ir BK), prioritetas būtų teikiamas baudžiamosios atsakomybės taikymui, tačiau su aptariamu principu suderinama, jei konkuruojančių normų santykis yra apėmimo. Todėl problematika įžvelgiama ne ANK 5 straipsnio 2 dalies nuostatoje, tačiau konkrečių draudžiamų veikų formuluotėse, kurios ne visuomet yra pakankamai aiškios ir nedviprasmiškos, o tai laikytina teisinio reguliavimo yda. Taigi, kritikuotinas ne pats principas, o jo įgyvendinimas, suteikiantis diskreciją teisę taikantiems subjektams pasirinkti, kokia atsakomybė, baudžiamoji ar administracinė, turi būti taikoma[371].

Atsižvelgiant į tai, kad baudžiamoji atsakomybė turi būti taikoma kaip *ultima ratio*[372], esant galimybei tų pačių rezultatų pasiekti mažiau ribojimų asmenims sukeliančiomis ir švelnesnėmis priemonėmis, būtent tokios ir turėtų būti pasirinktos. Vienas iš šiuo principu siekiamų tikslų – kad baudžiamoji atsakomybė būtų taikoma tik tais atvejais, kai alternatyvios priemonės neduotų pageidaujamo rezultato, kad nusikalstama veika netaptų kasdieniu reiškiniu ir nebūtų sukurta „kriminalinė visuomenė"[373]. Teisės moksle randama pozicija, kad baudžiamosios teisės kaip kraštutinės priemonės, taikomos tokiam elgesiui, kurio pavojingumas nekelia jokių abejonių[374], supratimas yra laikomas teisiniu principu, privalomu taikyti įstatymų leidyboje. Esant galimybei skirtingai interpretuoti įstatymą, šis principas turėtų būti privalomas ir teismų praktikoje, priešingu atveju galima kelti ne tik prieštaravimo Konstitucijai, tačiau ir EŽTK klausimą. Kartu pastebima, kad šiuolaikinėje Lietuvos baudžiamojoje teisėje

[368] FEDOSIUK, O. (2012a). Baudžiamoji atsakomybė kaip kraštutinė priemonė (ultima ratio): teorija ir realybė. *Jurisprudencija*, 19(2), 715-738.
[369] PRANKA, D. (2013). Nusikalstamos veikos ir administracinio teisės pažeidimo atribojimo problemos: teisės pažeidimai, susiję su disponavimu narkotinėmis ar psichotropinėmis medžiagomis. *Jurisprudencija,* 20, 4 (2013), 1510-1523.
[370] VIŠINSKIS, G. (2015). *Baudžiamoji atsakomybė už savavaldžiavimą*. P. 234-235.
[371] DAMBRAUSKIENĖ, A. (2017). *Ultima ratio principo įgyvendinimas kriminalizuojant veikas Lietuvos Respublikos baudžiamajame kodekse.* P. 223-225.
[372] Žr., pvz., PAVILIONIS, V. *et. al.* (2003). *Baudžiamoji teisė: bendroji dalis.* Vilnius: Eugrimas.
[373] ŠVEDAS, G. (2012). *Veikos kriminalizavimo kriterijai: teorija ir praktika.* P. 18
[374] ŠVEDAS, G. (2005) Baudžiamosios politikos tendencijos Lietuvos Respublikoje 1995-2004 metais. *Teisė,* 56, 64-91. P. 67-68.

aptariamas principas dažnai ignoruojamas, tokiu būdu neišvengta veikų kriminalizavimo pertekliaus bei abstrakčių nusikalstamų veikų sudėčių, suteikiančių diskreciją tokią sudėtį aiškinančiam asmeniui nuspręsti, ar konkretūs veiksmai (arba neveikimas) atitinka nustatytą sudėtį. Dėl šių priežasčių baudžiamosios teisės kaip *ultima ratio* priemonės principas gali būti taikomas ne tik skiriant asmenims bausmes, tačiau ir atribojant vieną teisinės atsakomybės rūšį nuo kitos[375]. Taisyklė, kad esant konkurencijai tarp baudžiamosios atsakomybės ir administracinės atsakomybės visais atvejais turėtų būti taikoma pirmoji nepaisant veikos pavojingumo, neatitiktų ir ANK 5 straipsnio 2 dalies prasmės[376].

Lietuvos Aukščiausiasis Teismas formuoja poziciją, kad ne visuomet tikslinga konkrečią veiką pripažinti nusikalstama, todėl nustatant teisinius apribojimus bei atsakomybę už teisės pažeidimus būtina vadovautis protingumo, proporcingumo principais, o baudžiamoji atsakomybė turėtų būti kraštutinė priemonė tais atvejais, kai tų pačių tikslų nėra galima pasiekti švelnesnėmis priemonėmis. Teismas nurodo, kad nėra teisinga ir baudžiamųjų įstatymų paskirties neatitinka atvejai, „kai tarpusavyje kylantys nedidelio pavojingumo konfliktai kriminalizuojami <...>, neanalizuojant, ar pakankamas padarytų veiksmų pavojingumas, neįvertinant kitų teisės šakų veiksmingumo atkuriant pažeistas teises“[377]. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas baudžiamosios ir kitų atsakomybės rūšių atribojimą vertina kaip labai svarbų aspektą, tokio vertinimo motyvu pateikiant būtent baudžiamosios teisės kaip *ultima ratio* principą[378].

Tačiau esant baudžiamosios ir administracinės atsakomybės už tą pačią veiką konkurencijai, *ultima ratio* principas gali būti nepakankamas. Manytina, kad tik šio kriterijaus taikymas sukurtų situaciją, kai asmenys, tiriantys konkrečias veikas, turėtų vertinti, kuri iš galimos atsakomybės rūšių atitinka konkrečius nubaudimu siekiamus tikslus, atsižvelgiant į su veika, jos pavojingumu ir subjektu susijusias aplinkybes (kuri iš atsakomybės rūšių yra būtina iškeltam tikslui

[375] FEDOSIUK, O. (2012a). Baudžiamoji atsakomybė kaip kraštutinė priemonė (ultima ratio): teorija ir realybė. P. 734-735.

[376] Nors ši išvada buvo padaryta vertinant ATPK 9 straipsnio 2 dalies reguliavimą, tačiau ANK 5 straipsnio 2 dalies nuostata yra analogiška. ŠVEDAS, G., VERŠEKYS, P., LEVON, J. ir PRAPIESTIS, D. (2017). *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso bendrosios dalies vientisumo ir naujovių (su)derinimo iššūkiai.* Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla. P. 126-127; PRANKA, D. (2013). Nusikalstamos veikos ir administracinio teisės pažeidimo atribojimo problemos: teisės pažeidimai, susiję su disponavimu narkotinėmis ar psichotropinėmis medžiagomis. P. 1512-1514, 1520.

[377] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. spalio 21 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-385/2014.

[378] „[L]abai svarbus yra baudžiamosios ir kitų rūšių teisinės atsakomybės atribojimo klausimas, kad ne bet kokia neteisėta veika turi būti vertinama kaip nusikalstama ir baudžiamoji atsakomybė turi būti taikoma kaip kraštutinė, paskutinė priemonė, naudojama saugomų teisinių gėrių, vertybių apsaugai tais atvejais, kai švelnesnėmis priemonėmis tų tikslų negalima pasiekti“. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. sausio 7 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-100/2014.

pasiekti, kuri priemonė tinkamesnė, ar kažkuri iš atsakomybės rūšių konkrečiu atveju nėra pernelyg griežta ir ar tokių pat tikslų nėra galima pasiekti kitomis priemonėmis). Tokia diskrecija būtų ne tik pernelyg priklausoma nuo subjektyvių elementų, tokių kaip veiką tiriančio subjekto vidinis vertinimas, bet ir galimai peržengtų veikas tiriančių asmenų kompetenciją. Pažymėtina, kad teisės pažeidimus (pagal ANK ir specialiuosius įstatymus) tiriantys pareigūnai ne visais atvejais turės teisinį išsilavinimą, todėl taikyti *ultima ratio* kriterijų gali būti sudėtinga. Todėl toks konkurencijos sprendimo būdas yra siūlytinas naudoti tik tais atvejais, kuomet teisės aktų konkurencijos negalima išspręsti kitomis priemonėmis. Dėl šios priežasties pirmenybė turėtų būti teikiama aiškiam draudžiamų veikų bei jų sudėčių reglamentavimui, kompleksiškai vadovaujantis teisingumo, proporcingumo ir *ultima ratio* principais, įskaitant ir konkrečių kriterijų nustatymą. Ir tik tais atvejais, kai tokių kriterijų nustatyti nėra įmanoma, atsakomybę taikantiems subjektams turėtų būti suteikta diskrecija spręsti dėl veikos kvalifikavimo vadovaujantis vertybiniais kriterijais, laikantis aukščiau nurodytų principų.

Lietuvos teismų praktikoje yra pavyzdžių, kai teismai, spręsdami dėl to, baudžiamąją ar administracinę atsakomybę nustatančios teisės normos turėtų būti taikomos konkrečiu atveju, vadovaujasi aukščiau minėtais principais: pirmiausia įvertinamas veikos pobūdis ir sprendžiama, kuris teisės aktas taikytinas bei vadovaujamasi *ultima ratio* principu[379]. Toks teismo sprendimas aiškintinas tuo, kad kasacinio teismo praktikoje pasisakoma „prieš dirbtinį išimtinai civilinių, administracinių, mokestinių ar drausminių santykių kriminalizavimą, <...> Perteklinis baudžiamosios teisės normų kaip *ultima ratio* (kraštutinė priemonė) taikymas neatitinka šios teisės šakos paskirties ir principų“[380].

Kita vertus, teismų praktikoje, priešingai aukščiau nurodytam principui, remtasi ir ATPK 9 straipsnio 2 dalies nuostata, kad administracinė atsakomybė yra taikoma tuo atveju, jei atliktas pažeidimas savo prasme neužtraukia baudžiamosios atsakomybės. Vertinama, kad nesant aiškių kriterijų, būtent teismui suteikiama diskrecija įvertinti padaryto pažeidimo pavojingumą ir nuspręsti, ar tokia veika kvalifikuotina kaip nusikalstama veika, ar kaip administracinis nusižengimas[381]. Tokiu būdu pirmenybė yra suteikiama baudžiamajai atsakomybei. Toks aiškinimas motyvuojamas ne tik tuo metu

[379] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. gruodžio 2 d. teismų praktikos nusikalstamų veikų, susijusių su neteisėtu disponavimu narkotinėmis, psichotropinėmis medžiagomis ar pirmos kategorijos šių medžiagų pirmtakais (prekursoriais) (BK 259–261, 263–264, 266 straipsniai) apžvalga Nr. AB-40-1. 40. P. 495-621.

[380] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. gruodžio 18 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-355-648/2018.

[381] PIESLIAKAS, V. (2009). *Lietuvos baudžiamoji teisė. Pirmoji knyga. Baudžiamasis įstatymas ir baudžiamosios atsakomybės pagrindai. Antroji pataisyta ir papildyta laida.* Vilnius: Justitia. P. 162-163.

galiojusia ATPK 9 straipsnio norma (šiuo metu analogiškas reguliavimas nustatytas ANK 5 straipsnyje), tačiau ir principine nuostata, kad baudžiamąją atsakomybę užtraukianti veika neturi likti nenubausta, kadangi baudžiamoji teisė saugo esmines visuomenines vertybes, todėl išaiškinti nusikalstamas veikas ir nubausti jas padariusius asmenis yra ir viešasis interesas. Pavyzdžiui, 2001 m. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas sprendė klausimą dėl atsakomybės, taikytinos už panašią veiką ir įtvirtintos panašiomis dispozicijomis BK 329 ir ATPK 170 straipsniuose, tarpusavio atribojimo. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas konstatavo, kad įstatymų leidėjas nusikaltimo ir administracinio teisės pažeidimo sudėtyse nenustatė požymių ar kriterijų, kuriais remiantis būtų atribojamos šios dvi atsakomybės rūšys, konkrečiu atveju veikų sudėtys suformuluotos praktiškai identiškai. Dėl šios priežasties Teismas rėmėsi ATPK 9 straipsnio 2 dalies nuostata ir nurodė, kad sprendžiant dėl to, kokio rūšies atsakomybei turėtų būti suteikiamas prioritetas administracinės ir baudžiamosios atsakomybės konkurencijos atvejais „pirmiausia svarstomi nusikaltimo sudėties ir baudžiamosios atsakomybės klausimai ir tik po to, padarius išvadą kad veikos pavojingumas nesiekia tokio laipsnio, kuris daro veiką nusikaltimu, svarstomi administracinės atsakomybės klausimai“ (tokia praktika pateikiama ir naujausiose bylose)[382]. Be to, teismas konstatavo, kad priešinga išvada, jog esant normų konkurencijos atvejui pirmiausia turėtų būti sprendžiama dėl administracinės atsakomybės taikymo, negali būti išvesta iš ATPK 9 straipsnio nuostatų, nors kartu pripažino, kad tokiu atveju, kai normoje ar jos oficialiuose išaiškinimuose nėra pateikta aiškių kriterijų, kartu reiškia, kad konkretaus pažeidimo pavojingumo vertinimą atlieka teismas savo nuožiūra. Šiuo tikslu teismas atsižvelgia į nusikaltimo dalyką – mastą ir kiekį[383]. Taigi, Lietuvos Aukščiausiasis Teismas nustatė keletą taisyklių: pirma, ATPK 9 straipsnio 2 dalis aiškintina kaip nustatanti taisyklę visų pirma vertinti, ar veika neužraukia baudžiamosios atsakomybės, o tik po to – ar neužtraukia administracinės. Tokį vertinimą teismas daro, atsižvelgdamas į atlikto pažeidimo bei įstatymo normomis draudžiamų veikų pavojingumą, o pavojingumui įvertinti analizuojamas nusikalstamos veikos dalyką charakterizuojančios aplinkybės. Panašios pozicijos Lietuvos Aukščiausiasis Teismas laikėsi ir kitose bylose[384], tačiau teismas išskyrė

[382] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. kovo 22 m. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-28-489/2019. Taip pat žr. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. birželio 12 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-102-222/2018.

[383] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2001 m. birželio 5 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-531.

[384] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2005 m. vasario 15 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-178; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. gruodžio 2 d. teismų praktikos nusikalstamų veikų, susijusių su neteisėtu disponavimu narkotinėmis, psichotropinėmis medžiagomis ar pirmos kategorijos šių medžiagų pirmtakais (prekursoriais) (BK 259–261, 263–264, 266 straipsniai) apžvalga Nr. AB-40-1. 40.

papildomus kriterijus, tokius kaip ypatybės, susijusios su subjekto veiksmais, nukentėjusiuoju, vieta, kurioje atlikta veika, ir pan., rodančios veikos pavojingumą kaip vieną iš baudžiamosios ir administracinės atsakomybės atribojimo kriterijų.

Vėlesnėje teismų praktikoje Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, spręsdamas, kokia atsakomybė, baudžiamoji ar administracinė, turėtų būti taikoma už viešosios tvarkos pažeidimą, vertino tai, kad ATPK (ANK) kaip sudėties požymis nenumatyti veikos padariniai, kadangi tarpusavyje konkuruojančios BK ir ATPK (ANK) veikos šiuo atveju tarpusavyje atskiriamos būtent pagal veiksmų pobūdį ir ja sukeliamus padarinius[385]. Padarinių, numatytų veikos sudėtyje, kriterijų Lietuvos Aukščiausiasis Teismas taikė ir bylose, kuriose sprendė dėl atsakomybės už buhalterinės apskaitos tvarkymo taisyklių pažeidimus atribojimo[386], taip pat bylose dėl atsakomybės už žiaurų elgesį su gyvūnais atribojimo[387].

Sistemiškai vertinant teisingo nubaudimo principo įgyvendinimą Lietuvos teisiniame reguliavime, teigtina, kad tuo atveju, jei asmens veiką būtų galima kvalifikuoti ir kaip nusikalstamą veiką, ir kaip administracinį teisės pažeidimą, teisingo nubaudimo, teisingumo, protingumo ir *ultima ratio* principus atitiktų, jei tokia veika būtų baudžiama švelnesne atsakomybės rūšimi, t. y., veika būtų laikoma administraciniu teisės pažeidimu. Pažymėtina, kad tokia išvada iš esmės suderinama ir su proporcingumo principu, reiškiančiu, kad asmenų teisės bei laisvės gali būti ribojamos tik laikantis proporcingumo reikalavimo, valstybės institucijų veiksmai ir taikomos priemonės turi būti adekvatūs siekiamiems tikslams: būtinos konkrečiam tikslui pasiekti, tinkamos konkrečiam tikslui pasiekti, ne per griežtos, atsižvelgiant į siekiamą tikslą, taikomos įsitikinus, kad konkrečių tikslų nėra galima pasiekti švelnesnėmis, mažiau griežtomis ir mažiau ribojančiomis priemonėmis. Pažymėtina, kad Konstitucinis Teismas *expressis verbis* nurodė, kad nagrinėjant baudžiamąsias bylas turi būti paisoma bendrųjų teisės principų, įskaitant teisingumo, sąžiningumo, teisėtumo ir proporcingumo principus[388]. Atsižvelgiant į tai, proporcingumo principą galima taikyti ir siekiant

[385] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. balandžio 1 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-103-689/2019.

[386] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. gruodžio 27 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-356-689/2019; Lietuvos apeliacinio teismo 2018 m. gruodžio 10 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-391-518/2018.

[387] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. liepos 3 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-226-511/2018.

[388] Konstitucinis teismas, be kita ko, yra išaiškinęs, kad „nustatant teisinius apribojimus bei atsakomybę už teisės pažeidimus privalu paisyti protingumo reikalavimo, taip pat proporcingumo principo, pagal kurį nustatytos teisinės priemonės turi būti būtinos demokratinėje visuomenėje ir tinkamos siekiamiems teisėtiems bei visuotinai svarbiems tikslams (tarp tikslų ir priemonių turi būti pusiausvyra), jos neturi varžyti asmens teisių labiau negu reikia šiems tikslams pasiekti, o jeigu šios teisinės priemonės yra susijusios su sankcijomis už teisės pažeidimą, tai minėtos sankcijos turi būti proporcingos padarytam

atskirti, baudžiamoji ar administracinė atsakomybė turėtų būti taikoma konkrečiu atveju. Tačiau kartu pripažintina, kad esama ANK 5 straipsnio formuluotė yra ganėtinai siaura ir nesuteikia diskrecijos spręsti, administracinė ar baudžiamoji atsakomybė turėtų būti taikytina. Todėl siekiant išvengti neaiškumų, svarstytinas variantas ANK 5 straipsnio 2 dalį papildyti nuostatomis, kad atsakomybę taikanti institucija turėtų vadovautis teisingumo, proporcingumo ir *ultima ratio* principais.

Taigi, grįžtant prie analizuojamos ANK 5 straipsnio formuluotės, svarbu, kad joje nenurodomas joks teorinis pagrindas, kuriuo remiantis normų konkurencijos atveju galėtų būti nuspręsta, kurios veikos yra baustinos BK pagrindu, o kurios – ANK. ANK rengėjai, aiškindami administracinio nusižengimo požymius, pabrėžia jų mažesnį pavojingumą, lyginant su nusikalstamomis veikomis, taip pat ir tai, kad pažeidimų pavojingumas yra ne toks didelis, kad už juos būtų proporcinga ir racionalu taikyti baudžiamąją atsakomybę, ar netgi baudžiamosios atsakomybės taikymas būtų labiau žalingas. ANK rengėjai siekė atriboti nusikalstamas veikas nuo administracinių pažeidimų nurodydami, kad administraciniu nusižengimu kėsinamasi ne į pagrindines teisės aktais ginamas vertybes, bet paprastai pažeidžiamos tokias vertybes saugančios normos. O tais atvejais, kai kėsinamasi tiesiogiai į tokias vertybes, tai ne tiek pavojinga, kad būtų pateisinamas (teisiškai ar finansiškai) baudžiamosios atsakomybės taikymas. ANK rengėjai prioritetą suteikė administracinei atsakomybei, o ne baudžiamajai, jei administracine atsakomybe galima pasiekti tuos pačius tikslus. ANK rengėjai, suprasdami praktinio administracinio ir baudžiamosios atsakomybės atribojimo sudėtingumą, pabrėžė, kad nusikalstamų veikų dispozicijos turėtų būti konstruojamos labai tiksliai[389].

Ir visgi, nei šiame tyrime analizuoti teismų praktikoje nurodomi baudžiamosios ir administracinės atsakomybės atribojimo kriterijai, nei teisės aktuose nustatytos nusikaltimo[390] ir baudžiamojo nusižengimo[391] sąvokos neatsako į klausimą, dėl kokių priežasčių įstatymų leidėjas sprendžia, kokia veika yra tiek pavojinga, kad už ją bus taikytina baudžiamoji atsakomybė, o kokia yra pavojinga mažiau, todėl taikytina administracinė atsakomybė. Šiuo tikslu vertintini aspektai, teisės moksle išskiriami kaip kriminalizavimo kriterijai. Paprastai tokiais kriterijais įvardijami įsitikinimas, kad ginamos esminės vertybės siekiant užtikrinti tvarką visuomenėje, tokia vertybė negali būti apginta ne baudžiamosios teisės priemonėmis. Draudžiama veika turi būti paplitusi (tačiau

---

teisės pažeidimui“ .Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. sausio 16 d. nutarimas. *Valstybės žinios*, 7-254.

[389] 2012 m. balandžio 24 d. Įstatymų projektų Reg. Nr. XIP-3600(2) ir XIP-4342 aiškinamasis raštas.

[390] BK 11 straipsnyje nusikaltimas apibūdinamas kaip pavojinga ir uždrausta veika, už kurią numatyta laisvės atėmimo bausmė.

[391] BK 12 straipsnyje nusikaltimas apibūdinamas kaip pavojinga uždrausta veika, už kurią numatyta bausmė, nesusijusi su laisvės atėmimu, išskyrus areštą.

toks paplitimas turi būti nei per retas, nei per dažnas[392], kad nebūtų kriminalizuojamas toks elgesys, kuris visuomenėje yra priimtinas, su tam tikromis išimtimis (pavyzdžiui, atvejai, kai atsakomybė numatoma dėl ES ar tarptautinės teisės nuostatų)), o baudžiamojo proceso tvarka ir priemonės suteikia galimybę nustatyti tokios veikos padarymą. Kitose teisinėse sistemose kaip kriminalizavimo kriterijai papildomai išskiriamas aspektas, ar veika daro didelę žalą arba kelia jos atsiradimo riziką, taip pat vertinama baudžiamosios teisės veikimo sritis ir ribos[393].

Teisės moksle nėra vieningos nuomonės dėl to, kokios bausmės teorijos laikomasi ir kokių pagrindinių tikslų siekiama Lietuvos baudžiamojoje teisėje kriminalizuojant veikas. Viena vertus, remiamasi teisiniu reguliavimu, apibrėžiančiu bausmės paskirtį BK 41 straipsnyje[394] ir pateikiamas vertinimas, kad galiojanti sistema numato savarankiškus bausmės tikslus: nubaudimą (atpildą) ir visuomenės apsaugojimą nuo galimų kitų veikų[395]. Tokiu būdu pagrindinis dėmesys kriminalizuojant veikas būtų skiriamas atgrasymui, kuris vertinamas kaip vienas paprasčiausių būdų spręsti su nusikalstamumo prevencija susijusias užduotis (palyginimui, valstybei tinkamo elgesio motyvavimas yra sudėtingesnė alternatyva tiems patiems klausimams spręsti)[396]. Teisės moksle yra ir alternatyvi nuomonė, kad praktiškai visa baudžiamoji atsakomybė buvo orientuota tik į asmens įbauginimą, nepaisant to, kad įstatymų leidėjas kaip savo

---

[392] Visgi, įstatymų leidėjo veiksmai kriminalizuojant veikas nėra visiškai suderinami su šiomis taisyklėmis. Teisės moksle pastebima, kad veikos kriminalizuojamos ir neatlikus išsamių empirinių tyrimų dėl veikos paplitimo (ŠVEDAS, G. (2012). *Veikos kriminalizavimo kriterijai: teorija ir praktika.* P. 20). Kita vertus, ypač pastaruoju metu įstatymų leidėjas teikia siūlymus dėl naujų draudimų, kurie susiję su gan plačiai paplitusiomis veikomis, tačiau nenurodomi nei tikslesni tokio paplitimo mastai, nei siekiami tikslai. Tokių veikų pavyzdys – kartu su ANK įsigaliojimu sukurta situacija, kuomet nebėra numatyta administracinė atsakomybė už narkotinių priemonių, kad ir nedidelio kiekio laikymą, todėl visais atvejais taikytinos BK 259 straipsnio nuostatos. Žr., pvz., 15min.lt. *Po Naujųjų už menkiausią kiekį marihuanos – baudžiamoji atsakomybė ir milžiniškos baudos* [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/lietuva/po-naujuju-uz-menkiausia-kieki-marihuanos-baudziamoji-atsakomybe-ir-milziniskos-baudos-56-730424 [žiūrėta 2019 m. gegužės 1 d.].

[393] ŠVEDAS, G. (2012). *Veikos kriminalizavimo kriterijai: teorija ir praktika*. P. 15-16, 19-20; ŠVEDAS, G. (2006b). *Baudžiamosios politikos pagrindai ir tendencijos Lietuvos Respublikoje.* Vilnius: Teisinės informacijos centras. P. 27-35.

[394] BK 41 straipsnyje įtvirtina tokias bausmės paskirtis: „1) sulaikyti asmenis nuo nusikalstamų veikų darymo; 2) nubausti nusikalstamą veiką padariusį asmenį; 3) atimti ar apriboti nuteistam asmeniui galimybę daryti naujas nusikalstamas veikas; 4) paveikti bausmę atlikusius asmenis, kad laikytųsi įstatymų ir vėl nenusikalstų; 5) užtikrinti teisingumo principo įgyvendinimą.“

[395] ARLAUSKAS, S. Kriminalinės bausmės tikslų aporija ir baudžiamoji politika Lietuvoje. *Jurisprudencija,* 5(95), 14-24.

[396] ŠVEDAS, G. (2006a). Baudžiamoji politika ir ją formuojantys veiksniai. *Teisė,* 59, 128-139. P. 132-133.

tikslus buvo deklaravęs ir nubaudimą, bendrąją ir specialiąją prevencijas, reabilitavimą bei galimybės padaryti naujas veikas atėmimą. Todėl sprendžiant dėl to, kurios veikos turėtų būti kriminalizuojamos, siūloma verčiau vadovautis reabilitacijos bausmės teorija ir siekti atkurti pažeistą tvarką bei užtikrinti žmonių saugumą[397].

Išskirtinos aplinkybės, nulėmusios veikų ekonomikai ir verslo tvarkai kriminalizavimą. Ši sritis yra specifinė, kadangi asmens ūkinės veiklos laisvė yra konstitucinė vertybė, todėl negali būti nustatytas reguliavimas, kuriuo būtų sukurtos netinkamos sąlygos įgyvendinti ūkinės veiklos laisvei. Ūkinės veiklos laisvė nėra absoliuti, asmuo turi laikytis tam tikros valstybės nustatytos tvarkos, todėl už jos pažeidimus valstybė gali numatyti atsakomybę, tame tarpe ir baudžiamąją. Tačiau tokiomis taisyklėmis neturi būti paneigiamos esminės ūkinės veiklos laisvės nuostatos, jos turi būti pagrįstos, adekvačios, proporcingos ir nediskriminuojamos, teisiškai aiškios ir nedviprasmiškos. Šie kriterijai svarbūs ne tik ūkinės veiklos vykdymo taisyklėms, bet ir nustatytai atsakomybei už jų pažeidimus. Šiuo aspektu teisės moksle pirmenybė suteikiama civilinei, administracinei ir drausminei atsakomybei ir nurodoma, kad baudžiamoji atsakomybė turėtų būti nustatyta tik už pavojingiausius, didelę žalą tiek visuomenei, tiek valstybei darančius pažeidimus. Kartu kritikuojamas įstatymų leidėjo pasirinkimas dažnu atveju nediferencijuoti pažeidimų ir už bet kokio pavojingumo ir sunkumo pažeidimą visais atvejais numatyti baudžiamąją atsakomybę. Kartu pažymima, kad veikos, kurios prarado aktualumą ir nebėra laikomos pavojingomis, turėtų būti dekriminalizuotos[398].

Kai kuriuose teisės mokslo šaltiniuose pažymima, kad dauguma teisės mokslininkų pateikia tik formalius arba ypatingai bendro pobūdžio skirtumus tarp baudžiamosios ir administracinės atsakomybių. Paprastai yra konstatuojama, kad valstybė pati pasirenka, kokiomis priemonėmis – baudžiamosios atsakomybės ar administracinės atsakomybės – ginti teisines vertybes, tokias kaip žmogaus, visuomenės ir valstybės interesai, tokį sprendimą nulemia ginamų teisinių vertybių svarba visuomenėje, jų pažeidimo laipsnis ir pobūdis: kuo svarbesnė teisinė vertybė, tuo griežtesnės priemonės yra naudojamos. Todėl laikoma, kad administracinė atsakomybė nustatoma mažiau svarbioms teisinėms vertybėms

[397] ŠVEDAS, G. (2006b). *Baudžiamosios politikos pagrindai ir tendencijos Lietuvos Respublikoje*. P. 35-43.

[398] ABRAMAVIČIUS, A., MILINIS, A., ir VOSYLIŪTĖ, A. (2016) Iš Konstitucijos kylančios baudžiamosios teisės normų, numatančių atsakomybę už veikos ekonomikai ir verslo tvarkai, kūrimo bei taikymo nuostatos. Iš: PRAPIESTIS, J. (red.) *Baudžiamoji justicija ir verslas: recenzuotų mokslinių straipsnių baudžiamosios teisės ir baudžiamojo proceso klausimais rinkinys*. Vilnius: Vilniaus universiteto Teisės fakultetas, 187-203. P. 190-195.

ginti[399], kadangi baudžiamosios atsakomybės išskirtiniai bruožai yra tai, kad saugomi svarbiausi visuomenės gėriai (baudžiamosios teisės priemonėmis yra baudžiama už pavojingiausias veikas)[400]. Pažymėtina, kad ši teorija nebėra visiškai suderinama su administracinės atsakomybės teisiniu reguliavimu. Teismų praktikoje išskiriama, kad veikos, už kurias taikoma administracinė atsakomybė, irgi yra pavojingos, kadangi jomis pažeidžiamos tam tikros vertybės[401]. Todėl analizuojamas požiūris yra teisingas tokių vertybių atveju kaip pavyzdžiui, asmens gyvybė, valstybės suverenumas – už šių vertybių pažeidimą ar kėsinimąsi į jas taikoma tik baudžiamoji atsakomybė. Tačiau baudžiamoji atsakomybė taikoma ir už tokių vertybių pažeidimą, už kurių pažeidimą taikytina ir administracinė atsakomybė (pavyzdžiui, ir BK 178 straipsnyje numatyta atsakomybė, ir ANK 108 straipsnyje numatyta atsakomybė siekiant apsaugoti tą pačią vertybę – nuosavybę). Be to, kaip administracinė atsakomybė pagal specialiuosius įstatymus taikomos nuobaudos gali viršyti bausmes už nusikalstamas veikas[402]. Taigi, negalima teigti, kad administracine atsakomybe yra siekiama apginti mažiau reikšmingas vertybes. Vertybės, ginamos baudžiamąja teise ir administracine teise, gali sutapti ir dažnai sutampa. Tačiau vien dėl to, kad vienu atveju taikytina baudžiamoji atsakomybė, kitu ne, nereiškia, kad šios vertybės yra prioretizuojamos, kadangi skiriasi pačios veikos, kuria kėsinimąsi į tą vertybę, pavojingumas.

Konstitucinis Teismas, viename nutarimų administracinę atsakomybę siedamas su veikų dekriminalizavimo tendencija, nurodė, kad atsižvelgiant į tai, kokių tikslų siekiama nustatant atsakomybę už konkrečias veikas bei į su veikos padariniais susijusius aspektus, veikos laikymas nusikalstama ne visuomet yra tikslingas. Dėl šios priežasties būtina įvertinti, kokie rezultatai galimi taikant kitas priemones, konkrečiai – ir administracines poveikio priemones. Konstitucinis Teismas konstatavo, kad tiek baudžiamoji, tiek ir administracinė teisės šakos yra priskiriamos viešajai teisei ir nors nėra tapačios kategorijos, tačiau savo esme turi daug panašumų. Administracinė atsakomybė yra panaši į baudžiamąją, tačiau skiriasi pagal veikų pavojingumą, priešingumą teisei ir padarinius. Nurodoma, kad „iš esmės administracinės nuobaudos yra švelnesnės, jos neužtraukia teistumo. Tačiau lyginant kai kurias administracinių ir baudžiamųjų teisės normų

[399] ČAPLINSKAS, A., DAPŠYS, A. ir MISIŪNAS, J. (2004). Baudžiamosios ir administracinės atsakomybės atribojimo teorinės problemos. P.46.
[400] BELIŪNIENĖ, L. et al. (2014). *Galimybės siaurinti teismo funkcijas administracinių teisės pažeidimų procese*. Mokslo studija [interaktyvus], Lietuvos Teisės institutas. Prieiga per internetą: http://teise.org/wp-content/uploads/2016/07/ATPP.pdf [žiūrėta 2020 m. gruodžio 9 d.]. P. 26.
[401] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. gruodžio 2 d. teismų praktikos nusikalstamų veikų, susijusių su neteisėtu disponavimu narkotinėmis, psichotropinėmis medžiagomis ar pirmos kategorijos šių medžiagų pirmtakais (prekursoriais) (BK 259–261, 263–264, 266 straipsniai) apžvalga Nr. AB-40-1. 40.
[402] Detaliai išanalizuota šio tyrimo 2 dalies 3 skyriuje.

sankcijas galima įžvelgti ir tam tikrą tarpšakinį nesuderinamumą, apsunkinantį teisingumo principo realizavimą“[403]. Tai – vienas pirmųjų išsamesnių Konstitucinio Teismo bandymų paaiškinti administracinės atsakomybės prigimtį ir jos vietą Lietuvos teisėje, tiek pripažįstant administracinės atsakomybės panašumą su baudžiamąja atsakomybe, tiek ir atribojant šias dvi atsakomybės rūšis pagal jų padarinius bei nurodant, kad administracinė atsakomybė susiformavo kaip dekriminalizacijos pasekmė. Taigi, Konstitucinis Teismas nubrėžė Lietuvos Respublikos atsakomybės taikymo teisinio reguliavimo gaires, nurodydamas, kad baudžiamoji atsakomybė taikoma už pavojingesnes veikas, kurios užtraukia griežtesnius padarinius, tuo tarpu administracinė atsakomybė yra švelnesnė atsakomybės forma, tačiau abi šias atsakomybės rūšis reguliuojančias teisės normas Konstitucinis Teismas pripažįsta kaip savarankiškas. Konstitucinis Teismas taip pat akcentuoja, kad baudžiamoji atsakomybė turėtų būti taikoma tų veikų atvejais, kuriomis daroma esminė žala arba kyla jos grėsmė. Todėl numatoma atsakomybė, siekiant asmenis nubausti ir pataisyti[404].

Konstitucinis Teismas nurodo, kad įstatymų leidėjo diskrecija pasirinkti, kokios teisės šakos normomis apibrėžti tam tikrus pažeidimus ir kokias sankcijas už juos nustatyti. Tai turi būti atlikta atsižvelgiant į protingumo, teisingumo, proporcingumo principus[405]. Valstybės nustatoma atsakomybė už pažeidimus turi būti adekvati ir proporcinga pažeidimui, atitikti siekiamus tikslus ir visuotinai svarbius tikslus, neturi asmens varžyti labiau, nei tai yra būtina. Sankcijos turi būti diferencijuotos tokiu būdu, kad taikoma nuobauda galėtų būti individualizuota, taikoma nuobauda turi būti tokio dydžio, koks yra būtinas užtikrinti įstatymų laikymąsi ir pareigų vykdymą[406]. Konstitucinis Teismas taip pat nurodo, kad toks baudžiamosios ir administracinės teisės atskyrimas nėra savitikslis, ir nors įstatymų leidėjas nustatydamas atsakomybę turi siekti visos asmenų baudimo sistemos vieningumo ir suderinamumo, vien tai, kad už vieną panašią veiką taikoma administracinė, o už kitą – baudžiamoji atsakomybė, nereiškia, kad yra pažeidžiami konstituciniai principai. Teismas taip pat nurodė, kad vien pagrindas, kuriuo taikoma aptariama atsakomybė, nulemia tai, kad asmenų, kurie traukiami administracinėn atsakomybėn, ir kurie traukiami baudžiamojon atsakomybėn, teisinė padėtis negali nesiskirti. Tačiau tai, kad teisės aktai nustato įvairių rūšių teisinę atsakomybę, savaime nėra pagrindas ginčyti tokio reguliavimo teisėtumą

[403] Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1997 m. lapkričio 13 d. nutarimas. *Valstybės žinios*, 104-2644.
[404] Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2000 m. gegužės 8 d. nutarimas. *Valstybės žinios*, 39-1105; Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2003 m. birželio 10 d. nutarimas. *Valstybės žinios,* 57-2552.
[405] Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. lapkričio 13 d. sprendimas. *Valstybės žinios*, 123-4649.
[406] Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2008 m. sausio 21 d. nutarimas. *Valstybės žinios*, 10-349.

ir lygiateisiškumą. Todėl vien tai, kad vienos veikos yra kvalifikuojamos kaip administraciniai nusižengimai, o kitos – kaip nusikalstamos veikos ir tuo pagrindu yra taikoma skirtinga atsakomybė, nesudaro pagrindo teigti, kad tokiu reguliavimu pažeidžiami esminiai konstituciniai teisinės valstybės ir asmenų lygiateisiškumo principai[407].

Taigi, Konstitucinis teismas išskiria šiuos administracinės atsakomybės aspektus, kurie skiriasi nuo baudžiamosios atsakomybės: veikos, už kurią taikoma atsakomybė, pavojingumas, priešingumas teisei, o kaip administracinė atsakomybė taikomos nuobaudos yra švelnesnės ir neužtraukia teistumo. Būtent šie trys kriterijai ir jų įgyvendinimas turėtų būti analizuojami siekiant atriboti administracinę atsakomybę nuo baudžiamosios.

Priešingumas teisei paprastai nurodomas apibrėžiant ir nusikalstamos veikos, ir administracinio nusižengimo sąvokas. Šio požymio išskyrimas yra labiau praktinio pobūdžio (įtvirtinti, už kuriuos veiksmus (neveikimą) yra baudžiama ir kokia tvarka, o už kuriuos nėra baudžiama), tačiau jis ne tik nepadeda atriboti šių atsakomybės rūšių tarpusavyje, bet ir sukuria įspūdį, kad atsakomybė taikoma ne todėl, kad asmuo elgiasi iš principo ydingai, o todėl, kad pažeidžia kažkieno dirbtinai sukurtą taisyklę[408]. Teisės moksle nurodoma, kad priešingumas teisei nėra esminis kriterijus[409], kadangi ir veikos, draudžiamos ANK bei specialiųjų įstatymų, ir veikos, draudžiamos BK, yra priešingos teisei. Nepaisant to, vadinamos „klasikinės“ nusikalstamos veikos turėtų būti susietos su prigimtinės teisės pažeidimu: tokios veikos, kuriomis pažeidžiamos pavyzdžiui, asmens gyvybė, sveikata, yra prieštaraujančios prigimtinei teisei, kurios, nepaisant to, kaip apibrėžtos pozityviojoje teisėje, suprantamos kaip draudžiamos. Tuo tarpu ne tokios pavojingos veikos laikomos labiau pozityviosios teisės, o ne prigimtinės, pažeidimu. Teisės moksle išskiriama, kad tokiu atveju nusikalstama veika laikoma *mala in se* (neigiama ir nepageidautina savaime), o kiti pažeidimai, už kuriuos baudžiama – *mala*[410] *prohibita*[411]. Visgi, priešingumo teisei nustatymas BK ir ANK šią ribą iš dalies naikina, kadangi juo suponuojama, kad abi atsakomybės rūšys yra taikomos už įstatymų leidėjo nustatyto elgesio modelio

[407] Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2005 m. lapkričio 10 d. nutarimas.
[408] ČAPLINSKAS, A., DAPŠYS, A. ir MISIŪNAS, J. (2004). Baudžiamosios ir administracinės atsakomybės atribojimo teorinės problemos. P. 48.
[409] DAMBRAUSKIENĖ, A. (2017). *Ultima ratio principo įgyvendinimas kriminalizuojant veikas Lietuvos Respublikos baudžiamajame kodekse.* P. 219. VIŠINSKIS, G. (2015). *Baudžiamoji atsakomybė už savavaldžiavimą*. P. 232-233.
[410] DAMBRAUSKIENĖ, A. (2017). *Ultima ratio principo įgyvendinimas kriminalizuojant veikas Lietuvos Respublikos baudžiamajame kodekse.* P. 219-220.
[411] Panašus kriterijus buvo nurodomas ir vertinant Vokietijoje esančią administracinės atsakomybės sistemą ir jos atribojimą, tačiau perkėlus dalį veikų iš baudžiamojo kodekso į administracinės atsakomybės kodeksą, Vokietijos teisės moksle buvo pripažinta, kad skirtumas tarp administracinės ir baudžiamosios atsakomybės yra labiau kiekybinis nei kokybinis. DYSON, M., ir VOGEL, B. (2018). *The Limits of Criminal Law.* P. 322-323.

pažeidimus (*mala prihibita*)[412]. Svarbu, kad, įstatymų leidėjas baudžiamąją atsakomybę yra įtvirtinęs ne tik už veikas, kurios yra prigimtinės teisės pažeidimas, bet ir veikas, pažeidžiančias reguliavimo tvarką. Tokie yra atvejai, kai įstatymų leidėjas baudžiamąją atsakomybę įtvirtino ir už tokius pažeidimus, kurie yra labiau pozityviosios teisės nei prigimtinės[413].

Tačiau priešingumas teisei nesudaro galimybių aiškiai atriboti administracinės ir baudžiamosios atsakomybės, kadangi toks aiškinimas nulemia, jog bet koks pozityviosios teisės pažeidimas turėtų būti kvalifikuojamas kaip administracinis ir už jį turėtų būti taikoma atsakomybė. Tai matyti pavyzdžiu paėmus vagystę (smulkią vagystę). BK 178 straipsnyje atsakomybė už vagystę taikoma atvejais, kai turto vertė viršija tris bazinius bausmių ir nuobaudų dydžius. Tuo tarpu ANK 108 straipsnyje nurodyta, kad kaip administracinis nusižengimas baudžiama vagystė, turto pasisavinimas ar iššvaistymas, jei tokio turto vertė neviršija 3 bazinių bausmių ir nuobaudų dydžio[414]. Taigi, bet kokios vertės vagystė (neviršijanti 3 bazinių bausmių ir nuobaudų dydžio) yra priešinga teisei. Tačiau siekiant užtikrinti atsakomybės taikymo ekonomiškumą ir išvengti atvejų, kuomet pažeidimo tyrimui ir atsakomybės taikymui valstybė paskirtų ženkliai didesnius kaštus nei pasisavinto turto vertė, ANK 12 straipsnyje yra apibrėžta mažai pavojinga veika, taip įgalinant administracines bylas nagrinėjančius subjektus nepradėti administracinio nusižengimo teisenos ir paskirti asmeniui žodinę pastabą. ANK 12 straipsnio 2 dalyje taip pat nurodyta, kad kriterijus, kuomet veika laikoma mažai pavojinga, nustato institucijų, kurių pareigūnai nagrinėja administracinius nusižengimus, vadovai. Palyginimui, panašią nuostatą nustato ir Viešojo administravimo įstatymo 38 straipsnis, aktualus atsakomybei, taikomai specialiųjų įstatymų pagrindu. Tai reiškia, kad įstatymu yra nustatyti atvejai, kuomet nors veika ir yra priešinga teisei, tačiau už ją nėra baudžiama dėl ekonomiškumo. Taigi, ir bet kokiam administraciniam teisės pažeidimui, ir nusikalstamai veikai esant priešingiems teisei, priešingumo teisei kriterijus nėra pakankamas baudžiamajai ir administracinei atsakomybei atriboti.

Kitas Konstitucinio Teismo išskirtas aspektas, atribojantis administracinę ir baudžiamąją atsakomybę – skirtingi pažeidimo užtraukiami padariniai (švelnesnės nuobaudos, neužtraukiamas teistumas). Išskiriama, kad baudžiamoji atsakomybė pasižymi trimis padariniais: asmens pasmerkimu valstybės vardu,

[412] ČAPLINSKAS, A., DAPŠYS, A. ir MISIŪNAS, J. (2004). Baudžiamosios ir administracinės atsakomybės atribojimo teorinės problemos. P. 48.
[413] DAMBRAUSKIENĖ, A. (2017). *Ultima ratio principo įgyvendinimas kriminalizuojant veikas Lietuvos Respublikos baudžiamajame kodekse.* P. 219-220.
[414] Šiuo metu Vyriausybės patvirtintas bazinis bausmių ir nuobaudų dydis siekia 50 eurų. Lietuvos Respublikos Vyriausybė. 2017-08-30 nutarimas Nr. 707 *Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2008 m. spalio 14 d. nutarimo Nr. 1031 „Dėl bazinio bausmių ir nuobaudų dydžio patvirtinimo“ pakeitimo*. TAR, 2017-09-05, Nr. 14215.

bausme ir teistumu[415]. Teisės moksle nurodoma, kad nors yra sudėtinga įvardyti kokybinius kriterijus, kuriais remiantis įstatymų leidėjas nusprendė konkretų pažeidimą bausti administracine arba baudžiamąja tvarka, tačiau tokiam sprendimui jau esant padarytam, jis leidžia daryti išvadas ir dėl konkrečių veikų vertinimo, t. y., kad konkreti veika, už kurią baudžiama administracine atsakomybe, yra laikoma mažiau pavojinga nei tokia, už kurią taikoma baudžiamoji atsakomybė, tai pagrindžia ir mažesnis veikų, baudžiamų administracine atsakomybe, smerktinumas[416].

Administracinės teisės moksle pateikiama nuomonė, kad tuo atveju, jei akivaizdžiai mažareikšmis teisės pažeidimas būtų vertinamas kaip sudarantis pagrindą baudžiamajai atsakomybei taikyti, tai prieštarautų teisingumo ir protingumo principams[417]. Tokia pozicija vadinama ydinga, kadangi esminius teisės principus atitiktų toks reguliavimas, kad už veiką, kuri išoriškai gali būti panaši ir į administracinį pažeidimą, ir į nusikalstamą veiką būtų taikoma švelnesnė, bet ne griežtesnė atsakomybė[418]. Pažymėtina, kad teisingas asmens nubaudimas yra laikomas vienu esminiu principu, kuris įtvirtintas tiek baudžiamojoje teisėje, tiek ir administracinėje teisėje. Teisingas asmens nubaudimas visų pirma laikomas toks, kuomet yra tinkamai atsižvelgiama į padarytos veikos sunkumą, ypatumus, kaltę, tikslus ir motyvus, subjekto asmenybę ir vadovaujamasi galiojančiais įstatymais. BK 54 straipsnio 3 dalyje nurodoma, kad teismas motyvuotai gali skirti asmenims švelnesnę bausmę, jei sankcijoje numatyta bausmė aiškiai prieštarautų teisingumo principui. Tokiai pozicijai pritariama ir teisės moksle, atkreipiant dėmesį, kad BK nėra numatytos analogiškos nuostatos dėl bausmės griežtinimo, tokį reguliavimą vertinant kaip suteikiantį pakankamai galimybių kiekvienoje byloje paskirti teisingą bausmę[419]. Analogiška nuostata įtvirtinta ir ANK 34 straipsnyje, nurodant, kad nuobaudą skiriantis subjektas, atsižvelgdamas į lengvinančias aplinkybes ir teisingumo bei protingumo kriterijus, gali skirti švelnesnę nei įstatyme nustatytą nuobaudą arba apskritai nuobaudos neskirti. Kartu atkreiptas dėmesys, kad tokia pati ar panaši nuostata nėra įtvirtinta visuose specialiuosiuose įstatymuose, kas teisės moksle vertintina kaip taisytinas administracinio baudimo reguliavimo aspektas[420].

---

[415] PIESLIAKAS, V. (2008). *Lietuvos baudžiamoji teisė. Antroji knyga.* Vilnius: Justitia. P. 180-181.
[416] DYSON, M., ir VOGEL, B. (2018). *The Limits of Criminal Law*. P. 323-326.
[417] ANDRUŠKEVIČIUS, A. (2008). *Administracinė teisė. Bendrieji teorijos klausimai. Valdymo aktų institutas. Ginčo santykių jurisprudenciniai aspektai*. Vilnius: VĮ Registrų centro teisinės informacijos departamentas. P. 340.
[418] ŠEDBARAS, S. (2005). *Administracinė atsakomybė*. P. 73.
[419] PIESLIAKAS, V. (2008). Bausmės individualizavimas ir teisingumo principo įgyvendinimas skiriant bausmes. *Jurisprudencija,* 11(113), 7-15. P. 8-9.
[420] ANDRUŠKEVIČIUS, A. (2010). Administracinio baudimo santykiai: teisingumo ir protingumo principų poveikis. P. 21-32.

Tai, kad kaip administracinė atsakomybė taikomos nuobaudos yra panašios į kaip baudžiamoji atsakomybė taikomas bausmes ir baudžiamojo poveikio priemones, pripažįstama ir teisės moksle[421]. Visgi, Lietuvos teisės moksle nurodoma, kad atsižvelgiant į tai, jog administraciniai teisės pažeidimai yra mažiau pavojingi nei baudžiamieji nusižengimai, tai ir taikomos nuobaudos, ir kiti atsakomybės taikymo padariniai už juos turėtų būti mažiau griežti[422], lyginant juos su baudžiamosios teisės pažeidimais, be to, administracinės atsakomybės taikymas asmeniui nesukelia teistumo ir su tuo susijusių padarinių[423].Teisės moksle nurodoma, kad atsakomybė už administracinius nusižengimus ir nusikalstamas veikas yra skirtingo pobūdžio, tačiau „teisinių pasekmių klausimas sprendžiamas tik išanalizavus, koks teisės pažeidimas padarytas, ir tinkamai kvalifikavus veiką.“[424] Šis aspektas buvo ypač problemiškas galiojant ATPK, kuomet nuobaudos ATPK specialiojoje dalyje siekė 17 377 eurus. Būtent siekiant užtikrinti kaip administracinė atsakomybė taikomų nuobaudų ir administracinio poveikio priemonių suderinamumą su kaip baudžiamoji atsakomybė taikomomis bausmėmis ir baudžiamojo poveikio priemonėmis, ANK rengėjai maksimalią piniginę nuobaudą nustatė lygią 6 000 eurų[425]. Be to, 2017-09-28 buvo priimti BK pakeitimai, kurie padidino minimalias ir maksimalias baudos ribas.[426] Visgi, šie pakeitimai nevisiškai pašalino buvusį administracinės atsakomybės nuobaudų ir administracinio poveikio priemonių bei baudžiamosios atsakomybės bausmių ir baudžiamojo poveikio priemonių nesuderinamumą, kadangi administracinė atsakomybė yra taikoma ne tik fiziniams asmenims ANK pagrindu, bei ir ūkio subjektams (fiziniams ir juridiniams asmenims) specialiųjų įstatymų pagrindu. Toliau pateikiamas esamos nuobaudų sistemos vertinimas, įrodantis, kad šiuo metu įtvirtinta nuobaudų sistema nėra pakankamas kriterijus vien tuo remiantis atriboti administracinę atsakomybę nuo baudžiamosios.

Tarptautinės baudžiamosios teisės asociacijos organizuotame Vienos kongrese 1989 m. buvo paskelbtos rekomendacijos, kuriose teigiama, kad administracinės sankcijos turi turėti protingas bei proporcingas ribas, turi atitikti atliktos veikos sunkumą, o „administracinės sankcijos dydis, ypač baudos, neturi ženkliai peržengti viršutinės piniginės sankcijos, kuri gali būti skirta pagal

[421] BELIŪNIENĖ, L. et al. (2014). *Galimybės siaurinti teismo funkcijas administracinių teisės pažeidimų procese*. P. 27.
[422] Ibidem, *p*. 27; URBONAS, D. (2007). *Kvaziteisminių institucijų jurisdikcinė veikla taikant administracines sankcijas.* P. 24-25.
[423] ŠEDBARAS, S. (2005). *Administracinė atsakomybė.* P. 74-75.
[424] VIŠINSKIS, G. (2015). *Baudžiamoji atsakomybė už savavaldžiavimą*. P. 233.
[425] 2012 m. balandžio 24 d. Įstatymų projektų Reg. Nr. XIP-3600(2) ir XIP-4342 aiškinamasis raštas.
[426] Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 43, 47, 54, 62, 63, 64, 68-1, 68-2, 71, 75, 90, 226 ir 227 straipsnių pakeitimo įstatymas (2017). TAR, 15859.

baudžiamąją teisę, ribos“[427]. Manytina, kad turėtų būti vertinamas ne tik galimos baudos dydis, bet ir nuobaudos pobūdis, siekiant nustatyti, ar taikoma nuobauda išties yra švelnesnė: pavyzdžiui, pritaikyta licencijos panaikinimo nuobauda ūkio subjektui, kurio vienintelė veikla susieta su konkrečios licencijos turėjimu (pavyzdžiui, gaminti alkoholinius gėrimus ar jais prekiauti) faktiškai gali lemti ūkio subjekto verslo žlugimą ir prilygti juridinio asmens likvidavimui. Taigi, nors taikomų nuobaudų griežtumo kriterijus administracinei atsakomybei atriboti nuo baudžiamosios atsakomybės iš esmės nėra kvestionuojamas, tačiau reikšminga, ar galimos taikyti bausmės, baudžiamojo poveikio priemonės, nuobaudos ir administracinio poveikio priemonės yra suderintos tarpusavyje. Jei baudžiamieji nusižengimai užtraukia švelnesnes atsakomybės įgyvendinimo priemones nei nusikaltimai, o administraciniai nusižengimai – švelnesnes nei abi nusikalstamų veikų rūšys, sankcijos irgi turėtų būti išdėstytos atitinkamai: už nusikaltimus turėtų būti numatytos griežčiausios sankcijos, už baudžiamuosius nusižengimus – švelnesnės, o už administracinius nusižengimus – dar švelnesnės. Pažymėtina ir tai, kad kartu turėtų būti užtikrinama, kad sankcijos pasiektų joms iškeltą tikslą, tai yra ir nubaustų pažeidimą padariusius asmenis, ir užtikrintų bendrąją bei specialiąją prevenciją. Tačiau tiek teisės moksle, tiek šiuo metu galiojančiuose įstatymuose randama ir pozicija, kad už administracinius teisės pažeidimus skiriamos nuobaudos prilygsta, o kai kuriais atvejais netgi viršija bausmes, taikomas už baudžiamosios teisės pažeidimus. Tokia situacija teisės moksle kai kurių autorių įvardijama kaip ydinga[428]. Tačiau pažymėtina, kad šios pastabos buvo pateiktos 2014 m., taigi, dar iki aukščiau nurodyto BK pakeitimo, išplečiančio baudos kaip bausmės ribas.

BK 42 ir 43 straipsniuose numatytos galimos fiziniams ir juridiniams asmenims taikytinų bausmių rūšys. Fiziniams asmenims už nusikaltimus taikytinos šios bausmės: viešieji darbai, bauda, laisvės apribojimas, areštas, terminuotas laisvės atėmimas, laisvės atėmimas iki gyvos galvos. Fiziniams asmenims už baudžiamuosius nusižengimus taikytinos šios bausmės: viešieji darbai, bauda, laisvės apribojimas, areštas. Juridiniams asmenims už nusikalstamas veikas gali būti skiriamos šios bausmės: bauda, juridinio asmens veiklos apribojimas, juridinio asmens likvidavimas[429]. BK 67 straipsnyje

[427] URBONAS, D. (2007). *Kvaziteisminių institucijų jurisdikcinė veikla taikant administracines sankcijas.* P. 24-25.

[428] BELIŪNIENĖ, L. et al. (2014). *Galimybės siaurinti teismo funkcijas administracinių teisės pažeidimų procese*. P. 27-28.

[429] BK 67 straipsnyje numatytos baudžiamojo poveikio priemonės, kurių paskirtis – užtikrinti bausmės paskirties įgyvendinimą. Tokiomis priemonėmis gali būti viešųjų teisių atėmimas, teisės dirbti tam tikrą darbą arba užsiimti tam tikra veika atėmimas, turtinės žalos atlyginimas ar pašalinimas, nemokami darbai, įmoka į nukentėjusiųjų nuo nusikaltimų asmenų fondą, turto konfiskavimas, draudimas prisiartinti prie nukentėjusiojo asmens, dalyvavimas smurtinį elgesį keičiančiose programose, išplėstinis turto konfiskavimas. BK 82 straipsnyje papildomai nustatytos auklėjamojo poveikio priemonės

nurodoma, kad pilnamečiam asmeniui, atleistam nuo baudžiamosios atsakomybės arba nuo bausmės ar paleistam lygtinai[430], gali būti skiriamos baudžiamojo poveikio priemonės. Tokios priemonės yra uždraudimas naudotis specialia teise, viešųjų teisių atėmimas, teisės dirbti tam tikrą darbą ar užsiimti tam tikra veikla atėmimas, turtinės žalos atlyginimas ar pašalinimas, nemokami darbai, įmoka į nukentėjusiųjų asmenų fondą, turto konfiskavimas, įpareigojimas gyventi skyrium nuo nukentėjusiojo ir (ar) nesiartinti prie nukentėjusiojo asmens tam tikru atstumu, dalyvavimas smurtinį elgesį keičiančiose programose, išplėstinis turto konfiskavimas. BK 47 straipsnis įtvirtina, kad už baudžiamuosius nusižengimus taikoma bauda nuo 15 MGL (750 Eur) iki 500 MGL (25 000 Eur)[431]. Po nurodytų 2017 m. BK pakeitimų, bauda už baudžiamąjį nusižengimą nustatyta nuo 15 MGL (750 Eur) iki 500 MGL (25 000 Eur), bauda už nusikaltimą, atsižvelgiant į jo sunkumą, taikytina fiziniams asmenims apibrėžiama kaip taikoma nuo minimalaus 50 MGL (25 000 Eur) dydžio iki maksimalaus 6 000 MGL (300 000 Eur) dydžio. Juridiniam asmeniui taikoma bauda nuo 200 MGL iki 100 000 MGL (nuo 10 000 Eur iki 5 000 000 Eur). Nepilnamečiui skiriama bauda neturi viršyti 50 MGL (2 500 Eur). Pažymėtina, kad iki aptariamų pakeitimų faktiškai skiriamos baudos sudarydavo tik nedidelę dalį galimos maksimalios nuobaudos, aiškinamajame rašte tokie dydžiai buvo įvardijami kaip neadekvatūs padarytų veikų pavojingumui[432].

---

nepilnamečiams. BK 98 straipsnyje įtvirtintos priverčiamosios medicinos priemonės, kurias teismas gali taikyti asmenims, teismo pripažintiems nepakaltinamais ar ribotai pakaltinamais, taip pat asmenims, kuriems po nusikalstamos veikos padarymo ar bausmės paskyrimo sutriko psichika ir dėl to jie negali suvokti savo veiksmų esmės ar jų valdyti.

[430] Atitinkant visas BK 67 straipsnyje įtvirtintas sąlygas.

[431] Baudžiamosios atsakomybės skyrimo tikslais MGL yra prilyginamas baziniam bausmių ir nuobaudų dydžiui, t. y., 50 eurų. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2017 m. rugpjūčio 30 d. nutarimas Nr. 707 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2008 m. spalio 14 d. nutarimo Nr. 1031 „Dėl bazinio bausmių ir nuobaudų dydžio patvirtinimo“ pakeitimo“. TAR, 14215.

[432] Pagal Nacionalinės teismų administracijos pateiktus statistinius duomenis dėl skirtų baudų dydžių parengtame aiškinamajame rašte nurodoma, kad 2016-2017 m. (iki 06-30) skirtos baudos yra neadekvačios padaryto pažeidimo pavojingumui, pavyzdžiui, „už neteisėtą asmens būsto neliečiamumo pažeidimą (BK 165 str.) paskirtos baudos vidurkis 2016 m. – 941,50 Eur (5 proc. galimos paskirti maksimalios baudos), 2017 m. – 750,97 Eur (4 proc. galimos paskirti maksimalios baudos), už neteisėtą prisijungimą prie informacinės sistemos (BK 1981 str.) 2016 m. – 1213,22 Eur (6 proc. galimos paskirti maksimalios baudos), 2017 m. – 813,46 Eur (4 proc. galimos paskirti maksimalios baudos), už neteisėtą juridinio asmens veiklą (BK 203 str.) 2016 m. – 8187,5 Eur (43 proc. galimos paskirti maksimalios baudos), 2017 m. – 1277,40 Eur (7 proc. galimos paskirti maksimalios baudos), už netikros elektroninės mokėjimo priemonės gaminimą, tikros elektroninės mokėjimo priemonės klastojimą ar neteisėtą disponavimą elektronine mokėjimo priemone arba jos duomenimis (BK 214 str.) 2016 m. – 887,83 Eur (2 proc. galimos paskirti maksimalios baudos), 2017 m. – 1224,59 Eur (3 proc. galimos paskirti maksimalios baudos), už nusikalstamu būdu įgytų pinigų ar turto legalizavimą (BK 216 str.) 2016 m. – 5586,23 Eur (10 proc. galimos paskirti maksimalios baudos), 2017 m. –

Kaip minėta, ANK 25 straipsnis nustato, kad minimali bauda negali būti mažesnė nei 10 Eur, maksimali – didesnė nei 6 000 Eur. Specialiojoje dalyje numatytose veikose, skirtingai nuo ATPK, nėra numatyta šį maksimumą viršijančių baudų. ANK 44 straipsnis apriboja nepilnamečiams skiriamas baudas iki pusės baudos, nustatytinos remiantis ANK taisyklėmis, tačiau ne mažiau nei 5 Eur ir ne daugiau kaip 900 Eur[433]. Taigi, ANK nustatytas maksimalus fiziniam asmeniui galimas taikyti baudos dydis yra mažesnis nei bauda, taikytina fiziniam asmeniui už nusikaltimus, ir gali prilygti fiziniam asmeniui už baudžiamuosius nusižengimus taikytinai baudai. Tačiau maksimali fiziniam asmeniui už baudžiamuosius nusižengimus taikytina bauda yra apytiksliai keturis kartus didesnė nei maksimali už administracinius nusižengimus taikytina bauda[434]. Kartu pažymėtina, kad baudžiamoji atsakomybė užtraukia ir kitus neigiamus padarinius: paprastai asmenys, padarę nusikalstamą veiką, yra labiau smerkiami visuomenės nei asmenys, padarę administracinį nusižengimą, be to, už neatsargius, tyčinius, nesunkius, apysunkius, sunkius ir labai sunkius nusikaltimus taikomas teistumas.

Tačiau baudos, numatytos specialiuosiuose įstatymuose ir taikytinos ūkio subjektams, iškreipia prielaidą, kad administracinė atsakomybė yra švelnesnė atsakomybės rūšis nei baudžiamoji atsakomybė (taikomos švelnesnės nuobaudos). Pavyzdžiui, Mokesčių administravimo įstatymo 139 straipsnyje nustatyta bauda apibrėžiama kaip trūkstama mokesčio suma, jei mokesčių mokėtojas neapskaičiavo nedeklaruojamo mokesčio arba nedeklaravo deklaruojamo mokesčio arba neteisėtai pritaikė mažesnį mokesčio tarifą ir taip

---

1657,04 Eur (3 proc. galimos paskirti maksimalios baudos), už apgaulingą apskaitos tvarkymą (BK 222 str.) 2016 m. – 2925,65 Eur (8 proc. galimos paskirti maksimalios baudos), 2017 m. – 2802,68 Eur (7 proc. galimos paskirti maksimalios baudos) ir pan.“2017 m. rugpjūčio 30 d. Aiškinamasis raštas dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso dėl 43, 47, 54, 62, 63, 64, 681, 682, 71, 75, 90, 226 ir 227 straipsniu pakeitimo įstatymo projekto [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:0Sxa3B7F5pEJ:https://e-seimas.lrs.lt/rs/legalact/TAK/9ee5f5908d6a11e7a5e2b345b086d377/format/OO3_ODT/+&cd=9&hl=lt&ct=clnk&gl=lt [žiūrėta 2020 m. lapkričio 5 d.].

[433] Palyginimui, ATPK 24 straipsnis nustatė baudas fiziniams asmenims nuo 2 eurų iki 289 eurų, o pareigūnams – nuo 5 eurų iki 579 eurų, tačiau baudą skiriantis pareigūnas turėjo teisę skirti ir didesnę baudą, jei taip nustatyta atsakomybę apibrėžiančiame įstatyme, šiuo atveju ATPK. Bauda nepilnamečiui gali maksimaliai siekti pusę to dydžio, kurį nustato ATPK. ATPK specialiojoje dalyje buvo numatytos ir tokios veikos, už kurias numatytos sankcijos keliasdešimt kartų viršijo ATPK 24 straipsnyje numatytas baudų sumas, pavyzdžiui, 41^4 straipsnyje numatyta veika užtraukė atsakomybę nuo 5 792 eurų iki 14 481 eurų, didesnė, 17 377 eurų siekianti maksimali bauda buvo numatyta ir daugiau ATPK straipsnių, pavyzdžiui, ATPK 56, 62. ATPK 50^5, 50^6, 51^{18}, 51^{19}, 51^{20}, 56, 62, 62^1, 159, 159^1, 163^2, 172^{18}, 186^5, 187^{12}, 209^4 straipsniuose buvo numatyta ir didesnė, 17 377 eurų maksimali bauda.

[434] Šie baudos dydžiai įsigaliojo nuo 2017-10-06, iki tol buvę baudų už baudžiamuosius nusižengimus dydžiai buvo didesni nei baudų už administracinius nusižengimus dydžiai.

neteisėtai sumažino mokėtinų mokesčių sumą, be to, skiriama bauda, kurios dydis gali būti nuo 10 iki 50 procentų nuo minėtos mokesčių sumos. Pridėtinės vertės mokesčių įstatymo 123 straipsnis baudos dydį apibrėžia ribose nuo 10 iki 50 procentų apskaičiuotos PVM sumos. Valstybinio socialinio draudimo įstatymo 16 straipsnyje numatyta nuo sumažintų įmokų sumos skiriama 50 procentų trūkstamo dydžio bauda. Be to, Mokesčių administravimo įstatymo 96 straipsnis suteikia teisę mokesčių mokėtojui skaičiuoti delspinigius[435]. Taigi, tuo atveju, jei mokesčių mokėtojo faktiškai sumokėti mokesčiai itin ženkliai skiriasi nuo to, ką mokesčių mokėtojas turėjo sumokėti pagal įstatymą, toks baudos dydis gali būti itin ženklus.

Pažymėtina, kad specialieji įstatymai skirtingai apibrėžia galimų taikyti baudų dydžius: dalis specialiųjų įstatymų galimą baudos dydį apibrėžia konkrečiomis pinigų sumomis išreikštu intervalu. Tačiau itin dažnas teisinio reguliavimo atvejis – baudos dydžio siejimas su pažeidimą padariusio asmens apyvarta. Elektroninių ryšių įstatymo 74 straipsnis nustato galimų ekonominių sankcijų dydžius iki 3 procentų bendrųjų metinių pajamų iš veiklos, susijusios su elektroniniais ryšiais, o jei tokios veiklos mąstą apskaičiuoti sunku ar neįmanoma – iki 86 886 eurų, o už pakartotinį arba sunkų pažeidimą – iki 5 procentų bendrųjų metinių pajamų iš veiklos, susijusios su elektroniniais ryšiais, o jei tokios veiklos mastą apskaičiuoti sunku ar neįmanoma – iki 144 810 eurų. Tame pačiame įstatyme įtvirtinti savotiški ekonominiai saugikliai įmonėms, kurių bendrosios metinės pajamos yra nedidelės, t. y., nesiekia 86 900 eurų, tokiu atveju maksimalus baudos dydis apibrėžiamas 2 900 eurais, o pakartotinio ar sunkaus pažeidimo atvejais – 5 800 eurais. Tabako, tabako gaminių ir su jais susijusių gaminių kontrolės įstatymo 26 straipsnyje įtvirtinti ekonominių sankcijų dydžiai svyruoja nuo 289 eurų iki 17 371 eurų. Alkoholio kontrolės įstatyme įtvirtinti galimi baudų dydžiai nuo 144 eurų iki 28 962 eurų. Pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencijos įstatymas numato baudą nuo 2 000 Eur iki 5 100 000 Eur, jei finansų įstaigos 10 procentų metinių pajamų nesiekia 5 100 000 Eur arba nuo 0,5 procento iki 10 procentų bendrųjų metinių pajamų, jei pastaroji suma viršija 5 100 000 Eur. Maksimali procentais apibrėžta bauda specialiuosiuose įstatymuose gali siekti 10 procentų bendrųjų metinių pajamų praėjusiais ūkiniais metais[436]. Todėl atvejais, kai ūkio subjekto metinės pajamos yra didelės, tokios baudos gali siekti itin dideles sumas. Pavyzdžiui, 2019 m. didžiausia Lietuvos įmonė pagal pajamas buvo AB „ORLEN Lietuva“, kurios pajamos siekė 4 625 124 000 eurų, UAB „Maxima LT“ pajamos siekė 1 638 384 000 eurų[437].

[435] Pavyzdžiui, už nesumokėtą arba pavėluotai sumokėtą mokestį, už nesumokėtą arba pavėluotai sumokėtą patikrinimo metu nustatytą mokestį arba už pagal mokesčių mokėtojo prašymą nepagrįstai grąžintą (įskaitytą) mokesčių permoką.

[436] Detaliai įvardyta lentelėje Nr. 3.

[437] Verslo žinios. *Didžiausios Lietuvos bendrovės 2019* [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://www.vz.lt/verslo-aplinka/top1000-2019 [žiūrėta 2020 m. birželio 9 d.].

Taigi, už specialiųjų įstatymų pažeidimą galimos skirti baudos pagal 2019 m. duomenis teoriškai gali siekti 0,46 mlrd. eurų. Tai reiškia, kad už kai kurių specialiųjų įstatymų pažeidimus ūkio subjektams galimos skirti baudos, nors teoriškai ir yra apibrėžtos galimu procentu nuo apyvartos apibrėžtu maksimumu, tačiau praktiškai suteikia baudą skiriančiai institucijai itin plačias galimos baudos „žirkles“, priklausančias nuo priežiūros institucijos diskrecijos[438].

Aukščiau nurodytos baudos taikytinos juridiniams asmenims. Primintina, kad juridiniams asmenims pagal BK taikytina maksimali bauda siekia 100 000 MGL (5 000 000 Eur). Taigi, teoriškai atsakomybė juridiniams asmenims pagal specialiuosius įstatymus gali viršyti atsakomybę, nustatytą juridiniams asmenims BK, ypač atvejais, kai specialieji atvejai apibrėžia baudą procentine išraiška nuo ūkio subjekto pajamų. Minėtina, kad procentine išraiška apibrėžti baudos dydžiai laikomi baudos individualizavimo priemone. Taigi, nors ši suma, išreikšta konkrečiu skaičiumi, gali būti itin didelė ir viršyti BK numatytą baudos juridiniam asmeniui dydį, tačiau ji neturėtų būti nepakeliama juridiniam asmeniui, kadangi

[438] Kai kurios priežiūros institucijos, pavyzdžiui, Konkurencijos taryba, šia suteikta diskrecija naudojasi praktikoje: 2012 m. Konkurencijos taryba vienu nutarimu Konkurencijos Taryba keturioms įmonėms dėl kartelinio susitarimo paskyrė atitinkamai 24 808 200 litų, 14 243 600 litų, 9 437 800 litų ir 8 630 200 litų baudas, antruoju nutarimu taip pat dėl kartelinio susitarimo buvo paskirta 30 baudų, kurių mažiausia siekė 1 900 litų, o didžiausia – 2 090 700 litų. Baudos dėl nesąžiningos ar lyginamosios reklamos svyravo nuo 14 000 litų iki 48 000 litų. Konkurencijos taryba. *2012 m. Veiklos ataskaitos* [interaktyvus]. Prieiga per internetą: http://kt.gov.lt/veikla/ataskaitos/2012_1_lt.pdf [žiūrėta 2015 m. kovo 12 d.].
2013 m. Konkurencijos taryba paskyrė 10 baudų, kurios viso sudarė 1 972 600 litų sumą. Didžiąją dalį šios sumos sudarė 1 177 600 litų bauda, skirta vienai įmonei už nepranešimą apie koncentraciją (šios nuobaudos dydis nebuvo pakeistas, žr. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2015 m. Gruodžio 17 d. Nutartis byloje Nr. A-1699-822/2015) ir 615 000 litų bauda, skirta vienai įmonei dėl kliudymo atlikti tyrimą. Likusios 8 baudos siekė nuo 1 000 litų iki 83 700 litų ir buvo taikytos už klaidinančią ir lyginamąją reklamą. Konkurencijos taryba. *2013 m. Veiklos ataskaitos* [interaktyvus]. Prieiga per internetą: http://kt.gov.lt/veikla/ataskaitos/2013_lt.pdf [žiūrėta 2015 m. kovo 12 d.].
2014 m. Konkurencijos taryba už nepranešimą apie koncentraciją skyrė 11 817 700 litų baudą, o už kartelinį susitarimą dviem įmonėms skyrė atitinkamai 58 255 200 litų ir 15 284 800 litų baudas. 2015 m. Konkurencijos taryba skyrė 19 004 000 eurų ir 3 529 000 eurų baudas UAB „Vilniaus energija“ ir First Opportunity OÜ už draudžiamą susitarimą, už kitą draudžiamą susitarimą UAB „Forum Cinemas“ skirta 1 384 300 eurų bauda. Likusios paskirtos baudos svyruoja ribose nuo 2 000 eurų iki 656 600 eurų. Už Reklamos įstatymo pažeidimus 2015 m. Didžiausia paskirta bauda siekia 17 522 eurus.
Konkurencijos taryba. *2015 m. Veiklos ataskaitos* [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://kt.gov.lt/uploads/publications/docs/2659_02f1562991cca7c9433b1014b61a99cc.pdf [žiūrėta 2016 m. lapkričio 6 d.].
Konkurencijos tarybos tendencija skirti itin dideles baudas nesikeičia: pavyzdžiui, 2019 m. Buvo paskirta baudų viso 2 660 480 Eur sumai (Konkurencijos taryba. *2019 m. Veiklos ataskaita: faktai ir skaičiai* [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://kt.gov.lt/uploads/publications/docs/4344_5d9e7c502d7eca85a930bdb5da7b286d.pdf [ž Žiūrėta 2020 m. Birželio 9 d.]).

yra apskaičiuota atsižvelgus į jo metines pajamas. Be to, tik maža dalis specialiųjų įstatymų numato baudą, apibrėžtą konkrečia suma (ne procentine išraiška nuo apyvartos), kuri būtų didesnė nei maksimali bauda pagal BK, galiojanti šiuo metu (tokiais pavyzdžiais laikytini Pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencijos įstatymas, Finansinių priemonių rinkų įstatymas[439]). Taigi, ūkio subjektų (įskaitant ir juridinius asmenis) atžvilgiu administracinė atsakomybė pagal specialiuosius įstatymus gali prilygti atsakomybei, taikomai pagal BK. Kai kuriais atvejais administracinė atsakomybė pagal specialiuosius įstatymus juridiniams asmenims gali būti griežtesnė nei baudžiamoji atsakomybė, tačiau priėmus 2017 m. BK pakeitimus šis viršijimas dažniausiai pasireiškia atvejais, kuomet bauda specialiuosiuose įstatymuose apibrėžta procentine išraiška nuo ūkio subjekto pajamų, arba kai fiksuota suma išreikštas baudos maksimumas buvo nulemtas įgyvendinamų ES teisės aktų. Todėl juridinio asmens atsakomybės atžvilgiu baudos, taikomos pagal specialiuosius įstatymus, ženkliai neviršija baudų, taikytinų kaip baudžiamoji atsakomybė juridiniams asmenims. Tačiau kartu turi būti pripažinta, kad administracinė atsakomybė, taikoma juridiniams asmenims specialiųjų įstatymų pagrindu, gali būti tokia pat griežta kaip baudžiamoji atsakomybė, taikoma BK pagrindu.

Didesnis specialiųjų įstatymų ir BK nustatytų baudų dydžių nesuderinamumas atsiskleidžia analizuojant fizinių asmenų atsakomybę. Kaip minėta, BK numato, kad fiziniam asmeniui gali būti taikoma bauda iki 6 000 MGL (300 000 Eur). Svarbu, kad specialieji įstatymai nustato atsakomybę ūkio subjektams, kurie gali būti ir fiziniai asmenys, o taip pat juridinių asmenų vadovams ar valdymo organų nariams. Taigi, aukščiau nurodytos baudos pagal specialiuosius įstatymus gali būti taikomos ir fiziniam asmeniui, kai ūkio subjektas yra fizinis asmuo arba kai atsakomybė pagal specialųjį įstatymą taikoma juridinio asmens valdymo organui ar jo nariui. Maža to, kai kurie specialieji įstatymai *expressis verbis* nurodo fiziniams asmenims taikytinus baudų dydžius. Draudimo įstatymas nustato, kad juridinių asmenų vadovams ir kitiems fiziniams asmenims gali būti taikoma bauda iki 700 000 Eur, Finansinių priemonių rinkų įstatyme numatyta, kad fiziniams asmenims gali būti taikoma bauda iki 5 000 000 Eur, Kolektyvinio investavimo subjektų įstatymas įtvirtina, kad juridinio asmens vadovams ir kitiems fiziniams asmenims gali būti taikoma bauda iki 5 000 000 Eur, Pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencijos įstatymas numato galimybę taikyti baudą finansų įstaigos dalyviui ar valdymo organo nariui nuo 2 000 Eur iki 5 100 000 Eur, Vertybinių popierių įstatyme nustatyta, kad juridinių asmenų vadovams ir fiziniams asmenims taikytina bauda iki

[439] Abiem šiais atvejais įtaką baudos dydžiui darė nurodomais specialiaisiais įstatymais įgyvendinami ES teisės aktai.

2 000 000 Eur[440]. Taigi, administracinė atsakomybė, taikytina fiziniams asmenims kai kurių specialiųjų įstatymų pagrindu, ženkliai viršija baudžiamąją atsakomybę, taikytiną fiziniams asmenims BK pagrindu.

Tai reiškia, kad pateikti baudų dydžiai, kurie ne tik įstatymiškai reglamentuoti, tačiau ir taikomi praktiškai, rodo tai, kad šiuo metu galiojantis reguliavimas sukuria situaciją, kad kaip administracinė atsakomybė pagal specialiuosius įstatymus taikomos nuobaudos gali būti griežtesnės nei BK pagrindu skiriamos baudos fiziniams asmenims ir prilygti baudoms juridiniams asmenims. Juridinių asmenų administracinės atsakomybės atveju, kuomet bauda apskaičiuojama kaip procentinė išraiška nuo juridinio asmens metinių pajamų, tokie baudų dydžiai teoriškai gali skirtis net kartais. Pažymėtina, kad nors praktikoje viešojo administravimo subjektai nedažnai skiria maksimalias baudas tais atvejais, kai baudos dydis apibrėžtas procentine išraiška, skaičiuojama nuo metinių pajamų, tačiau ir skiriamas ne maksimalus dydis prilygsta baudų, taikomų juridiniams asmenims už nusikaltimus, dydžiui. Be to, praktikoje jau buvo ir atvejis, kai taikant atsakomybę pagal specialiuosius įstatymus fiziniam asmeniui buvo paskirta bauda, ženkliai viršijanti fiziniam asmeniui pagal BK taikytiną maksimalią baudą[441]. Lietuvos laisvosios rinkos institutas atliktame tyrime buvo pateikęs siūlymą atsisakyti baudos siejimo su ūkio subjekto apyvarta (metinėmis

[440] Kiti specialieji įstatymai arba atskirai neišskiria fiziniams asmenims ir juridiniams asmenims taikytinų baudų dydžio (tačiau jei fizinis asmuo yra ūkio subjektas, jis vis tiek gali būti baudžiamas specialiojo įstatymo pagrindu, nebent pačiame įstatyme nurodyta kitaip, kaip pavyzdžiui, Reklamos įstatyme, Tabako, tabako gaminių ir su jais susijusių gaminių kontrolės įstatyme), arba nustatytas baudos maksimumas yra ženkliai mažesnis nei fiziniam asmeniui taikytina bauda pagal BK (pavyzdžiui, Energetikos įstatymas numato fiziniam asmeniui taikytiną 6 000 Eur baudą, Elektroninių pinigų ir elektroninių pinigų įstaigų įstatymas įtvirtina baudą juridinių asmenų vadovams ir kitiems fiziniams asmenims, siekiančią 50 000 Eur), Konkurencijos įstatymas numato, kad ūkio subjekto vadovui taikytina bauda iki 14 481 Eur (tokio pat dydžio bauda buvo įtvirtinta ir anksčiau galiojusiame ANK), Papildomo savanoriško pensijų kaupimo įstatyme ir Profesinių pensijų kaupimo įstatyme įtvirtinta maksimali 50 000 Eur bauda, taikytina fiziniam asmeniui, Vartojimo kredito įstatyme numatyta atsakomybė fiziniams asmenims iki 25 000 Eur.

[441] 2018 m. ūkio subjekto UAB „Pervesk“ vadovui kaip fiziniam asmeniui buvo paskirta 0,5 mln. eurų bauda, o pačiam juridiniam asmeniui UAB „Pervesk“ buvo paskirta 0,7 mln. eurų bauda. Verslo žinios. *„Bankeros“ vadovui Karalevičiui ir jo vadovaujamai įmonei – 1,2 mln. Eur baudų* [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://www.vz.lt/rinkos/2018/09/21/mokejimu-istaigai-ir-jos-vadovui--12-mln-eur-baudu [žiūrėta 2020 m. balandžio 4 d.]. Vilniaus apygardos administracinis teismas šias baudas panaikino, šis procesinis sprendimas buvo ketintas skųsti. Verslo žinios. *Panaikino baudą „Bankeros“ įkūrėjui, bet LB nusileisti nežada* [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://www.vz.lt/rinkos/2019/06/12/teismas-panaikino-baudas-bankeros-ikurejui-ir-susijusiai-imonei [žiūrėta 2020 m. rugsėjo 21 d.].

pajamomis) ir vietoje to numatyti aiškesnius baudos dydžio nustatymo kriterijus. Tyrimo autorių nuomone, tokiu kriterijumi galėtų būti padarytos žalos dydis[442].

Kita vertus, Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas konstatavo, kad konkrečiu atveju sprendžiant dėl administracinės atsakomybės pagal Reklamos įstatymą nustatytos baudos yra pakankamai griežtos. Tačiau kartu teismas pažymėjo, kad konkretus tokių baudų dydis priklauso nuo ūkio subjektų bendrųjų pajamų, t. y., baudos dydis yra nustatomas pagal ūkio subjekto finansinę padėtį tam, kad atsakomybė būtų ne formali. Būtent šis aspektas teismo buvo laikomas kaip leidžiantis atriboti pagal Reklamos įstatymą taikomas baudas nuo baudų, taikytinų pagal BK[443]. Taigi, teismas pateikė poziciją, kad net baudžiamosios prigimties baudas savo kiekybine išraiška viršijančios ekonominės sankcijos gali būti laikomos nelygiavertėmis lyginant jas su baudomis pagal BK. Pažymėtina ir tai, kad toks teismo išaiškinimas iš esmės nesiderina su EŽTT suformuota praktika, nurodžiusia aiškius kriterijus, kuriems esant atsakomybė turi būti prilyginta baudžiamajai, vienas iš tokių kriterijų – galimos baudos kiekybinė išraiška.

Procentais nuo apyvartos apibrėžtas baudos dydis kai kuriuose specialiuosiuose įstatymuose buvo pasirinktas įgyvendinant ES teisės aktus[444]. Tokiu būdu siekiama užtikrinti sankcijos veiksmingumą ir suderinamumą su jos tikslais, t. y., kad ūkio subjektui neapsimokėtų pažeisti teisinio reguliavimo. Ženkliai skiriantis ūkio subjektų apyvartai, įstatymų leidėjui sudėtinga apibrėžti galimą baudą fiksuota suma taip, kad visais atvejais galimas baudos dydis būtų veiksmingas: net keliasdešimties tūkstančių eurų bauda gali būti neveiksminga didžiausioms Lietuvos bendrovėms – teoriškai įmanoma, kad žinojimas, jog bauda nėra didelė lyginant su bendrovės apyvarta, neskatins bendrovės laikytis teisės aktų ir, pasvėrus galimą baudą ir galimą gauti naudą arba sutaupymą, tai gali net sąmoningai paskatinti bendrovę pažeisti teisės aktus. Palyginimui, tokiems pasauliniams gigantams kaip „Facebook“, „Google“ ar „Microsoft“

---

[442] Lietuvos laisvosios rinkos institutas. *Nuosavybės teisių apsauga ir valstybės ekonominių sankcijų politika*. Vilnius, 2009-09-26, [interaktyvus]. Prieiga per internetą: http://www.llri.lt/naujienos/ekonomine-politika/bendroji-ekonomine-politika/analize-nuosavybes-teisiu-apsauga-ir-valstybes-ekonominiu-sankciju-politika/lrinka [žiūrėta 2016 m. lapkričio 8 d.].

[443] „[N]urodyto dydžio baudos, jas vertinant baudžiamųjų ir administracinių sankcijų sistemos požiūriu, laikytinos pakankamai griežtomis sankcijomis. Tačiau pažymėtina, kad jos paprastai taikomos ūkio subjektams. Be to, jų dydžio nustatymas priklauso nuo ūkio subjekto bendrųjų pajamų, t. y., net ir viršijanti nustatytą 30 tūkstančių litų dydį bauda pagal Įstatymą negali viršyti 3 proc. ūkio subjekto bendrųjų metinių pajamų. Šis kriterijus leidžia atskirti Reklamos įstatyme numatytas baudas nuo baudžiamųjų sankcijų, nes baudos dydžio nustatymas konstruojamas taip, kad ūkio subjektas būtų ne formaliai nubaudžiamas, o būtų atsižvelgiama ir į ūkio subjekto finansinę padėtį“. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2005 m. lapkričio 17 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-01-931/2005.

[444] Žr. šio tyrimo antrą dalį.

Europos Komisija taikė ir itin dideles baudas, siekiančias šimtus milijonų eurų, o „Google“ atveju taikyta rekordinė, 4 mlrd. eurų viršijanti bauda[445].

Šiame kontekste svarstytina ne tik tai, ar administracinės atsakomybės dydžiai, apibrėžti procentine išraiška nuo apyvartos ir tokiu būdu galintys viršyti baudas, skiriamas traukiant baudžiamojon atsakomybėn, sudaro vieningą sistemą, bet ir tai, ar kaip baudžiamoji atsakomybė skiriamos baudos pakankamai atgraso ūkio subjektus nuo pažeidimų. Keltinas klausimas, ar minimaliu gyvenimo lygiu (baziniu bausmių ir nuobaudų dydžiu), o ne procentine išraiška apibrėžti baudų dydžiai vis dar yra pakankami, kad būtų užtikrinami baudžiamąja atsakomybe siekiami tikslai. Siekiant išlaikyti sankcijų sistemos plačiąja prasme suderinamumą (laikant, kad administracinė atsakomybė yra švelnesnė nei baudžiamoji atsakomybė) įstatymų leidėjui siūlytina persvarstyti už BK draudžiamas veikas numatytas baudos ribas ir apibrėžti jas ne konkrečiu baziniu bausmių ir nuobaudų dydžiu (ar MGL), o procentine išraiška nuo juridinio asmens metinės apyvartos. Nors Lietuvoje ir nėra tokių įmonių, kurios savo apyvarta prilygtų pasaulinėms bendrovėms, tačiau tarp didelės gamyklos apyvartos (pvz., jau minėta didžiausia pagal pajamas bendrovė AB „ORLEN Lietuva“) ir ką tik veiklą pradėjusios bendrovės ar mažos regioninės bendrovės apyvartų gali būti ne kelių, o keliasdešimties ar kelių šimtų kartų skirtumas. Todėl konkrečiu kiekiu bazinių bausmės ir nuobaudų dydžiu (MGL) ribota bauda turės nevienodą įtaką skirtingo dydžio bendrovėms, nors ir pažeidimas, ir taikoma bauda būtų iš esmės tokie pat.

Teisės moksle nurodoma, kad tokia sistema, kurioje nustatytas baudos juridiniams asmenims maksimumas ir minimumas, yra gana dažna. Tačiau išskirtini ir atvejai (pavyzdžiui, Danija), kai baudos maksimumas ir minimumas nėra įtvirtintas baudžiamajame įstatyme. Kartu pabrėžiama, kad tokia sistema yra veiksminga tik valstybėje, kurioje juridinių asmenų atsakomybė nėra naujas reiškinys, todėl teismai gali nustatyti teisingą baudos dydį tam, kad būtų pasiekti bausmės tikslai. Priešingu atveju rizikuojama, kad bauda bus per arba maža (todėl bendrovės gali imti ją traktuoti kaip tam tikrą ramybės mokestį ir net įtraukti ją į savo iš anksto planuojamus kaštus), arba per didelė ir neabejotinai nulemianti

[445] DELFI. *„Facebook“ gavo 110 mln. eurų baudą* [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://www.delfi.lt/mokslas/technologijos/facebook-gavo-110-mln-euru-bauda.d?id=74675200 [žiūrėta 2018 m. spalio 28 d.]; DELFI. *„Microsoft“ paskirta 899 mln. eurų bau*da [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://www.delfi.lt/mokslas/technologijos/microsoft-paskirta-899-mln-euru-bauda.d?id=16116838 [žiūrėta 2018 m. spalio 28 d.]; DELFI. *„Google“ skiriama rekordinė bauda* [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://www.delfi.lt/mokslas/technologijos/google-skiriama-rekordine-bauda.d?id=78603753 [žiūrėta 2018 m. spalio 28 d.].

juridinio asmens bankrotą, todėl juridinis asmuo nebus skatinamas nepažeisti teisinio reguliavimo[446].

Taigi, minimalus ir maksimalus baudos dydžio nustatymas yra ne tik įprastas, bet ir pagrįstas bei teisingas. Tačiau verslui vystantis tiek, kad jį sudaro ir ką tik veiklą pradėję vykdyti subjektai, ir didelės šalies bendrovės ar tarptautinių bendrovių filialai, manytina, kad baudą geriau individualizuotų jos minimumo ir maksimumo susiejimas su konkretaus ūkio subjekto pajamomis.

Siekiant išanalizuoti baudžiamosios ir administracinės atsakomybės sankcijų darną svarbu palyginti ne tik baudų, skiriamų taikant administracinę ir baudžiamąją atsakomybę, dydžius, bet ir kitas sankcijas bei bausmes. Lyginant BK ir ANK nuostatas, abiejuose įstatymuose yra numatytos šios bendros sankcijos: bauda (kuri jau buvo analizuota), viešieji darbai, specialiųjų teisių atėmimas, turto konfiskavimas. Specialieji įstatymai, be baudos, nustato ir kitas galimas nuobaudas (plačiau žr. lentelėse Nr. 2 ir 3).

Kaip nuobauda specialiuosiuose įstatymuose numatomi licencijos arba leidimo sustabdymas arba panaikinimas arba išbraukimas iš sąrašo, kuriame numatyti subjektai, turintys teisę verstis konkrečia veikla, leidimo ar licencijos verstis konkrečia veikla sustabdymas, draudimas verstis konkrečia veikla, juridinio asmens vadovo pakeitimas ar laikino administratoriaus paskyrimas. Aptariamos nuobaudos lygintinos su BK numatytu juridinio asmens veiklos apribojimu. Neatmestina, kad juridinio asmens atžvilgiu panaikinus licencijos galiojimą ar uždraudus verstis konkrečia veikla ar pritaikius kitas aukščiau nurodytas nuobaudas, tokios sankcijos padariniai visiškai paralyžiuotų juridinio asmens verslą ir gali lemti netgi juridinio asmens bankrotą. Todėl licencijos galiojimo panaikinimo sankcijos padarinius kai kuriais atvejais galima prilyginti ne juridinio asmens veiklos apribojimui, tačiau netgi juridinio asmens likvidavimo bausmei. Tokiu atveju galima daryti išvadą, kad šiuo aspektu administracinė atsakomybė gali užtraukti padarinius, kurie savo griežtumu būtų panašūs į baudžiamąją atsakomybę.

Kita vertus, baudžiamoji atsakomybė kaip dvi galimas bausmes fiziniam asmeniui įtvirtina areštą ir laisvės apribojimą (BK 42 straipsnio 1 dalies 3 ir 4 punktai), numatytus kaip taikomus už didžiąją daugumą nusikalstamų veikų[447]. Areštas BK apibrėžiamas kaip trumpalaikis laisvės atėmimas, skaičiuojamas paromis (BK 49 straipsnis), tuo tarpu laisvės apribojimas – kaip ribojimai asmeniui, dėl kurių jis nebūtinai atskiriamas nuo visuomenės, tačiau paprastai kartu su laisvės apribojimu teismas paskiria ir intensyvią priežiūrą, t. y., nuteistojo buvimo vietos pagal nustatytą laiką kontrolę. Asmeniui, kuriam paskiriamas

[446] SOLOVEIČIKAS, D. (2006). *Juridinių asmenų baudžiamoji atsakomybė.* Vilnius: Justitia. P. 176-180.

[447] Šiame tyrime nėra analizuojama laisvės atėmimo bausmė, kadangi ji gali būti siejama tik su baudžiamąja atsakomybe.

laisvės apribojimas, gali būti draudžiama lankytis nurodytose vietose, bendrauti su nurodytais asmenimis, turėti, naudoti, įgyti, saugoti ar perduoti saugoti nurodytus daiktus, vartoti psichiką veikiančias medžiagas (BK 48 straipsnis). Palyginimui, ANK nėra numatyta nuobaudų, kurios savo prasme būtų panašios į areštą ar laisvės apribojimą (ANK 23 straipsnis). ANK 27 straipsnyje numatytos administracinio poveikio priemonės (asmeniui suteiktos specialiosios teisės atėmimas, draudimas lankytis viešose vietose vykstančiuose renginiuose bei draudimas vairuoti transporto priemones, kuriose neįrengti antialkoholiniai variklio užraktai) iš dalies gali sukelti asmeniui panašius padarinius kaip ir laisvės apribojimas ar su juo susiję ribojimai. Tačiau šis panašumas yra menkas, kadangi teismas turi diskreciją parinkti laisvės apribojimą ir su juo susijusius ribojimus, kai tuo tarpu administracinio poveikio priemonės yra apibrėžtos itin siaurai. Be to, kaip administracinio poveikio priemonė negali būti skiriami įpareigojimai, ribojantys asmens fizinę laisvę. Tuo tarpu vertinant areštą kaip galimą bausmę, pažymėtina, kad anksčiau galiojęs ATPK kaip nuobaudą numatė administracinį areštą, tačiau analogiška nuobauda nėra įtvirtinta ANK. ANK aiškinamajame rašte nurodoma, jog eliminuojant areštą kaip trumpalaikio laisvės atėmimą iš galimų administracinių nuobaudų sistemos yra siekiama užtikrinti baudžiamosios ir administracinės atsakomybės darną bei ANK atitikimą EŽTK nuostatoms[448]. Be to, teisės moksle taip pat buvo kvestionuota tai, kad kaip nuobauda už administracinį pažeidimą galėjo būti skiriamas areštas, siūlant tokias veikas kvalifikuoti baudžiamaisiais nusižengimais[449]. Teisės moksle kvestionuota ir taisyklė, kad tuo atveju, jei asmuo neturi lėšų ar dėl kitų priežasčių nesumoka administracinės baudos, buvo galimybė tokiam asmeniui skirtą baudą pakeisti administraciniu areštu[450]. Taigi, areštas kaip galima administracinė nuobauda yra nenumatytas ANK (nors prieš tai buvo įtvirtintas ATPK) būtent siekiant užtikrinti, kad administracinė atsakomybė neužtrauktų atsakomybėn traukiamam asmeniui padarinių, kurie savo turiniu yra artimi baudžiamajai atsakomybei. Tai reiškia, kad administracinė atsakomybė negali sukelti fiziniam asmeniui padarinių, kurie savo prasme atitinka fiziniam asmeniui skiriamas bausmes, susijusias su asmens fizinės laisvės ribojimu ar atskyrimu nuo visuomenės, taikomas traukiant asmenį baudžiamojon atsakomybėn.

Svarbu, kad administracinė atsakomybė, skirtingai nuo baudžiamosios, neužtraukia teistumo. Teisės moksle nurodoma ir tai, kad administracinės nuobaudos neužtraukia pasmerkimo, paprastai siejamo su baudžiamosios

[448] 2012 m. balandžio 24 d. Įstatymų projektų Reg. Nr. XIP-3600(2) ir XIP-4342 aiškinamasis raštas.
[449] URBONAS, D. (2007). *Kvaziteisminių institucijų jurisdikcinė veikla taikant administracines sankcijas.* P. 26.
[450] Ibidem, p. 27-28.

atsakomybės taikymu[451]. Visgi, ir administracinės atsakomybės taikymas gali daryti neigiamą įtaką. Pavyzdžiui, Lietuvos teismų praktikoje laikoma, kad ekonominės sankcijos, nustatytos Lietuvos Respublikos įstatymais, paskyrimas, jei nuo jos įsiteisėjimo praėjo mažiau nei vieneri metai, arba ekonominės sankcijos už Konkurencijos įstatymo 5 straipsnio pažeidimą, jei nuo jos įsiteisėjimo praėjo ne mažiau nei 3 metai, yra laikytinas rimtu profesiniu pažeidimu, kuris yra pagrindas atmesti juridinio asmens pasiūlymą ar paraišką viešuosiuose pirkimuose (Viešųjų pirkimų įstatymo 33 straipsnio 2 dalies 4 punktas)[452]. Toks ribojimas savo turiniu yra panašus į baudžiamosios atsakomybės atveju fizinių asmenų atžvilgiu taikomą teistumą (BK 97 straipsnis), tačiau dėl skirtingų subjekto patiriamų neigiamų administracinės atsakomybės padarinių jo nėra galima sulyginti su teistumu. Taigi, administracinė atsakomybė, taikoma specialiųjų įstatymų pagrindu, gali sukelti padarinius, ribojančius ūkio subjekto veiklą ateityje. Nors įprasta laikyti, kad administracinė atsakomybė turėtų būti švelnesnė savo padariniais nei baudžiamoji, tačiau, kaip buvo nurodyta šiame skyriuje, praktiškai kai kurios kaip administracinė atsakomybė ūkio subjektams (juridiniams asmenims) galimos taikyti nuobaudos (baudos, licencijų, leidimų ar teisės verstis konkrečia veikla panaikinimas) gali prilygti bausmėms, taikytinoms juridiniams asmenims pagal BK. Tuo tarpu taikant atsakomybę pagal kai kuriuos specialiuosius įstatymus fiziniams asmenims, baudos gali ženkliai viršyti baudas, taikytinas fiziniams asmenims pagal BK. Kartu pažymėtina, kad tokios sankcijos, kurios susijusios su asmens fizinės laisvės ribojimu, galimos taikyti tik traukiant asmenį baudžiamojon atsakomybėn pagal BK. Todėl šis aspektas gali būti naudojamas kaip vienas iš kriterijų baudžiamajai ir administracinei atsakomybėms tarpusavyje atriboti. Teistumas nėra pakankamas atriboti baudžiamąją ir administracinę atsakomybes[453], kadangi ekonominių sankcijų taikymas gali sukelti panašias praktines pasekmes (nors jos ir negali būti sulyginamos su teistumu dėl skirtingo subjekto). Todėl manytina, kad administracinės atsakomybės padarinių aspektas neturi būti laikomas vieninteliu kriterijumi administracinei ir baudžiamajai atsakomybėms atriboti.

Įvertinus tai, kad nei priešingumas teisei, nei baudimo padariniai nesudaro išsamaus vienareikšmio pagrindo tarpusavyje atriboti administracinę ir baudžiamąją atsakomybes, šiuo tikslu turėtų būti vertinamas pavojingumas (teisės

[451] SOLOVEIČIKAS, D. (2006). *Juridinių asmenų baudžiamoji atsakomybė.* Vilnius: Justitia. P. 286-287.

[452] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. rugpjūčio 17 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-301-916/2018; Lietuvos apeliacinio teismo 2018 m. balandžio 4 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2A-599-180/2018.

[453] Teismų praktikoje pateikiama pozicija, kad teistumas yra būdingas tik baudžiamajai teisei ir „yra dar vienas skiriamasis požymis, atribojantis baudžiamąją atsakomybę nuo kitų teisės atsakomybės rūšių.“ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. gruodžio 16 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-560/2014.

moksle vadinamas materialiuoju kriterijumi)[454]. Viena vertus, teisės moksle pateikiamos įžvalgos, kad kai kuriais atvejais veikos kriminalizavimas ir priešingumas teisei savaime nulemia jos pavojingumą[455]. Kita vertus, teisės moksle taip pat pateikiama nuomonė, kad toks vertinimas nėra pagrįstas dėl jau analizuotų BK naudojamų formuluočių, siejančių nusikalstamas veikas su jų pavojingumu. Be to, nurodoma, kad pavojingumo įrodymo sudėtingumas savaime nereiškia, jog veika nėra pavojinga, o jei objektyviomis aplinkybėmis pavojingumo įrodyti neįmanoma, tuomet vertintina, ar tokia veika buvo pagrįstai kriminalizuota (buvo pakankamai pavojinga). Taigi, pavojingumo kriterijus yra svarbus ir siekiant užtikrinti, kad baudžiamoji atsakomybė netaptų pertekline priemone[456]. Teisės moksle pabrėžiama, kad administracinės ir baudžiamosios atsakomybės atribojimą lemia veikos, už kurią baudžiama, pavojingumas, todėl esminę reikšmę turi kriterijai, kurie leidžia pavojingumą identifikuoti[457]. Tokiu būdu formuojama pozicija, kad baudžiamoji atsakomybė taikytina tik pavojingiausių veikų atvejais, o kitais atvejais baudžiamosios atsakomybės taikymas būtų neproporcingas padarytam pažeidimui (baudžiamoji teisė kaip *ultima ratio* priemonė)[458].

Veikų pavojingumas kaip būtinas baudžiamosios atsakomybės bruožas išskiriamas ir Lietuvos teismų formuojamoje praktikoje, konstatuojant, kad „baudžiamoji teisė nėra formali teisė – ji nustato atsakomybę tik už pavojingas veikas, o ne formalius pažeidimus“, todėl ne bet kokie veiksmai, formaliai atitinkantys normos dispoziciją, veiką daro pavojingą ir nusikalstamą – jei veika negali pažeisti fizinių ar juridinių asmenų teisių ar sukelti teisiškai reikšmingų padarinių, tokia veika „nėra pavojinga veika baudžiamųjų įstatymų požiūriu, nes negali padaryti žalos reikšmingoms asmeninėms ar visuomeninėms vertybėms“[459]. Teismų praktikoje sprendžiant dėl to, ar konkrečiu atveju turėtų būti taikoma administracinė, ar baudžiamoji atsakomybė, kaip vienas iš esminių kriterijų išskiriamas veikos pavojingumas. Nors administraciniai teisės pažeidimai taip pat pripažįstami kaip pavojingos veikos, tačiau jų pavojingumas yra mažesnis, todėl atribojant baudžiamąją ir administracinę atsakomybę yra

[454] DAMBRAUSKIENĖ, A. (2017). *Ultima ratio principo įgyvendinimas kriminalizuojant veikas Lietuvos Respublikos baudžiamajame kodekse.* P. 221-222.
[455] ŠVEDAS, G. (2012). *Veikos kriminalizavimo kriterijai: teorija ir praktika*. P. 17.
[456] Ibidem, p. 17-18.
[457] ŠVEDAS, G., VERŠEKYS, P., LEVON, J. ir PRAPIESTIS, D. (2017). *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso bendrosios dalies vientisumo ir naujovių (su)derinimo iššūkiai.* P. 126-128.
[458] ČAPLINSKAS, A., DAPŠYS, A. ir MISIŪNAS, J. (2004). Baudžiamosios ir administracinės atsakomybės atribojimo teorinės problemos. P.47-51.
[459] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. birželio 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-316/2013; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. spalio 10 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-251/2013; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. gruodžio 10 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-508/2013.

reikšmingi kriterijai, lemiantys didesnį ar mažesnį veikos pavojingumą. Dėl šios priežasties vertintinas pažeidimo mastas, kaltininko veiksmų ypatybės, kitos susijusios aplinkybės, kurios leidžia atskleisti padarytos veikos pavojingumą[460]. Būtent požymiai, rodantys didesnį veikos pavojingumą, teismų praktikoje nurodomi kaip baudžiamosios ir administracinės atsakomybės atribojimo kriterijai[461]. Tačiau pavojingumas, skirtingai nuo atsakomybės padarinių, yra sudėtinga kategorija, kuri negali būti paprastai įvertinta skaičiais, o yra labiau neapibrėžta. Teismų praktikoje pastebima, kad aiškių baudžiamosios ir administracinės atsakomybių atribojimo kriterijų nebuvimas reiškia, kad padarytos veikos pavojingumo laipsnio nustatymas yra teismo diskrecijoje. Ir, nors teismas vadovaujasi tokiais kriterijais kaip, pavyzdžiui, veikos dalykas ir mastas, tačiau iš esmės teismas „pats įvertina padaryto teisės pažeidimo pavojingumą ir vadovaudamasis savo teisine sąmone sprendžia, ar teisės pažeidimas turi nusikaltimo požymių“[462].

Todėl įstatymų leidėjas praktikoje pavojingumą stengiasi įvertinti remiantis kokiais nors objektyviais kriterijais ar požymiais: pasikėsinimo objektu ir jo socialiniu vertingumu, veikos pobūdžiu, padarymo laiku, vieta, intensyvumu, žalos pobūdžiu, dydžiu ir kt.[463] Tačiau teorijoje veikos pavojingumas įvertinamas analizuojant jos pavojingumo pobūdį, priklausantį nuo pasikėsinimo objekto rūšies ir jo vertinimo, padarinių pobūdžio, kaltės formos ir kt., bei pavojingumo laipsnį, išreikštą kiekybine veikos charakteristika[464]. Kita vertus, teisės moksle yra ir nuomonė, kad veikos pavojingumo pobūdis ir laipsnis turėtų būti naudojami individualizuojant nuobaudą, o ne atribojant administracinius nusižengimus nuo nusikalstamų veikų[465]. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas dar 2004 m. konstatavo, kad tai, ar konkrečiu atveju turi būti taikoma baudžiamoji, ar administracinė

[460] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. gruodžio 2 d. teismų praktikos nusikalstamų veikų, susijusių su neteisėtu disponavimu narkotinėmis, psichotropinėmis medžiagomis ar pirmos kategorijos šių medžiagų pirmtakais (prekursoriais) (BK 259–261, 263–264, 266 straipsniai) apžvalga Nr. AB-40-1. 40.

[461] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. gruodžio 18 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-355-648/2018; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. birželio 12 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-102-222/2018.

[462] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2001 m. birželio 5 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-531.

[463] DAMBRAUSKIENĖ, A. (2017). *Ultima ratio principo įgyvendinimas kriminalizuojant veikas Lietuvos Respublikos baudžiamajame kodekse.* P. 223. ČAPLINSKAS, A., DAPŠYS, A. ir MISIŪNAS, J. (2004). Baudžiamosios ir administracinės atsakomybės atribojimo teorinės problemos. P 55.

[464] ČAPLINSKAS, A., DAPŠYS, A. ir MISIŪNAS, J. (2004). Baudžiamosios ir administracinės atsakomybės atribojimo teorinės problemos. P. 55.

[465] ŠVEDAS, P. (2011). *Baudžiamoji atsakomybė už literatūros, mokslo, meno kūrinio ar gretutinių teisių objekto neteisėtą atgaminimą, neteisėtų kopijų platinimą, gabenimą ar laikymą*. Daktaro disertacija, socialiniai mokslai, teisė (01S), Vilniaus universitetas. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla. P. 188.

atsakomybė, priklausė nuo vertinamųjų požymių, todėl „reikėtų atsižvelgti į kaltininko veiksmų ypatybes, intensyvumą, trukmę, nukentėjusiųjų asmenybę, jų skaičių, viešosios vietos specifiką“[466]. Vėlesnėje teismų praktikoje taip pat pabrėžiamos su pavojingumu susijusios aplinkybės. Teismų praktikoje taip pat nurodoma, kad „apsiriboti vien minėtais formaliais atsakomybės atribojimo kriterijais nepakanka, reikia vadovautis ir ATPK 9 straipsnio 2 dalies nuostata, reikalaujančia atsižvelgti į konkrečios veikos pobūdį“[467]. Panašiai vertintinas aplinkybes Lietuvos Aukščiausiasis Teismas nurodė ir kitu atveju, nors tiesiogiai ir nenukreipė į ATPK 9 straipsnio nuostatas[468].Administracinės ir baudžiamosios atsakomybės atribojimas per veikų pavojingumą kelia abejones ir tuo aspektu, kad pažeidimai, baudžiami administracine tvarka, gali būti suvokiami kaip mažiau rimti, nors taikoma administracinė atsakomybė ir yra baudžiamojo pobūdžio. Teisės moksle nurodoma, kad šis aspektas yra ryškus ekonominių ir finansinių pažeidimų atvejais, kadangi sukuriama iliuzija, kad šiuos pažeidimus atliekantis ir už tai administracine tvarka baudžiamas asmuo nesielgia tiek neigiamai, kiek asmenys, darantys pažeidimus, kurie paprastai siejami su baudžiamąja atsakomybe, pavyzdžiui, smurtines veikas[469].

Šiame kontekste pastebėtinas tam tikras subjektyvumas, kadangi sprendimas dėl konkrečių veikų kriminalizavimo yra politinio pobūdžio, priimamas įstatymų leidėjo. Įstatymų leidėjas atsižvelgia ne tik į objektyvius veiksnius, formuojančius baudžiamąją politiką, tokius kaip bendra nusikalstamumo būklė ir dinamika, tarptautinė ir ES teisė, kriminologijos ir baudžiamosios teisės doktrina, bet ir į subjektyvius, tokius kaip politikų pažiūros[470], esama socialinė padėtis, susiklosčiusios viešosios tvarkos ir moralinės nuostatos, visuomenės nuomonė ir aktualijos[471]. Tokiu būdu gali būti baudžiama už veikas, kurios galbūt nėra pavojingos, bet visuomenės yra smerktinos, arba kurios apskritai nėra ar nebėra pavojingos, tačiau buvo uždraustos kaip nusikalstamos veikos dėl galiojusios politinės, socialinės, ekonominės ar kultūrinės situacijos ar konkrečių rezonansinių įvykių. Teisės moksle tokios kriminalizavimo priežastys išskiriamos į atskiras kriminalizavimo rūšis[472]. Pavojingumo laipsnis apibūdina veikos požymių išreikštumą ir kiekybinę jų išraišką ir paprastai yra susijęs su veikos dalyku, padarymo būdu, veikos tikslu ir motyvu bei kitomis tiesioginėmis veikos

[466] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2004 m. vasario 5 d. konsultacija Nr. B3-305.
[467] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2004 m. vasario 5 d. konsultacija Nr. B3-306.
[468] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2004 m. vasario 5 d. konsultacija Nr. B3-304.
[469] DYSON, M., ir VOGEL, B. (2018). *The Limits of Criminal Law*. P. 297-298.
[470] ŠVEDAS, G. (2012). *Veikos kriminalizavimo kriterijai: teorija ir praktika*. P. 13.
[471] ŠVEDAS, G. (2006b). *Baudžiamosios politikos pagrindai ir tendencijos Lietuvos Respublikoje*. P. 44-75.
[472] ŠVEDAS, G. (2012). *Veikos kriminalizavimo kriterijai: teorija ir praktika*. P. 14; ŠVEDAS, G. (2005) Baudžiamosios politikos tendencijos Lietuvos Respublikoje 1995-2004 metais. P. 67.

aplinkybėmis[473]. Lietuvos įstatymų leidėjas praktikoje paprastai nustato objektyvius kriterijus veikų pavojingumui įvertinti ir atriboti baudžiamąją ir administracinę atsakomybę, kurie gali būti pamatuojami, pavyzdžiui, veikos padariniais, veikos, dalyko pobūdžiu ar subjekto ypatybėmis.

Vienas iš dažnai naudojamų kriterijų – veikos padariniai. Tokiu pavyzdžiu laikoma atsakomybė už kelių eismo saugumo ar transporto priemonės eksploatavimo taisyklių pažeidimus: už tokio pobūdžio veikų padarymą taikoma baudžiamoji atsakomybė, jei dėl atliktos veikos buvo sutrikdyta žmogaus sveikata, atimta gyvybė arba padaryta turtinė žala (su kai kuriomis išimtimis, pavyzdžiui, numatytomis BK 281 straipsnyje). Tokių padarinių nesant, taikoma administracinė atsakomybė. Veikos padarinių, pavyzdžiui, sukeltos žalos, kriterijų atribojant baudžiamąją ir administracinę atsakomybę remiantis jų pavojingumu pabrėžia ir Lietuvos Aukščiausiasis Teismas[474]. Kita vertus, kasacinis teismas pažymi ir tai, kad net atvejais, kai padariniai nėra nurodyti nusikalstamos veikos sudėtyje, t. y., atvejais, kuomet veikos yra apibrėžtos formaliosiomis sudėtimis, tai savaime nereiškia, kad ji nesukelia pavojingų padarinių ir jų nereikia tirti. Kartu teismas pažymi, kad „nėra nusikalstamų veikų, nesukeliančių žalingų padarinių – priešingu atveju tokios veikos negalėtų būti laikomos pavojingomis ir kartu nusikalstamomis“[475].Minėtina, kad aptariamas didelės žalos kaip padarinių ir veikos pavojingumo identifikavimo kriterijus nėra objektyvus ir nustatomas nedviprasmiškai. Tai reiškia, kad Lietuvos teisėje taip pat yra panašių nusikalstamų veikų ir administracinių pažeidimų, kurie tarpusavyje atribojami remiantis vertinamaisiais kriterijais, tokiais kaip didelė žala. Teisės moksle pabrėžiama, kad visgi ir vertinamieji požymiai kaip atribojimo kriterijus turi turėti realią išraišką[476], priešingu atveju toks reguliavimas gali būti ydingas, kadangi per daug reikšmės gali būti suteikta subjektyviems kriterijams[477].

Diskutuojant apie vertinamuosius požymius ir jų naudojimą baudžiamosios atsakomybės atribojimui, įskaitant ir nuo administracinės atsakomybės,

---

[473] PIESLIAKAS, V. (2009). *Lietuvos baudžiamoji teisė. Pirmoji knyga. Baudžiamasis įstatymas ir baudžiamosios atsakomybės pagrindai. Antroji pataisyta ir papildyta laida.* P 124-138.

[474] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. gegužės 24 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-262/2011.

[475] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. gruodžio 15 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-396/2009.

[476] ABRAMAVIČIUS, A., BIELIŪNAS, E. ir DRAKŠIENĖ, A., et. al. (2001). *Baudžiamoji teisė. Specialioji dalis. Pirma knyga.* Vilnius: Eugrimas. P. 36; FREZUROVA, O. (2018). *Draudimo piktnaudžiauti rinka turinys ir šio draudimo pažeidimo administracinės bei baudžiamosios atsakomybės probleminiai aspektai*. P. 163-164.

[477] FEDOSIUK, O. (2012b). Baudžiamųjų įstatymų prieš neteisėtas pajamas ir korupciją leidybą: tarp gerų siekių ir legitimumo. *Jurisprudencija,* 19(3), 1215-1233. P. 171.

įvardijama, kad vertinamieji kriterijai yra tokie, kurie neapibrėžti universaliais kriterijais ir kurių turinys nustatomas, be kita ko, ir bylos faktinių aplinkybių kontekste bei vadovaujantis juos vertinančio subjekto sąmone[478]. Vertinamieji požymiai dažnai naudojami apibrėžiant nusikalstamas veikas ekonomikai ir verslo tvarkai. Teisės moksle nurodoma, kad ne požymio abstraktus pobūdis lemia jo vertinamumą: formaliųjų veikos sudėties požymių turinys gali būti atskleidžiamas atskirai nuo konkrečios bylos faktų, kai tuo tarpu vertinamųjų – tik kiekvienu atveju *ad hoc* vertinant faktines aplinkybes. Šiuo tikslu taip pat pabrėžiama išsamios teismų praktikos konkretaus vertinamojo požymio atžvilgiu būtinybė[479].

Kai kuriais atvejais veikų atribojimui naudojamas ir veikos pobūdis, kaip pavyzdys gali būti pateikiamas ANK 535 straipsnyje draudžiamas pasinaudojimas negaliojančiu asmens dokumentu ir BK 302 straipsnyje draudžiamas pasinaudojimas pagrobtu asmens dokumentu. Taigi, būtent veikos pobūdis (žinojimas, kad asmens dokumentas pagrobtas) yra laikytinas kriterijumi leidžiančiu identifikuoti konkrečios veikos pavojingumą ir atriboti administracinę bei baudžiamąją atsakomybę[480].

Veikos dalykas, apibūdinamas jo kiekiu ar verte, taip pat naudojamas kaip kriterijus atsakomybės rūšiai identifikuoti. Pavyzdžiui, smulkus svetimo turto užvaldymas (įgijimas) vagystės, sukčiavimo, turto pasisavinimo ar iššvaistymo būdu, su sąlyga, kad nėra atitinkamuose BK straipsniuose numatytų kvalifikuojančių požymių, ir kai turto vertė neviršija 3 MGL[481], yra laikomas administraciniu teisės pažeidimu (ANK 108 straipsnis). Tuo tarpu atitinkamos veikos laikomos baudžiamaisiais nusižengimais, jei turto vertė viršija 3 MGL, bet neviršija 5 MGL, ir nusikaltimu, jei turto vertė viršija 5 MGL (BK 178 straipsnis). Teisės moksle nurodoma, kad susidaro ydinga situacija, kuomet ta pati veika yra draudžiama ir baudžiamosios, ir administracinės teisės normų, tarpusavio atribojimą paliekant tik veikos kiekybinei išraiškai. Analizuojant tą patį vagystės pavyzdį, nurodoma, kad vagystė visais atvejais turėtų būti kvalifikuojama arba kaip nusikaltimas, arba kaip baudžiamasis nusižengimas, arba kaip mažareikšmis pažeidimas, siekiant aiškesnės takoskyros tarp tų veikų, kurios yra nusikalstamos, ir kurios nėra. Tie patys autoriai administracinius nusižengimus ir nusikalstamas

[478] VERŠEKYS, P. (2013). *Vertinamieji nusikalstamos veikos sudėties požymiai*. P. 301; FREZUROVA, O. (2018). *Draudimo piktnaudžiauti rinka turinys ir šio draudimo pažeidimo administracinės bei baudžiamosios atsakomybės probleminiai aspektai*. P. 163-164.

[479] VERŠEKYS, P. (2016). Vertinamieji požymiai nusikalstamų veikų ekonomikai ir verslo tvarkai sudėtyse. Iš: PRAPIESTIS, J. (red.) *Baudžiamoji justicija ir verslas: recenzuotų mokslinių straipsnių baudžiamosios teisės ir baudžiamojo proceso klausimais rinkinys*. Vilnius: Vilniaus universiteto Teisės fakultetas, 210-228. P. 238-239.

[480] ČAPLINSKAS, A., DAPŠYS, A. ir MISIŪNAS, J. (2004). Baudžiamosios ir administracinės atsakomybės atribojimo teorinės problemos. P. 70-71.

[481] Dabar – bazinis bausmių ir nuobaudų dydis.

veikas siūlo atriboti naudojantis kriterijumi, ar baudžiama už vertybės pažeidimą, ar už tokios vertybės apsaugos tvarkos pažeidimą[482]. Tačiau praktikoje šis aspektas nėra aiškiai atskleistas, kaip matyti ir aptariamame vagystės pavyzdyje: vertybė, į kurią kėsinamasi, iš esmės yra tokia pati, skiriasi tik jos kiekybinis kriterijus, tačiau kvestionuotina, ar tai sudaro pagrindą teigti, kad turto, verto 149 eurų, vagystė yra mažiau pavojinga nei turto, kurio vertė – 151 eurai. Be abejo, teisė yra formali ir atsakomybė asmeniui taikoma tuo atveju, jei buvo padaryta veika, atitinkanti nustatytas sąlygas. Tačiau šis pavyzdys parodo, kad toks kriterijus kaip turto vertė gali būti ir yra naudojama praktikoje apibrėžiant už kokią veiką taikytina baudžiamoji atsakomybė, o už kokią – administracinė, tačiau jis nėra pakankamas šias dvi atsakomybės rūšis atriboti vertybiškai.

Pažymėtina ir tai, kad tiek baudžiamuosiuose, tiek administraciniuose įstatymuose yra numatytos ir tokios veikos, kurių tarpusavio atskyrimui nėra nustatyta tokių kiekybiškai galimų išreikšti kriterijų kaip vertė, kiekis ar padariniai. Pavyzdžiui, BK 286 straipsnyje apibrėžtas pasipriešinimas valstybės tarnautojui ar viešojo administravimo funkcijas atliekančiam asmeniui bei ANK 426 straipsnyje (anksčiau ATPK 187 straipsnyje) apibrėžtas pasipriešinimas policijos, Viešojo saugumo tarnybos pareigūnui ar policijos rėmėjui, einantiems jiems pavestas viešosios tvarkos saugojimo pareigas, įstatymuose yra apibūdinti iš dalies tapačiai, todėl padarytos veikos kvalifikavimas priklauso ne nuo objektyvių kriterijų. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, vertindamas šių veikų tarpusavio santykį[483], nurodė, kad atsakomybė už šių veikų atlikimą skiriasi itin reikšmingai: nepaisant to, kad vienu atveju asmuo būtų patrauktas baudžiamojon atsakomybėn, kuri be taikomos bausmės asmeniui sukelia ir papildomų neigiamų padarinių, pavyzdžiui, teistumą, pačios sankcijos svyravo nuo maksimalios 30 parų arešto nuobaudos pagal tuo metu galiojusį ATPK 187 straipsnį iki maksimalaus įkalinimo iki 3 metų bausmės pagal BK 286 straipsnį. Pagrindiniais kriterijais Lietuvos Aukščiausiasis Teismas nurodė kaltininko veiksmų pobūdį ir intensyvumą, taip pat nukentėjusiojo statusą bei jo atliekamas funkcijas.

Taigi, įstatymų leidėjas įprastai konkrečias veikas atriboja naudodamasis tokiais požymiais, kurie gali būti paprastai apibrėžiami, pavyzdžiui, veika sukeltų padarinių dydžiu, dalyko verte ir pan.[484] Vertinama, kad esminiu atribojimo principu šiuo atveju turėtų būti veikų turinys, jų pavojingumas, išreikštas objektyvių ir subjektyvių požymių visuma[485]. Nors paprastai tokie kriterijai padeda identifikuoti ir atskirti pažeidimus, tačiau dažnu atveju ir šių kriterijų

[482] ČAPLINSKAS, A., DAPŠYS, A. ir MISIŪNAS, J. (2004). Baudžiamosios ir administracinės atsakomybės atribojimo teorinės problemos. P. 60-61.
[483] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2004 m. vasario 5 d. konsultacija Nr. B3-304.
[484] ČAPLINSKAS, A., DAPŠYS, A. ir MISIŪNAS, J. (2004). Baudžiamosios ir administracinės atsakomybės atribojimo teorinės problemos. P. 71.
[485] DAMBRAUSKIENĖ, A. (2017). *Ultima ratio principo įgyvendinimas kriminalizuojant veikas Lietuvos Respublikos baudžiamajame kodekse.* P. 224-225.

praktikoje nepakanka. Ne visais atvejais įstatymų leidėjas nustato aiškius ir nedviprasmiškus konkrečių veikų atribojimo kriterijus, todėl atsakomybę taikančioms institucijoms ir pareigūnams tenka susidurti su atvejais, kuomet nėra visiškai aišku, kaip turi būti kvalifikuojama konkreti veika.

Teisės moksle pateikiami įvairūs kriterijai, kuriais vadovaujamasi sprendžiant, ar už konkrečią veiką numatyti atsakomybę. Nurodoma, kad vienas iš vertintinų aspektų – kokia vertybė ir kokiu mastu yra ginama, todėl pačių ginamų vertybių pažeidimai paprastai yra laikomi nusikaltimais, o vertybių apsaugos mechanizmų pažeidimai – kaip kitokios neleistinos ir neteisėtos veikos. Dėl to daroma išvada, kad baudžiamoji atsakomybė neturėtų būti taikoma už veiką, kuria nėra kėsinamasi į jokią saugomą vertybę[486]. Visgi, šis aiškinimas nėra pakankamas atriboti baudžiamąją ir administracinę atsakomybę, jei baudžiamoji atsakomybė nustatyta už vertybių apsaugos tvarkos pažeidimus. Teisės moksle taip pat kaip nepakankami atribojimui vertinami kriminologijos mokslo siūlomi kriterijai, tokie kaip daugumos piliečių įsitikinimas, kad baudžiamąja teise ginamos tik gyvybiškai svarbios vertybės, įsitikinimas, kad konkreti vertybė negali būti apginta nesinaudojant kraštutinėmis priemonėmis, t. y., baudžiamąja teise, kriminalizuojamos veikos išplitimas ir galimybė išaiškinti kriminalizuojamą veiką, skiriant racionalius kaštus[487].

Galiausiai, teisės moksle pateikiamas ir dar vienas vertinimas, kad *mala in se* veikų atveju pirminis atsakomybės taikymo tikslas yra nubausti pažeidimą padariusį asmenį, tuo tarpu *mala prohibita* – prioritetas suteikiamas bendrajai prevencijai, siekiant sumažinti tokių veikų paplitimą ir dažnį[488]. Šiame tyrime jau minėta, kad asmens baudimas suprantamas kaip turintis prevencinę ir apsauginę funkcijas ir taikomas atvejais, kai asmens elgesys yra netoleruotinas visuomenėje[489]. Būtent šis kriterijus apima ir priešingumo teisei, ir pavojingumo aspektus. Taigi, jei įstatymų leidėjo pirminis tikslas yra nubausti konkretų asmenį už draudžiamą veiką ir galimai atgrasyti jį nuo pažeidimų ateityje, už tokią veiką taikytina baudžiamoji atsakomybė. Tuo tarpu jei įstatymų leidėjo tikslas yra siekti, kad asmenys laikytųsi kelių eismo taisyklių arba verslo subjektai neklaidintų vartotojų ir pan., už tokias veikas taikytina ne baudžiamoji, o administracinė atsakomybė. Abiem atvejais, nustatant ir administracinę atsakomybę, ir baudžiamąją atsakomybę, įstatymų leidėjas siekia visų trijų pagrindinių tikslų – nubausti veiką padariusį asmenį, užtikrinti bendrąją ir specialiąją prevencijas – tačiau šiuo atveju akcentuotina, koks yra pagrindinis veikos įtvirtinimo draudžiama tikslas.

---

[486] ČAPLINSKAS, A., DAPŠYS, A. ir MISIŪNAS, J. (2004). Baudžiamosios ir administracinės atsakomybės atribojimo teorinės problemos. P. 51.
[487] Ibidem, p. 52.
[488] Ibidem, p. 60-61.
[489] DRAKŠAS, R. (2004). Bausmė: bendrosios teorinės problemos. *Teisė*, 52, 26-39. P. 37-38.

Užsienio teisės moksle komentuojant priežastis, nulėmusias juridinių asmenų administracinės atsakomybės nustatymą už veikas, kurios įprastai buvo baudžiamos baudžiamosios teisės priemonėmis, nurodoma, kad vieni iš siektų tikslų buvo padidinti bausmių veiksmingumą ir užtikrinti teisinio reguliavimo laikymąsi, užuot akcentavus nubaudimo elementą. Vienu pagrindinių skirtumų nurodoma, kad kaip baudžiamoji atsakomybė taikomos priemonės yra orientuotos į baudimą, o kaip administracinė – į prevenciją. Nurodoma, kad administracinė atsakomybė leidžia išvengti atvejų, kuomet verslo subjektai patirtų perteklinę (neproporcingą) atsakomybę už nustatytų taisyklių nesilaikymą[490].Šis požiūris suteiktų galimybę įstatymų leidėjui atriboti baudžiamąją ir administracinę atsakomybę ne remiantis kriterijais, kurie labiau yra dirbtiniai (tokie kaip dalyko kiekio ar padarinių vertybinė išraiška), tačiau sukurti bendresnį, vertybinį atribojimo pagrindą, taikytiną visų veikų atvejais. Šis kriterijus nei teisės moksle, nei Lietuvos teismų praktikoje nėra išsamiai analizuotas, tačiau būtent jis moksliniu požiūriu galėtų būti naudojamas administracinės atsakomybės ir baudžiamosios atsakomybės atribojimui. Tai suderinama ne tik su pažeidimų priešingumo teisei ir pavojingumo kriterijais (griežčiausiai baudžiama už pavojingiausius pažeidimus), bet ir su teisės pažeidimų socialinio žalingumo ir kenksmingumo kategorijomis (didesnę žalą nukentėjusiajam ar visuomenei darantys pažeidimai baudžiami griežčiau). Teisės moksle teisės pažeidimai skirstomi į socialiai žalingus ir nepavojingus, socialiai žalingus su tam tikrais pavojingumo požymiais ir socialiai žalingus bei pavojingus visuomenei. Šiame kontekste prie paskutinės grupės priskiriami nusikaltimai, prie antrosios – baudžiamieji nusižengimai, o prie pirmosios – civiliniai deliktai, drausminiai pažeidimai, administraciniai nusižengimai[491]. Šiame tyrime išanalizuota EŽTT praktika su tokia išvada neleidžia visiškai sutikti, kadangi administraciniam nusižengimui nepasižymint pavojingumu, nebūtų pagrindo baudžiant už tokį pažeidimą taikyti minimaliai tokias pat garantijas kaip ir baudžiamosios atsakomybės atveju (t. y., taikyti tokias pat garantijas kaip atsakomybės už pavojingas veikas atveju, taip savotiškai paneigiant administracinių nusižengimų priskyrimą prie nepavojingų pažeidimų). Kita vertus, ir pats administracinės atsakomybės nustatymas už veikas, kurios priskirtinos nepavojingoms, taip pat yra diskutuotinas kaip galimai perteklinis. Socialinio žalingumo ir pavojingumo kriterijai taip pat dera su nurodyta prielaida dėl pagrindinio atsakomybės tikslo: kuo pavojingesnis ir socialiai žalingesnis pažeidimas, tuo griežčiau asmuo turėtų būti baudžiamas už jį, kad suprastų savo veikos ydingumą ir ateityje taip nesielgtų. Tuo tarpu mažiau socialiai žalingos ir pavojingos veikos baudžiamos mažiau griežtai ir pagrindinis tikslas yra mažinti tokio elgesio paplitimą.

[490] DYSON, M., ir VOGEL, B. (2018). *The Limits of Criminal Law.* P. 288, 298.
[491] ČAPLINSKAS, A., DAPŠYS, A. ir MISIŪNAS, J. (2004). Baudžiamosios ir administracinės atsakomybės atribojimo teorinės problemos. P. 64-65.

Pažymėtina, kad teisės moksle aptariamu aspektu nebuvo nagrinėjamas administracinės atsakomybės specialiųjų įstatymų pagrindu atribojimas nuo baudžiamosios atsakomybės. Tuo tarpu teismų praktikoje, kaip minėta, tirta, ar nuobauda, taikoma specialiųjų įstatymų pagrindu gali būti laikoma baudžiamąja EŽTK prasme. Kita vertus, nurodyti kriterijai, naudojami atriboti atsakomybę pagal ANK (ATPK) ir baudžiamąją atsakomybę, savo prasme turėtų būti taikomi ir specialiųjų įstatymų pagrindu, kadangi, kaip buvo nurodyta šioje tyrimo dalyje, baudimas specialiųjų įstatymų pagrindu yra tos pačios prigimties kaip ir baudimas ANK (ATPK) pagrindu.

Taigi, nors įstatymų leidėjas praktikoje atribodamas administracinius nusižengimus, baudžiamuosius nusižengimus ir nusikaltimus naudoja tokius pavojingumą identifikuojančius kriterijus kaip veikos dalyko materialinė (kiekybinė) išraiška, veikos pobūdis, veikos padariniai ir pan., tačiau šie kriterijai vertintini labiau kaip praktinis susiklosčiusios situacijos sprendimas, o ne kaip iš anksto suformuoti kriterijai pagal teisės mokslo ir teismų praktikos įžvalgas. Visgi, įvertinus tiek moksle pateiktas įžvalgas, tiek ir išanalizavus teismų praktiką, darytina išvada, kad šiuo metu Lietuvos teisėje nėra vienareikšmiškų iš anksto nustatytų kriterijų, kuriais remiantis sprendžiama, veika draudžiama kaip administracinis nusižengimas ar kaip nusikalstama veika. Teisės moksle pateiktas, tačiau plačiai nevertintas siūlymas atribojimo tikslais vertinti, koks yra pagrindinis įstatymų leidėjo tikslas nustatant atsakomybę, t. y., nubausti pažeidimą padariusį asmenį ar užtikrinti bendrąją prevenciją, yra reikšmingas kriterijus, papildantis įprastus priešingumo teisei ir pavojingumo kriterijus. Tokia išvada daroma, kadangi pastarieji du kriterijai taikomi tiek baudžiamajai, tiek ir administracinei atsakomybei. Šis papildomas, įstatymų leidėjo siekiamo tikslo, kriterijus būtų reikšmingas ir tuo aspektu, kad Lietuvos teismų praktikoje nėra analizuotas baudžiamosios atsakomybės atribojimas nuo administracinės atsakomybės, taikomos pagal specialiuosius įstatymus. Kaip minėta, atsakomybė pagal specialiuosius įstatymus taip pat taikoma už teisei priešingus veiksmus. Tokia juridinių asmenų kaip ūkio subjektų atsakomybė dažnu atveju prilygsta bausmėms, taikomoms pagal BK, o fizinių asmenų kaip ūkio subjektų atsakomybė gali viršyti BK numatytas fiziniams asmenims taikytinas maksimalias bausmes. Tokios veikos, už kurias baudžiama ANK ir specialiųjų įstatymų pagrindu, taip pat laikytinos pavojingomis, kadangi priešingu atveju įstatymų leidėjas nebūtų nusprendęs taikyti už jas atsakomybės. Taigi, minėto papildomo kriterijaus dėl pagrindinio baudimo tikslo taikymas būtų naudingas, ypač atribojant atsakomybę pagal specialiuosius įstatymus nuo atsakomybės pagal BK.

1.2.3. Principo *non bis in idem* įtaka administracinės atsakomybės ir baudžiamosios atsakomybės atribojimui

Šiame tyrime buvo pristatyti kriterijai, kurie taikomi sprendžiant, kokios veikos turi būti kriminalizuojamos, už kokias veikas turi būti taikytina administracinė atsakomybė ir kokios veikos neturi būti baudžiamos. Papildomų problemų sukelia ir tai, kad pastaruoju metu ESTT ir EŽTT pateikė išaiškinimų, pagal kuriuos tam tikrais atvejais asmeniui vienu metu gali būti taikoma ir baudžiamoji, ir administracinė atsakomybė ir tokiu atveju nėra pažeidžiamas principas *non bis in idem*. Tokia išvada iš dalies keičia nusistovėjusią praktiką ir doktriną, kad administracinė ir baudžiamoji atsakomybė dėl savo gimiringumo negali būti taikoma vienu metu dėl dvigubo baudimo principo draudimo. Todėl, siekiant išsiaiškinti tokių situacijų reikšmę administracinės ir baudžiamosios atsakomybės atribojimui toliau analizuotina nurodoma EŽTT bei ESTT praktika ir principo *non bis in idem* turinys.

Draudimo pakartotinai bausti už tą patį pažeidimą principas yra vienas esminių taikant atsakomybę. Nors Lietuvos teismų praktikoje kurį laiką buvo įprasta principą *non bis in idem* sieti tik su dvigubos baudžiamosios atsakomybės taikymu, tačiau ilgainiui, atsižvelgiant ir į EŽTT praktiką, dvigubo baudimo draudimas buvo imtas aiškinti plačiau, kaip apimantis ir baudžiamojo pobūdžio administracinę atsakomybę. Svarbu, kad ne kiekvienas dvigubas baudimas laikytinas *non bis in idem* pažeidimu[492]. Teisės moksle nurodoma, kad dvigubo baudimo draudimo principas turėtų būti taikomas visais atvejais, kuomet galutinis sprendimas įgyja *res judicata* galią, t. y., ir atvejais, kai asmuo buvo pripažintas kaltu, ir kai buvo išteisintas, ir kai pradėtas procesas buvo nutrauktas[493]. EŽTT praktikoje[494] aiškinant pažeidimo sąvoką, įtvirtintą EŽTK 7 protokolo 4 straipsnio 1 dalyje, akcentuojamas materialusis pažeidimo aspektas, veikos teisiniam įvertinimui (kvalifikavimui) teikiant mažesnę reikšmę. Principas *non bis in idem* pažeidžiamas tada, kai nustatoma, kad asmuo antrą kartą baudžiamas už identiškus arba iš esmės tokius pat teisiškai reikšmingus faktus (tą patį poelgį). Todėl EŽTK 7 protokolo 4 straipsnis turi būti suprantamas ir aiškinamas taip, kad principu *non bis in idem* būtų draudžiama persekioti ir (arba) bausti asmenį antrą kartą už pažeidimą, jeigu jis kyla iš identiškų arba iš esmės tokių pat faktų

---

[492] PIESLIAKAS, V. (2001). Dvigubos atsakomybės problema Lietuvos teisėje. *Jurisprudencija,* 23(15). P. 110-113; PIESLIAKAS, V. (2008). *Lietuvos baudžiamoji teisė. Antroji knyga.* P. 192-202.

[493] NASUTAVIČIENĖ, J. (2012). *Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijoje įtvirtintų įmonių teisių apsaugos problemos ES konkurencijos teisėje*. Daktaro disertacija, socialiniai mokslai, teisė (01S), Mykolo Riomerio universitetas. Vilnius.

[494] *Routsalainen prieš Suomiją* [EŽTT], Nr. 13079/03, [2009 m. birželio 16 d.]. ECLI:CE:ECHR:2009:0616JUD001307903.

(įvykių), dėl kurių asmuo jau buvo nubaustas. Tokiu atveju, anot EŽTT, turi būti analizuojamas sprendimas, kuriuo asmuo buvo nubaustas pirmą kartą, ir kaltinimai, reiškiami asmeniui pagal naują procedūrą. Tyrimas turi būti nukreiptas į tuos faktus, kurie sudaro neatskiriamai viena su kita laiko ir erdvės atžvilgiu susijusių konkrečių aplinkybių, susijusių su tuo pačiu asmeniu, visumą[495]. Taigi, iš EŽTT praktikos, kuri yra akceptuota ir Lietuvos teismų praktikoje, principo *non bis in idem* taikymo aprėptis nėra ribojama valdžios institucijos atliktu tyrimu. Visais atvejais yra būtina analizuoti visumą poelgių, įvykių ar kitų aplinkybių, sudarančių pažeidimą, dėl kurių asmuo jau buvo nubaustas. Šis tyrimas negali būti atliekamas formaliai: ar kiekvienu konkrečiu atveju nėra pažeidžiamas aptariamas principas, galima atsakyti tik įvertinus visas reikšmingas bylos aplinkybes.

ES teisiniame reguliavime principas *non bis in idem* buvo įtvirtintas dar Šengeno konvencijos[496] 54–58 straipsnių nuostatose, kurios buvo inkorporuotos į ES teisės sistemą. Šis reguliavimas teisės moksle buvo vertintas tuo pat metu ir kaip pernelyg ribotas (dėl apribojimų, susijusių su valstybės jurisdikcija), ir kaip pernelyg platus (dėl to, kad dalis tokių apribojimų praktikoje neveikė, taip sudarant riziką, kad principas *non bis in idem* gali būti taikomas nevaržomai ir galimai nulems atsakomybės taikymą atsitiktinėje jurisdikcijoje). Vėliau principo *non bis in idem* reikšmė ES lygmeniu tik augo: nuostatos dėl *non bis in idem* buvo įtrauktos į Tarybos ir Komisijos veiksmų planą, kaip geriausiai įgyvendinti Amsterdamo sutarties nuostatas laisvės, saugumo ir teisingumo srityje[497] bei Sprendimų baudžiamosiose bylose tarpusavio pripažinimo principo įgyvendinimo priemonių programą[498], Hagos programą[499], Žaliąją knygą dėl jurisdikcijos kolizijų ir principo *non bis in idem* baudžiamajame procese[500]. Nors pirminis principo *non bis in idem* reglamentavimas ES teisėje buvo laikomas dviprasmišku, tačiau teisės moksle buvo vertinamas kaip pirmas sėkmingas bandymas pripažinti jį skirtingų valstybių santykiuose ir valstybių sienų nevaržoma žmogaus teisių išraiška. Papildomai pabrėžiama, kad šio principo reglamentavimu nebuvo siekiama harmonizuoti skirtingų valstybių teisinių

[495] Ibidem.
[496] Konvencija dėl Šengeno susitarimo 1985 m. birželio 14 d. sudaryto tarp Beniliukso ekonominės sąjungos valstybių, Vokietijos Federacinės Respublikos ir Prancūzijos Respublikos Vyriausybių dėl laipsniško jų bendrų sienų kontrolės panaikinimo įgyvendinimo. OL L 239, p. 0019.
[497] Tarybos ir Komisijos veiksmų 1998 m. gruodžio 3 d. veiksmų planas dėl geriausio Amsterdamo sutarties nuostatų laisvės, saugumo ir teisingumo srityse įgyvendinimo. OL. C 019, p. 0001.
[498] 2000 m. lapkričio 29 d. Sprendimų baudžiamosiose bylose tarpusavio pripažinimo principo įgyvendinimo priemonių programa. OL C 012, p. 0010.
[499] Europos vadovų tarybos 2005 m. kovo 3 d. Hagos programa: laisvės, saugumo ir teisingumo stiprinimas Europos Sąjungoje. OL C 53, p. 1.
[500] Komisijos 2005 m. gruodžio 23 d. Žalioji Knyga dėl jurisdikcijos kolizijų ir ne bis in idem principo baudžiamajame procese. OL C 100, p. 24.

sistemų (nepaisant vienos valstybės teisinio reguliavimo, joje priimti sprendimai turi būti pripažįstami kitoje)[501].Principas *non bis in idem* buvo įtvirtintas ir ES Chartijos 50 straipsnyje, nurodant, kad „niekas negali būti antrą kartą teisiamas ar baudžiamas už nusikalstamą veiką, dėl kurios Sąjungoje jis jau buvo galutinai išteisintas ar pripažintas kaltu pagal įstatymą“. ESTT, aiškindamas ES Chartijos 50 straipsnį, nurodo, kad jis taikomas ne tik tokiu atveju, kai taikoma atsakomybė, nacionalinėje teisėje kvalifikuojama kaip baudžiamoji, bet ir tokiu, kai atsakomybė gali būti laikoma baudžiamojo pobūdžio pagal nurodytus kriterijus, nepaisant nacionalinio kvalifikavimo[502].

Šiame tyrime buvo išsamiai pristatyta, kad EŽTT savo praktikoje[503], vertindamas, ar konkrečiu atveju EŽTK 7 protokolo 4 straipsnio 1 dalies prasme asmuo buvo baudžiamas kriminaline bausme, atsižvelgia į jau analizuotus *Engel* kriterijus[504]. Šiuo klausimu naujesnė ir aktualesnė *Zolotukhin* byla, kurioje EŽTT vertino ir papildomą kriterijų, t. y., teismas nurodė, kad dvigubo baudimo draudimo principas taikomas tik tais atvejais, kuomet abi atsakomybės yra taikytinos dėl tų pačių faktų[505]. Analizuotų kriterijų aiškinimo ir taikymo praktika buvo išplėtota 2011-11-18 Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo išplėstinės teisėjų kolegijos nutartyje[506]. Teismas išskyrė 4 aplinkybes, kurios yra vertintinos, siekiant nustatyti, ar konkrečiu atveju buvo pažeistas *non bis in idem* principas: 1) ar asmeniui buvo paskirta sankcija (nuobauda), kuri yra pripažintina baudžiamojo pobūdžio EŽTK prasme; 2) ar atsakomybė asmeniui buvo taikyta už tą patį teisės pažeidimą (pažeidimo tapatumas); 3) ar toks baudimas asmeniui buvo pakartotinis; 4) ar pakartotinai baudžiamas tas pats asmuo (asmens tapatumas)[507]. Jei įvertinus šias aplinkybes konkrečios situacijos kontekste į

[501] NEVERA, A. ir MELNIČENKO, S. (2009). Non bis in idem principas Europos Sąjungos baudžiamojoje teisėje. In *Socialinių mokslų studijos,* 4(4), 85-106. P. 88-91, 102-103.

[502] *Menci* [ESTT], Nr. C-524/15, [2018 m. kovo 20 d.]. ECLI:EU:C:2018:197.

[503] *Engel ir kiti prieš Nyderlandus* [EŽTT], Nr. 5100/71, 5101/71, 5102/71, 5354/72, 5370/72, [1976 m. birželio 8 d.]. ECLI:CE:ECHR:1976:1123JUD000510071.

[504] Tokiais kriterijais yra: 1) teisinė pažeidimo klasifikacija pagal vidaus teisę (padaryto pažeidimo vieta teisės pažeidimų sistemoje); 2) pažeidimo pobūdis ir 3) sankcijos, kuri pažeidėjui gali būti skiriama, griežtumas. Pažymėtina, kad paskutiniai du kriterijai nėra kumuliatyvūs, todėl gali būti nustatomi alternatyviai. Šie kriterijai naudojami ir ESTT teismo praktikoje. Žr., pvz., *Lukasz Marcin Bonda* [ESTT], Nr. C-489/10, [2012 m. birželio 5 d.]. ECLI:EU:C:2012:319; *Åkerberg Fransson* [ESTT], Nr. C 617/10, [2013 m. vasario 26 d.]. ECLI:EU:C:2013:105.

[505] *Zolotukhin prieš Rusiją* [EŽTT], Nr. 14939/03, [2009 m. vasario 10 d.]. ECLI:CE:ECHR:2009:0210JUD001493903.

[506] Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2011 m. lapkričio 18 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-143-2619/2011.

[507] Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2012 m. rugsėjo mėn. 6 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-575-1394-12; Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2012 m. rugsėjo mėn. 6 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-575-1395-12; Lietuvos

iškeltus klausimus yra atsakoma teigiamai, tokiu atveju konstatuotinas principo *non bis in idem* pažeidimas. Visgi, ES Chartijos 52 straipsnio 1 dalyje nurodoma, kad ja suteikiamos teisės gali būti apribotos, jei toks apribojimas nustatytas įstatyme, nekeičia apribojamų teisių ir laisvių esmės, yra taikomas laikantis proporcingumo principo, o ribojimai yra būtini ir atitinka ES pripažintus bendrus interesus arba yra reikalingi kitų asmenų teisėms ir laisvėms apsaugoti. Būtent šia norma remiasi ESTT, praktikoje spręsdamas, ar konkrečiu atveju už tą pačią veiką galima ir administracinė, ir baudžiamoji atsakomybė. Toliau analizuotini tokios ESTT praktikos pavyzdžiai ir juose nustatytos taisyklės, jų suderinamumas su principu *non bis in idem* bei įtaka administracinės ir baudžiamosios atsakomybės atribojimui.

Dar 2013 m. ESTT, vertindamas, ar vienu metu gali būti taikoma baudžiamoji ir administracinė atsakomybė už tuos pačius veiksmus, nurodė, kad nepažeidžiant principo *non bis in idem* tai leidžiama tik tuo atveju, kai administracinė sankcija nėra baudžiamojo pobūdžio[508].ESTT vertino taisyklę, jog asmuo, kurio atžvilgiu teismo procesas vienoje valstybėje narėje yra pabaigtas, negali būti traukiamas atsakomybėn kitoje valstybėje narėje su sąlyga, kad paskirta bausmė įvykdyta, vykdoma arba nebegali būti vykdoma valstybės narės nustatyta tvarka. ESTT tokį principo *non bis in idem* ribojimą siejo su tikslu išvengti situacijų, kuomet pirmajai nuosprendį priėmusiai valstybei neįvykdžius bausmės, atsakomybėn patrauktas asmuo liktų nenubaustas[509]. Nors tokia ES Chartijos 52 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta principo *non bis in idem* išimtis yra suprantama ir nedaro įtakos administracinės ir baudžiamosios atsakomybių atribojimui, pateikti išaiškinimai ir vertinami kriterijai yra svarbūs kitoms byloms. Pavyzdžiui, analizuotoje *Spasic* byloje pateiktais išaiškinimais ESTT rėmėsi kitoje byloje, vertindamas, ar vienu metu asmeniui už mokesčių teisės aktų pažeidimus gali būti taikoma ir administracinė, ir baudžiamoji atsakomybė. Teismas nurodė, kad valstybės narės turi teisę taikyti tokias priemones, kurios užtikrintų visų pajamų iš PVM surinkimą, o kadangi šios srities ES teisė nereguliuoja, už teisės pažeidimus PVM srityje valstybės narės turi teisę nustatyti ir tokią tvarką, pagal kurią galimas kumuliatyvus persekiojimas ir sankcijų taikymas. Vien tai, kad nustatytas kumuliatyvus atsakomybės taikymas, savaime negali reikšti neproporcingumo, nes tai atimtų iš valstybės narės diskrecijos teisę. Atsižvelgdamas į tai, ESTT padarė išvadą, kad ES Chartijos 50 straipsnis nedraudžia už tą pačią veiką taikyti ir administracinės, ir baudžiamosios atsakomybės, jei: 1) tokiais teisės aktais siekiama bendro intereso, pateisinančio

vyriausiojo administracinio teismo 2012 m. rugpjūčio mėn. 9 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-444-2727-12.

[508] *Åkerberg Fransson* [ESTT], Nr. C 617/10, [2013 m. vasario 26 d.]. ECLI:EU:C:2013:105.

[509] *Spasic* [ESTT], Nr. C-129/14, [2014 m. gegužės 27 d.]. ECLI:EU:C:2014:586.

tokį sankcijų pasirinkimą; 2) nustatytos taisyklės, užtikrinančios atsakomybės taikymo procesų derinimą, kad papildoma našta neviršytų to, kas būtina; 3) numatytos taisyklės, užtikrinančios, kad sankcijų griežtumas yra apribotas tik tiek, kiek būtina, palyginus su padarytos veikos sunkumu. Tokios išvados buvo padarytos įvertinus, kad konkrečiu atveju taikyta administracinė atsakomybė savo prasme yra laikytina baudžiamąja[510].

Kitoje byloje, spręsdamas analogišką klausimą, ESTT pakartojo tuos pačius principus, tačiau teismas vertino, kad konkrečiu atveju pritaikyta baudžiamojo pobūdžio administracinė sankcija buvo pakankama pažeidimui nutraukti ir atgrasomajam poveikiui užtikrinti[511]. Taigi, ESTT nelaiko ES Chartijoje įtvirtinto principo *non bis in idem* absoliučiu ir pateisina šios garantijos ribojimą, jei tokiu būdu siekiama apginti kitą interesą. Tokia interpretacija yra diskutuotina tuo aspektu, kad ES teisės aktais nėra pateikta gairių, kokie gali būti gintini interesai, kurie galėtų būti pripažįstami svarbesniais už draudimą bausti asmenį dukart už tuos pačius veiksmus. Todėl egzistuoja galimybė valstybėms narėms nacionaliniuose teisės aktuose įtvirtinti perteklinius atvejus, kuriems esant valstybės narės galėtų nepaisyti principo *non bis in idem*.

Kitokia principo *non bin in idem* interpretacija randama vėlesnėje EŽTT praktikoje. 2016 m. EŽTT priėmė sprendimą byloje *A ir B prieš Norvegiją*, kurioje teismas vertino, ar vienu metu galima administracinė ir baudžiamoji atsakomybė. Šiuo tikslu EŽTT vertino keturias aplinkybes: 1) ar atsakomybe siekiama skirtingų tikslų dėl skirtingų socialiai neigiamo elgesio aspektų; 2) ar dvigubos atsakomybės taikymas galėjo būti numatytas; 3) ar nėra antrą kartą renkami įrodymai ar atliekamas įrodymų vertinimas; 4) ar taikomas administracinės ir baudžiamosios sankcijos įskaitymo (apėmimo) mechanizmas. Pirmuoju aspektu byloje nustatyta, kad administracinės atsakomybės tikslas yra užtikrinti bendrąją prevenciją ir kompensuoti už institucijų darbą tiriant pažeidimus, o baudžiamosios – nubausti pažeidimą padariusį asmenį. Antruoju aspektu nustatyta, kad asmuo galėjo pagrįstai numanyti, kad už tokius kaip jo atlikti veiksmai gali būti taikoma ir baudžiamoji, ir administracinė atsakomybė. Šiuo aspektu teismas nurodė nevertinantis, kodėl Norvegija pasirinko tokį teisinį reguliavimą, kuris sudaro galimybes asmeniui už tuos pačius veiksmus taikyti ir baudžiamąją, ir administracinę atsakomybę. Trečiuoju aspektu teismas nustatė, kad atsakomybės taikymo procesai buvo susiję tarpusavyje, o viename procese nustatyti faktai ir surinkti įrodymai buvo naudojami kitame procese. Galiausiai, teismas pažymėjo ir tai, kad taikant baudžiamąją atsakomybę ir skiriant sankciją, buvo įvertinta ir atsižvelgta į paskirtą administracinę sankciją. Dėl šių priežasčių EŽTT nustatė, kad nagrinėtu atveju už tuos pačius veiksmus taikant ir

[510] *Menci* [ESTT], Nr. C-524/15, [2018 m. kovo 20 d.]. ECLI:EU:C:2018:197.
[511] *Garlson Real Estate SA* [ESTT], Nr. C-537/16, [2018 m. kovo 20 d.]. ECLI:EU:C:2018:193.

baudžiamąją, ir administracinę atsakomybę (kuri yra baudžiamojo pobūdžio) nebuvo pažeistas dvigubo baudimo principas[512].

Šis sprendimas buvo ne tik kritiškai įvertintas teisės moksle[513], bet jau jį priimant vienas iš EŽTT didžiosios kolegijos teisėjų pareiškė atskirąją nuomonę[514], iš esmės kritikuojančią sprendimą numatyti išimtis principui *non bin in idem* [515]. Teisės moksle, vertinant aptariamą sprendimą, nurodoma, kad jis gali lemti, jog teismai nuo šiol esminiu kriterijumi laikys ne tai, ar abi baudimo procedūros savo pobūdžiu yra baudžiamojo pobūdžio, o tai, ar abi baudimo procedūros yra tiek susijusios, kad gali būti laikomos viena[516].Taigi, EŽTT *A ir B prieš Norvegiją* sprendimu iš esmės pakeitė savo ankstesnę praktiką ir nustatė, kad tai, ar abi baudimo procedūros yra baudžiamojo pobūdžio, nėra kriterijus, lemiantis, ar tokiu atveju yra pažeidžiamas principas *non bis in idem*. Priešingai, yra sukuriama taisyklė, siaurinanti prieš tai buvusią EŽTT praktiką ir aptariamo principo apimtį, kadangi tik toks administracinės (baudžiamojo pobūdžio) ir baudžiamosios atsakomybės taikymas už tuos pačius veiksmus yra nesuderinamas su EŽTK 7 protokolo 4 straipsniu, kuris yra nutolęs tarpusavyje, pavyzdžiui, atliekamas su laiko skirtumu.

Šio tyrimo kontekste svarbu, kad ši EŽTT ir ESTT praktika nėra tiesiogiai susijusi su administracinės ir baudžiamosios atsakomybių atribojimu ir nepakeičia anksčiau nustatytų kriterijų, kuriems esant atsakomybė laikytina baudžiamojo pobūdžio, net jei nacionalinėje teisėje ir yra kvalifikuojama kaip administracinė. Visgi, aptariama praktika yra svarbi valstybėms narėms, įskaitant Lietuvą, kuriant nacionalinį reguliavimą, susijusį su atsakomybės taikymu. Valstybei siekiant nustatyti ir administracinę, ir baudžiamąją atsakomybę už tuos pačius veiksmus, valstybės turi taip reglamentuoti tokią procedūrą, kad taikant abi atsakomybes nebūtų perteklinio vilkinimo, tyrimai vyktų tuo pačiu metu, nebūtų pakartotinio įrodymų rinkimo ir vertinimo[517]. Kita vertus, analizuota praktika nustato ir vieną papildomą kriterijų, leidžiantį įstatymų leidėjui pasirinkti, už kokius veiksmus turėtų būti taikoma kokio pobūdžio atsakomybė. EŽTT sprendime *A ir B prieš*

[512] *A ir B prieš Norvegiją* [EŽTT], Nr. 24130/11, 29758/11, [2016 m. lapkričio 15 d.]. ECLI:CE:ECHR:2016:1115JUD002413011.
[513] KOSTORIS, R. E. (2018). *Handbook of European Criminal Procedure*. Paduva: Springer.
[514] Kuri savo išsamumu prilygo ir paties sprendimo tekstui.
[515] *A ir B prieš Norvegiją* [EŽTT], Nr. 24130/11, 29758/11, [2016 m. lapkričio 15 d.]. ECLI:CE:ECHR:2016:1115JUD002413011.
[516] HEIN VAN KEMPEN, P. and BEMELMANS, J. (2018). EU Protection of the substantive criminal law principles of guilt and ne bis in idem under the Charter of Fundamental Rights: Underdevelopment and overdevelopment in an incomplete criminal justice framework. *New Journal of European Criminal Law,* 9 (2), 247-264.
[517] Šiuo metu galiojantis teisinis reguliavimas neleidžia pakartotinio tų pačių aplinkybių vertinimo kaip nesuderinamo su principu *non bis in idem*. Be to, administraciniame procese nustatyta taisyklė, jog kai kurios vienoje byloje nustatytos aplinkybės nebėra įrodinėjamos pakartotinai (ABTĮ 57 straipsnis).

Norvegiją vertino atsakomybių taikymo tikslą, t. y., kad baudžiamąja atsakomybe siekiama nubausti asmenį, o administracine – užtikrinti bendrąją prevenciją. Tokia teismo išvada dera ir su šiame tyrime analizuotu požiūriu, kad pirminis taikoma atsakomybe siekiamas tikslas gali būti naudojamas kaip kriterijus įstatymų leidėjui sprendžiant, kurios veikos turi būti kriminalizuojamos, ypač atvejais, kuomet nei priešingumas teisei, nei veikos pavojingumas nesuteikia aiškaus pagrindo įstatymų leidėjui atriboti atsakomybę. Teisės moksle, aptariant administracinę ir baudžiamąją atsakomybę ir skirtingus ja siekiamus pagrindinius tikslus, nurodoma, kad vienu metu taikant abi šias atsakomybės rūšis už tuos pačius pažeidimus turi būti išlaikomas balansas, kad būtų užtikrintas bausmės efektyvumas ir jos tikslų pasiekimas, tačiau būtų išvengta neteisingumo jausmo[518].

Visgi, šiame skyriuje aptarta EŽTT ir ESTT praktika vertintina kaip galinti sukurti prielaidas pertekliniam baudimui, kadangi pateikiami kriterijai yra veikiau vertinamojo pobūdžio. Neneigtina, kad tas pats veiksmas gali būti interpretuojamas skirtingai administracinės teisės ir baudžiamosios teisės prasme. Tačiau ir administracinės, ir baudžiamosios atsakomybės taikymas už tuos pačius veiksmus turėtų būti galimas tik tais atvejais, kai abi veikos yra nepanašios savo prigimtimi. Tačiau atveju, kai ta pati veika gali būti kvalifikuojama itin panašiai ir baudžiamosios, ir administracinės atsakomybės prasme, atsakomybės taikymas už tuos pačius veiksmus (neveikimą) neturėtų būti galimas, net jei tai ir atitiktų aukščiau aptartus kriterijus. Tokiu būdu būtų užtikrinama, kad asmuo nepatirs dvigubo baudimo. Manytina, kad šiuo tikslu galėtų būti vertinami objektyvūs kriterijai, pavyzdžiui, ar abiem veikomis buvo pažeistas arba buvo kėsintasi į tą patį objektą ir (arba) dalyką. Tik tokiais atvejais, kai buvo pažeistas ne tas pats objektas ar dalykas (kėsintasi į jį), už tuos pačius veiksmus (neveikimą) galėtų būti taikoma ir administracinė, ir baudžiamoji atsakomybės, laikantis aukščiau analizuotų EŽTT ir ESTT nustatytų kriterijų. Priešingu atveju turėtų būti laikoma, kad asmuo baudžiamas antrą kartą už tą pačią veiką.

Pirmos dalies apibendrinimas

Atsižvelgiant į tai, kas buvo išdėstyta, toliau apibendrinama tyrimo pirma dalis.

Administracinė atsakomybė yra savarankiška atsakomybės rūšis, taikoma fiziniams ir juridiniams asmenims, kuria siekiama užtikrinti specialiąją prevenciją ir bendrąją prevenciją bei nubausti nusižengimą padariusį asmenį. Lietuvoje administracinė atsakomybė taikoma ir už ANK, ir už specialiųjų įstatymų draudžiamas veikas: abiem atvejais yra siekiama tų pačių tikslų, o esminis šių atsakomybės taikymo pagrindų skirtumas yra tai, kad ANK pagrindu atsakomybė

[518] DYSON, M., ir VOGEL, B. (2018). *The Limits of Criminal Law*. P. 298.

gali būti taikoma tik fiziniams asmenims (įskaitant ir juridinių asmenų vadovus), o specialiųjų įstatymų pagrindu – ūkio subjektams, taigi, ir fiziniams, ir juridiniams asmenims.

Lyginamoji analizė leidžia daryti išvadą, kad įvairiose valstybėse yra įtvirtinta savita administracinės atsakomybės samprata ir nustatytas atitinkamas teisinis reguliavimas. Kai kuriose valstybėse administracinė atsakomybė nėra nustatyta kaip savarankiška atsakomybės rūšis, o už tokias veikas taikoma baudžiamoji atsakomybė (pvz., Estija). Kitose valstybėse administracinės atsakomybės samprata yra panaši į Lietuvos, tačiau nustatytas sistemiškesnis teisinis reguliavimas (pvz., Latvija). Valstybės taip pat skirtingai pasirenka, ar administracinė atsakomybė jų teisės sistemose yra baudimo paskirties (pvz., Latvija, Estija, Vokietija), ar ne (pvz., Prancūzija, Jungtinė Karalystė). Taigi, nuo valstybės pasirinkimo priklauso ne tik konkretus teisinis administracinės atsakomybės reguliavimas, bet ir administracinės atsakomybės samprata ir vieta tos valstybės teisės sistemoje. Tai, kad yra galimi įvairūs administracinės atsakomybės įgyvendinimo būdai, patvirtina ir Lietuvos istorinis teisinis reguliavimas.

Lietuva pasirinko administracinę atsakomybę reglamentuoti daugybiniu pagrindu: t. y., administracinė atsakomybė taikoma ir už ANK, ir už specialiaisiais įstatymais draudžiamas veikas. Tačiau toks teisinio reguliavimo būdas vertintinas kaip susiklostęs atsitiktinai, o ne sąmoningai suplanuotas. Tokia išvada darytina įvertinus atsakomybės specialiuosiuose įstatymuose įtvirtinimo aplinkybes. Atsakomybė specialiuosiuose įstatymuose buvo nustatyta ne tuo pačiu metu kaip priimtas ATPK, o vėliau, priimant atskirus konkrečias sritis reguliuojančius įstatymus. Priimant pirmuosius specialiuosius įstatymus, įstatymų leidėjas nevisiškai įvertino nustatomos atsakomybės rūšį, be to, juridinių asmenų atsakomybė buvo nauja. Vėliau, jau esant priimtiems keliems specialiesiems įstatymams, įstatymų leidėjas ir toliau laikėsi tokio paties reglamentavimo principo, t. y., ūkio subjektų atsakomybę įtvirtino specialiuosiuose įstatymuose.

Aplinkybes, dėl kurių buvo nuspręsta atsakomybę už naujai nustatomus pažeidimus įtvirtinti specialiuosiuose įstatymuose, galima suskirstyti į kelias reikšmingesnes grupes. Pirma, tokia priežastimi laikytinas siekis sureglamentuoti naujus teisinius santykius ir atsakomybę už reguliavimo pažeidimus, o galiojęs ATPK, taikytinas tik fiziniams asmenims, nesudarė galimybės bausti juridinių asmenų. Antra, dalis specialiųjų įstatymų buvo priimti įgyvendinant įsipareigojimus, kylančius iš narystės ES. Trečia, kai kuriais atvejais siekta sukurti efektyvų teisinį reguliavimą, įgalinantį taikyti griežtas nuobaudas (įskaitant ir ženklias pinigines baudas), tokiu būdu atgrasant asmenis nuo pažeidimų. Ketvirta, dalis nuostatų dėl atsakomybės taikymo buvo įtvirtintos specialiuosiuose įstatymuose, o ne ATPK sekant jau esančiu reguliavimo pavyzdžiu, nepateikiant kitų objektyvių priežasčių.

Taigi, administracinė atsakomybė specialiuosiuose įstatymuose buvo įtvirtinama siekiant atliepti atsiradusį poreikį nustatyti atsakomybę už priimamo specialiojo įstatymo pažeidimus, o ATPK buvo taikomas tik fiziniams asmenims. Nepaisant ne vienos iniciatyvos sujungti administracinę atsakomybę pagal ATPK ir specialiuosius įstatymus, įstatymų leidėjas priėmė sprendimą nekeisti šios tradicijos ir priimdamas naująjį ANK. Siekiant padaryti administracinės atsakomybės, taikomos pagal specialiuosius įstatymus, teisinį reguliavimą nuoseklesnį, kai kurios bendrosios nuostatos buvo įtvirtintos Viešojo administravimo įstatyme, įskaitant ir taisyklę, kad ginčus dėl administracinės atsakomybės, taikomos pagal specialiuosius įstatymus, nagrinėja administraciniai teismai, taikydami ABTĮ. Taip buvo suformuotas dabartinis administracinės atsakomybės teisinis reguliavimas, kurį sudaro ir kodifikuotas teisės aktas (ANK), ir specialieji įstatymai (kurių atžvilgiu kaip *lex generalis* taikomas Viešojo administravimo įstatymas, o ginčų sprendimo reglamentavimas nukreipia į ABTĮ).

Pastaruoju metu įstatymų leidėjas priėmė ir sprendimą suvienodinti dalį administracinės atsakomybės teisinio reguliavimo, numatant vieną specialųjį įstatymą – Lietuvos banko įstatymą – kaip skėtinį visai administracinei atsakomybei už pažeidimus finansų srityje. Būtent į šį įstatymą nukreipia kiti specialieji įstatymai, numatantys administracinę atsakomybę už pažeidimus finansų srityje. Tai rodo, kad esamas administracinės atsakomybės teisinis reguliavimas, taisykles dėl atsakomybės taikymo numatantis ir ANK, ir kiekviename specialiajame įstatyme (išimtis – finansų sektorių reguliuojantys specialieji įstatymai), ir Viešojo administravimo įstatyme, nėra tinkamiausias, o jo suvienodinimas galimai duotų teigiamų rezultatų.

Atliktas tyrimas leidžia daryti išvadas, kad baudžiamoji atsakomybė ir administracinė atsakomybė yra ne tik tos pačios prigimties, bet ir tarpusavyje susijusios, kadangi vienos raida daro įtaką kitos raidai. Todėl siekiant užtikrinti vieningą atsakomybės už viešosios teisės pažeidimus teisinį reguliavimą Lietuvoje būtina šias dvi atsakomybės rūšis vertinti kompleksiškai ir keičiant su viena susijusį reguliavimą, analizuoti ir vertinti tokių pokyčių įtaką kitai atsakomybės rūšiai.

Teisiniame reguliavime nėra pateikiami konkretūs kriterijai, pagal kuriuos būtų atribojama administracinė atsakomybė ir baudžiamoji atsakomybė. Teisės moksle pateikiami šie kriterijai, kuriais remiantis tarpusavyje atribojamos administracinė ir baudžiamoji atsakomybės: priešingumas teisei, pavojingumas, sukeliamos pasekmės. Tuo atveju, jei šie kriterijai nesuteikia galimybės atriboti baudžiamosios ir administracinės atsakomybės, praktikoje tiek įstatymų leidėjas, tiek teismai dažnai vadovaujasi ir baudžiamosios teisės kaip *ultima ratio* principu. Pažymėtina, kad teisės moksle nėra galutinai išgryninti vertybiniai kriterijai,

kuriais vadovaujantis įstatymų leidėjas galėtų spręsti, ar už konkrečią veiką taikytina baudžiamoji, ar administracinė atsakomybė.

Naujesnė ESTT ir EŽTT praktika leidžia daryti išvadą, kad nors abi šios atsakomybės turi tuos pačius tikslus, tačiau pagrindinis atsakomybe siekiamas tikslas gali būti naudojamas kaip vertybinis kriterijus atriboti baudžiamąją ir administracinę atsakomybę. Atvejais, kai pagrindinis atsakomybės taikymo tikslas yra užtikrinti bendrąją arba specialiąją prevenciją, už tokius veiksmus turėtų būti numatoma administracinė atsakomybė. Tačiau kai pažeidimas yra toks rimtas, kad pagrindinis tikslas yra nubausti pažeidimą padariusį asmenį, turėtų būti numatoma baudžiamoji atsakomybė.

Tarptautinių teisminių institucijų (EŽTT, ESTT) praktikoje, kuria vadovaujasi ir Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas, ilgainiui buvo suformuluoti nuoseklūs išaiškinimai, kad administracinė atsakomybė gali būti prilyginama baudžiamajai atsakomybei EŽTK 6 straipsnio, 7 protokolo 2 straipsnio ir 4 straipsnio prasme, jei pažeidimo pobūdis bei padariniai prilygsta pažeidimams, už kuriuos taikoma baudžiamoji atsakomybė (*Engel* kriterijai), todėl tokiu atveju asmenims turi būti taikomos minimaliai tokios garantijos kaip baudžiamosios atsakomybės atveju, o baudžiamojo pobūdžio administracinė atsakomybė ir baudžiamoji atsakomybė už tuos pačius veiksmus gali būti taikoma tik esant nustatytiems kriterijams, priešingu atveju toks asmens baudimas prieštarautų principui *non bis in idem*. Tačiau naujausioje ESTT ir EŽTT praktikoje suformuluota, kad principas *non bis in idem* neturi būti suabsoliutinamas: asmeniui už tuos pačius veiksmus gali būti taikoma ir baudžiamojo pobūdžio administracinė atsakomybė, ir baudžiamoji atsakomybė, jei tai pateisinama kitais tikslais ir yra laikomasi proporcingumo principo, o taip pat jei išpildomi nustatyti kriterijai. Tokiu būdu esminis kriterijus principui *non bis in idem* taikyti tapo ne vertinimas, ar abi taikomos atsakomybės yra baudžiamojo pobūdžio, bet tai, ar abi atsakomybės taikymo procedūros yra tiek susijusios tarpusavyje, kad gali būti laikoma viena.

Taigi, padarytas tyrimas leidžia daryti išvadą, kad administracinė atsakomybė yra savarankiška atsakomybės rūšis, taikoma už ANK arba specialiųjų įstatymų pažeidimus. Administracinė atsakomybė yra gimininga su baudžiamąja atsakomybe. Nors ir administracine atsakomybe, ir baudžiamąja atsakomybe siekiama tų pačių tikslų – asmens baudimo, bendrosios ir specialiosios prevencijos – tačiau tarpusavyje jas galima atriboti pagal tai, koks yra pagrindinis tikslas, kurio siekiama nustatant atsakomybę už konkrečią veiką. Todėl administracinė atsakomybė turėtų būti reguliuojama sistemiškai su baudžiamąja atsakomybe.

Administracinės atsakomybės samprata leidžia išskirti administracinės atsakomybės teisinį reguliavimo modelį, kurį sudaro šie elementai: 1) administracinės atsakomybės subjektas; 2) subjektas, taikantis administracinę

atsakomybę; 3) administracinę atsakomybę nustatantis reguliavimas; 4) administracinės teisės pažeidimas; 5) administracinės atsakomybės bylų nagrinėjimas (procedūra); 6) administracinės atsakomybės įgyvendinimas; 7) ginčai dėl administracinės atsakomybės taikymo.

2. ADMINISTRACINĖS ATSAKOMYBĖS TEISINIO REGULIAVIMO MODELIO YPATUMAI

Šioje dalyje išskiriami ir analizuojami administracinės atsakomybės teisinio reguliavimo modelio elementų, apibrėžtų pirmoje dalyje, ypatumai. Taip pat vertinama, ar šiuo metu galiojantis teisinis reguliavimas darniai reguliuoja administracinės atsakomybės taikymą pagal ANK ir pagal specialiuosius įstatymus, o jei ne, ar tokie skirtumai yra objektyviai pateisinami.

2.1. Administracinės atsakomybės subjektas ir jo nulemti reguliavimo ypatumai

2.1.1. Administracinės atsakomybės subjektas

Šiame tyrime buvo minėta, kad dabartinis administracinės atsakomybės teisinis reguliavimas numato, jog pagal ANK atsakomybė gali būti taikoma tik fiziniams asmenims (įskaitant ir ūkio subjektų vadovus), o pagal specialiuosius įstatymus – ūkio subjektams, taigi, tiek fiziniams asmenims (pavyzdžiui, juridinių asmenų vadovams arba savarankiškai veiklą vykdantiems asmenims), tiek ir juridiniams asmenims. Būtent galimybė administracinę atsakomybę taikyti juridiniams asmenims ANK rengėjų buvo nurodyta kaip priežastis nejungti atsakomybės taikymo reguliavimo pagal specialiuosius įstatymus su ANK. Todėl šioje dalyje analizuojamas administracinės atsakomybės subjektas ir jo įtaka administracinės atsakomybės teisinio reguliavimo modeliui.

Fizinis asmuo yra ir administracinės atsakomybės subjektas, ir baudžiamosios atsakomybės subjektas tiek valstybėse, grįstose kontinentinės teisės sistema, tiek ir valstybėse, grįstose bendrosios teisės sistema. Tačiau juridinio asmens atsakomybė teisės moksle ir praktikoje aktyviau imta analizuoti tik XIX a. viduryje[519], todėl yra gana naujas reiškinys. Dėl šios priežasties šioje dalyje daugiausiai dėmesio skiriama būtent juridinio asmens kaip administracinės atsakomybės subjekto ir kaip baudžiamosios atsakomybės subjekto analizei.

Vienoje iš pirmųjų JAV nagrinėtų bylų, kurioje buvo vertinta juridinių asmenų atsakomybė ir gebėjimas pasižymėti kalte, juridiniai asmenys ir jų ketinimai buvo apibūdinti taip: „kadangi įmonė veikia per savo darbuotojus ir atstovus, tai jų tikslai, motyvai ir ketinimai yra tiek pat įmonės, kiek ir atliekami veiksmai. Jei, pavyzdžiui, nematoma, neapčiuopiama esybė, kurią vadiname

[519] WAGNER, M. (1999). *Corporate Criminal Liability. National and International Responses. Background Paper for the International Society for the Reform of Criminal Law13th International Conference Commercial and Financial Fraud: A Comparative Perspective Malta, 8-12 July 1999* [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://heinonline.org/HOL/LandingPage?handle=hein.journals/commwlb25&div=29&id=&page= [žiūrėta 2020 m. gruodžio 9 d.].

įmone, gali sulyginti kalnus, užtvindyti slėnius, nutiesti geležinius bėgius ir jais leisti traukinius, tai ji gali turėti tokį ketinimą, taigi gali elgtis tiek pat ydingai kiek ir moraliai“[520]. Šios išvados, nors ir buvo pateiktos dėl bendrosios teisės, o ne kontinentinės teisės tradicijomis grįstos valstybės teisinio reguliavimo, atspindi esminę juridinio asmens atsakomybės prielaidą. Jei yra priimama kaip normalus reiškinys tai, kad juridinis asmuo gali prisiimti teises ir pareigas, atlikti veiksmus, disponuoti nuosavybe, tai kartu turėtų reikšti, kad juridinis asmuo kartu turėtų būti atsakingas už savo veiksmus, už pareigų tinkamą vykdymą ir gali būti baudžiamas dėl tokių pareigų nesilaikymo, kadangi juridinis asmuo kaip tam tikra teisinė fikcija priima valinį sprendimą dėl savo veiksmų, kurie gali būti arba teisėti, arba ne. Ši prielaida taip pat atspindi pokytį teisinėje logikoje, kad „juridinis asmuo neturi kūno, kuriam būtų galima įspirti, ir sielos, kurią būtų galima pasmerkti“[521]. Ilgainiui, teisės moksle buvo pateikta nuomonė, kad juridinio asmens vystymasis yra lygintinas su fizinio asmens, t. y., juridinio asmens ciklas yra panašus į fizinio asmens[522]. Realistinė juridinių asmenų koncepcija teigia, kad juridinių asmenų atsakomybė neturi būti siejama su fizinių asmenų, todėl konkretus juridinio asmens supratimas apie padarytą veiką yra svarbus.

Kita vertus, net ir šiuolaikiniame teisės moksle randama pozicija, kad tik fizinis asmuo gali būti nusikalstamos veikos subjektu, nes tik fizinis asmuo gali padaryti veiką ir tik fizinis asmuo supranta atsakomybę. Visgi, šis požiūris kritikuojamas ir tuo aspektu, kad nepateikiamas pakankamas paaiškinimas, dėl kokių priežasčių civilinė bei ES teisė pripažįsta juridinį asmenį įprastu teisinių santykių subjektu, įskaitant ir taikant jam atsakomybę, o baudžiamojoje teisėje juridinis asmuo negali būti normaliu nusikalstamos veikos subjektu. 2006 m. D. Soloveičikas kritikavo ir statišku vadino požiūrį, kad juridinio asmens kaip teisinių santykių dalyvio koncepcijos yra skirtingos civilinės ir baudžiamosios teisės prasmėmis, o baudžiamosios teisės sistema, nepripažįstanti juridinio asmens kaip teisinių santykio subjekto, neatitinka šių dienų poreikių, t. y., tinkamai nereaguoja į socialinius, ekonominius ir teisinius poreikius. Todėl teigiama, kad nors juridinis asmuo kaip baudžiamosios teisės subjektas yra specifinis, visgi, jis turi būti laikomas baudžiamosios atsakomybės subjektu[523]. Pažymėtina, kad nuo šių įžvalgų yra praėję beveik 15 metų, per kuriuos juridinio asmens baudžiamoji atsakomybė tapo įprastu Lietuvos teisės sistemos reiškiniu.

Juridinio asmens kaip baudžiamosios atsakomybės subjekto doktrina buvo sukurta visuomenei susidūrus su tokiu poreikiu: teisės moksle juridinių asmenų

[520] Citata iš 1909 JAV Aukščiausiojo Teismo sprendimo byloje New York Central & Hudson River Railroad Co. v. United States. WALSH, C. J.; PYRICH, A. (1994-1995). Corporate Compliance programs as a defense to criminal liability: can a corporation save its soul? In *Rutgers Law Review*, 47:605, 605-691. P. 616, 617.
[521] SOLOVEIČIKAS, D. (2006). *Juridinių asmenų baudžiamoji atsakomybė*. P.73-76
[522] Ibidem, p. 75-76.
[523] Ibidem, p. 75-81.

baudžiamosios atsakomybės įtvirtinimas aiškintinas tuo, kad juridiniai asmenys, pažeisdami teisinį reguliavimą, gali kelti pavojų valstybei ir visuomenei, kai kuriais atvejais – netgi didesnį nei fizinio asmens padaryta veika. Be to, alternatyvių priemonių taikymas ne visuomet gali būti veiksmingas arba atitikti proporcingumo principą bei užtikrinti atsakomybe siekiamų tikslų išpildymą. Lygiai taip pat ne visuomet veiksminga priemonė gali būti atsakomybės taikymas bendrovės vadovui ar darbuotojams. Teisės moksle pastebima, kad juridinių asmenų baudžiamoji atsakomybė sumažina veikų pakartotinumo tikimybę ir užtikrina prevenciją[524]. Juridinių asmenų baudžiamoji atsakomybė visų pirma buvo įtvirtinta ir vėliau išvystyta bendrosios teisės principais grįstose teisinėse sistemose: JAV, Jungtinėje Karalystėje, Kanadoje. Tik vėliau ši koncepcija buvo priimta kontinentinės teisės tradicijomis grįstose valstybėse, be to, būtent šiose valstybėse juridinio asmens atsakomybė prigijo sunkiau, to priežastimi laikomos kontinentinės teisės valstybėse įprastos kaltės nustatymo taisyklės. Tačiau ir bendrosios teisės šalyse buvo susidurta su kai kuriais iššūkiais – teisinės logikos taisyklės neleido iškart akceptuoti savo teisinėse sistemose juridinių asmenų baudžiamosios atsakomybės doktrinos. Kaip vieną iš tokių priežasčių buvo nurodoma tai, kad juridinis asmuo kaip teisinė fikcija yra saistoma *ultra vires* doktrinos ir todėl gali atlikti tik tuos veiksmus, kurie tiesiogiai numatyti steigimo dokumentuose. Tuo tarpu teisės aktų pažeidimas ar nusikalstamų veikų darymas jokiu atveju negali būti numatyti juridinio asmens steigimo dokumentuose. Kaip kitos juridinio asmens atsakomybės priėmimą stabdžiusios priežastys nurodomas negalėjimas turėti reikalaujamo psichinio santykio su veika bei negalimumas pačiam juridiniam asmeniui atvykti į teismą[525]. Visgi, teisės moksle laikoma, kad juridinių asmenų baudžiamosios atsakomybės įtvirtinimą nulėmė, visų pirma, realus tokios atsakomybės poreikis, kadangi juridiniai asmenys įgijo vis didesnį vaidmenį visuomenėje ir atsiradus rizikai, kad juridiniai asmenys gali nesilaikyti teisinio reikalavimo[526]. XIX a. pabaigoje JAV teismai pateikė išaiškinimus, kad juridinis asmuo atsako už savo darbuotojų veiksmus, jei šie darbuotojai veikė savo įgaliojimų ribose ir bendrovės naudai, net jei toks elgesys buvo priešingas bendrovės korporatyvinei politikai[527].

Kontinentinės teisės tradicija pagrįstų valstybių teisiniame reguliavime didžiausias iššūkis juridinio asmens baudžiamajai atsakomybei buvo susijęs su

[524] Ibidem, p. 13-62.
[525] WAGNER, M. (1999). *Corporate Criminal Liability.* P. 2.
[526] SOLOVEIČIKAS, D. (2006). *Juridinių asmenų baudžiamoji atsakomybė.* P. 43.
[527] WAGNER, M. (1999). *Corporate Criminal Liability.* P. 3; POP, A. C. (2006). *Criminal Liability of Corporations – Comparative Jurisprudence.* Michigan State University College of Law, 2006 [interaktyvus] Prieiga per internetą: http://www.law.msu.edu/king/2006/2006_Pop.pdf [žiūrėta 2019 m. gegužės 25 d.]. P. 14-15.

asmens individualios kaltės nustatymo taisyklėmis[528]. Taip pat buvo abejojama, ar juridinio asmens atsakomybė suderinama su principu, kad baudžiamas turi būti pažeidimą padaręs asmuo, tuo tarpu juridinis asmuo buvo įsteigtas konkrečiam tikslui, todėl neturi tinkamo subjektiškumo. Juridinių asmenų baudžiamosios atsakomybės šalininkai laikėsi pozicijos, kad juridinio asmens valia yra įgyvendinama per jo narių valią. Dar daugiau, buvo lyginama, kad juridinio asmens subjektiškumas baudžiamojoje teisėje nėra iš esmės kitoks nei civilinėje arba administracinėje teisėje: juridiniai asmenys turi savo valią ir gali veikti atsietai nuo savo narių[529].

Siekiant atskleisti juridinių asmenų baudžiamosios atsakomybės raidą ir galimas reguliavimo alternatyvas, toliau pateikiama glausta juridinių asmenų baudžiamosios atsakomybės įtvirtinimo analizė tose valstybėse, kurių administracinės atsakomybės teisinis reguliavimas buvo pristatytas šiame tyrime.

Jungtinėje Karalystėje juridinių asmenų baudžiamoji atsakomybė visų pirma buvo įtvirtinta tų veikų atžvilgiu, kurios nereikalavo psichinio santykio su veika (*mens rea*) ir tik vėliau, jau XX a., buvo pripažinta, kad juridinį asmenį valdančių asmenų veiksmai ir psichinis santykis yra juridinio asmens veiksmai ir psichinis santykis, todėl juridinis asmuo yra tiesiogiai atsakingas už savo veikas. Tuo tarpu administracinių (reguliavimo) pažeidimų subjektu juridinis asmuo būti galėjo, kadangi šie pažeidimai apibrėžti kaip padaromi be kaltės[530]. Prancūzijos teisėje galimybė juridiniams asmenims būti baudžiamosios atsakomybės subjektu buvo kritikuota. Tik XX a. pabaigoje buvo pateiktas paaiškinimas, kad Prancūzijos Konstitucija nedraudžia skirti baudų juridiniams asmenims, tačiau ši galimybė priklausė nuo griežtų reikalavimų: įstatymuose turi būti aiškia numatytos veikos, kurių subjektu gali būti juridinis asmuo, be to, atsakomybė juridiniam asmeniui kyla tik tuomet, jei veiką atliko juridinio asmens atstovai ar organai. Kita vertus, ir priežiūros pareigų pažeidimas buvo laikomas pakankamu pagrindu juridinio asmens atsakomybei taikyti[531].Vokietijos teisėje juridiniai asmenys negali būti baudžiamosios atsakomybės subjektais, todėl buvo sukurta administracinių teisės pažeidimų kategorija, kurių subjektu gali būti ir juridiniai asmenys. Teisės moksle kaip priežastys juridinių asmenų atsakomybei įtvirtinti buvo nurodomi išaugęs ekonominių pažeidimų skaičius ir nepakankamas atgrasomasis administracinių baudų poveikis. Šiems argumentams buvo priešpriešinama tai, kad juridinis

[528] WAGNER, M. (1999). *Corporate Criminal Liability*. P. 2. SOLOVEIČIKAS, D. (2006). *Juridinių asmenų baudžiamoji atsakomybė.* P. 43-44.
[529] POP, A. C. (2006). *Criminal Liability of Corporations*. P. 11-12.
[530] WAGNER, M. (1999). *Corporate Criminal Liability.* P. 3; FERGUSON, G. (1998). *Corruption and corporate criminal liability* [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://icclr.org/publications/corruption-and-corporate-criminal-liability/ [žiūrėta 2019 m. gegužės 23 d.].
[531] WAGNER, M. (1999). *Corporate Criminal Liability*. P. 5; POP, A. C. (2006). *Criminal Liability of Corporations.* P. 12.

asmuo neturi savo valios ir negali veikti, o taip pat negali būti kaltas (negali turėti psichinio santykio su veika), o kaip baudžiamoji atsakomybė taikomos bausmės pagal savo prigimtį yra tinkamos tik žmonėms[532].

Svarbu, kad juridinių asmenų atsakomybės viešosios teisės srityje galimumas buvo diskutuotas ne tik atskirų valstybių nacionalinėse teisinėse sistemose, tačiau buvo rekomenduojamas ir tarptautinių teisės aktų. Išskirtina[533] 1988-10-20 Europos Tarybos Ministrų Komiteto Rekomendacija Nr. R(88) 18 ir aiškinamasis memorandumas „Įmonių atsakomybė už pažeidimus“[534], kadangi būtent šiame teisės akte buvo pabrėžtas ir juridinių asmenų atsakomybės už administracinius teisės pažeidimus poreikis. Aptariamu teisės aktu Europos Taryba konstatavo, kad baudžiamoji juridinių asmenų atsakomybė yra ne vienintelis būdas išspręsti su įmonių teisine atsakomybe susijusias problemas, t. y., jos taikymas neeliminuoja galimybės taikyti kitų priemonių. Rekomendacijų R(88) 18 aiškinamajame memorandume nurodoma, kad jos priimtos atsižvelgus į tai, kad įmonės ne tik padaro nemažai teisės pažeidimų, bet ir į tai, kad daug tokių pažeidimų atliekami vykdant kasdienę įmonių veiklą. Komplikuota įmonių valdymo struktūra daro įtaką tam, kad kartais sudėtinga ar netgi neįmanoma nustatyti asmens, kuris tiesiogiai atliko pažeidimą, taigi ir pritaikyti atsakomybę pagal galiojančius įstatymus. Be to, kai kuriais atvejais pažeidimai gali būti padaromi atskirais skirtingų asmenų veiksmais, kurie pažeidimą sudaro tik vertinant tokių veiksmų visumą, taigi, už pažeidimą atsakingas ne vienas asmuo. Pažymima, kad fiziniam asmeniui taikoma atsakomybė gali neužtikrinti pakankamo įmonės atgrasymo nuo kitų pažeidimų ir neskatinti įmonės vadovų keisti įmonės politiką ar priežiūros tvarką. Šioms problemoms išspręsti buvo įtvirtinta juridinių asmenų baudžiamoji atsakomybė, tačiau Europos Taryba konstatavo ir tai, kad ne visų šalių teisinis reguliavimas suteikia galimybę laikyti juridinį asmenį baudžiamosios teisės subjektu dėl kaltės nustatymo. Kai kurios valstybės savo teisės sistemose yra įtvirtinusios ir alternatyvias atsakomybės formas, įskaitant ir nereikalaujančias tokio pat lygmens kaltės nustatymo kaip taikant baudžiamąją atsakomybę. Rekomendacijose R(88) 18 eksplicitiškai nurodoma, kad atsakomybė, taikoma įmonėms, turi būti taikoma taip, kad įmonės turėtų tokias pačias garantijas ir teises, kokias turi ir fiziniai asmenys, traukiami analogiškon atsakomybėn. Dėl šios priežasties Rekomendacijos R(88) 18 pateikiamos kaip bendrosios gairės arba principai, kuriais turėtų vadovautis valstybės narės, kartu suteikiant joms kuo daugiau laisvės pasirinkti tinkamiausią būdą nustatant įmonių atsakomybę. Rekomendacijos R(88) 18 taikomos tik

[532] WAGNER, M. (1999). *Corporate Criminal Liability.* P. 5, 6, 12, 13.
[533] SOLOVEIČIKAS, D. (2006). *Juridinių asmenų baudžiamoji atsakomybė.* P. 47-50.
[534] Europos Tarybos Ministrų Komiteto 1988 m. spalio 20 d. rekomendacija Nr. R(88) 18 ir aiškinamasis memorandumas „Įmonių atsakomybė už pažeidimus“. *Strasbourg, Council of Europe, Publications and Documents Division* ISBN 92-871-1750-0.

ekonomine veikla besiverčiančioms privačioms įmonėms, Lietuvos teisiniame reguliavime vadinamoms ūkio subjektais[535]. Rekomendacijose R(88) 18 konstatuota, kad įmonės turėtų teisiškai atsakyti nepaisant to, ar konkrečiu atveju gali būti identifikuotas fizinis asmuo, faktiškai atlikęs pažeidimą. Tokia teisinė atsakomybė apima tiek baudžiamąją atsakomybę tais atvejais, kai tai būtina, atsižvelgiant į pažeidimo pobūdį, kaltės formą, juridinio asmens vaidmenį ir pažeidimų prevenciją ateityje, tiek ir kitokias atsakomybės rūšis, pavyzdžiui, taikomas administracinių institucijų tais atvejais, kuomet pažeidimas nėra toks pavojingas, kad būtų tikslinga taikyti baudžiamąją atsakomybę. Kita vertus, Rekomendacijose R(88) 18 taip pat nurodoma, kad atsakomybė įmonei neturėtų kilti, jei jos vadovybė neatliko pažeidimo veiksmų ir ėmėsi visų būtinų priemonių tam, kad pažeidimas nekiltų. Tačiau atsakomybės netaikymas įmonei savaime nereiškia, kad fizinis asmuo, faktiškai atlikęs pažeidimą, neturi būti traukiamas atsakomybėn, o tais atvejais, kai vadovybės pareigų nevykdymas iš esmės nulemia pažeidimo atlikimą, asmenys, atliekantys tokias funkcijas, taip pat turėtų būti traukiami atsakomybėn. Rekomendacijose R(88) 18 pateikiamos galimos taikyti sankcijos[536], atitinkančios įmonių baudimo esmę ir kurios gali būti taikomos tiek po vieną, tiek ir po kelias[537].

2012 m. atlikto tyrimo duomenimis 8 valstybės narės (Austrija, Prancūzija, Vengrija, Airija, Italija, Lenkija, Slovėnija ir Slovakija) nebuvo savo nacionalinėse teisės sistemose numačiusios galimybės už administracinius teisės

[535] Ūkio subjektų kategorija pagal Lietuvos teisinį reguliavimą yra platesnė nei nurodomų Rekomendacijų R(88) 18 adresatas, kadangi apima ir savarankiškai veiklą vykdančius fizinius asmenis.

[536] Kaip tokios sankcijos nurodomi įspėjimai, papeikimai, pažeidimo konstatavimas neskiriant nuobaudos, bauda ar kita piniginė sankcija, daiktų, kurie buvo pažeidimo objektu arba iš pažeidimo gautos naudos konfiskavimas, draudimas verstis tam tikra veikla, ypač veiklos vykdymas valstybiniame sektoriuje, finansinių subsidijų ar pagalbos nutraukimas, prekių ar paslaugų reklamos draudimas, licencijos panaikinimas, vadovybės pakeitimas, laikinos vadovybės (administratoriaus) paskyrimas, įmonės uždarymas, įmonės likvidavimas, kompensacija ir arba restitucija nukentėjusiajam, iki pažeidimo buvusios padėties atkūrimas.

[537] Europos Tarybos Ministrų Komiteto 1988 m. spalio 20 d. rekomendacija Nr. R(88) 18 ir aiškinamasis memorandumas „Įmonių atsakomybė už pažeidimus“. *Strasbourg, Council of Europe, Publications and Documents Division* ISBN 92-871-1750-0.Sprendžiant, kokios sankcijos turėtų būti taikomos, be kita ko, turėtų būti atsižvelgiama į tai, kokią ekonominę naudą iš pažeidimo gavo įmonė, esant poreikiui užkirsti pažeidimo tęsimą arba užtikrinti nuobaudos įvykdymą, priežiūros institucija gali taikyti laikinąsias apsaugos priemones. Taip pat siekiant suteikti priežiūros institucijoms daugiau informacijos apie įmonės veiklą ir jai anksčiau taikytas nuobaudas, Rekomendacijose R(88) 18 siūloma suteikti priežiūros institucijoms teisę susipažinti su baudžiamosios atsakomybės taikymo registru arba įsteigti kitų – tikėtina administracinių – taikomų sankcijų ir nuobaudų registrą.

pažeidimus[538] bausti juridinius asmenis. Atsižvelgiant į tai, atliktame tyrime kaip viena iš rekomendacijų buvo pateiktas siūlymas skatinti ES valstybes nares numatyti galimybę bausti juridinius asmenis. Palyginimui, Kanadoje už daugumą administracinių teisės pažeidimų atsakomybė taikoma kartu ir juridiniam asmeniui, ir jo vadovui ar agentui[539]. Pažymėtina, kad Europos Sąjungos valstybėse narėse, kuriose yra numatyta galimybė bausti juridinius asmenis už administracinius teisės pažeidimus, taikomi skirtingi modeliai. Teisės moksle išskiriami du pagrindiniai modeliai, vertinantys juridinio asmens ir fizinių asmenų veikų santykį: pirmuoju, kai pažeidimą padaro fizinis asmuo, atsakomybė perkeliama juridiniam asmeniui, antruoju – priešingai – pažeidimą padarius juridiniam asmeniui, atsakomybė perkeliama fiziniam asmeniui[540].

Vertinant Europos Sąjungos valstybių narių reguliavimą, juridinių asmenų atsakomybė nėra reglamentuota vienodai, o esminiai skirtumai yra susiję su kaltės nustatymo taisyklėmis. 2012 m. duomenimis, iš apklaustų valstybių narių 21 procentas (4 valstybės narės) nurodė, kad jų teisiniame reguliavime nereikalaujama, kad būtų nustatoma juridinio asmens kaltė, kadangi jų teisinėse sistemose įtvirtinta objektyviosios atsakomybės taisyklė, nereikalaujanti nustatinėti asmens kaltės. Lygiai tiek pat valstybių narių nurodė, kad jų teisiniame reguliavime tarp fizinių ir juridinių asmenų administracinio baudimo nėra teisinio skirtumo, kadangi juridinio asmens atžvilgiu taikomos tokios pačios kaltės nustatymo taisyklės. Pažymėtina ir tai, kad Europos Sąjungos kontekste tarp valstybių narių egzistuoja skirtumas dėl veikų priskyrimo juridiniam asmeniui: apytiksliai tiek pat valstybių narių juridiniams asmenims priskiria veikas, atliktas darbuotojų, kiek ir remiasi identifikacijos teorija – t. y., juridiniam asmeniui priskiria veiksmus, atliktus asmenų, turinčių vadovavimo arba atstovavimo įgaliojimus[541]. Pagal atliktus tyrimus, 39 procentai ES valstybių narių numatė bendrą administracinę atsakomybę juridiniams asmenims, tuo tarpu likę 33 procentai ES valstybių narių juridinių asmenų administracinę atsakomybę apribojo ir apibrėžė pagal pažeidimo tipą, 28 procentai – pagal kategoriją[542].

Pažymėtina, kad šiuolaikiniame teisės moksle juridinis asmuo nebėra laikomas vienasmeniu subjektu. Pripažįstama, kad juridiniam asmeniui būdingi du tarpusavyje glaudžiai susiję sprendimų priėmimo lygmenys: centrinis, kuriame paprastai įmonės administracija nubrėžia esminius veiklos principus, ir

[538] Minimame tyrime sąvoka „administracinė atsakomybė“ buvo suprantama kaip baudžiamojo pobūdžio administracinė atsakomybė (angl. *administrative penal liability*).
[539] BOWAL, P. (1995). Expensive Day at the Office: Can Corporations Indemnify Their Agents Who Suffer Personal Liability for Regulatory Offences. *University of Toronto Law Journal*, 45, 3, 247-278. P. 248-249.
[540] VERMEULEN, G., DE BONDT, W. and RYCMAN, C. (2012). *Liability of legal persons for offences in the EU.* Maklu, Antwerpen, Apeldoorn, Portland. P. 31-39.
[541] Ibidem, p. 50-76.
[542] Ibidem, p. 79-84.

vykdomasis, kuriame skirtingus pavedimus ir įgaliojimus turintys darbuotojai veikia, siekdami įgyvendinti nustatytą korporatyvinę politiką. Laikoma, kad tokioje sudėtingoje struktūroje net ir tuo atveju, kai juridinio asmens administracija nusprendžia laikytis visų nustatytų teisės normų reikalavimų, imperatyvų pažeidimas gali būti atliktas vykdomajame lygmenyje vykdytojų sprendimu. Tokie pažeidimai gali kilti tiek dėl netinkamo informacijos perdavimo, tiek dėl interesų konflikto, tiek ir dėl korporacijos nesugebėjimo kontroliuoti savo pavaldinius[543]. Dėl šios priežasties teisės moksle taip pat pripažįstama, kad anksčiau taikyta individualios atsakomybės asmeniui, kuris veikia įmonės vardu, doktrina nebėra pakankama visų pirma dėl to, kad priežiūros institucija neturi įgaliojimų nustatyti įpareigojimų tiek įmonės vadovybei, tiek ir jos darbuotojams. Be to, kaip kita priežastis nurodomas negalimumas taikyti tinkamų priemonių darbuotojams, kurie negali daryti įtakos įmonės priimtai politikai, galiausiai, pažeidimas neretai padaromas ne vieno, o grupės asmenų, todėl priežiūros institucija turėtų tirti visų jų veiksmus ir nustatyti kaltę. Pažymėtina ir tai, kad bausti individualų asmenį, faktiškai atlikusį pažeidimą, gali būti neefektyvu dėl to, kad jis gali neturėti pakankamai finansinių resursų padengti jam skirtą baudą. Dėl šių priežasčių individualios atsakomybės schema yra laikoma neefektyvia, jei siekiama užtikrinti, kad juridinis asmuo laikytųsi teisės aktų nustatyto reguliavimo[544].

Lietuvos administracinės teisės moksle reiškiama nuomonė, kad „administracinės atsakomybės subjektai, t. y., asmenys, kurie traukiami administracinėn atsakomybėn, gali būti tik fiziniai asmenys“[545]. Panašią poziciją pateikia ir P. Petkevičius, konstatuodamas, kad „juridiniai asmenys administracinių teisės pažeidimų subjektais negali būti“[546]. S. Šedbaras, kuris analizavo ir administracinę atsakomybę pagal dalį specialiųjų įstatymų, pateikė poziciją, kad administracinė atsakomybė gali būti taikoma ir juridiniams asmenims[547]. Dera pažymėti ir tai, kad P. Petkevičius savo išvadą pateikė administracinio teisės pažeidimo kontekste, pateikdamas juridinę administracinio teisės pažeidimo sudėties analizę ir vertindamas tuo metu galiojusią ATPK 9 straipsnyje pateiktą administracinio teisės pažeidimo sąvoką bei ATPK 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16 ir 19 straipsniuose nustatytas taisykles (ATPK II skyriaus I bendrosios dalies antrojo skirsnio „Administracinis teisės pažeidimas“ nuostatos) bei nevertindamas specialiųjų įstatymų, be to, šio mokslinio darbo rengimo metu atsakomybės reglamentavimas specialiuosiuose įstatymuose buvo naujas ir

[543] ODED, S. (2011). Inducing corporate compliance. P. 273-274.
[544] Ibidem, p. 274.
[545] ABRAMAVIČIUS, A. ir MIKELĖNAS, V. (1998). *Įmonių vadovų teisinė atsakomybė*. P. 10. MEŠKYS, L. (2006). Juridinių asmenų administracinė atsakomybė: kaltės nustatymo problemos ir sprendimo būdai. P. 65.
[546] PETKEVIČIUS, P. (1996). *Administracinė atsakomybė*. P. 50.
[547] ŠEDBARAS, S. (2005). *Administracinė atsakomybė*. P. 70-71.

nebuvo plačiai naudojamas, nebuvo ir aiškios teismų praktikos dėl atsakomybės specialiųjų įstatymų pagrindu prigimties. Taigi, nors su minėtu P. Petkevičiaus teiginiu iš dalies galima sutikti, tačiau kartu manytina, kad būtų nepagrįsta šią poziciją vertinti kaip aktualią šiuo metu visos administracinės atsakomybės, o ne tik ATPK (šiuo metu – ANK) pagrindu taikomos administracinės atsakomybės kontekste.

ANK 2 straipsnio 1 dalyje nurodyta, kad už ANK draudžiamo pažeidimo padarymą atsako fizinis asmuo, visame kodekse toliau vadinamas tiesiog asmeniu. Šiame tyrime minėta, kad rengiant šiuo metu jau priimtą ir galiojantį ANK taip pat buvo apsispręsta neunifikuoti ūkio subjektų (taigi ir juridinių asmenų) ir fizinių asmenų administracinės atsakomybės[548]. ANK rengėjai laikėsi pozicijos, kad juridinių asmenų administracinei atsakomybei taikomas objektyvaus pakaltinamumo principas kliudo sujungti juridinių ir fizinių asmenų administracinę atsakomybę į vieną teisės aktą. ANK rengėjų pasirinktas reguliavimas šiuo aspektu nėra kokybiškai naujas: panašus reguliavimas buvo nustatytas ir ATPK[549]. Kaip minėta šio tyrimo pirmoje dalyje, buvo pateiktas ne vienas siūlymas ATPK numatyti ir juridinių asmenų administracinę atsakomybę[550], tačiau 1999 m. pateiktas siūlymas buvo atidėtas iki Vyriausybė parengs ir pateiks Seimui aptariamam klausimui spręsti būtinų pakeitimų

[548] Kaip pagrindinė tokio sprendimo priežastis buvo nurodyta tai, kad administracinė atsakomybė specialiųjų įstatymų pagrindu taikoma vadovaujantis griežtosios atsakomybės principu (angl. *strict liability*), todėl buvo abejojama, ar atsakomybė specialiųjų įstatymų pagrindu galėtų būti organiškai integruota į ANK, išlaikant teisės akto darną. 2012 m. balandžio 24 d. Įstatymų projektų Reg. Nr. XIP-3600(2) ir XIP-4342 aiškinamasis raštas.

[549] Pirma, nors ATPK 20 straipsnis, apibrėžiantis administracinės nuobaudos tikslus, nurodo, kad nuobaudos skiriamos „administracinį teisės pažeidimą padariusiems asmenims“, tačiau ATPK 24 straipsnyje apibrėžiant baudos kaip vienos iš administracinių nuobaudų, dydžius, nurodoma, kokių dydžių negali viršyti „piliečiams skiriama bauda“. Būtent taip – naudojant piliečio sąvoką – buvo suformuluotos ir teisės normos sankcijos specialiojoje ATPK dalyje tais atvejais, kai viena iš galimų nuobaudų yra bauda (žr., pvz., ATP 42, 46, 49, 51^2-52^6 straipsnius). ATPK 1 straipsnyje nurodyta pastaba, patikslinanti, kad ATPK vartojama sąvoka ‚pilietis“ yra tolygi sąvokai „fizinis asmuo“, ši pastaba į ATPK buvo įtraukta 2000 m. Antra, atkreiptinas dėmesys į tai, kad nustatant administracinę atsakomybę už pažeidimus, kuriuos savo prasme gali padaryti ir juridinis asmuo, sankcijoje nurodoma, kad nuobauda taikoma įmonių vadovams ar kitiems atsakingiems asmenims (žr., pvz., ATPK 110^1, 99^{10}, 50^8 straipsnius ir pan.). Trečia, ATPK 117^2 straipsnyje nustatant sankcijas numatyta, kad atsakomybė taikoma „laivų valdytojams – fiziniams asmenims arba įmonių vadovams“.Tokią pačią išvadą daro ir kai kurie autoriai, remdamiesi teisės norma, kad administracinėn atsakomybėn traukiami asmenys, kuriems iki administracinio teisės pažeidimo padarymo sukako šešiolika metų (ATPK 12 straipsnis) (MEŠKYS, L. (2006). Juridinių asmenų administracinė atsakomybė. P. 65.).

[550] 1999 m. gegužės 25 d. Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodekso pakeitimo ir papildymo įstatymo projektas, įstatymų projektų Nr. P-1839, P-1840 aiškinamasis raštas.

projektus[551], tačiau prie pasiūlymo taip ir nebuvo grįžta. Nebuvo priimtas ir 2004 m. pateiktas projektas, numatęs juridinių asmenų administracinę atsakomybę pagal ATPK[552]. Dar ATPK galiojimo metu teisės moksle išsakyta nuomonė, kad ATPK nuostatomis kuriama administracinės atsakomybės sistema leidžia identifikuoti ketinimą į ATPK reguliavimo sritį įtraukti ir klausimus, kurių reguliavimui yra sukurtas specialus, nuo ATPK atskiras teisinis reguliavimas[553]. Tokią prielaidą patvirtina ir teisės mokslo darbuose aptariamas atvejis, kuomet 2000 m. buvo siekta ATPK įtvirtinti ir įmonių atsakomybę, tačiau ši nuostata nebuvo priimta[554]. Taigi, nepaisant įstatymų leidėjo iniciatyvos tuometiniame ATPK numatyti ir juridinių asmenų atsakomybę, nurodyti projektai nebuvo patvirtinti, o dabartinis ANK numato atsakomybę tik fiziniams asmenims, įskaitant ir juridinių asmenų vadovus.

Skirtingai nei ANK (ATPK), specialieji įstatymai nustato atsakomybės taikymą ūkio subjektams, kuriais gali būti ir paprastai būna juridiniai asmenys. Specialieji įstatymai reguliuoja ūkio subjektų (juridinių ir fizinių asmenų) veiklą, įskaitant ir jų atsakomybę, tačiau paprastai specialiuosiuose įstatymuose nurodoma, kad atsakomybė taikytina juridiniams asmenims[555], nors kai kuriais atvejais šis aspektas tiesiogiai neaptartas. Tai, kad viešojo administravimo subjektai taiko atsakomybę (poveikio priemones) ūkio subjektams, įtvirtinta ir Viešojo administravimo įstatymo 18 straipsnio 1 dalies 4 punkte. Tokią išvadą patvirtina ir Lietuvos administracinės teisės mokslas, nurodant, kad specialiųjų įstatymų pagrindu skiriamos baudos savo prasme yra tokios pat baudos kaip ir taikomos fiziniams asmenims[556]. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas juridinio asmens galimybę būti atsakomybės subjektu aiškina tuo, kad juridinis asmuo pats negali padaryti įstatymu draudžiamos veikos, kadangi yra dirbtinai

---

[551] 1999 m. lapkričio 4 d. Vyriausybės nuomonė Administracinių teisės pažeidimų kodekso pakeitimo ir papildymo įstatymo projektui; 1999 m. gruodžio 14 d. Komiteto išvada Administracinių teisės pažeidimų kodekso pakeitimo ir papildymo įstatymo projektui.

[552] 2004 m. lapkričio 3 d. Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodekso projektas, reg. Nr. IXP-3939, registruota 2004-11-03 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/TAIS.244306?positionInSearchResults=0&searchModelUUID=29f55cf5-9b5c-4c14-bc90-fa2a1143e402 [žiūrėta 2016 m. rugpjūčio 20 d.]; MEŠKYS, L. (2006). Juridinių asmenų administracinė atsakomybė. P. 65-66.

[553] ANDRUŠKEVIČIUS, A. (2010). Administracinio baudimo santykiai. P. 25.

[554] ŠEDBARAS, S. (2005). *Administracinė atsakomybė*. P. 160.

[555] Pvz., Alkoholio kontrolės įstatymo 34 straipsnyje numatyta, kad už pažeidimus ekonominėms sankcijos taikomos įmonėms, juridinių asmenų filialams, užsienio juridinių asmenų atstovybėms, Aplinkos apsaugos įstatymo 2 straipsnyje apibrėžiant įstatymo paskirtį nurodoma, kad įstatymas, be kita ko, reguliuoja atsakomybę, ekonomines sankcijas už juridinių asmenų padarytus pažeidimus. Palyginimui, Konkurencijos įstatymo 35 straipsnyje nurodoma, kad Konkurencijos taryba turi teisę skiri sankcijas ūkio subjektams.

[556] ŠEDBARAS, S. (2005). *Administracinė atsakomybė*. P. 70-71, 160. MEŠKYS, L. (2006). Juridinių asmenų administracinė atsakomybė. P. 65-66.

sukurtas teisės subjektas, todėl jis atsako už fizinių asmenų – savo atstovų ar darbuotojų – padarytą pažeidimą[557]. Taigi, administracinės atsakomybės subjektu gali būti ne tik fizinis asmuo, bet ir ūkio subjektas, kuriuo gali būti tiek fizinis, tiek ir juridinis asmuo[558]. Kita vertus, teisės moksle taip pat nurodoma, kad įstatymuose konkrečiai neapibrėžus ekonominių sankcijų statuso, administraciniai teismai nesiryžo specialiųjų įstatymų normų pažeidimų visiškai prilyginti administraciniams teisės pažeidimams ir taikyti ATPK nustatytas nuobaudų skyrimo taisykles[559]. Atkreiptinas dėmesys, kad nuo šios įžvalgos pateikimo praėjo daugiau nei penkiolika metų, per kuriuos tiek Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, tiek Konstitucinis Teismas, tiek ir Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas ne kartą konstatavo, kad atsakomybė specialiųjų įstatymų pagrindu yra administracinė atsakomybė kaip ir atsakomybė tuometinio ATPK pagrindu[560].

Juridinio asmens galėjimą būti administracinės atsakomybės subjektu patvirtinta ir teismų praktika dėl principo *non bis in idem* taikymo atvejais, kuomet už tais pačiais veiksmais padarytus pažeidimus baudžiami ir fizinis, ir juridinis asmuo. Draudimo pakartotinai bausti už tą patį pažeidimą principas yra vienas esminių EŽTT praktikoje[561], todėl šio principo taikymas vertinamas ne formaliai. EŽTK 7 protokolo 4 straipsnis turi būti suprantamas ir aiškinamas taip, kad principu *non bis in idem* būtų draudžiama persekioti ir (arba) bausti asmenį antrą kartą už pažeidimą, jeigu jis kyla iš identiškų arba iš esmės tokių pat faktų (įvykių), dėl kurių asmuo jau buvo nubaustas[562]. Būtent taisyklės *non bis in idem* taikymo nagrinėjimas teismuose pagrindžia prielaidą, kad administracine atsakomybe laikytinas ne tik atsakomybės taikymas pagal ANK (ATPK), bet ir pagal specialiuosius įstatymus, pagal kuriuos atsakomybės subjektas gali būti ir juridinis asmuo. Antai, Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas, vertindamas, ar nuobaudos taikymas pagal ATPK juridinio asmens vadovui (kuris kartu yra ir juridinio asmens savininkas) ir juridiniam asmeniui pagal specialiuosius įstatymus už tą pačią veiką nepažeidžia principo *non bis in idem*, nurodė, kad vertintinas ne tik veikos tapatumas ir baudžiamo asmens tapatumas, bet ir tai, ar taikytomis priemonėmis buvo siekiama nubausti asmenį. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas konstatavo, kad ekonominių sankcijų ir administracinių nuobaudų paskirtis yra ta pati – nubausti asmenį, sukeliant jam

[557] Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2013 m. rugpjūčio 5 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. A-858-351/2013. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2005 m. kovo 23 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. A-15-39-2005.
[558] MEŠKYS, L. (2006). Juridinių asmenų administracinė atsakomybė. P. 65.
[559] ŠEDBARAS, S. (2005). *Administracinė atsakomybė*. P. 160.
[560] Išsamiai pagrįsta I šio tyrimo dalyje.
[561] *Routsalainen prieš Suomiją* [EŽTT], Nr. 13079/03, [2009 m. birželio 16 d.]. ECLI:CE:ECHR:2009:0616JUD001307903.
[562] Ibidem.

turtinio pobūdžio praradimus, todėl nagrinėjamu aspektu vertintina tai, ar „turtinių sankcijų taikymo neigiami padariniai nepaveikia ir negali paveikti vieno ir to paties asmens nuosavybės“[563]. Šiuos kriterijus Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas taikė ir kitose bylose[564]. Kita vertus, Konstitucinis Teismas dar 2000 m. nustatė, kad ūkio subjektai ir jų savininkai ar darbuotojai „kaip mokestinių santykių dalyviai, nėra tapatūs“[565]. Analizuota teismų praktika bei joje nustatytos taisyklės pagrindžia, kad administracinė atsakomybė gali būti taikoma ir juridiniam asmeniui, o tam, kad tokiais atvejais atsakomybė nebūtų pritaikyta du kartus (kuomet baudžiamas ir fizinis asmuo ANK pagrindu, ir juridinis asmuo specialiųjų įstatymų pagrindu), praktikoje yra nustatytos ir taisyklės, leidžiančios tokios situacijos išvengti.

Taigi, administracinės atsakomybės subjektas yra ir fizinis asmuo, atsakomybę taikant pagal ANK, ir juridinis asmuo, atsakomybę taikant specialiųjų įstatymų pagrindu. Tačiau pažymėtina, kad ANK pagrindu atsakomybė gali būti taikoma ir juridinio asmens vadovui, kai pažeidimas padarytas juridinio asmens veikloje. Tuo tarpu specialieji įstatymai numato, kad administracinė atsakomybė gali būti taikoma ūkio subjektui. Tokiu ūkio subjektu dažnai būna juridinis asmuo, tačiau gali būti ir fizinis asmuo, savarankiškai vykdantis veiklą. Be to, specialiųjų įstatymų pagrindu administracinė atsakomybė taip pat gali būti taikoma ir ūkio subjektų (juridinių asmenų) vadovams. Tai reiškia, kad ūkio subjektų atsakomybė priklauso ne nuo tokio subjekto prigimties (fizinis ar juridinis asmuo), o nuo to, ar jis vykdo ūkinę veiklą, patenkančią į specialiojo įstatymo reguliavimo ribas.

2.1.2. Administracinės atsakomybės subjekto kaltės nustatymo taisyklės

Šiuo metu fiziniai asmenys ir juridiniai asmenys[566] atsako ne tik skirtingų norminių teisės aktų pagrindu, tačiau jų atsakomybei nustatytos tarpusavyje

[563] Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2005 m. kovo 23 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. A-15-39-2005.

[564] Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2005 m. liepos 21 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. A-6-1144/2005; Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2006 m. rugsėjo 12 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. A-663-1380-06; Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2010 m. spalio 1 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-858-1168/2010; Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2011 m. kovo 24 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-822-1016-11.

[565] Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2000 m. gruodžio 6 d. nutarimas.

[566] Kaip buvo nurodyta šio tyrimo I dalyje, administracinė atsakomybė taikoma skirtingais pagrindais atsižvelgiant į tai, ar administracinė atsakomybė taikytina fiziniams asmeniui, ar ūkio subjektui. Fizinių asmenų atžvilgiu taikytinas ANK (ANK taip pat taikytinas ir ūkio subjektų vadovams, kai atsakomybė jiems taikytina asmeniškai), ūkio subjektų atžvilgiu taikytini specialieji įstatymai (ūkio subjektais gali būti tiek bet kokios formos juridiniais asmenys (pavyzdžiui, uždaroji akcinė bendrovė, akcinė bendrovė, mažoji bendrija, individuali įmonė, komandinė ūkinė bendrija), tiek ir fiziniai asmenys, veikiantys

nesuderintos (nevienodos) taisyklės, be kita ko, susijusios ir su subjektyviosios pusės nustatymu. Jei ir fiziniai, ir juridiniai asmenys gali būti administracinės atsakomybės subjektais, tai keltinas klausimas, ar pagrįstas toks reguliavimas, kuris suteikia asmenims, traukiamiems atsakomybėn pagal ANK, skirtingas garantijas nei asmenims, traukiamiems atsakomybėn pagal specialiuosius įstatymus. Tokio reguliavimo pagrįstumas kvestionuojamas ir dėl to, kad pagal ANK gali atsakyti ir juridinio asmens vadovas, o pagal specialiuosius įstatymus – ir fizinis asmuo, kuris yra ir savarankiškas ūkio subjektas. Taigi, jei administracinė atsakomybė specialiuosiuose įstatymuose, o ne ANK (ATPK) buvo reglamentuota tik dėl to, kad juridiniai asmenys negalėjo būti atsakomybės pagal ANK subjektais, keltinas klausimas, ar pagrįsta, kad fizinis asmuo, kuris kartu yra ir savarankiškas ūkio subjektas, teoriškai turėtų atsakyti pagal taisykles, kurios buvo sukurtos juridiniams asmenims kaip pagrindiniams adresatams. Jei pagal savo prasmę juridinių asmenų atsakomybė iš tiesų nulemia poreikį jų atsakomybei taikyti kitokias taisykles, tai toks įstatymų leidėjo sprendimas yra pateisinamas ir tinkamas. Tačiau jei pagal analizuojamų santykių turinį nėra objektyvių priežasčių, dėl kurių juridinis asmuo turėtų būti traktuojamas kitaip nei fizinis, tai toks reikalavimas yra ydingas ir tobulintinas. Taip pat šioje dalyje bus analizuojama, kaip specialieji įstatymai ir ANK įtvirtina, o Lietuvos teismai aiškina aspektus, susijusius su juridinių asmenų kalte, kadangi būtent kitokio pobūdžio kaltės nustatymą ANK rengėjai nurodė kaip priežastį nesujungti ANK ir specialiuosiuose įstatymuose įtvirtinto administracinės atsakomybės teisinio reguliavimo. Palyginimui pateikiama, kaip su juridinio asmens kalte susiję aspektai suprantami ir reguliuojami gimininguose teisės santykiuose, baudžiamojoje teisėje, kadangi juridinių asmenų baudžiamosios atsakomybės taisyklės Lietuvos teisės sistemoje taip pat gana naujos[567].

Kaltė kaip administracinio teisės pažeidimo požymis išreiškia neigiamą pažeidimą atlikusio asmens vidinę poziciją į valstybės nustatytą tvarką ir teisinę sistemą[568]. Visgi, šis aspektas yra skirtingai vertinamas ir aiškinamas valstybėse,

---

kaip savarankiški ūkio subjektai (pavyzdžiui, asmuo, dirbantis pagal verslo liudijimą, asmuo, dirbantis pagal individualios veiklos pažymą). Taigi, atsakomybė pagal specialiuosius įstatymus taikoma subjektui, kuris be teisnumo ir veiksnumo kriterijų, atitinka ir papildomą subjektiškumui keliamą reikalavimą, t. y., yra ūkio subjektas. Palyginimui, baudžiamosios atsakomybės atveju įstatymų leidėjas nediferencijuoja, ar traukiamas atsakomybėn asmuo yra ūkio subjektas. Tai, ar atsakomybė yra taikoma ūkio subjektui už jo veikloje padarytą veiką, priklauso nuo konkrečios veikos sudėties. Kaip buvo nurodyta šio tyrimo I dalyje, atsakomybė specialiųjų įstatymų pagrindu ūkio subjektams buvo nustatyta būtent dėl juridinių asmenų kaltės nustatymo problematikos, todėl šioje dalyje yra koncentruojamasi į skirtumus tarp fizinių asmenų atsakomybę pagal ANK ir juridinių asmenų atsakomybę pagal specialiuosius įstatymus.

[567] Juridinio asmens baudžiamoji atsakomybė Lietuvoje taikoma nuo naujojo BK įsigaliojimo, t. y., nuo 2003-05-01.

[568] PETKEVIČIUS, P. (1996). *Administracinė atsakomybė*. P. 35.

kurių teisinis reguliavimas grįstas kontinentinės teisės principais, ir valstybėse, kurių teisinis reguliavimas yra grįstas bendrosios teisės tradicijomis. Teisės moksle kaip vienas pagrindinių skirtumų tarp šių sistemų nurodoma, kad anglosaksų teisės tradicija grįstose šalyse didesnę reikšmę turi teisinė sąmonė. Kontinentinės teisės sistemos yra labiau formalizuotos, tuo tarpu juridinių asmenų baudžiamoji atsakomybė negali būti formalizuojama taip pat kaip ir fizinio asmens[569]. Bendrosios teisės tradicija pagrįstų valstybių teisės moksle atsakomybė be kaltės vertinama griežčiau. Tai susiję ir su šiame tyrime jau pristatytomis aplinkybėmis, jog būtent šioje teisinėje sistemoje juridinio asmens baudžiamoji atsakomybė istoriškai buvo priimta lengviau, kai tuo tarpu kontinentinės teisės tradicijomis grįstose valstybėse būtent kaltės nustatymas buvo esminė priežastis, dėl kurios juridinio asmens atsakomybės institutas buvo priimtas sunkiai. Bendrosios teisės tradicijomis grįstų valstybių teisės moksle atsakomybės be kaltės doktrina palyginta su žuvies statinėje nušovimu: vertinama, kad tai nesąžininga žuvies atžvilgiu, kadangi, atsižvelgiant į baudžiamosios atsakomybės pasekmes (pasmerkimą ir stigmatizavimą), žuviai turi būti suteikta proga apsiginti, lygiai taip pat – ir atsakomybėn traukiamai įmonei[570]. Pastebima, kad atsakomybės be kaltės taisyklė atima iš juridinio asmens galimybę gintis nuo jam inkriminuojamų pažeidimų[571]. Kita vertus, jei juridinis asmuo dėjo maksimalias pastangas pažeidimui išvengti, tokiu atveju dalis atsakomybės taikymu siekiamų tikslų jau yra pasiekta, taigi taikyti griežtą atsakomybę gali būti neproporcinga. Kalbant apie bendrąją prevenciją, pažymėtina ir tai, kad atsakomybės taikymas įmonei, kuri jau ėmėsi visų reikiamų ir būtinų veiksmų, gali sukelti ir priešingą rezultatą, nei buvo siekta: kiti ūkio subjektai gali susidaryti nuomonę, kad juridinis asmuo baudžiamas netgi už tinkamą savo veiklą, jei visgi pažeidimą padarė jo darbuotojas[572], todėl atsakomybės taikymas tokiu atveju neskatintų laikytis teisės aktų. Teisės moksle išskiriamos kelios skirtingos juridinių asmenų atsakomybės teorijos, susijusios su kaltės nustatymu:

1) Netiesioginės atsakomybės (*vicarious liability* arba *respondeat superior*) teorija: vienas asmuo atsako už kito asmens veiksmus. Juridinio asmens atveju tai reiškia, kad juridinio asmens darbuotojui, veikiančiam juridinio asmens vardu ir naudai, pažeidus įstatymą atsakomybė taikoma ne jam, o perkeliama juridiniam

[569] DRAKŠAS, R. (2004). Juridinių asmenų baudžiamosios atsakomybės problematika. *Teisė*, 53, 68-78. P. 71-72.
[570] SZOTT MOOHR, G. (2009). The balance among corporate criminal liability, private civil suits, and regulatory enforcement. *American Criminal Law Review*, 46, 1459-1479. P. 1460.
[571] FRECKELTON, I. (2006). Vicarious liability and criminal prosecutions for regulatory offences. *Journal of Law and Medicine,* 14(1), 24-6. P. 24-26.
[572] WEISSMANN, A. and NEWMAN, D. Rethinking criminal corporate liability. *Indiana Law Journal.* 82-411, 412-451. P. 427-429.

asmeniui, taigi, ir kaltė perkeliama juridiniam asmeniui[573]. Tokiais atvejais pirmiausia yra kvalifikuojama fizinio asmens veika, o vėliau nustatoma, ar egzistuoja prielaidos juridinio asmens atsakomybei taikyti, tačiau įmanomi ir atvejai, kai atsakomybė taikoma tik juridiniam asmeniui[574].

2) Tiesioginės atsakomybės (*alter ego* arba juridinio asmens valdymo organų teorija) doktrina, kuri buvo išvystyta siekiant ištaisyti netiesioginės atsakomybės doktrinos trūkumus. Juridinis asmuo atsako, jei nusikalstamą veiką padarė vadovaujamas pareigas einantis asmuo[575], taigi, juridinis asmuo yra sutapatinamas su jo valdymo organais ar dalyviais, kurie turi lemiamą sprendimų priėmimo teisę[576].

3) Identiteto (identifikavimo) doktrina, kurios pagrindu galioja prezumpcija, kad juridinis asmuo yra atskiras subjektas, kurio interesai ir tikslai yra atskiri nuo jo dalyvių ar valdymo organų, todėl svarbą įgyja juridinio asmens organizacinės kultūros vertinimas. Pagal šią teoriją, juridinis asmuo laikomas pats padaręs nusikalstamą veiką, jei ją faktiškai atliko vadovaujantis juridiniam asmeniui fizinis asmuo, veikiantis juridinio asmens interesais[577].

4) Visumos (kolektyvinės kaltės) doktrina, pagal kurią apjungiama kelių vadovaujančias pareigas einančių asmenų kaltė tam, kad būtų suformuojama juridinio asmens kaltė. Tokiu būdu egzistuoja teorinė galimybė, kad juridinis asmuo gali būti baudžiamas už veiką, apie kurią nežinojo nei vienas iš ją atlikusių (prie jos prisidėjusių) fizinių asmenų. Ši teorija grindžiama prezumpcijomis, kad juridinis asmuo yra savarankiškas subjektas, turintis savarankiškus tikslus ir interesus, būtent juridinis asmuo turi užtikrinti tokį savo funkcionavimą, kad vadovaujamas pareigas einantiems asmenis būtų sudarytos realios galimybės žinoti visą su įmonės veikla ir darbuotojų funkcijomis susijusią informaciją[578].

5) Juridinio asmens korporatyvinės kultūros (*corporate culture*) doktrina, pagal kurią teisės pažeidimai tiriami ir atsakomybė taikoma, įvertinus juridinio asmens sprendimų priėmimo struktūrą, tikslus ir mentalitetą įstatymų viršenybės atžvilgiu. Taigi, nustatant kaltę yra vertinama, kaip buvo sutvarkyta juridinio asmens vidinė struktūra ir kokia buvo bendra jo politika. Sekant šia teorija

[573] MEŠKYS, L. (2006). Juridinių asmenų administracinė atsakomybė. P. 63-65. WALSH, C. J. and PYRICH, A. (1994-1995). Corporate Compliance programs as a defense to criminal liability. P. 618-626.
[574] Plačiau žr. SOLOVEIČIKAS, D. *Juridinių asmenų baudžiamoji atsakomybė.* P. 96-118.
[575] Ibidem, p. 118-124.
[576] Plačiau žr. MEŠKYS, L. (2006). Juridinių asmenų administracinė atsakomybė. P. 63-65. WALSH, C. J. and PYRICH, A. (1994-1995). Corporate Compliance programs as a defense to criminal liability. P. 618-626.
[577] Plačiau žr. SOLOVEIČIKAS, D. *Juridinių asmenų baudžiamoji atsakomybė.* P. 126-137.
[578] Plačiau žr. SOLOVEIČIKAS, D. *Juridinių asmenų baudžiamoji atsakomybė.* P. 138-144.

nebūtina nustatyti konkretaus fizinio asmens kaltės, todėl kaltė nėra dirbtinai perkeliama juridiniam asmeniui[579].

Bendrosios teisės tradicija grįstų užsienio valstybių teisės moksle nurodoma ir tai, kad juridinio asmens kaltė yra klasikinio kaltės modelio pritaikymas juridiniams asmenims, todėl juridinio asmens kaltė gali būti identifikuojama per jo organizacinę kultūrą. Tokiomis aplinkybėmis laikomi atvejai, kai bendrovė yra patvirtinusi politiką (taisykles, veiksmų planą), ir bendrovės atstovas elgiasi neteisėtai, kuomet neteisėti veiksmai buvo atlikti, patvirtinti arba deleguoti juridinio asmens vadovo, taip pat atvejai, kuomet darbuotojui padarius pažeidimą, bendrovė tokius veiksmus patvirtina arba skatina, pavyzdžiui, tokių veiksmų neištaisydama arba elgdamasi panašiai[580]. Teisės moksle taip pat nevengiama kritikos atsakomybės be kaltės doktrinai administracinės atsakomybės taikymo santykiuose[581].

Tuo tarpu kontinentinės teisės tradicijomis grįstose sistemose juridinių asmenų atsakomybės reguliavimas yra labiau ribotas, tikėtina, nulemtas klasikinių kaltės nustatymo taisyklių. Pavyzdžiui, nurodoma, kad galimai klasikinės baudžiamosios teisės nuostatos ir kaltės nustatymo taisyklės nulėmė, kad Prancūzijos teisiniame reguliavime juridinių asmenų baudžiamosios atsakomybės sąlygos nėra išsamiai reglamentuotos[582]. Kaip minėta, Vokietijoje juridinių asmenų baudžiamoji atsakomybė apskritai nebuvo įtvirtinta dėl kaltės nustatymo

---

[579] Plačiau žr. MEŠKYS, L. Juridinių asmenų administracinė atsakomybė. P. 63-65. WALSH, C. J. and PYRICH, A. (1994-1995). Corporate Compliance programs as a defense to criminal liability. P. 618-626.CAVANAGH, N., *Corporate Criminal Liability: An Assessment of the Models of Fault.* In *The Journal of Criminal Law*. 2011, Nr. 75. P. 414-440. NWAFOR, A. O. (2013). Corporate Criminal Responsibility: A Comparative Analysis. In *Journal of African Law*, 57, 01 [interaktyvus]. Cambridge University Press, 81-107. Prieiga per internetą: http://journals.cambridge.org/abstract_S0021855312000162. Ž tp://journals.cam [žiūrėta 2017 m. vasario 4 d.]; SOLOVEIČIKAS, D. *Juridinių asmenų baudžiamoji atsakomybė.* P. 144-154; KHANNA, V. S. *Corporate liability standards: when should corporations be held criminal liable?* American criminal law review, 2000, Nr. 37, p. 1239-1283; WEISSMANN, A. and NEWMAN, D. Rethinking criminal corporate liability. P. 440-451; HUFF, K. B. (1996). The role of Corporate Compliance Programs in Determining Corporate Criminal Liability: a Suggested Approach. *Columbia Law Review*, 96, 5, 1252-1298. WALSH, C. J. and PYRICH, A. (1994-1995). Corporate Compliance programs as a defense to criminal liability. P. 645; LAUFER, W. S. (1999). Corporate Liability, Risk Shifting and the paradox of compliance. *Vanderbilt Law Review*, 52, 1343-1420; CONWAY, J. C. (1994-1995). Self-Evaluative privilege and corporate compliance audits. In *Southern California Law Review*, 68, 621-661; THE HARWARD LAW REVIEW ASSOCIATION (1996). Growing the Carrot: Encouraging Effective Corporate Compliance. In *Harvard Law Review*, 109, 7, 1783-1800.

[580] SOLOVEIČIKAS, D. (2006). *Juridinių asmenų baudžiamoji atsakomybė.* P. 81-82. MOORE, J. (1992). Corporate Culpability under the Federal Sentencing Guidelines. *Arizona Law review*, 34, 743-797.

[581] HODGES, C. (2015). *Law and corporate behaviour*.

[582] SOLOVEIČIKAS, D. (2006). *Juridinių asmenų baudžiamoji atsakomybė.* P. 130.

taisyklių, o vietoje to buvo sukurta administracinės teisės pažeidimų kategorija, kuri taikytina ir juridiniams asmenims[583]. Kita vertus, kitose kontinentinės teisės valstybėse, pavyzdžiui, Italijos, Slovėnijos, teisinėse sistemose juridinių asmenų baudžiamosios atsakomybės reguliavimas yra artimesnis bendrosios teisės valstybėms, kadangi juridinių asmenų baudžiamoji atsakomybė apibrėžta būtent per identifikacijos doktriną, t. y., įstatymų leidėjas reikalauja vertinti įmonių realias priemones, kuriomis būtų siekiama išvengti nusikalstamų veikų įmonės naudai ir interesais[584].

Teisės moksle taip pat randama nuomonė, kad kažkuri viena kaltės nustatymo teorija nėra tinkama visiems pažeidimams, todėl siūloma vadovautis taisyklėmis, sujungiančiomis visų minėtų doktrinų elementus[585]. Vertinant juridinių asmenų galimybę būti baudžiamosios atsakomybės subjektu užsienio teisės moksle nurodoma, kad juridinis asmuo yra teises ir pareigas turintis subjektas. Dėl šios priežasties baudžiamosios teisės atžvilgiu gali būti pažeistos juridinio asmens teisės, todėl jis gali būti tiek dėl nusikalstamų veiksmų žalą patyrusiu asmenimi[586], tiek ir pažeidėju, t. y., pažeisti kitų asmenų teises. Teisės moksle taip pat pateiktas ir kitas požiūris, laikomas administracinės atsakomybės Vokietijos teisiniame reguliavime ištakomis. Buvo teigiama, kad juridinius asmenis galima bausti už teisės pažeidimus, nes tokios bausmės buvo ne baudžiamosios atsakomybės pasekmė, todėl veikos, už kurias baudžiama, nepasižymėjo amoralumu ir pažeidimo pasmerkimu. Būtent kaip šios teorijos rezultatas Vokietijoje kai kurie pažeidimai buvo išskirti į atskirą, administracinių pažeidimų kodeksą, kuris gali būti taikomas ir juridiniams asmenims dėl konkrečių jų darbuotojų juridinio asmens vardu atliktų pažeidimų[587].

Lietuvos baudžiamojoje teisėje atsakomybės taikymas fiziniams ir juridiniams asmenims yra numatytas tame pačiame teisės akte. BK 20 straipsnyje įtvirtinama, kad juridinis asmuo atsako tik už nusikalstamas veikas, už kurių padarymą BK specialiojoje dalyje numatyta juridinio asmens atsakomybė. Juridinis asmuo atsako už fizinio asmens padarytas nusikalstamas veikas tik tuomet, jeigu nusikalstamą veiką juridinio asmens naudai arba interesais padarė fizinis asmuo, veikęs individualiai ar juridinio asmens vardu, jeigu jis, eidamas vadovaujančias pareigas juridiniame asmenyje, turėjo teisę juridiniam asmeniui atstovauti, priimti sprendimus juridinio asmens vardu arba kontroliuoti juridinio asmens veiklą. O taip pat jei nurodytus įgaliojimus turintys asmenys nurodė arba

[583] DUBBER, M. D. (2013). The comparative history and theory of corporate criminal liability. *New criminal law review*, 16, 2, 205-216.
[584] SOLOVEIČIKAS, D. (2006). *Juridinių asmenų baudžiamoji atsakomybė.* P. 130-131.
[585] KHANNA, V. S. (2000). Corporate liability standards: when should corporations be held criminal liable? *American criminal law review*, 37, 1239-1283.
[586] Lietuvos BPK 28 straipsnyje nustatyta, kad nukentėjusiuoju gali būti tik fizinis asmuo.
[587] DUBBER, M. D. (2013). The comparative history and theory of corporate criminal liability.

leido darbuotojui padaryti veiką arba veika buvo padaryta dėl nepakankamos priežiūros ar kontrolės. Svarbu, kad juridinio asmens baudžiamoji atsakomybė nepašalina veiką padariusio fizinio asmens atsakomybės ir atvirkščiai, juridinio asmens baudžiamosios atsakomybės nepašalina fizinio asmens atsakomybė arba tai, jog fizinis asmuo yra atleidžiamas nuo atsakomybės ar nėra jon traukiamas (BK 20 straipsnio 3, 4, 5 dalys).

Lietuvos Aukščiausiasis Teismas teismų praktikos dėl juridinių asmenų baudžiamosios atsakomybės taikymo apžvalgoje nurodė, kad BK 20 straipsnio 5 dalies nuostatos, įtvirtinančios taisyklę, kad juridinio asmens atsakomybė nebėra siejama su fizinio asmens atsakomybe, negali būti traktuojama pernelyg plačiai, taip, kad paneigtų nusikalstamos veikos ir kitų baudžiamajai atsakomybei kilti būtinų sąlygų nustatymo svarbą. Kaip pavyzdžiai nurodomos BK 2 straipsnio (nustatančio pagrindines baudžiamosios atsakomybės taisykles) ir BK 95 straipsnio (reglamentuojančio apkaltinamojo nuosprendžio priėmimo senatį) nuostatos[588]. Generalinio prokuroro patvirtintose rekomendacijose[589] nurodoma,[590] kad vadovaujančiomis pareigomis laikoma, jei asmuo turi galimybę teikti kitiems juridinio asmens darbuotojams nurodymus, formuoti juridinio asmens ar jo struktūrinės dalies veiklos kryptis. Vadovaujančiais asmenimis laikomi įmonės vadovas, vyriausiasis buhalteris (buhalteris), juridinio asmens valdymo organui atstovaujantis narys, teismo paskirtas bankroto administratorius, likvidatorius, kai juridinis asmuo yra sudėtingos struktūros – padalinių vadovai.

---

[588] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo m. lapkričio 8 d. teismų praktikos dėl juridinių asmenų baudžiamosios atsakomybės taikymo apžvalga. Nr. AB-49-1.

[589] Lietuvos Respublikos Generalinio prokuroro 2018-11-22 įsakymas Nr. I-362 „Rekomendacijos dėl baudžiamosios atsakomybės juridiniams asmenims taikymo patvirtinimo“. TAR, 18910.

[590] Teisės moksle yra diskutuojama, ar Generalinio prokuroro rekomendacijos yra ir turėtų būti baudžiamojo proceso teisės šaltiniu. Nurodoma, kad rekomendacijos nėra tinkama forma baudžiamojo proceso teisiniam santykiams imperatyviai reguliuoti, o galėtų būti nebent kaip sektinos praktikos apibendrinimas. Papildomai nurodoma, kad Generalinio prokuroro rekomendacijos turinio ir formos požiūriu dažnai nėra suderinamos su teisėtumo reikalavimu. Kaip vienas iš tokių pavyzdžių pateikiama ankstesnė šiame tyrime analizuotų Rekomendacijų dėl baudžiamosios atsakomybės juridiniams asmens taikymo redakcija (Lietuvos Respublikos Generalinio prokuroro 2004 m. lapkričio 24 d. įsakymas Nr. I-188 „Dėl Rekomendacijų dėl baudžiamosios atsakomybės juridiniams asmens taikymo patvirtinimo“. *Valstybės žinios*, 173-6429). Pabrėžiama, kad šiuo atveju Generaliniam prokurorui nebuvo pateiktas joks įstatymų leidėjo pavedimas, kuris yra būtinas tam, kad Generalinio prokuroro rekomendacijos būtų laikomos teisėtais baudžiamojo proceso kodekso šaltiniais. Priešingu atveju, nesant įstatymų leidėjo pavedimo, Generalinis prokuroras pats savo nuožiūra nuspręstų, kokiais atvejais ir kokiu norminius aktus priimti. Šios aplinkybės yra tokios pat abiejų redakcijų atžvilgiu. MERKEVIČIUS, R. (2013). Lietuvos Respublikos Generalinio prokuroro rekomendacijų kaip baudžiamojo proceso teisės šaltinių problematika. *Teisė,* 88, 73-93. P. 81, 86.
Plačiau žr. MERKEVIČIUS, R. (2018). *Baudžiamojo proceso enciklopedija. I knyga. Baudžiamojo proceso samprata, tipai, tikslai, stadijos ir šaltiniai.* Vilnius: Registrų centras. P. 481-486.

Kiekvienu konkrečiu atveju turi būti nustatoma juridinio asmens struktūra, akcininkai, valdymo organų hierarchija, tarpusavio teisiniai ryšiai, funkcijos, kompetencija.

Taigi, baudžiamojoje teisėje juridinis asmuo paprastai baudžiamas kartu su fiziniu asmeniu, t. y., atsakomybė taikoma tiek veiką faktiškai padariusiam fiziniam asmeniui, tiek ir juridiniam asmeniui, jei veiką faktiškai atlikusio fizinio asmens veiksmai darė įtaką juridiniam asmeniui tokiu būdu, jog fizinis asmuo laikomas atsakingu už juridinio asmens veiką. Taigi, atsakomybė taikoma dviem asmenims už tais pačiais veiksmais padarytą nusikalstamą veiką. Teisės moksle tokio pobūdžio baudžiamoji atsakomybė vadinama substitucine ir nesavarankiška, nes juridinis asmuo atsako už fizinio asmens nusikalstamą veiką, kadangi „tik esant įstatyme numatytoms sąlygoms fizinio asmens padaryta nusikalstama veika tampa „nuosava“ juridinio asmens veika“[591]. Teisės moksle taip pat vertinama, kad juridinių asmenų baudžiamosios atsakomybės atveju yra būtina nustatyti kaltę, kadangi tuo atveju, jei „atsakomybė atsiranda be kaltės, gali būti kalbama tik apie administracinę <...> atsakomybę“[592]. Nepaisant to, kad įmanoma identifikuoti juridinio asmens valią konkretaus pažeidimo atžvilgiu, kaltė negali būti nustatoma kaip psichinis asmens ryšys su veika, vietoje to juridinio asmens kaltės kriterijus turėtų būti aiškinamas objektyviai, todėl kaltės samprata yra normatyvinė. Kaltės kriterijus aiškinamas kaip arba tai, kad asmuo turėjo galimybę elgtis teisėtai, bet taip nesielgė, arba turėjo pakankamai atidžiai prižiūrėti ir kontroliuoti savo darbuotojus[593].

Teisės moksle nurodoma, kad siekiant išspręsti šias juridinio asmens kaltės nustatymo problemas yra remiamasi juridinių asmenų tapatybės modeliu, reiškiančiu, kad juridiniam asmeniui būdingas mechanizmas, per kurį išreiškiamas juridinio asmens individualumas ir esmė, ši juridinių asmenų tapatybė yra atskira ir skirtinga nuo juridinį asmenį sudarančių fizinių asmenų ar organų. Ši teorija remiama prielaida, kad juridinio asmens veika ir kaltė pasireiškia kitaip nei fizinių asmenų, o pati juridinių asmenų atsakomybė yra pirminė ir nepriklauso nuo fizinių asmenų atsakomybės. Todėl svarbu yra ne tai, ar konkretus fizinis asmuo padarė veiką, bet kaip elgėsi juridinis asmuo, ką jis žinojo ar turėjo žinoti apie savo elgesį ir kaip juridinis asmuo turėjo elgtis. Šiuo tikslu vertinami juridinio asmens politika, vidinė kontrolė bei jos užtikrinimo mechanizmas ir t. T. Tapatybės teorijoje akcentuojami objektyvieji kaltės elementai. Vertintina, kad šios teorijos išplėtojimas padėtų atsakomybės juridiniams asmenims taikymą padaryti efektyvesnį[594].Nors baudžiamojoje

[591] SINKEVIČIUS, E. (2003). Juridinių asmenų baudžiamoji atsakomybė pagal 2000 m. Lietuvos Respublikos baudžiamąjį kodeksą ir jos sąlygos. *Teisė*, 48, 130-143.
[592] SOLOVEIČIKAS, D. (2006). *Juridinių asmenų baudžiamoji atsakomybė.* P. 141.
[593] Ibidem, p. 141.
[594] LIGEIKAITĖ, I. (2003). Juridinio asmens baudžiamosios atsakomybės sąlygos. *Jurisprudencija*, 45 (37), 48-58.

teisėje juridinio asmens kaltė nustatoma kitaip nei fizinio, tačiau šių dviejų asmenų kaltė yra susijusi: nesant fizinio asmens kaltės, laikoma, kad negali būti ir pakankamo laipsnio juridinio asmens kaltės. Šis ypatumas nebuvo laikomas priežastimi nesujungti fizinių ir juridinių asmenų baudimo į vieningą sistemą tame pačiame teisės akte, nors net ir įtvirtinus juridinių asmenų baudžiamąją atsakomybę teisės moksle buvo keliamas klausimas dėl to, ar baudžiant juridinį asmenį turi būti nustatomi tie patys veikos elementai[595].

Lietuvos teisėje įtvirtinus juridinių asmenų baudžiamosios atsakomybės taisykles, teisės mokslas pateikė ne vieną jų vertinimą, ypač kaltės aspektu. Po to, kai buvo įtvirtinta juridinių asmenų baudžiamoji atsakomybė, kai kurie teisės mokslininkai siūlė keisti reguliavimą ir ją reglamentuoti specialiame baudžiamajame įstatyme, apibrėžiančiame juridinių asmenų baudžiamosios atsakomybės sąlygas ir ribas, baudžiamąjį procesą, bausmių vykdymą[596]. Teisės moksle dar 2004 m. teigta, kad juridinių asmenų baudžiamosios atsakomybės taisyklės yra ne tik neveikiančios, bet ir nereikalingos. Teigiama, kad jas Lietuvos teisėje būtų galima įgyvendinti tik tuomet, jei Lietuva vietoj kontinentinės teisės tradicijų perimtų bendrosios teisės sistemos tradicijas, pakeistų baudžiamuosius įstatymus ir Konstituciją: suteiktų teismams absoliučią laisvę spręsti, atsisakytų formalizmo principo baudžiamojoje teisėje taikymo, atsisakytų atsakomybės nustačius kaltę taikymo principo ir vietoj to įtvirtintų objektyvaus pakaltinamumo principą. Tokias išvadas autorius padarė analizuodamas juridinio asmens kaip teisės subjekto teorijas bei jo galimybę turėti psichinį santykį su veika – t. y., galimybes jų kaltei pasireikšti[597]. Pažymėtina, kad visa ši kritika išsakyta pirmaisiais juridinių asmenų baudžiamosios atsakomybės taisyklių egzistavimo metais. Naujausiame teisės moksle yra siūloma svarstyti išplėsti baudžiamosios atsakomybės juridiniams asmenims taikymą, atsisakant taisyklės, kad juridinis asmuo atsako tik už tas veikas, kurios numato tokią galimybę, ir nustatant, kad juridinis asmuo gali būti baudžiamas už bet kurią nusikalstamą veiką. Kartu atkreiptinas dėmesys į galimą poreikį tikslinti teisinį juridinio asmens baudžiamosios atsakomybės reguliavimą ir užtikrinti tinkamą principo *non bis in idem* taikymą[598].

---

[595] PIESLIAKAS, V. (2009). *Lietuvos baudžiamoji teisė. Pirmoji knyga. Baudžiamasis įstatymas ir baudžiamosios atsakomybės pagrindai. Antroji pataisyta ir papildyta laida.* P. 332-333.

[596] DRAKŠAS, R. (2008). *Baudžiamoji atsakomybė ir jos realizavimo formos.* Monografija. Vilnius: Justitia. P. 251.

[597] DRAKŠAS, R. (2004). Juridinių asmenų baudžiamosios atsakomybės problematika. *Teisė*, 53, 68-78.

[598] ABRAMAVIČIUS, A., ir ŠVEDAS, G. (2021). Tendencies and Problematical Aspects of Criminal Liability of a Legal Person in Lithuania. Iš: ŠVEDAS, G., MURAUSKAS, D. (Eds.) *Legal Developments During 30 Years of Lithuanian Independence Overview of Legal Accomplishments and Challenges in Lithuania*. Springer, 2021, 299-315. P. 313.

Konstitucinis Teismas, aiškindamas Lietuvos BK įtvirtintą juridinio asmens baudžiamąją atsakomybę, konstatavo, kad „juridinio asmens, kaip teisinių santykių subjekto ir atsakomybės subjekto, specifika lemia ir tai, kad juridinio asmens veikla yra neatsiejama nuo fizinio asmens, veikiančio to juridinio asmens vardu, veiklos, todėl juridinio asmens kaltė taip pat yra susijusi su fizinio asmens, veikiančio to juridinio asmens vardu ir jo naudai ar interesais, nusikalstama veika.“ Kartu Konstitucinis Teismas nurodė, jog tai, kad atsakomybėn traukiamo juridinio asmens veika yra neatsiejama nuo fizinio asmens veikos, savaime nereiškia, kad juridinio asmens kaltė neturi būti įrodinėjama[599].Remdamasi šiuo išaiškinimu Lietuvos Aukščiausiojo Teismo plenarinė sesija nustatė, jog įvertinus juridinio asmens specifiką, kad teisiniuose santykiuose juridinis asmuo dalyvauja per fizinius asmenis, juridinio asmens baudžiamoji atsakomybė yra neatsiejama nuo fizinio asmens baudžiamosios atsakomybės. O tai reiškia, kad juridinio asmens baudžiamosios atsakomybės pagrindas yra fizinio asmens padaryta veika. Todėl „BK 20 straipsnio prasme juridiniam ir fiziniam asmenims gali ir turi būti taikoma baudžiamoji atsakomybė už vieną ir tą pačią nusikalstamą veiką, kurią padaro fizinis asmuo“[600]. Konstitucinis Teismas taip pat nurodė, kad aptariamas išaiškinimas buvo suformuluotas sprendžiant, ar BK nustatytas reguliavimas neprieštarauja Konstitucijos 31 straipsnyje įtvirtinai nekaltumo prezumpcijai. Konstitucinis teismas nustatė, kad BK 20 straipsnio 1, 2 ir 3 dalių reguliavimo nėra sukuriamos prielaidos juridinio asmens atsakomybei be kaltės[601].

Taigi, Lietuvos baudžiamojoje teisėje įtvirtinta juridinio asmens kaltės sąvoka neatsiejama nuo fizinio asmens kaltės, tam pritariama ir teisės moksle[602]. Ši taisyklė aiškinta tuo, kad ryšio nebuvimas tarp kaltininko fizinio asmens ir atsakomybėn trauktino juridinio asmens gali reikšti, jog fizinis asmuo veiką padarė savavališkai ir savarankiškai, todėl juridinio asmens patraukimas baudžiamojon atsakomybėn gali reikšti atsakomybę be kaltės[603]. Išskiriama, kad nenustačius fizinio asmens, padariusio pažeidimą, neįmanoma nustatyti ir juridinio asmens, kuris trauktinas atsakomybėn, be to, papildomai nurodomos ir

[599] Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2009 m. birželio 8 d. nutarimas. *Valstybės žinios,* 69-2798.
[600] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. sausio 10 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-P-95/2012.
[601] Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2010 m. gegužės 3 d. sprendimas. *Valstybės žinios*, 52-2568.
[602] ŠVEDAS, G., VERŠEKYS, P., LEVON, J. ir PRAPIESTIS, D. (2017). *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso bendrosios dalies vientisumo ir naujovių (su)derinimo iššūkiai.* P. 136-137. SINKEVIČIUS, E. (2003). Juridinių asmenų baudžiamoji atsakomybė pagal 2000 m. Lietuvos Respublikos baudžiamąjį kodeksą ir jos sąlygos. P. 141.
[603] GIRDENIS, T., GUTAUSKAS, A. ir KUJALIS, P. (2014). *Baudžiamoji teisė:* Metodinė priemonė. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 9-11; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. sausio 10 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-P-95/2012.

kitos aplinkybės, dėl kurių juridinio asmens baudžiamoji atsakomybė nėra visiškai savarankiška, pavyzdžiui, fizinis asmuo gali būti visų veikų subjektu, o įstatymų leidėjas nepritaikė visų su baudžiamosios atsakomybės taikymu susijusių taisyklių juridiniam asmeniui[604]. Kartu nurodoma, kad nors juridinių asmenų kaltė yra susijusi su fizinių asmenų, padariusių nusikalstamą veiką, kalte, tačiau nėra tapati, todėl svarbu įvertinti fizinio asmens padarytos veikos ryšį su juridiniu asmeniu bei juridinio asmens ryšį su nusikalstama veika ir jos padariniais. Taigi, fizinio asmens kaltė šiuo atveju vertinama kaip prielaida juridinio asmens kaltei nustatyti[605].

Šiuo aspektu pažymėtina, kad analizuota teismų praktika ir teisės moksle pateikti išaiškinimai vertino teisinį reguliavimą iki 2016-11-10 atliktų Baudžiamojo kodekso 20 straipsnio pakeitimų, kurie nebesieja juridinio asmens atsakomybės su fizinio asmens atsakomybe[606]. Nepaisant šių pakeitimų, šiame tyrime analizuotos Generalinio prokuroro 2018-11-22 rekomendacijos dėl baudžiamosios atsakomybės juridiniams asmens taikymo atspindi ankstesnėje Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikoje pateiktus išaiškinimus ir kaip būtiną juridinio asmens patraukimo baudžiamojon atsakomybėn sąlygą nurodo fizinio asmens nusikalstamos veikos nustatymą, kadangi juridinio asmens baudžiamoji atsakomybė yra neatsiejama nuo fizinio asmens. Todėl fizinio asmens nusikalstama veika yra juridinio asmens nusikalstamos veikos pagrindas (23 p.)[607]. Kartu įtvirtinama, kad fizinio asmens kaltė nėra tapati juridinio asmens kaltei ir jam negali būti perkeliama, todėl turi būti nustatoma ir juridinio asmens kaltė (vertinamos tokios aplinkybės kaip juridinio asmens veikla, vidaus procedūros, akcininkų žinojimas apie nusikalstamą veiką ir galimas jos skatinimas, fizinio asmens veiksmų savarankiškumas ir savavališkumas). Taigi, Generalinio prokuroro rekomendacijose neatsispindi BK 20 straipsnio 5 dalies ir BPK 387 straipsnio 3 dalies pakeitimai ir papildymai, nebesiejantys juridinio

[604] ŠVEDAS, G. (2011). Kai kurie probleminiai juridinio asmens baudžiamosios atsakomybės aspektai Lietuvos konstitucinėje jurisprudencijoje ir baudžiamosios justicijos doktrinoje. *Lietuvos Respublikos baudžiamajam kodeksui – 10 metų.* Vilnius: Registrų centras, 91-108. P. 96-97.

[605] Ibidem, p. 91-108, 98-100, 106.

[606] BK 20 straipsnio 5 dalyje nurodoma, kad juridinio asmens baudžiamosios atsakomybės nepašalina tai, „kad fizinis asmuo už šią veiką atleidžiamas nuo baudžiamosios atsakomybės arba jis nėra traukiamas atsakomybėn dėl kitų priežasčių.“ Galimos kitos priežastys nėra detalizuojamos. Atitinkamai buvo pakoreguotos BPK 387 straipsnio 3 dalies nuostatos, leidžiančios pradėti arba tęsti procesą juridiniams asmeniui atskirai nuo fizinio asmens (Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 387, 390 straipsnių ir priedo pakeitimo įstatymas (2016). TAR, 26877).

[607] Lietuvos Respublikos Generalinio prokuroro 2018-11-22 įsakymas Nr. I-362 „Rekomendacijos dėl baudžiamosios atsakomybės juridiniams asmenims taikymo patvirtinimo“. TAR, 18910.

asmens baudžiamosios atsakomybės su fizinio asmens baudžiamąja atsakomybe[608].

Teisės moksle vertinama, kad iki aptariamų pakeitimų[609] Lietuvos teisiniame reguliavime baudžiamoji juridinių asmenų atsakomybė buvo taikoma tik per nustatytą fizinį asmenį, kas iš esmės atitiko ir identifikacijos, ir netiesioginės atsakomybės teorijų pagrindus[610]. Tuo tarpu nuo 2016 m. pakeitimų buvo įvestas papildomas principas, kad fizinio asmens kaltė neturėtų būti sąlyga juridinio asmens atsakomybei kilti, tokio pakeitimo tikslu buvo nurodomas baudžiamosios atsakomybės veiksmingumo siekimas. Teisės moksle vertinama, kad tokiais pokyčiais juridinio asmens atsakomybė buvo susieta visumos arba kolektyvinės kaltės doktrina[611]. Kartu Baudžiamojo proceso kodekso pakeitimais buvo įtvirtinti ir atvejai, kuomet procesas juridinio asmens atžvilgiu gali būti pradėtas arba tęsiamas atskirai nuo veiką padariusio fizinio asmens[612]. Pažymėtina, kad Lietuvos teismų praktikoje dar iki 2016 m. pakeitimų kasacinės instancijos teismas nurodė, kad juridinio asmens atsakomybė neturi būti nulemta to, ar veiką padaręs fizinis asmuo yra patrauktas baudžiamojon atsakomybėn[613].

Aptartų pakeitimų turinys turi būti vertinamas jau analizuotų Konstitucinio Teismo išaiškinimų kontekste. Konstitucinis Teismas akcentavo, kad juridinio asmens veikla, o kartu ir juridinio asmens kaltė yra neatsiejamai susijusi su fizinio asmens kalte, tačiau tai nereiškia, kad juridinio asmens kaltė neturi būti nustatinėjama. Šis išaiškinimas buvo pateiktas BK 20 straipsnio 2 dalies, nustatančios, kad juridinis asmuo atsako už tokias nusikalstamas veikas, kurias jo naudai ar interesais padarė fizinis asmuo, kontekste. Pastaroji teisės norma nebuvo panaikinta ar pakeista priėmus BK 20 straipsnio 5 dalies pakeitimus ir galioja iki šiol.

Atkreiptinas dėmesys, jog BK 20 straipsnio 5 dalies nuostata įtvirtina taisyklę, kad fizinio asmens baudžiamoji atsakomybė nėra sąlyga juridinio asmens baudžiamajai atsakomybei kilti. Taigi, BK 20 straipsnio 2 dalis ir BK

---

[608] Papildomai pažymėtina, kad, kaip buvo nurodyta šiame tyrime, Generalinio prokuroro rekomendacijų konstitucinis legitimumas yra kvestionuojamas teisės moksle. Be to, šis teisės aktas turi poįstatyminio norminio teisės akto teisinę galią, todėl manytina, kad šiuo atveju, Generalinio prokuroro rekomendacijoms nustatant kitokį teisinį reguliavimą nei BK 20 straipsnio 5 dalies ir BPK 387 straipsnio 3 dalies nuostatos, turėtų būti taikomi aukštesnę teisinę galią turintys teisės aktai.

[609] Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 20, 225, 226, 227, 230 straipsnių ir priedo pakeitimo įstatymas (2016). TAR, 26876.

[610] TIRILYTĖ-ZELENINA, R. (2018). Nauji juridinio asmens baudžiamosios atsakomybės kriterijai Lietuvos Respublikos teisėje. *Teisės problemos,* 2(96), 79-106. P. 88.

[611] Ibidem, p. 90.

[612] Ibidem, p. 90-91.

[613] Ibidem, p. 90.Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2005 m. gruodžio 29 d. senato nutarimas Nr. 55 Nr. 55 „Dėl teismų praktikos nusikalstamų veikų finansų sistemai baudžiamosiose bylose (BK 214, 215, 219, 220, 221, 222, 223 straipsniai)".

20 straipsnio 5 dalis reglamentuoja skirtingus aspektus, kurie nėra ir negali būti sutapatinti. Pirmąja norma nustatoma, kad fizinio asmens kaltė ir fizinio asmens veiksmai (neveikimas) yra sąlygos juridinio asmens atsakomybei kilti. Šie aspektai yra būtini nusikalstamos veikos elementams – subjektyviajai pusei ir objektyviajai pusei – nustatyti. Tuo tarpu antrąja norma nustatoma, kad juridinis asmuo atsako net ir tais atvejais, kai fizinis asmuo dėl kokių nors priežasčių baudžiamąja tvarka neatsako. Tačiau ši norma nereiškia, kad juridinis asmuo atsako tuo atveju, kai fizinis asmuo nepadarė nusikalstamos veikos arba nėra fizinio asmens kaltės. Pažymėtina, kad yra įmanomi atvejai, kuomet fizinis asmuo veiką atliko, jo veiksmai (neveikimas) pasižymėjo kalte, tačiau atsakomybė jam kilti negali, pavyzdžiui, fizinis asmuo mirė arba jis nebegali būti traukiamas baudžiamojon atsakomybėn, nes sutriko jo psichika arba fizinio asmens veiksmų (neveikimo) atžvilgiu suėjo senaties terminas (tokie atvejai yra išdėstyti BPK 387 straipsnio 3 dalyje). Tai reiškia, kad BK 20 straipsnio 5 dalis juridinio asmens baudžiamąją atsakomybę atsieja nuo fizinio asmens baudžiamosios atsakomybės, o ne nuo fizinio asmens veiksmų (neveikimo) ar kaltės. Be to, BK 20 straipsnio 5 dalies nuostatos reiškia ir tai, kad juridinio asmens baudžiamoji atsakomybė yra savarankiškesnė.

Šios aplinkybės leidžia daryti išvadą, kad BK 20 straipsnio 5 dalyje įtvirtinta taisyklė yra suderinama tiek su Konstitucijos 31 straipsnyje įtvirtinta nekaltumo prezumpcija, tiek ir su Konstitucinio Teismo 2009-06-08 nutarime ir 2010-05-03 sprendime padarytomis išvadomis.

Sutiktina, kad juridinio asmens atsakomybė negali būti tapati fizinių asmenų atsakomybei, tačiau ekonominei ir teisinei sistemai išsivysčius tiek, kad juridinis asmuo pripažįstamas pilnateisiu teisės subjektu, atskiru nuo jį sudarančių fizinių asmenų, savaime turėtų būti pripažįstama, kad kai kurie teisiniai santykiai turi būti pritaikomi prie juridinių asmenų specifikos. Taigi, negalima juridinio asmens sąmonei taikyti tų pačių standartų kaip fiziniam asmeniui absoliučiai visais atvejais. Pavyzdžiui, išsakant kritiką dėl galimo principo *non bis in idem* pažeidimo, gali būti laikomasi pozicijos, kad veiką atliko tas pats subjektas, tačiau atkreiptinas dėmesys, kad ši prielaida yra nepagrįsta: pažymėtina, kad juridinio asmens atlikta veika gali susidėti ne iš vieno, bet iš kelių ar keliolikos fizinių asmenų skirtingų veiksmų, kurie kiekvienas atskirai gali nesudaryti teisės pažeidimo. Taigi principas *non bis in idem* nėra pažeidžiamas, nes veiką objektyviai atliko skirtingi subjektai, o atsakomybė taikoma fiziniam ir juridiniam asmeniui, kas savaime paneigia atsakomybės tapatumą. Tas pats taikoma ir atsakomybės individualumo principui: laikant, kad juridinis asmuo atliko veiką, neturėtų būti pamirštama, kad juridinio asmens savininkai turi ne tik teisę ir galimybę, bet ir pareigą kontroliuoti jiems priklausančio juridinio asmens veiklą. Taigi, nors juridinio asmens vadovas ar darbuotojai atliko veiką nežinant savininkams, tai nepaneigia to, kad juridinio asmens savininkai nesudarė tokių

sąlygų, kad pažeidimas nebūtų daromas, todėl natūralu, kad atsakomybės padariniai yra jaučiami ir tų fizinių asmenų, kurie patys pažeidimo neatliko. Dėl šios priežasties 2016 m. priimti BK ir BPK pakeitimai, nebesiejantys juridinio asmens baudžiamosios atsakomybės su fizinio asmens baudžiamąja atsakomybe, yra vertintini kaip žingsnis pripažįstant juridinį asmenį visaverčiu atsakomybės subjektu, atskiru nuo juridinio asmens naudai veikiančių fizinių asmenų. Galiausiai, manytina, kad nepagrįsta tarp fizinio ir juridinio asmens sąmonės dėti lygybės ženklą ir reikalauti, kad juridinis asmuo suprastų atsakomybę taip pat, kaip ją supranta fiziniai asmenys, kadangi tai būtų tas pats, kas kritikuoti juridinį asmenį dėl to, kad jis nepatiria fizinio skausmo. Pažymėtina ir tai, kad nustatant juridinio asmens veiksnumą, jam nėra taikomas amžiaus kriterijus, kuris taikomas fiziniam asmeniui. Taigi, panašiai turėtų būti priimtos kitos su juridinio asmens ypatybėmis susijusios taisyklės[614]. Todėl tai, kad juridinis asmuo suvokia atsakomybę kitaip nei fizinis, nereiškia, kad atsakomybė apskritai nėra patiriama. Lygiai taip pat tai, kad juridinis asmuo savo veiksmų teisėtumą ir moralumą supranta kitaip nei fizinis, nereiškia, kad juridinio asmens veiksmuose negali būti nustatyta kaltė (psichinis santykis su veika).

Šiuo metu galiojančio ANK aiškinamajame rašte buvo nurodoma, kad kodekse numatytas reguliavimas, kurio pagrindu administracinėn atsakomybėn traukiamas tik fizinis asmuo, esant jo kaltei. ANK rengėjai pažymi, kad tokia nuostata iš esmės atitinka nusistovėjusią Lietuvos teisės sistemą, kadangi baudžiamojon atsakomybėn asmuo traukiamas taip pat tik esant jo kaltei, todėl tokia nuostata leis taikyti vienodus atsakomybės principus. Kartu aiškinamajame rašte pažymima, kad baudžiamoji atsakomybė Lietuvos teisės sistemoje BK įtvirtinta kaip taikoma tiek fiziniams, tiek ir juridiniams asmenims, o atsakomybės fiziniams ir juridiniams asmenims išskyrimas, taikant administracinę atsakomybę pagal kodeksą ir specialiuosius įstatymus, kaip yra ir šiuo metu, yra priimtinas[615]. Taigi, ANK įtvirtintas analogiškas ATPK reguliavimas, kad už veiką, kurią faktiškai atliko juridinis asmuo, atsakomybė yra taikoma juridinio asmens vadovui. Tokia nuostata kvestionuotina keliais skirtingais aspektais: pirma, kodėl juridinių asmenų veikos pagal BK gali ir turi pasižymėti kalte, o, ANK rengėjų nuomone, pagal specialiuosius įstatymus juridinio asmens veiksmai negali pasižymėti kalte (priešingai nei fizinio). Ir antra, ar yra objektyvių priežasčių, pagrindžiančių tai, kad fizinių asmenų nubaudimui būtų būtina įrodyti kaltę, o juridinių asmenų – ūkio subjektų – veikų atvejais būtų taikoma atsakomybė be

[614] Plačiau žr. COFFEE, J. C. Jr. (1981). „No Soul to Damn: No Body to Kick“: An Unscandalized Inquiry into the Problem of Corporate Punishment. *Michigan Law Review*. 79, 3, 386-459.

[615] 2012 m. balandžio 24 d. Įstatymų projektų Reg. Nr. XIP-3600(2) ir XIP-4342 aiškinamasis raštas.

kaltės, t. y., kaltė nėra įrodinėjama, kitaip tariant, ar toks reguliavimo skirtumas yra pagrįstas objektyviu reikalingumu.

Konstitucinis Teismas yra konstatavęs, kad kaltė yra vienas pagrindinių teisės pažeidimo požymių, o atsakomybė be kaltės (objektyvusis pakaltinamumas) yra nesuderinamas su teisinės valstybės ir pagrindiniais žmogaus teisių principais[616]. Pažymėtina, kad šis nutarimas – itin ankstyvas, priimtas tuo metu, kai atsakomybė buvo numatyta pirmuosiuose specialiuosiuose įstatymuose, nesant išsamesnių nei Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo, nei Konstitucinio teismo išaiškinimų dėl atsakomybės specialiųjų įstatymų pagrindu prigimties, kurie buvo aptarti pirmoje šio tyrimo dalyje. Taigi, specialiųjų įstatymų teisinis reguliavimas, eksplicitiškai nereikalaujantis[617], kad atsakomybėn traukiamą ūkio subjektą su veika sietų kaltė, buvo įtvirtintas vėliau.

ANK 7 straipsnyje nustatomas tyčios arba neatsargumo kaltės standartas. Tuo tarpu specialiuosiuose įstatymuose paprastai nėra *expressis verbis* nurodyta, ar atsakomybė taikytina be kaltės, o konkretus reguliavimas[618] kai kuriais atvejais aptartą prielaidą netgi paneigia. Kaip minėta aukščiau, užsienio šalių teisės sistemose taikoma objektyviosios kaltės doktrina paprastai siejama su objektyvių subjektyviosios pusės aplinkybių nustatymu, pavyzdžiui, ar asmuo dėjo pastangas, kad pažeidimo būtų išvengta, ir pan. Ši taisyklė iš dalies taikoma Lietuvos administracinės atsakomybės teisinio reguliavimo modelyje. Kaip minėta, administracinė atsakomybė pagal specialiuosius įstatymus ANK rengėjų aiškinama kaip atsakomybė be kaltės, reiškianti, kad kaltė tiriant pažeidimą arba nagrinėjant bylą paprastai nėra įrodinėjama, o atsakomybei užtenka vien pažeidimo įvykdymo fakto[619].

Kita vertus, 1999 m. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas byloje dėl Mokesčių administravimo įstatymo numatyto baudimo pateikė išaiškinimą, kad taikant atsakomybę turi būti laikomasi administracinės atsakomybės taisyklių, įskaitant ir kaltės formos nustatymo, priešingu atveju tai reikštų atsakomybę be kaltės[620]. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo praktika neleidžia daryti vienareikšmiškos išvados, kad atsakomybė specialiųjų įstatymų pagrindu visais atvejais taikoma be kaltės. Pavyzdžiui, Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas, svarstydamas bylą dėl atsakomybės pagal Alkoholio kontrolės įstatymą,

---

[616] Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1997 m. balandžio 8 d. nutarimas. *Valstybės žinios*, 31-770.

[617] Išimtys analizuojamos kitame šio darbo skyriuje.

[618] Detaliai analizuojama toliau šiame skyriuje.

[619] BELIŪNIENĖ, L. et al. (2014). *Galimybės siaurinti teismo funkcijas.* P. 31; ŠEDBARAS, S. (2005). *Administracinė atsakomybė*. P. 173; PIESLIAKAS, V. (1996). *Mokymas apie nusikaltimą ir nusikaltimo sudėtį.* Vilnius: Lietuvos policijos akademija. P. 177.

[620] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 1999 m. kovo 17 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-31/99; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2000 m. sausio 20 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-204/2000.

konstatavo, kad „vien objektyvaus fakto nustatymo konkrečiu atveju nepakanka tam, kad būtų konstatuotas minėtos teisės normos pažeidimas. Tokia išvada darytina atsižvelgiant į tai, jog pareiškėjui už jo veiksmus buvo pritaikyta ekonominė sankcija, o pagal bendrąjį teisės principą nėra atsakomybės be kaltės (lot. *nulla poena sine culpa*).“[621] Teismas, remdamasis Konstitucinio Teismo 2009-06-08 nutarimu, teismo manymu, aktualiu ir taikant ekonomines sankcijas, nurodė, kad subjektyvioji pusė yra dvejopa, t. y., išreiškiama realių, fiziškai apčiuopiamų priemonių bei sąlygų stoka, o taip pat apimanti intelektinį ir valinį aspektus, gebėjimą suvokti aplinkybes bei ūkio subjekto darbuotojų elgesį, atsižvelgiant į tokį suvokimą. Teismas taip pat konstatavo, kad negali būti baigtinio vertintinų subjektyvių aplinkybių sąrašo, todėl jos kiekvienąkart vertintinos vadovaujantis teisingumo ir protingumo principais.[622] Šie išaiškinimai svarbūs tuo, kad juose išskirtinai išsamiai pasisakoma apie subjektyviąją juridinio asmens pažeidimo pusę, be to, teikiamos išvados motyvuojamos ne tik konkrečiu specialiuoju įstatymu, tačiau bendraisiais teisės principais, todėl šie išaiškinimai aktualūs ne tik baudžiant pagal Alkoholio kontrolės įstatymą, bet ir pagal kitus specialiuosius įstatymus. Pažymėtina, kad šis išaiškinimas buvo pateiktas ir išplėstinės teisėjų kolegijos[623].

Vėlesnėse bylose Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas, nors tiesiogiai nenurodė vertinantis pažeidimo subjektyviąją pusę, tačiau analizavo aplinkybes, kurios iš esmės reiškia juridinio asmens kaltę. Pavyzdžiui, Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas, spręsdamas dėl pareiškėjo atsakomybės, nurodė, kad atsižvelgiant į priežiūros institucijos skelbtą viešą nuoseklią poziciją, pareiškėjui buvo susiformavęs pagrįstas lūkestis dėl jo veiksmų teisėtumo, šio teisėto lūkesčio pirmos instancijos teismas nepagrįstai neapgynė pilna apimtimi[624]. Taigi, teismas, spręsdamas dėl nuobaudos ūkio subjektui, nors *expressis verbis* nenustatinėjo ūkio subjekto kaltės, tačiau vertino aplinkybes, kurios iš esmės sudaro subjektyviąją pažeidimo pusę. Ūkio subjektui atlikus konkrečius veiksmus vadovaujantis teisėtais lūkesčiais, tokiuose veiksmuose nėra kaltės. Kitoje byloje teismas nurodė, jog laikymas, kad pareiškėjai turėjo žinoti konkretaus pranešimo turinį remiantis vien faktu, kad tokie pranešimai buvo

[621] Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2013 m. rugpjūčio 5 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. A-858-351/2013.
[622] Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2013 m. rugpjūčio 5 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. A-858-351/2013; Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2014 m. gegužės 21 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. A-525-1160/2014; Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2014 m. kovo 5 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-525-724/2014.
[623] Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2013 m. rugpjūčio 5 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. A-858-351/2013.
[624] Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2017 m. rugsėjo 27 d. nutartis administracinėje byloje Nr. eA-1537-858/2017.

išsiųsti, prieštarautų nekaltumo prezumpcijai, kuri yra bendrasis ES principas[625]. Taigi, Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas, vertindamas atsakomybės pagal Konkurencijos įstatymą pagrįstumą, analizavo ir vertino ūkio subjekto kaltę. Minėtina, kad Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas yra pateikęs ir išaiškinimą, jog taikoma atsakomybė dėl mokesčių įstatymų pažeidimų yra laikoma griežta (objektyvia), o mokesčių mokėtojo kaltė preziumuojama[626]. Toks išaiškinimas yra diametraliai priešingas naujesnei aptartai Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo praktikai, pabrėžiančiai nekaltumo prezumpcijos administracinės atsakomybės santykiuose svarbą.

Teisės moksle pastebima, kad įstatymų leidėjui priimant sprendimą dėl to, ar atsakomybė pagal specialiuosius įstatymus taikytina be kaltės, turėtų būti vertinama ir tai, kokią vertybę siekiama ginti. Todėl kvestionuojama ne pati atsakomybė be kaltės, bet teisinio reguliavimo kokybės trūkumai, apsunkinantys ūkio subjektų veiklą ir kai kuriais atvejais nebesudarantys galimybės remtis aplinkybe, kad ūkio subjektas savo veikloje elgėsi pakankamai rūpestingai[627]. Taigi, kaip administracinės atsakomybės teisinio reguliavimo yda nurodoma ne pati administracinė atsakomybė be kaltės, kadangi ji gali būti pateisinama įstatymų leidėjo siekiamais tikslais, bet jos neaiškus ir netinkamas įgyvendinimas. Kiti teisės mokslininkai kritikuoja poziciją, kad atsakomybė pagal tuo metu galiojusį ATPK būtų taikoma atsižvelgiant į veikos subjektyviąją pusę ir nustačius kaltės elementą, o atsakomybė pagal specialiuosius įstatymus – esant atsakomybei be kaltės. Paaiškinimas, kad šie skirtingi teisės aktai taikomi dviem skirtingoms subjektų grupėms – pirmu atveju – fiziniams asmenims, o antru – juridiniams, nėra pakankamas, nes specialieji įstatymai nustato atsakomybę ir fiziniams asmenims[628]. Su šiuo vertinimu sutiktina: specialieji įstatymai, kaip minėta, apibrėžia būtent ūkio subjektų (fizinių arba juridinių asmenų) atsakomybę. Ši problematika išryškėja ypač tais atvejais, kai analogiška veika yra numatyta ir pagal specialiuosius įstatymus, ir pagal ANK. Svarstytina, dėl kokių priežasčių (ir ar tokios priežastys pakankamos) asmuo, baudžiamas pagal specialųjį įstatymą, turėtų atsakyti be kaltės, nors už analogišką veiką baudžiant pagal ANK, turi būti įrodoma ir asmens kaltė, taigi būtinas papildomas elementas, kurio nesant atsakomybė neturi būti taikoma. ANK projekto aiškinamajame rašte nebuvo pateikta tokią taisyklę pagrindžiančių motyvų, išskyrus jos konstatavimą, specialiųjų įstatymų parengiamojoje medžiagoje ūkio subjektų kaltės klausimas

[625] Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2016 m. gegužės 2 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. A-97-858/2016.
[626] Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2005 m. vasario 9 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-15-141-05.
[627] PAUŽAITĖ-KULVINSKIENĖ, J. (2021). Administrative Liability in Lithuania: The Model of Corporate Administrative Liability. P. 270.
[628] URBONAS, D. (2007). *Kvaziteisminių institucijų jurisdikcinė veikla taikant administracines sankcijas.* P. 121.

nesvarstomas, įskaitant ir priežastis, dėl kurių ūkio subjektas turėtų atsakyti be kaltės.

Lietuvos teisės moksle kritikuojama tai, kad įstatymų leidėjas specialiuosiuose įstatymuose kaip vienos iš administracinę atsakomybę šalinančių aplinkybių nenustato *force majeure*[629]. Manytina, kad tuo atveju, kai veikos objektyviąją pusę sudarantys veiksmai ar neveikimas buvo atlikti dėl nenugalimos jėgos, tokiu atveju asmens su veika nesieja kaltė. Tokios taisyklės įtvirtinimas kaip sąlygos, kuomet administracinė atsakomybė nekyla, būtų suderinamas ir su ANK IV skyriuje įtvirtintais atvejais, kuomet administracinė atsakomybė nekyla (kaip tokie atvejai numatyta, pavyzdžiui, būtinasis reikalingumas, įstatymų uždraustą veiką padariusio asmens sulaikymas, teisėsaugos užduočių vykdymas, įsakymų vykdymas, mokslinis eksperimentas, vadovavimasis klaidinga oficialia konsultacija). Teisės moksle[630], be kita ko, siūloma, kad atvejais, kuomet už pažeidimą gresia griežtos sankcijos, jos galėtų būti netaikomos, jei asmuo įrodytų, kad jis buvo „pakankamai apdairus, rūpestingas ir ėmėsi visų įmanomų priemonių pažeidimui išvengti“. Vertinama, kad tokia taisyklė nesumažintų atsakomybės efektyvumo, nes yra susijusi su atsakomybės individualizavimu. Taip pat teigiama, kad administracinės atsakomybės be kaltės taisyklė neatima iš įstatymų leidėjo teisės nustatyti, kad kai kurie pažeidimai visgi gali būti padaromi tik esant tyčiai ar neatsargumui kaip kaltės formai[631].

Su tokia pozicija sutiktina tik iš dalies: administracinė atsakomybė neturėtų būti griežtesnė nei baudžiamoji atsakomybė, todėl įstatymų leidėjui nustačius taisyklę, kad baudžiamoji atsakomybė taikoma veiką padarius tyčia ar dėl neatsargumo, administracinė atsakomybė neturėtų būti taikoma pagal griežtesnes taisykles (t. y., neįrodžius tyčios ar neatsargumo). Tačiau tokia taisyklė turėtų būti taikoma ne įstatymo leidėjo selektyviai, nepateikiant tam objektyvių priežasčių, o visų administracinių pažeidimų atžvilgiu. Tokia taisyklė ne tik prisidėtų prie baudžiamosios ir administracinės atsakomybės harmonizavimo, tačiau ir būtų suderinama su teisingumo principu. Jei asmuo pažeidimą padarė ne tyčia ir ne dėl neatsargumo, atsakomybės taikymas tokiam asmeniui už bet kokį pažeidimą, ir kai gresianti atsakomybė griežta, ir kai ne, galimai sukeltų neteisingo nubaudimo jausmą. Taigi, analizuojamas teisės moksle pateiktas siūlymas, jei būtų įgyvendinamas, turėtų būti plečiamas ir taikomas visų pažeidimų atveju, o ne tik tų, už kuriuos taikytina griežčiausia atsakomybė.

Atsižvelgiant į tai, kas buvo išanalizuota šiame tyrime, toliau vertinamas specialiųjų įstatymų teisinis reguliavimas, siekiant nustatyti, ar specialieji įstatymai nustato atsakomybę be kaltės ir jei taip, kiek yra tokių specialiųjų įstatymų ir kokios priežastys nulėmė tokį reguliavimą. Šis reguliavimas detaliai

[629] Ibidem, p 121.
[630] Ibidem, p. 122-123.
[631] Ibidem, p. 122-123.

pateiktas kaip šio tyrimo priedas pateiktoje lentelėje Nr. 4, kurioje susisteminta informacija dėl kaltės kaip administracinės atsakomybės santykių elemento įtvirtinimo administracinę atsakomybę reglamentuojančiuose teisės aktuose (šios lentelės santrauka pateikiama toliau).

10-yje specialiųjų įstatymų[632] nustatyta, kad institucija, skirdama baudą, atsižvelgia ir į asmens, kuriam taikoma poveikio priemonė, kaltę arba šie duomenys turi būti nurodyti nutarime. Panaši nuostata buvo nustatyta ir finansines veiklas reguliuojančiuose specialiuosiuose įstatymuose[633], tačiau šis reguliavimas buvo pakeistas 2018-06-15 įsigaliojus įstatymų pakeitimų paketui, susijusiam su finansų rinkos reguliavimu. Vienas specialusis įstatymas nustato, kad atsižvelgiama tik į fizinio asmens kaltę. 3 specialieji įstatymai nustato taisykles, kurioms esant atsakomybė nekyla, kurios iš esmės reiškia kaltės elemento nebuvimo įrodymą. Pavyzdžiui, Mokesčių administravimo įstatymo 141 straipsnio 1 dalies 1 ir 2 punkte nustatyta, kad atsakomybė nekyla, jei subjektas įrodo, kad nėra kaltas, arba jei įrodo, kad pažeidimas priklausė nuo aplinkybių, kurių subjektas nenumatė ar negalėjo numatyti. Produktų saugos įstatymo 20 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad asmuo neatsako už nesaugaus produkto pateikimą rinkai, jei įrodoma, kad pažeidimas priklausė nuo aplinkybių, iš esmės susijusių su kaltės elementu, t. y., jei nesaugus produktas nebuvo pateiktas į rinką, produktas tapo nesaugiu vėliau dėl trečiojo asmens veiksmų, mokslinės ir techninės žinios nebuvo tokios, kad būtų galima nustatyti pavojų tuo metu, kai produktas buvo pateiktas į rinką, žala vartotojui kilo dėl naudojimosi produktų ne pagal taisykles, pažeidžiant atsargumo ir saugumo reikalavimus, produkto nesaugumą lėmė nenumatytos objektyvios aplinkybės (*force majeure*). Reklamos įstatymo 23 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad reklamos davėjas atsako tik tais atvejais, kai neįrodo, kad įstatymas buvo pažeistas ne dėl jo kaltės, o 2 dalyje – kad reklamos davėjas atsako tik tuo atveju, jei jis žinojo, kad įstatymai buvo pažeisti dėl jo veiksmų gaminant ar skelbiant reklamą, arba turėjo žinoti, kad naudojama šiame įstatyme nustatytų reikalavimų neatitinkanti reklama, arba šiame įstatyme nustatyti reikalavimai buvo pažeisti dėl jo veiksmų gaminant ar skelbiant reklamą. Palyginimui, Konkurencijos įstatymo 38 straipsnio 1 dalyje nustatytos aplinkybės, kurioms esant atsakomybė nekyla, bet šios aplinkybės nesusijusios su kaltės elementu.

---

[632] Aptariama taisyklė numatyta Alkoholio kontrolės įstatymo 39 straipsnyje, Aplinkos apsaugos įstatymo 50 straipsnyje, Klimato kaitos valdymo finansinių instrumentų įstatymo 18 straipsnio 2 dalyje, Lietuvos banko įstatymo 43^3 straipsnio 7 dalyje, Tabako, tabako gaminių ir su jais susijusių gaminių kontrolės įstatymo 31 straipsnio 2 dalyje, Transporto veiklos pagrindų įstatymo 25 straipsnio 2 dalyje, Pinigų plovimo prevencijos ir teroristų finansavimo įstatymo 37 straipsnyje.

[633] Žr. iki 2018-06-15 galiojusias Finansinių priemonių rinkų įstatymo 94 straipsnio 5 dalies 5 punkto, Kolektyvinio investavimo subjektų įstatymo 171 straipsnio 5 dalies, Vertybinių popierių įstatymo 51 straipsnio redakcijas.

Taigi, viso 13[634] specialiųjų įstatymų ir Viešojo administravimo įstatymas nustato reguliavimą, pagal kurį taikant atsakomybę turi būti vertinami ir aspektai, susiję su kalte. Pažymėtina, kad dar 8 specialieji įstatymai nukreipia į Lietuvos banko įstatymą, įtvirtinantį, kad taikant atsakomybę turi būti vertinamos su kalte susijusios aplinkybės. Taigi, viso 20 specialiųjų įstatymų ir Viešojo administravimo įstatymas nustato teisinį reguliavimą, pagal kurį taikant atsakomybę turi būti atsižvelgiama ir į aplinkybes, susijusias su atsakomybėn traukiamo asmens kalte, 3 nukreipia į ANK, kuris numato kaltę kaip būtinąjį elementą.

9 specialiuosiuose įstatymuose kaltės elementas ar su juo susijusios aplinkybės nėra niekaip aptartos[635], o iki 2018-06-15 Finansinių rinkų priemonių įstatymo 94 straipsnio 7 dalyje tyčia buvo nustatyta kaip atsakomybę sunkinanti aplinkybė. Šiuo metu tokia taisyklė įtvirtinta Lietuvos banko įstatyme, į kurį nukreipia 8 specialieji įstatymai. Tiek ANK, tiek anksčiau galiojęs ATPK kaltę nustato kaip būtiną sąlygą atsakomybei kilti.

Kaltės elemento reglamentavimas	**Analizuojamų teisės aktų skaičius**
Kaltės elementas yra aiškiai apibrėžtas	1 (4)[636]
Nustatyta, kad institucija, skirdama baudą, turi atsižvelgti ir į asmens, kuriam taikoma poveikio priemonė, kaltę (ar susijusias aplinkybes)	13 (21)[637]
Kaltės elementas neaptartas	9

Šiuo aspektu įdomi situacija susiklosto taikant atsakomybę pagal Statybos įstatymą, Teritorijų planavimo įstatymą ir Užimtumo įstatymą. Nors laikoma, kad atsakomybė pagal specialiuosius įstatymus kyla be kaltės (tai ir buvo pagrindinė ANK rengėjų nurodyta priežastis, dėl kurio administracinė atsakomybė nebuvo sujungta į vieną teisės aktą), tačiau Statybos įstatymas reglamentuoja tik pažeidimus ir nuobaudų dydžius, kurie gali būti taikomi juridiniam asmeniui. Statybos įstatymo 67 straipsnyje dėl visų kitų su atsakomybės taikymu susijusių klausimu nukreipiama į ANK. Panašiai nustatoma ir Teritorijų planavimo įstatymo 45 straipsnyje bei Užimtumo įstatymo 60 straipsnyje, įtvirtinančiame, kad pažeidimai tiriami, protokolai surašomi ir bylos nagrinėjamos *mutatis*

[634] Fizinių asmenų atžvilgiu – 14.
[635] Juridinių asmenų atžvilgiu.
[636] Šiuo metu 3 specialieji įstatymai nukreipia į ANK, *expressis verbis* reglamentuojantį, kad atsakomybė taikoma, kai pažeidimas padarytas tyčia arba dėl neatsargumo.
[637] Iki 2018-06-15 panašų reguliavimą nustatė dar 3 specialieji įstatymai. Šiuo metu dar 8 specialieji įstatymai nukreipia į Lietuvos banko įstatymą, kurio 43^3 straipsnio 7 dalis nustato, kad priimant sprendimą dėl poveikio priemonių taikymo, turi būti vertinama juridinio asmens kaltė, fizinio asmens kaltės forma ir rūšis.

mutandis vadovaujantis ANK. Tai reiškia, kad taikant atsakomybę pagal Statybos įstatymą, Teritorijų planavimo įstatymą ir Užimtumo įstatymą, atsižvelgiant į ANK nustatytas taisykles, turėtų būti vertinama ir ūkio subjekto (taigi, ir juridinio asmens) kaltė, taip pat kaip ir taikant atsakomybę už analogiškus pažeidimus statybos procese, teritorijų planavimo procese arba darbo santykiuose fiziniams asmenims (pagal ANK). Toks reguliavimas kelia papildomas abejones dėl to, ar pagrįstai buvo atsisakyta minties ANK sujungti atsakomybę, taikomą pagal ANK, ir specialiuosius įstatymus į vieną teisės aktą ir ar ANK rengėjai teisingai konstatavo, kad atsakomybė specialiųjų įstatymų pagrindu juridiniams asmenims taikoma tik kaip griežtoji atsakomybė. Aptartina ir tai, kad Teritorijų planavimo įstatymas išsiskiria ir tuo, jog 43 straipsnio 1 dalis numato atsakomybę už tyčinius teritorijų planavimo dokumentų derinimo organizavimo tvarkos pažeidimus. Tačiau įstatyme nėra aptariama, kas laikytina tyčiniais pažeidimais, taigi šio aspekto vertinimas patenka į atsakomybę taikančio subjekto diskreciją.

Su ūkio subjektų kalte susijusios ir kitos taisyklės, tiesiogiai nemininčios kaltės būtinumo ar jos formos. Šiuo aspektu vertinami atvejai, kai ūkio subjekto pažeidimas buvo nulemtas kitų asmenų. Viešojo administravimo įstatymo[638] 30 straipsnio 1 dalies 5 punkte kaip vienas iš ūkio subjektų veiklos priežiūros principų numatytas metodinės pagalbos teikimo principas. Šis principas nustato, kad priežiūros institucijos bendradarbiauja su ūkio subjektais, teikdamos konsultacijas. Tačiau 32 straipsnio nuostatose numatyta ir tokia situacija, kuomet priežiūros institucijos suteikta konsultacija yra klaidinga. Aptariamo straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad poveikio priemonės netaikomos, jei priežiūros institucijos konsultacija, kuria vadovavosi ūkio subjektas, buvo suteikta priežiūros institucijos vadovo, jo įgalioto asmens patvirtinta rašytine ar viešai paskelbta konsultacija, kuri buvo pripažinta klaidinga kita vėlesne konsultacija, aukštesnio pagal pavaldumą viešojo administravimo subjekto konsultacija, individualiu administraciniu aktu arba teismo sprendimu[639]. Vienas iš šios taisyklės taikymo pavyzdžių yra analizuotas 2014-03-04 Konkurencijos tarybos nutarime Nr. 2S-1/2014[640].

[638] Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatymo 2, 5, 7, 8 straipsnių pakeitimo ir papildymo bei Įstatymo papildymo 9-1 ir 43 straipsniais įstatymas.

[639] Viešojo administravimo įstatymo 32 straipsnio 2 dalyje nustatyta atleidimo nuo atsakomybės taisyklė netaikoma po konsultacijos pasikeitus teisiniam reguliavimui, atvejais, kuomet ūkio subjektas buvo informuotas ar dėl kitų priežasčių turėjo žinoti, kad jam suteikta konsultacija klaidinga ir turėjo protingą terminą atliekamiems pažeidimams pašalinti, taip pat ir atvejais, kai poveikio priemonės yra būtinos ir neišvengiamos siekiant užkirsti kelią žalai visuomenei, kitiems asmenims ir aplinkai atsirasti arba jei kiti įstatymai (tikėtina, specialieji) vadovavimąsi klaidinga konsultacija priskiria atsakomybę lengvinančioms, bet ne šalinančioms aplinkybėms.

[640] Lietuvos Respublikos Konkurencijos tarybos 2014 m. kovo 14 d. nutarimas Nr. 2S-1/2014.

Minėtini ir tokie atvejai, kai ūkio subjektas konsultuojasi dėl konkrečių veiksmų su institucija, tiesiogiai prižiūrinčia jo veiklą, tačiau dėl šios institucijos konsultacijos ar veiksmų pažeidžia reguliavimą, prižiūrimą kitos institucijos[641].

Aptarta išlyga dėl administracinės atsakomybės taikymo, numatyta Viešojo administravimo įstatymo 32 straipsnio 2 dalyje, iš esmės reiškia, kad prieš priimant sprendimą dėl to, ar ūkio subjektas turi būti baudžiamas, turi būti įvertinta, ar ūkio subjektas nebuvo suklaidintas, kitaip tariant, įvertinamos tam tikros su ūkio subjekto kalte (subjektyviąja pažeidimo puse) susijusios aplinkybės. Manytina, kad šis reguliavimas ir pateikti praktiniai pavyzdžiai pagrindžia, kad Viešojo administravimo įstatymo 32 straipsnio 2 dalyje numatyta nuostata nėra suderinama su taisykle, kad ūkio subjektai specialiųjų įstatymų pagrindu yra baudžiami be kaltės. Tokia išvada darytina, kadangi aptariamas reguliavimas iš esmės suponuoja, kad baudžiant asmenis specialiųjų įstatymų pagrindu turi būti vertinami ir kai kurie subjektyviosios pusės – kaltės elemento – požymiai. Be to, minėtina tai, kad ir priežiūros institucijos praktikoje kartais vertina subjektyviosios pažeidimo pusės požymius (kaip nurodyta šioje tyrimo dalyje). Todėl šiuo metu galiojantis reguliavimas ir priežiūros institucijų taikoma praktika neįtvirtina atsakomybės be kaltės taisyklės pagal visus specialiuosius įstatymus. Palyginimui, ANK 21 straipsnyje kaip vienas iš atvejų, kuomet atsakomybė nekyla, yra vadovavimasis klaidinga konsultacija (nukreipiant, kad klaidingos konsultacijos apibrėžtys ir sąlygos nurodomos kituose įstatymuose).

Nurodytos aplinkybės pagrindžia, kad specialieji įstatymai tiesiogiai nenustato, kad atsakomybė pagal juos taikytina be kaltės – priešingai, reguliavimas ir naujausia teismų praktika indikuoja, kad taikant atsakomybę specialiųjų įstatymų pagrindu turi būti nustatyta ir ūkio subjektų kaltė. Dėl šios priežasties manytina, kad ANK rengėjai, motyvuodami atsakomybės ANK ir specialiųjų įstatymų pagrindu nesujungimą į vieną teisės aktą, klaidingai rėmėsi aplinkybe, kad pagal specialiuosius įstatymus atsakomybė taikytina be kaltės.

Kadangi, kaip minėta, atsakomybės nustatymą dalyje specialiųjų įstatymų nulėmė ES teisės aktų įgyvendinimas, atskirai vertintina, kaip šios aplinkybės reglamentuotos konkrečiuose įgyvendintuose ES teisės aktuose.

Aplinkos apsaugos įstatymu įgyvendinta ES direktyva numato, kad direktyva taikoma žalai arba žalos grėsmei saugomoms rūšims ir natūralioms buveinėms, kilusiai dėl tokių veiklų, kai subjektas buvo kaltas ar neatsargus[642].

---

[641] Lietuvos Respublikos Konkurencijos tarybos 2014 m. gegužės 12 d. nutarimas Nr. 2S-2/2014.

[642] Europos Parlamento ir Tarybos 2004 m. balandžio 21 d. direktyva 2004/35/EB dėl atsakomybės už aplinkos apsaugą siekiant išvengti žalos aplinkai ir ją ištaisyti (atlyginti). OL L 143, p. 0056. 3 straipsnio „Taikymo sritis“ 1 dalyje nurodoma, kad direktyva taikoma: „a) aplinkos žalai, kilusiai dėl bet kurios III priede išvardytos profesinės veiklos, ir neišvengiamai tokios žalos grėsmei, kilusiai dėl tokių veiklų; b) žalai saugomoms rūšims ir natūralioms buveinėms, kilusiai dėl bet kurios kitos, nei išvardyta III priede, profesinės

Taip pat įtvirtinama, kad valstybės narės gali leisti subjektui nepadengti žalos ar su jos šalinimu susijusių išlaidų, jei atsakingas subjektas įrodo, kad buvo nekaltas ir nebuvo aplaidus. Aplinkos apsaugos įstatyme tokia nuostata nėra numatyta, tačiau numatyta, kad nutarimas dėl ekonominės sankcijos turi būti grindžiamas, be kita ko, ir subjekto kaltę pagrindžiančiais įrodymais. Taip pat Aplinkos apsaugos įstatyme įtvirtinama, kad civilinė atsakomybė dėl žalos kyla neatsižvelgiant į subjekto kaltę. Energetikos įstatymu įgyvendintame ES reglamente numatoma, kad Komisija gali skirti nuobaudą ūkio subjektams, jei pažeidimas atliktas (pateikta neišsami, neteisinga ar klaidinanti informacija) tyčia arba per aplaidumą[643]. Tačiau direktyva nenurodo, ar toks pat reikalavimas dėl veikos padarymo tyčia arba per aplaidumą turi būti numatytas nacionaliniuose teisės aktuose, įgyvendinančiuose konkretų reglamentą. Pažymėtina, kad Energetikos įstatyme nėra įtvirtinama pažeidimų padarymo kaltės forma. Finansinių priemonių rinkų įstatymu, Lietuvos banko įstatymu, Profesinių pensijų kaupimo įstatymu bei kitais specialiaisiais įstatymais įgyvendintas ES reglamentas nustato reikalaujamą kaltės laipsnį (tyčia arba didelis aplaidumas) tik civilinei atsakomybei, kylančiai dėl reglamento pažeidimo, tačiau ne taikomoms sankcijoms (baudimui)[644]. Kitame reglamente tyčia bei aplaidumas numatytas ne tik kaip reikiamas kaltės laipsnis kompetentingai ES institucijai taikant nuobaudas, bet ir kaip kriterijus baudos dydžiui nustatyti[645]. Pažymėtina, kad nurodytose specialiuosiuose įstatymuose, įgyvendinančiuose šiuos reglamentus, nėra nustatyta analogiškų taisyklių, galiojančių nacionalinei priežiūros institucijai taikant atsakomybę. 2002-12-16 Tarybos Reglamento (EB) Nr. 1/2003 dėl konkurencijos taisyklių, nustatytų Sutarties 81 ir 82 straipsniuose, įgyvendinimo[646], kuris įgyvendintas Konkurencijos įstatymu, 23 straipsnio 1 ir 2 dalyse nustatyta, kad Komisija baudas įmonėms ir įmonių asociacijoms skiria, jei pažeidimas padaromas tyčia ar dėl neatsargumo. Tačiau panašios nuostatos dėl valstybių narių kompetentingų institucijų atliekamų tyrimų nėra įtvirtintos Konkurencijos įstatyme. Kituose ES teisės aktuose, kurie buvo įgyvendinti

veiklos, ir neišvengiamai (realiai) tokios žalos grėsmei, kuri iškyla dėl tokių veiklų, kai tik subjektas buvo kaltas ar neatsargus.“

[643] Europos Parlamento ir Tarybos 2009 m. liepos 13 d. reglamentas (EB) Nr. 714/2009 dėl prieigos prie tarpvalstybinių elektros energijos mainų tinklo sąlygų, panaikinantis Reglamentą (EB) Nr. 1228/2003. OL L 211, p. 15.

[644] Europos Parlamento ir Tarybos 2013 m. gegužės 21 d. reglamentas (ES) Nr. 462/2013 kuriuo iš dalies keičiamas Reglamentas (EB) Nr. 1060/2009 dėl kredito reitingų agentūrų. OL L 146, p. 1.

[645] Europos Parlamento ir Tarybos 2012 m. liepos 4 d. reglamentas (ES) Nr. 648/2012 dėl ne biržos išvestinių finansinių priemonių, pagrindinių sandorio šalių ir sandorių duomenų saugyklų. OL L 201, p. 1.

[646] Tarybos 2002 m. gruodžio 16 d. reglamentas (EB) Nr. 1/2003 dėl konkurencijos taisyklių, nustatytų Sutarties 81 ir 82 straipsniuose, įgyvendinimo. OL L 001, p. 0001

specialiaisiais įstatymais, su kalte ir jos nustatymu susiję klausimai nėra reglamentuoti.

ESTT savo praktikoje taip pat ne kartą yra pasisakęs, kad atsakomybė ūkio subjektams taikytina nustačius reikiamą kaltės laipsnį. Pavyzdžiui, taikydamas 2002-12-16 Tarybos Reglamentą (EB) Nr. 1/2003 dėl konkurencijos taisyklių, nustatytų Sutarties 81 ir 82 straipsniuose, įgyvendinimo, ESTT konstatavo, kad kaltės sąlyga yra nustatyta tinkamai, jei „nagrinėjama įmonė negali nežinoti to, kad jos veiksmai yra antikonkurencinio pobūdžio, nesvarbu, suvokė ji ar ne, kad pažeidžia Sutartyje įtvirtintas konkurencijos teisės normas“[647]. Panašios praktikos ESTT laikėsi ir ankstesnėse bylose[648]. Taigi, nors atsakomybėn traukiamo asmens supratimo apie pažeidimą ribos yra itin plačios, t. y., nereikalaujama, kad asmuo suprastų padaręs teisei priešingą veiką, tačiau kaltė visgi yra vertinama, kadangi reikalaujama, jog asmuo suprastų, kad jo veiksmai yra žalingi rinkai (netinkami). Taigi, nors nereikalaujama, kad asmuo suprastų darantis konkretų pažeidimą, tačiau reikalaujama, kad asmuo suvoktų, kad elgiasi netinkamai. Todėl tokie išaiškinimai neturėtų būti laikomi pagrindžiantys atsakomybės be kaltės taisyklę. Kitoje byloje pagal Reglamentą Nr. 2945/94[649] ESTT išaiškino, kad atsakomybė be kaltės neatima iš atsakomybėn traukiamų asmenų teisinės apsaugos[650]. Pažymėtina, kad aptartose bylose pagal taikytą reguliavimą nuobaudas taikė Europos Komisija, o ne nacionalinės institucijos. Taigi, pateikti išaiškinimai savaime nereiškia, kad ESTT nustato kaltės standartą, galiojantį atsakomybę taikant ne tik Europos Komisijai, bet ir nacionalinėms priežiūros institucijoms. Kita vertus, aptariama teismų praktika gali būti naudojama kaip pavyzdys, kokios taisyklės taikytinos kaltės nustatymui juridinių asmenų atžvilgiu.

Analizuojamas reguliavimas ir praktika iliustruoja, kad ANK rengėjų taikyta ir teisės moksle randama prielaida, jog juridiniai asmenys pagal specialiuosius įstatymus atsako be kaltės, nėra pagrįsta, kadangi ženklus skaičius (18) specialiųjų įstatymų[651] jau dabar numato, kad turi būti atsižvelgiama į ūkio subjekto kaltę, be to ir Lietuvos teismų praktikoje yra vertinamos su ūkio subjekto kalte susijusios aplinkybės. Todėl teoriškai nėra priežasties, dėl kurios būtų būtina nustatyti juridinių asmenų administracinę atsakomybę be kaltės. Palyginimui, baudžiamoji

---

[647] *Schenken* [ESTT], Nr. C-681/11, [2013 m. birželio 18 d.]. ECLI:EU:C:2013:404.

[648] *NV IAZ International Belgium* [ESTT], Nr. 96-102, 104, 105, 108 ir 110/82, [1983 m. lapkričio 8 d.] ECLI:EU:C:1983:310; *Deutsche Telekom AG* [ESTT], Nr. C-280-08/P, [2010 m. spalio 14 d ECLI:EU:C:2010:603.

[649] Europos Komisija. 1994 m. gruodžio 2 d. Komisijos Reglamentas (EC) Nr. 2245/94, keičiantis Europos Komisijos 1994 m. gruodžio 2 d. reglamentas (EC) Nr. 2245/94, keičiantis reglamentą Nr. 3665/87 dėl bendrų išsamių taisyklių dėl žemės ūkio produktų eksporto išmokų sistemos taikymo. OL *L 310*, p. *0057*.

[650] *Käserei Champignon Hofmeister* [ESTT], Nr. C-210/00 [2002 m. liepos 11 d.]. ECLI:EU:C:2002:440.

[651] 10 specialiųjų įstatymų tokį reguliavimą nustato tiesiogiai, o dar 8 nukreipia į Lietuvos banko įstatymą, kuris yra vienas iš 10 minėtų specialiųjų įstatymų.

atsakomybė yra taikoma tik esant asmens kaltei, kaip tai nustatyta ir Konstitucijos 31 straipsnyje. Šiuo atveju nustatyta specifinė taisyklė, kad juridinio asmens kaltė yra susijusi su fizinio asmens, veikiančio to juridinio asmens vardu ir jo naudai ar interesais, kalte, tačiau tai nereiškia, kad juridinio asmens kaltė neturi būti įrodinėjama[652]. Pažymėtina, kad tyrimo metu nebuvo nustatyta objektyvių priežasčių, dėl kurių būtų būtina įtvirtinti juridinių asmenų administracinės atsakomybės be kaltės taisyklę. Be to, nerasta ir priežasčių, dėl kurių subjekto, baudžiamo vieno specialaus įstatymo pagrindu, kaltės elementas yra svarbus sprendžiant, ar taikyti nuobaudą, bei parenkant nuobaudą, o kito specialaus įstatymo – ne. Šis klausimas ypač aktualus tais atvejais, kuomet atsakomybę už draudžiamas veikas tame pačiame reguliavimo sektoriuje numato ir specialieji įstatymai, ir ANK. Net ir sritis, susijusias su vartotojų sauga, reguliuojantys įstatymai, pavyzdžiui, Produktų saugos įstatymas, Alkoholio kontrolės įstatymas, šiuo metu jau numato taisykles, susijusias su kaltės elemento vertinimu, be to, su kalte susijusias aplinkybes baudžiant šių įstatymų pagrindu vertina ir Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas. Ir jei nėra priežasčių, dėl kurių baudžiant pagal specialiuosius įstatymus baudimas neturėtų būti susietas su juridinių asmenų kalte (o kai kurie specialieji įstatymai tokias taisykles numato), tuomet savaime aktualumo netenka ir ANK rengėjų bei įstatymų leidėjo sprendimas ūkio subjektų atsakomybės nereglamentuoti viename akte kartu su fizinių asmenų atsakomybe. Todėl manytina, kad administracinė atsakomybė juridiniams asmenims turėtų būti taikoma tik esant jų kaltei. Atsižvelgiant į tai, kad juridinio asmens psichinis santykis su jo veiksmais (neveikimu) ir jų padariniais yra kitoks nei fizinio asmens, siekiant išspręsti nurodytą problematiką, kaltė galėtų būti Viešojo administravimo įstatyme susieta su objektyviomis aplinkybėmis, tokiomis kaip, pavyzdžiui, viešojo administravimo subjektų klaidinga konsultacija, teisėti pažeidimą padariusio asmens lūkesčiai, pastangų tam, kad būtų išvengta pažeidimo, dėjimas. Taisyklė, kad tuo atveju, jei asmuo neturi reikalaujamo psichinio santykio su veika ir jos padariniais, tai atsakomybė nekyla, jei pažeidimas buvo nulemtas aplinkybių, kurios nepriklauso nuo subjekto valios, yra universali ir galėtų būti taikoma visų specialiųjų įstatymų pagrindu. Juo labiau, kad kai kuriuose specialiuosiuose įstatymuose jau dabar yra numatytos taisyklės, kad taikant atsakomybę turi būti atsižvelgiama į su kalte susijusias aplinkybes. Todėl manytina, kad kaltės elementą susiejus su objektyviais požymiais (pavyzdžiui, tokiais, ar ūkio subjektas dėjo pastangas (atliko konkrečius veiksmus) pažeidimo išvengti, ar žinojo (įrodoma konkrečiais dokumentais) arba turėjo žinoti apie galimas pasekmes ir pažeidimą ir pan., ypač atsižvelgiant į tai, kad šiuo metu kai kurie specialieji įstatymai tai numato kaip aplinkybes, kurioms esant atsakomybė nekyla), toks reguliavimas leistų nustatyti

[652] Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2009 m. birželio 8 d. nutarimas. *Valstybės žinios,* 69-2798.

vieningas kaltės vertinimo taisykles ir išvengti problematikos, nurodytos ANK aiškinamajame rašte. Todėl kaltės laipsnis galėtų būti nustatytas ir kaip papildomas kriterijus individualizuoti taikomą atsakomybę.

Atsakomybės be kaltės taikymas gali nulemti ir atvejus, kurie nėra suderinami su pagrindiniais konstituciniais principais (pavyzdžiui, teisingumo, teisinės valstybės). Kaip tokios situacijos pavyzdį galima nurodyti Konkurencijos tarybos nutarimą Nr. 2S-1/2014[653]. Analizuojamoje byloje Konkurencijos taryba pradėjo tyrimą dėl Lietuvos aludarių gildijos, jos narių ir kitų ūkio subjektų veiksmų, susijusių su Lietuvos aludarių Garbės kodekse įtvirtintais alaus gamybos ribojimais. Derinant ir priimant šį Garbės kodeksą, raštu buvo kreiptasi į Konkurencijos tarybą, prašant įvertinti, ar numatyti savanoriški įsipareigojimai dėl stipraus alaus negaminimo neprieštarauja nacionalinės ir ES konkurencijos teisės nuostatoms, kartu buvo pridėtas ir pats Garbės kodeksas. Konkurencijos taryba raštu nurodė, kad pastabų neturi. Taigi, Konkurencijos tarybai buvo užduotas klausimas dėl ūkio subjektų susitarimo laikymo pažeidimu, į kurį Konkurencijos taryba atsakė raštu ir konstatavo neradusi priežasčių, dėl kurių veiksmai būtų pripažinti pažeidimu. Tačiau galiausiai Konkurencijos taryba inicijavo alaus gamybos verslu užsiimančių ūkio subjektų patikrinimą dėl galimo kartelinio susitarimo ir rinkos ribojimo, pripažino, kad ūkio subjektai pažeidė Konkurencijos įstatymo 5 straipsnio 1 dalies ir Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 101 straipsnio 1 dalies nuostatas, tačiau jokių nuobaudų ūkio subjektams neskyrė. Konkurencijos taryba konstatavo, kad jos atsakymas, jog dėl Garbės kodekso pastabų neturi, galėjo būti pakankamu pagrindu manyti, kad Garbės kodekso nuostatos, įskaitant ir tam tikro stiprumo alaus gamybos ribojimą, yra suderinamos su Lietuvos Respublikos ir Europos Sąjungos konkurencijos teise. Šios aplinkybės galėjo suklaidinti ūkio subjektus dėl jų veiksmų atitikties konkurencijos teisės reikalavimams ir sukurti lūkesčius dėl jų veiksmų teisėtumo. Šias aplinkybes Konkurencijos taryba vertino kaip sudarančias pagrindą Lietuvos aludarių Garbės kodekso prisijungusiems ūkio subjektams netaikyti Konkurencijos įstatyme numatytų sankcijų – piniginės baudos[654]. Taigi, iš šio Konkurencijos tarybos nutarimo ir jo motyvacijos matyti, kad Konkurencijos taryba netiesiogiai vertino ūkio subjektų subjektyvų santykį su veika – kaltę.

Matyti, kad priežiūros institucijos vertina aplinkybes, susijusias su ūkio subjektų kalte, tačiau pateikta priežiūros institucijos motyvacija iš esmės atitinka kitose šio tyrimo dalyse analizuotą taisyklę, kad juridinio asmens kaltės turėtų būti siejama būtent su objektyviomis aplinkybėmis. Įvertinus šiuos argumentus darytina išvada, kad būtų nepagrįsta laikyti klaidingą konsultaciją atsakomybę lengvinančia aplinkybe. Jei dėl priežiūros institucijos veiksmų ūkio subjektas

[653] Lietuvos Respublikos Konkurencijos tarybos 2014 m. kovo 14 d. nutarimas Nr. 2S-1/2014.
[654] Šis nutarimas nebuvo skųstas administraciniams teismams.

galėjo pagrįstai manyti, kad jo veiksmai (neveikimas) nepažeidžia teisės aktų reikalavimų, tokios aplinkybės turėtų būti laikomos pagrindu konstatuoti, kad subjekto veiksmuose nėra kaltės. Jei priežiūros institucija savo veiksmais nesuteikė pagrindo objektyviai manyti, kad konkretūs veiksmai atitinka teisės aktų reikalavimus, tačiau ūkio subjektas rodė iniciatyvą ir stengėsi pažeidimų išvengti, tokio pobūdžio aplinkybės turėtų būti laikomos atsakomybę lengvinančiomis, o ne atsakomybę šalinančiomis.

Praktikoje susiklostė ir situacijų, kuriose ūkio subjektas baudžiamas vienos priežiūros institucijos, nes vykdė kitos priežiūros institucijos nurodymus. Tokiu atveju Lietuvos teisės praktikoje laikytina byla dėl ortopedijos techninių priemonių, kurioje Konkurencijos taryba nustatė, kad ortopedinių techninių priemonių gamintojai kartu su jų veiklą prižiūrinčia Valstybine ligonių kasa pažeidė Konkurencijos įstatymą ir sudarė draudžiamą kartelinį susitarimą. Konkurencijos taryba konstatavo, kad įmonės savo veiksmus derino ne tik asociacijų, bet ir Valstybinės ligonių kasos posėdžiuose, kadangi Valstybinė ligonių kasa, organizuodama ortopedinių techninių priemonių kompensavimo sistemą, sudarydavo įvairias darbo grupes, kuriose dalyvaudavo ortopedines technines priemones gaminančių subjektų atstovai, taip pat kviesdavo juos dalyvauti diskusijose įvairiais ortopedinių techninių priemonių kompensavimo klausimais. Taigi, nors Valstybinė ligonių kasa veikė kaip ortopedines technines priemones gaminančių subjektų priežiūros institucija tiesioginiais jų veiklos klausimais, Konkurencijos taryba tokius susitikimus įvertino kaip kartelinį ortopedines technines priemones gaminančių subjektų susitarimą, dėl kurio kalta pripažino ir Valstybinę ligonių kasą. Taigi, ortopedines technines priemones gaminantys subjektai buvo pripažinti sudarę draudžiamą susitarimą vienos priežiūros institucijos, nors veikė tiesiogiai su kito jų veiklą prižiūrinčio subjekto žinia ir vykdydami jų instrukcijas. Šios aplinkybės Konkurencijos tarybos buvo vertintos kaip galėjusios iš dalies nulemti ūkio subjekto pažeidimą, taigi, ir šiuo atveju netiesiogiai buvo vertinta ūkio subjekto kaltė, kadangi ūkio subjektai, gavę savo veiklą prižiūrinčio subjekto pritarimą dėl atliekamų veiksmų, turėjo pagrįstą pagrindą manyti, kad jų veiksmai yra teisėti[655].

Šiuo aspektu minėtina ir ydinga priežiūros institucijų praktika, kurioje, pavyzdžiui, priežiūros institucijos atsakomybę lengvinančia aplinkybe laikė teisinį neapibrėžtumą ir neaiškumą, kuris objektyviai lėmė netinkamą teisės aktų laikymąsi, nors tokios aplinkybės iš esmės reiškia, kad ūkio subjekto veiksmuose nebuvo kaltės[656].

Įvertinus tai, kas išdėstyta, darytina išvada, kad šiuo metu specialiųjų įstatymų reguliavimas nėra nuoseklus: kai kuriuose jų su kalte susijusios

[655] Lietuvos Respublikos Konkurencijos tarybos 2011 m. sausio 20 d. nutarimas Nr. 2S-2.
[656] Valstybinės kainų ir energetikos kontrolės komisijos 2015-09-11 nutarimas Nr. O3-502.

aplinkybės numatytos kaip būtinos įvertinti tiriant pažeidimą, minėtini ir nusižengimai, kurie suformuluoti kaip „tyčiniai“, t. y., jau savaime reikalaujant kaltės elemento. Tačiau ir tokiais atvejais specialiuosiuose įstatymuose nėra atskleistas kaltės turinys. Toks reguliavimas yra nepagrįstas: manytina, kad administracinė atsakomybė ūkio subjektams visais atvejais turėtų būti taikoma tik esant subjekto kaltei, o toks reguliavimas neiškreiptų esamos sistemos, nes jau dabar kai kurie specialieji įstatymai numato, kad turi būti vertinamos su kalte susijusios taisyklės. Susiejus ūkio subjektų kaltę su objektyviomis aplinkybėmis, neturėtų būti būtina susieti juridinio asmens kaltę su fizinio asmens kalte (panašiai kaip baudžiamosios atsakomybės atveju), juo labiau, kad ūkio subjektu gali būti ir fizinis asmuo. Nors specialiuosiuose įstatymuose paprastai nereglamentuojamas, o teismų praktikoje nuosekliai neaiškinamas ūkio subjektų kaltės turinys. Atsižvelgiant į baudžiamojoje atsakomybėje įprastą juridinio asmens kaltės turinį, darytina išvada, kad kaltės elementas turi būti analizuojamas plačiau, ne tik vertinant juridinio asmens vadovaujančių darbuotojų kaltę (ypač atsižvelgiant į analizuotus BK pakeitimus šiuo klausimu). Tokiais kriterijais galėtų būti kompleksas aplinkybių, susijusių su tuo, ar ūkio subjektas (jo darbuotojai) dėjo pastangas, kad pažeidimas nebūtų padarytas, ar ūkio subjektas turėjo pagrįstą lūkestį manyti, kad elgiasi tinkamai, pavyzdžiui, ar konsultavosi su priežiūros subjektu, ar buvo įspėtas dėl savo veiksmų netinkamumo ir pan. Tik tokiu būdu bus užtikrinta, kad, viena vertus, bus taikoma atsakomybė ir už tokius pažeidimus, kurie susideda iš atskirų veiksmų, kurie pavieniai, o ne vertinant visumoje, gali būti teisėti. Kita vertus, tai kartu užtikrintų ir teisingo nubaudimo principą bei sudarytų galimybes pačiam ūkio subjektui gintis, įrodant, kad ūkio subjektas kaip atsakomybėn traukiamas subjektas dėjo visas reikiamas protingas pastangas, kad pažeidimo būtų išvengta. Todėl manytina, kad šiuo atveju kaltė kaip psichinis pažeidimą padariusio asmens santykis su veika ir jos padariniais turi sieti patį ūkio subjektą. Tokia taisyklė atitiktų tiek teisės moksle pateiktus išaiškinimus dėl juridinio asmens kaltės, tiek ir atitiktų esminius atsakomybės taikymo principus.

2.2. Administracinę atsakomybę taikančių institucijų sistemos ypatumai

Vienas iš administracinės atsakomybės teisinio reguliavimo modelio bruožų – administracinę atsakomybę taikančių subjektų sistema, kurią sudaro ne tik teisminės institucijos, bet ir viešojo administravimo subjektai. Palyginimui, baudžiamoji atsakomybė yra taikytina tik teismų. Atsižvelgiant į tai, kad vienas iš administracinės atsakomybės tikslų yra nubausti pažeidimą padariusius asmenis, toliau vertintina, kaip esama administracinę atsakomybę taikančių subjektų sistema dera su Konstitucijoje numatyta maksima, kad teisingumą taiko tik teismai, ir ar tokiu būdu asmenims užtikrinama teisė į teisingą teismą. Taip pat

vertinama, ar Lietuvos įstatymų leidėjas pagrįstai ir tinkamai paskirstė, kurios bylos dėl administracinės atsakomybės taikymo yra perduodamos teismams, o kurios – viešojo administravimo subjektams.

Konstitucijos 109 straipsnyje įtvirtinta, kad teisingumą Lietuvos Respublikoje vykdo tik teismai. Konstitucinis Teismas, aiškindamas 109 straipsnio nuostatą, yra nurodęs, kad baudžiamojo proceso teisėje ji reiškia, jog asmuo gali būti pripažintas kaltu nusikaltimo padarymu bei nubaustas baudžiamojo pobūdžio priemone tik teismo ir tik įstatymo nustatyta tvarka, konstitucinė teisingumo vykdymo funkcija yra siejama su tuo, kad teismas nagrinėja bylą ir sprendžia, kaltas teisiamasis ar nekaltas, bei skiria jam bausmę arba asmenį išteisina[657], todėl būtent teismas, vykdydamas teisingumą, padeda valstybei užtikrinti asmens ir visuomenės saugumą[658]. Taigi, Konstitucinis Teismas, aiškindamas Konstitucijos 109 straipsnyje įtvirtintą teisingumo funkciją, ją visų pirma sieja su asmenų baudimu.

Lietuvos teisės moksle daroma išvada, kad būtų nepagrįsta teisingumo vykdymo funkciją formaliai ir išimtinai susieti su ją vykdančia institucija – teismu, priešingu atveju įstatymų leidėjas, turintis kompetenciją nustatyti teismų sistemą, kartu galėtų ir daryti įtaką tam, kas yra laikytina teisingumo vykdymu. Taigi, nors teismo kaip institucijos funkcija yra neatskiriamai susijusi su teisingumo vykdymo funkcija, tačiau teisingumo vykdymas reiškia ne tik teismo kaip institucijos siaurąja prasme veiklą[659].

EŽTT, aiškindamas EŽTK 6 straipsnyje įtvirtintą teisę į teisingą teismą ir sistemos, kurioje atsakomybė taiko ne teismai, suderinamumą su aptariama teise, formuoja praktiką, kad teisingumo vykdymo funkcija nėra siejama išimtinai su teismų veikla, o į teisingumo vykdymo funkcijos apimtį patenka ir tokie ne teismo vykdomo baudimo atvejai, kai asmuo gali prašyti teismo peržiūrėti nubaudimo teisėtumą[660].

Dabartinis teisinis reguliavimas sukuria dvejopą sistemą, pagal kurią atsakomybė specialiųjų įstatymų pagrindu yra taikoma tik viešojo administravimo subjektų, o ANK pagrindu – ir viešojo administravimo subjektų, ir teismų. ANK 610 straipsnyje apibrėžiamas administracinių nusižengimų bylų priskirtinumas jas padalijant į dvi kategorijas: vienas jų nagrinėja teismai, kitas nurodyta nagrinėti ne teismo tvarka (palyginimui, ATPK išskyrė 4 grupes subjektų, įgaliotų

[657] Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1999 m. vasario 5 d. nutarimas *Valstybės žinios*, 15-402. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2000 m. gegužės 8 d. nutarimas. *Valstybės žinios*, 39-1105.
[658] Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. sausio 16 d. nutarimas.
[659] BELIŪNIENĖ, L. et al. (2014). *Galimybės siaurinti teismo funkcijas.* P. 8, 9.
[660] *Ozturk prieš Vokietiją* [EŽTT], Nr. *8544/79,* [1984 m. vasario 21 d.]. ECLI:CE:ECHR:1984:0221JUD000854479.

taikyti administracinę atsakomybę)[661]. Toks bylų dėl administracinių teisės pažeidimų žinybingumas, išskiriant jas į nagrinėjamas teisme ir neteisminėse institucijose, administracinės teisės moksle (dar tuo metu galiojančio ATPK atžvilgiu) aiškintas valdymo sričių, kuriose galimi administraciniai teisės pažeidimai, įvairove, be to, laikoma, kad administracinių teisės pažeidimų bylos nėra tokios sudėtingos kaip baudžiamosios ar civilinės bylos ir nereikalauja sudėtingo tyrimo, o ir patys administraciniai teisės pažeidimai yra mažiau pavojingi nei baudžiamieji nusižengimai ar nusikaltimai[662]. ANK 615 straipsnyje nurodoma, kad administracinių nusižengimų bylas ne teismo tvarka nagrinėja ANK 589 straipsnyje nurodytos institucijos, kurių pareigūnai atliko administracinio nusižengimo tyrimą ir surašė administracinio nusižengimo protokolą. Administracinių nusižengimų bylos taip pat priskirtinos nagrinėti ir kitiems subjektams nei tiems, kurie tiria nusižengimus, tačiau tik ANK nurodytais atvejais. Taigi, ANK suformuluojamos dvi esminės taisyklės: pirma, administracinių nusižengimų bylos nagrinėjamos ir atsakomybė taikoma ne teismo tvarka tų subjektų, kurie tiria konkrečias bylas, antra, bylos dėl konkrečių ANK numatytų nusižengimų nagrinėjamos kitų subjektų, jei taip nurodyta pačiame kodekse.Taigi, nors ANK išskiriamos dvi subjektų grupės, atskiriant administracinius nusižengimus tiriančius ir administracinių nusižengimų protokolus surašančius subjektus nuo administracinę atsakomybę taikančių subjektų, tačiau vis vien tai yra viešojo administravimo subjektai, jei byla dėl konkretaus administracinio nusižengimo nėra priskiriama teismo ar kito subjekto kompetencijai. Taigi, administracinės atsakomybės taikymo funkcija yra suteikiama plačiam subjektų ratui[663]. Pažymėtina ir tai, kad analizuotam plačiam ratui subjektų įgalinimai taikyti administracinę atsakomybę suteikti tik siaurose

[661] Anksčiau galiojusio ATPK 216 straipsnyje numatytos keturios grupės subjektų, įgaliotų taikyti administracinę atsakomybę: 1) administracinės komisijos prie savivaldybių tarybų; 2) savivaldybių seniūnijų kaimo vietovėse seniūnai; 3) rajonų (miestų) apylinkių teismai (apylinkių teismų teisėjai); 4) policija, valstybinės inspekcijos ir kiti Lietuvos Respublikos įstatymų tam įgalioti organai (pareigūnai). Šiems subjektams priskiriami tirti ir nagrinėti pažeidimai buvo konkrečiai nurodyti pačiame ATPK. Konkrečią bylą nagrinėjantis subjektas buvo parenkamas remiantis kituose ATPK straipsniuose nustatyta subjektų kompetencija.

[662] PETKEVIČIUS, P. (2003). *Administracinių teisės pažeidimų bylų teisena*. P. 93-94.

[663] Beveik visas bylas, išskyrus dėl 5-ių ANK straipsnių, nagrinėja institucijos, kurių pareigūnai tyrė nusižengimą. Toks reguliavimas yra itin naujas ir buvo priimtas tik 2021-06-17 – iki tol teismams buvo pavesta atsakomybę taikyti už ganėtinai platų nusižengimų ratą. Pažymėtina, kad priešingai nei svarstytoje ANK projekto redakcijoje, ANK 615 straipsnyje kaip vienas iš ne teismo tvarka nagrinėjančių subjektų nebenustatytos administracinės komisijos prie savivaldybių tarybų. Pastabos ATPK ir ANK reguliavimui, jog viena iš institucijų, nagrinėjančių aptariamo pobūdžio bylas ne teismo tvarka, yra administracinės komisijos prie savivaldybių tarybų, nebuvo nurodytos nei teiktose išvadose, nei teiktuose pasiūlymuose, todėl iš esmės nėra aišku, dėl kokių priežasčių įstatymų leidėjas pakoregavo II projekto variantą ir į III projekto variantą nebeįtraukė šio subjekto.

srityse, t. y., kurias jie patys prižiūri ir su kuriomis susijusius nusižengimus tiria (analogiškai buvo nustatyta ir ATPK). Administracinės teisės mokslo darbuose aptariant šį reguliavimą sutinkama nuomonė, kad taip buvo pasirinkta dėl itin skirtingų teisinio reguliavimų sferų, kuriose būna padaromi administraciniai teisės pažeidimai. Kaip kitos galimos priežastys įvardijamas administracinių teisės pažeidimų užkardymo operatyvumas bei efektyvumas ir specialios žinios, kurias paprastai turi tam tikrose specializuotuose sferose dirbantys asmenys bei institucijos, o pačios bylos paprastai nereikalauja tokio sudėtingo tyrimo kaip civilinės ar baudžiamosios bylos[664]. Su tokia nuomone galima sutikti, atsižvelgiant į reguliavimo turinį ir į konkrečių institucijų įgaliojimus.

Specialieji įstatymai įtvirtina reguliavimą, pagal kurį administracinę atsakomybę taiko galimus pažeidimus tiriantys ir specialiųjų įstatymų įgyvendinimo priežiūros funkciją atliekantys viešojo administravimo subjektai[665]. Taigi, lyginant su baudimu pagal ANK, atsakomybės specialiųjų įstatymų pagrindu taikymo sistema yra gerokai paprastesnė: atsakomybę visais atvejais taiko konkrečiame sektoriuje veikianti ir konkretaus specialaus įstatymo priežiūrą atliekanti priežiūros institucija, tuo tarpu administraciniai teismai sprendžia ginčus dėl atsakomybės taikymo.

---

[664] PETKEVIČIUS, P. (1996). *Administracinė atsakomybė*. P. 92-93; PETKEVIČIUS, P. (2003). *Administracinių teisės pažeidimų bylų teisena*. P. 93, 94.

[665] Tokiais subjektais specialieji įstatymai numato, pavyzdžiui, šias institucijas: Konkurencijos taryba – už Konkurencijos įstatymo, Reklamos įstatymo, Nesąžiningos komercinės veiklos draudimo vartotojams įstatymo, Mažmeninės prekybos įmonių nesąžiningų veiksmų draudimo įstatymo pažeidimus, Valstybinė vartotojų teisių apsaugos inspekcija – Nesąžiningos komercinės veiklos draudimo vartotojams įstatymo, Produktų saugos įstatymo pažeidimus, Lietuvos bankas – už Draudimo įstatymo, Bankų įstatymo, Vartojimo kredito įstatymo, Vertybinių popierių įstatymo, Finansinių priemonių rinkų įstatymo, Kolektyvinio investavimo subjektų įstatymo, Profesinių pensijų kaupimo įstatymo, Papildomo savanoriško pensijų kaupimo įstatymo pažeidimus, Valstybinė maisto ir veterinarijos tarnyba – už Reklamos įstatymo, Alkoholio kontrolės įstatymo pažeidimus, Valstybinė ne maisto produktų inspekcija – už Tabako kontrolės įstatymo pažeidimus, regionų aplinkos apsaugos departamentų aplinkos apsaugos valstybinė kontrolė – už Klimato kaitos valdymo finansinių instrumentų įstatymo, Narkotikų, tabako ir alkoholio kontrolės departamentas – už Alkoholio kontrolės įstatymo, Tabako kontrolės įstatymo pažeidimus, Valstybinė mokesčių inspekcija – už Mokesčių administravimo pagrindų įstatymo, Alkoholio kontrolės įstatymo, Tabako kontrolės įstatymo pažeidimus, institucija, Lietuvos Respublikos Vyriausybės įgaliota išduoti žemės ūkio kilmės etilo alkoholio importo licencijas – už Alkoholio kontrolės įstatymo pažeidimus, savivaldybių institucijos – už Alkoholio kontrolės įstatymo pažeidimus, policija – už Alkoholio kontrolės įstatymo, Tabako kontrolės įstatymo pažeidimus, muitinė – už Tabako kontrolės įstatymo pažeidimus, Valstybinės atominės energetikos saugos inspekcija – už Branduolinės saugos įstatymo pažeidimus, Valstybės sienos apsaugos tarnyba – už Transporto veiklos pagrindų įstatymo pažeidimus, Valstybinė vartotojų teisių apsaugos tarnyba – už Vartotojų teisių apsaugos įstatymo pažeidimus, Ryšių reguliavimo tarnyba – už Elektroninių ryšių įstatymo, Pašto įstatymo pažeidimus, Valstybinė energetikos reguliavimo taryba – už Energetikos įstatymo pažeidimus.

Kai kurie teisės mokslininkai[666] būtent administracinės atsakomybės taikymą neteisminėse institucijose išskiria kaip esminį aptariamus teisinius santykius identifikuojantį požymį, nurodant kad esminiais „administracinę sankciją identifikuojančiais elementais laikomi jos prievartinis tikslas ir turinys, administracinio teisės pažeidimo, besiskiriančio nuo nusikalstamos veikos, buvimas bei specialus už šį pažeidimą sankciją taikantis subjektas – kvaziteisminė institucija“, „vienas iš esminių reikšmingiausių ir administracinę sankciją determinuojančių bruožų pripažįstamas ją taikantis subjektas – neteisminė (kvaziteisminė) institucija“[667]. Aptariamame teisės mokslo darbe šiuo metu galiojantis reguliavimas siejamas su istoriškai vykdytu depenalizacijos procesu, iš esmės nulėmusiu administracinės atsakomybės kaip savarankiškų teisinių santykių susiformavimą. Tačiau kartu nurodoma, kad Lietuvos teisėje nėra objektyvių kriterijų, pagrindžiančių teismų kaip administracinę atsakomybę vykdančių subjektų nustatymo poreikio. Tokia išvada grindžiama ir aplinkybe, kad teismas kaip administracinę atsakomybę taikantis subjektas nėra numatytas kaip atsakomybę taikantis subjektas specialiųjų įstatymų pagrindu. Kritikuojama ir teismui priskirtinos nagrinėti atitinkamų teisės pažeidimų bylos, nurodoma, kad nėra aiškaus kriterijaus, kurio pagrindu įstatymų leidėjas pasirinko, kurias bylas skirti nagrinėti teismams, o kurias – ikiteisminėms institucijoms[668].Teisės moksle buvo pateikta ir nuomonė, kad administracinės atsakomybės taikymo perdavimas viešojo administravimo subjektams vertintinas kaip prieštaraujantis Lietuvos Respublikos Konstitucijos 109 straipsnio 1 daliai, nustatančiai, kad teisingumą vykdo tik teismai. Taip pat keltas atitikties EŽTK 6 straipsnio nuostatai, garantuojančiai kiekvienam asmeniui, kad jo byla būtų teisingai išnagrinėta pagal įstatymą įkurto nepriklausomo ir nešališko teismo,[669] klausimas.

Šiuo aspektu visų pirma keltinas klausimas, ar atsakomybės pagal ANK ir specialiuosius įstatymus taikymas yra teisingumo vykdymas. Teisės moksle aptariant teisingumo vykdymo funkciją nurodoma, kad teisingumo vykdymas yra išimtinė teismo funkcija. Teisingumo vykdymo teisme ypatumais įvardijama tai,

---

[666] URBONAS, D. (2007). *Kvaziteisminių institucijų jurisdikcinė veikla*. P. 39-44.

[667] Diskutuotina, kad aptariamo mokslo darbo autorius būtent kvaziteisminį atsakomybę taikančių subjektų pobūdį išskiria kaip esminį administracinių sankcijų teisinius santykius (administracinę atsakomybę) identifikuojantį elementą. Toks teiginys kelia abejonių dėl to, kad administracinę atsakomybę ir administracines nuobaudas (autoriaus vadinamas administracinėmis sankcijomis) pavesta taikyti ne tik neteisminėms institucijoms, tačiau ir teismams (aptariamo mokslinio darbo rengimo metu), tokių bylų skaičius kasmet yra itin didelis. Todėl vertintina, ar kvaziteisminė (neteisminė) administracinę atsakomybę taikančių subjektų prigimtis pagrįstai išskirta kaip esminis administracinę atsakomybę identifikuojantis bruožas. Visgi, pagal šiuo metu galiojantį reguliavimą tokia išvada kelia vis mažiau abejonių.

[668] URBONAS, D. (2007). *Kvaziteisminių institucijų jurisdikcinė veikla*. P. 39-44.

[669] PAUŽAITĖ-KULVINSKIENĖ, J. (2005). *Administracinė justicija: teorija ir praktika*. Vilnius: Justitia. P. 97.

kad teismas sprendžia teisinius konfliktus, nagrinėdamas konkrečias bylas, atlieka asmens teisių ir laisvių užtikrinimo bei apsaugos funkciją, spręsdamas ginčus remiasi teise, teisingumą pagal teisę gali užtikrinti ir įvykdyti tik nepriklausomas teismas, laikomas nešališko ginčo arbitru, teisiniai ginčai teisme sprendžiami laikantis procesiniuose įstatymuose nustatytos tvarkos, o teismo priimti sprendimai yra privalomi. Vykdant pirmąją funkciją teismas nustato šalių teises ir pareigas bei siekia kuo greičiau atkurti taiką tarp ginčo šalių[670]. Visgi, šiame tyrime jau buvo pristatyta, kad vienas iš administracinės atsakomybės tikslų – asmens baudimas, suprantamas kaip atliekantis ir apsauginę funkciją bei taikomas kaip valstybės atsakas į ydingą ir nepageidautiną visuomenėje veiką. Šis tikslas, nors ir antrinis, bet sutampa su baudžiamosios atsakomybės tikslu, todėl jau vien dėl administracine atsakomybe siekiamų tikslų nebūtų pagrįsta nelaikyti administracinės atsakomybės teisingumo vykdymu. Be to, tyrime taip pat buvo išsamiai pristatytas administracinės atsakomybės gimininguma su baudžiamąja atsakomybe. Kita vertus, šis klausimas – ar administracine atsakomybe vykdomas teisingumas – apskritai nekyla atvejais, kai atsakomybę taiko teismas, pavyzdžiui, ANK numatytais atvejais. Todėl būtų ydinga ir perdėtai formalu analogišką teisinį santykį, vykdomą teismo, priskirti teisingumo vykdymui, tačiau vykdomą viešojo administravimo subjekto – ne. Taigi, toliau analizuotina, ar suderinama su Konstitucijos 109 straipsnio ir EŽTK 6 straipsnio nuostatomis tai, kad taikant atsakomybę pagal specialiuosius įstatymus ir pagal dalį ANK nuostatų, teisingumą vykdo ne teismas, o viešojo administravimo subjektas (ypač atvejais, kai nutarimas nėra apskundžiamas).

Nuomonei, kad administracinės atsakomybės taikymo funkcijos perdavimas viešojo administravimo subjektams prieštarauja Konstitucijos 109 straipsniui, oponuojantys teisės mokslininkai, pavyzdžiui, S. Šedbaras, nurodo, kad nors teoriškai ir būtų įmanoma priskirti bylas dėl administracinės atsakomybės taikymo tik teismams, tačiau toks modelis būtų neįmanomas ženkliai nepadidinus apylinkių teismų teisėjų skaičiaus. Be to, bylų nagrinėjimas teisme dėl teismų darbo krūvio savaime reikštų ir ilgesnius bylų nagrinėjimo terminus[671]. Panašios nuomonės laikosi ir A. Andruškevičius, atkreipdamas dėmesį į tai, kad abejonių kelia minties perduoti visas administracinių teisės pažeidimų bylas teismams pragmatiškumas visų pirma dėl to, kad administracinė atsakomybė gali būti taikoma ir už veikas, kurių pagal jų „pobūdį ir pavojingumą visuomenei tikrai nebūtina nagrinėti teisme“[672].

Konstitucinis Teismas, aiškindamas Konstitucijos 109 straipsnio 1 dalies nuostatą, išaiškino, kad aptariama norma kaip vertybę įtvirtina ne teismo procesą,

[670] BELIŪNIENĖ, L. et al. (2014). *Galimybės siaurinti teismo funkcijas.* P. 8-18.
[671] ŠEDBARAS, S. (2005). *Administracinė atsakomybė*. P. 269
[672] ANDRUŠKEVIČIUS, A. (2008). *Administracinė teisė. Bendrieji teorijos klausimai*. P. 28, 29.

bet teisingo sprendimo priėmimą: „konstitucinė vertybė yra ne pats sprendimo priėmimas teisme, bet būtent teismo teisingo sprendimo priėmimas“[673]. Taigi, Konstitucinis Teismas pabrėžia, kad Konstitucijos 109 straipsnio norma, visų pirma, reiškia tikslą, kad priimti teismo sprendimai savo esme nebūtų neteisingi, o ne tik formaliai tinkami. EŽTT praktikoje taip pat nurodoma, kad skirti nuobaudas už administracinius pažeidimus gali ne tik teismas, tačiau kartu nustatoma ir sąlyga, kad tokiu atveju asmenims turi būti sudaryta galimybė tokį nutarimą apskųsti ir patikrinti jo teisėtumą teisme[674]. Pažymėtina, kad galiojančiu reguliavimu nėra eliminuojama galimybė asmenims dėl institucijos ar pareigūno priimto nutarimo byloje kreiptis į teismą. Asmenys, nesutinkantys su priimtu nutarimu, gali jį apskųsti pirmos instancijos teismui, o pirmos instancijos teismo procesiniai sprendimai gali būti skundžiami apeliacinės instancijos teismui. Tokiems skundams nėra nustatyta atrankos procedūra, o žyminis mokestis taikomas tik taikant atsakomybę pagal specialiuosius įstatymus, tačiau yra santykinai mažas (atitinkamai 30 arba 15 eurų) todėl kreipimosi į teismą dėl nutarimo patikros galimybė yra praktiškai neribojama nei taikant atsakomybę pagal ANK, nei pagal specialiuosius įstatymus.

Taigi, atsižvelgiant į EŽTT ir Konstitucinio Teismo doktriną, teisingumo vykdymas administracinės atsakomybės taikymo srityje gali būti vykdomas ir kitų institucijų, pavyzdžiui, viešojo administravimo institucijų, jei laikomasi Konstitucinio Teismo ir EŽTT suformuluotų sąlygų. Teisės moksle vertinama, kad ir šių institucijų veiklai yra būdinga didelė dalis pirmiau minėtų teisingumo vykdymo teismuose požymių, kas pagrindžia neteisminių institucijų ir teismo veiklos nagrinėjant bylas dėl administracinės atsakomybės tapatumą funkciniu aspektu. Išskiriama, kad teismo ir administracinių institucijų vykdoma teisingumo funkcija iš esmės yra atribojama kokybiniu požiūriu: teismo vykdoma teisingumo funkcija paprastai yra atliekama pagal tam tikrą numatomą ar prognozuojamą schemą, o tiriama asmens veika yra aktyviai inkriminuojama ir ginčijama, teisės aktas ir su juo susiję teisės principai yra taikomi kūrybingai, argumentuotai ir kuo labiau suprantamai visuomenei, o bylos teisinis padarinys yra skelbiamas valstybės vardu, todėl teisingumo vykdymo nepakanka suprasti kaip teisės normų taikymo konkrečiu atveju. Kita vertus, kartu konstatuojama ir tai, kad kiti teisingumo vykdymo funkciją identifikuojantys požymiai neatskleidžia kitų esminių teismo ir kitų institucijų, taikančių administracinę atsakomybę, skirtumų[675].

---

[673] Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. rugsėjo 21 d. nutarimas. *Valstybės žinios,* 102-3957.

[674] *Ozturk prieš Vokietiją* [EŽTT], Nr. *8544/79,* [1984 m. vasario 21 d.]. ECLI:CE:ECHR:1984:0221JUD000854479.

[675] BELIŪNIENĖ, L. et al. (2014). *Galimybės siaurinti teismo funkcijas.* P. 19-21.

Vadovaujantis šiais argumentais, gali būti daroma išvada, kad aptariamas reguliavimas nepažeidžia nei EŽTK 6 straipsnyje garantuojamos teisės į teisingą teismą, nei Konstitucijos 109 straipsnyje įtvirtintos taisyklės, kad teisingumą vykdo tik teismai. Pastaruoju aspektu, siekiant išvengti bet kokių abejonių dėl reguliavimo atitikties Konstitucijos 109 straipsnio nuostatoms, galėtų būti svarstomas visų bylų dėl administracinės atsakomybės taikymo perdavimas nagrinėti tik teismams arba teismų kompetencijos išplėtimas, numatant daugiau teisminio administracinių nusižengimų bylų nagrinėjimo atvejų, kaip tai siūlo kai kurie teisės mokslininkai[676], jau vien todėl, kad juose dirba kvalifikuoti teisininkai. Pažymėtina, kad panaši mintis buvo iškelta dar 1997 m. Teisinės sistemos reformos metmenų (nauja redakcija) projekte, kuriame buvo pristatomas toks administracinės atsakomybės taikymo modelis, kuriuo siūloma administracinių teisės pažeidimų bylų nagrinėjimą perduoti teismams[677], tačiau vėlesnėse projekto versijose bei Seimo nutarimo patvirtintuose metmenyse šio modelio buvo atsisakyta[678]. Vertintina, kad nurodomas variantas būtų įmanomas tik ateities perspektyvoje, jei teismai būtų aprūpinti pakankamais finansiniais ir techniniais ištekliais bei žmogiškaisiais resursais – priešingu atveju, būtų sudėtinga užtikrinti teisingo proceso principo laikymąsi. Dėl to manytina, kad ANK (kaip ir anksčiau ATPK) nustatytas reguliavimas yra tinkamas ir atsižvelgiant į Konstitucijos 109 straipsnio nuostatas bei jas aiškinančią Konstitucinio Teismo praktiką, ir atsižvelgiant į dabarties situaciją bei kai kurių pažeidimų santykinai nedidelį pavojingumą visuomenei. Kita vertus, teisės moksle[679] yra ir priešingas siūlymas visas bylas dėl administracinio baudimo perduoti nagrinėti neteisminėms institucijoms. Tokio reguliavimo pranašumais įvardijama tai, kad teisminėms procedūroms trūksta lankstumo, jos pasižymi formalumu, teismo procesas, nors vyksta nuosekliai, tačiau kartu vyksta ir ilgai, o ikiteisminių institucijų procedūros paprastai yra lankstesnės. Taip pat nurodoma, kad teismo procesas teisme paprastai padeda atkurti teisinę, tačiau ne socialinę taiką, o sprendžiant dėl administracinės atsakomybės taikymo yra daugiau galimybių pasiekti, kad priimtas sprendimas nebūtų skundžiamas teismui. Be to, kai kurios iš administracinės atsakomybės taikymo bylų savo pobūdžiu dažnai reikalauja konkrečios siauresnės srities specialiųjų žinių, todėl

[676] PAUŽAITĖ-KULVINSKIENĖ, J. (2005). *Administracinė justicija: teorija ir praktika*. P. 97. ŽILINSKAS, D. (2000). Ar lipsime į medį iš viršaus? P. 36.
[677] 1997 m. *Teisinės sistemos reformos metmenų (nauja redakcija) projektas* [interaktyvus]. Prieiga per internetą: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=47936 [žiūrėta 2015 m. balandžio 15 d.].
[678] Lietuvos Respublikos Seimo nutarimas 1998 m. birželio 26 d. „Dėl teisinės sistemos reformos metmenų (nauja rekomendacija) ir jų įgyvendinimo“ Nr. VIII-810, *Valstybės žinios,* 61-1736.
[679] BELIŪNIENĖ, L. et al. (2014). *Galimybės siaurinti teismo funkcijas.* P. 22-23.

bylų nagrinėjimas, tikėtina, būtų greitesnis ir efektyvesnis būtent neteisminėse institucijose. Galiausiai, ginčų dėl administracinės atsakomybės nagrinėjimas ne teismo, o ikiteisminėse institucijose reikalauja mažiau valstybės finansinių kaštų. Nepaisant šių pranašumų, kartu tie patys autoriai nurodo, kad negalima paneigti, jog egzistuoja ir tokių atvejų, kuomet dėl ginče ginamų vertybių svarbos ar kitų aplinkybių tikslingiau ginčą spręsti būtent teisme. Tokiais atvejais įvardijamos bylos, susijusios su konstitucinių fizinio asmens teisių apribojimu arba kitokiomis reikšmingomis pasekmėmis asmenims, taip pat bylos, kurių rezultatas gali turėti pasekmių visai visuomenei ir kurios susijusios su visuomenei ypatingai svarbiais teisiniais gėriais bei viešojo intereso apsauga. Kartu autoriai išskiria ir neteisminių institucijų bylų nagrinėjimo galimus trūkumus, pavyzdžiui, kad ikiteisminių institucijų lankstumas gali lemti priimamų sprendimų nenuoseklumą, kai kurios iš ikiteisminių institucijų nemotyvuoja arba nepakankamai motyvuoja savo nutarimus, todėl tokius nutarimus tikrinantiems teismams gali kilti papildomų neaiškumų. Be to, ikiteisminių institucijų priimami nutarimai nėra tokie vieši kaip teismų, ginčus jose nagrinėja ne tik teisininkai, bet ir asmenys, neturintys teisinio išsilavinimo, todėl neatmetamas galimas netinkamas teisės normų taikymas, be to, ikiteisminės institucijos, paprastai būdamos priežiūros institucijomis siaurame teisinių santykių rate, gali „prarasti bendrą perspektyvą“[680], t. y., vertinti nagrinėjamą klausimą pernelyg siaurai.

Be abejo, neatmestina, jog institucijoje, kurios pareigūnas surašė protokolą, sprendžiant sankcijos skyrimo klausimą, nustatytos nusižengimo aplinkybės bus vertinamos taip pat kaip ir tiriant nusižengimą. Tokia galimybė susijusi su tuo, kad konkrečioje reguliavimo sferoje paprastai yra susiformavę standartai ar vidinės rekomendacijos, kuriais remiamasi vertinant konkrečias veikos aplinkybes. Be to, neatmestina, kad nagrinėjant administracinio teisės pažeidimo bylą galimas ir vadinamasis „profesinis solidarumas“, dėl kurio tos pačios institucijos ar įstaigos pareigūnai gali būti nelinkę kvestionuoti kolegų nustatytų aplinkybių ir gali vertinti jas tik formaliai, t. y., taip pat, kaip nurodyta protokole. Teisės moksle nurodoma ir tai, kad egzistuoja įsitikinimas, jog neteisminės institucijos yra mažiau nešališkos ir mažiau atsparios korupcijai nei teismai[681]. Dėl šių priežasčių laikytina, kad nešališkas ir visapusiškas bylos vertinimas gali būti ne visuomet užtikrintas. Pažymėtina, kad nors pagal šiuo metu galiojantį reguliavimą administracinėn atsakomybėn traukiami asmenys neretai skunduose teismui nurodo pareigūno (organo), tyrusio administracinio teisės pažeidimo bylą ir (ar) taikiusio administracinę atsakomybę subjektyvumą ar netinkamą aplinkybių vertinimą, tačiau daugumoje bylų teismai nenustato objektyvaus aplinkybių vertinimo pažeidimų. Priešingai, teisė aplinkybes vertinti pagal savo vidinį įsitikinimą (tačiau ne iš anksto suformuotą nuomonę) paprastai teismų

[680] Ibidem, p. 22-23.
[681] Ibidem, p. 32-52.

praktikoje būdavo grindžiama ATPK 257 straipsnio nuostatomis. Todėl manytina, kad ir ANK 566 straipsnio 4 dalimi įtvirtinta norma turės tokią pačią įtaką administracinės atsakomybės taikymui kaip ir ATPK 257 straipsnis. Pažymėtina, kad 2011 m.[682] teismams buvo pateiktas 2 471 skundas dėl institucijų (pareigūnų) priimtų nutarimų nagrinėjimo (viso teismuose nagrinėtos 76 919 bylos)[683]. Taigi, atsižvelgiant į tai, kad tik maža dalis institucijų ar pareigūnų priimtų nutarimų yra skundžiama, manytina, kad asmenys dažniausiai sutinka su nutarimą priėmusio subjekto vertinimu ir yra užtikrinamas pakankamai objektyvus bylos išnagrinėjimas. Todėl ir ANK numatytas analogiškas saugiklis taip pat turėtų užtikrinti asmenims teisę į nešališką procesą.

Pažymėtina, kad teisės moksle administracinės atsakomybės bylų nagrinėjimo perdavimas viešojo administravimo subjektams kritikuojamas tuo aspektu, kad priežiūros institucijų darbuotojai gali taikyti teisinį reguliavimą ūkio subjektams priimtinu būdu. Tokia galimybė aiškintina tuo, kad priežiūros institucijų darbuotojai išmano veiklą konkrečiame reguliuojamame sektoriuje, todėl gali būti perviliojami ir įdarbinami ūkio subjektų, kurių veiklą reguliavo. Be to, nurodoma, kad priežiūros institucijų vykdomos veiklos nuoseklumui įtaką gali daryti ir po rinkimų pasikeitusi vadovybė, taip pat su priežiūros finansavimu susiję veiksniai[684].Nors šie aukščiau nurodyti aspektai yra veikiau praktinio-techninio, o ne teorinio pobūdžio, tačiau jie neišvengiamai daro įtaką tam, ar valstybė nustatytu reguliavimu gali užtikrinti teisingo proceso laikymąsi. Pavyzdžiui, jei perdavus visų administracinės atsakomybės bylų nagrinėjimą teismams taip išaugtų teismų krūvis, kad nukentėtų ne tik bylų nagrinėjimo ir atsakomybės taikymo operatyvumas, bet ir tinkamas bylos išnagrinėjimas, toks procesas iš esmės nebegali būti laikomas teisingu. Kita vertus, jei bylą nagrinėjant viešojo administravimo subjektui nėra užtikrinama sistema, kuri padeda išvengti šališkumo, toks procesas taip pat nėra tinkamas. Pastaruoju atveju įstatymų leidėjas pasirinko sudaryti galimybes tikrinti priimto nutarimo dėl administracinės atsakomybės tinkamumą dviejų instancijų teisme. Todėl vertinant administracinės atsakomybės taikymo subjektų sistemą kaip visumą, įskaitant ir teisminę nutarimų patikrą, darytina išvada, kad esama sistema yra suderinama su Konstitucijos 109 straipsnio ir EŽTK 6 straipsnio reikalavimais.

---

[682] Statistika šiuo aspektu nuosekliai nėra kaupiama, todėl pateikiami tik 2011 m. duomenys, kadangi tik jie buvo surinkti ir paviešinti.

[683] Lietuvos Respublikos Teisingumo ministerija. *Teisinio reguliavimo stebėsenos pažyma* [interaktyvus]. Prieiga per internetą: http://www.tm.lt/dok/Stebesena%202012%2011%2019.PDF [žiūrėta 2014 m. gegužės 6 d.].

[684] SZOTT MOOHR, G. (2009). The balance among corporate criminal liability, private civil suits, and regulatory enforcement. *American Criminal Law Review*, 46, 1459-1479. P. 1476-1478.

Dėl šių priežasčių teigtina, kad administracinės atsakomybės taikymo perdavimas viešojo administravimo institucijoms ne tik nepažeidžia Konstitucijos 109 straipsnio nuostatų, bet ir atitinka kitus esminius teisinius principus, o taip pat EŽTK 6 straipsniu garantuojamą teisę į teisingą teismą.

Nustačius, kad esamas teisinis reguliavimas, pagal kurį administracinę atsakomybę pagal specialiuosius įstatymus visais atvejais taiko viešojo administravimo subjektai, o pagal ANK teismams pavesta administracinę atsakomybę taikyti tik ANK 614 straipsnio 1 dalyje numatytais atvejais, neprieštarauja Konstitucijos 109 straipsnio nuostatoms, keltinas klausimas dėl tokio reguliavimo nuoseklumo ir pagrįstumo.

Aukščiau įvertintos aplinkybės paaiškina įstatymų leidėjo sprendimą kuo daugiau bylų dėl administracinės atsakomybės taikymo perduoti nagrinėti viešojo administravimo subjektams. Tą pagrindžia ir naujausi ANK 614 straipsnio 1 dalies pakeitimai, priimti 2021-06-17[685], kuriais didžioji dalis administracinių nusižengimų bylų buvo perduotos nagrinėti būtent subjektams, kurie ir tiria pažeidimus. Pagal šiuo metu galiojančią ANK 614 straipsnio redakciją, teismams pavesta nagrinėti tik bylas dėl ANK 119, 119[1], 120, 204, 547 straipsniuose numatytų administracinių nusižengimų. Apibendrinant, šie pažeidimai išsiskiria tuo, kad dėl jų nėra surašomi protokolai, bylos dėl jų pradedamos gavus pareiškimą, o be to, didžioji jų dalis susijusi su akcininkų ar kreditorių teisių pažeidimais, padaromais bendrovių veikloje, ir šių aspektų kontrolė nėra pavesta priežiūros institucijoms. Iki 2021-06-17 ANK buvo numatęs ženkliai daugiau atvejų, kai atsakomybė buvo nagrinėjama būtent teismuose. Ankstesnės ANK redakcijos ANK 614 straipsnio 1 dalies 2 punkte numatytas atvejis, kad teismai nagrinėja bylas dėl administracinės atsakomybės taikymo, kai pažeidimai buvo padaryti tos pačios institucijos, kuri surašė administracinio nusižengimo protokolą, pareigūnų, yra būtinas siekiant išvengti prielaidų dėl atsakomybę taikiusios institucijos šališkumo. ANK 614 straipsnio 1 dalies 3 punkte buvo numatyti tie pažeidimai, kurie ir pagal dabar galiojančią redakciją yra pavesti nagrinėti teismams. Tačiau didžiausias abejones kėlė ANK 614 straipsnio 1 dalies 1 ir 4 punktuose numatyti atvejai.

ANK 614 straipsnio 1 dalies 4 punktas numatė, kad teismas nagrinėja bylas, „kuriose administracinėn atsakomybėn traukiamas asmuo arba nukentėjusysis yra nepilnametis“. Nepaisant to, kokį pažeidimą padarė nepilnametis (kuris atitinka administracinės atsakomybės subjektiškumo kriterijų), visos bylos dėl atsakomybės jam taikymo turėjo būti nagrinėjamos teismo, o ne viešojo administravimo subjektų. Taigi, net ir tais atvejais, kai nepilnametis buvo traukiamas atsakomybėn dėl, pavyzdžiui, važiavimo keleiviniu transportu be

[685] Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodekso 12, 29, 33, 43, 89, 110, 112, 573, 607, 608, 609, 610, 611, 613, 614, 627, 631, 632, 635, 640, 642, 661, 673 straipsnių ir priedo pakeitimo įstatymas (2021). TAR, 14572.

bilieto (ANK 446 straipsnis), visais atvejais tokių bylų nagrinėjamas buvo perduotas teismams. Toks sprendimas įstatymo leidėjo nebuvo plačiau aiškinamas ANK projekto aiškinamajame rašte. Atvejai, kuomet nepilnametis yra nuo administracinio nusižengimo nukentėjęs asmuo, pasižymi didesniu pavojingumu, todėl ANK 614 straipsnio 4 dalies taisyklė šiuo aspektu galėjo būti aiškintina siekiu apsaugoti nukentėjusio nepilnamečio interesus, o taip pat užtikrinti tinkamą reagavimą į pavojingesnį visuomenei pažeidimą. Tos pačios priežastys nėra taikytinos atvejams, kuomet administracinėn atsakomybėn traukiamas asmuo buvo nepilnametis. Visgi, manytina, kad ANK 614 straipsnio 1 dalies 4 punktu įstatymų leidėjas siekė, kad būtų įgyvendinta ANK 42 straipsnyje nustatyta nepilnamečių administracinės atsakomybės paskirtis (užtikrinti, kad administracinė atsakomybė atitiktų nepilnamečio amžių ir socialinę brandą (1 punktas), padėti nepilnamečiui pakeisti gyvenimo būdą (2 punktas) ir sulaikyti nepilnametį nuo naujų administracinių nusižengimų ar nusikalstamų veikų padarymo (3 punktas)[686]).Šiuo atveju svarbu, kad buvo kalbama apie asmens, kurio amžius nuo 16 m. iki 18 m., administracinę atsakomybę, kuri gali būti taikoma ir už santykinai mažai pavojingus pažeidimus, už kuriuos taikoma nedidelė piniginė bauda. Todėl manytina, kad 1 ir 2 punktuose įtvirtinti tikslai dažnu atveju galėjo būti pasiekti ir bylas dėl administracinės atsakomybės taikymo nagrinėjant viešojo administravimo subjektams. Tačiau šios pastabos buvo aktualios tik mažiau pavojingų pažeidimų atvejais, taip pat atvejais, kai pažeidimai padaryti dėl neatsargumo.

Atsižvelgiant į tai, ANK 614 straipsnio 4 dalies reguliavimas buvo vertintinas kaip perteklinis ir ne visais atvejais būtinas ANK 42 straipsnio tikslams pasiekti, kadangi perdavimas teismams nagrinėti tik tas bylas dėl administracinės atsakomybės taikymo, kuriose nepilnametis yra nukentėjusysis arba administracinėn atsakomybėn traukiamas asmuo dėl pavojingų arba tyčia padarytų pažeidimų, sumažėtų bendrosios kompetencijos teismų krūvis.

ANK 614 straipsnio 1 dalies 1 punkte buvo numatyta taisyklė, kad bylas dėl administracinės atsakomybės taikymo nagrinėja teismai, kai ANK už tokį nusižengimą numato galimą maksimalią baudą, viršijančią 1 500 eurų, arba gali būti skiriamas turto, kuriam privaloma teisinė registracija, konfiskavimas. Toks įstatymų leidėjo sprendimas taip pat nebuvo motyvuojamas aiškinamajame rašte. Manytina, kad analizuojamas teisinis reguliavimas galėjo būti siejamas su galimos atsakomybės reikšmingumu atsakomybėn traukiamam asmeniui ir administracinio nusižengimo pavojingumu. Šiuo aspektu svarbu, kad pagal specialiuosius įstatymus, pagal kuriuos kylančią administracinę atsakomybę visais atvejais taiko viešojo administravimo subjektai, taikytina atsakomybė gali siekti itin dideles sumas (pavyzdžiui, Pinigų plovimo ir teroristų finansavimo

[686] Šie tikslai yra beveik identiški BK 80 straipsnio 1, 2 ir 4 punktuose įtvirtintai nepilnamečių baudžiamosios atsakomybės ypatumų paskirčiai.

prevencijos įstatymo 39 straipsnio 2 dalis numato, kad finansų įstaigos dalyviui ar valdymo organo nariui (fiziniam asmeniui) gali būti taikoma bauda nuo 2 000 eurų iki 5 100 000 eurų[687]. Taigi, nurodomo pavyzdžio atveju minimali bauda viršija ANK 614 straipsnio 1 dalies 1 punkte nustatytą sumą. Nepaisant to, pagal visus specialiuosius įstatymus bylas dėl administracinės atsakomybės taiko viešojo administravimo subjektai. Nors analizuojamas reguliavimas neprieštarauja nei Konstitucijos 109 straipsnio, nei kitų teisės aktų nuostatoms, tačiau toks įstatymų leidėjo sprendimas buvo vertintinas kaip nenuoseklus ir ydingas. Jei įstatymų leidėjo nuomone viešojo administravimo subjektai yra tinkamai aprūpinti techniniais ir žmogiškaisiais resursais, kad galėtų taikyti itin ženklią atsakomybę ir fiziniams, ir juridiniams asmenims (ūkio subjektams, ūkio subjektų dalyviams, valdymo organų nariams) pagal specialiuosius įstatymus, tokiu atveju administracinės atsakomybės bylų perdavimas pagal anksčiau galiojusį ANK 614 straipsnio 1 dalies 1 punktą buvo perteklinis ir be pagrindo apsunkinantis teismų darbą. Manytina, kad įstatymų leidėjui perdavus ir šios kategorijos bylas viešojo administravimo subjektams nebūtų pažeidžiamos nei Konstitucijos 109 straipsnio, nei kitų teisės aktų nuostatos[688].

Būtent tokius pakeitimus ir atliko įstatymų leidėjas 2021-06-17 ir nustatė, kad bylos dėl didžiosios dalies administracinių nusižengimų, išskyrus pagal nurodytus 5 ANK straipsnius, yra nagrinėjamos ne teisme. Aiškinamajame rašte šis sprendimas motyvuotas siekiu atriboti administracinę ir baudžiamąją atsakomybę, o taip pat siekiu mažinti teismų darbo krūvį, maždaug 14 000 bylų per metus (vadovaujantis 2018 m. statistika). Tiesa, aiškinamajame rašte nediskutuojama apie tai, kad perdavus apytiksliai 14 000 bylų nagrinėjimą kitiems subjektams, būtent jie turės užtikrinti tokio kiekio bylų tinkamą išnagrinėjimą. Aiškinamajame rašte nurodyta, kad šiems pakeitimams įgyvendinti valstybės, savivaldybių ar kitų valstybės įsteigtų fondų lėšų neprireiks[689], todėl

---

[687] Pagal specialiuosius įstatymus taikytinų baudų dydžiai išsamiai analizuojami šios tyrimo dalies 3 skyriuje.

[688] Tuo atveju, jei kartu su ANK 614 straipsnio 1 dalies 1 punkto nuostata būtų pakoreguota ir ANK 29 straipsnio 1 dalies nuostata, įtvirtinanti, kad turto, kuriam privaloma teisinė registracija, konfiskavimą gali skirti tik teismas.

[689] Aiškinamajame rašte pažymėta, kad 2018 m. teismai priėmė daugiau kaip keturiolika tūkstančių nutarimų pagal tuo metu galiojusį ANK 614 straipsnio 1 dalies 1 punktą. Tuo tarpu pagal ANK 614 straipsnio 1 dalies 3 punktą, kuriame įtvirtinta taisyklė dėl bylų nagrinėjimo teisme iš esmės ir toliau lieka galioti po pakeitimų, teisme per tuos pačius 2018 m. buvo priimtas 181 nutarimas. Taigi, aiškinamajame rašte buvo tikimasi sumažinti teismų bylų skaičių apytiksliai keturiolika tūkstančių bylų per metus. 2019 m. lapkričio 6 d. Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodekso 12, 33, 43, 89, 110, 112, 573, 607, 608, 609, 610, 613, 614, 627, 631, 632, 635, 640, 642, 661, 673 straipsnių ir priedo pakeitimo įstatymo ir Lietuvos Respublikos vaiko minimalios ir vidutinės priežiūros įstatymo Nr. X-1238 12 straipsnio pakeitimo įstatymo projektų aiškinamasis raštas [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/e28cb50006de11ea9d279ea27696ab7b [žiūrėta 2022-01-17].

nėra aišku, ar įstatymų leidėjas įvertino padidėjusį darbo krūvį institucijose ir galimai išaugsiantį darbuotojų, tarnautojų ar pareigūnų poreikį. Aiškinamajame rašte taip pat atsižvelgta ir į aukščiau pristatytas aplinkybes, dėl kurių buvęs reguliavimas buvo įvertintas kaip perteklinis.

Analizuojant administracinę atsakomybę taikančių subjektų sistemą, būtina įvertinti ir tai, ar šiuo aspektu įtaką daro arba galimai darys technologijos. Lietuvos administracinės atsakomybės teisiniame reguliavime technologijos kol kas nevaidina itin reikšmingo vaidmens, tačiau jau esamame ANK reguliavime yra įtvirtintos nuostatos, pagal kurias tam tikrais atvejais administracinę atsakomybę pagal ANK taiko ir programinė įranga (be gyvo žmogaus įsikišimo).

ANK 611 straipsnio 4 dalyje yra nurodoma, kad už to paties straipsnio 1 dalyje nurodytus administracinius nusižengimus[690] administracinio nusižengimo protokolas kartu su administraciniu nurodymu (kai nėra ANK 610 straipsnio 2 dalyje numatytų aplinkybių, kada administracinis nurodymas negali būti surašomas)[691] gali būti suformuojamas automatiškai. Ši nuostata buvo priimta 2018-12-20, o įsigaliojo 2019-01-01.[692] Aiškinamajame rašte[693], detalizuojančiame tokių pakeitimų priežastis[694], nurodoma ir tai, kad automatinis administracinių nusižengimų protokolų formavimas būtų vykdomas programinės įrangos pagalba, nedalyvaujant pareigūnui. Taigi, dabartinė ANK 611 redakcija nustato taisykles, pagal kurias atvejais, kai gali būti surašomas administracinis nurodymas, kuriuo įgyvendinama administracinė atsakomybė, protokolą ir administracinį nurodymą surašo automatinė sistema, tiesiogiai nedalyvaujant viešojo administravimo subjekto pareigūnui. Tokiu būdu administracinio

[690] Tokius kaip transporto priemonių važiavimas ar stovėjimas pažeidžiant nustatytus reikalavimus arba transporto priemonių, kurios nustatyta tvarka neįregistruotos (neperregistruotos) arba be privalomosios techninės apžiūros, vairavimas: ANK 264 straipsnio 1 ir 2 dalys, ANK 278 straipsnio 2 dalys, 282 straipsnis, 415 straipsnio 1 dalis, 2 dalis, 6 ir 7 dalys, 416, 417, 418, 419 straipsniai, 420 straipsnio 1 dalis, 421, 432 straipsniai, 459 straipsnio 1, 4, 5, 6 ir 7 dalys, 463 straipsnis.

[691] Administracinis nurodymas kaip administracinės atsakomybės įgyvendinimo forma yra analizuojamas šios tyrimo dalies 3 skyriuje.

[692] Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodekso 33, 38, 417, 424, 569, 573, 575, 589, 590, 595, 602, 610, 611, 612, 669, 682 ir 686 straipsnių pakeitimo įstatymas (2018). TAR, 21888.

[693] 2018 m. spalio 10 d. Aiškinamasis raštas dėl Administracinių nusižengimų kodekso 33, 38, 417, 424, 569, 573, 575, 589, 590, 595, 602, 610, 611, 612, 669, 682 ir 686 straipsnių pakeitimo įstatymo projekto [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/95ca5ce0cc7411e8a82fc67610e51066?jfwid=3eixg5pyz [žiūrėta 2020 m. kovo 22 d.].

[694] Tarp tokiais pakeitimais siekiamų tikslų nurodomas siekis automatizuoti administracinių nusižengimų protokolų ir administracinių nurodymų surašymą, sumažinti administracinę naštą institucijose nagrinėjant administracinių nusižengimų bylas, siekis efektyviau naudoti valstybės išteklius, palengvinti daug žmogiškųjų ir finansinių išteklių reikalaujantį darbą.

nusižengimo protokolas yra nepasirašomas, protokolas ir administracinis nurodymas yra išduodami institucijos vardu.

Tai reiškia, kad ANK 611 straipsnio 4 dalis suteikia teisę administracinę atsakomybę taikyti programinei įrangai, be pareigūno įsikišimo. Lietuvos teisėje šiuo metu nėra reglamentuojamas programinės įrangos naudojimas teisingumo vykdymo sistemoje, kai programinė įranga priima sprendimus be gyvo žmogaus kontrolės ir priežiūros.

Kaip buvo nurodyta, viešojo administravimo subjektai yra tinkami subjektai administracinei atsakomybei Konstitucijos 109 straipsnio kontekste. Tačiau analizuoti moksliniai tyrimai vertino tik situaciją, kuomet sprendimus viešojo administravimo subjekto vardu faktiškai priima individualus arba kolegialus atstovas (pavyzdžiui, pareigūnas ar taryba). Kol kas nėra nei mokslinių tyrimų, nei teismų praktikos, kuri analizuotų, ar Konstitucijos 109 straipsnio reguliavimą atitinka atvejis, kuomet sprendimą administracinę atsakomybę taikančio subjekto vardu priima programinė įranga be pareigūno įsikišimo.

Vertinant išorinę teisinio santykio išraišką, ji nesikeičia, nesvarbu, ar protokolas ir administracinis nurodymas surašomi pareigūno, ar sugeneruojami automatiškai: protokolas ir administracinis nurodymas yra surašomi viešojo administravimo subjekto (institucijos) vardu, taigi, pats viešojo administravimo subjektas laikomas priėmusiu sprendimą. Be to, ir šiuo atveju asmuo su administraciniu nurodymu gali nesutikti ir teikti skundą dėl administracinio nusižengimo protokolo ir tokiu atveju byla bus perduodama teismui. Taigi, ši taisyklė, kuri yra viena iš priežasčių, dėl kurių administracinės atsakomybės taikymas viešojo administravimo subjektų, o ne teismo, nelaikomas pažeidžiančiu Konstitucijos 109 straipsnio nuostatas, nėra pakeičiama dėl to, kad administracinio nusižengimo protokolas ir administracinis nurodymas yra sugeneruojami automatiškai nedalyvaujant pareigūnui.

Vertinant vidinę teisinio santykio sąrangą, gali kilti diskusija, kad sprendimą priėmė ne institucija, ne pareigūnas, o programuotojai, sukūrę konkrečią programinę įrangą – kurie neturi įstatymu suteiktos kompetencijos priimti tokius sprendimus. Be to, programinės įrangos kodas negali būti peržiūrimas ir patikrinamas administracinėn atsakomybėn traukiamų subjektų, siekiant įsitikinti, ar algoritme nėra klaidų, pavyzdžiui, ar pagrįstai programinė įranga (algoritmas) nusprendė, kad tokiam asmeniui negali būti taikomas administracinis nurodymas. Dėl šių priežasčių būtina, kad kuriant ir tobulinant programinę įrangą dalyvautų ne tik programuotojai, tačiau ir institucijų atstovai bei teisininkai, kurie užtikrintų, kad sukurti algoritmai būtų pagrįsti, teisėti ir teisingi.

Neatmestina ir tai, kad ateityje programinė įranga ir galimai dirbtinis intelektas teisingumo vykdymo srityje, įskaitant ir administracinės atsakomybės taikymą, bus naudojamas vis dažniau. Todėl nepaisant to, kad dabartinis ANK 611 straipsnio 4 dalies reguliavimas riboja atvejus, kuomet atsakomybę viešojo

administravimo subjektas gali taikyti per programinę įrangą (nedalyvaujant pareigūnui), vertintina, ar šiuo metu galiojantis ANK reguliavimas yra suderinamas su tarptautiniu teisiniu reguliavimu ir rekomendacijomis. Taip pat vertintina, kokios yra perspektyvos plėsti atvejus, kai sprendimus dėl administracinės atsakomybės taikymo viešojo administravimo subjekto arba teismo vardu priimtų ne asmuo, o programinė įranga arba dirbtinis intelektas.

Kol kas bene vienintelis Lietuvą saistantis teisės aktas šiuo klausimu – Europos veiksmingo teisingumo komisijos (CEPEJ) Europos etinė chartija dėl dirbtinio intelekto naudojimo teisingumo sistemose ir jų aplinkos[695]. Analizuojamame dokumente nustatyti penki dirbtinio intelekto naudojimo teisingumo sistemose principai: pagarba žmogaus teisėms, nediskriminacija, kokybė ir sauga, skaidrumas, nešališkumas ir teisingumas bei „kontroliuoja naudotojas“ (angl. *under user control*). Šiame kontekste administracinę atsakomybę taikant programinei įrangai, o ypač jei būtų nuspręsta plėsti atvejus, kai protokolai ir administraciniai nurodymai ir (arba) nutarimai būtų priimami automatiniu būdu (ne gyvo asmens), diskutuotina atitiktis ketvirtojo principo daliai „skaidrumas“ bei penktajam principui „kontroliuoja naudotojas“. Skaidrumo principui užtikrinti chartijoje siūloma kiek įmanoma atskleisti taikomas technologijas (kiek to neriboja saugumo reikalavimai arba komercinių paslapčių apsauga), vartotojams suprantama kalba paaiškinti, kaip pasiekiamas rezultatas, kokie įrankiai taikomi. Tuo tarpu penktasis principas reiškia, kad teisės profesionalai turi turėti galimybę bet kuriuo metu peržiūrėti dirbtinio intelekto sugeneruotus sprendimus ir medžiagą, kurios pagrindu buvo priimtas toks sprendimas. Taip pat nurodoma, kad galutinį sprendimą turi priimti teismai (teisės profesionalai). Asmuo turi turėti galimybę teikti skundą dėl dirbtinio intelekto sprendimo ir klausimą spręsti teisme (kaip jis suprantamas EŽTK 6 straipsnio nuostatų kontekste). Taigi, tuo atveju, jei administracinės atsakomybės taikymas automatiniu būdu bus plečiamas ir į tai bus įtraukti ir dirbtinio intelekto įrankiai, galintys, pavyzdžiui, savarankiškai vertinti, ar asmens elgesyje yra atsakomybę lengvinančių, sunkinančių arba šalinančių aplinkybių, ar padarytas nusižengimas yra mažareikšmis ir pan., svarbu, kad toks vertinimas būtų patariamasis arba asmuo turėtų galimybę jį apskųsti. Priešingu atveju iškiltų abejonės ne tik dėl suderinamumo su Europos veiksmingumo teisingumo komisijos (CEPEJ) chartija, bet ir su Konstitucijos 109 straipsnio nuostatomis.

Įvertinus tai, kas išdėstyta, darytina išvada, kad tol, kol administracinė atsakomybė taikoma ne savarankiškų dirbtinio intelekto įskiepių, o pagal institucijų ir programuotojų sukurtus algoritmus sekant griežtas „jei – tai“

[695] Europos veiksmingo teisingumo komisija (CEPEJ). *European ethical Charter on the use of Artificial Intelligence in judicial systems and their environment.* 2018 m. gruodžio 3-4 d. [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://rm.coe.int/ethical-charter-en-for-publication-4-december-2018/16808f699c [žiūrėta 2020 m. kovo 22 d.].

taisykles, tol esamas administracinės atsakomybės taikymas yra suderinamas ir su Konstitucijos 109 straipsnio, ir su EŽTK 6 straipsnio nuostatomis, ir su Europos veiksmingumo teisingumo komisijos (CEPEJ) Europos etikos chartijos dėl dirbtinio intelekto naudojimo teisingumo sistemose ir jų aplinkos nuostatomis.

Taigi, administracinę atsakomybę taikančių subjektų sistema išskiria administracinės atsakomybės teisinio reguliavimo modelį iš kitų baudimo santykių, kadangi atsakomybę taiko ne teisminės institucijos, bet didele dalimi viešojo administravimo subjektai, kai kuriais atvejais – ir be pareigūno įsikišimo, ir tik kai kuriais atvejais atsakomybę taikyti pavesta teismui. Visgi, tokia sistema yra laikytina suderinama su Konstitucijos 109 straipsnyje įtvirtinta taisykle ir EŽTK 6 straipsnyje įtvirtinta teise į teisingą teismą.

2.3. Administracinės atsakomybės įgyvendinimas ir su tuo susijusios aplinkybės

Tai, kad pagal specialiuosius įstatymus gali būti baudžiami ir juridiniai, ir fiziniai asmenys, daro įtaką kai kuriems administracinės atsakomybės teisinio reguliavimo modelio ypatumams, tokiems kaip skirtinga nuobaudų sistema, atsakomybę lengvinančių ir sunkinančių aplinkybių sistema, o taip pat ir administracinės atsakomybės įgyvendinimas. Vertinant nuobaudų sistemos suderinamumą, labiausiai kvestionuotini ne ANK ir specialiųjų įstatymų numatytų nuobaudų sistemų skirtumai, kurie dažnu atveju paaiškinami skirtingu atsakomybės subjektu, tačiau nuobaudų sistemos tarp atskirų specialiųjų įstatymų nebuvimas.

Kaip prieduose pateiktose lentelėse Nr. 2 ir Nr. 3 yra pateikta susisteminta informacija apie ANK, ATPK ir specialiųjų įstatymų nustatomas nuobaudas. Išanalizavus susistemintą informaciją, darytina išvada, kad ANK ir specialieji įstatymai nustato skirtingą nuobaudų sistemą: iš visų nuobaudų, kurios gali būti taikomos specialiųjų įstatymų pagrindu, tik bauda yra numatyta kaip galima sankcija visuose specialiuosiuose įstatymuose. Toks įstatymų leidėjo sprendimas paaiškinamas tuo, kad specialieji įstatymai įtvirtina ekonomines sankcijas, kurių paskirties neatitiktų laisvės apribojimas ar panašios nuobaudos, nesusijusios su ekonomine ūkio subjektų veikla. ANK 23 straipsnis nustato šias nuobaudas: įspėjimas, bauda (maksimali bauda gali siekti 6 000 Eur), viešieji darbai. Pažymėtina, kad viešieji darbai gali būti skiriami kaip alternatyvi nuobauda, pakeičiant skirtą nuobaudą – baudą ar jos dalį. Be kita ko, ANK 27 straipsnyje įtvirtintos ir administracinio poveikio priemonės, kurios gali būti skiriamos kartu su administracine nuobauda[696].Viešojo administravimo įstatymas administracinės

[696] ANK 27 straipsnio 2 dalyje numatytas atvejis, kai asmeniui gali būti skiriama tik poveikio priemonė. Administracinio poveikio priemonėmis nurodytos asmeniui suteiktos specialiosios teisės atėmimas, turto konfiskavimas, įpareigojimas dalyvauti alkoholizmo

atsakomybės sistemoje laikomas bendruoju administracinę atsakomybę reglamentuojančiu teisės aktu, kuriuo siekta eliminuoti esminius baudimo specialiųjų įstatymų pagrindu skirtumus, tačiau jame nėra reglamentuota galima administracinės atsakomybės nuobaudų sistema apskritai ar bent nurodytos jos gairės. Būtent šiame įstatyme galėtų būti įtvirtintos visos galimos nuobaudos, o taip pat ir apibrėžtos jų esminės taikymo taisyklės, siekiant, kad visuose specialiuosiuose įstatymuose būtų nustatyta suderinta nuobaudų sistema.

Nors visi specialieji įstatymai kaip galimą nuobaudą numato baudą, tačiau jos dydis įvairiuose specialiuosiuose įstatymuose yra skirtingas ir apibrėžiamas fiksuotomis sumomis arba procentine išraiška. Baudų dydžiai varijuoja nuo 30 Eur[697] iki 5,1 mln. Eur[698]. Procentine dalimi apibrėžta bauda skirtinguose specialiuosiuose įstatymuose varijuoja nuo 0,75 procento nuo juridinio asmens gautų pajamų iš konkrečios veiklos[699] iki 10 procentų nuo juridinio asmens metinės apyvartos[700].

Baudos dydis	**Minimali bauda**	**Maksimali bauda**
Eurais	30 Eur	5,1 mln. Eur
Procentine išraiška	0,75 proc. nuo juridinio asmens gautų pajamų iš konkrečios veiklos	10 proc. nuo juridinio asmens metinės apyvartos

Be to, kai kuriais atvejais nuobauda apskaičiuojama pagal kitus kriterijus, pavyzdžiui, už kiekvieną pažeidimo dieną arba pagal kiekį[701]. Taip pat pažymėtina, kad kai kurie specialieji įstatymai nustato atsakomybę ne tik juridiniams asmenims, bet ir fiziniams, pavyzdžiui, maksimali bauda fiziniams asmenims pagal Finansinių priemonių rinkų įstatymą gali siekti net iki

ir narkomanijos prevencijos, ankstyvosios intervencijos, sveikatos priežiūros, resocializacijos, bendravimo su vaikais tobulinimo, smurtinio elgesio keitimo ar kitose programose ar kursuose bei draudimas lankytis viešosiose vietose vykstančiuose renginiuose. Palyginimui, ATPK 21 straipsnis kaip administracines nuobaudas nustatė įspėjimą, baudą, daikto, kuris buvo pažeidimo padarymo įrankis arba tiesioginis objektas ir pajamų, kurios buvo gautos padarius administracinį teisės pažeidimą, konfiskavimą, specialiosios teisės atėmimą, administracinį areštą, nušalinimą nuo darbo (pareigų).

[697] Aplinkos apsaugos įstatymas.

[698] Finansinių priemonių rinkų įstatymas.

[699] Branduolinės saugos įstatymas.

[700] Elektroninių pinigų ir elektroninių pinigų įstaigų įstatymas, Energetikos įstatymas, Finansinių priemonių rinkų įstatymas, Kolektyvinio investavimo subjektų įstatymas, Konkurencijos įstatymas, Papildomo savanoriško pensijų kaupimo įstatymas, Profesinių pensijų kaupimo įstatymas.

[701] Pavyzdžiui, Klimato kaitos valdymo finansinių instrumentų įstatyme numatyta atsakomybė apskaičiuojama pagal į atmosferą išmestą anglies dioksido toną ar anglies dioksido ekvivalentą.

5,1 mln. Eur, fizinių asmenų atsakomybę dažniausiai nustato finansų rinką reguliuojantys teisės aktai.

Baudos reglamentavimas[702]	**Fiksuotomis sumomis**	**Procentine išraiška**	**Skaičiuojama pagal kitus konkrečiai pamatuojamus kriterijus[703]**
Analizuojamų specialiųjų įstatymų skaičius	25	17	4

Ši analizė leidžia daryti išvadą, kad specialieji įstatymai nustato baudas, kurios savo dydžiu ženkliai viršija ANK nustatytas baudas, kurių maksimalus dydis gali siekti 6 000 Eur. Ši aplinkybė pati savaime nėra ydinga, kadangi ANK įprastai numato baudas fiziniams asmenims, o specialieji įstatymai – ūkio subjektams, kurių didžioji dalis – juridiniai asmenys, todėl pastarieji subjektai skirtingai supranta ir vertina baudos dydį. Tačiau šis reguliavimas kvestionuotinas tame kontekste, kad atsakomybė yra nustatoma tose pačiose srityse. Pirma, ANK numato atsakomybę ir tiems fiziniams asmenims, kurie yra juridinių asmenų vadovai. Antra, specialieji įstatymai taip pat numato atsakomybę fiziniams asmenims kaip ūkio subjektams, todėl reguliavimo atskyrimo į ANK ir specialiuosius įstatymus aiškinimas atsakomybės subjekto prigimtimi atrodo dirbtinis. Ir trečia, nėra aiškių taisyklių, kada turi būti baudžiamas juridinis asmuo, kada – fizinis (pvz., ūkio subjekto vadovas), o kada – ir fizinis, ir juridinis. Tokiu būdu priežiūros institucijoms yra suteikiama neapibrėžta diskrecija spręsti dėl asmens, kuris turi būti patrauktas administracinėn atsakomybėn, o pats administracinės atsakomybes modelis tampa labiau komplikuotas: jei įstatymų leidėjas laikėsi pozicijos, kad fiziniai asmenys (įskaitant ir juridinių asmenų vadovus) turi būti baudžiami pagal ANK, tuomet šią sistemą iškreipia sprendimas kai kuriuose specialiuosiuose įstatymuose numatyti nuobaudas, taikytinas ir fiziniams asmenims.

Jau priimant naująjį ANK, kuriuo buvo įtvirtinta maksimali 6 000 eurų bauda, šis dydis buvo mažesnis nei faktiškai ATPK numatytas maksimalus baudų dydis, siekęs 28 962 eurus[704]. Tokios baudos buvo nustatytos ir galiojo jau nuo 1994 m. Taigi, ANK maksimalus baudos dydis buvo sumažintas daugiau nei 4 kartus. Be to, Lietuvos ekonominė būklė ženkliai pasikeitė: per laikotarpį nuo

[702] Vertinama juridiniams asmenims numatyta bauda.
[703] Pavyzdžiui, pažeidimo trukmė, skaičiuojama dienomis, pažeidimo mastas, skaičiuojamas konkrečiu kiekiu ir pan.
[704] Vertinant ne bendrojoje, o specialiojoje dalyje įtvirtintus baudų dydžius.

2000 m. iki 2017 m. (kada ir įsigaliojo ANK) pragyvenimo lygis išaugo apytiksliai 113 procentų, o Lietuvos BVP vienam gyventojui (pagal perkamosios galios paritetą), palyginus su ES vidurkiu, pasiekė 78 procentus, kai 1995 m. šis rodiklis siekė vos 33 procentus, 2004 m. – 49 procentus, tad pastebimas ženklus kilimas po ekonominės krizės nuo 2011 m.[705]. Tai reiškia, kad ANK numatyta maksimali 6 000 eurų bauda 2017 m. atsakomybėn traukiamų asmenų finansiškai ir ekonomiškai yra jaučiama kaip mažiau griežta, nei tokio paties dydžio bauda buvo suprantama 2011 m., 2004 m. ir juo labiau 1994 m., kuomet ATPK jau numatė 28 962 eurus (100 000 Lt) siekiančią maksimalią baudą. Taigi, vien iš finansinės pusės 6 000 eurų maksimali bauda pagal ANK yra galimai per švelni atsakomybės tikslams pasiekti. Toks baudos dydis buvo parinktas siekiant išlaikyti darną tarp administracinės atsakomybės ir baudžiamosios atsakomybės[706]. Tačiau kartu įstatymų leidėjas nustatė baudas pagal specialiuosius įstatymus, kurios fiziniams asmenims gali siekti iki 5 mln. Eur,[707], nors atsakomybė pagal specialiuosius įstatymus irgi yra administracinė. Nepaisant to, kad panašaus dydžio baudos, kaip išsamiai analizuota šiame tyrime, paprastai yra nulemtos įgyvendinamo ES teisinio reguliavimo, tačiau pats įstatymų leidėjas pasirenka, kokiomis priemonėmis sieks ES direktyvose numatytų tikslų. Kaip minėta, įstatymų leidėjas galėjo pasirinkti itin griežtą atsakomybę, ženkliai viršijančią ANK numatytą 6 000 eurų sumą, kylančią iš ES teisinio reguliavimo, įtvirtinti kaip baudžiamąją. Taigi, įstatymų leidėjo pozicijoje dėl administracinės ir baudžiamosios atsakomybių atribojimo vadovautis baudos dydžiu trūksta nuoseklumo.

Įvertinus specialiųjų įstatymų teisinį reguliavimą, daroma išvada, kad tik keli iš jų nustato išsamią nuobaudų sistemą, pagal kurią priemonės gali būti pritaikytos skirtingiems atvejams ir padėti tinkamai individualizuoti nuobaudą. Tačiau dauguma specialiųjų įstatymų kaip pagrindinę (o kiti – ir kaip vienintelę) nuobaudą nustato baudą, kuri baudžiamosios teisės moksle vertinama kaip efektyvi priemonė juridiniam asmeniui, kadangi gali būti jo suprasta ir įvykdyta[708], todėl yra dažnai naudojama tiek Lietuvoje, tiek ir užsienio šalyse[709].

---

[705] Ekonomikos ir finansinio stabilumo tarnybos direktorius Gediminas Šimkus. *Lietuvos ekonomika: kur esame ir kas laukia?* [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://www.cci.lt/wp-content/uploads/2019/05/Gediminas_Simkus.pdf [žiūrėta 2020 m. gruodžio 11 d].

[706] Įstatymų projektų Reg. Nr. XIP-3600(2) ir XIP-4342 aiškinamasis raštas.

[707] Svarbu, kad tokio dydžio nuobaudos nėra tik teorinės: pavyzdžiui, 2018 m. ūkio subjekto UAB „Pervesk“ vadovui kaip fiziniams asmeniui buvo paskirta 0,5 mln. eurų bauda (palyginimui, juridiniam asmeniui UAB „Pervesk“ buvo paskirta 0,7 mln. eurų bauda). Verslo žinios. *„Bankeros“ vadovui Karalevičiui ir jo vadovaujamai įmonei – 1,2 mln. Eur baudų*.

[708] SOLOVEIČIKAS, D. (2006). *Juridinių asmenų baudžiamoji atsakomybė*. P. 174-175.

[709] PRANKA, D. ir GELŽINYTĖ, V. (2018). *Baudos bausmės keitimo į kitas bausmes tvarka ir jos tobulinimo galimybės.* Mokslo studija. Vilnius: Teisės institutas. P. 5-8.

Teisės moksle susiformavo pozicija, kad būtent bauda yra adekvati nuobauda juridiniam asmeniui, ypač už finansinio pobūdžio pažeidimus, kadangi tokie pažeidimai verslo subjektų dažnai daromi dėl finansinės naudos[710]. Baudžiamosios teisės moksle nurodoma, kad būtent siekiant užtikrinti, kad bauda būtų veiksminga kovojant su ekonominiais ir finansiniais nusikaltimais, BK buvo padidinti baudos dydžiai[711].

Užsienio teisės moksle kaip pavyzdys pateikiama pažeidimų konkurencijos teisės srityje, kurioje taikomos didelės finansinės baudos, analizė ir daroma išvada, kad jei didelės baudos būtų efektyvios, tai ilgainiui tokio pobūdžio pažeidimų mažėtų, tačiau taip nėra[712]. Nors ir gali būti individualizuota, tačiau juridinio asmens atžvilgiu skiriama bauda gali būti nepakankamai efektyvi siekiamiems tikslams pasiekti. Pavyzdžiui, ūkio subjektui, kuris paprastai veikia apskaičiuodamas galimas išlaidas, naudą ir rizikas, gali būti ekonomiškai naudingiau sumokėti baudą, nei pažeidimo neatlikti ar pašalinti pažeidimą, ypač įvertinus tikimybę, ar pažeidimas bus nustatytas[713]. Jei veiklos trūkumų šalinimui reikalingos papildomos investicijos į infrastruktūrą arba visos ūkio subjekto veiklos politikos keitimą, baudą bendrovė gali suprasti kaip verslo nuostolius, kuriuos nusveria iš pažeidimo gaunama nauda, arba gali laikyti baudą mažiau reikšminga, palyginus su bendrovės vadovybės turimais argumentais dėl konkretaus elgesio modelio[714]. Teisės moksle nurodoma, kad jei bauda yra per maža, juridiniai asmenys gali tokią baudą imti traktuoti ne kaip nuobaudą, o kaip mokestį, kuris papildomai gali būti įtraukiamas į sąnaudas ir perkeliamas vartotojams[715]. Teorijoje pateikiama ir nuomonė, kad kai kuriais atvejais viešas paskelbimas apie pažeidimą yra itin efektyvi nuobauda, kadangi verslo subjektai saugo savo reputaciją, o paskelbimas apie pažeidimą gali generuoti nuostolius, ženkliai viršijančius už pažeidimą taikytą baudą – tokios išvados padarytos ištyrus Didžiosios Britanijos atsakingų institucijų finansiniame sektoriuje pritaikytas sankcijas ir jų įtaką akcijų kainoms[716].

---

[710] LYNCH, G. E. (1997). *The role of criminal law in policing corporate misconduct*. *Law and Contemporary Problems,* 60, 23-65.

[711] PRANKA, D. ir GELŽINYTĖ, V. (2018). *Baudos bausmės keitimo į kitas bausmes tvarka ir jos tobulinimo galimybės.* P. 9.

[712] HODGES, C. (2015). *Law and corporate behaviour*. P. 132-133.

[713] LYNCH, G. E. (1997). *The role of criminal law in policing corporate misconduct*. P. 45-46.

[714] ADAMS, M. et al. (2003). *Sentencing: corporate offenders. NSW law reform Commission* [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://www.lawreform.justice.nsw.gov.au/Documents/Publications/Reports/Report-102.pdf [žiūrėta 2019 m. birželio 12 d.]. P. 88.

[715] SOLOVEIČIKAS, D. (2006). *Juridinių asmenų baudžiamoji atsakomybė*. P. 175-178.

[716] ARMOUR, J., MAYER, C. and POLO, A. (2015). *Regulatory Sanctions and Reputational Damage in Financial Markets. Oxford Legal Studies Research Paper No. 62/2010;* European Corporate Governance Institute (ECGI) - Finance Working Paper No.

Visgi, tam, kad priežiūros institucija turėtų pakankamai efektyvius įgaliojimus, leidžiančius užtikrinti specialiųjų įstatymų reikalavimų laikymąsi ir pasiekti baudimo tikslus, kai kurie specialieji įstatymai, ypač kaip nuobaudą nustatantys tik baudą[717], galėtų būti papildyti, nustatant galimybę skirti ir papildomas nuobaudas, pavyzdžiui, įspėjimą, įpareigojimą pašalinti žalą, ištaisyti pažeidimą ar atkurti iki jo buvusią padėtį, licencijos ar leidimų galiojimo sustabdymą ar panaikinimą (atsižvelgiant į konkrečių specialiųjų įstatymų ir jų reguliavimo sričių ypatumus). Tokios nuobaudos turėtų būti taikomos atsižvelgiant į proporcingumo principą. Tai leistų tinkamiau individualizuoti nuobaudą ir užtikrinti, kad ji bus parinkta efektyvi ir proporcinga. Nors didelių baudų taikymas finansiškai prisideda prie valstybės biudžeto, tačiau per didelės baudos gali lemti vadinamą įbauginimo spąstų problemą, reiškiančią, kad kai galima bauda yra faktiškai per didelė juridiniam asmeniui sumokėti ir gali sukelti juridinio asmens nemokumą (pvz., atvejais, kai maksimalus baudos dydis nėra apibrėžtas teisės aktuose), tai nebūtų suderinama su teisingumo principu ir galimai tik papildomai skatintų juridinius asmenis pažeisti teisės aktus[718].Vertinant administracinės atsakomybės nuobaudų sistemą, analizuotini ne tik baudų dydžiai, bet ir kitos nuobaudos. Kaip minėta, specialieji įstatymai numato platesnę nuobaudų sistemą.

300/2010 [interaktyvus] Prieiga per internetą: https://ssrn.com/abstract=1678028; http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.1678028 [žiūrėta 2019 m. birželio 10 d.].

[717] Pažymėtina ir tai, kad kai kurie specialieji įstatymai jau turi savotišką saugiklį nuo tokio ūkio subjekto elgesio: pavyzdžiui, Energetikos įstatyme kaip galimos nuobaudos nėra numatyta licencijos galiojimo sustabdymo ar panaikinimo, tačiau 21 straipsnio 4 dalis įtvirtina taisyklę, kad ūkio subjekto licencija gali būti panaikinta už reguliuojamos veiklos pažeidimus.

[718] SOLOVEIČIKAS, D. (2006). *Juridinių asmenų baudžiamoji atsakomybė*. P. 177-179.

	Įspėjimas	**Paskelbimas apie pažeidimą**	**Bauda**	**Įpareigojimas nutraukti pažeidimą**	**Įpareigojimas atlikti veiksmus atkuriančius padėtį iki pažeidimo / atlyginti žalą / nuostolius**	**Ūkinės veiklos apribojimas**	**Licencijos / leidimų sustabdymas arba panaikinimas / išbraukimas iš sąrašo, suteikiančio teisę verstis**	**Vadovo / kito atsakingo asmens nušalinimas ar**	**Laikino vadovo ar atstovo paskyrimas priežiūrai**	**Ribojimas disponuoti turtu / akcininkui balsuoti**	**Draudimas būti vadovu**
Analizuojamų specialiųjų įstatymų skaičius	13	7	30	3	6	9	11	8	5	6	2

Pateikiama lentelių Nr. 2 ir 3 suvestinė, kurioje nurodoma, keliuose specialiuosiuose įstatymuose yra nustatytos analizuojamos nuobaudos. Šie duomenys atskleidžia, kad specialiuosiuose įstatymuose nustatytos sankcijų sistemos yra itin skirtingos. Dėl šios priežasties toliau vertintinos kai kurios specialiuosiuose įstatymuose numatytos nuobaudos ir analizuojama, kas galėjo nulemti tokį reguliavimą ir ar nebūtų naudinga, jei tokios nuobaudos būtų numatytos kituose specialiuosiuose įstatymuose.

Kaip nuobauda specialiuosiuose įstatymuose numatomas licencijos ar leidimo sustabdymas arba panaikinimas arba išbraukimas iš sąrašo, kuriame numatyti subjektai, turintys teisę verstis konkrečia veikla. Ši sankcija numatyta 11 specialiųjų įstatymų[719]. Toks reguliavimas galimai paaiškinamas tuo, kad ne visos veiklos sritys, reguliuojamos specialiaisiais įstatymais, yra licencijuojamos arba reguliuojamos leidimais ar privalomu įtraukimu į konkrečia veikla galinčių užsiimti subjektų sąrašą. Kita vertus, energetikos veikla taip pat licencijuojama ir

[719] Alkoholio kontrolės įstatyme, Elektroninių pinigų ir elektroninių pinigų įstaigų įstatyme, Finansinių priemonių rinkų įstatyme, Kolektyvinio investavimo subjektų įstatyme, Konkurencijos įstatyme, Papildomo savanoriško pensijų kaupime įstatyme, Tabako, tabako gaminių ir su jais susijusių gaminių kontrolės įstatyme, Profesinių pensijų kaupimo įstatyme, Vartojimo kredito įstatyme.

reguliuojama leidimais, tačiau licencijos ar leidimo sustabdymo ar panaikinimo nėra numatyto kaip galimos sankcijos už pažeidimą[720]. Tuo tarpu Konkurencijos įstatymu reguliuojama sritis, kuri nėra specialiai reguliuojama licencijomis ar leidimais, tačiau 35 straipsnyje kaip galima sankcija nevykdant Konkurencijos tarybos sankcijų numatytas leidimo ar licencijos verstis konkrečia veikla sustabdymas. Manytina, kad tokia sankcija būtų taikoma pagrindinei veiklai, kuria verčiasi konkretus ūkio subjektas ir turėtų būti itin efektyvi skatinant ūkio subjektus nenusižengti. Dėl šios priežasties svarstytina, ar ši sankcija neturėtų būti įtraukta ir į kitus specialiuosius įstatymus. Kadangi ši nuobauda daro ženklią įtaką subjekto, kuriam yra taikoma, veiklai, siekiant užtikrinti, kad ji nebūtų skiriama nesilaikant proporcingumo principo, siūlytina susieti jos taikymą su teisės aktuose nustatytų papildomų sąlygų buvimu (t. y., taikyti ne už bet kokį pažeidimą). Aptariamos sankcijos legitimumą vertino Konstitucinis Teismas, konstatavęs, jog licencijos galiojimo panaikinimas (naujos neišdavimas) yra griežta nuobauda ir prevencinio poveikio priemonė, kadangi daro esminę įtaką ūkio subjekto ekonominei padėčiai[721]. Nors licencijos galiojimo panaikinimo sankcija yra lyginama su BK numatytu teisės verstis tam tikra veikla atėmimu, pažymėtina, kad tokio pobūdžio sankcija, taikoma juridiniam asmeniui, turi visai kitokius padarinius nei fiziniam asmeniui (tokia galimybė buvo anksčiau numatyta ATPK). Neatmestina, kad juridinio asmens atžvilgiu panaikinus licencijos galiojimą, tokios sankcijos padariniai visiškai paralyžiuotų juridinio asmens verslą ir galimai lemtų netgi juridinio asmens bankrotą. Juridiniam asmeniui turint pakankamai finansinių galimybių, galimas veiklos restruktūrizavimas, tačiau jis, bent jau Lietuvoje, dažniausiai nebūna sėkmingas[722]. Todėl licencijos galiojimo panaikinimo sankcija kai kuriais atvejais gali būti prilyginta ne teisės verstis tam tikra veikla atėmimui, tačiau juridinio asmens likvidavimo sankcijai (priklausomai nuo konkrečių faktinių aplinkybių). Tokiu atveju galima daryti išvadą, kad šiuo aspektu administracinė atsakomybė gali užtraukti tokius pat

[720] Energetikos įstatymo 21 straipsnio 4 ir 5 dalyse kaip sąlyga licencijos, leidimo ar atestato galiojimui numatyta, kad licencija, leidimas ar atestatas gali būti sustabdytas arba pašalintas, jei energetikos įmonės per kalendorinius metus pažeidžia reguliuojamos veiklos sąlygas, įmonė buvo įspėta apie tai, bet per nustatytą terminą nurodytų pažeidimų nepašalino.

[721] Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2008 m. sausio 21 d. nutarimas.

[722] Lietuvoje didžioji dalis restruktūrizavimo procedūrų nebūna sėkmingos. Pavyzdžiui, nuo 2001-07-01 iki 2019-06-30 restruktūrizavimo procesai buvo pradėti 495 įmonėms, iš kurių sėkmingai baigti – 48 (mažiau nei 10 proce.): 348 procesai buvo nutraukti, o iš jų net 287 įmonėms (~60 proc.) iškeltos bankroto bylos. Audito, apskaitos, turto vertinimo ir nemokumo valdymo tarnyba prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos. *Įmonių bankroto ir restruktūrizavimo bei fizinių asmenų bankroto procesų 2019 m. sausio – birželio mėn. apžvalga. 2019-09-25 Nr. (6.13)D4-1315* [interaktyvus]. Prieiga per internetą: http://www.avnt.lt/assets/Veiklos-sritys/Nemokumas/Nemokumo-duomenys-ir-analize/2019-I-pusmSTATISTIKAI-APZVALGA2019-09-30.pdf [žiūrėta 2020 m. balandžio 5 d.]

griežtus padarinius kaip baudžiamoji atsakomybė. Konstitucinis Teismas bei Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas laikosi pozicijos, kad licencijos galiojimo panaikinimas gali būti netaikomas net tais atvejais, jei tokią galimybę numato įstatymai, jei tokia nuobauda būtų akivaizdžiai ir neginčytinai neproporcinga[723]. Tokiems atvejams identifikuoti Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas išskyrė kelias aplinkybes, jomis įvardijo „netyčinę žmogiškąją klaidą“[724] ir jos vėlesnį ištaisymą, pažeidimo mastą (vertino laikyto alkoholio kiekį), netrukdymą kompetentingai institucijai išsiaiškinti įvykio aplinkybes. Šias aplinkybes Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas *expressis verbis* laikė paneigiančiomis „itin griežtos sankcijos taikymą su apčiuopiamais negatyviais padariniais įmonei, o kartu ir jos darbuotojams“[725]. Nepaisant to, kad licencijos galiojimo panaikinimas laikomas itin griežta nuobauda, Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas taip pat yra konstatavęs, kad skiriant baudą nėra būtina atsižvelgti į tai, kad ūkio subjektui yra paskirta nuobauda licencijos galiojimo sustabdymas. Tokią išvadą teismas grindė tuo, kad licencijos galiojimo panaikinimas yra kitokio pobūdžio nuobauda, netapati baudai, be to, taikant atsakomybę yra galima skirti ir baudą, ir atimti teisę užsiimti tam tikra veikla, ir tai nėra laikoma dvigubu baudimu[726].

Ūkinės veiklos apribojimas kaip sankcija numatytas 9 specialiuosiuose įstatymuose[727]. Aptariama sankcija yra itin ribojanti veiklą, todėl šią sankciją įtvirtina tokie specialieji įstatymai, kurie reguliuoja jautrias, pvz., su vartotojais susijusias, sritis – Konkurencijos įstatymas, Energetikos įstatymas. Kita vertus, tokiu atveju kvestionuotina, kodėl ši galima sankcija nėra įtvirtinta kituose su vartotojais susijusiuose įstatymuose ar įstatymuose, reglamentuojančiose sritis, kuriose didelė žalos rizika, pavyzdžiui, Alkoholio kontrolės įstatyme, Nesąžiningos komercinės veiklos draudimo įstatyme, Produktų saugos įstatyme, Reklamos įstatyme, Vartotojų apsaugos įstatyme. Be to, ši sankcija nėra siejama išimtinai su kokia nors veikla ar specifiniais jai taikomais reikalavimais, todėl galėtų būti efektyvi priemonė padėti užtikrinti specialiųjų įstatymų laikymąsi. Minėtina ir tai, kad kai kurie specialieji įstatymai nustato, jog itin griežtos

[723] Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2008 m. sausio 21 d. nutarimas.

[724] Šiuo atveju teismas nepaaiškina, ką reiškia terminas „netyčinė žmogiškoji klaida“, tačiau sprendžiant iš bylos konteksto manytina, kad turėta omenyje, jog atsakomybėn traukiamas asmuo apsiriko, nebuvo atidus.

[725] Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2009 m. vasario 26 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. A-556-284-09.

[726] Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2004 m. gegužės 26 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-02-509-04.

[727] Draudimo įstatyme, Elektroninių pinigų ir elektroninių pinigų įstaigų įstatyme, Energetikos įstatyme, Finansinių priemonių rinkų įstatyme, Kolektyvinio investavimo subjektų įstatyme, Konkurencijos įstatyme, Papildomo savanoriško pensijų kaupimo įstatyme, Pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencijos įstatyme, Profesinių pensijų kaupimo įstatyme, Vartojimo kredito įstatyme.

priemonės, įprastai susijusios būtent su veiklos ribojimu, gali būti taikomos tik su teismo leidimu[728]. Tokiais ribojimais gali būti eksporto ar importo operacijų sustabdymas, bankinių operacijų sustabdymas, leidimo ar licencijos verstis tam tikra veikla galiojimo sustabdymas. Analizuojamas reguliavimas kvestionuotinas, nes, kaip minėta, ir kiti specialieji įstatymai numato galimybę priežiūros institucijoms kaip nuobaudas taikyti ūkinės veiklos apribojimą, tačiau tokiai nuobaudai taikyti nereikia gauti teismo leidimo. Manytina, kad veiklos apribojimas kaip itin ribojanti priemonė turėtų būti taikomas tik ypatingais atvejais, jų įvertinimas teisme turėtų padėti išvengti atvejų, kai tokios priemonės taikomos nepagrįstai ar priežiūros institucija piktnaudžiauja suteiktais įgaliojimais.

Įpareigojimą atlikti veiksmus, pašalinančius žalą arba atkuriančius teisinę padėtį iki pažeidimo kaip galimą sankciją numato 6 specialieji įstatymai[729]. Manytina, kad tokio pobūdžio sankcija nėra siejama su jokiomis ypatingomis aplinkybėmis, o priešingai, yra bendro pobūdžio ir gali būti efektyvi skirtinguose veiklos sektoriuose, todėl kvestionuotinas įstatymų leidėjo sprendimas šios nuobaudos nenumatyti visuose specialiuosiuose įstatymuose. Panašiai vertintinas ir įpareigojimas nutraukti pažeidimą, kuris kaip galima sankcija numatytas tik 3 specialiuosiuose įstatymuose[730], nors tokio pobūdžio sankcija apskritai yra bendro pobūdžio ir galėtų būti taikoma ne tik pagal specialiuosius įstatymus, bet ir pagal ANK.

Įspėjimas kaip sankcija numatytas ANK ir 13 specialiųjų įstatymų[731]. Įspėjimą kaip galimą nuobaudą numato ir Viešojo administravimo įstatymo nuostatos, reglamentuojančios baudimą už mažareikšmius pažeidimus. Manytina, kad ši nuobauda kaip lanksti reagavimo į pažeidimus bendrojo pobūdžio priemonė galėtų būti numatyta visuose specialiuosiuose įstatymuose.

---

[728] Pavyzdžiui, Konkurencijos įstatymo 35 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad ūkio subjektams, nevykdantiems Konkurencijos tarybos paskirtų sankcijų, gali būti nustatyti ūkinės veiklos apribojimai, tačiau tik jei leidimą išduoda Vilniaus apygardos administracinis teismas.

[729] Draudimo įstatymas, Elektroninių ryšių įstatymas, Finansinių priemonių rinkų įstatymas, Konkurencijos įstatymas, Mažmeninės prekybos įmonių nesąžiningų veiksmų draudimo įstatymas, Produktų saugos įstatymas.

[730] Konkurencijos įstatyme, Mažmeninės prekybos įmonių nesąžiningų veiksmų draudimo įstatyme ir Vartojimo kredito įstatyme.

[731] Draudimo įstatyme, Elektroninių pinigų ir elektroninių pinigų įstaigų įstatyme, Energetikos įstatyme, Finansinių priemonių rinkų įstatyme, Kolektyvinio investavimo subjektų įstatyme, Nesąžiningos komercinės veiklos vartotojams draudimo įstatyme, Papildomo savanoriško pensijų kaupimo įstatyme, Pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencijos įstatyme, Produktų saugos įstatyme, Profesinių pensijų įstatyme, Reklamos įstatyme, Vartojimo kredito įstatyme, Vertybinių popierių įstatyme.

Paskelbimas apie pažeidimą kaip galima sankcija numatytas 7 specialiuosiuose įstatymuose[732]. Šiuo aspektu svarbu ir tai, kad kituose specialiuosiuose įstatymuose numatytos nuostatos, pagal kurias informacija apie ūkio subjekto atliktą pažeidimą yra skelbiama viešai, paprastai priežiūros institucijos tinklalapyje, tačiau tai nelaikoma nuobauda (plačiau žr. lenteles Nr. 2 ir 11, toliau pateikiamas lentelės Nr. 11 apibendrinimas).

Reglamentavimas, susijęs su viešumo užtikrinimu	**Numatytas viešas paskelbimas apie nuobaudą**	**Numatytas viešas bylos nagrinėjimas**	**Nustatyti atvejai, kai viešumo taisyklės gali būti netaikomos**
Įtvirtinta	8	12	16
Neaptarta	13	9	5
Nukreipiama į kitus teisės aktus	10	10	10

Įvertinus tai, kad paskelbimas apie pažeidimą turėtų informuoti visuomenę apie ūkio subjektą, kuris nesilaiko teisės aktų nuostatų, taip įspėjant apie jo galimai nesaugią produkciją ar netinkamą veiklą, manytina, kad apie ūkio subjektui pritaikytas sankcijas turėtų būti skelbiama visų specialiųjų įstatymų pagrindu, kiek tai nepažeidžia komercinių, valstybės paslapčių, asmens privataus gyvenimo principų ar konfidencialios informacijos apsaugos taisyklių. Tačiau toks paskelbimas neturėtų būti laikomas nuobauda, o veikiau tinkamu visuomenės informavimu. Neginčytina, kad kai kuriais atvejais paskelbus apie ūkio subjekto padarytą pažeidimą ir pritaikytą nuobaudą, tokia informacija gali daryti įtaką vartotojams ar kitiems ūkio subjektams renkantis, su kokiu asmeniu sudaryti teisinius santykius, ir kai kuriais atvejais prasižengusio ūkio subjekto dalykinei reputacijai gali daryti ženklius padarinius. Taip pat neginčytina, kad paskelbimas apie pažeidimą savo prasme neretai gali pasižymėti visais nuobaudos tikslais, t. y., baudimo, specialiąja ir bendrąja prevencija. Visgi, manytina, kad toks veiksmas yra labiau sietinas ne su baudimu, o su tinkamu visuomenės informavimu, todėl turėtų būti laikomas ne sankcija, o viena iš baudimo pasekmių ir taikomas visų specialiųjų įstatymų pagrindu.

Teisės moksle teigiama ir tai, kad bendrosios ir specialiosios prevencijos tikslus padeda užtikrinti ne tik pats atsakomybės taikymas, tačiau ir informacijos apie tokius faktus viešinimas. Viešinant paskirtas nuobaudas už pažeidimus –

[732] Draudimo įstatyme, Finansinių priemonių rinkų įstatyme, Kolektyvinio investavimo subjektų įstatyme, Papildomo savanoriško pensijų kaupimo įstatyme, Profesinių pensijų kaupimo įstatyme, Vartojimo kredito įstatyme, Vertybinių popierių įstatyme.

ypač įmonėms pritaikytas nuobaudas – tiek nubaustoji, tiek ir kitos įmonės atgrasomos nuo teisės pažeidimų, vengdamos neigiamo verslo partnerių ir visuomenės požiūrio, kuris gali daryti neigiamą įtaką ne tik juridinio asmens reputacijai, bet ir jo pajamoms[733]. Teisės moksle taip pat buvo atlikti tyrimai, identifikuojantys, kad viešas paskelbimas apie pažeidimą gali būti net veiksmingesnė nuobauda juridiniam asmeniui, siekiančiam saugoti savo reputaciją, kadangi tokio pobūdžio informacija gali daryti ženklią įtaką akcijų kainai ir tokiu būdu padaryti žalą juridiniam asmeniui[734]. Su tuo susijusi ir specialiuosiuose įstatymuose numatyta taisyklė, kad bylos dėl administracinės atsakomybės taikymo turi būti nagrinėjamos viešai – iš analizuotų specialiųjų įstatymų toks reguliavimas pasirinktas 12-oje. Visgi, didžioji dauguma specialiųjų įstatymų (19) šio aspekto apskritai nereglamentuoja (neaptaria (9) arba nukreipia į kitus teisės aktus (10)). Tuo tarpu apytiksliai pusė iš analizuotų specialiųjų įstatymų nustato konkrečius atvejus, kuomet taisyklės dėl viešumo gali būti netaikomos (16). Tokie atvejai paprastai susiję su valstybės, tarnybos, profesine ar komercine paslaptimi, kai kuriais tokiais atvejais bylos gali būti nagrinėjamos ir uždaruose posėdžiuose. Kita vertus, užsienio moksliniai tyrimai (atlikti tiriant spaudą) šią prielaidą iš dalies paneigia, analizuodami priežiūros institucijų paskirtas administracines nuobaudas, pažeidimus, žiniasklaidos reakciją bei pačių nubaustų verslo subjektų interviu metu surinktus duomenis. Daroma išvada, kad administracinės atsakomybės juridiniams asmenims taikymo viešumas turi neigiamos įtakos prevencijos arba atgrasymo tikslams, kadangi pažeidimai bei paskirtos nuobaudos žiniasklaidoje paprastai pateikiamos ne kaip baudimas už visuomenei žalingą veiką, bet kaip konkurencija tarp priežiūros institucijų ir privataus verslo, arba tarp valstybės ir konkretaus sektoriaus juridinių asmenų. Be to, kai kuriais atvejais žinomi verslininkai gali gauti netgi teigiamo viešumo. Tiesa, šis viešas paskelbimas apie padarytą pažeidimą ir taikytą nuobaudą (visuomenės informavimas) dažnu atveju susijęs ir su konkrečia sritimi, kurios reguliavimas buvo pažeistas[735]. Teisės moksle taip pat pažymima, kad sudėtinga prognozuoti, kokius rezultatus ir ar apskritai duos viešas paskelbimas apie nuobaudą, viena to priežasčių – kad kai kuriems asmenims renkantis prekės pardavėją ar paslaugos tiekėją vienintelis arba svarbiausias kriterijus yra kaina[736].

[733] SOLOVEIČIKAS, D. (2006). *Juridinių asmenų baudžiamoji atsakomybė*. P. 188-189.
[734] ARMOUR, J., MAYER, C. and POLO, A. (2015). *Regulatory Sanctions and Reputational Damage in Financial Markets.*
[735] VAN ERP, J. (2013). *Messy Business: Media Representations of Administrative Sanctions for Corporate Offenders.* In *Law & Policy*. S.l.: University of Denver, [interaktyvus], 109-139. Prieiga per internetą: http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/lapo.12001/full [žiūrėta 2015 m. rugsėjo 15 d.].
[736] SOLOVEIČIKAS, D. (2006). *Juridinių asmenų baudžiamoji atsakomybė*. P. 189-190.

Laikino vadovo ar atstovo priežiūrai paskyrimas arba vadovo nušalinimas kaip sankcija įtvirtintas 8 specialiuosiuose įstatymuose[737]. Ši nuobauda numatyta tuose įstatymuose, kurie reguliuoja su finansais susijusias sritis, tikėtina, siekiant apsaugoti baudžiamų ūkio subjektų kontrahentų finansinius interesus, tikintis, kad pakeitus vadovą, pats ūkio subjektas gali pakeisti savo veiklos netinkamą pobūdį. Tačiau šiuo atveju kvestionuotina, kodėl nėra numatyta galimybė taikyti tokią pačią nuobaudą ANK pagrindu, ypač atsižvelgiant į tai, kad ANK numato atsakomybę už kai kuriuos panašius ar netgi analogiškus pažeidimus.

Vertinant, kas nulėmė tokią nuobaudų sistemą, analizuotini ES teisės aktai, įgyvendinami specialiaisiais įstatymais. Dauguma specialiaisiais įstatymais įgyvendintų teisės aktų, kurie reglamentuoja administracinę atsakomybę, apsiriboja bendro pobūdžio nuostata, kad dėl konkrečių įgyvendinamų teisės aktų pažeidimo sankcijas nustato valstybės narės, tokios sankcijos turi būti veiksmingos, proporcingos ir atgrasančios[738]. Kai kurios įgyvendintos ES direktyvos nustato ir tai, kad bauda turi būti tokia, kad atitiktų iš pažeidimo gautą ekonominę naudą, o baudos dydis turi būti laipsniškai didinamas už pakartotinius pažeidimus[739]. Suskaičiuojami 8 specialieji įstatymai, kurių pavyzdinė arba

[737] Draudimo įstatyme, Elektroninių pinigų ir elektroninių pinigų įstaigų įstatyme, Finansinių priemonių rinkų įstatyme, Kolektyvinio investavimo subjektų įstatyme, Papildomo savanoriško pensijų kaupimo įstatyme, Pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencijos įstatyme, Profesinių pensijų kaupimo įstatyme, Vartojimo kredito įstatyme.

[738] Žr., pvz., Europos Parlamento ir Tarybos 2010 m. lapkričio 24 d. direktyva 2010/75/ES dėl pramoninių išmetamų teršalų (taršos integruotos prevencijos ir kontrolės). OL L 334, p. 17; Europos Parlamento ir Tarybos 2012 m. liepos 4 d. reglamentas (ES) Nr. 649/2012 dėl pavojingų cheminių medžiagų eksporto ir importo (nauja redakcija). OL L 201, p. 60; Europos Parlamento ir Tarybos 2009 m. rugsėjo 16 d. reglamentas (EB) Nr. 1060/2009 dėl kredito reitingų agentūrų. OL L 302, p. 1; Europos Parlamento ir Tarybos 2009 m. liepos 13 d. direktyva 2009/65/EB 2009 m. liepos 13 d. dėl įstatymų ir kitų teisės aktų, susijusių su kolektyvinio investavimo į perleidžiamus vertybinius popierius subjektais (KIPVPS), derinimo (nauja redakcija) (su vėlesniais pakeitimais). OL L 302, p. 32; Europos Parlamento ir Tarybos 2007 m. lapkričio 13 d. direktyva 2007/64/EB dėl mokėjimo paslaugų vidaus rinkoje, iš dalies keičianti direktyvas 97/7/EB, 2002/65/EB, 2005/60/EB ir 2006/48/EB ir panaikinanti Direktyvą 97/5/EB. OL L 319, p. 1; Europos Parlamento ir Tarybos 2015 m. gegužės 20 d. reglamentas (ES) 2015/847 dėl informacijos, teikiamos pervedant lėšas, ir kuriuo panaikinamas Reglamentas (EB) Nr. 1781/2006. OL L 142, p. 1; Europos Parlamento ir Tarybos 2001 m. gruodžio 3 d. direktyva 2001/95/EB dėl bendros gaminių saugos. OL L 011, p. 0004; Europos Parlamento ir Tarybos 2008 m. balandžio 23 d. direktyva 2008/48/EB dėl vartojimo kredito sutarčių ir panaikinanti Tarybos direktyvą 87/102/EEB. OL L 133, p. 66; Europos Parlamento ir Tarybos 2003 m. lapkričio 4 d. direktyva 2003/71/EB dėl prospekto, kuris turi būti skelbiamas, kai vertybiniai popieriai siūlomi visuomenei ar įtraukiami į prekybos sąrašą, ir iš dalies keičianti Direktyvą 2001/34/EB. OL L 345, p. 0064; Europos Parlamento ir Tarybos 2004 m. gruodžio 15 d. direktyva 2004/109/EB dėl informacijos apie emitentus, kurių vertybiniais popieriais leista prekiauti reguliuojamoje rinkoje, skaidrumo reikalavimų suderinimo, iš dalies keičianti Direktyvą 2001/34/EB. OL L. 390, p. 38.

[739] Europos Parlamento ir Tarybos 2016 m. gegužės 11 d. direktyva (ES) 2016/802 dėl sieros kiekio sumažinimo tam tikrose skystojo kuro rūšyse. OL L 132, p. 58.

minimali nuobaudų sistema yra nustatyta specialiaisiais įstatymais įgyvendinamais ES teisės aktais, pavyzdžiui, Elektroninių pinigų ir elektroninių pinigų įstaigų įstatymu[740], Elektroninių ryšių įstatymu[741], Finansinių priemonių rinkų įstatymu[742], Klimato kaitos valdymo finansinių instrumentų įstatymų[743], Papildomo savanoriško pensijų kaupimo įstatymu[744], Profesinių pensijų kaupimo įstatymu[745], Vartojimo kredito įstatymu[746], Vertybinių popierių įstatymu[747]. Atlikta ES teisės aktų, kurie buvo įgyvendinti specialiais įstatymais, analizė leidžia teigti, kad Lietuvoje numatyta administracinės atsakomybės pagal

[740] Europos Parlamento ir Tarybos 2009 m. rugsėjo 16 d. direktyva 2009/110/EB dėl elektroninių pinigų įstaigų steigimosi, veiklos ir riziką ribojančios priežiūros, iš dalies keičianti Direktyvas 2005/60/EB ir 2006/48/EB ir panaikinanti Direktyvą 2000/46/EB. OL L 267, p. 7.

[741] Europos Parlamento ir Tarybos 2009 m. lapkričio 25 d. direktyva 2009/140/EB iš dalies keičianti Direktyvą 2002/21/EB dėl elektroninių ryšių tinklų ir paslaugų bendrosios reguliavimo sistemos, Direktyvą 2002/19/EB dėl elektroninių ryšių tinklų ir susijusių priemonių sujungimo ir prieigos prie jų ir Direktyvą 2002/20/EB dėl elektroninių ryšių tinklų ir paslaugų leidimo. OL L 337, p. 37; Europos Parlamento ir Tarybos 2014 m. balandžio 16 d. reglamentas (ES) Nr. 596/2014 dėl piktnaudžiavimo rinka (Piktnaudžiavimo rinka reglamentas) ir kuriuo panaikinama Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2003/6/EB ir Komisijos direktyvos 2003/124/EB, 2003/125/EB ir 2004/72/EB. OL L 173, p. 1; Europos Parlamento ir Tarybos 2014 m. gegužės 15 d. direktyva 2014/65/ES dėl finansinių priemonių rinkų, kuria iš dalies keičiamos Direktyva 2002/92/EB ir Direktyva 2011/61/ES. OL L 173, p. 349.

[742] Europos Parlamento ir Tarybos 2013 m. birželio 26 d. direktyva 2013/36/ES dėl galimybės verstis kredito įstaigų veikla ir dėl riziką ribojančios kredito įstaigų ir investicinių įmonių priežiūros, kuria iš dalies keičiama Direktyva 2002/87/EB ir panaikinamos direktyvos 2006/48/EB bei 2006/49/EB. OL L 176, p. 338; Europos Parlamento ir Tarybos 2015 m. lapkričio 25 d. reglamentas (ES) 2015/2365 dėl vertybinių popierių įsigijimo finansavimo sandorių ir pakartotinio naudojimo skaidrumo ir kuriuo iš dalies keičiamas Reglamentas (ES) Nr. 648/2012. OL L 313, p. 1.

[743] Europos Parlamento ir Tarybos 2003 m spalio 13 d. direktyva 2003/87/EB nustatanti šiltnamio efektą sukeliančių dujų emisijos leidimų sistemą Bendrijoje ir iš dalies keičianti Tarybos direktyvą 96/61/EB. OL L 275, p. 32.

[744] Europos Parlamento ir Tarybos 2014 m. lapkričio 26 d. reglamentas (ES) Nr. 1286/2014 dėl mažmeninių investicinių produktų paketų ir draudimo principu pagrįstų investicinių produktų (MIPP ir DIP) pagrindinės informacijos dokumentų. OL L 352, p. 1.

[745] Europos Parlamento ir Tarybos 2009 m. rugsėjo 16 d. reglamentas (EB) Nr. 1060/2009 dėl kredito reitingų agentūrų. OL L 302, p. 1.

[746] Europos Parlamento ir Tarybos 2016 m. birželio 8 d. reglamentas (ES) 2016/1011 dėl indeksų, kurie kaip lyginamieji indeksai naudojami finansinėse priemonėse ir finansinėse sutartyse arba siekiant įvertinti investicinių fondų veiklos rezultatus, kuriuo iš dalies keičiami direktyvos 2008/48/EB ir 2014/17/ES bei Reglamentas (ES) Nr. 596/2014. OL L 171, p. 1.

[747]Europos Parlamento ir Tarybos 2014 m. gegužės 15 d. direktyva 2014/59/ES, kuria nustatoma kredito įstaigų ir investicinių įmonių gaivinimo ir pertvarkymo sistema ir iš dalies keičiamos Tarybos direktyva 82/891/EEB, direktyvos 2001/24/EB, 2002/47/EB, 2004/25/EB, 2005/56/EB, 2007/36/EB, 2011/35/ES, 2012/30/ES bei 2013/36/ES ir Europos Parlamento ir Tarybos reglamentai (ES) Nr. 1093/2010 bei (ES) Nr. 648/2012. OL L 173, p. 190.

specialiuosius įstatymus nuobaudų sistema buvo iš dalies nulemta ES teisės aktų. Dažniausias atvejis, kai ES teisės aktai tiesiogiai nenumato nuobaudų sistemos ir jų dydžio, o apsiriboja tik konstatavimu, kad taikomos nuobaudos nacionalinėje sistemoje turi būti efektyvios (veiksmingos), atgrasančios ir proporcingos. Visgi, yra atvejų, kuomet numatytos nuobaudos tiesiogiai atitinka arba yra panašios į įgyvendinamais ES teisės aktais įtvirtintas nuobaudas ir jų dydžius. Tokie atvejai dažniausiai yra susiję su finansų sistemos priežiūros reguliavimu.

Taigi, aukščiau pateikti duomenys leidžia daryti kelias išvadas. Pirma, ekonominės sankcijos gali būti ženkliai griežtesnės nei baudos, taikomos už nusikalstamas veikas, nors ir baudžiamoji atsakomybė, ir administracinė atsakomybė pagal specialiuosius įstatymus gali būti taikoma tiek juridiniams, tiek ir fiziniams asmenims. Antra, kai kurios ekonominės sankcijos, nors formaliai ir nėra tokios griežtos kaip baudžiamosios sankcijos, tačiau gali sukelti tokius pat arba net reikšmingesnius finansinius padarinius. Galiausiai, darytina ir išvada, kad kaip administracinės sankcijos pagal ANK ir specialiuosius įstatymus taikomos nuobaudos nesudaro vieningos sistemos. Tokia išvada daroma įvertinus ir galimus baudų dydžius, ir kitas nuobaudas. Specialiesiems įstatymams numatant maksimalias galimas baudas fiziniams asmenims (kaip juridinių asmenų vadovams arba atskiriems ūkio subjektams), galinčias siekti 5 mln. eurų, ANK nustatyti baudos dydžiai ir jų tikslas užtikrinti administracinės ir baudžiamosios atsakomybės darną praranda prasmę. Todėl įstatymų leidėjas turėtų kompleksiškai pertvarkyti administracinių sankcijų teisinį reglamentavimą (ir pagal ANK, ir pagal specialiuosius įstatymus), įvertinant ir baudos, taikomos kaip baudžiamoji atsakomybė, reguliavimą. Atsižvelgiant į šiame tyrime padarytas išvadas dėl administracinės ir baudžiamosios atsakomybės tikslų kaip šių atsakomybių atribojimo, kaip administracinė atsakomybė tik išskirtiniais atvejais turėtų būti numatytos tokios nuobaudos, kurios gali sukelti nepataisomus galutinius padarinius ūkio subjekto veiklai (tokios kaip leidimų ar licencijų galiojimo sustabdymas ar panaikinimas). Be kita ko, siūlytina išplėsti kitų administracinių nuobaudų taikymą, kad administracinę atsakomybę taikantis subjektas turėtų daugiau įrankių tinkamai individualizuoti taikomą atsakomybę.

Siekiant identifikuoti administracinės atsakomybės teisinio reguliavimo modelio ypatumus, susijusius su administracinės atsakomybės realizavimu, analizuotinos ir nuostatos, reguliuojančios atsakomybę lengvinančias ir sunkinančias aplinkybes, ypač atvejais, kuomet ANK ir specialieji įstatymai numato atsakomybę tose pačiose srityse.

Viešojo administravimo įstatymo 37 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta taisyklė, kad poveikio priemonės skiriamos, atsižvelgiant į padaryto pažeidimo pobūdį, kaip pažeidimo padariniai kilusios žalos dydį ir mastą bei kitas įstatymuose nustatytas aplinkybes. Analogišką nuostatą nustatė ir ATPK 30 straipsnis, nukreipiantis ir į lengvinančias bei sunkinančias aplinkybes, nustatytas ATPK 31

ir 32 straipsniuose. Šiuo metu galiojančio ANK 34 straipsnio 1 dalyje nurodyta, kad atsakomybės rūšis ir dydis parenkamas atsižvelgiant į padaryto administracinio nusižengimo pobūdį, pažeidėjo kaltės formą ir rūšį, asmenybę bei atsakomybę lengvinančias ir sunkinančias aplinkybes. Nors šios trys normos iš esmės yra panašios, tačiau jos nesuteikia atsakomybėn traukiamiems asmenims vienodų garantijų. ANK 34 straipsnyje, nors tiesiogiai nenukreipiama į kitus įstatymo straipsnius, tačiau taip pat nurodomos lengvinančios bei sunkinančios aplinkybės, papildomai kaip vienas iš kriterijų nurodoma kaltės forma. Be to, Viešojo administravimo įstatyme įtvirtinta nuostata, taikoma parenkant konkrečią nuobaudą ir jos dydį, kaip vieną iš kriterijų nurodo kitas įstatymuose numatytas aplinkybes.

Šiuo aspektu keltinas klausimas: jei Viešojo administravimo įstatymas suteikia teisę atsakomybę skiriantiems asmenims vadovautis kituose įstatymuose nustatytomis aplinkybėmis, tai reiškia, kad kiekvieną kartą taikant administracinę atsakomybę šios atsakomybę lengvinančios ir sunkinančios aplinkybės gali skirtis. Nors Viešojo administravimo įstatymu ir siekiama suvienodinti šį nuobaudų taikymo aspektą, tačiau faktiškai taikant administracinę atsakomybę kiekvienu atskiru atveju priežiūros institucijos vadovaujasi skirtingomis taisyklėmis. Taigi, Vyriausybės nutarimu patvirtintoje 2012 m. Vyriausybės Koncepcijoje dėl poveikio priemonių ūkio subjektams taikymo deklaruotas siekis įtvirtinant aptariamą nuostatą suvienodinti poveikio priemonių skyrimo taisykles nėra pasiektas. Įvertinus tai, kas buvo išdėstyta, darytina išvada, kad Viešojo administravimo įstatyme įtvirtinti pakeitimai tik iš dalies suvienodina taisykles, taikomas ūkio subjektų administracinei atsakomybei.

ANK 34 straipsnyje nustatyta, kad skiriant nuobaudą yra atsižvelgiama į atsakomybę lengvinančias ir sunkinančias aplinkybes. ANK 35 ir 36 straipsniuose nurodytos atitinkamai lengvinančios ir sunkinančios aplinkybės, tačiau 35 straipsnio 2 dalyje numatyta, kad nuobaudą skiriantis subjektas gali atsižvelgti ir į tokią lengvinančią aplinkybę, kuri nenumatyta ANK 35 straipsnyje. ANK 35 ir 36 straipsniuose taip pat nustatyta, kad nuobaudą skiriantis subjektas neatsižvelgia į tokią lengvinančią ar sunkinančią aplinkybę, kuri numatyta specialiojoje kodekso dalyje kaip nusižengimo požymis.

Aptariamas aspektas specialiuosiuose įstatymuose reguliuojamas skirtingai: įtvirtina baigtinį lengvinančių ir sunkinančių aplinkybių sąrašą, įtvirtina konkrečias lengvinančias ir sunkinančias aplinkybes, tačiau kartu suteikia galimybę remtis kitomis, įstatyme neįvardytomis aplinkybėmis, lengvinančios ir sunkinančios aplinkybės nėra tiesiogiai nustatytos arba apskritai nėra reglamentuotos. Pažymėtina, kad kai kurie specialieji įstatymai nurodo, kad poveikio priemonės taikomos vadovaujantis kitais teisės aktais, pavyzdžiui, ANK, Lietuvos banko įstatymu, taigi, šie teisės aktai taikytini ir atsakomybę lengvinančių ar sunkinančių aplinkybių reglamentavimui. Šiuo tikslu kaip priedas

pateikiama lentelė Nr. 5, iliustruojanti skirtingą šio klausimo reglamentavimą įvairiuose specialiuosiuose įstatymuose, ANK bei Viešojo administravimo įstatyme.

Baigtinį atsakomybę lengvinančių ir sunkinančių aplinkybių sąrašą nustato 10 specialiųjų įstatymų[748]. 8 specialieji įstatymai[749] suteikia teisę remtis ne tik konkrečiame specialiajame įstatyme nustatytomis, bet ir kitomis atsakomybę lengvinančiomis aplinkybėmis. 1 iš šių specialiųjų įstatymų, Tabako, tabako gaminių ir su jais susijusių gaminių kontrolės įstatymas, numato teisę remtis atsakomybę lengvinančiomis ir sunkinančiomis aplinkybėmis, tačiau jų nesustota. 13 specialiųjų įstatymų atsakomybę lengvinančių ir sunkinančių aplinkybių nenustato, tačiau 10[750] iš jų dėl atsakomybės taikymo taisyklių nukreipia į kitus teisės aktus. Palyginimui, siūlomo atsakomybę lengvinančių ir sunkinančių aplinkybių sąrašo nenustato ir Viešojo administravimo įstatymas, o ANK nustato platų sąrašą ir suteikia teisę remtis ir kitomis atsakomybę lengvinančiomis ir sunkinančiomis aplinkybėmis.

Atsakomybę lengvinančių ir sunkinančių aplinkybių reglamentavimas	**Baigtinis sąrašas**	**Nebaigtinis sąrašas**	**Neaptarta arba nukreipiama į kitą teisės aktą**
Analizuojamų specialiųjų įstatymų skaičius	10	8	13

Nors skirtingų atsakomybę lengvinančių ir sunkinančių aplinkybių nustatymas skirtinguose specialiuosiuose įstatymuose ir galėtų būti pateisinamas reguliuojamų sektorių skirtingumu ir tik kai kuriais atvejais įtaką tam tiesiogiai daro ES teisės aktai[751], tačiau skirtingi veiklos sektoriai nepateisina, kad įstatymų

[748] Aplinkos apsaugos įstatymas, Branduolinės saugos įstatymas, Konkurencijos įstatymas, Mažmeninės prekybos įmonių nesąžiningų veiksmų draudimo įstatymas, Nesąžiningos komercinės veiklos vartotojams draudimo įstatymas, Pašto įstatymas, Produktų saugos įstatymas, Reklamos įstatymas, Transporto veiklos pagrindų įstatymas.

[749] Alkoholio kontrolės įstatymas, Elektroninių ryšių įstatymas, Energetikos įstatymas, Tabako, tabako gaminių ir su jais susijusių gaminių kontrolės įstatymas, Lietuvos banko įstatymas, Vartotojų teisių apsaugos įstatymas.

[750] Į kitus teisės aktus nukreipia Draudimo įstatymas, Elektroninių pinigų ir elektrinių pinigų įstaigų įstatymas, Finansinių priemonių rinkų įstatymas, Kolektyvinio investavimo subjektų įstatymas, Papildomo savanoriško pensijų kaupimo įstatymas, Profesinių pensijų kaupimo įstatymas, Statybos įstatymas, Teritorijų planavimo įstatymas, Vartojimo kredito įstatymas, Vertybinių popierių įstatymas. Asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymas, Klimato kaitos valdymo instrumentų įstatymas, Mokesčių administravimo įstatymas atsakomybę lengvinančių ir sunkinančių aplinkybių sąrašo nenustato ir nenukreipia į kitus teisės aktus.

[751] Pavyzdžiui, Finansinių priemonių rinkų įstatymu įgyvendintuose ES teisės aktuose numatoma, kad sprendžiant, kokią nuobaudą ir kokia apimtimi taikyti, turi būti vertintinos visos svarbios aplinkybės ir nurodomas minimalus tokių aplinkybių sąrašas: pažeidimo

leidėjas pasirinko skirtingą būdą, kuriuo įtvirtino atsakomybę lengvinančias ir sunkinančias aplinkybes. Juo labiau, kad ir kai kurie panašų sektorių reguliuojantys teisės aktai šiuo aspektu buvo sukonstruoti skirtingai, pavyzdžiui, Alkoholio kontrolės įstatymas bei Tabako, tabako gaminių ir susijusių gaminių kontrolės įstatymas. Taigi, nagrinėjamu atveju nerandama objektyvių priežasčių, dėl kurių būtų nuspręsta nustatyti skirtingus atsakomybę lengvinančių ir sunkinančių aplinkybių įtvirtinimo modelius. Taip pat pažymėtina, kad specialiuosiuose įstatymuose ir ANK numatytos skirtingos atsakomybę lengvinančios ir sunkinančios aplinkybės, taigi, kas vienu atveju reikštų atsakomybės griežtinimą ar švelninimą, kitu atveju – ne.

Analizuojant teisinį reguliavimą, kuris apibendrintas šio tyrimo priede pateikiamoje lentelėje Nr. 6, darytina išvada, kad dažniausiai specialieji įstatymai kaip atsakomybę lengvinančias aplinkybes nustato tai, kad asmuo padėjo ištirti pažeidimą ar jame dalyvaujančius asmenis ar bendradarbiavo su pažeidimą tiriančia institucija, nutraukė pažeidimą ar ėmėsi veiksmų pažeidimui pašalinti, atlygino žalą ar nuostolius ar užkirto kelią žalingoms pasekmėms atsirasti. Toks reguliavimas aiškintinas specialiųjų įstatymų pažeidimų pobūdžiu ir ūkio subjektų prigimtimi. Tačiau kartu abejotina, ar nebūtų prasminga kaip atsakomybę lengvinančią aplinkybę nustatyti ir tai, jog asmuo pripažįsta priežiūros institucijos nustatytas aplinkybes (kas palengvintų atliekamus tyrimus ir galimų ginčų nagrinėjimą), pažeidimas buvo nulemtas valstybinių institucijų ar pažeidėjas

---

sunkumas ir trukmė, už pažeidimo atsakingo asmens ankstesni pažeidimai, atsakomybės laipsnis ir finansinis pajėgumas bei bendradarbiavimo su atsakinga institucija lygis, iš pažeidimo gautos naudos arba išvengtų nuostolių dydis (jei įmanoma nustatyti), o taip pat visos sisteminės pažeidimo pasekmės bei priemonės, kurių atsakingas už pažeidimą ėmėsi, kad išvengtų pakartotinių pažeidimų (Europos Parlamento ir Tarybos 2013 m. birželio 26 d. direktyva 2013/36/ES dėl galimybės verstis kredito įstaigų veikla ir dėl riziką ribojančios kredito įstaigų ir investicinių įmonių priežiūros, kuria iš dalies keičiama Direktyva 2002/87/EB ir panaikinamos direktyvos 2006/48/EB bei 2006/49/EB. OL L 176, p. 338; Europos Parlamento ir Tarybos 2014 m. gegužės 15 d. direktyva 2014/59/ES, kuria nustatoma kredito įstaigų ir investicinių įmonių gaivinimo ir pertvarkymo sistema ir iš dalies keičiamos Tarybos direktyva 82/891/EEB, direktyvos 2001/24/EB, 2002/47/EB, 2004/25/EB, 2005/56/EB, 2007/36/EB, 2011/35/ES, 2012/30/ES bei 2013/36/ES ir Europos Parlamento ir Tarybos reglamentai (ES) Nr. 1093/2010 bei (ES) Nr. 648/2012. OL L 173, p. 190; Europos Parlamento ir Tarybos 2014 m. liepos 23 d. reglamentas (ES) Nr. 909/2014 dėl atsiskaitymo už vertybinius popierius gerinimo Europos Sąjungoje ir centrinių vertybinių popierių depozitoriumų, kuriuo iš dalies keičiamos direktyvos 98/26/EB ir 2014/65/ES bei Reglamentas (ES) Nr. 236/2012. OL L 257, p. 1; Europos Parlamento ir Tarybos 2016 m. birželio 8 d. reglamentas (ES) 2016/1011 dėl indeksų, kurie kaip lyginamieji indeksai naudojami finansinėse priemonėse ir finansinėse sutartyse arba siekiant įvertinti investicinių fondų veiklos rezultatus, kuriuo iš dalies keičiami direktyvos 2008/48/EB ir 2014/17/ES bei Reglamentas (ES) Nr. 596/2014. OL L 171, p. 1; Europos Parlamento ir Tarybos 2014 m. balandžio 16 d. reglamentas (ES) Nr. 596/2014 dėl piktnaudžiavimo rinka (Piktnaudžiavimo rinka reglamentas) ir kuriuo panaikinama Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2003/6/EB ir Komisijos direktyvos 2003/124/EB, 2003/125/EB ir 2004/72/EB. OL L 173, p. 1).

neatliko tam tikrų veiksmų. Be to, manytina, kad teoriškai įmanoma situacija, kuomet iš ūkio subjektų reikalaujama konkrečių teisės aktus pažeidžiančių veiksmų, naudojant prievartą prieš juridinio asmens vadovą ar darbuotojus, taip pat kai peržengiamos būtinojo reikalingumo ribos. Taigi, kaip lengvinančios aplinkybės visų specialiųjų įstatymų atžvilgiu galėtų būti nustatytos ir šios.

Iš pateiktų duomenų darytina išvada, kad fiziniams ir juridiniams asmenims suteikiamos garantijos lengvinančių aplinkybių aspektu yra skirtingos. Pažymėtina, kad teismai ūkio subjekto atžvilgiu taikomų nuobaudų atžvilgiu vis dažniau įžvelgia ir kitas, įstatymuose tiesiogiai nenumatytas aplinkybes. Kai kurios jų, pavyzdžiui, tai, kad ūkio subjektas ėmėsi prevencinių veiksmų pažeidimui išvengti[752], yra iš dalies susijusios su kitomis, įtvirtintomis įstatymuose (pavyzdžiui, su ANK 35 straipsnyje įtvirtinta aplinkybe, kad kaltininkas savo noru atlygino nuostolius ar pašalino padarytą žalą). Ekonominė krizė, nors ir įstatymuose nenurodyta kaip atsakomybę lengvinanti aplinkybė, tačiau teismų praktikoje buvo vertinta individualizuojant nuobaudą ir nustatant jos dydį, laikant, kad nuobaudos švelninimas ekonominės krizės metu turėtų padėti užtikrinti proporcingą ir teisingą nuobaudos dydį[753].

Administracinę atsakomybę reglamentuojantys teisės aktai nenustato nuoseklaus atsakomybę sunkinančių aplinkybių reglamentavimo. Kaip šio tyrimo priedas pateiktoje lentelėje Nr. 7 pateikiami duomenys apie atsakomybę sunkinančių aplinkybių reglamentavimą ANK, Viešojo administravimo įstatyme ir specialiuosiuose įstatymuose.

Kaip ir atsakomybę lengvinančių aplinkybių atveju, ANK nustato platų atsakomybę sunkinančių aplinkybių sąrašą, net 13, kurios iš dalies yra panašios į tas, kurios numatytos ir BK 60 straipsnyje. Lyginant su anksčiau galiojusiu ATPK, ANK atsakomybę sunkinančių aplinkybių sąrašą praplėtė papildomomis penkiomis. Analogiškai kaip ir atsakomybę lengvinančių aplinkybių atveju, Viešojo administravimo įstatymas nenustato pavyzdinio atsakomybę sunkinančių aplinkybių sąrašo. Specialieji įstatymai nenustato tarpusavyje suderintos ir nuoseklios atsakomybę sunkinančių aplinkybių sistemos.

Kai kuriais atvejais įstatymų leidėjo sprendimas nustatyti nevienodą atsakomybę sunkinančių aplinkybių sąrašą yra pagrįstas. Pavyzdžiui, ANK nustato ir tokias sunkinančias aplinkybes, kurios susijusios tik su smurtiniais nusižengimais ir nėra aktualios (paprastai) įprastoje ūkio subjekto veikloje, pavyzdžiui, nusižengimas padarytas kankinant asmenį ar tyčiojantis iš jo, arba nusižengimas padarytas nėščiai moteriai arba neįgaliajam, kai tai akivaizdu, arba

[752] Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2012 m. lapkričio 29 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-858-1546-12.

[753] Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2011 m. sausio 3 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-858-1662-10. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2010 m. spalio 5 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-143-972/2010.

mažamečiui, pažeidimas padarytas iš chuliganiškų paskatų ar reiškiant neapykantą kitam asmeniui. Tačiau kartu manytina, kad visi specialieji įstatymai kaip atsakomybę sunkinančias aplinkybes galėtų nustatyti pakartotinumą, taip pat – didelę žalą (šiuo metu kai kurie specialieji įstatymai kaip atsakomybę sunkinančią aplinkybę nustato žalos atsiradimo kriterijų apskritai, bet atskirai neišskiria didelės žalos atsiradimo atvejų), taip pat atvejį, kai pažeidimas buvo padarytas asmens, kuris anksčiau buvo padaręs nusikaltimą arba subjektas nevykdė ūkio subjektų nurodymų. Kita vertus, atsižvelgiant į šiame tyrime nurodytas aplinkybes, kaip atsakomybę sunkinančios aplinkybės turėtų būti atsisakyta tyčios, kadangi tai – su pažeidimo subjektyviąja puse susijusios aplinkybes, kurios turėtų būti vertinamos sprendžiant dėl to, ar atsakomybė apskritai turi kilti.

Atkreiptinas dėmesys, kad Viešojo administravimo įstatyme po 2015 m. pakeitimų numatyta, kad nustatant atsakomybės rūšį ir dydį, subjektas vertina sunkinančias ir lengvinančias aplinkybes, tačiau kai kuriuose specialiuosiuose įstatymuose nei sunkinančios, nei lengvinančios aplinkybės nėra nustatytos. Dėl šios priežasties diskutuotina, ar priežiūros subjektas gali savo nuožiūra nustatyti atsakomybę lengvinančias ir atsakomybę sunkinančias aplinkybes, jei jos nėra nustatytos specialiuosiuose įstatymuose, ypač atsižvelgiant į tai, kad viešojo administravimo subjektai savo veikloje gali elgtis tik taip, kaip tai konkrečiai numatyta teisės aktuose. Be to, tokia situacija taip pat būtų nenuosekli teisinio reguliavimo sistemiškumo atžvilgiu. Manytina, kad nepaisant to, jog Viešojo administravimo įstatymas suteikia teisę remtis sunkinančiomis ir lengvinančiomis aplinkybėmis, sunkinančios aplinkybės gali būti taikomos tik tais atvejais, kai tokią teisę suteikia konkrečią atsakomybės rūšį reglamentuojantis specialusis įstatymas. Tačiau lengvinančią aplinkybę kaip gerinančią asmens teisinę padėtį atsakomybę skiriantis subjektas gali taikyti ir savo nuožiūra. Toks nustatymas yra reikšmingas, kadangi asmuo turi turėti galimybę žinoti, koks jo elgesys būtų laikomas ydingu. Nors šiuo atveju kalbama ne apie atsakomybės nustatymą už konkrečius veiksmus, bet šis aspektas daro įtaką atsakomybės taikymui. Neatmestina, kad perdėtas normos konkretumas gali apriboti jos taikymą ir lemti kazuistines situacijas, ypač atsižvelgiant į itin sparčiai besikeičiančius santykius. Visgi, turi būti vengiama teisinio neapibrėžtumo, kurį sukurtų galimybė kaip atsakomybę sunkinančias aplinkybes taikyti įstatymuose nenustatytas aplinkybes. Atsižvelgiant į tai, kai tai įmanoma pagal turinį, atsakomybę sunkinančių (o ir lengvinančių) aplinkybių formulavimas neturi būti pernelyg konkretus ir turi sudaryti galimybę atsakomybę taikančiam subjektui tinkamai įvertinti padarytą pažeidimą ir pritaikyti atsakomybę.

Darytina išvada, kad specialiųjų įstatymų reguliavimas dėl atsakomybę sunkinančių ir lengvinančių bei atsakomybę šalinančių aplinkybių nėra nuoseklus. Nors specialiaisiais įstatymais reguliuojami santykiai tarpusavyje turi

skirtumų, kurie galėtų paaiškinti skirtingą kiekvieno specialiojo įstatymo reguliavimą, tačiau tokia sistema kvestionuotina tuo atžvilgiu, kad už pažeidimus konkrečiose veiklos srityse atsakomybę nustato ir ANK, ir specialieji įstatymai. Taigi, atsakomybėn pagal ANK ir pagal konkretų specialųjį įstatymą traukiami asmenys už pažeidimus toje pačioje srityje atsako pagal skirtingas taisykles. Tai sukuria ne tik praktinių problemų, jog toks reguliavimas yra sudėtingas ir sunkiai suprantamas ūkio subjektams, tačiau ir sukuria teisinio reguliavimo ydingumą. Nors ANK numato atsakomybę už veikas platesniame rate teisinių santykių lyginant su specialiaisiais įstatymais, visgi, kaip buvo nurodyta šiame tyrime, ir ANK, ir specialieji įstatymai nustato atsakomybę už veikas ir tuose pačiuose sektoriuose, be to, specialieji įstatymai gali būti taikomi ir juridinių, ir fizinių asmenų atžvilgiu, įskaitant ūkio subjektų vadovus, o ANK taikytinas ir ūkio subjektų vadovams. Tokiu reguliavimu sukuriama situacija, kurioje tai, kas bus laikoma atsakomybę lengvinančia ar sunkinančia situacija, priklauso ne nuo objektyvių kriterijų. Tuo atveju, jei atsakomybė pagal specialiuosius įstatymus būtų taikoma tik juridiniams asmenims, o pagal ANK – tik fiziniams, įskaitant ir ūkio subjektų vadovus, arba jei ANK nenumatytų atsakomybės už veikas tose pačiose srityse kaip specialieji įstatymai, skirtingas reguliavimas būtų ne tik objektyviai paaiškinamas, bet ir reikalingas, kadangi fizinio asmens veiksmai ir kaltė pasireiškia kitaip nei juridinio. Tačiau šiuo atveju esami reguliavimo skirtumai sukuria nelygiateisišką padėtį, kuri nėra paaiškinama objektyviomis aplinkybėmis. Būtent taisyklių suvienodinimas tiek ANK, tiek specialiuosiuose įstatymuose padėtų išspręsti šiuos esamo reguliavimo trūkumus ir užtikrinti nuoseklų bei darnų reguliavimą.

Dar vienas administracinės atsakomybės teisinio reguliavimo modelio ypatumas – atsakomybės įgyvendinimo formos. Aukščiau šiame skyriuje buvo išanalizuota nuobaudų sistema ir aplinkybės, darančios įtaką tam, kokia nuobauda yra parenkama konkrečiu atveju. Tačiau nuobaudos vykdymas nėra vienintelė galima administracinės atsakomybės įgyvendinimo forma. Todėl šiuo aspektu vertintinos administracinės atsakomybės įgyvendinimo taisyklės ir lyginamos su kitos gimininges atsakomybės rūšies, baudžiamosios atsakomybės, įgyvendinimo būdais, siekiant nustatyti, ar dabartinis administracinės atsakomybės reguliavimas yra aiškus, išbaigtas ir suderinamas su kitais gimininges teisiniais santykiais – baudžiamąja atsakomybe.

Baudžiamoji teisė numato net kelis skirtingus baudžiamosios atsakomybės įgyvendinimo būdus: bausmės skyrimą ir vykdymą,[754] atleidimą nuo

[754] Pažymėtina, kad teisės moksle terminas „bausmės skyrimas“ naudojamas ir plačiąja prasme, suprantant jį ne kaip vieną iš baudžiamosios atsakomybės įgyvendinimo formų, bet kaip apimantį ir atleidimą nuo baudžiamosios atsakomybės, ir atleidimą nuo bausmės, taigi, kaip sinonimą baudžiamosios atsakomybės įgyvendinimui. ŠVEDAS, G. et. al. (2020). *Lietuvos baudžiamoji teisė. Bendroji dalis. 2 knyga.* Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla. P. 105.

baudžiamosios atsakomybės, atleidimą nuo bausmės ir bausmės vykdymo atidėjimą. Taigi, net trys iš keturių baudžiamosios atsakomybės įgyvendinimo atvejų gali nulemti, kad nors asmeniui yra taikoma baudžiamoji atsakomybė, tačiau bausmė faktiškai nėra vykdoma. Tokiu būdu sukuriama sistema, leidžianti individualizuoti atsakomybę nusikalstamą veiką padariusiam asmeniui ir užtikrinti, kad tinkamiausiomis priemonėmis būtų pasiekti baudžiamosios atsakomybės tikslai.

Atleidimas nuo baudžiamosios atsakomybės
•Baudžiamoji atsakomybė kyla (tik baudžiamojo poveikio priemonių apimtyje) •Bausmė nėra skiriama •Gali būti skiriamos baudžiamojo poveikio priemonės
Atleidimas nuo bausmės (visos ar dalies)
•Baudžiamoji atsakomybė kyla •Bausmė yra skiriama, bet paprastai nėra vykdoma arba yra nutraukiama
Bausmės vykdymo atidėjimas
•Baudžiamoji atsakomybė kyla •Bausmė yra skiriama, bet yra atidedama, jei laikomasi nustatytų sąlygų •Gali būti skiriama atlikti dalį bausmės •Gali būti skiriamos baudžiamojo poveikio priemonės ar kitos pareigos
Bausmės skyrimas ir vykdymas
•Baudžiamoji atsakomybė kyla •Bausmė yra skiriama ir vykdoma
Baudžiamojo poveikio priemonės
•Baudžiamoji atsakomybė kyla •Dauguma gali būti taikoma kartu su bausme •Neužtraukia teistumo

Bausmės skyrimas kaip baudžiamosios atsakomybės įgyvendinimo forma yra panašiausia į administracinės atsakomybės nuobaudos skyrimą ir vykdymą, todėl šiame tyrime yra analizuojama mažiausiai.

Bausmės skyrimas turi tinkamai įgyvendinti bausmės paskirtį (įtvirtinta BK 41 straipsnyje), todėl bausmė turi būti proporcinga, teisinga, teisėta, atitinkanti bausmės humanizmo ir ekonomiškumo bei individualizavimo tikslus bei nukentėjusiojo ir visuomenės interesus[755]. Turi būti skiriama tokia bausmė, kuri atitiktų BK reikalavimus ir būtų tinkamai individualizuota. Šiuo tikslu turi būti skiriama BK specialiosios dalies straipsnio, pagal kurį taikoma atsakomybė,

[755] Ibidem, p. 105-107.

sankcijoje numatyta bausmė ir laikomasi bendrųjų BK nuostatų, o taip pat atsižvelgiama į padarytos nusikalstamos veikos pavojingumo laipsnį, motyvus ir tikslus, stadiją, bendrininkavimo formą ir rūšį, kaltės formą ir rūšį, kaltininko asmenybę, atsakomybę lengvinančias ir sunkinančias aplinkybes, nusikalstama veika padarytą žalą. Juridinio asmens atveju turi būti vadovaujamasi ne BK specialiojoje, o bendrojoje dalyje nustatytu bausmių sąrašu[756]. BK numato ir specialias bausmių skyrimo taisykles nepilnamečiams, asmenims, pirmą kartą traukiamiems baudžiamojon atsakomybėn už neatsargų, nesunkų ar apysunkį tyčinį nusikaltimą, pavojingiems recidyvistams už tyčinio nusikaltimo padarymą, nusikalstamos veikos bendrininkams, o taip pat asmenims, kurie rengėsi padaryti sunkų ar labai sunkų nusikaltimą ar kėsinosi padaryti nusikalstamą veiką. BK numato ir atvejus, kuomet asmeniui gali būti skiriama švelnesnė nei įstatyme nustatyta bausmė. BK taip pat reglamentuoja taisykles dėl bausmės skyrimo, kai padaromos kelios nusikalstamos veikos, bei bausmių keitimo ir subendrinimo taisykles.

Taigi, bausmės skyrimas ir vykdymas yra susijęs ne tik su BK specialiojoje dalyje numatytos vienos iš alternatyvių bausmių parinkimu, tačiau yra vykdomas pagal aiškiai nustatytas taisykles, turinčias užtikrinti tinkamą bausmės individualizavimą, kad būtų pasiekti baudžiamąja atsakomybe siekiami tikslai, bet asmuo, traukiamas atsakomybėn nepatirtų perteklinės, nereikalingos prievartos. Visgi, įstatymų leidėjas pripažįsta, kad yra atvejų, kai bausmės, skirtos laikantis visų BK išdėstytų taisyklių, vykdymas galėtų būti pertekliniu, pernelyg ir be pakankamo poreikio suvaržančiu asmenį, ir nereikalingu tam, kad būtų pasiekti bausmės tikslai.

Dėl šių priežasčių BK numatytas ne vienas baudžiamosios atsakomybės įgyvendinimo būdas, o net keli, tam, kad teismas galėtų tinkamai ir pagrįstai individualizuoti skiriamą bausmę. Tokiomis alternatyvomis bausmės vykdymui laikytini atleidimas nuo baudžiamosios atsakomybės, atleidimas nuo bausmės, bausmės vykdymo atidėjimas ir baudžiamojo poveikio priemonių skyrimas.

Atleidimas nuo baudžiamosios atsakomybės yra sąlyginis arba besąlyginis valstybės atsisakymas bausti nusikalstamą veiką padariusį asmenį, kadangi pripažįstama, kad baudžiamosios atsakomybės tikslai gali būti pasiekiami ir neskiriant bausmės. Taigi, atleidimas nuo baudžiamosios atsakomybės gali būti taikomas tais atvejais, kai nustatoma, kad nusikalstama veika buvo padaryta (nustatytos aplinkybės atitinka nusikalstamos veikos sudėtį) ir kad atsakomybėn traukiamas asmuo ją padarė, nėra atsakomybę šalinančių aplinkybių, nusikalstamą veiką padarė nustatyto amžiaus sulaukęs, pakaltinamas asmuo. Viena vertus, ir nepaskyrus bausmės nusikalstamą veiką padaręs asmuo jau nuo ikiteisminio tyrimo pradžios iki sprendimo atleisti asmenį nuo baudžiamosios atsakomybės patiria baudžiamojo proceso teisėje nustatytas prievartos priemones:

[756] Ibidem, p. 109-117.

pavyzdžiui, teisių ir laisvių ribojimus, turtines išlaidas ar ribojimus, neturtinius padarinius. Kita vertus, atleidimas nuo baudžiamosios atsakomybės neatleidžia nuo pareigos atlyginti turtinę ir (arba) neturtinę žalą ir gali lemti papildomų sąlygų ar poveikio priemonių taikymą. Atleidus nuo baudžiamosios atsakomybės, nusikalstamą veiką padaręs asmuo nėra išteisinamas ar reabilituojamas, tačiau tokio asmens yra pasigailima, nes yra surinkta duomenų, kad baudžiamosios atsakomybės tikslai gali būti pasiekti ir neskiriant bausmės, jam nekyla teistumas[757]. Nuo baudžiamosios atsakomybės atleistas gali būti ir fizinis, ir juridinis asmuo, nors BK *expressis verbis* nenurodo, kad atleidimo nuo baudžiamosios atsakomybės pagrindai taikytini ir juridinio asmens atžvilgiu. BK numatyti atleidimo nuo baudžiamosios atsakomybės pagrindai savo prasme yra labiau susiję su fizinio asmens atsakomybe (pavyzdžiui, atleidimas nuo baudžiamosios atsakomybės, kai kaltininkas ir nukentėjęs asmuo susitaiko, BK 38 straipsnis), tačiau tai savaime neriboja tokių pagrindų taikymo juridiniams asmenims. Teisės moksle pastebima, kad BK galėtų būti numatyti ir su juridinio asmens teisinio statuso ypatumais susijusias atleidimo nuo baudžiamosios atsakomybės sąlygas[758].

Atleidimo nuo baudžiamosios atsakomybės bendrieji pagrindai išdėstyti BK VI skyriuje. Atleidžiama nuo baudžiamosios atsakomybės gali būti, kai asmuo ar nusikalstama veika prarado pavojingumą (BK 36 straipsnis), dėl nusikaltimo mažareikšmiškumo (BK 37 straipsnis), kai kaltininkas ir nukentėjęs asmuo susitaiko (BK 38 straipsnis), kai yra lengvinančių aplinkybių (BK 39 straipsnis), kai asmuo aktyviai padėjo atskleisti organizuotos grupės ar nusikalstamo susivienijimo narių padarytas nusikalstamas veikas (BK 39^1 straipsnis), nuo baudžiamosios atsakomybės gali būti atleistas pranešėjas (BK 39^2 straipsnis), o taip pat nuo baudžiamosios atsakomybės gali būti atleista pagal laidavimą (BK 40 straipsnis). Papildomi atleidimo nuo baudžiamosios atsakomybės pagrindai numatyti kituose BK bendrosios dalies straipsniuose: padarius baudžiamąjį nusižengimą, neatsargų arba nesunkų ar apysunkį tyčinį nusikaltimą, nuo baudžiamosios atsakomybės gali būti atleidžiamas ribotai pakaltinamas asmuo (BK 18 straipsnio 2 dalis) arba prieš savo valią nugirdytas ar apsvaigintas asmuo (BK 19 straipsnio 2 dalis). Papildomi atleidimo nuo baudžiamosios atsakomybės pagrindai numatyti tuo atveju, kai atsakomybėn traukiamas asmuo yra nepilnametis (BK 93 straipsnis). Teisės moksle vertinama, kad ir baudžiamojo proceso nepradėjimas (BPK 3 straipsnio 1 dalies 2 punktas) arba pradėto nutraukimas (BPK 303 straipsnio 4 dalis) dėl suėjusio senaties termino apkaltinamojo nuosprendžio priėmimui yra sąlyginė atleidimo nuo

[757] Ibidem, p. 15-19; PAVILIONIS, V. *et. al.* (2003). *Baudžiamoji teisė: bendroji dalis*. P. 375-376.
[758] ŠVEDAS, G. et. al. (2020). *Lietuvos baudžiamoji teisė. Bendroji dalis. 2 knyga*. P. 27.

baudžiamosios atsakomybės rūšis[759]. Svarbu, kad atleidimo nuo baudžiamosios atsakomybės pagrindai nustatyti ir dešimtyje BK specialiosios dalies straipsnių. Šie atleidimo nuo baudžiamosios atsakomybės pagrindai yra specialūs: priklauso nuo konkrečios nusikalstamos veikos ir gali būti taikomi tik tais atvejais, kai padaryta būtent konkreti nusikalstama veika[760].

Teisės moksle nurodoma, kad pagal bendruosius atleidimo nuo baudžiamosios atsakomybės pagrindus asmuo gali būti atleidžiamas nuo baudžiamosios atsakomybės tais atvejais, kai padarytas nesunkus arba apysunkis nusikaltimas, o kai kuriais atvejais – tik kai buvo padarytas baudžiamasis nusižengimas, neatsargus arba nesunkus tyčinis nusikaltimas[761]. BK specialiojoje dalyje numatyti besąlyginiai[762] atleidimo nuo baudžiamosios atsakomybės pagrindai ir tais atvejais, kai padaryti sunkūs ar labai sunkūs nusikaltimai. Tokios taisyklės paprastai susijusios su savanorišku nusikalstamos veikos nutraukimu ir pranešimu apie ją. Tokiu būdu įstatymų leidėjas prioritetą suteikė tam, kad nusikalstamos veikos būtų nutrauktos ir išaiškintos.

Kaip atskira atleidimo nuo baudžiamosios atsakomybės rūšis teisės moksle vertinami BK specialiojoje dalyje numatyti atvejai, kai asmeniui padarius nusikalstamą veiką ikiteisminis tyrimas nepradedamas, nes nėra pateikiamas nukentėjusiojo skundas, pareiškimas ar prokuroro reikalavimas. Taigi, baudžiamasis persekiojimas dėl tokios nusikalstamos veikos negali būti pradedamas. Šiuo atveju asmeniui, padariusiam nusikalstamą veiką, nekyla ir aukščiau nurodyti su baudžiamuoju persekiojimu susiję padariniai: asmuo paprastai nepatiria savo teisių ir laisvių suvaržymų, turtinių kaštų, neturtinių su baudžiamą atsakomybe susijusių padarinių. Tokios veikos paprastai susijusios su privataus gyvenimo aplinkybėmis ir neretai priklauso nuo to, kaip pats asmuo vertina konkrečius veiksmus ar neveikimą – kaip nusikalstamą veiką ar ne[763].

Pažymėtina, kad esant kai kuriems sąlyginiams atleidimo nuo baudžiamosios atsakomybės atvejams (pavyzdžiui, asmeniui susitaikius su nukentėjusiuoju arba esant laidavimui), įstatymų leidėjas nustato, jog bandomojo laikotarpio arba laidavimo metu padarius baudžiamąjį nusižengimą arba neatsargų nusikaltimą, teismas turi diskreciją panaikinti ankstesnį sprendimą atleisti nuo baudžiamosios atsakomybės. Jei bandomojo laikotarpio arba laidavimo metu padaromas naujas tyčinis nusikaltimas, ankstesnis teismo sprendimas atleisti nuo baudžiamosios atsakomybės nustoja galioti ir sprendžiama dėl asmens atsakomybės už visas nusikalstamas veikas (BK 38 straipsnio 3 ir 4 dalys, 40 straipsnio 7 ir 8 dalys)[764].

[759] Ibidem, p. 28-29.
[760] Ibidem, p. 54-55.
[761] Ibidem, p. 23.
[762] Ibidem, p. 54-57.
[763] Ibidem, p. 56-57.
[764] Ibidem, p. 25.

Tokiu būdu asmuo papildomai skatinamas ateityje nebenusikalsti ir siekiama užtikrinti specialiąją prevenciją.

Apibendrinant, atleidimo nuo baudžiamosios atsakomybės bendrieji pagrindai yra paprastai susiję su nedideliu veikos ar asmens pavojingumu, asmens, padariusio nusikalstamą veiką, veiksmais[765]. Tokiu atveju egzistuoja lūkesčiai, kad asmuo suprato, jog daro draudžiamą nusikalstamą veiką, ir nedarys naujų nusikalstamų veikų, taigi, baudžiamosios atsakomybės tikslai (baudimas ir prevencija) užtikrinami ir asmeniui faktiškai netaikant baudžiamosios atsakomybės. Tokiu būdu yra įgyvendinami ir proporcingumo bei baudžiamosios teisės kaip *ultima ratio* priemonės principai. Kartu yra siekiama sudaryti realias galimybes asmens elgesio pataisymui ir resocializacijai, ypač kai nusikalstamas veikas padarė nepilnamečiai ar jauni asmenys[766]. Tuo tarpu BK specialiojoje dalyje numatyti atleidimo nuo baudžiamosios atsakomybės pagrindai suponuoja, kad įstatymų leidėjas prioritetą suteikė padarinių išvengimui, o ne asmens nubaudimui.

Atleidimas nuo bausmės yra sąlyginis arba besąlyginis valstybės atsisakymas vykdyti bausmę ar jos dalį asmeniui, pripažintam kaltu[767]. Taigi, ir šiuo atveju, kaip ir atleidžiant nuo baudžiamosios atsakomybės, pripažįstama, kad nusikalstama veika buvo atlikta ir kad nėra aplinkybių, šalinančių baudžiamąją atsakomybę: asmuo yra sulaukęs reikiamo amžiaus ir nusikalstamos veikos padarymo metu buvo pakaltinamas. Tačiau atleidus asmenį nuo bausmės baudžiamoji atsakomybė ir jos padariniai jam kyla: asmuo laikomas padariusiu nusikalstamą veiką ir už ją teistu. Padarius kitą nusikalstamą veiką, būtų laikoma, kad asmuo nusikalstamą veiką padarė pakartotinai. Papildomai gali būti taikomos ir baudžiamojo poveikio priemonės. Atleidimas nuo bausmės su atleidimu nuo baudžiamosios atsakomybės kaip baudžiamosios atsakomybės įgyvendinimo forma susijęs bendrąja prielaida, kad bausmės įgyvendinimas ne visais atvejais yra tikslingas ir būtinas baudžiamosios atsakomybės tikslams pasiekti. Atleidimas nuo bausmės paprastai yra nulemtas faktinių aplinkybių (nuteistojo ligos ar elgesio) ir prielaidos, kad asmens pavojingumas sumažėjo, jis jau patyrė pakankamus neigiamus padarinius, todėl bausmės skyrimas ar jos vykdymas būtų perteklinis. Atleidimas nuo bausmės irgi yra siejamas su siekiu sudaryti galimybes tinkamam baudžiamosios atsakomybės individualizavimui[768]. Atleidimo nuo bausmės pagrindai yra susiję ne su pačios veikos

[765] Ibidem, p. 23-24.
[766] Ibidem, p. 23-24.
[767] Ibidem, p. 219.
[768] PIESLIAKAS, V. (2008). Bausmės individualizavimas ir teisingumo principo įgyvendinimas skiriant bausmes. SIMANAITYTĖ, E. (2016). Bausmės vykdymo atidėjimas ir aktualios jos taikymo problemos. *Teisė*, 98, 200-213.

pavojingumu[769].BK numatyti tokie atleidimo nuo bausmės pagrindai: dėl ligos (BK 76 straipsnis: sunki nepagydoma liga, psichikos sutrikimas po nusikalstamos veikos padarymo), amnestija (BK 78 straipsnis), malonė (BK 79 straipsnis), suėjusi apkaltinamojo nuosprendžio vykdymo senačiai (BK 96 straipsnis). Teisės moksle taip pat nurodoma, kad atleidimo nuo bausmės pagrindai numatyti ne tik BK, bet ir baudžiamojo proceso bei bausmių vykdymo teisėje. Tokiais pagrindais gali būti aiškiai netinkamas baudžiamojo įstatymo pritaikymas, Jungtinių Tautų žmogaus teisių komiteto arba EŽTT sprendimas ar Konstitucinio Teismo nutarimas, lygtinis paleidimas iš pataisos įstaigų. Nuo viešųjų darbų bausmės gali būti atleidžiama dėl neįgalumo, pensinio amžiaus ar nėštumo[770].

Apibendrinant, atleidimo nuo bausmės institutas paprastai yra siejamas su humanizmo ir proporcingumo principų įgyvendinimu, siekiant, kad asmenims nebūtų taikomos perteklinės priemonės, jei baudžiamosios atsakomybės tikslai gali būti pasiekiami ir faktiškai nevykdant visos bausmės ar jos dalies.

Baudžiamojoje teisėje kaip baudžiamosios atsakomybės įgyvendinimo forma išskiriamas ir bausmės vykdymo atidėjimas, suprantamas kaip sąlyginė atleidimo nuo bausmės rūšis, nustatant bandomąjį laikotarpį (skiriant baudžiamojo poveikio priemones ir (arba) intensyvią priežiūrą).

BK 75 straipsnyje numatyta, kad bausmės vykdymas gali būti atidėtas, jei teismas nusprendžia, jog yra pakankamas pagrindas manyti, kad bausmės tikslai bus pasiekti be realaus bausmės atlikimo. Nuo 2020-07-01 galiojančioje redakcijoje nustatyta, kad bausmės vykdymo atidėjimas gali būti skiriamas asmeniui, pirmą kartą nuteistam arešto bausme, nuteistam laisvės atėmimu ne daugiau kaip 6 metams už dėl neatsargumo padarytus nusikaltimus, ne daugiau kaip 4 metams už vieną ar kelis nesunkius ar apysunkius tyčinius nusikaltimus arba ne daugiau kaip 5 metams už sunkų nusikaltimą, išskyrus nurodytuose BK skyriuose numatytus nusikaltimus. Bausmės vykdymas gali būti atidėtas visiškai arba iš dalies. Atidedant bausmės vykdymą, kartu gali būti skiriamos baudžiamojo poveikio priemonės, intensyvi priežiūra ir nustatytos papildomos pareigos, numatytos BK 75 straipsnyje. Nepilnamečių bausmės vykdymo atidėjimo pagrindai numatyti BK 92 straipsnyje. Teisės moksle nurodoma, kad sprendžiant dėl bausmės vykdymo atidėjimo turi būti vadovaujamasi ir BK 54 bei 91 straipsnių nuostatomis[771]. Teisės moksle pastebima, kad tokios alternatyvios baudžiamosios atsakomybės realizavimo formos kaip bausmės vykdymo atidėjimas turėtų būti taikomos tik atvejais, kuomet BK specialiosios dalies straipsnio, pagal kurį asmuo traukiamas atsakomybėn, sankcija nenumato pasirinkimo taikyti alternatyvias laisvės atėmimui bausmes, o tikslai gali būti

[769] ŠVEDAS, G. et. al. (2020). *Lietuvos baudžiamoji teisė. Bendroji dalis. 2 knyga*. P. 219-221.
[770] Ibidem, p. 222-225.
[771] Ibidem, p. 249.

pasiekti realiai jos neatliekant[772].BK nėra ribojimo, kad bausmės vykdymas negali būti taikomas, jei nusikalstama veika padaryta bausmės vykdymo atidėjimo laikotarpiu, tačiau tokia galimybė teisės moksle vertintina kaip išimtis[773]. Vertinama, kad bausmė negali būti atidėta, jei buvo paskirta sankcija, iš esmės švelnesnė, nei numatyta BK specialiosios dalies straipsnyje pagal kvalifikuotą veiką, bausmė paskirta BK 62 arba 53 straipsnio 3 dalies pagrindais[774].

Apibendrinant, kadangi bausmės vykdymo atidėjimas yra viena iš atleidimo nuo bausmės rūšių, tai ir atidedant bausmės vykdymą asmuo yra pripažįstamas kaltu padarius nusikalstamą veiką, jam taikoma baudžiamoji atsakomybė, tačiau faktiškai nėra vykdoma bausmė ar jos dalis, jei laikomasi visų nustatytų sąlygų. Ši teisė siejama su humanizmo ir proporcingumo principais ir yra plačiai analizuota ir taikyta teismų praktikoje. Būtent bausmės vykdymo atidėjimas vertinamas kaip vienas iš paveikiausių būdų kontroliuoti nusikalstamą veiką padariusio asmens elgesį, siekiant, kad toks asmuo pasitaisytų ir ateityje nebenusikalstų ir kartu neatitrūktų nuo visuomenės, išsaugotų pajamų šaltinius ir išvengtų neigiamos nuteistųjų laisvės atėmimo įstaigose įtakos[775].

BK taip pat numato ir poveikio priemones, kurių paskirtis – padėti įgyvendinti bausmės paskirtį[776]. Baudžiamojo poveikio priemonių nustatymas aiškintinas siekiu suteikti teismams platesnę diskreciją individualizuoti baudžiamąją atsakomybę, ypač atvejais, kai yra atleidžiama nuo baudžiamosios atsakomybės arba nuo bausmės, tačiau kartu norėta turėti įrankių daryti atsakomybėn traukiamam asmeniui įtaką. Taip pat baudžiamojo poveikio priemonių institutas aiškintinas ir poreikiu reglamentuoti turto konfiskavimą, siekiant išvengti teorinių diskusijų, ar turto konfiskavimas gali būti laikomas bausme[777]. Pilnamečiam asmeniui kaip tokios priemonės gali būti skiriami uždraudimas naudotis specialia teise, viešųjų teisių atėmimas, teisės dirbti tam tikrą darbą arba užsiimti tam tikra veikla atėmimas, turtinės žalos atlyginimas ar pašalinimas, nemokami darbai, įpareigojimas gyventi skyrium nuo nukentėjusio asmens ir (ar) nesiartinti prie nukentėjusio asmens arčiau nei nustatytu atstumu, dalyvavimas smurtinį elgesį keičiančiose programose, įmoka į nukentėjusių nuo nusikaltimų asmenų fondą, turto konfiskavimas, išplėstinis turto konfiskavimas (BK 67 straipsnis). Pastarosios trys poveikio priemonės gali būti skiriamos ir juridiniam asmeniui arba nepilnamečiui. Nuo 2019 m. didžioji dalis baudžiamojo poveikio priemonių gali būti skiriamos ir kartu su bausme, išskyrus turtinės žalos

[772] ŠVEDAS, G. (2014). Bausmės skyrimo asmeniui, pirmą kartą teisiamam už nesunkų arba apysunkį tyčinį nusikaltimą, nuostatos Lietuvos Aukščiausiojo Teismo jurisprudencijoje. *Teisė,* Nr. 90, 7-18.
[773] ŠVEDAS, G. et. al. (2020). *Lietuvos baudžiamoji teisė. Bendroji dalis. 2 knyga.* P. 248.
[774] Ibidem, p. 249.
[775] Ibidem, p. 241.
[776] Ibidem, p. 183.
[777] Ibidem, p. 183.

atlyginimą ar pašalinimą (ši priemonė tiesiogiai neaptarta BK kaip negalima skirti kartu su bausme, tačiau nėra įtraukta į sąrašą priemonių, kurios gali būti taikomos kartu su bausme), ir įmoką į nukentėjusiųjų nuo nusikaltimų asmenų fondą, kuri konkrečiai nurodyta BK kaip negalima taikyti kartu su bausme. Toks platus baudžiamojo poveikio priemonių, kurios taikytinos kartu su bausme, sąrašas, išplėstas nuo 2019 m., teisės moksle vertintinas kaip nukrypimas nuo priminės baudžiamojo poveikio priemonių idėjos ir jų priartinimas prie papildomų bausmių, kurios buvo galimos pagal anksčiau galiojusį baudžiamąjį įstatymą, koncepcijos[778].

Nors baudžiamojo poveikio priemonės panašios į bausmes, tačiau pagrindiniais skirtumais identifikuojami skyrimo pagrindai, taikomų ribojimų ar nustatomų pareigų apimtys ir nevykdymo padariniai[779]. Pagal savo prasmę baudžiamosiomis poveikio priemonėmis siekiama užtikrinti prevenciją, atkurti nuketėjusiojo padėtį, buvusią iki pažeidimo, arba pataisyti nusikalstamą veiką padariusio asmens elgesį. Visgi, teisės moksle pažymima ir tai, kad pagrindinis baudžiamųjų poveikio priemonių taikymo tikslas yra perauklėti, paveikti asmenį, užtikrinti prevenciją, o ne nubausti. Ši įžvalga gali būti grindžiama ir tuo, kad baudžiamojo poveikio priemonių taikymas savaime (be bausmės kaip baudžiamosios atsakomybės išraiškos), neužtraukia teistumo[780]. Kita vertus, teismų praktikoje pateikti išaiškinimai dėl turto konfiskavimo taikymo leidžia išskirti ir dar vieną baudžiamojo poveikio priemonių tikslą – panaikinti galimybę kaltininkui ar kitiems asmenims gauti naudos iš nusikalstamos veikos, o taip pat užkirsti galimybę naudoti turtą nusikalstamais tikslais[781]. Teisės moksle vertinant baudžiamojo poveikio priemonių turinį yra kvestionuojama, ar jos gali būti laikomos baudžiamosios atsakomybės realizavimo forma. Kartu pažymima, kad baudžiamosios atsakomybės realizavimui įstatymų leidėjas ieško minimaliausios reakcijos priemonių, kurios sudarytų galimybes ginti esminius gėrius ir visuomenės vertybes bei daryti poveikį nusikalstamą veiką padariusiam asmeniui[782]. Baudžiamojo poveikio priemonių priskyrimas baudžiamosios atsakomybės realizavimo formoms aiškinamas jų skyrimo ypatumais, BK įtvirtintu jų tikslu bei sisteminiu BK 2 straipsnio nuostatų aiškinimu. Kita vertus, teisės moksle taip pat randama ir nuomonė, kad baudžiamojo poveikio priemonės yra „šalia baudžiamosios atsakomybės egzistuojantis pagalbinis institutas, kuriuo siekiama daryti pozityvią įtaką nusikaltusiam asmeniui[783].

[778] Ibidem, p. 183-184.
[779] Ibidem, p. 184-185.
[780] Ibidem, p. 184-185.
[781] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2020 m. balandžio 2 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-80-222/2020.
[782] DRAKŠAS, R. (2008). *Baudžiamoji atsakomybė ir jos realizavimo formos*. P. 199.
[783] Ibidem, p. 202-205.

BK reguliavimas įtvirtina išsamią baudžiamosios atsakomybės įgyvendinimo sistemą, sukurtą siekiant užtikrinti proporcingumo, humanizmo ir teisingo nubaudimo principų įgyvendinimą, o taip pat maksimizuoti tikimybę, kad baudžiamojon atsakomybėn traukiamas asmuo nenusikals pakartotinai, skiriant asmeniui bandomąjį laikotarpį arba atribojant jį nuo galimos neigiamos laivės atėmimo įstaigų įtakos. Analizuojamas reguliavimas paaiškinamas ir tuo, kad baudžiamoji atsakomybė gali užtraukti ir laisvės atėmimo bausmę, todėl tokiu reglamentavimu įstatymų leidėjas siekia užtikrinti, kad tik visuomenei pavojingiausi asmenys atliktų laisvės atėmimo bausmę. Taigi, jei baudžiamojon atsakomybėn traukiamų asmenų elgesys gali būti pataisytas atleidžiant asmenį nuo atsakomybės, atleidžiant nuo bausmės arba atidedant bausmės vykdymą, valstybė gali pasinaudoti šiais įrankiais. Vertinant iš valstybės perspektyvų, šių instrumentų taikymas, ypač kai konkreti situacija susijusi su laisvės atėmimo bausme, prisideda ir prie ekonomijos principo įgyvendinimo: tokiu atveju valstybei nekainuoja asmens, kuris gali būti pataisytas ir be realios laisvės atėmimo bausmės, išlaikymas laisvės atėmimo įstaigoje, toks asmuo ir toliau gali dirbti ir išlaikyti save bei savo šeimą, o taip pat gali dirbti ir tokiu būdu grąžinti iš jo priteistą turtinę ir (ar) neturtinę žalą (jei tokia buvo priteista).

Taigi, baudžiamosios atsakomybės įgyvendinimo formų sistema yra išsami ir detaliai reglamentuota, numatanti tiek platų spektrą įgyvendinimo priemonių, tiek ir aplinkybių, kada jos gali būti taikomos. Tuo pačiu atkreiptinas dėmesys, kad daugiau dėmesio galėtų būti skiriama baudžiamosios atsakomybės įgyvendinimo formoms, taikomoms juridiniams asmenims. Išdėstytame baudžiamosios atsakomybės įgyvendinimo formų kontekste vertinamos administracinės atsakomybės įgyvendinimo formos.

Iki 2019-01-01 ANK numatė tik vieną atsakomybės realizavimo formą – nuobaudos vykdymą. ANK IV skyriuje numatytos aplinkybės, kurioms esant asmuo netraukiamas administracinėn atsakomybėn (mažai pavojinga veika, būtinoji gintis, įstatymų uždraustą veiką padariusio asmens sulaikymas, profesinių pareigų atlikimas, būtinasis reikalingumas, teisėsaugos institucijų užduočių vykdymas, įsakymų vykdymas, pateisinama profesinė ar ūkinė rizika, mokslinis eksperimentas, vadovavimasis klaidinga konsultacija). Šie atvejai iš esmės sutampa su BK V skyriuje numatytomis baudžiamąją atsakomybę šalinančiomis aplinkybėmis (būtinoji gintis, asmens, padariusio nusikalstamą veiką, sulaikymas, profesinių pareigų vykdymas, būtinasis reikalingumas, teisėsaugos institucijų užduoties vykdymas, įsakymo vykdymas, pateisinama profesinė ar ūkinė rizika, mokslinis eksperimentas). Tačiau atvejai, kuomet asmuo yra netraukiamas administracinėn atsakomybėn, nėra administracinės atsakomybės įgyvendinimo forma, kadangi administracinė atsakomybė nekyla. Palyginimui, analogiška situacija yra ir esant baudžiamąją atsakomybę šalinančioms aplinkybėms.

Nuo 2019-01-01 ANK buvo pakeistas ir buvo numatytas atvejis, kuomet asmuo yra atleidžiamas nuo administracinės atsakomybės. ANK 21^1 straipsnis įtvirtina pranešėjo atleidimą nuo administracinės atsakomybės (analogiškas atvejis numatytas ir BK 39^2 straipsnyje). Tai vienintelis atleidimo nuo administracinės atsakomybės pagal ANK atvejis, išskyrus jį, ANK tiesiogiai neįvardija kitų atsakomybės įgyvendinimo būdų, analogiškų baudžiamajai atsakomybei.

Specialieji įstatymai nenustato jokių alternatyvių administracinės atsakomybės įgyvendinimo būdų, išskyrus nuobaudos (sankcijos) vykdymą.

Administracinės atsakomybės vykdymo kontekste taip pat analizuotina, ar priimtas nutarimas dėl administracinės atsakomybės visais atvejais turi būti realizuojamas (įvykdomas) iškart.

Reglamentavimas, susijęs su nutarimo vykdymo stabdymu	**Nutarimo vykdymas sustabdomas**	**Nutarimo vykdymas nestabdomas**
Įtvirtinta	11	10
Neaptarta	2	2
Nukreipiama į kitus teisės aktus	11	11

Atskirai aptartinas administracinės atsakomybės senaties terminas. Kaip minėta, baudžiamosios atsakomybės atveju baudžiamosios atsakomybės senaties termino pasibaigimas yra laikomas sąlyginiu atleidimo nuo baudžiamosios atsakomybės pagrindu. Administracinės atsakomybės taikymo senaties termino pasibaigimas nebuvo vertinamas kaip administracinės atsakomybės įgyvendinimo būdas.

Kaip bus detaliai išdėstyta kitame šio tyrimo skyriuje, administracinės atsakomybės taikymo senaties terminas yra skirtingai apibrėžiamas ANK ir specialiuosiuose įstatymuose. Kai kurie specialieji įstatymai administracinės atsakomybės taikymo senaties termino apskritai nenustato ir tik kai kurie specialieji įstatymai (pavyzdžiui, Lietuvos banko įstatymas) nustato taisykles, taikytinas tuo atveju, jei paaiškėja, kad yra pasibaigęs administracinės atsakomybės taikymo senaties terminas. Didžioji dalis specialiųjų įstatymų, nors ir nustato terminą, per kurį turi būti pritaikyta administracinė atsakomybė, detaliai šio aspekto nereglamentuoja. Palyginimui, ANK 591 straipsnio 7 punktas kaip vieną iš aplinkybių, kuomet administracinių nusižengimų teisena negalima (procesas nepradedamas, o pradėtas – nutraukiamas), įtvirtina atvejį, kai yra pasibaigęs ANK 39 straipsnyje numatytas terminas. ANK 39 straipsnyje apibrėžiamas 2 metų administracinės atsakomybės taikymo senaties terminas. Ši taisyklė iš esmės atitinka BPK 3 straipsnio 1 dalies 2 punkte suformuluotą

taisyklę, kad baudžiamasis procesas negalimas, jei suėjo apkaltinamojo nuosprendžio priėmimo senaties terminas. Kai kurie specialieji įstatymai, pavyzdžiui, Lietuvos banko įstatymas, numato panašias taisykles.

Tai reiškia, kad tos pačios išvados, padarytos dėl baudžiamosios atsakomybės taikymo senaties termino praleidimo kaip sąlyginio atleidimo nuo baudžiamosios atsakomybės atvejo, yra aktualios ir administracinės atsakomybės atveju: administracinės atsakomybės taikymo senaties terminas yra pagrindas netaikyti administracinės atsakomybės, ANK ir kai kurie specialieji įstatymai (tiesa, tik maža dalis jų) numato, kad pasibaigus šiam terminui atsakomybės taikymo procesas neturėtų būti pradedamas, o pradėtas – turėtų būti nutraukiamas. Taigi, administracinės atsakomybės taikymo senaties pagrindas turėtų būti laikomas atleidimo nuo administracinės atsakomybės pagrindu.

Atsižvelgiant į tai, darytina išvada, kad ANK numato du atvejus, kuomet vietoj nuobaudos taikymo gali būti atleidžiama nuo administracinės atsakomybės. Taikant atsakomybę specialiųjų įstatymų pagrindu, nuo administracinės atsakomybės atleidžiama gali būti tik tuo atveju, jei yra suėjęs patraukimo administracinėn atsakomybėn senaties terminas. Pažymėtina, kad *expressis verbis* tokia taisyklė paprastai nėra nustatyta specialiuosiuose įstatymuose.

Taigi, šiuo aspektu administracinės atsakomybės reglamentavimas suteikia ženkliai mažiau alternatyvių administracinės atsakomybės įgyvendinimo būdų nei baudžiamoji atsakomybė.

Toks teisinis reguliavimas gali būti aiškinamas tuo, kad administracinė atsakomybė pagal ANK yra švelnesnė nei pagal BK (kaip administracinė atsakomybė nėra taikomos laisvės atėmimo bausmės). Todėl atleidimas nuo atsakomybės ar nuo bausmės arba bausmės vykdymo atidėjimas neturi tokios praktinės reikšmės atsakomybėn traukiamam asmeniui. Kita vertus, baudžiamasis procesas gali sukelti asmeniui daugiau ribojimų: baudžiamojo proceso metu gali būti taikomos kardomosios bei kitos procesinės prievartos priemonės, įskaitant ir suėmimą, laikinas nuosavybės teisių apribojimas ir kitos sklandų baudžiamąjį procesą padedančios užtikrinti priemonės, kurių taikymas, kaip minėta, suvaržo baudžiamojon atsakomybėn traukiamo asmens teises. Be to, asmens atžvilgiu vykdomas baudžiamasis procesas yra labiau stigmatizuojantis nei administracinės atsakomybės procesas. Taigi, kai kuriais atvejais vien baudžiamasis procesas, be realaus bausmės vykdymo, gali būti pakankamas tam, kad būtų pasiekti bausmės tikslai. Administracinės atsakomybės procesui esant mažiau ribojančiam ir administracinei atsakomybei nenumatant laisvės atėmimo bausmės, vien administracinės atsakomybės procesas nėra laikomas pakankamu, kad būtų pasiekti administracine atsakomybe siekiami tikslai, faktiškai netaikant nuobaudos.

Kita vertus, keltinas klausimas, ar pagrįsta, jog asmeniui yra taikoma nuobauda vien siekiant užtikrinti didesnį lėšų surinkimą į valstybės biudžetą ir tuo

atveju, jei administracinės atsakomybės tikslai būtų pasiekti ir nuobaudos netaikant. Proceso ekonomijos, proporcingumo, humanizmo principai, minėti baudžiamosios atsakomybės atveju, nulemtų, kad administracinė atsakomybė neturėtų būti taikoma, jei ji būtų perteklinė tikslams pasiekti. Todėl manytina, kad tuo atveju, kai įvertinus visas aplinkybes galima daryti išvadą, kad administracinės atsakomybės tikslai pasiekti ir nuobaudos faktiškai netaikant, tai teisinis reguliavimas turėtų suteikti daugiau galimybių individualizuoti administracinę atsakomybę.

Vertinant administracinės atsakomybės vykdymą kaip pagrindinę administracinės atsakomybės įgyvendinimo formą, pastebėtinas ir jos ypatumas. ANK 610 straipsnis, kaip ir ankstesniame ATPK, numato administracinio nurodymo galimybę, kuri gali būti vertinama kaip sąlyginis atleidimo nuo dalies bausmės atitikmuo.

ANK 610 straipsnyje įtvirtintas administracinis nurodymas, kurio pagrindu į administracinio nusižengimo protokolą yra įrašomas pasiūlymas pažeidimą padariusiam asmeniui per 15 dienų nuo protokolo įteikimo dienos (kai kuriais atvejais – per 30 dienų) savo noru sumokėti baudą, lygią pusei minimalios baudos, numatytos konkrečiame ANK ypatingosios dalies straipsnyje. Pažymėtina, kad ANK 610 straipsnio 2 dalyje apriboti atvejai, kai galima surašyti administracinį nurodymą[784]. Įvykdžius administracinį nurodymą, administracinio nusižengimo teisena yra baigiama. Taigi, nuobauda yra skiriama ir vykdoma, tačiau skiriama tik dalis (pusė) minimalios baudos. Šis instrumentas taikytinas tik atvejais, kuomet kaip nuobauda skirtina bauda. Administracinio nurodymo galimybė Lietuvos teisiniame reguliavime buvo įtvirtinta būtent siekiant užtikrinti proceso ekonomiją bei padaryti administracinių teisės pažeidimų (nusižengimų) teiseną operatyvesnę, ypač atvejais, kai jose nėra ginčo. Teisės moksle nurodoma, kad tokia galimybė buvo įtvirtinta, pastebėjus tendenciją, kad atsakomybėn traukiami asmenys paprastai ginčija paskirtos nuobaudos dydį, bet ne pažeidimo padarymą, jo aplinkybes ar kaltę[785]. Ši galimybė įsigaliojo tik 2011 m., tačiau 2012 m. atlikta Teisingumo ministerijos analizė leidžia teigti, jog ja buvo plačiai naudojamasi: 2011 m. Lietuvoje buvo padaryti apytiksliai 370 000 administracinių teisės

[784] Administracinio nurodymo negalima surašyti, jei konkrečioje sankcijoje numatyta didesnė nei 1 500 eurų maksimali bauda, už padarytą veiką nustatytas privalomas turto konfiskavimas, asmuo per metus padarė pakartotinį nusižengimą, asmuo pažeidimą padarė būdamas neblaivus ar apsvaigęs, administracinis nusižengimas sukėlė nežymų sveikatos sutrikdymą arba sukelta turtinė žala nėra visiškai atlyginta, asmuo yra padaręs du ar daugiau su transporto eismo sauga susijusių administracinių nusižengimų, kurių duomenys gauti iš stacionarių ar mobiliųjų teisės pažeidimų fiksavimo sistemų, arba asmuo padarė nusižengimą, susijusį su specialiosios teisės naudojimusi tokios teisės neturėdamas arba kai ji buvo atimta.

[785] GEDMINTAITĖ, A. (2021). The Legal Framework for Administrative Liability in Lithuania: Lifting Legal Barriers to the Efficient Regulation of Administrative Offences. P. 14-15.

pažeidimų, už kuriuos buvo galima skirti administracinį nurodymą. Tuo tarpu pagrįstai buvo surašyti 240 177 administraciniai nurodymai, kas sudaro daugiau nei 65 procentus atvejų, kai administracinis nurodymas galėjo būti surašytas. Toks administracinio nurodymo taikymas Teisingumo ministerijos vertintas kaip pasiekiantis jam iškeltus tikslus – supaprastinti nesudėtingų administracinių teisės pažeidimų bylų nagrinėjimą ir sumažinti teismų darbo krūvį. Dėl šių priežasčių buvo siūloma plėsti administracinio nurodymo įrankio taikymo galimybes, sudarant galimybes jį taikyti ir kitais atvejais, nei šiuo metu numatyta[786]. Administracinio nurodymo įrankis teisės moksle vertinamas kaip savotiškas asmens susitaikymo su valstybe dėl padaryto pažeidimo atvejis[787]. Administracinis nurodymas gali būti vertinamas kaip sąlyginis atleidimas nuo dalies bausmės. Palyginimui, atleidžiant nuo bausmės baudžiamosios atsakomybės atveju skiriant bausmę arba vėliau yra eksplicitiškai nurodoma, kad asmuo yra atleidžiamas nuo bausmės ar jos dalies. Administracinio nurodymo atveju nėra priimamas nutarimas, kuriuo būtų atleidžiama nuo pusės baudos, tačiau tuo atveju, jei padarytas nusižengimas atitinka nustatytas sąlygas ir jei asmuo sutinka su nuobauda, iškart yra skiriama pusė minimalios baudos. Be to, administracinio nurodymo atveju nėra išbandomojo laikotarpio, t. y., darkart padarius administracinį nusižengimą, asmeniui nekyla prievolė sumokėti dalį baudos, nuo kurios jis buvo atleistas.

Specialiuosiuose įstatymuose nėra nustatytas joks instrumentas, analogiškas administraciniam nurodymui. Svarstytina, kad administracinio nurodymo ar panašios priemonės įtvirtinimas baudimo specialiųjų įstatymų atvejais galėtų būtų pateisinamas, atsižvelgiant ir į tai, kad administracinė atsakomybė kai kurių specialiųjų įstatymų pagrindu taikoma be kaltės[788]. Kvestionuotina, ar pagrįstai nustatytas reguliavimas, kad tuo atveju, kai veika pasižymi kalte, atsakomybėn traukiamo asmens atžvilgiu gali būti taikomas administracinis nurodymas (taigi, taikytina perpus mažesnė bauda nei nustatytas baudos minimumas), o atvejais, kai ūkio subjektai traukiami atsakomybėn be kaltės, aptariama lengvata nėra taikoma. Ūkio subjektams ir fiziniams asmenims suteikus tokias pačias (ar bent jau panašias) taisykles dėl švelnesnės nuobaudos taikymo galimybių, toks reguliavimas atitiktų ir lygiateisiškumo bei proporcingumo principų turinį. Kita vertus, manytina, kad būtent administracinio nurodymo įrankis ir švelnesnės baudos nei nustatytas baudos minimumas taikymas kaip paprastesnės teisenos rezultatas kartais yra ir viena iš priežasčių, dėl kurių asmenys neskundžia jiems taikomų nuobaudų, todėl dalis galimai netinkamai taikytų administracinės atsakomybės taisyklių atvejų nėra peržiūrima teismo. Todėl administracinio

[786] Lietuvos Respublikos Teisingumo ministerija. *Teisinio reguliavimo stebėsenos pažyma*.Viešai nėra paskelbtos vėlesnės statistikos aptariamu klausimu.
[787] BELIŪNIENĖ, L. et al. (2014). *Galimybės siaurinti teismo funkcijas*. P. 44.
[788] Su šiame darbe nurodytomis išimtimis.

nurodymo ar panašaus instituto įtvirtinimas gali sukelti ir tokį efektą: sumažinti teismų darbo krūvį, tačiau kartu sukelti riziką, kad dalis viešojo administravimo subjektų taikytos atsakomybės ydų nebus identifikuota ir ištaisyta.

Apibendrinant, administracinės atsakomybės įgyvendinimo formos yra trumpai apibūdintos toliau pateikiamoje lentelėje. Pagrindinė administracinės atsakomybės įgyvendinimo forma yra nuobaudos vykdymas. Tačiau ANK *expressis verbis* nuo 2019-01-01 numato vieną atvejį, kuomet asmuo gali būti atleidžiamas nuo administracinės atsakomybės. Taip pat kaip atleidimo nuo administracinės atsakomybės pagrindas gali būti vertinamas administracinės atsakomybės taikymo senaties termino pasibaigimas. Minėtina, kad administracinis nurodymas, o taip pat ir ANK 34 straipsnio 6 dalies nuostatos gali būti vertinami kaip pagrindas atleisti asmenį nuo dalies bausmės. Kaip viena iš alternatyvių administracinės atsakomybės įgyvendinimo formų turėtų būti vertinamas ir administracinio poveikio priemonių taikymas.

Atleidimas nuo administracinės atsakomybės
• Administracinė atsakomybė kyla (tik administracinio poveikio priemonių apimtyje) • Nuobauda nėra skiriama
Atleidimas nuo nuobaudos (dalies)
• Administracinė atsakomybė kyla • Kaip administracinis nurodymas skiriama nuobauda yra lygi pusei minimalios baudos • Gali būti skiriama administracinio poveikio priemonė
Nuobaudos skyrimas ir vykdymas
• Administracinė atsakomybė kyla • Nuobauda yra skiriama ir vykdoma
Administracinio poveikio priemonės
• Administracinė atsakomybė kyla • Administracinio poveikio priemonės kai kuriais atvejais gali būti taikomos neskiriant nuobaudos

Kaip alternatyvi administracinės atsakomybės įgyvendinimo forma vertintinos administracinio poveikio priemonės. ANK nustato tokias administracinio poveikio priemones: specialiosios teisės atėmimą, turto konfiskavimą, įpareigojimą dalyvauti alkoholizmo ir narkomanijos prevencijos, ankstyvosios intervencijos, sveikatos priežiūros, resocializacijos, bendravimo su vaikais tobulinimo, smurtinio elgesio keitimo ar kitose programose (kursuose), įpareigojimą lankytis viešosiose vietose vykstančiuose renginiuose, draudimą vairuoti transporto priemones, kuriose neįrengti antialkoholiniai variklio užraktai

(ANK 27 straipsnis). Svarbu, kad ANK 30 straipsnio 2 dalyje numatytais atvejais (atsižvelgiant į administracinėn atsakomybėn traukiamo asmens asmenybę, padaryto administracinio nusižengimo pobūdį, kitas bylos aplinkybes ir į tai, ar tai padėtų geriau įgyvendinti administracinės nuobaudos paskirtį) administracinėn atsakomybėn traukiamam asmeniui galima skirti tik poveikio priemonę – įpareigojimą dalyvauti elgesio keitimo ar kitose programose (kursuose), neskiriant nuobaudos.

Administracinio poveikio priemonės kaip administracinės atsakomybės realizavimo forma teisės moksle nebuvo vertintos. Visgi, vertinant administracines poveikio priemones tais pačiais pjūviais, kaip buvo analizuotos baudžiamojo poveikio priemonės (skyrimo tvarka, tikslas ir pagrindinės baudžiamosios atsakomybės nuostatos), daromos panašios išvados.

Visų pirma, analizuojant administracinių priemonių skyrimo ypatumus matyti, kad atveju, kai tai padėtų geriau pasiekti administracinės nuobaudos paskirtį, asmeniui gali būti skiriama tik administracinė poveikio priemonė (įpareigojimas dalyvauti elgesio keitimo ar kitose programose ar kursuose), neskiriant nuobaudos (30 straipsnio 2 dalis). Taigi, konkreti administracinio poveikio priemonė suprantama ir kaip alternatyva nuobaudai (be to, sutikimas dalyvauti elgesio keitimo ar kitose programose ar kursuose pagal ANK 30 straipsnio nuostatas laikytinas ir atsakomybę lengvinančia aplinkybe). Kita vertus, nurodoma, kad nuobauda gali būti neskiriama ir vietoj to gali būti skiriama tik administracinio poveikio priemonė atsižvelgiant į tai, „ar tai padėtų geriau įgyvendinti administracinės nuobaudos paskirtį“. Taigi, nustatant taisyklę, kuomet gali būti neskiriama nuobauda, o skiriama tik administracinio poveikio priemonė, ANK *expressis verbis* naudojama nuobaudos sąvoka. Galiausiai, ANK 34 straipsnio 6 dalyje, nustatančioje galimybę skirti švelnesnę nei ANK nustatyta nuobauda, suteikia teisę bylą nagrinėjančiam subjektui taip pat skirti švelnesnę nei ANK nustatyta administracinio poveikio priemonę arba tokios priemonės neskirti. Kita vertus, dviejų[789] administracinio poveikio priemonių nevykdymas gali užtraukti savarankišką administracinę atsakomybę (ANK 225 straipsnis). Tai suponuoja, kad įstatymų leidėjas administracinio poveikio priemones vertino kaip alternatyvą nuobaudai, t. y., kaip alternatyvią administracinės atsakomybės įgyvendinimo formą, atleidžiant asmenį nuo nuobaudos. Antra, ANK 27 straipsnio 1 dalis, panašiai kaip ir BK 67 straipsnis baudžiamojo poveikio priemonių atveju, tiesiogiai įtvirtina, kad administracinio poveikio priemonėmis siekiama įgyvendinti administracinės nuobaudos paskirtį. Taigi, administracinio

[789] Vengimas dalyvauti alkoholizmo ir narkomanijos prevencijos, ankstyvosios intervencijos, sveikatos priežiūros, resocializacijos, bendravimo su vaikais tobulinimo, smurtinio elgesio keitimo ar kitose programose (kursuose) (kai buvo paskirta asmens sutikimu) bei draudimo lankytis viešosiose vietose vykstančiuose renginiuose nesilaikymas.

poveikio priemonės yra administracinio nusižengimo tiesioginis padarinys, kuris gali būti naudojamas kaip nuobaudos alternatyva, taigi, turi atitikti nuobaudos tikslus[790]. Tačiau administracinio poveikio priemonės įprastai skiriamos kartu su nuobaudomis: ANK 27 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad ANK 30 straipsnio 2 dalyje nurodytu atveju asmeniui gali būti skiriama tik administracinio poveikio priemonė. Trečia, ANK 1 straipsnio 2 dalyje, apibrėžiančioje ANK paskirtį, nurodoma, kad ANK nustatomos, be kita ko, administracinės nuobaudos ir administracinio poveikio priemonės už ANK numatytus nusižengimus. ANK 2 straipsnyje („Pagrindinės administracinės atsakomybės nuostatos“) nustatoma, kad pagal ANK atsako asmuo, jei atliko ANK draudžiamą kaltą veiką, už kurią numatyta sankcija. Be to, visos administracinio poveikio priemonės gali būti skirtinos tik tais atvejais, kai tai numatyta ANK specialiosios dalies straipsnyje, nustatančiame atsakomybę už konkrečią veiką. Tokia taisyklė sietina su tuo, kad administracinio poveikio priemonės varžo asmens teises ir laisves. Dėl šios priežasties atvejai, kai administracinio poveikio priemonės gali būti taikomos, yra tiesiogiai nustatomi ANK. Taigi, sistemiškai aiškinant ANK 1 straipsnyje ir 2 straipsnyje įtvirtintas nuostatas, darytina išvada, kad įstatymų leidėjas administracinio poveikio priemones nustatė kaip vieną iš galimų alternatyvių sankcijų už administracinius nusižengimus, kuri gali būti skiriama kartu su nuobauda arba kai kuriais atvejais – ir nuobaudos neskiriant.

Vertinant administracinių poveikio priemonių turinį tais pačiais aspektais, kaip baudžiamosios teisės moksle buvo analizuotos baudžiamojo poveikio priemonės[791], darytinos analogiškos išvados, kad administracinių poveikio priemonių taikymas yra viena iš administracinės atsakomybės įgyvendinimo formų. Tokia išvada darytina įvertinus tai, kad administracinio poveikio priemonėmis siekiama tų pačių tikslų kaip ir skiriant nuobaudą, t. y., bendrosios ir specialiosios prevencijos bei nubaudimo[792]. Administracinio poveikio priemonių ypatumai, viena vertus, padeda užtikrinti, kad būtų pasiekti administracinės atsakomybės tikslai ir kad taikoma atsakomybė būtų proporcinga ir nebūtų pernelyg griežta[793]: jei, atsižvelgiant į pažeidimo pobūdį ir kitas aplinkybes, administracinės atsakomybės tikslai gali būti pasiekti taikant tik administracinio poveikio priemonę (ir atleidžiant nuo nuobaudos), tokiu atveju nuobaudos skyrimas ir vykdymas būtų perteklinis. Be to, konkreti administracinio poveikio priemonė, kuri vienintelė gali būti skiriama ir neskiriant nuobaudos – įpareigojimas dalyvauti asmens elgesį keičiančiuose ar kitokiuose kursuose – yra

[790] ŠVEDAS, G. et. al. (2020). *Lietuvos baudžiamoji teisė. Bendroji dalis. 2 knyga*. P. 199-202.
[791] Ibidem, p. 199-202.
[792] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. lapkričio 28 d. nutartis administracinio nusižengimo byloje Nr. 2AT-58-697/2017.
[793] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. sausio 9 d. nutartis administracinio nusižengimo byloje Nr. 2AT-17-648/2018.

skirta daryti teigiamą įtaką atsakomybėn traukiamam asmeniui. Galiausiai, administracinio poveikio priemonės gali būti skiriamos ir siekiant užtikrinti naujų pažeidimų prevenciją[794].Tačiau neatmetama, kad administracinio poveikio priemonės gali būti taikomos ir atvejais, kai administracinės atsakomybės tikslams pasiekti (teisingam nubaudimui ir prevencijai) nėra pakankamos numatytos nuobaudos. Kaip analizuota šiame tyrime, administracinės nuobaudos yra santykinai švelnios: įspėjimas, bauda iki 6 000 eurų ir viešieji darbai. Tačiau kai kurie veiksmai, draudžiami ANK, yra tiek pavojingi ir žalingi, kad vien numatyta bauda iki 6 000 eurų galimai nepasieks savo tikslų, ypač jei pažeidėjas ir taip neturi lėšų, iš kurių bauda būtų išieškota (tokių veiksmų pavyzdžiais gali būti laikomi pažeidimai, susiję su brakonieriavimu)[795]. Tokiu atveju papildomai taikytinas, pavyzdžiui, turto, kuris yra nusižengimo įrankis ar nusižengimo rezultatas (iš nusižengimo gauta nauda), konfiskavimas gali papildomai skatinti asmenis nedaryti pažeidimo, kadangi nusižengimo įrankiais gali būti laikomi, pavyzdžiui, ginklas, automobilis, motorinė valtis ir pan. Todėl tokių administracinio poveikio priemonių kaip turto konfiskavimas taikymas gali tiek fiziškai trukdyti atlikti kitą pažeidimą, tiek ir sukelti pažeidėjui rimtų finansinių nepatogumų. Tokiu būdu santykinai švelni administracinė atsakomybė pažeidimą padariusiam asmeniui gali sukelti itin rimtų padarinių[796]. Tai įvertinus darytina išvada, kad administracinio poveikio priemonės yra alternatyvi administracinės atsakomybės įgyvendinimo forma, kuri sudaro galimybes tinkamai įgyvendinti proporcingumo principą ir užtikrinti, kad būtų pasiekti administracinės atsakomybės tikslai. Tokios priemonės gali būti nukreiptos tiek į administracinį nusižengimą padariusio asmens perauklėjimą, tiek ir į teisingą nubaudimą ir prevencijos užtikrinimą.

Šiame kontekste primintina, kad specialieji įstatymai administracinių poveikio priemonių nenustato. Pažymėtina, kad kai kuriuose specialiuosiuose įstatymuose naudojama poveikio priemonių sąvoka, tačiau ji naudojama kaip alternatyva nuobaudos sąvokai, t. y., nuobaudos ir poveikio priemonės nėra išskiriamos į atskiras kategorijas. Kaip buvo matyti iš šiame tyrime pateiktos analizės, kai kurios administracinės poveikio priemonės, nustatytos ANK, yra panašios į kai kurias specialiuosiuose įstatymuose įtvirtintas nuobaudas. Toks pavyzdys yra asmeniui suteiktos specialiosios teisės atėmimas, kuris savo prasme yra panašus į licencijos ar leidimų sustabdymą arba panaikinimą arba išbraukimą

[794] Žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. vasario 13 d. nutartis administracinio nusižengimo byloje Nr. 2AT-12-719/2018.
[795] Medžioklę, mėgėjų žvejybą reglamentuojančių teisės aktų pažeidimai, ANK 290, 291 straipsnių nuostatos.
[796] Nurodomo pavyzdžio kontekste minėtina, kad diskrecija skirti turto konfiskavimą taikoma tik ANK 290 straipsnio 2 dalies nusižengimo atveju, tuo tarpu ANK 290 straipsnio 3, 5, 6, 7 ir 8 dalių nusižengimų atvejais turto konfiskaciją skirti privaloma.

iš sąrašo, suteikiančio teisę verstis konkrečia veikla[797]. Taigi, tai, kas pagal ANK laikytina administracine poveikio priemone, skirta užtikrinti nuobaudos tikslų pasiekimą, pagal specialiuosius įstatymus gali būti taikoma kaip nuobauda, papildomai neskiriant kitų nuobaudų. Tai papildomai patvirtina, kad administracinio poveikio priemonėmis yra realizuojama administracinė atsakomybė.

Administracinės atsakomybės įgyvendinimo formas lyginant su baudžiamosios atsakomybės, identifikuotini skirtumai. BK X skyriuje numatyti atvejai, kai asmuo gali būti atleidžiamas nuo bausmės arba bausmės vykdymas gali būti atidėtas. BK 75 straipsnyje numatyta, kad bausmės vykdymas gali būti atidėtas, jei teismas nusprendžia, jog yra pakankamas pagrindas manyti, kad bausmės tikslai bus pasiekti be realaus bausmės atlikimo. Tuo tarpu atleistas nuo bausmės asmuo gali būti dėl ligos (76 straipsnis), amnestijos (78 straipsnis) ar malonės (79 straipsnis) atvejais. Tokiu būdu siekiama sudaryti galimybes tinkamai individualizuoti baudžiamąją atsakomybę[798]. Kaip išsamiai aptarta aukščiau šiame tyrime ir pastebima teisės moksle, tokios alternatyvios baudžiamosios atsakomybės realizavimo formos kaip bausmės vykdymo atidėjimas turėtų būti taikomos tik atvejais, kuomet BK specialiosios dalies straipsnio, pagal kurį asmuo traukiamas atsakomybėn, sankcija nenumato pasirinkimo taikyti alternatyvias laisvės atėmimui bausmes, o tikslai gali būti pasiekti realiai jos neatliekant[799].

Taigi, baudžiamosios atsakomybės atveju yra numatytos net kelios kitos baudžiamosios atsakomybės įgyvendinimo formos, alternatyvios bausmės skyrimui ir vykdymui. Šių alternatyvų taikymas apima įvairius atvejus, yra išsamiai reglamentuotas, sukuriant aiškią sistemą. Tokiu reguliavimu siekiama užtikrinti tinkamą proporcingumo principo laikymąsi ir išvengti perteklinio baudimo. Tačiau tokios alternatyvos yra labai ribotos ir administracinės atsakomybės atveju reglamentuotos neaiškiai. Kaip minėta, kaip atleidimas nuo atsakomybės yra *expressis verbis* įvardytas tik vienas atvejis, tačiau atlikta ANK analizė leidžia teigti, kad termino asmens patraukimui administracinėn atsakomybėn praleidimas taip pat turėtų būti vertinamas kaip atleidimo nuo

[797] Tokią nuobaudą numato Alkoholio kontrolės įstatymas, Draudimo įstatymas, Elektroninių pinigų ir elektroninių pinigų įstaigų įstatymas, Energetikos įstatymas, Finansinių priemonių rinkų įstatymas, Kolektyvinio investavimo subjektų įstatymas, Papildomo savanoriško pensijų kaupimo įstatymas, Pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencijos įstatymas, Profesinių pensijų kaupimo įstatymas, Tabako, tabako gaminių ir su jais susijusių gaminių kontrolės įstatymas, Vartojimo kredito įstatymas.

[798] PIESLIAKAS, V. (2008). Bausmės individualizavimas ir teisingumo principo įgyvendinimas skiriant bausmes P. 7-15; SIMANAITYTĖ, E. (2016). Bausmės vykdymo atidėjimas ir aktualios jos taikymo problemos. P. 200-213.

[799] ŠVEDAS, G. (2014). Bausmės skyrimo asmeniui, pirmą kartą teisiamam už nesunkų arba apysunkį tyčinį nusikaltimą, nuostatos Lietuvos Aukščiausiojo Teismo jurisprudencijoje. *Teisė,* Nr. 90, 7-18.

administracinės atsakomybės atvejis. Administracinio nurodymo institutas yra vertintinas kaip atleidimas nuo nuobaudos dalies, panašius padarinius gali sukelti ir ANK 34 straipsnio 6 dalies pagrindu taikoma švelnesnė nei įstatyme numatyta nuobauda arba priimtas spendimas apskritai netaikyti nuobaudos. Kaip vienas iš pagrindų, kuriems esant laikoma, kad atleidžiama nuo nuobaudos, turėtų būti vertinama ir galimybė neskirti nuobaudos ir vietoje jos skirti tik įpareigojimą dalyvauti elgesį keičiančiuose ar kitokiuose kursuose. Taigi, šie klausimai ANK yra nesureguliuoti ir nesudaro vieningos sistemos, o specialieji įstatymai šių klausimų nereglamentuoja apskritai, net patraukimo administracinėn atsakomybėn senaties termino praleidimo pasekmės nėra aiškiai aptartos. Alternatyvių administracinio poveikio priemonių sistemiškai nereglamentuoja ir Viešojo administravimo įstatymas. Keltinas pasirinkto reguliavimo pagrįstumo klausimas, juolab kad panašūs klausimai yra išsamiai reglamentuoti BK.

Visų pirma pastebėtina, kad BK numatyta daugiau atvejų, kai baudžiamojo poveikio priemonės gali būti taikomos neskiriant bausmės (pavyzdžiui, atleidžiant fizinį asmenį nuo baudžiamosios atsakomybės, atleidžiant fizinį asmenį nuo bausmės, lygtinai paleidus fizinį asmenį iš pataisos įstaigos), palyginus su ANK įtvirtintomis taisyklėmis (specialieji įstatymai to nereglamentuoja), kuomet administracinio poveikio priemonės gali būti taikomos neskiriant nuobaudos. Administracinio poveikio priemonės neskiriant nuobaudos gali būti taikomos tik vienu numatytu šiame tyrime analizuotu atveju ir tik viena iš galimų keturių administracinio poveikio priemonių (tik taikant atsakomybę pagal ANK). Administracinės atsakomybės atveju tiesiogiai numatytas tik vienas pagrindas atleisti asmenį nuo administracinės atsakomybės, kai asmeniui suteiktas pranešėjo statusas. Taip pat tokiu pagrindu laikoma patraukimo administracinėn atsakomybėn termino pasibaigimas, nors šis pagrindas tiesiogiai nėra taip įvardijamas. ANK nenumato atleidimo nuo nuobaudos ar jos dalies atvejų, tačiau tik taip gali būti vertintinas administracinio nurodymo institutas. Šių priemonių taikymas yra ribotas ir neišsamiai reglamentuotas. ANK neįtvirtintos administracinės atsakomybės įgyvendinimo formos, savo prasme analogiškos bausmės vykdymo atidėjimui. Taigi, administracinės atsakomybės individualizavimo galimybės yra labiau ribotos nei baudžiamosios atsakomybės atveju.

Kaip minėta, administracinę atsakomybę taikant mažiau pavojingų veikų atvejais, su proporcingumo principu būtų suderinama, jei administracinės atsakomybės atveju būtų nustatyta daugiau nuobaudos individualizavimo įrankių. Tokiu būdu būtų galima užtikrinti, kad taikoma administracinė atsakomybė pasiektų jai keliamus tikslus: bendrąją bei specialiąją prevenciją ir ypač teisingą nubaudimą. Kita vertus, dažnas realios administracinės atsakomybės netaikymas iš dalies nekoreliuotų su šiame tyrime padaryta išvada, kad prioritetinis iš administracinės atsakomybės tikslų visgi yra bendroji ir specialioji prevencija

(tuo tarpu asmens baudimas ir galimybės daryti naujus nusižengimus ar nusikalstamas veikas apribojimas yra antriniai nuobaudos tikslai) (ANK 22 straipsnis). Tai, jei asmuo paskirtos nuobaudos neįvykdo, galimai neigiamai paveiktų bendrąją ir specialiąją prevencijas. Tuo tarpu platus diskrecijos ir įrankių bausmės individualizavimui suteikimas teismams baudžiamosios atsakomybės atveju galėtų būti paaiškinamas šiame tyrime padaryta išvada, kad baudžiamosios atsakomybės pirminis tikslas yra asmens nubaudimas. Tuo tarpu kiti tikslai – asmens sulaikymas nuo nusikalstamų veikų darymo, galimybės daryti naujas veikas atėmimas ar apribojimas, specialioji prevencija, teisingumo principu įgyvendinimas (BK 41 straipsnis) – yra antriniai. Dėl šios priežasties paaiškinamas įstatymų leidėjo sprendimas numatyti įvairias baudžiamosios atsakomybės įgyvendinimo formas, kadangi tokiu būdu teismui suteikiamos galimybės užtikrinti tinkamą atsakomybės individualizavimą ir teisingą nubaudimą. Tai ypač svarbu atsižvelgiant į tai, kad baudžiamosios atsakomybės atveju kaip bausmė galimas ir laisvės atėmimas, kuris yra išskirtinė savo griežtumu ir atsakomybėn traukiamam asmeniui sukeliamais padariniais bausmė. Taigi, alternatyvių baudžiamosios atsakomybės įgyvendinimo formų nustatymas gali būti aiškinamas ir siekiu, kad asmuo nepatirtų per griežtos bausmės. Tuo tarpu administracinei atsakomybei turint būti švelnesnei, įstatymų leidėjas mažiau dėmesio skyrė alternatyvių administracinės atsakomybės įgyvendinimo formų nustatymui.

Tačiau ši motyvacija taikytina tik ANK atveju, kadangi pirma, specialieji įstatymai numato ženkliai griežtesnes nuobaudas nei ANK ir kai kuriais atvejais prilygsta arba gali viršyti baudas, nustatytas BK, ir antra, nei specialiuosiuose įstatymuose, nei Viešojo administravimo įstatyme nėra nustatyta alternatyvių administracinės atsakomybės įgyvendinimo formų.

Dėl šių priežasčių administracinės atsakomybės atveju būtų pagrįsta numatyti daugiau atvejų, kuomet gali būti taikomos alternatyvios administracinės atsakomybės formos, panašiai kaip numatyta baudžiamosios atsakomybės atveju, siekiant garantuoti tinkamą atsakomybės individualizavimą, teisingą ir proporcingą asmens nubaudimą. Visgi, tokių priemonių taikymas turėtų būti aiškiai apibrėžtas ir ribotas, kad būtų pasiekiami administracinės atsakomybės tikslai, įskaitant ir bendrąją bei specialiąją prevenciją. Ši išvada taikytina tiek atsakomybei ANK, tiek ir atsakomybei specialiųjų įstatymų pagrindu.

2.4. Speciali administracinės atsakomybės bylų teisena

Atsižvelgiant į tai, kad vienas iš šio darbo tikslų yra atskleisti, ar yra poreikis suderinti administracinės atsakomybės reglamentavimą, šiame darbe nagrinėjama, kokias praktines problemas sukelia tai, kad administracinės atsakomybės bylos nagrinėjamos pagal skirtingą teiseną, tačiau kartu šiuo darbu

nėra siekiama detaliai išanalizuoti visų procesinių ir procedūrinių aspektų. Administracinės atsakomybės teisena teisės mokslo šaltiniuose skirstoma į šiuos etapus: bylos tyrimas, bylos nagrinėjimas, nutarimo apskundimas ir skundo nagrinėjimas, nutarimo vykdymas[800]. Šie aspektai reglamentuojami ANK III dalyje „Administracinių nusižengimų teisena“, tuo tarpu specialieji įstatymai paprastai bylų nagrinėjimą reglamentuoja keliais straipsniais (kurių išsamumas skiriasi ir priklauso nuo konkretaus specialiojo įstatymo), o Viešojo administravimo įstatymas įtvirtina tik principines nuostatas ir nenustato išsamių konkrečių administracinės atsakomybės taikymo taisyklių. Ginčų nagrinėjimo reglamentavimui nukreipiama į ABTĮ. Dalis į nurodytus teisenos etapus patenkančių klausimų, tokie kaip atsakomybę taikantys subjektai ar nuobaudų sistema, yra vertinami kitose šio darbo dalyse, todėl šiame skyriuje nėra analizuojami.

Teisės moksle dar 2012 m. keltas klausimas dėl kokių priežasčių įstatymų leidėjas ginčų dėl administracinės atsakomybės pagal ATPK nagrinėjimą perdavė bendrosios kompetencijos teismams. Toks sprendimas suponuoja, jog įstatymų leidėjas bylų dėl administracinės atsakomybės pagal ATPK taikymo nesiejo su viešuoju administravimu. Tačiau bylos dėl administracinės atsakomybės pagal specialiuosius įstatymus ir toliau nagrinėjamos administraciniuose teismuose, kas reiškia, kad jos nėra visiškai nesusijusios su viešuoju administravimu[801]. Be to, buvo pateikta ir nuomonė, kad administracinių teisės pažeidimų teisena, apibrėžianti bylų iškėlimą, tyrimą, nagrinėjimą, nutarimų priėmimą, apskundimą ir vykdymą, turi būti bendra ir vienoda visiems administraciniams teisės pažeidimams[802]. Manytina, kad Lietuvos administracinės teisės srityje turėtų būti siekiama, kad ne tik ANK pažeidimų teisena, bet apskritai administracinių nusižengimų teisena (įskaitant ir baudimą pagal specialiuosius įstatymus) būtų kuo nuoseklesnė ir aiškiau suprantama, o esami skirtumai turėtų būti išimtiniai ir pateisinami objektyviomis priežastimis. Teisės moksle nurodoma tai, kad administracinių teisės pažeidimų teisenos doktrina iki įsteigiant specializuotus administracinius teismus buvo menkai plėtojama teismų praktikoje. Teismų praktika dėl administracinių teisės pažeidimų teisenos buvo pradėta plačiau vystyti ir plėtoti įsteigus specializuotus administracinius teismus, pavyzdžiui, Apeliacinio teismo administracinių bylų skyrius ėmė teikti rašytines konsultacijas, 2000-06-14 buvo išleistas pirmas administracinių teismų praktikos muitų bylose apibendrinimas. Administracinių teisės pažeidimų teisena ilgainiui buvo imta vystyti Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo praktikoje,

[800] ŠEDBARAS, S. (2005). *Administracinė atsakomybė.* P. 232-233.
[801] ANDRUŠKEVIČIUS, A. (2012). Atsakomybės institutas – administracinės teisės mokslinių tyrimų ir pedagogikos objektas. P. 287-289.
[802] VALANČIUS, V. (red.) (2010). *Administraciniai teismai Lietuvoje. Nūdienos iššūkiai.* P. 368.

skelbiamoje biuletenyje „Administracinių teismų praktika“[803]. Taigi, administracinių nusižengimų teisena, kurį laiką beveik neplėtota, nuo 1999 m. buvo imta vystyti intensyviau ir nuosekliau.

Atsakomybę taikant pagal ANK (anksčiau – ATPK), atsakomybės taikymo ir nuobaudos apskundimo taisyklės yra numatytos pačiame kodifikuotame įstatyme. Atsakomybės taikymo pagal specialiuosius įstatymus taisyklės numatytos keliuose teisės aktuose, paprastai pačiame specialiajame įstatyme, kurio pagrindu baudžiama, ir Viešojo administravimo įstatyme. Šios taisyklės išimtimi laikytini finansinį sektorių reguliuojantys specialieji įstatymai, kurių nuo 2018-06-17 galiojančiose redakcijoje nurodoma, kad atsakomybė taikoma pagal Lietuvos banko įstatyme numatytas taisykles. Atsakomybę taikant pagal specialiuosius įstatymus Viešojo administravimo įstatymo 37 straipsnio 5 dalis eksplicitiškai nurodo, kad ūkio subjektui paskirtos poveikio priemonės gali būti apskųstos ABTĮ nustatyta tvarka. Analogiškos nuostatos paprastai nustatomos ir specialiuosiuose įstatymuose. Šiuo aspektu išskirtini Statybos įstatymas ir Teritorijų planavimo įstatymas. Statybos įstatyme nurodoma, kad taikant atsakomybę už Statybos įstatyme nustatytus pažeidimus, pažeidimai ne tik tiriami ir nagrinėjami, bet ir nutarimai skundžiami bei vykdomi tokia pačia tvarka kaip atitinkamuose ANK straipsniuose nurodyti pažeidimai. Teritorijų planavimo įstatyme nurodoma, kad pažeidimai tiriami, protokolai surašomi ir pažeidimų bylos nagrinėjamos ne teismo tvarka pagal ANK, išskyrus pačiame Teritorijų planavimo įstatyme nustatytas išimtis[804]. Taigi, Statybos įstatyme, Teritorijų planavimo įstatyme, kituose specialiuosiuose įstatymuose ir Viešojo administravimo įstatyme nustatytos skirtingos taisyklės dėl nutarimų skundimui taikytinų taisyklių. Vertinant visą administracinės atsakomybės sistemą, toks reguliavimas iš esmės iškreipia Viešojo administravimo įstatymu siektą sukurti vieningesnę atsakomybės taikymo specialiųjų įstatymų pagrindu sistemą. ANK nustatoma speciali administracinių nusižengimų teisena, kuria vadovaujantis skundai dėl paskirtų poveikio priemonių pateikiami bendrosios kompetencijos teismui ANK nustatyta tvarka. Šis skirtumas yra bene didžiausias tarp nuobaudų apskundimo taisyklių, taikomų fizinių asmenų ir ūkio subjektų (taigi ir juridinių asmenų) atsakomybės atvejais. Toks ginčo bylos priskyrimas skirtingiems teismams aiškintinas tuo, kad specialieji įstatymai patys nenumato teisenos taisyklių, o skundžiamas nutarimas dėl nuobaudos skyrimo yra laikomas viešojo administravimo subjektų veiksmu, kurio apskundimas numatytas būtent ABTĮ.

Minėtina, kad iki 2011-01-01 įsigaliojusių ABTĮ pakeitimų, ginčai dėl administracinės atsakomybės, taikomos pagal ATPK, buvo nagrinėjami

[803] Ibidem, p. 368-369.

[804] Palyginimui, nors Užimtumo įstatyme nustatyta, kad pažeidimai tiriami, protokolai surašomi ir bylos nagrinėjamos *mutatis mutandis* ANK nustatyta tvarka, tačiau paskirta bauda yra ginčijama ABTĮ nustatyta tvarka (Užimtumo įstatymo 6 straipsnio 1 ir 6 dalys).

administracinių teismų, o dalį taikomų taisyklių numatė ATPK, dalį – ABTĮ. Įsigaliojus šiems pakeitimams, visos bylos dėl ATPK numatytos atsakomybės taikymo tapo nagrinėtinos ATPK numatytų taisyklių pagrindu. Šis pakeitimas Lietuvos teisės moksle aiškintinas itin dideliu administracinių bylų kiekiu: minėta, kad pastarųjų metų statistikos duomenimis, iki 2017 m. bendrosios kompetencijos teismai kasmet pirmąja instancija išnagrinėdavo apytiksliai po 70 tūkstančių bylų – triskart daugiau nei baudžiamųjų bylų. Toks sprendimas įstatymo projekto aiškinamajame rašte motyvuotas tuo, kad administracinės atsakomybės pagal ATPK bylų nagrinėjimas specializuotuose teismuose iš esmės nėra suderinamas su specializuotų teismų kompetencija ir paskirtimi, kadangi bylos dėl administracinės atsakomybės yra „baudžiamosios teisinės prigimties, todėl ES valstybėse jos administraciniuose teismuose nėra nagrinėjamos. Pirminė administracinės justicijos funkcija yra viešojo administravimo institucijų veiklos kontrolė – administraciniai teismai kontroliuoja, ar viešojo administravimo institucijų aktai, veiksmai ir sprendimai atitinka teisės aktų reikalavimus. Administracinės nuobaudos, kuri skiriama už administracinį teisės pažeidimą, vienas iš tikslų yra nubausti asmenį, padariusį tokį pažeidimą, taip pat siekti, kad jis nedarytų naujų teisės pažeidimų. Taigi administracinių teisės pažeidimų bylos pagal savo esmę yra baudžiamojo pobūdžio“[805].

Bylos dėl administracinių teisės pažeidimų buvo perduotos nagrinėti bendrosios kompetencijos teismams tuo pagrindu, kad jos yra baudžiamosios teisinės prigimties. Tačiau įsigaliojus ANK, didžioji dalis pažeidimų perduodami nagrinėti institucijoms, kurios surašo protokolus[806], tuo tarpu nutarimus apskundus, tokias bylas nagrinėja bendrosios kompetencijos teismai. Tik kai kuriais atvejais atsakomybę taiko teismas[807]. Atsakomybės taikymas ir bylų nagrinėjimas atsakomybę taikant pagal specialiuosius įstatymus visuomet yra vykdomas subjektų, veikiančių kaip priežiūros institucijos konkrečioje srityje. Atsakomybę taikant pagal specialiuosius įstatymus ir tokį nutarimą apskundus, bylas pirmąją instancija nagrinėja pirmosios instancijos specializuoti teismai, t. y., apygardų administraciniai teismai. Taigi, esminis skirtumas yra tai, kad apskundus nutarimus dėl nuobaudos pagal ANK, ginčai nagrinėjami vadovaujantis ANK nustatyta tvarka ir taisyklėmis, o apskundus nutarimus dėl nuobaudos pagal specialiuosius įstatymus – ABTĮ: šie teisės aktai įtvirtina

[805] 2010 m. kovo 19 d. Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodekso 30(2), 226, 232, 232(1), 239, 239(3), 241, 241(1), 246(1), 246(2), 246(7), 249, 259, 260, 261, 262, 313 straipsnių, dvidešimt trečiojo skirsnio pakeitimo ir papildymo bei Kodekso papildymo 260(1), 260(2) straipsniais, dvidešimt trečiuoju(1) ir dvidešimt trečiuoju(2) skirsniais įstatymo projekto aiškinamasis raštas.

[806] Detaliai išdėstyta šios dalies 2 skyriuje.

[807] Iki ANK įsigaliojimo kai kuriais atvejais bylų nagrinėjimas ir atsakomybės taikymas buvo pavesti ir kitiems subjektams, administracinėms komisijoms prie savivaldybių tarybų bei seniūnijų kaimo vietovėse seniūnams.

skirtingą teiseną. Pats toks atskyrimas savaime nėra ydingas, jei nagrinėjant bylas pagal skirtingas teisenas yra užtikrinamos vienodos teisinės garantijos. Kadangi administracinė atsakomybė pagal specialiuosius įstatymus ir pagal ANK yra tos pačios prigimties, jomis siekiama tų pačių tikslų ir yra taikoma už pažeidimus tose pačiose srityse, asmenims taikomos procesinės ir procedūrinės garantijos neturėtų skirtis vien dėl to, kurio norminio akto pagrindu atsakomybė yra taikoma. Atsižvelgiant į tai, toliau nagrinėjama skirtingų procesinių taisyklių įtaka atsakomybėn traukiamų asmenų garantijoms ir jų nuoseklumui.

Lyginant ANK ir specialiųjų įstatymų teisinį reguliavimą, randama daug nenuoseklaus, tarpusavyje nesuderinto reguliavimo, kuris detaliau atspindimas kaip priedai pridedamose lentelėse. Tuo tarpu toliau šiame tyrime analizuojami ženkliausi reguliavimo ypatumai, susiję su nubaudimo senaties terminu ir jo skaičiavimu, įrodymų neteikimu prieš save ir bylinėjimosi išlaidų atlyginimu.

Pirma, analizuotina su nubaudimo senaties termino reglamentavimu susijusi problematika, kadangi būtent nubaudimo senaties terminas turėtų užtikrinti teisinį tikrumą ir, viena vertus, paskatinti bylas nagrinėjančius ir nuobaudas skiriančius subjektus operatyviai reaguoti į galimus pažeidimus, kita vertus, apsaugoti galimai neteisėtas veikas atlikusius asmenis nuo pernelyg ilgo proceso.

Administracinę atsakomybę reguliuojantys teisės aktai numato nubaudimo senaties terminus, kuriems praėjus administracinė atsakomybė pažeidimą padariusiam asmeniui neturėtų būti taikoma. Nubaudimo senaties termino taikymo tikslas yra užtikrinti, kad asmenys atsakomybėn būtų patraukti tik per konkretų ir iš anksto žinomą laiko tarpą, kadangi priešingu atveju būtų paneigti atsakomybės tikslai, o taip pat ir atsakomybėn traukiamo asmens teisėti lūkesčiai ir teisinis tikrumas. Tokiu būdu siekiama sukurti sistemą, kurioje atsakomybė taikoma tik pagal aiškiai apibrėžtas taisykles siekiant atsakomybės tikslų, bylinėjimasis negalėtų būti begalinis, užtikrinant, kad atsakomybėn traukiamo asmens teisinė padėtis nebūtų neapibrėžta neribotą laiką. Kartu priežiūros subjektai yra skatinami operatyviai reaguoti į galimus pažeidimus. Be to, ir Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas pabrėžė, kad „greitas reagavimas padarius teisės pažeidimą, greitai paskirta poveikio priemonė turi didesnį prevencinį poveikį tiek teisės pažeidėjui, tiek kitiems asmenims. Pavėluotai paskirta nuobauda gali būti suvokta kaip nebaudžiamumas, be to, ilgalaikis nusižengimą padariusio asmens nebaudžiamumas yra neleistinas dėl jo teisinės padėties tokiu atveju neapibrėžtumo“[808].

ANK 39 straipsnis nustato kad nuobauda turi būti paskirta ne vėliau kaip per dvejus metus nuo administracinio nusižengimo padarymo dienos, o trunkamojo administracinio nusižengimo atveju – per dvejus metus nuo jo paaiškėjimo dienos. Per šį terminą nepaskyrus nuobaudos, atsakomybė asmeniui nebegali būti

[808] Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2012 m. birželio 21 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-520-2136-12.

taikoma (anksčiau galiojusio ATPK 35 straipsnyje buvo nustatytas šešių mėnesių terminas). Tokios nuobaudų skyrimo taisyklės buvo suformuluotos siekiant užtikrinti operatyvų bylos nagrinėjimą, paskatinti pažeidimus nagrinėjančias institucijas bylas tirti kuo operatyviau.

Pagal ANK 39 straipsnio nuostatas, nuobaudų skyrimo senaties termino pradžios momentas priklauso nuo to, ar pažeidimas yra vienkartis, ar trunkamasis. Trunkamojo pažeidimo atveju senaties terminas pradedamas skaičiuoti nuo jo paaiškėjimo momento, kuris paprastai būna užfiksuojamas administracinio nusižengimo protokolu.

Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas pažeidimo paaiškėjimo momentą leidžia susieti ir su kitais momentais, jei tai yra objektyviai pagrindžiama. Teismas formuoja praktiką, kad atvejais, kai pažeidimas yra sudėtingas, pažeidimo nustatymo (paaiškėjimo) momentu gali būti laikomas ne momentas, kuomet atsakinga institucija faktiškai sužino apie veiką, kuri institucijų nuomone nėra suderinama su teisiniu reguliavimu, tačiau momentas, kuomet atsakingos institucijos atliko tyrimą arba gavo konkrečios srities specialisto išvadą. Teismas šią išvadą pateikė ATPK 214^{10} straipsnyje draudžiamo pažeidimo atžvilgiu, konstatavęs, kad konkretus pažeidimas yra trunkamojo pobūdžio, todėl nuobaudos skyrimo terminas pradedamas skaičiuoti nuo paaiškėjimo dienos, o konkretaus pažeidimo nustatymas reikalauja specialių žinių, todėl jo nustatymas pagrįstai gali būti siejamas su specialisto išvados gavimu[809]. Taigi, teismas konstatavo, kad atvejais, kai priežiūros institucija negali padaryti vienareikšmiškos išvados apie pažeidimo padarymą, senaties terminas nuobaudos skyrimui pradedamas skaičiuoti ne nuo momento, kai institucija sužino apie abejonių keliančius veiksmus, tačiau nuo momento, kuomet priežiūros institucija tapo tikra, jog konkretūs veiksmai pažeidė nustatytą teisinį reguliavimą. Viena vertus, taip sukuriamos lankstesnės taisyklės priežiūros institucijai atlikti tyrimą, kuris dėl darbo krūvio ar resursų stygiaus objektyviai gali trukti ilgiau. Kita vertus, tokiu aiškinimu sukuriamos sąlygos priežiūros institucijoms piktnaudžiauti atliekamų tyrimų trukme ir tokiu būdu prasitęsti terminą, per kurį turi būti ištirtas pažeidimas ir paskirta nuobauda. Palyginimui, baudžiamosios teisės moksle laikoma, kad nubaudimo senaties termino pradžia turėtų būti skaičiuojama nuo tada, kai kyla įstatyme numatyti padariniai, o tęstinės veikos atveju – nuo paskutinės veikos padarymo[810].

Tuo atveju, jei institucijai, nagrinėjančiai pažeidimą, būtų suteikta diskrecija pačiai nuspręsti, kada buvo nustatytas pažeidimas, vadovaujantis ne objektyviais

---

[809] Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2001 m. gegužės 24 d. nutartis administracinėje byloje Nr. 441-11-01.

[810] BIKELIS, S. (2012). *Senaties institutas baudžiamojoje justicijoje.* Monografija [interaktyvus], Teisės institutas [interaktyvus]. Prieiga per internetą: http://teise.org/wp-content/uploads/2016/07/Senaties-institutas-baudziamojoje-justicijoje.pdf [žiūrėta 2019 m. rugpjūčio 1 d.]. P. 89.

duomenimis, o subjektyviais institucijos sprendimais, tai praktiškai reikštų, kad institucijai yra suteikiama diskrecija nusistatyti, kokiais terminais turi būti nagrinėjama byla. Šiuo atveju nagrinėjami viešosios teisės santykiai, kuriuose, nors priežiūros institucija ir turi valdingus įgaliojimus, tačiau yra ir turi būti saistoma aiškių taisyklių tam, kad būtų užtikrinta, kad suteiktais įgaliojimais nebus piktnaudžiaujama ir kad atsakomybėn traukiamas asmuo galėtų tiksliai žinoti, pagal kokias taisykles bus nagrinėjamas jo padarytas pažeidimas. Atsižvelgiant į tai, senaties termino pradžios skaičiavimo momentui įtaka negali būti daroma subjektyviais sprendimais, kada priežiūros institucija suprato apie pažeidimą, nustatė žalą, susipažino su ekspertine išvada ar surašė protokolą. Pirmasis veiksmas – pavyzdžiui, priežiūros institucijos raštas dėl galimo pažeidimo, posėdis dėl susijusių klausimų ir pan. – turi būti laikomas tuo momentu, kada institucija sužinojo apie galimą pažeidimą.

Kitas diskutuotinas aspektas – baudimo senaties termino skaičiavimo taisyklės trunkamojo pažeidimo atveju. Kaip minėta, ANK 39 straipsnis įtvirtina, kad trunkamojo pažeidimo atveju 2 metų nuobaudos skyrimo senaties terminas skaičiuojamas nuo pažeidimo paaiškėjimo dienos. Lietuvos teismų praktikoje trunkamuoju pažeidimu dažniausiai pripažįstamas pažeidimas, padaromas neveikimu. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas laikosi pozicijos, kad „trunkamasis nusižengimas iš esmės yra vienas nusižengimas, padarytas vieninga veika, kuri tik tęsėsi tam tikrą laikotarpį“[811]. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas taip pat nurodo, kad „trunkamuoju teisės pažeidimu teisės doktrinoje laikomas toks pažeidimas, kurio darymas tęsiasi tam tikrą laiko tarpą ir tokiu pažeidimu pripažįstamas veikimas ar neveikimas, kuris suponuoja tam tikrų asmeniui teisės aktų pagrindu atsiradusių pareigų nevykdymą. Tokie pažeidimai prasideda nuo tam tikro neteisėto veiksmo atlikimo ar nuo pareigos veikti ar neveikti atsiradimo momento, ir pasibaigia, kai kaltininkas pats nutraukia pareigos nevykdymą, jį nutraukia kiti asmenys arba pareigos vykdymas pasibaigia“[812]. Taigi, trunkamasis pažeidimas turėtų pasižymėti ne tik ilgalaikiškumu, bet ir tuo, kad nėra sudarytas iš atskirų veiksmų įgyvendinant tą patį sumanymą dėl to paties dalyko, t. y., yra nepertraukiamas. Pažymėtina, kad Lietuvos Aukščiausiasis Teismas trunkamuosius teisės pažeidimus aiškina kaip tokius, kuomet pažeidimą padaręs asmuo tam tikrą laikotarpį nepertraukiamai yra

[811] Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2006 m. liepos 14 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-403-1129-06.
[812] Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2008 m. gruodžio 19 d. nutartis administracinėje byloje Nr. N-575-1006-08.

„nusikalstamos būsenos“, tokia taisyklė taikytina ir atvejais, kai atsakomybė taikoma pagal BK[813], ir kai atsakomybė taikytina pagal ATPK[814].

Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas konstatavo, kad „ATPK 35 str. 1 d. nurodytas 6 mėnesių terminas administracinei nuobaudai skirti taikytinas esant trunkamam teisės pažeidimui, o ne paaiškėjus buvusiam trunkamam teisės pažeidimui, nes priešingu atveju nuobauda už trunkamo administracinio teisės pažeidimo padarymą galėtų būti taikoma faktiškai neribotą laikotarpį, priklausomai nuo to, kada paaiškėtų buvęs pažeidimas. Tai prieštarautų teisės principams, pagal senaties termino trukmę administracinė atsakomybė atskirais atvejais pasidarytų reikšmingesnė už baudžiamąją, o tai būtų aiškiai neteisinga“[815]. Taigi, nustačius, kad trunkamasis pažeidimas yra baigtas, nubaudimo senaties termino pradžia sietina ne su tokio pažeidimo paaiškėjimu, o su jo pabaigos momentu[816]. Analogiškos nuostatos yra numatytos ir kai kuriuose specialiuosiuose įstatymuose[817].

Aukščiau pateikto išaiškinimo, kad atsakomybės taikymo senaties terminas trunkamojo pažeidimo atveju taikomas nuo jo pabaigos momento, o ne nuo paaiškėjimo, kontekste keltinas klausimas, kuriuo momentu laikoma, kad trunkamasis pažeidimas yra baigtas. Tokių trunkamųjų pažeidimų kaip nelegalus darbas[818] atvejais baigtumo momento nustatymas yra paprastesnis: kiekviena diena, kuomet darbas yra atliekamas nelegaliai, yra laikoma pažeidimo tęsimu, todėl toks pažeidimas laikomas nebaigtu, kol nėra nutrauktas nelegalus darbas. Kitų trunkamųjų pažeidimų baigtumo momentas nėra nustatomas taip aiškiai, be to, ir Lietuvos teismų praktikoje laikomasi skirtingos pozicijos, aiškinant pažeidimo baigtumo kriterijus, ypač ANK ir specialiųjų įstatymų atžvilgiu. Pavyzdžiui, Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas vertino, ar tokiu atveju, kuomet yra, pavyzdžiui, neteisėtai įrengtas takas, sunaikinta žolinė augmenija, neteisėtai eksploatuotas smėlio karjeras ir pažeistos medžių gyvybinės funkcijos, šie pažeidimai laikomi trunkamaisiais iki tol, kol šie pažeidimai nėra pašalinti ir nėra atlyginta žala. Teismas konstatavo, kad nepaisant to, kad tokie pažeidimai nėra pašalinti, tačiau tokie pažeidimai nelaikomi nebaigtais, kadangi tai laikoma

[813] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. vasario 24 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-68/2009.
[814] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. gegužės 31 d. nutartis administracinės teisės pažeidimo byloje Nr. 2AT-46-895/2016.
[815] Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2011 m. gegužės 5 d. nutarimas byloje Nr. N-438-102-11; Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2010 m. liepos 10 d. nutartis byloje Nr. N-575-1129/2010; Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2009 m. gegužės 29 d. nutarimas byloje Nr. N-575-938-09.
[816] Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2011 m. gruodžio 16 d. nutartis byloje Nr. N-62-2181-11.
[817] Žr. kaip šio tyrimo priedą teikiamą lentelę Nr. 12.
[818] Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2010 m. liepos 10 d. nutartis byloje Nr. N-575-1129/2010.

pažeidimų padariniais, kurie „negali būti sutapatinti su pačiomis protokole inkriminuojamomis veikomis“, kadangi būtent pažeidimų – veikų – atlikimas užtraukia atsakomybę[819]. Panaši taisyklė Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo buvo patvirtinta ir kitų pažeidimų atveju, pavyzdžiui, vertindamas neteisėtų statybų faktą, teismas konstatavo, kad neteisėtų statybų veika yra laikoma baigta, kai nebevykdomi statybos darbai (o ne momentas, kuomet pašalinamas neteisėtų statybos darbų rezultatas). Teismas paneigė iškeltą argumentą, neva neteisėtų statybų atveju pažeidimo baigtumo momentas turėtų būti siejamas su konkretaus statinio pripažinimo tinkamu naudoti momentu[820]. Tokiu būdu teismas susiejo trunkamojo pažeidimo pabaigos momentą ne su jo rezultatų pašalinimu, o su pačių neteisėtų veiksmų nutraukimu. Palyginimui, neužtikrinimas, kad išleistoje knygoje nebūtų lietuvių kalbos klaidų, yra ne trunkamasis, nes buvo padarytas būtent leidybos procese[821]. Vienoje iš naujausių nutarčių Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas, remdamasis Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktika, nurodė, kad „sudėtinis tęstinis nusižengimas – tai dažniausiai keletas veikų, kurių kiekviena atskirai paėmus taip pat yra nusižengimas. Kai subjektas nevykdo tam tikros teisinės pareigos, pažeidimas yra trunkamojo pobūdžio ir baigiasi, kai subjektas pareigą įvykdo arba pažeidimą nutraukia kompetentinga institucija ar pareigūnas“[822].

Teisės moksle nurodoma, kad baudžiamosios atsakomybės atveju trunkamojo pažeidimo senaties terminas skaičiuotinas nuo veikos pabaigos, o ne nuo tada, kai pasibaigia priešinga teisei situacija[823]. Tokią išvadą autorius grindžia, be kita ko, ir Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktika, kurioje teismas nedviprasmiškai nurodė, kad trunkamosios veikos atveju nubaudimo senaties terminas pradedamas skaičiuoti nuo nusikalstamos veikos nutraukimo laiko, o tęstinės – nuo paskutinio nusikalstamo veiksmo. Be to, teismas nurodė, kad nubaudimo senaties pradžios susiejimas su laiku, iki kurio pažeistos nukentėjusiojo teisės, yra nepagrįstas ir iš esmės panaikintų nubaudimo senaties prasmę ir paskirtį: „[i]š teismų priimtų sprendimų matyti, kad pirmosios instancijos teismas trunkamąjį, o apeliacinės instancijos teismas tęstinį veikos pobūdį identifikavo pagal tai, kad nukentėjusioji iki šiol negali naudotis savo patalpomis ir daiktais, t. y., kad nepašalinta jai padaryta žala. Toks požiūris labai išplečia tęstinės ir trunkamosios veikų traktavimą, įtvirtina ydingą praktiką, pagal

[819] Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2011 m. gegužės 5 d. nutarimas byloje Nr. N-438-102-11.
[820] Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2009 m. gegužės 29 d. nutarimas byloje Nr. N-575-938-09.
[821] Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2008 m. gruodžio 19 d. nutartis administracinėje byloje Nr. N-575-1006-08.
[822] Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2019 m. birželio 17 d. nutartis administracinėje byloje eA-3609-822/2019.
[823] BIKELIS, S. (2012). *Senaties institutas baudžiamojoje justicijoje.* P. 89-90.

kurią nusikalstamoms veikoms, kurių padariniai nepašalinti, iš viso būtų neįmanoma nustatyti laiko, nuo kurio pradedama skaičiuoti apkaltinamojo nuosprendžio priėmimo senatis“[824].

Tuo remiantis, pagal Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo praktikoje suformuluotas įžvalgas būtų galima apibrėžti taisyklę, kad tokios veikos, kurios gali būti atliktos vienu konkrečiu baigtu arba keliais atskirais veiksmais, tačiau su vieningu tikslu ir motyvu ir kurių padariniai egzistuoja neapibrėžtą laiką, neturėtų būti laikomos trunkamosiomis. Tokia išvada darytina, kadangi tęsiasi ne neteisėti veiksmai, o jų padariniai, t. y., negali būti laikoma, kad kiekvieną dieną, kuomet, pavyzdžiui, egzistuoja neteisėtai pastatytas statinys ar neteisėtai įrengtas takas, yra atliekamas pažeidimas. Nors šie pavyzdžiai yra paaiškinami tuo, kad, pavyzdžiui, jei statinys buvo pastatytas neteisėtai, tai kiekviena jo egzistavimo diena pažeidžia teisės aktų reikalavimus, tačiau tokios prielaidos ydingumas gali būti matomas atvirkštiniame pavyzdyje, t. y., ne neteisėto statinio pastatymo atveju, o neteisėto statinio nugriovimo. Laikant, kad trunkamasis pažeidimas tęsiasi tol, kol nepašalinamas neteisėtos veikos rezultatas, išeitų, kad neteisėtai nugriovus statinį, kad kiekviena diena, kol nebus atstatytas nugriautas statinys arba gautas leidimas ir statinio griovimas įteisinamas, sudaro trunkamąjį pažeidimą. Pagal analogišką taisyklę išeitų, kad beveik bet koks pažeidimas, kuris sukelia padarinius, gali būti laikomas trunkamuoju tol, kol tokie padariniai nebus pašalinti. Tačiau Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas aiškiai atribojo, kad veikos padarinių tęstinumas nereiškia pačios veikos trunkamumo. Šis nustatymas, kada trunkamasis pažeidimas yra baigtas, yra reikšmingas nustatant momentą, kada pradedamas skaičiuoti nubaudimo senaties terminas. Sudarius galimybę susieti nubaudimo senaties termino pradžią su padarinių eliminavimu, kartu būtų nepagrįstai ištęstas laikotarpis, per kurį asmeniui gali būti skiriama nuobauda. Tokia situacija ydinga ne tik todėl, kad neskatina priežiūros institucijų operatyviai vykdyti savo funkcijų, tačiau ir daro neigiamą įtaką teisinių santykių stabilumui.

Dėl šios priežasties turėtų būti reglamentuoti kriterijai, kuriais vadovaujantis atsakomybę taikantis subjektas nustatytų, ar pažeidimas yra trunkamasis. Vien tai, kad ilgą laiką tęsiasi pažeidimo padariniai, nėra pakankamas kriterijus laikyti tokį pažeidimą trunkamuoju ir įvertinus ilgą pažeidimo trukmę skirti asmeniui griežtesnę atsakomybę. Tai turėtų būti nustatoma atsižvelgiant į tai, ar trunkamojo pobūdžio yra patys neteisėti veiksmai, o ne ar tęsiasi tokių veiksmų sukelti padariniai. Jei ilga pažeidimo trukmė vertintina kaip vienas iš kriterijų, nustatantis veikos pavojingumą, ydingumą, tokiu atveju turėtų būti daroma takoskyra, ar asmuo išties ilgą laiką atliko pažeidimą, ar toks pažeidimas yra vienkartinio pobūdžio, o tęsiasi tik jo padariniai. Pateisinama, kad asmeniui ilgą laiką elgiantis

[824] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. spalio 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-P-267/2011.

netinkamai (ar nesielgiant tinkamai) ši aplinkybė lemtų griežtesnę nuobaudą. Tačiau asmens padėties neturėtų bloginti (ir atsakomybės griežtinti) tai, kad jis padarė vieną veiksmą, kurio padariniai tęsiasi ilgesnį laikotarpį.

Kita vertus, Lietuvos Aukščiausiasis Teismas yra pateikęs poziciją, kad baigtiniu veiksmu gali būti pradedamas trunkamasis pažeidimas, konkrečiu atveju teismas aiškino reklamos naudojimo be leidimo pažeidimą[825]. Be to, periodinių mokesčių (pavyzdžiui, mėnesinių mokesčių periodų) nemokėjimas metų eigoje Lietuvos Aukščiausiojo Teismo taip pat laikytinas trunkamuoju pažeidimu[826]. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas taip pat nurodė, kad skaičiuojant nubaudimo senaties terminą pagal tuo metu galiojusį ATPK, šis terminas skaičiuotinas nuo baigto trunkamojo pažeidimo paskutinės darymo dienos arba nuo tada, kai paskutinį kartą buvo nustatyti dar nebaigto daryti trunkamojo pažeidimo požymiai (šiuo tikslu svarbi administracinio teisės pažeidimo surašymo data)[827]. Taigi, Lietuvos Aukščiausiasis Teismas formuoja kitokią poziciją nei Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas. Šio aspekto pagrįstumas yra kvestionuotinas tuo aspektu, kad bendrosios kompetencijos teismai atsakomybę taiko pagal ANK, o administraciniai – pagal specialiuosius įstatymus. Be to, ir teismų praktikos nuoseklumo aspektu ydinga situacija, kuomet tokios pat prigimties teisiniai santykiai yra aiškinami skirtingai skirtingų valstybės teismų, t. y., asmeniui taikomų taisyklių aiškinimas tampa priklausomas ne nuo objektyvių aplinkybių, bet nuo to, ar įstatymų leidėjas nusprendė atsakomybę nustatyti ANK, ar specialiuosiuose įstatymuose.

Tačiau šį – trunkamojo pažeidimo baigtumo momento nustatymo klausimą – Lietuvos teismai ir priežiūros institucijos kai kurių pažeidimų atveju aiškina kitaip. Pavyzdžiui, Konkurencijos įstatymo 35 straipsnio 3 dalis nustato 5 metų trukmės senaties terminą sankcijai ūkio subjektams skirti, šis terminas trunkamojo arba tęstinio[828] pažeidimo atveju turi būti skaičiuojamas nuo paskutinių veiksmų atlikimo arba nutraukimo dienos. Konkurencijos įstatymo 36 straipsnio 1 dalis nustato atsakomybę už „koncentracijos, apie kurią buvo privaloma pranešti,

[825] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. gegužės 26 d. nutartis administracinio teisės pažeidimo byloje Nr. 2AT-7-32-511/2015.

[826] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. kovo 1 d. nutartis administracinio teisės pažeidimo byloje Nr. e2AT-30-696/2016.

[827] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. sausio 13 d. nutartis administracinio teisės pažeidimo byloje. Nr. 2AT-15/2015.

[828] Trunkamuoju pažeidimu paprastai laikomas pažeidimas, kuris trunka tam tikrą laikotarpį, pasireiškiantis atitinkama būsena, nepertraukiamu teisinės pareigos nevykdymu arba teisinio draudimo pažeidimu, trunkančiu tam tikrą laiką, dažnai trunkamieji pažeidimai būna padaromi neveikimu. Tuo tarpu tęstinis pažeidimas susideda iš kelių tapačių arba vienarūšių, laiko požiūriu vienas nuo kito nenutolusių veiksmų, kurių kiekvienas paimtas atskirai gali būti laikomas teisės pažeidimu, esant vieningai kaltei, siekiant vieningo tikslo (rezultato), nukreipto į tą pačią įstatymo saugomą vertybę. Žr., pvz., Kauno apygardos teismo 2010 m. spalio 28 d. nutartis administracinėje byloje Nr. II-855-406/2010.

įgyvendinimą be Konkurencijos tarybos leidimo, koncentracijos tęsimą jos sustabdymo laikotarpiu, Konkurencijos tarybos nustatytų koncentracijos vykdymo sąlygų ar privalomų įpareigojimų pažeidimą.“ Konkurencijos Taryba 2014-05-12 nutarime nustatė, kad nagrinėjamu atveju įmonė 2003 m. vykdydama koncentraciją apie ją tinkamai nepranešė ir negavo tinkamo leidimo, šis pažeidimas, Konkurencijos tarybos vertinimu nebuvo nutrauktas, todėl pažeidimas truko daugiau kaip 10 metų, t. y., iki Konkurencijos Tarybos tyrimo pabaigos[829]. Tokios pačios pozicijos laikėsi ir šią bylą vertinę teismai[830].

Tačiau nagrinėjamu atveju taikant teismų praktikos suformuotas taisykles dėl trunkamųjų pažeidimų ir jų baigtumo momento nustatymo darytina prielaida, kad tiek priežiūros institucija, tiek ir teismai netinkamai aiškino tiek nepranešimo apie koncentraciją kaip trunkamo pažeidimo pobūdį, tiek ir jo baigtumo momentą. Trunkamuoju pažeidimu, kaip minėta, pagal Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo praktiką turėtų būti laikomos tokios veikos, kurios tęsiasi tam tikrą laiką (pavyzdžiui, neveikimu padaromos veikos), tuo tarpu veika, kurios padariniai jaučiami nors ir neribotą laiką, neturėtų būti laikoma trunkamąja. Nepranešimas apie koncentraciją yra atliekamas viena veika – t. y., įvykdžius koncentraciją, neturint Konkurencijos tarybos leidimo. Nepranešimas apie koncentraciją neturėtų būti laikomas besitęsiančia neveikimu padaryta veika, kadangi pareiga atlikti tokį pranešimą taikytina ribotą laiką, prieš įvykdant koncentraciją. Palyginimui, neveikimu atliekamų veikų atvejais (pavyzdžiui, apleisto pastato langų neužkalimo atveju) pareiga atlikti konkrečius veiksmus galioja visą laiką. Taigi, nors tokios veikos pasekmė – įvykdyta neleistina koncentracija – gali tęstis daug metų iki bus gautas leidimas arba koncentracija bus panaikinta, tačiau tai turėtų būti laikoma veikos padariniais, o ne jos trunkamumo požymiu. Papildomai pažymėtina, kad šiuo pavyzdžiu kritikuojamas pavyzdys labiau atitinka Lietuvos Aukščiausiojo Teismo išaiškinimus, pateiktus atsakomybę taikant pagal ANK.

Taigi, teismai, vertindami nubaudimo senaties termino skaičiavimą ir trunkamojo pažeidimo baigtumą, pastarajam nustatyti taiko skirtingas taisykles, tai ypač išryškėja baudimo pagal ANK ir baudimo pagal specialiuosius įstatymus atvejais.

Atkreiptinas dėmesys, kad specialieji įstatymai nustato ne tik kitokias taisykles nei ANK dėl nubaudimo senaties termino bei naikinamojo termino atsakomybei taikyti, bet ir patys šie terminai yra kitokie nei nustatyti ANK, skirtingi tarpusavyje. Šie terminai svyruoja nuo 1 metų iki 5 metų, be to, skiriasi ir terminų skaičiavimo taisyklės: pagal kai kuriuos įstatymus trunkamųjų pažeidimų atveju terminas skaičiuojamas nuo paskutinių veiksmų dienos, pagal

[829] Lietuvos Respublikos Konkurencijos tarybos 2014 m. gegužės 12 d. nutarimas Nr. 2S-2/2014.
[830] Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2015 m. gruodžio 17 d. nutartis byloje Nr. A-1699-822/2015.

kitus – nuo pažeidimo paaiškėjimo dienos. Galiausiai minėtina ir tai, kad pavieniai specialieji įstatymai nustato, kad terminas nuobaudai skirti yra sustabdomas tyrimo arba ginčo atveju. Tokio reguliavimo pavyzdžiu yra Konkurencijos įstatymas, todėl analizuotina, dėl kokių aplinkybių įstatymų leidėjas nusprendė numatyti būtent tokį teisinį reguliavimą.

Konkurencijos įstatymo 35 straipsnio 4 dalyje nustatyta, kad terminas nuobaudai skirti gali būti stabdomas šiais atvejais: Konkurencijos tarybai atliekant tyrimą nuo sprendimo tirti pažeidimą priėmimo iki sprendimo priėmimo dienos, teismui sustabdžius tyrimą, nagrinėjant ginčą teisme nuo skundo padavimo teismui dienos iki teismo sprendimo įsiteisėjimo dienos. Analogiškų nuostatų nenustato nei Viešojo administravimo įstatymas, nei ABTĮ, nei kuris nors specialusis įstatymas. Toks reguliavimas, išskiriantis baudimą pagal vieną specialųjį įstatymą, yra ne tik fragmentiškas, bet ir nepagrįstas. Konkurencijos įstatymas iki aptariamo 35 straipsnio 4 dalies (ankstesnės redakcijos – 40 straipsnio) pakeitimo nenumatė galimybės stabdyti terminą nuobaudai skirti. Iki aptariamo pakeitimo galiojusi įstatymo redakcija numatė trumpesnį terminą nuobaudai skirti, be to, įstatymas nenumatė atvejų, kuomet nuobaudos skyrimo terminas gali būti sustabdomas[831].Pažymėtina, kad šis įstatymo pakeitimas buvo priimtas vadovaujantis praktiniais tikslais: praktikoje neretai pasitaikydavo atvejų, kuomet teismas, nagrinėdamas bylą, ją grąžindavo priežiūros institucijai tyrimui papildyti, tačiau nesustabdžius nubaudimo senaties termino skaičiavimo, ūkio subjektas turėjo galimybę išvengti atsakomybės taikymo dėl to, kad priežiūros institucija netinkamai arba neišsamiai atliko tyrimą. Konkurencijos taryba tokią situaciją vertino kaip teisės spragą. Tačiau Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo išplėstinė teisėjų kolegija iki pakeitimų buvusį reguliavimą vertino ne kaip teisės spragą, tačiau kaip įstatymų leidėjo pasirinkimą nenustatyti nubaudimo termino skaičiavimo išimčių[832].

Tokios pačios priežastys dėl aptariamų nuostatų įtvirtinimo buvo nurodytos ir įstatymo pakeitimo ir papildymo projekto aiškinamajame rašte, nurodant, kad tokiu reguliavimu būtų siekiama apriboti atvejus, kuomet asmenys galimai išvengtų atsakomybės taikymo dėl priežiūros institucijos ilgai atliekamo tyrimo[833]. Tačiau toks reguliavimas dar prieš priimant įstatymo pakeitimus buvo

---

[831] Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymo 3, 40, 42 straipsnių papildymo ir pakeitimo ir Įstatymo papildymo 44(1), 44(2) straipsniais įstatymas (2011). *Valstybės žinios*, 52-252.

[832] Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2012 m. birželio 21 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-520-2136-12.

[833] 2010 m. spalio 13. Konkurencijos įstatymo 3, 40, 42 straipsnių papildymo ir pakeitimo ir Įstatymo papildymo 44(1), 44(2) straipsniais įstatymo projekto aiškinamasis raštas [interaktyvus]. Prieiga per internetą http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=383107 [žiūrėta 2015 m. gegužės 22 d.].

kritikuotas tiek Teisės departamento, tiek Europos teisės departamento išvadose. Visų pirma, kritikuotas siūlymas įtvirtinti, kad nuobaudos skyrimo senatis stabdoma Konkurencijos tarybai atliekant tyrimą, nurodant, kad „kai kuriais atvejais atliekamas tyrimas gali apsiriboti tik informacijos apie tam tikro ūkio subjekto veiklą surinkimu, tačiau tai nereiškia, kad kiekvienu atveju būtų nustatomas ūkio subjekto pažeidimas bei atitinkamai priimamas nutarimas skirti sankciją pažeidimą padariusiam ūkio subjektui.“ Dėl šios priežasties siūlymas buvo vertintas kaip netikslingas[834]. Aptariama norma buvo kritikuota ir dėl to, kad senaties termino stabdymas ir administracinėje, ir baudžiamojoje teisėje paprastai susijęs su kliūtimis atlikti tyrimą ar nubausti asmenį, tuo tarpu priežiūros institucijos atliekamas tyrimas negali būti laikomas kliūtimi, nes jis yra privaloma sąlyga atsakomybei taikyti. Be to, siūlomi pakeitimai buvo vertinami kaip administracinį baudimą padarysiantys *de facto* reikšmingesnį nei baudžiamasis, todėl tokios taisyklės buvo įvertintos kaip galimai prasilenkiančios „su proporcingo reglamentavimo principu, nes iškreipia senaties principo esmę, t. y., įneša į įstatymo reguliuojamą sritį neapibrėžtumo elementus, eliminuoja iš teisinio reguliavimo teisinio tikrumo ir stabilumo principus.“ Ši norma taip pat buvo vertintina kaip neskatinanti priežiūros institucijos atlikti tyrimą operatyviai[835]. Nepaisant to, nurodytas reguliavimas buvo priimtas ir yra taikomas. Šiuo metu tik 2[836] specialieji įstatymai *expressis verbis* nustato atvejus, kai nubaudimo senaties terminas yra stabdomas. Manytina, kad toks reguliavimas ne tik neturėtų būti plečiamas kitų specialiųjų įstatymų atžvilgiu, tačiau ir turėtų būti pakeistas, kadangi iškreipia administracinės atsakomybės teisinio reguliavimo modelį.

Vertinamos taisyklės yra svarbios ir dėl to, kad kai kuriais atvejais atsakomybė už tos pačios srities pažeidimą gali būti taikoma remiantis skirtingais pagrindais. Pavyzdžiui, jau minėtas nepranešimas apie koncentraciją gali būti baudžiamas tiek ANK, tiek ir Konkurencijos įstatymo pagrindu. Tačiau abu šie įstatymai nustato skirtingą nubaudimo senaties terminą bei skirtingą naikinamąjį nuobaudos taikymo terminą. Taigi, sukuriama situacija, kuomet analogiškam pažeidimui bausti, už kurį atsakomybę taiko ta pati institucija, būtų taikomi skirtingi nuobaudos skyrimo senaties terminai.

---

[834] 2010 m. lapkričio 22. Europos teisės departamento išvada Konkurencijos įstatymo 3, 40, 42 straipsnių papildymo ir pakeitimo ir įstatymo papildymo 44(1), 44(2) straipsniais įstatymo projektui [interaktyvus]. Prieiga per internetą: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=386713 [žiūrėta 2015 m. gegužės 22 d.].

[835] Teisės departamento išvada Konkurencijos įstatymo 3, 40, 42 straipsnių papildymo ir pakeitimo ir Įstatymo papildymo 44(1), 44(2) straipsniais įstatymo projektui [interaktyvus]. Prieiga per internetą: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=396494 [žiūrėta 2020 m. gegužės 22].

[836] Finansinių priemonių rinkų įstatymas ir Konkurencijos įstatymas.

Vyriausybės nutarimu patvirtintoje 2012 m. Vyriausybės Koncepcijoje siūloma nustatyti, kad terminas administracinei atsakomybei taikyti turėtų neviršyti 3 metų. Kaip šio tyrimo priedas pridėtoje lentelėje Nr. 13 pateikiama susisteminta medžiaga, kokie senaties terminai nustatyti administracinėms nuobaudoms skirti. Šie terminai yra skirtingi ir varijuoja nuo 4 mėn. iki 5 m., dažniausiai pasitaikantys nubaudimo senaties terminai – 2 m. ir 3 m. Pažymėtina ir tai, kad 9 specialieji įstatymai nukreipia į kitus teisės aktus: Lietuvos banko įstatymą ir (arba) ANK. 1 specialusis įstatymas nubaudimo senaties termino apskritai neapibrėžia.

Nubaudimo senaties termino reglamentavimas	**Analizuojamų specialiųjų įstatymų skaičius**
Nubaudimo senaties terminas 4 mėn.	1
Nubaudimo senaties terminas 6 mėn.	1
Nubaudimo senaties terminas 1 m.	2
Nubaudimo senaties terminas 2 m.	7
Nubaudimo senaties terminas 3 m.	7[837]
Nubaudimo senaties terminas 4 m.	1
Nubaudimo senaties terminas 5 m.	3[838]
Nubaudimo senaties terminas neaptartas	2
Nukreipiama į kitus teisės aktus	9

Viena vertus, laikoma, kad specialieji įstatymai reguliuoja kitas sritis, kuriose atliekami pažeidimai yra sudėtingiau nustatomi ir turi žalingesnes pasekmes visuomenei, todėl joms būtina taikyti ilgesnius senaties terminus, kuriuos įtvirtindamas įstatymų leidėjas naudojosi savo diskrecija. Kita vertus atkreiptinas dėmesys į tai, kad kai kurios normos ANK[839] reguliuoja tuos pačius

[837] Į šį skaičių įtrauktas ir Klimato kaitos valdymo finansinių instrumentų įstatymas ir Reklamos įstatymas, kurie nustato 1 m. nubaudimo senaties terminą, skaičiuojamą nuo pareiškimo padavimo, bet visais atvejais – ne daugiau kaip 3 m. nuo pažeidimo padarymo dienos.

[838] Į šį skaičių neįtraukti šie specialieji įstatymai: Energetikos įstatymas, kuris nustato 6 mėn. nubaudimo senaties terminą, o kartu nustato ir tai, kad atsakomybė negali būti taikoma praėjus ilgesniam nei 5 m. terminui nuo pažeidimo padarymo; Lietuvos banko įstatymas, kuris nustato 3 m. senaties terminą, o kartu nustato ir tai, kad atsakomybė negali būti taikoma praėjus ilgesniam nei 5 m. terminui nuo pažeidimo padarymo; Pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencijos įstatymas, kuris nustato 4 m. senaties terminą, o kartu nustato ir tai, kad atsakomybė negali būti taikoma praėjus ilgesniam nei 5 m. terminui nuo pažeidimo padarymo. Į šį skaičių taip pat neįtraukti specialieji įstatymai, nukreipiantys į Lietuvos banko įstatymą.

[839] Pavyzdžiui, ANK 76 straipsnis ir Alkoholio kontrolės įstatymo 34 straipsnio 4 dalis, ANK 170 straipsnis ir Tabako, tabako gaminių ir su jais susijusių gaminių kontrolės

santykius kaip ir specialieji įstatymai, todėl skirtingi senaties terminai pagal šiuos įstatymus klaidina. Kaip buvo minėta, toks reguliavimas, suteikiantis asmenims skirtingas materialines ir procesines garantijas, yra ne tik vengtinas, tačiau ir sukeliantis teisinį neapibrėžtumą, kuomet už analogiško pažeidimo padarymą taikomos skirtingos taisyklės. Atsižvelgiant į tai, atvejais, kai tai įmanoma (senaties termino nenustato ES teisės aktai), siūlytina suvienodinti atsakomybės taikymo terminą. Tokiu terminu galėtų būti 2 metai, kadangi institucija turi turėti galimybę nustatyti ir tinkamai ištirti pažeidimą bei pritaikyti atsakomybę. Kita vertus, toks terminas neturi būti per ilgas ir ilgo senaties termino nustatymo priežasties neturėtų būti vien tai, kad už atsakomybės taikymą atsakingoms institucijoms yra sudėtinga greitai reaguoti į pažeidimus. Atsakomybė neturi būti pernelyg nutolusi nuo pažeidimo laike, kadangi tokiu atveju kyla rizika, jog asmuo subjektyviai nebesusies pažeidimo ir jo padarinių.

Pažymėtina, kad Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas retai nagrinėja nubaudimo senaties institutą ir dar rečiau pripažįsta, kad jis buvo praleistas, ir tuo pagrindu netaiko atsakomybės. 2019 m. priimtoje nutartyje Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas konstatavo, kad Finansinių priemonių rinkų įstatyme nustatyti atsakomybės taikymo senaties terminai yra imperatyvūs ir nenumato galimybės taikyti atsakomybę už pažeidimus nustatytam terminui pasibaigus. Šiuo pagrindu atsakomybė nebuvo taikyta[840]. Svarbu, kad analogiškos formuluotės vertintoms nurodytoje byloje yra naudojamos ir kituose specialiuosiuose įstatymuose, kurie numato nubaudimo senaties terminus.

Šio tyrimo tikslais minėtina, kad Lietuvos teisės moksle administracinių teisės pažeidimų nubaudimo senaties terminai nėra analizuoti, tačiau atsižvelgiant į šių pažeidimų prigimties giminingumą su nusikalstamomis veikomis, vertintina baudžiamosios teisės moksle pateikta analizė. BK komentare nurodoma, kad baudžiamoji atsakomybė turi būti taikoma per kuo trumpesnį laiką nuo veikos padarymo[841], kad nemažėtų baudžiamosios atsakomybės efektyvumas ir prevencinė įtaka, kartu būtų įgyvendinami humanizmo, teisingumo ir bausmės ekonomijos principai, o valstybė skatinama tinkamai ir laiku realizuoti baudžiamąją atsakomybę[842].

įstatymo 26 straipsnis, Reklamos įstatymo 9 straipsnis ir ANK 145 straipsnis, Mažmeninės prekybos įmonių nesąžiningų veiksmų draudimo įstatymo 12 straipsnio 1 dalis ir ANK 152 straipsnis. Alkoholio kontrolės įstatymo 34 straipsnis ir ANK 168 straipsnis, Tabako, tabako gaminių ir su jais susijusių gaminių kontrolės įstatymo 26 straipsnis ir ANK 170 straipsnis.

[840] Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2019 m. birželio 17 d. nutartis administracinėje byloje eA-3609-822/2019.

[841] Skaičiuojant iki nuosprendžio priėmimo dienos pirmosios instancijos teisme.

[842] ŠVEDAS, G. et al. (2004). *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso Komentaras Bendroji dalis (1-98 straipsniai)*. Vilnius: Teisinės informacijos centras. P. 492.

Teisės moksle kaip labiausiai pagrįstas nurodomas argumentas, kad veiką padaręs asmuo praranda pavojingumą, todėl bausmės taikymas asmeniui, kuris nebėra pavojingas, būtų perteklinis ir nesuderinamas su bausmės tikslais[843]. Kiti autoriai iš 7 argumentų (materialinių ir procesinių) grupių, pateisinančių nubaudimo senaties terminus, išskiria tai, kad baudžiamosios atsakomybės taikymas praėjus ilgam laiko tarpui yra netikslingas, kadangi nebėra aktualus nei visuomenei, nei nukentėjusiajam, jei jis yra. Kitos argumentų grupės, nors vertinamos kaip pagrįstos, visgi laikomos nepakankamomis, kad savarankiškai pagrįstų senaties instituto egzistavimą baudžiamojoje teisėje. Tuo tarpu prielaida, kad netikslinga asmenį traukti baudžiamojon atsakomybėn, jei jis ilgą laiką nenusikalsta, nes toks asmuo pasitaiso, vertinama kaip nepakankamai pagrįsta ir nefunkcionali[844].

Pažymėtina, kad BK 95 straipsnyje yra įtvirtintos konkrečios sąlygos, leidžiančios nuspręsti, ar asmuo, praėjus nustatytam senaties terminui, nebėra pavojingas[845]. Tačiau nei ANK, nei Viešojo administravimo įstatymas, nei specialieji įstatymai, nustatydami nubaudimo senaties terminus, nenustato papildomų sąlygų senaties termino taikymui. Tai kartu reiškia, kad vien nubaudimo senaties praleidimas turėtų būti pakankama aplinkybė, kad atsakomybėn traukiamam asmeniui atsakomybė nebūtų taikoma.

Įvertinus tai, kas išdėstyta, darytina išvada, kad esamas specialiųjų įstatymų reguliavimas, kuriame nėra nustatyta nubaudimo senatis, yra nesuderinamas su Lietuvos teise. Taikant baudžiamąją atsakomybę, kuri yra *ultima ratio* priemonė, yra pripažįstama, kad praėjus tam tikram laikui, asmens baudimas būtų nesuderinamas su bausmės tikslais, nes veiką padaręs asmuo praranda pavojingumą[846]. Tačiau taikant administracinę atsakomybę kai kurių specialiųjų įstatymų atvejais įstatymų leidėjas sukūrė reguliavimą, pagal kurį asmuo net ir ilgą laiką nenubaustas ir nenusikaltęs nepraranda savo pavojingumo, kadangi nubaudimo senatis nėra taikytina, priešingai nei baudžiamosios atsakomybės atvejais. Net ir tos taisyklės, kurios yra nustatytos ir aiškintos teismų praktikoje

[843] PIESLIAKAS, V. (2008). *Lietuvos baudžiamoji teisė. Antroji knyga.* P. 414-415.
[844] BIKELIS, S. (2012). *Senaties institutas baudžiamojoje justicijoje.* P. 16-17, 102-104.
[845] PIESLIAKAS, V. (2008). *Lietuvos baudžiamoji teisė. Antroji knyga*. P. 414-415.
[846] Pagal BK 95 straipsnio 9 dalį, senaties nėra šiems nusikaltimams: genocidui (BK 99 straipsnis), tarptautinės teisės draudžiamam elgesiui su žmonėmis (BK 100 straipsnis), priverstiniam dingimui (BK 100^1 straipsnis), kankinimui (BK 100^3 straipsnis), tarptautinės humanitarinės teisės saugomų asmenų žudymui (BK 101 straipsnis), civilių trėmimui ar perkėlimui (BK 102 straipsnis), tarptautinės humanitarinės teisės saugomų asmenų žalojimui, kankinimui ar kitokiam nežmoniškam elgesiui su jais ar jų turto apsaugos pažeidimui (BK 103 straipsnis), civilių ar karo belaisvių prievartiniam panaudojimui priešo ginkluotosiose pajėgose (BK 105 straipsnis), saugomų objektų naikinimui ar nacionalinių vertybių grobstymui (BK 106 straipsnis), agresijai (BK 110 straipsnis), draudžiamai karo atakai (BK 111 straipsnis), uždraustų karo priemonių naudojimui (BK 112 straipsnis), aplaidžiam vado pareigų vykdymui (BK 113^1 straipsnis).

dėl senaties termino skaičiavimo, yra neaiškios ir suteikiančios didelį lankstumą ir diskreciją pažeidimus nagrinėjančioms institucijoms. Kritikuotinas ir tų įstatymų reguliavimas, kurie nubaudimo senaties terminą nustato, kadangi nepaisant to, kad toks terminas skiriasi pagal specialiuosius įstatymus, tačiau šie terminai nėra susieti su pažeidimo pavojingumu ar rimtumu. Nubaudimo senaties terminai specialiuosiuose įstatymuose yra apibrėžti taip, kad yra taikomi visų pažeidimų atveju, tačiau nėra susieti su jų sunkumu, kai tuo tarpu specialieji įstatymai nustato skirtingus pažeidimus, kurie gali būti tiek labiau, tiek mažiau pavojingi (ką įrodo ir atsakomybę taikančioms institucijoms suteikti įgaliojimai individualizuoti nuobaudą). Tai reiškia, kad abiem atvejais asmuo laikomas taip pat pavojingu visuomenei. Palyginimui, nubaudimo senaties terminai baudžiamojoje atsakomybėje yra susieti su padarytos veikos sunkumu. Taigi, tokie patys senaties terminai ir formalių pažeidimų atvejais, ir sunkių bei didelę žalą visuomenei darančių pažeidimų atvejais, yra nepagrįsti.

Taigi, administracinės atsakomybės teisinio reguliavimo modelyje nubaudimo senaties teisinis reguliavimas yra nenuoseklus ir nedarnus, o kai kuriais atvejais šis terminas netgi nėra nustatytas. Be to, esamas reguliavimas, suteikiantis diskreciją priežiūros institucijoms pačioms nuspręsti, nuo kada skaičiuotinas senaties terminas, sukuria prielaidas piktnaudžiavimui, neskatina operatyviai tirti pažeidimų ir kenkia teisinių santykių stabilumui. Siekiant užtikrinti, kad administracinėn atsakomybėn traukiami asmenys turėtų tokias pačias garantijas, su nubaudimo senaties terminu susijusios taisyklės turi būti įtvirtintos aiškiai. Panašios taisyklės (pavyzdžiui, dėl to, kas laikytina trunkamuoju pažeidimu) neturėtų būti aiškinamos skirtingai skirtingų teismų, nes tokiu būdu yra iškreipiamas administracinės atsakomybės teisinio reguliavimo modelis. Galiausiai, atsižvelgiant į administracinės ir baudžiamosios atsakomybių sąsajumą ir taisyklę, kad ir administracinėn atsakomybėn traukiamas asmuo turi turėti teisę į minimaliai tokias pačias garantijas kaip ir baudžiamosios atsakomybės atveju, pagrįsta būtų nubaudimo senaties termino pradžią susieti su pažeidimo padarymo (pabaigos) momentu, o ne paaiškėjimo. Toks reguliavimas būtų ne tik paprastesnis, bet ir pagrįstas, nes skatintų priežiūros institucijas operatyviai reaguoti į galimus teisės pažeidimus, o kartu užtikrintų teisinių santykių stabilumą. Svarbu ir tai, kad jei nubaudimo senaties terminas siejamas su asmens pavojingumo praradimu, toks praradimas negali būti susietas su atsakomybę taikančios institucijos valiniais sprendimais. Be to, toks reguliavimas neatitinka EŽTK ir Europos Tarybos Rekomendacijose suformuluotų garantijų į operatyvų bylos nagrinėjimą, todėl yra ydingas ir turėtų būti keičiamas.

Nurodytų reguliavimo ydų vienas iš galimų koregavimų variantų buvo pateiktas dar 2012 m. Vyriausybės Koncepcijoje siūlymu nustatyti vieningą terminą, kuris būtų taikomas tiek pažeidimams, taikomiems pagal ANK, tiek ir pagal specialiuosius įstatymus, o kitokius senaties terminus nustatyti atvejais, kai

toks terminas kyla iš ES reguliavimo[847] arba kai senaties terminai yra diferencijuojami pagal padaryto pažeidimo sunkumą, bet ne teisės aktą, kuris yra pažeidžiamas. Siūlytina įvesti ir aiškesnes taisykles, nuo kada skaičiuojama nubaudimo senaties pradžia: paprasto (ne trunkamojo) pažeidimo atveju susiejant ją su pažeidimo padarymu, bet ne su tuo, kada nuobaudą skirianti institucija sužinojo apie pažeidimą, tęstinio ir trunkamojo – su momentu, kada padaryti paskutiniai draudžiami veiksmai. Šiuos klausimus būtų galima reglamentuoti Viešojo administravimo įstatyme, kartu su kitomis administracinės atsakomybės taikymo taisyklėmis. Net jei administracinės atsakomybės taikymo taisyklės nebūtų sureguliuotos viename teisės akte, manytina, kad atsakomybės taikymo senaties terminai vis tiek galėtų būti suvienodinti. Kaip nurodyta šiame tyrime, ženkli dalis specialiųjų įstatymų senaties terminą apibrėžia 2 arba 3 metais, ANK nustatytas terminas atsakomybei taikyti – irgi 2 metai, todėl manytina, kad senaties suvienodinimas iki 2 metų (su išimtimis, kai tai nustato ES) būtų adekvatus. Tokiu būdu būtų sukuriamas aiškumas ir užtikrinamos ir atsakomybėn traukiamų asmenų teisės, ir kartu nustatomas pakankamas terminas priežiūros institucijoms tyrimams atlikti.

Kitas nagrinėtinas aspektas, išskiriantis administracinių nusižengimų teiseną – įrodinėjimo naštos paskirstymas ir teisės neteikti įrodymų prieš save nebuvimas taikant atsakomybę pagal specialiuosius įstatymus.

ANK 566 straipsnis kaip vieną iš esminių teisenos principų nustato nekaltumo prezumpcijos principą, įtvirtintą ir Konstitucijoje, reiškiantį, kad asmuo yra laikomas nekaltu tol, kol jo kaltė nėra įrodyta. Nekaltumo prezumpcijos principas iš esmės atspindi ir nulemia įrodinėjimo naštos taisykles atsakomybės taikymo santykiuose. Baudžiant asmenis pagal ANK būtent priežiūros institucija turi įrodyti, kad asmuo atliko pažeidimą, tai pagrindžia ir ANK 567 straipsnio 3 dalis, nustatanti, kad tiriant pažeidimą ir nagrinėjant bylą dėl administracinio nusižengimo negalima įrodinėjimo naštos perkelti atsakomybėn traukiamam asmeniui (be kita ko, ir išgauti jo ar kitų asmenų parodymus smurtu, grasinimais ar kitomis neteisėtomis priemonėmis). Šios nuostatos įtvirtina taisyklę, kad baudimo santykiuose įrodinėjimo našta priklauso ne atsakomybėn traukiamam asmeniui, t. y., priežiūros institucija turi pareigą įrodyti, kad asmuo atliko pažeidimą, o ne asmuo turi paneigti, kad pažeidimo neatliko. Palyginimui, BPK 42 straipsnyje yra nustatyta taisyklė, kad prokurorui priskiriama pareiga įrodyti, kad nusikalstamos veikos padarymo kaltinimas asmuo yra kaltas.

[847] Tarybos 2002 m. gruodžio 16 d. reglamentas (EB) Nr. 1/2003 dėl konkurencijos taisyklių, nustatytų Sutarties 81 ir 82 straipsniuose, įgyvendinimo. OL L 001, p. 0001. Šiuo atveju nustatyta ir tai, kad bet koks Komisijos ar valstybės narės institucijos veiksmas, kuris atliktas siekiant tirti pažeidimą ar skirti nuobaudą, nutraukia baudos skyrimo senaties terminą, terminas pradedamas skaičiuoti iš naujo.

Nors atsakomybės taikymas specialiųjų įstatymų pagrindu yra tos pačios prigimties kaip ir administracinė atsakomybė pagal ANK, tačiau nei Viešojo administravimo įstatymas, nei ABTĮ tiesiogiai nenustato įrodinėjimo naštos paskirstymo taisyklių ir nereglamentuoja nekaltumo prezumpcijos principo taikymo procese. Kita vertus, Viešojo administravimo įstatymo 10 straipsnio 5 dalis nustato reikalavimą, kad priimtas administracinis sprendimas būtų tinkamai pagrįstas faktinėmis ir teisinėmis aplinkybėmis, būtų nurodyti sprendimo motyvai. Viešojo administravimo įstatymo 37 straipsnio 4 dalyje įtvirtinta nuostata, kad sprendimas gali būti grindžiamas tik tais įrodymais, kurie buvo ištirti ir su kuriais galėjo susipažinti ūkio subjektas. Nors šios nuostatos įtvirtina taisykles dėl sprendimo dėl poveikio priemonių pagrindimo, tačiau jomis nenustatomos taisyklės, susijusios su įrodinėjimo našta, t. y., nėra nustatyta taisyklių, ar atsakomybėn traukiamas ūkio subjektas turi įrodyti, kad priežiūros institucijos argumentai ir surinkti įrodymai yra nepagrįsti, ar būtent priežiūros institucija turi įrodyti, jog ūkio subjektas iš tiesų padarė pažeidimą. Taigi, Viešojo administravimo įstatyme esančios nuostatos dėl sprendimo skirti nuobaudą pagrįstumo nepaskirsto įrodinėjimo naštos ir negarantuoja atsakomybėn traukiamiems subjektams nekaltumo prezumpcijos principo taikymo. Tai reiškia, kad taisyklės dėl įrodinėjimo naštos atsakomybę taikant ANK ir specialiųjų įstatymų pagrindu skiriasi principinėmis nuostatomis.

Su įrodinėjimo naštos paskirstymu yra susijusi ir teisė neduoti parodymų prieš save ar savo artimuosius, kuri yra sudėtinė EŽTK 6 straipsnyje įtvirtintos teisės į teisingą teismą dalis[848]. Taigi, EŽTT bei Konstitucinis Teismas laikosi taisyklės, kad asmuo, kurio atžvilgiu taikoma administracinė atsakomybė, turi teisę neteikti prieš save parodymų. Palyginimui, asmens teisė neduoti parodymų prieš save ir savo artimuosius yra įtvirtinta ir BPK 21, 80, 82 straipsnių nuostatose. BPK 21 straipsnio 4 dalyje nurodoma, kad įtariamasis, be kita ko, turi teisę pasirinkti, duoti parodymus ar tylėti[849].

ANK ir iki 2017-01-01 galiojęs ATPK įtvirtino tik parodymus duodančių asmenų teisę neduoti parodymų prieš savo artimuosius (ATPK 276 straipsnis, ANK 579, 582 straipsniai). Taigi, ANK (kaip ir prieš tai galiojęs ATPK) neįtvirtina teisės neduoti parodymų prieš save, išskyrus numatytą teisę neteikti parodymų ar įrodymų, galimai inkriminuojančių artimuosius. Palyginimui, ABTĮ 59 straipsnis, reglamentuojantis liudytojo teises, nurodo, kad asmuo gali atsisakyti duoti parodymus prieš save ar artimuosius giminaičius. Tačiau tokia teisė nėra suteikta pareiškėjui. Pažymėtina, kad nei ABTĮ, nei specialieji įstatymai atskirai apskritai nereglamentuoja administracinėn atsakomybėn (specialiųjų įstatymų pagrindu) traukiamų asmenų teisių ir garantijų nagrinėjamu klausimu.

[848] Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2013 m. balandžio 12 d. nutarimas. *Valstybės žinios,* 40-1950.
[849] BPK redakcija, galiojanti nuo 2014-05-22.

Lietuvos teismų praktikoje šis klausimas buvo vertintas neišsamiai. Visgi, Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas dar 2004 m. nurodė, jog „administracinėn atsakomybėn traukiamas asmuo turi teisę iš viso neduoti parodymų, o jei tokius parodymus duoda, tai jam nėra aiškinama pareiga duoti teisingus parodymus, netaikoma jokia atsakomybė už tokios pareigos nevykdymą. Tuo atveju, kai nagrinėjantis bylą teismas ar Institucija tokio asmens parodymus laiko nepatikimais, jokių neigiamų pasekmių sankcijos sugriežtinimo prasme dėl to administracinėn atsakomybėn traukiamam asmeniui negali kilti“[850]. Teisę neduoti parodymų prieš save Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas pabrėžė ir vėlesnėje praktikoje[851].

EŽTT praktikoje nurodoma, kad teisė neduoti parodymų prieš save, nors tiesiogiai ir nepaminėta, tačiau yra sudėtinė EŽTK 6 straipsnyje numatytos teisės į teisingą teismą dalis[852]. Teisės moksle nurodoma, kad remiantis EŽTT praktika, teisė neduoti parodymų prieš save apima ir teisę neteikti dokumentų[853]. Visgi, vėlesnėje praktikoje EŽTT taip pat yra nurodęs, kad teisė neduoti parodymų prieš save yra susijusi su nekaltumo prezumpcija ir pagarba kaltinamojo teisei tylėti, tačiau nėra taikoma daiktiniams įrodymams baudžiamojoje byloje, jei jie egzistuoja nepriklausomai nuo kaltinamojo valios (pvz., dokumentai, kvapo, kraujo, šlapimo pavyzdžiai), tačiau kartu buvo pažymėta ir tai, kad teisė neduoti parodymų prieš save nepriklauso nuo to, kokiu nusikaltimu asmuo yra įtariamas[854]. Vėlesnėje praktikoje EŽTT įvertino, kad finansiniai dokumentai nėra prilyginami aukščiau minėtiems dokumentams, kurių atžvilgiu netaikoma teisė neduoti parodymų prieš save (tokiems kaip DNR mėginiai), tačiau paaiškinimas

[850] Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2004 m. gegužės 20 d. nutartis administracinėje byloje Nr. N-12-577-04.Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2004 m. gegužės 20 d. nutartis administracinėje byloje Nr. N-12-576-04.

[851] Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2010 m. balandžio 23 d. nutarimas byloje Nr. N-63-523-10.Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2007 m. balandžio 12 d. nutartis byloje Nr. N-502-754-07.
Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2007 m. sausio 26 d. nutarimas byloje Nr. N-403-253-07.

[852] *John Murray prieš Jungtinę Karalystę* [EŽTT], Nr. 18731/91, [1996 m. vasario 8 d.]. ECLI:CE:ECHR:1996:0208JUD001873191.

[853] MILAŠIŪTĖ, V. (2012). Juridinių ir fizinių asmenų lygiateisiškumo baudžiamajame procese problema. Teisė neduoti parodymų prieš save pagal EŽTK 6 straipsnį. Iš: ŠVEDAS, G. (red.) *Nepriklausomos Lietuvos teisė: praeitis, dabartis ir ateitis. Liber Amicorum profesoriui Jonui Prapiesčiui*. Vilnius: Vilniaus universiteto Teisės fakulteto Alumni draugija, 663-679. P. 666; Europos *Funke prieš Prancūziją* [EŽTT], Nr. 10828/84, [1993 m. vasario 25 d.]. ECLI:CE:ECHR:1993:0225JUD001082884.

[854] MILAŠIŪTĖ, V. (2012). Juridinių ir fizinių asmenų lygiateisiškumo baudžiamajame procese problema. P. 666-667; *Saunders prieš Jungtinę Karalystę* [EŽTT], Nr. 19187/91, [1996 m. gruodžio 17 d.]. ECLI:CE:ECHR:1996:1217JUD001918791.

dėl tokių skirtumų pateiktas nebuvo[855]. EŽTT taip pat pažymėjo, kad teisė neduoti parodymų prieš save (angl. *right to silence*) nėra absoliuti, paaiškindamas, kad ir atsisakymas duoti parodymus situacijose, kuriose aiškiai reikalingi kaltinamojo paaiškinimai, gali būti teismo vertinamas kartu su įrodymų visetu[856]. Taigi, šis neabsoliutus teisės neduoti parodymų prieš save pobūdis suprantamas ne kaip išimtys, kuriose tokia teisė netaikoma apskritai, bet kaip teismo teisė atsižvelgti ir į tai, kad asmuo pasirinko parodymų neduoti. Ilgainiui EŽTT suformavo praktiką, kad visuomenės interesų apsauga gali būti priežastis, dėl kurios gali būti nukrypta nuo teisės neduoti parodymų prieš save. Šiuo aspektu buvo vertinama, ar prieš asmenį buvo naudota tiesioginė prievarta bei šios prievartos prigimtis ir intensyvumas, ar yra nustatyti procedūriniai saugikliai ir tikslas, kuriam buvo panaudota surinkta informacija[857]. Kitoje byloje papildomai buvo vertinta ir viešojo (visuomenės) intereso svarba konkrečiame tyrime bei galima už konkretų pažeidimą bausmė[858].Tačiau pabrėžtina, kad šie išaiškinimai ir vertinimai buvo pateikti bylose, kuriose pareiškėjas – fizinis asmuo. Bylų, kuriose EŽTT būtų nagrinėjęs juridinio asmens teisę neduoti parodymų ar neteikti įrodymų prieš save, nebuvo.

Palyginimui, ESTT yra nurodęs, kad juridinių asmenų teisė neduoti parodymų prieš save taikoma tik klausimams, atsakymas į kuriuos reikalautų pripažinti pažeidimą, kurį turi įrodyti Komisija. Tačiau tokia teisė negalioja klausimams apie faktus bei dokumentus[859]. Nors aptariamas sprendimas buvo priimtas dar 1989 m., vėlesnėje praktikoje buvo laikytasi panašios pozicijos[860]. Teisės moksle tokia pozicija vertinama kaip siauresnė nei EŽTT teikiamos

[855] MILAŠIŪTĖ, V. (2012). Juridinių ir fizinių asmenų lygiateisiškumo baudžiamajame procese problema. P. 667; *J. B. prieš Šveicariją* [EŽTT], Nr. 31827/96, [2001 m. gegužės 3 d.]. ECLI:CE:ECHR:2001:0503JUD003182796.

[856] *John Murray prieš Jungtinę Karalystę* [EŽTT], Nr. 18731/91, [1996 m. vasario 8 d.]. ECLI:CE:ECHR:1996:0208JUD001873191; *Weh prieš Austriją* [EŽTT], Nr. 38544/97, [2004 m. rugpjūčio 8 d.]. ECLI:CE:ECHR:2004:0408JUD003854497.

[857] MILAŠIŪTĖ, V. (2012). Juridinių ir fizinių asmenų lygiateisiškumo baudžiamajame procese problema. P. 667-668; *O'Halloran and Francis prieš Jungtinę Karalystę* [EŽTT], Nr. 15809/02, 25626/02/91, [2007 m. birželio 29 d.]. ECLI:CE:ECHR:2007:0629JUD001580902.

[858] Jalloh prieš Vokietiją [EŽTT], Nr. 54810/00, [2006 m. liepos 11 d.]. ECLI:CE:ECHR:2006:0711JUD00548100; EŽTT. *2018-12-13 Guide on Article 6 of the European Convention on Human Rights. Right to a fair trial (criminal limb)* [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://www.echr.coe.int/Documents/Guide_Art_6_criminal_ENG.pdf [žiūrėta 2017 m. balandžio 26 d.].

[859] *Orkem v Commission* [ESTT], Nr. 374/87, [1989 m. spalio 18 d.]. ECLI:EU:C:1989:387.

[860] *Amann & Söhne GmbH & Co. KG, ir Cousin Filterie SAS v. Commission* [ESTT], Nr. T-446/05, [2010 m. balandžio 28 d.]. ECLI:EU:T:2010:165.

garantijos[861]. Taip pat pastebėtina, kad aptariamoje naujausiose praktikoje ESTT vertina, kad teisės neduoti parodymų prieš save peržengtų tai, kas būtina, siekiant apsaugoti įmonių teisę į gynybą, ir sukeltų nepateisinamų kliūčių Komisijai atliekant savo funkcijas, bei daro išvadą, kad tokia teisės neduoti parodymų prieš save apimtis yra suderinama su EŽTK 6 straipsnio 1 ir 2 dalimis[862]. Tokia išvada nebuvo argumentuojama tuo, kad, pavyzdžiui, EŽTK 6 straipsnio garantijos, įskaitant ir teisę neduoti parodymų prieš save, neturėtų būti taikomos apskritai, tačiau buvo vertinama šių garantijų apimtis. Taigi, ESTT vertino, ar nurodytos faktinės aplinkybės atitinka EŽTK reguliavimą. Šiuo aspektu minėtina, kad aptariamo sprendimo priėmimo metu ESTT nebuvo prisijungusi prie EŽTK ir nebuvo suteikti įgaliojimai aiškinti EŽTK. Todėl jau vien dėl to šis ESTT sprendimas yra kvestionuotinas, juo labiau, kad nei sprendimo priėmimo metu, nei vėliau EŽTT nėra pateikęs išaiškinimų dėl juridinio asmens teisės neduoti parodymų prieš save apimties. Teisės moksle vertinama, kad juridinio asmens teisei neduoti parodymų prieš save esant siauresnei nei fizinio asmens, toks aiškinimas galimai lemtų, kad ir fizinio asmens teisė neduoti parodymų prieš save taptų neveiksminga, ypač atvejais, kai juridinis asmuo baudžiamas kartu su fiziniu arba, kaip yra Lietuvos teisiniame reguliavime, kuomet tik nustačius fizinio asmens kaltę gali būti nustatoma juridinio asmens kaltė. Taigi, juridinio asmens pateikti parodymai galėtų būti naudojami įrodinėjant ir fizinio asmens kaltę, nors pats fizinis asmuo tais pačiais klausimais naudotųsi teise neduoti parodymų prieš save. Kita vertus, teisės moksle taip pat išskiriama, kad juridinis asmuo veikia ir paaiškinimus teikia per fizinius asmenis, todėl siauresnė juridinio asmens teisės neduoti parodymų prieš save apimtis būtų sudėtinga įgyvendinti ir šiuo aspektu[863]. Galiausiai, svarbu, kad galutiniai juridinio asmens naudos gavėjai yra fiziniai asmenys, todėl siauresnė juridinio asmens teisių apimtis galimai pažeistų šių fizinių asmenų interesus, ypač atsižvelgiant į tai, kad EŽTK taikymas nėra ribojamas tik fizinių asmenų atžvilgiu. Taigi, EŽTK pripažįsta tiek fizinių, tiek ir juridinių asmenų teisę neduoti parodymų prieš save, įskaitant ir neteikti įrodymų, kurie gali inkriminuoti, tačiau nėra aiškios praktikos, ar šių teisių apimtis yra tokia pati. Tai reiškia, kad nors ANK (kaip ir ATPK) tiesiogiai neįtvirtina teisės neduoti parodymų ir įrodymų prieš save, tačiau tokia teisė atsakomybėn traukiamų asmenų kildinama iš EŽTT bei Lietuvos teismų praktikos bei EŽTK 6 straipsnio nuostatų.

Kaip minėta, specialieji įstatymai teisės neduoti parodymų prieš save nereguliuoja. Be to, kai kurie specialieji įstatymai ne tik neaptaria teisės neduoti

[861] MILAŠIŪTĖ, V. (2012). Juridinių ir fizinių asmenų lygiateisiškumo baudžiamajame procese problema. P. 672-673.
[862] *Amann & Söhne GmbH & Co. KG, ir Cousin Filterie SAS v. Commission* [ESTT], Nr. T-446/05, [2010 m. balandžio 28 d.]. ECLI:EU:T:2010:165.
[863] MILAŠIŪTĖ, V. (2012). Juridinių ir fizinių asmenų lygiateisiškumo baudžiamajame procese problema. P. 674-675.

parodymų prieš save, tačiau nustato tokias procesines taisykles, kurios iš esmės prieštarauja tokiai teisei. Konkurencijos įstatymo reguliavimas šiuo atveju yra problemiškiausias: jei dauguma specialiųjų įstatymų aptariamo klausimo nereglamentuoja, tai Konkurencijos įstatymas *expressis verbis* nustato reguliavimą, kurio atitiktis tiek EŽTK, tiek ir nacionalinei teisei yra kvestionuotina. Kadangi šis reguliavimas yra neatsiejamas nuo ES teisės reguliavimo, toliau bus vertinama ir tai, ar ES turi įgaliojimus nustatyti reguliavimą, prieštaraujantį EŽTK ir EŽTT praktikai.

Konkurencijos įstatymo 25 straipsnio 1 dalyje nurodyta, kad Konkurencijos taryba, atlikdama tyrimą, turi teisę ne tik pati atlikti patikrinimą ūkio subjekto patalpose, tačiau ir reikalauti, kad susijusius duomenis, dokumentus ar informaciją pateiktų pats ūkio subjektas. Konkurencijos įstatymo 25 straipsnio 7 dalyje įtvirtinta, kad Konkurencijos tarybos reikalavimai vykdant 1 dalyje įtvirtintus nurodymus yra privalomi, o už jų nevykdymą taikomos sankcijos. Tokios sankcijos pagal Konkurencijos įstatymo 36 straipsnio 3 ir 4 dalių nuostatas gali siekti iki 1 procento bendrųjų metinių pajamų praėjusiais ūkiniais metais arba už kiekvieną pažeidimo vykdymo (tęsimo) dieną iki 5 procentų vidutinių dienos bendrųjų pajamų praėjusiais ūkiniais metais. Taigi, Konkurencijos įstatymas iš esmės nustato tokį reguliavimą, pagal kurį asmuo neturi galimybės neteikti įrodymų ar paaiškinimų, kurie galimai inkriminuotų patį asmenį. Palyginimui, Konkurencijos įstatymu įgyvendinto 2002-12-16 Tarybos Reglamento (EB) Nr. 1/2003 2 straipsnyje nurodoma, kad nacionaliniuose ir Bendrijos procesuose įrodinėjimo našta priskiriama šaliai ar institucijai, teigiančiai, kad būta konkretaus pažeidimo. Taigi, analizuojamas Lietuvos teisinis reguliavimas nevisiškai dera su vertintais EŽTT išaiškinimais dėl administracinėn atsakomybėn traukiamiems asmenims taikomų procesinių garantijų.

Palyginimui, nors Aplinkos apsaugos įstatymas detaliai reglamentuoja bylų dėl ekonominių sankcijų užtikrinimo priemones, tačiau jose įtvirtinta tik priežiūros institucijos teisė atlikti apžiūrą ir patikrinimą, daiktų poėmį, tačiau ne teisė įpareigoti ūkio subjektą pateikti konkrečius duomenis.

Atkreiptinas dėmesys, kad šis klausimas buvo keltas ir Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo praktikoje, kuris nurodė, nors teisė neduoti parodymų prieš save yra siauresnė taikant atsakomybę pagal Konkurencijos įstatymą nei baudžiamajame procese, tačiau priežiūros institucija negali piktybiškai versti asmenų pripažinti teisės pažeidimą[864]. Svarbu ir tai, jog teisė neduoti parodymų

[864] „[P]ažymėtina, jog teisės neduoti parodymų prieš save apimtis konkurencijos teisės pažeidimo tyrimo procedūroje yra siauresnė negu baudžiamajame procese. Tiriamas ūkio subjektas negali atsisakyti suteikti informacijos motyvuodamas tuo, jog ji yra kaltinanti, t. y., gali būti naudojama konstatuojant konkurencijos teisės pažeidimą. Tačiau Konkurencijos taryba savo klausimais negali piktybiškai versti tiriamų ūkio subjektų pripažinti pažeidimo padarymą. Toks principas pripažįstamas tiek Teisingumo Teismo praktikoje (žr. Teisingumo Teismo sprendimų bylose Dalmine SpA prieš Komisiją,

prieš save su konkurencijos teisės pažeidimais susijusiose bylose yra palaikoma ir užsienio šalių teisės moksle[865].

Pažymėtina, kad specialieji įstatymai nereglamentuoja teisės neduoti parodymų prieš save. Ši teisė taikant atsakomybę kitų specialiųjų įstatymų pagrindu nėra analizuota nei teisės moksle, nei teismų praktikoje (išskyrus aukščiau analizuotą Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo išaiškinimą).

ES reglamento Nr. 1/2003 23 straipsnio 5 dalyje aiškiai įtvirtinama, kad Komisijos skiriamos baudos pagal šį reglamentą nėra baudžiamosios prigimties, be to, preambulės 8 punkte taip pat suponuojama, kad nacionalinėje teisėje įvirtintos poveikio priemonės nėra baudžiamosios prigimties, kadangi reglamentas netaikomas nacionaliniams įstatymams, „nustatantiems baudžiamąsias sankcijas fiziniams asmenims, nebent tokios sankcijos būtų priemonė užtikrinti įmonėms taikomų konkurencijos taisyklių laikymąsi.“

Pažymėtina, kad ir dabar galiojančioje ES Chartijoje yra įtvirtinta ir teisė į teisingą teismą (47 straipsnis), ir teisė į nekaltumo prezumpciją (48 straipsnio 1 dalis), o ES Chartijos 52 straipsnyje *expressis verbis* įtvirtinta, kad teisių, kurios atitinka EŽTK teises, esmė ir taikymo sritis yra lygi tai, kuri įtvirtinta EŽTK (nedraudžiant ES nustatyti didesnės apsaugos). Be kita ko, ES Chartijos 53 straipsnyje nustatyta, kad jokia jos nuostata negali būti aiškinama kaip varžanti teises, kurias pripažįsta EŽTK ir valstybių narių Konstitucijos. Tokiu būdu EŽTK reguliavimas taip, kaip jis aiškinamas EŽTT, jau dabar negali būti ribojamas ES teisės. Pažymėtina, kad 2016 m. priimta ES direktyva dėl tam tikrų nekaltumo prezumpcijos ir teisės dalyvauti nagrinėjant baudžiamąją bylą teisme aspektų užtikrinimo[866] yra taikytina tik fiziniams asmenims (2 straipsnis, preambulės 13, 14, 15 p.)[867].

C-407/04 P, 34 punktą, Orkem prieš Komisiją, 374/87, 34 ir 35 punktus, sprendimą byloje Solvay prieš Komisiją, 27/88, o taip pat Pirmosios instancijos teismo sprendimo byloje Société Générale prieš Komisiją, T-34/93, 74 punktą), tiek yra įtvirtintas ir Reglamento Nr. 1/2003 konstatuojamosios dalies 23 punkte“ Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2008 m. gruodžio 8 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-442-715-08; Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2008 m. lapkričio 25 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-39-1939-08.

[865] MACCULLOCH, A. (2006). The privilege against self-incrimination in competition investigations: theoretical foundations and practical implications. In *Legal studies: the journal of the society of legal scholars*, 26, 211-237.WILLIS, P.R. *The privilege against self-incrimination in competition investigations* [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://www.law.ox.ac.uk/sites/files/oxlaw/cclp_l_01-06.pdf [žiūrėta 2015 m. rugsėjo 15 d.].

[866] Europos Parlamento ir Tarybos 2016 m. kovo 9 d. direktyva dėl tam tikrų nekaltumo prezumpcijos ir teisės dalyvauti nagrinėjant baudžiamąją bylą teisme aspektų užtikrinimo (ES) 2016-343. OL L 65, p. 1.

[867] Įgyvendinant šią direktyvą nebuvo keisti teisės aktai, nustatantys administracinę atsakomybę.

Taigi, Konkurencijos įstatymo nuostatos, o taip pat ir kitos specialiųjų įstatymų nuostatos, kurios apskritai nereglamentuoja teisės neduoti parodymų prieš save ir neteikti save inkriminuojančių parodymų, nėra suderinamos su taisykle, kad atsakomybėn traukiamiems asmenims turi būti suteiktos minimaliai tokios pat garantijos kaip ir baudžiamosios atsakomybės atveju, jei galima taikyti atsakomybė savo padariniais gali būti prilyginama baudžiamajai. Toks specialiųjų įstatymų reguliavimas (jo nebuvimas) nėra suderinamas su EŽTK įtvirtintu teisės į teisingą procesą principu.

Kaip atskira procesinė garantija analizuotina teisė į bylinėjimosi išlaidų atlyginimą administracinės atsakomybės atvejais. Tačiau, atsižvelgiant į tai, kad šie aspektai plačiausiai buvo išanalizuoti teismų praktikos pagal iki 2017-01-01 galiojusį ATPK, o ANK anksčiau galiojusį reguliavimą keičia iš dalies, dalis toliau pateikiamų pavyzdžių buvo suformuoti anksčiau galiojusio ATPK atžvilgiu.

ATPK 272 straipsnyje įtvirtino, kad administracinėn atsakomybėn traukiamas asmuo turi teisę nagrinėjant bylą naudotis teisine advokato ar kito įgalioto aukštąjį universitetinį ar kitą jam prilygintą išsilavinimą turinčio atstovo pagalba. Analogišką nuostatą įtvirtino ir ANK 575 straipsnio 1 dalies 6 punktas. Nei ATPK, nei ANK tiesiogiai nenumatyta galimybė naudotis valstybės garantuojama teisine pagalba (tokia galimybė numatyta tik Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos įstatyme). Palyginimui, BPK 44 straipsnio 8 dalyje įtvirtinta, kad kiekvienas nusikalstamos veikos padarymu įtariamas ar kaltinamas asmuo gali gintis pats arba per pasirinktą gynėją, o jam neturint pakankamai lėšų, jam gali būti skiriama valstybės garantuojama teisinė pagalba, o kai kuriais atvejais gynėjo dalyvavimas yra privalomas.

Viešojo administravimo įstatyme nėra numatytų nuostatų dėl teisės naudotis advokato pagalba arba nemokama teisine pagalba, o iš specialiųjų įstatymų tokia teisė nereglamentuota nei viename[868]. Manytina, kad būtent Viešojo administravimo įstatymas kaip bendrąsias ūkio subjektų administracinės atsakomybės normas nustatantis teisės aktas turėtų įtvirtinti šias taisykles, tačiau šiame teisės akte nėra detalizuojama teisė į patirtų atstovavimo išlaidų atlyginimą[869], taip pat nėra numatyta papildomų nuostatų dėl valstybės garantuojamos teisinės pagalbos. Pažymėtina, kad ABTĮ 49 straipsnyje įtvirtintos nuostatos formuoja sistemą, kad administraciniame procese proceso šalys savo

[868] Iki 2018-06-17 galiojusioje Finansinių priemonių rinkų įstatymo 94 straipsnio redakcijoje buvo numatyta teisė atsakomybėn traukiamam ūkio subjekto advokatui dalyvauti posėdyje priežiūros institucijoje bei ūkio subjekto teisė naudotis advokato paslaugomis.

[869] Palyginimui, teisė į administracinių nusižengimų bylų nagrinėjimo teisme išlaidų atlyginimą numatyta ANK 666 straipsnyje (nukreipia į Baudžiamojo proceso kodeksą), tačiau nėra reglamentuojama teisė į išlaidų atlyginimą tuo atveju, kai bylą nagrinėja ne teismas, o priežiūros institucija.

interesus gina pačios arba per atstovus, kuriais gali būti advokatai, o ABTĮ 45[1] straipsnis įtvirtina nuostatas dėl valstybės bylinėjimosi išlaidų atlyginimo tvarkos, jei proceso šaliai buvo paskirta valstybės garantuojama teisinė pagalba. Taigi, netiesiogiai suformuojama taisyklė, kad administraciniame procese nagrinėjant bylą pagal ABTĮ nuostatas, proceso šalims gali būti skiriama valstybės garantuojama pagalba. Tačiau ABTĮ nėra tiesiogiai taikomas nagrinėjant bylas dėl administracinių teisės pažeidimų priežiūros institucijose, kuriose ir sprendžiama dėl nuobaudų skyrimo, o juo remiamasi nebent įstatymo analogijos pagrindu. Tas pats pasakytina ir apie BPK taikymą ANK bei specialiųjų įstatymų reguliavimo atžvilgiu.

Taip pat atkreiptinas dėmesys, kad nėra suderintas ir asmens patirtų atstovavimo išlaidų atlyginimas bylose dėl administracinės atsakomybės pagal ANK bei bylose dėl atsakomybės pagal specialiuosius įstatymus[870]. Anksčiau galiojusiame ATPK nebuvo normos, skirtos atsakomybėn traukiamų asmenų patirtoms bylinėjimosi išlaidoms, įskaitant ir atstovavimo išlaidas, atlyginti. Lietuvos teismų praktikoje paprastai buvo laikomasi pozicijos, kad ATPK nenumatė atstovavimo išlaidų atlyginimo administracinėn atsakomybėn traukiamam asmeniui iš nuobaudą skyrusios institucijos. Tuo pagrindu teismai paprastai netenkindavo prašymų dėl žalos, patirtos dėl atstovavimo išlaidų, atlyginimo[871]. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas yra pateikęs ir griežtesnių šios normos aiškinimų, nurodydamas, kad „administracinio teisės pažeidimo bylos teismuose nagrinėjamos ATPK nustatyta tvarka. Šiame kodekse, kuris yra specialus įstatymas ABTĮ atžvilgiu nagrinėjant tam tikros kategorijos (administracinio teisės pažeidimo) bylas, nenumatytas išlaidų advokato pagalbai atlyginimas. Todėl administracinio proceso tvarka tokios išlaidos neatlyginamos“[872]. Taigi, Lietuvos teismų praktika buvo formuojama ta linkme, kad esamas reguliavimas nesuteikia galimybių nei asmenims, traukiamiems administracinėn atsakomybėn, nei kitiems asmenims, dalyvaujantiems administracinių teisės pažeidimų bylų teisenoje, prašyti atlyginti išlaidas advokato teisinei pagalbai. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas yra pasisakęs dėl galimo ATPK 279 straipsnio nuostatų neatitikimo Konstitucijai, nurodydamas, kad kolegijai nekilo abejonių dėl aptariamo straipsnio konstitucingumo, kadangi abejonės dėl atitikimo Konstitucijai buvo pagrįstos tuo, kad ATPK 279 straipsnis nenumatė kompensacinio mechanizmo asmeniui, kurio konstitucinės teisės buvo pažeistos neteisėtais ir nepagrįstais valdžios institucijų

[870] VALANČIUS, V. (red.) (2010). *Administraciniai teismai Lietuvoje. Nūdienos iššūkiai.* P. 373.

[871] Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2001 m. gegužės mėn. 29 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-02-00531-01.

[872] Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2001 m. liepos mėn. 19 d. nutartis administracinėje byloje Nr. P-02-00054-01; Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2002 m. balandžio mėn. 16 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-07-00382-02.

veiksmais[873]. Vadinasi, Lietuvos teismų praktikoje buvo įtvirtinta pozicija, kad ATPK 279 straipsnio nuostatos nėra ydingos, jomis neketinta numatyti kompensacinio mechanizmo dėl atstovavimo išlaidų, kadangi šie klausimai gali būti sprendžiami kitais procesiniais ir materialiniais pagrindais.

Nepaisant minėtos kategoriškos Lietuvos teismų pozicijos dėl ATPK reguliavimo aiškumo išlaidų advokato teisinei pagalbai atlyginimo klausimu, Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas vienoje iš savo nutarčių visgi sudarė galimybes nepagrįstai atsakomybėn trauktiems asmenims reikalauti atlyginti ir jų patirtas atstovavimo išlaidas. Tokia teisė buvo kildinama iš CK 6.272 straipsnio nuostatų, kuriomis pareiga atlyginti žalą dėl neteisėto sulaikymo, procesinės prievartos priemonių ar arešto priskiriama valstybei, nepaisant pareigūnų ar teismo kaltės, o tokie santykiai detaliau reglamentuoti Žalos atlyginimo įstatyme[874]. Taigi, Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas šia nutartimi sudarė galimybes asmenims, kurie dėl nepagrįsto patraukimo atsakomybėn buvo areštuoti administracinių teisės pažeidimų bylų procese, reikalauti atlyginti jų patirtą žalą, taip pat ir atstovavimo išlaidas. Tokia teismo išvada gali būti grindžiama šiame darbe analizuotomis Konstitucijos ir EŽTK nuostatomis, suteikiančiomis asmenims tokią teisę. Be to, tiek suėmimas, tiek ir iki 2017-01-01 galimas taikyti areštas laikomi vienomis iš griežčiausių procesinių prievartos priemonių, sukeliančių asmenims ne tik fizinių nepatogumų, bet ir neigiamų moralinių išgyvenimų. Todėl pagrįsta Lietuvos teismų pozicija asmenims, kurie šiuos išgyvenimus patyrė nepagrįstai, atlyginti bent jau jų turėtas atstovavimo išlaidas, kurios, neatmetama, padėjo jiems įrodyti, kad prievartos priemonės buvo taikytos nepagrįstai. Nuo minėtos nutarties priėmimo Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas ir kiti teismai laikėsi būtent tokios pozicijos, aiškindami, kad atstovavimo išlaidos administracinių teisės pažeidimų bylose asmenims atlyginamos tik buvus nepagrįstam areštui (sulaikymui ar suėmimui).

Nuo 2011-01-01 įsigaliojo ATPK 284 straipsnio 2 dalies redakcija, kurioje nurodoma, kad ATPK „nereglamentuojamų administracinių teisės pažeidimų bylų teisenos santykių atvejais teismas, nagrinėdamas administracinio teisės pažeidimo bylą, *mutatis mutandis* vadovaujasi Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso normomis, taikomomis baudžiamųjų nusižengimų bylų procesui“, tačiau ši norma visgi nebuvo imta taikyti kaip pagrindžianti asmenų teisę į bylinėjimosi išlaidų atlyginimą.

Vėlesnėje teismų praktikoje buvo pripažinta daugiau atvejų, kuriais gali būti atlyginamos atstovavimo išlaidos. Taigi, kartu pripažįstama ir daugiau teisių į išlaidų advokato teisinei pagalbai atlyginimą nepagrįstai administracinėn

[873] Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2010 m. gruodžio mėn. 10 d. nutartis byloje Nr. N-575-8154-10.
[874] Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2003 m. gruodžio 15 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-04-689/2003.

atsakomybėn trauktiems asmenims. Tačiau reikia pabrėžti, jog šis pozicijos kitimas – gan nenuoseklus ir lėtas. Pavyzdžiui, 2012 m. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas netenkino atsakomybėn nepagrįstai traukto asmens, kuris prašė atlyginti jo atstovavimo išlaidas, reikalavimo tik dėl to, kad pareiškėjas konkrečiai nepagrindė savo reikalavimo (pareiškėjas išlaidas advokato teisinei pagalbai apmokėti nurodė kaip žalą, kurią patyrė dėl nepagrįsto traukimo administracinėn atsakomybėn ir kurią prašė atlyginti CK nustatyta tvarka)[875]. Pažymėtina, kad šioje administracinio teisės pažeidimo byloje asmeniui nebuvo taikomas administracinis areštas. Taigi, ši nutartis turi dvejopą reikšmę. Pirma, ji parodo, kad Lietuvos teismai pasiryžę keisti išlaidų advokato teisinei pagalbai atlyginimo klausimo taikymą konkrečiose bylose. Kita vertus, Lietuvos teismai kartais nurodo itin formalias priežastis, dėl kurių šis klausimas nebūtų tiesiogiai nagrinėjamas. Galiausiai, darytina išvada, kad Lietuvos teismai šiuo klausimu užėmė dar liberalesnę poziciją, nepagrįstai administracinėn atsakomybėn trauktų asmenų patirtas atstovavimo išlaidas traktuodami ir priteisdami kaip turtinę žalą[876]. Šis ir analogiški procesiniai teismų sprendimai laikytini esminiu pozicijos pakeitimu, suteikiančiu galimybes nepagrįstai ar netinkamai administracinėn atsakomybėn trauktiems asmenims prašyti atlyginti jų patirtas atstovavimo išlaidas, nors tiesiogiai tokios galimybės ATPK nenustatė.

Vienu iš esminių teismų praktikos pavyzdžių šiuo klausimu laikytina 2013 m. nagrinėta byla, kurioje pateikiami išaiškinimai vertinant, kad prašoma atlyginti žala yra susijusi su išlaidomis advokatui už teisines konsultacijas, susipažinimu su dokumentais, atstovavimu, vertimo išlaidomis. Teismas pabrėžė, kad ginčą nulėmė neteisėtas pareiškėjo patraukimas atsakomybėn, o pareiškėjo patirtos išlaidos yra turto netekimas, todėl laikytinos nuostoliais CK 6.249 straipsnio prasme[877]. Taigi, cituojamoje byloje buvo tiesiogiai įvardyta, kad nors ATPK 279 straipsnyje nereglamentuoja galimybės atlyginti patirtas atstovavimo išlaidas, tačiau tokios išlaidos yra neabejotina žala CK 6.271 straipsnio prasme. Ši pozicija yra iš esmės priešinga tai, kuri nurodyta ankstesnėje šio darbo dalyje, kuomet teismai kategoriškai laikėsi pozicijos, kad bylinėjimosi išlaidos administracinių teisės pažeidimų bylose neatlygintinos.

Pažymėtina ir tai, kad ankstesnėje praktikoje (2003 m.) Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas analogišku klausimu pateikė tokį išaiškinimą, kad išlaidos, patirtos nagrinėjant bylą administracinių teisės pažeidimų bylose, nepatenka į CK 6.249 bei 6.271 straipsnių reguliavimo sritį, ATPK 279 straipsnis numatė tik išlaidų atlyginimą administracinėje byloje dalyvaujantiems

[875] Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2012 m. sausio mėn. 12 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. A-756-34-12.
[876] Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2010 m. gruodžio mėn. 16 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-63-1720-10.
[877] Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2013 m. sausio mėn. 14 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-444-357-13.

nukentėjusiesiems, liudytojams, vertėjams, ekspertams[878]. Ši aplinkybė iliustruoja ženklų Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo pozicijos vystymąsi ir kitimą. Kita vertus, Lietuvos Aukščiausiasis Teismas ir vėlesnėse bylose laikosi priešingos pozicijos. Byloje, kurioje ieškovas kaip žalą CK 6.271 straipsnio pagrindu prašė atlyginti išlaidas, patirtas nagrinėjant administracinio teisės pažeidimo bylą, nurodė, kad dėl bylinėjimosi išlaidų turi būti sprendžiama nagrinėjant administracinio teisės pažeidimo bylą pagal atitinkamas baudžiamojo proceso teisės normas, o šio klausimo sprendimas pagal CPK normas nėra galimas dėl skirtingos analizuojamų santykių prigimties.[879] Taigi, priešingai analizuotai Lietuvos vyriausiojo administracinio praktikai, Lietuvos Aukščiausiasis Teismas pateikė poziciją, kad bylinėjimosi išlaidos, patirtos nagrinėjant administracinio teisės pažeidimo bylą, apskritai negali būti priteisiamos kaip žalos atlyginimas iš valstybės civilinėje byloje, kadangi jos yra reguliuojamos atitinkamų BPK normų. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas taip pat yra pateikęs išaiškinimą, kad administracinio nusižengimo byloje patirtos atstovavimo išlaidos panaikinus nutarimą skirti administracinę nuobaudą negali būti išieškomos kaip žala CK 6.271 straipsnio pagrindu iš asmens, pagal kurio skundą buvo pradėta administracinio teisės pažeidimo teisena. Tuo tarpu kai toks reikalavimas atlyginti žalą iš asmens, kurio skundo pagrindu buvo pradėta administracinės teisės pažeidimo byla, nagrinėjamas pagal deliktinę civilinę atsakomybę reguliuojančias teisės normas, vien faktas, kad teisena buvo nutraukta, nėra pakankamas, nes veiksmų neteisėtumas turėtų būti pripažįstamas tik konstatavus, kad asmuo piktnaudžiavo teise, sąmoningai nepaisė rūpestingumo ir atidumo standarto[880]. Taigi, Lietuvos Aukščiausiasis Teismas siaurai apibrėžė ir atvejus, kuomet administracinio teisės pažeidimo byloje patirtos bylinėjimosi išlaidos gali būti priteisiamos kaip žalos atlyginimas iš asmens, kurio skundo pagrindu buvo pradėta tokia byla.

Apibendrinant darytina išvada, kad nors Lietuvos teismų praktikoje vienareikšmiškai konstatuojama, jog ATPK nenumatė galimybės atlyginti išlaidas atstovavimui, tačiau ši taisyklė buvo imta keisti Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo formuojamoje praktikoje. Pirmas žingsnis šia linkme buvo Žalos atlyginimo įstatymo 4 straipsnio 10 dalies nuostatos, kuriomis remiantis teismai priteisdavo bylinėjimosi išlaidas tuo atveju, jei administracinėn atsakomybėn nepagrįstai trauktiems asmenims būdavo nepagrįstai pritaikytas areštas ar sulaikymas. Tačiau vėliau teismų požiūris šiuo klausimu tapo dar liberalesnis ir buvo formuojama pozicija, kad asmenys, kurių atžvilgiu buvo

[878] Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2003 m. gruodžio 15 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-04-689/2003.
[879] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. spalio 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-361-686/2017.
[880] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. gruodžio 4 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-637-469/2015.

vykdomi nepagrįsti administracinio teisės pažeidimų teisenos veiksmai, turi teisę į išlaidų advokatui atlyginimą, neatsižvelgiant į tai, ar jų atžvilgiu buvo nepagrįstai taikomas areštas ar suėmimas, ar ne. Tokios pozicijos pagrindu nurodomos CK 6.271 straipsnio nuostatos, reglamentuojančios turtinės žalos atlyginimą. Tai iš esmės reiškia, kad esant nepagrįstam bylinėjimuisi administracinių teisės pažeidimų tvarka, dėl kurio asmuo patyrė išlaidas advokato pagalbai, toks asmuo turi teisę prašyti atlyginti jam žalą CK 6.271 straipsnio pagrindu, nereikalaujant papildomų sąlygų, pavyzdžiui, panaudotų neproporcingų procesinių priemonių kaip suėmimas, areštas. Tuo tarpu Lietuvos Aukščiausiasis Teismas laikosi kitokios pozicijos, ypač siaurinančios sąlygas, kuomet asmeniui, kurio atžvilgiu netaikoma administracinė atsakomybė, kaip žalos atlyginimas priteisiamos bylinėjimosi išlaidos tiek atvejais, kai atlyginti žalą prašoma iš asmens, kurio skundo pagrindu buvo pradėta administracinio teisės pažeidimo byla, deliktinės atsakomybės pagrindu, tiek ir atvejais, kai žalą atlyginti prašoma iš valstybės CK 6.271 straipsnio pagrindu.

Šiuo metu galiojantis ANK 666 straipsnis nustato, kad administracinių nusižengimų bylų nagrinėjimo teisme išlaidoms atlyginti yra *mutatis mutandis* taikomos BPK nuostatos. Taigi, nors ANK blanketiškai nustato teisę į bylinėjimosi išlaidų (įskaitant ir atstovavimo išlaidų) atlyginimą, tačiau atkreiptinas dėmesys, kad ši norma taikoma tik bylų nagrinėjimo teisme išlaidoms atlyginti. Tačiau ANK nenustato taisyklių dėl išlaidų, patirtų nagrinėjant administracinio nusižengimo bylą ne teisme, o priežiūros institucijoje, atlyginimo. Tokia taisyklė kritikuotina atsižvelgiant į tai, kad, kaip nurodyta šiame tyrime, administracinė atsakomybė neretai gali būti griežtesnė nei baudžiamoji, todėl manytina, kad asmens noras, kad jį atstovautų profesionalūs teisininkai, yra pagrįstas, todėl turėtų būti numatytas ir tokių išlaidų kompensavimo mechanizmas tuo atveju, jei būtų įrodoma, jog baudimo procedūra buvo vykdoma nepagrįstai. Kita vertus, pažymėtina, kad BPK nuostatos šiuo atveju tiesiogiai neužtikrina teisės į atstovavimo išlaidų atlyginimą.

BPK VIII skyrius, reglamentuojantis proceso išlaidas ir jų atlyginimą, numato, kad proceso išlaidos gali būti išieškomos iš nuteistojo (BPK 105 straipsnis), kaltinamasis gali būti įpareigotas atlyginti ir nukentėjusiojo ar civilinio ieškovo patirtas išlaidas advokato paslaugoms apmokėti (BPK 106 straipsnis). BPK 106 straipsnio 6 dalyje įtvirtinta, kad jei byloje, pradėtoje pagal asmens pareiškimą, kaltinamasis išteisinamas, teismas gali priteisti iš asmens, pagal kurio pareiškimą pradėtas procesas atlyginti visas arba dalį bylinėjimosi išlaidų. To paties straipsnio 7 dalyje nustatyta, kad nukentėjusiajam susitaikius su įtariamuoju ar kaltinamuoju, įtariamasis, kaltinamasis ar nukentėjusysis gali būti įpareigotas atlyginti proceso išlaidas. Tačiau BPK nenumato, ar asmuo, kuris buvo trauktas baudžiamojon atsakomybėn ir buvo išteisintas arba kurio atžvilgiu ikiteisminis tyrimas buvo nutrauktas, turi teisę į patirtų advokato išlaidų

atlyginimą. Analogiškai, šio klausimo nereglamentuojant BPK, keltinas klausimas, ar asmuo, kuris buvo trauktas administracinėn atsakomybėn pagal ANK, bet kuris buvo pripažintas nekaltu dėl atlikto pažeidimo arba kurio atžvilgiu byla arba nusižengimo tyrimas buvo nutrauktas, turi teisę į patirtų atstovavimo išlaidų atlyginimą.

Teismų praktikoje bylinėjimosi išlaidų atlyginimas yra aiškinamas nurodytų BPK nuostatų kontekste. Kasacinis teismas nurodo, kad „bendrojoje baudžiamojo proceso formoje proceso išlaidų prasme šalys nėra lygiavertės, o kadangi viena iš jų yra valstybė, tai sprendžiama tik kaltinamojo atsakomybė už proceso išlaidas“.[881] Taigi, kasacinės instancijos teismas yra pateikęs griežtą poziciją, kad valstybė nėra atsakinga už proceso dalyvių bylinėjimosi išlaidas. Teismų praktikoje nėra pateikta kitokios pozicijos ir tais atvejais, kai asmuo buvo įtrauktas į baudžiamąjį procesą, tačiau apkaltinamasis nuosprendis jo atžvilgiu nebuvo priimtas. Tokia pozicija aiškintina tuo, kad baudžiamoji atsakomybė yra skirta užtikrinti viešą interesą, todėl valstybės ir jai atstovaujančių institucijų bei pareigūnų veiksmams įtakos neturi daryti grėsmė, kad valstybė ar jai atstovaujančios institucijos gali būti įpareigojamos atlyginti asmens, kuris buvo traukiamas baudžiamojon atsakomybėn, bylinėjimosi išlaidas.

Papildomai pažymėtina, kad BPK 44 straipsnio 8 dalyje įtvirtinta nusikalstama veika įtariamo arba kaltinamo asmens teisė į valstybės garantuojamą teisinę pagalbą. Svarbu, kad kai kuriais atvejais ši teisė nėra ribojama tokių kriterijų kaip asmens pajamos (BPK 51 straipsnio 3 dalis). Todėl sprendimas baudžiamajame procese nesudaryti galimybės asmenims prašyti atlyginti jų patirtas bylinėjimosi išlaidas gali būti siejamas su tuo, kad kai kuriais atvejais asmuo apskritai neprivalo pats pasitelkti advokatų, o būtinais atvejais jam yra skiriama valstybės garantuojama pagalba. Todėl asmuo, galėdamas gauti teisinę pagalbą, kurią finansuoja valstybė, tačiau pasirinkdamas advokatą savo nuožiūra, turi prisiimti su tokiu atstovavimu susijusią finansinę riziką. Tačiau skirtingai nuo BPK, ANK nenumato galimybės pasitelkti valstybės garantuojamą teisinę pagalbą. Taigi, visais atvejais, kai asmuo nori būti atstovaujamas teisininko, tokio atstovavimo apmokėjimas yra atsakomybėn traukiamo asmens reikalas. Tai įvertinus papildomai kvestionuotina, kad asmuo, gindamasis nuo valstybės ar kito asmens pareiškimo pagrindu inicijuotos administracinės atsakomybės ir patyręs atstovavimo išlaidų, neturi teisės prašyti, kad valstybė bent iš dalies tokias išlaidas kompensuotų, kai alternatyvaus teisinės pagalbos varianto pagal ANK reguliuojamą procesą nėra.

[881] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. birželio 30 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-338/2014.

Vertinamas ANK ir kartu BPK reguliavimas yra kritikuotinas ir Konstitucinio Teismo 2018-12-14 nutarimo[882] kontekste. Šioje byloje buvo prašyta ištirti, ar CPK 93 straipsnio 6 dalis (2011-06-21 redakcija) (tiek, kiek joje nustatyta, kad bylinėjimosi išlaidos, susidariusios dėl teismo kreipimosi į kompetentingą Europos Sąjungos teisminę instituciją, proceso dalyviams nepaskirstomos) yra suderinama su Konstitucijos 30 straipsnio 1 dalies, 109 straipsnio 1 dalies nuostatomis ir konstituciniu teisingumo principu. Konstitucinis Teismas reguliavimą, kuris visais atvejais nesuteikia teisės teismui paskirstyti bylinėjimosi išlaidų, susidariusių dėl kreipimosi į Konstitucinį Teismą arba ESTT ar į LVAT dėl norminio teisės akto teisėtumo, vertino kaip neleidžiantį teismui teisingai išspręsti bylos šalių išlaidų, „*inter alia* atsižvelgiant į bylos šalių sąžiningumą, šių išlaidų pagrįstumą ir būtinumą, kitas reikšmingas aplinkybes, kaip antai, ESTT pateikiamų klausimų svarbą teisės sistemai ir prejudicinio sprendimo reikalingumą sprendimui nagrinėjamoje byloje priimti“. Dėl šių priežasčių aptariamą reguliavimą Konstitucinis Teismas vertino kaip paneigiantį teismo įgaliojimus vykdyti teisingumą (Konstitucijos 109 straipsnio 1 dalis) ir paneigiantį asmens teisėtą lūkestį, kad teismas priims motyvuotą ir pagrįstą sprendimą dėl asmens bylinėjimosi išlaidų paskirstymo, kartu nepagrįstai ribojant asmens teisę kreiptis į teismą (Konstitucijos 30 straipsnio 1 dalis). Šioje byloje, nors ir buvo sprendžiama dėl civilinį procesą reguliuojančių normų atitikties, tačiau Konstitucinis Teismas nutarime rėmėsi Konstitucijos 109 straipsnio nuostatomis, reguliuojančiomis teisingumo principą, ir 30 straipsniu, suteikiančiu asmenims teisę kreiptis į teismą. Šios nuostatos yra bendrojo pobūdžio. Tai reiškia, kad Konstitucinis teismas civilinio proceso nuostatas, ribojančias asmens teisę į bylinėjimosi išlaidų atlyginimą, įvertino kaip nesuderinamas su bendrosiomis, ne tik civilinį procesą reguliuojančiomis, Konstitucijos maksimomis. Šiame kontekste keltinas klausimas, ar su tomis pačiomis Konstitucijos 109 straipsnio ir 30 straipsnio nuostatomis suderinamas ANK ir kartu BPK nuostatos, nesuteikiančios teisės į bylinėjimosi išlaidų atlyginimą asmeniui, kuris buvo traukiamas atsakomybėn, tačiau kurio atžvilgiu nebuvo pritaikyta atsakomybė. Analogiškai gali būti keltinas klausimas, ar su teisingo bylos išnagrinėjimo principu suderinama situacija, kuomet asmuo buvo traukiamas atsakomybėn (administracinėn pagal ANK arba baudžiamojon), patyrė baudžiamąjį persekiojimą, tačiau jo atžvilgiu nebuvo priimtas apkaltinamasis nuosprendis, kadangi toks asmuo buvo priverstas patirti bylinėjimosi išlaidas ginantis nuo valstybės jam pateiktų kaltinimų. Šis klausimas yra dar aktualesnis, atsižvelgiant į tai, kad baudžiant asmenis specialiųjų įstatymų pagrindu ir atsakomybės nepritaikius asmuo turi teisę į bylinėjimosi išlaidų atlyginimą. Kaip minėta, ši atsakomybė gali būti tokia pati griežta kaip ir

[882] Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas. 2018 m. gruodžio 14 d. nutarimas. TAR, 20548.

baudžiamoji ir yra taikytina ir už visuomenei pavojingus pažeidimus, tačiau įstatymų leidėjas yra nustatęs, kad tokion atsakomybėn traukiami asmenys pagal ABTĮ turi teisę į jų patirtų bylinėjimosi išlaidų atlyginimą, jei įrodoma, kad atsakomybė jiems buvo taikyta nepagrįstai. Lietuvos teismai tokias išlaidas priteisia, vadovaudamiesi galiojančiomis rekomendacijomis, maža to, priteisiamos ne tik teismo procese patirtos išlaidos, bet ir taikant atsakomybę institucijoje[883]. Svarbu ir tai, kad 2021 m. Konstitucinis Teismas, vertindamas anksčiau galiojusio ATPK 302[1] str. ta apimtimi, kiek jame nebuvo nustatyta, kad teismui nusprendus nutraukti administracinio teisės pažeidimo bylą nenustačius administracinio teisės pažeidimo įvykio ar sudėties, asmeniui gali būti atlyginamos pagrįstos bylinėjimosi išlaidos, prieštaravo Konstitucijos 30 str. 1 d. (analogiškai ir BPK 106 išteisinamojo nuosprendžio atveju).[884]

Kitaip nei ANK, ABTĮ nenukreipia į BPK: ABTĮ 44 straipsnio 1 dalis nurodo, kad proceso šalis, kurios naudai priimtas sprendimas, turi teisę gauti iš kitos šalies savo išlaidų atlyginimą. Šią taisyklę konkretina 2 ir 4 to paties 44 straipsnio dalys, išvardijančios, į kokių išlaidų atlyginimą teisę turi šalis, kurios naudai priimtas sprendimas, o konkrečiai, į žyminio mokesčio atlyginimą, išlaidų dėl skundo ar prašymo surašymo ar pateikimo atlyginimą, kitų išlaidų, susijusių su bylos nagrinėjimu, atlyginimą, taip pat ir kitokio pobūdžio išlaidų atlyginimą – transporto, gyvenamųjų patalpų nuomos teismo proceso vietoje teismo proceso metu, taip pat dienpinigių. Nors sąvoka „kitos išlaidos dėl skundo (prašymo) surašymo ir padavimo“ apima ir atstovavimo byloje išlaidas, tačiau teisė į tokio pobūdžio išlaidų atlyginimą papildomai numatyta ABTĮ 44 straipsnio 6 dalyje, nustatant, kad „proceso šalis, kurios naudai priimtas sprendimas, turi teisę reikalauti atlyginti jai ir atstovavimo išlaidas. Atstovavimo išlaidų atlyginimo klausimas sprendžiamas Civilinio proceso kodekso ir kitų teisės aktų nustatyta tvarka“. Ši taisyklė iš esmės reiškia, kad asmuo, kurio naudai priimamas sprendimas, turi teisę ne tik į išlaidas, susijusias su dokumento parengimu ar žyminiu mokesčiu, bet ir į bet kokias kitas atstovavimo išlaidas. Ši taisyklė realizuoja Lietuvos teisėje įtvirtintą principą „pralaimėjęs moka“[885], reiškiantį, kad šalis, dėl kurios neteisėtų ar nepagrįstų veiksmų kita šalis buvo priversta bylinėtis, turi atlyginti ne tik žalą ar nuostolius, tiesiogiai susijusius su tokių veiksmų esme, tačiau ir papildomus kaštus, tokius kaip žyminis mokestis ar išlaidos teisinei pagalbai. Tokia nuostata aiškinama tuo, kad priešingu atveju, nesant mechanizmo, skirto atlyginti išlaidų advokato teisinei pagalbai, asmenys

[883] Vilniaus apygardos administracinio teismo 2019 m. balandžio 17 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. eI-95-244/2019. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas šioje byloje kol kas nepriėmė galutinio neskundžiamo procesinio sprendimo.
[884] Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas. 2021 m. kovo 19 d. nutarimas. TAR, 5546.
[885] SIMAITIS, R. (2007). *Bylinėjimosi išlaidos civiliniame procese.* Vilnius: Justitia. P. 336.

negalėtų visiškai įgyvendinti įstatymų jiems garantuojamos teisės į gynybą, ypač atsižvelgiant į tai, kad administraciniame procese paprastai nagrinėjami ginčai tarp privataus asmens ir valstybės, atstovaujamos įvairių institucijų ir (ar) pareigūnų.

Tokia pozicija randama ir Lietuvos teismų praktikoje, kurioje nurodoma, kad teisė naudotis advokato ar kito atstovo pagalba administraciniame procese pripažįstama vienu iš esminių elementų, padedančių užtikrinti teisę į teisminę gynybą, o profesionalus teisinis atstovavimas administracinėse bylose skirtas ne vien padėti šalims tinkamai išdėstyti ir teisiškai pagrįsti savo poziciją, bet ir veikia kaip sudedamoji teisingumo įgyvendinimo sistemos dalis[886]. Kitaip tariant, bylinėjimosi išlaidų, įskaitant ir atstovavimo išlaidas, priteisimas padeda užtikrinti teisę į teisminę gynybą tuo aspektu, kad esant priešingam reguliavimui, nesuteikiančiam galimybės į jokią atstovavimo išlaidų atlyginimo dalį, procese dalyvaujantys asmenys vengtų pasitelkti kvalifikuotą teisinę pagalbą. Be to, žinojimas, kad gali tekti apmokėti ne tik išlaidas savo atstovams, tačiau ir kitos šalies, turėtų veikti prevenciškai ir atgrasyti nuo nepagrįstai ilgo bylinėjimosi, „šis aspektas tampa ypač svarbus administraciniame procese, kuriame paprastai privatus subjektas gina savo teises, kurias tikrai ar tariamai pažeidė viešojo administravimo subjektai. Todėl administraciniame procese turi būti ieškoma pusiausvyros, kad bylinėjimosi išlaidų paskirstymas taptų teisę į teisminę gynybą užtikrinančia, o ne ribojančia priemone“[887].

Svarbu, kad ABTĮ 44 straipsnio 6 dalyje įtvirtinama, jog atstovavimo išlaidos atlyginamos vadovaujantis ne išimtinai administracinę teiseną reglamentuojančiais įstatymais, tačiau nukreipiama į civilinį procesą reguliuojančias teisės normas, konkrečiai – CPK 98 straipsnį. Tačiau Lietuvos teismai, taikydami ABTĮ 44 straipsnio 6 dalies ir CPK 98 straipsnio normas praktikoje administraciniame procese, nurodo, kad Teisingumo ministro 2004-04-02 įsakymu Nr. 1R-85 (nauja redakcija išdėstyta 2015-03-19 Teisingumo ministro įsakymu Nr. 1R-77)[888] nurodyti maksimalūs dydžiai bei šiame teisės akte nurodyti kriterijai yra taikomi ir sprendžiant dėl atstovavimo išlaidų atlyginimo administracinėse bylose, taip pat atsižvelgiama į bylos sudėtingumą, advokato darbo ir laiko sąnaudas, taigi, teismas turi vadovautis ne vien šalių atliktais mokėjimais. Teismas turi nustatyti, ar šalies patirtos bylinėjimosi išlaidos buvo realiai patirtos, būtinos ir protingo dydžio. Taigi, teismui yra suteikta teisė, vadovaujantis protingumo, teisingumo principais bei realumo, būtinumo ir

[886] Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2008 m. rugsėjo 25 d. nutartis administracinėje byloje Nr. AS-143-375-08.
[887] Ibidem.
[888] Lietuvos Respublikos Teisingumo ministerija. *Teisingumo ministro 2004 m. balandžio 2 d. įsakymas Nr. 1R-85 „Dėl Rekomendacijų dėl civilinėse bylose priteistino užmokesčio už advokato ar advokato padėjėjo teikiamą teisinę pagalbą (paslaugas) maksimalaus dydžio patvirtinimo“*. *Valstybės žinios*, 2004-04-15, Nr. 54-1845.

pagrįstumo kriterijais, įvertinti šalių patirtas išlaidas advokato pagalbai apmokėti bei nustatyti jų dydį, kad nebūtų pažeistas šalių lygiateisiškumo principas“[889].Kitaip tariant, sprendžiant dėl išlaidų advokato teisinei pagalbai atlyginimo administracinėje teisenoje yra atlyginamos ne visos turėtos tokios išlaidos, tačiau yra vadovaujamasi civiliniame procese galiojančiais principais ir tokios išlaidos atlyginamos ta apimtimi, kuria teismas jas laiko būtinomis – t. y., vadovaujantis Teisingumo ministro patvirtintomis rekomendacijomis dėl civilinėse bylose priteistino užmokesčio už advokato ar advokato padėjėjo teikiamą teisinę pagalbą (paslaugas) maksimalaus dydžio patvirtinimo[890] bei atsižvelgiant į su konkrečia administracine byla susijusias aplinkybes.

Atsižvelgiant į analizuotą reguliavimą bei jo taikymą teismų praktikoje, darytina išvada, kad administracinėje teisenoje atstovavimo išlaidų atlyginimas traktuojamas kaip teisės į gynybą dalis, skatinanti šalis efektyviai ginti savo teises, tačiau kartu ši teisė nėra absoliuti ir yra įgyvendinama atsižvelgiant tiek į kitus procesus reguliuojančių normų nuostatas, tiek ir į tokių išlaidų būtinumą, pagrįstumą, protingumą ir pan. Tokia pozicija yra suderinama ir su vertintu Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2018-12-14 nutarimu. Tačiau kaip minėta, ANK nustato kitokias taisykles, nukreipdamas į BPK reguliavimą.

ANK nustatyta taisyklė, kad atstovavimo išlaidos atlygintinos pagal BPK nustatytas taisykles, iš dalies gali būti nulemta analizuotos EŽTK suformuotos praktikos, kad administracinėn atsakomybėn traukiamas asmuo turi turėti minimaliai tokias pat garantijas kaip ir baudžiamojon. Atkreiptinas dėmesys ir į tai, kad ANK 25 straipsnis nustato, kad maksimali bauda negali viršyti 6 000 eurų. Be to, kaip poveikio priemonės gali būti taikomi ir turto konfiskavimas, specialiosios teisės (pavyzdžiui, teisės vairuoti) atėmimas (ANK 27 straipsnis), be to, ANK nenustato termino, kuriam pasibaigus laikoma, kad asmeniui nebuvo paskirta administracinė nuobauda (ATPK 36 straipsnis apibrėžė šį terminą vieneriais metais)[891]. Taigi, nepagrįsta būtų teigti, kad administracinių teisės pažeidimų teisenos metu asmenims, jei ir būtų pritaikyta nuobauda (šiuo atveju nesvarbu, pagrįstai ar ne), tai ji būtų nežymi, todėl gintis nuo jos nėra taip būtina kaip baudžiamojoje teisenoje. Pažymėtina ir tai, kad kai kurios iš ANK nustatomų nuobaudų asmenims gali sukelti papildomų apsunkinimų jų gyvenimui ar

[889] Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2013 m. vasario 6 d. nutartis administracinėje byloje Nr. AS-520-191-13.

[890] Lietuvos Respublikos Teisingumo ministerija. *Teisingumo ministro 2004 m. balandžio 2 d. įsakymas Nr. 1R-85 „Dėl Rekomendacijų dėl civilinėse bylose priteistino užmokesčio už advokato ar advokato padėjėjo teikiamą teisinę pagalbą (paslaugas) maksimalaus dydžio patvirtinimo“*.

[891] Palyginimui, anksčiau galiojusio ATPK pagrindu bauda galėjo siekti gali siekti ir 14 481 eurų (pavyzdžiui, ATPK 172[18] straipsnis), nepaisant to, kad bendroji ATPK norma, 24 straipsnio 1 dalis, nustatė, kad maksimali bauda negalėjo viršyti 289 eurų, o pareigūnų atžvilgiu – 579 eurų, taip pat kaip nuobauda galėjo būti skiriamas areštas.

profesinei veiklai, pavyzdžiui, teisės vairuoti atėmimas. Dėl šios priežasties neatmestina, kad asmenys gali būti itin suinteresuoti ginti savo galimai pažeidžiamas teises, siekiant sušvelninti gresiančią nuobaudą arba jos išvis išvengti. Todėl asmenų interesas pasinaudoti jiems ANK suteikta teise turėti įgaliotą atstovą – advokatą – yra ne tik suprantamas, tačiau ir turėtų būti gerbtinas kaip sudedamoji asmenų teisės į gynybą dalis. Todėl atsakomybėn traukiamam asmeniui, ypač jei jis mano, kad veiksmai jo atžvilgiu atliekami nepagrįstai, yra svarbu žinoti, kad teismui nusprendus, jog jis teisus, jis turės teisę prašyti atlyginti šias išlaidas, kurias skyrė advokato teisinei pagalbai apmokėti. Tokia pozicija būtų suderinama ir su Konstitucinio teismo išaiškinimais, pateiktais 2018-12-14 nutarime. Teismai kol kas nėra pateikę daug su aptariamu klausimu susijusių taisyklių išaiškinimų pagal naująjį ANK. 2019 m. sausio mėn. išnagrinėtoje byloje Lietuvos vyriausiajam administraciniam teismui buvo pateiktas reikalavimas dėl žalos atlyginimo CK 6.271 straipsnio pagrindu, kuriame žala buvo siejama su išlaidomis, patirtomis dėl advokato paslaugų, suteiktų nagrinėjant administracinio nusižengimo bylą. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas nurodė, kad „administracinio nusižengimo teisenoje nėra numatyta galimybė asmeniui, kurio atžvilgiu administracinio nusižengimo teisena nutraukta, priteisti proceso išlaidas iš valstybės ar jos institucijos, kuri pradėjo procesą (Administracinių nusižengimų kodekso 666 straipsnis, Baudžiamojo proceso kodekso 103–106 straipsniai).“[892]

Atsižvelgiant į ANK numatytą nukreipimą į BPK, svarstytina, ar apskritai teismų praktikoje gali būti išsamesnis aptariamų taisyklių tyrimas, išskyrus vadovavimasi jau esamais BPK išaiškinimais. Todėl šių klausimų analizei svarbi ir ATPK reguliavimą aiškinusi praktika. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas nurodė, kad išlaidų administracinių teisės pažeidimų bylose atlyginimo klausimas yra sureguliuotas, todėl šiuo klausimu nėra galima pagal analogiją taikyti ABTĮ nuostatų[893]. Todėl, nors šie santykiai turi tam tikrų panašumų, tačiau Lietuvos teismai konstatavo, kad ATPK 279 straipsnio nuostatose nėra teisės spragos. Kita vertus, atkreiptinas dėmesys ir į tai, kad administracinė atsakomybė yra taikoma ne tik pagal ATPK, tačiau ir pagal specialiuosius įstatymus.

[892] Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2019 m. sausio 10 d. nutartis teisingumo byloje Nr. T-2/2019.

[893] „[B]endrosios ABTĮ nuostatos, reglamentuojančios išlaidų, susijusių su bylos nagrinėjimu, klausimus, šiuo atveju taip pat negali būti taikomos, kadangi pagal ABTĮ 123 straipsnio 3 dalį administracinių teisės pažeidimų bylos nagrinėjamos vadovaujantis ATPK normomis. Plenarinė sesija mano, kad išlaidų administracinių teisės pažeidimų bylose atlyginimo klausimas sureguliuotas, todėl panašių ABTĮ šeštojo skirsnio normų, reglamentuojančių išlaidų, susijusių su bylos nagrinėjimu, taikymas nagrinėjant administracinio teisės pažeidimo bylą negalimas. Šio ABTĮ skirsnio normose nustatyta proceso išlaidų atlyginimo tvarka pagal savo specifiką (proceso šalių padėtį) taikytina tik ginčo administracinėse bylose.“. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2003 m. gruodžio 15 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-04-689/2003.

Pažymėtina, kad administracinės nuobaudos, pritaikytos pagal specialiuosius įstatymus, gali būti skundžiamos ABTĮ nustatyta tvarka. Tai reiškia, kad tokią nuobaudą skundžiantis asmuo įgis galimybę naudotis visomis garantijomis, kurias jam suteikia ABTĮ, įskaitant teisę laimėjus bylą reikalauti bylinėjimosi išlaidų ir atstovavimo išlaidų atlyginimo. Tokia situacija aiškintina tuo, kad specialiaisiais įstatymais taikomos nuobaudos – ekonominės sankcijos – paprastai yra ypač ženklios finansiškai ir gali turėti neigiamų padarinių atsakomybėn traukiamo asmens verslui. Dėl šios priežasties specialiųjų įstatymų, reglamentuojančių administracinę atsakomybę, pagrindu baudžiami asmenys yra didesnėje ekonominėje rizikoje, todėl jie neturi jausti papildomų trukdžių kreiptis į profesionalų teisininką. Nors logiškai šis argumentas pagrįstas, tačiau pažymėtina, kad nepagrįstai administracinėn atsakomybėn trauktas asmuo neturi gauti mažesnių garantijų vien dėl to, jog jam atsakomybė taikyta pagal ANK normas, o ne pagal specialiuosius įstatymus dėl administracinės atsakomybės. Todėl manytina, kad ANK 666 straipsnio norma visgi nėra išbaigta ir tuo atveju, jei ji nebūtų pakeista, asmenims turėtų būti sudaryta galimybė *mutatis mutandis* remtis ne tik BPK, bet ir ABTĮ normomis, atsižvelgiant į atsakomybės specialiųjų įstatymų pagrindu giminingumą su atsakomybe pagal ANK.

Antros dalies apibendrinimas

Atsižvelgiant į tai, kas buvo išdėstyta šioje dalyje, darytinas toks antros tyrimo dalies apibendrinimas.

Administracinės atsakomybės teisinis reguliavimas nėra sistemiškas, kas ženklia dalimi buvo nulemta to, kad įtvirtinus juridinių asmenų baudžiamąją atsakomybę BK, juridinių asmenų administracinė atsakomybė nebuvo reguliuota iki tol, kol neatsirado tokio praktinio poreikio priimant specialias veiklos sritis reguliuojančius įstatymus (priimant ANK, buvo nuspręsta šios koncepcijos nekeisti). Tuo tarpu šiuo metu susiklostė situacija, kuomet panašius teisinius santykius reguliuoja 31 specialusis įstatymas[894] ir Viešojo administravimo įstatymas. Pagrindiniai šiame tyrime identifikuoti reguliavimo skirtumai yra nulemti būtent sprendimo administracinę atsakomybę įtvirtinti atskirai ANK ir specialiuosiuose įstatymuose.

Administracinė atsakomybė pagal ANK taikoma tik esant subjekto kaltei. Administracinės atsakomybės teisinis reguliavimas pagal specialiuosius įstatymus šiuo aspektu nėra nuoseklus: nors ANK rengėjai teigė, kad juridiniai asmenys atsako be kaltės, tačiau kai kurie specialieji įstatymai nustato, kad skiriant nuobaudą turi būti vertinamos ir su subjekto kalte susijusios aplinkybės. Taigi, administracinės atsakomybės teisinis reguliavimas sukuria nenuoseklią

[894] Įskaitant ir Finansų ministro įsakymu patvirtintas Projektų administravimo ir finansavimo taisykles.

administracinės atsakomybės sistemą, o taip pat nepagrįstai nesuteikia galimybės juridiniams asmenims prašyti įvertinti su jų kalte susijusias aplinkybes sprendžiant dėl atsakomybės taikymo. Taigi, juridinių asmenų administracinė atsakomybė ir su ja susijusios aplinkybės administracinės atsakomybės atveju yra reglamentuota nesistemiškai.

Administracinę atsakomybę taikančių subjektų sistema yra administracinės atsakomybės bruožas, išskiriantis ją iš visos teisingumo vykdymo sistemos, kadangi atsakomybę beveik visais atvejais pavesta taikyti ir viešojo administravimo subjektams. Nors ANK įtvirtintas į buvusį ATPK panašus reguliavimas, kuomet dėl dalies nusižengimų atsakomybę taiko teismai, o dėl dalies – viešojo administravimo subjektai, tačiau pagal specialiuosius įstatymus atsakomybę visais atvejais taiko viešojo administravimo subjektai, nepaisant pažeidimo rimtumo ar galimos nuobaudos griežtumo. Įstatymų leidėjas 2021-06-17 pakeitė galiojusį reguliavimą ir dar labiau susiaurino atvejus, kuomet administracinę atsakomybę pagal ANK taiko teismai, palikdamas tik atsakomybę dėl penkių ANK straipsnių. Pastebima ir tendencija automatizuoti administracinės atsakomybės taikymą naudojant kompiuterines technologijas. Nors toks sprendimas savaime nėra ydingas, tačiau jo įgyvendinimas gali būti vertinamas kaip nepakankamai išpildytas.

Specialieji įstatymai ir ANK skirtingai reglamentuoja su administracinės atsakomybės įgyvendinimu susijusias aplinkybes (nuobaudų sistemą, atsakomybę lengvinančias ir sunkinančias aplinkybes). Specialieji įstatymai nenustato administracinio poveikio priemonių, tokiu būdu ribojama galimybė tinkamai individualizuoti nuobaudą. Išskirtina ir tai, kad specialieji įstatymai nenumato nuobaudos vykdymui alternatyvių administracinės atsakomybės įgyvendinimo formų. Tuo tarpu atsakomybę taikant pagal ANK *expressis verbis* numatytas tik vienas alternatyvus atsakomybės įgyvendinimo būdas, atleidžiant asmenį nuo atsakomybės suteikus jam pranešėjo statusą. Tačiau analizuojant patį ANK reguliavimą nustatyta, kad atsakomybės netaikymas suėjus nubaudimo senaties terminui gali būti laikomas sąlyginiu atleidimo nuo atsakomybės atveju, panašiai kaip ir baudžiamosios atsakomybės atveju. Be to, ANK numatytas administracinis nurodymas yra vertintinas kaip sąlyginis atleidimas nuo nuobaudos dalies, nors ir nėra taip įvardytas. Taigi, ANK šiuo aspektu numato daugiau atsakomybės įgyvendinimo formų, tačiau jos nėra detaliai įtvirtintos įstatyme. Palyginimui, atsakomybės įgyvendinimo alternatyvos yra išsamiai numatytos baudžiamosios atsakomybės atveju. Kaip alternatyvi administracinės atsakomybės įgyvendinimo forma vertinamos ir administracinio poveikio priemonės. Pabrėžtina, kad specialieji įstatymai nustato ne tik nenuoseklią, bet ir neišsamią nuobaudų sistemą, o atsakomybę lengvinančių ir sunkinančių aplinkybių sąrašus įtvirtina nesistemiškai.

Ginčai dėl atsakomybės, taikomos pagal ANK, priskirtini bendrosios kompetencijos teismams ir nagrinėjami pagal ANK numatytą teiseną, o pagal specialiuosius įstatymus – specializuotiems teismams ir nagrinėjami pagal ABTĮ (išskyrus Teritorijų planavimo įstatymo ir Statybos įstatymo atvejais, kuomet nukreipiama į ANK numatytą teiseną). Toks reguliavimas nors teoriškai ir nėra prieštaraujantis teisės aktams, tačiau yra ydingas tuo aspektu, kad taip sukuriama situacija, kuomet asmenims, baudžiamiems pagal ANK ir pagal specialiuosius įstatymus, taikomos skirtingos procedūrinės ir procesinės taisyklės. Pastaruoju aspektu išskirtina, kad atsakomybės specialiųjų įstatymų atvejais nėra reglamentuojamos įrodinėjimo naštos paskirstymo taisyklės, be to, kai kurių specialiųjų įstatymų reguliavimas yra kvestionuotinas juridinių asmenų teisės neduoti parodymų prieš save kontekste. Minėtina ir tai, kad specialieji įstatymai nenuosekliai reguliuoja nubaudimo senaties terminus ir jų skaičiavimo taisykles. Kaip procesinė garantija, kuri nėra tinkamai užtikrinama administracinės atsakomybės, taikomos ANK atveju, išskiriama ir teisė į bylinėjimosi išlaidų atlyginimą asmeniui, kurio atžvilgiu nebuvo priimtas nutarimas skirti nuobaudą, kadangi tokia galimybė egzistuoja, jei asmuo traukiamas administracinėn atsakomybėn pagal specialiuosius įstatymus.

Nustatyti skirtumai lemia ne tik skirtingas taisykles, bet ir skirtingai įgyvendinamas materialines bei procesines garantijas, priklausomas nuo to, kokio teisės akto, ANK ar specialiojo įstatymo, pagrindu yra taikoma atsakomybė. Tokio reguliavimo modelio pagrįstumas yra kvestionuotinas, kadangi ANK ir specialieji įstatymai neretai numato atsakomybę už veikas tuose pačiuose sektoriuose. Tokia situacija kritikuotina ir dėl to, kad EŽTT suformavo nuoseklią praktiką, jog atsakomybėn traukiami asmenys turi turėti minimaliai tokias pačias garantijas kaip ir baudžiamojon atsakomybėn traukiami asmenys, jei taikoma atsakomybė gali būti prilyginama baudžiamajai.

Didelė dalis šioje dalyje nustatytų reguliavimo skirtumų, kurie nenulemti, pavyzdžiui, įgyvendinamų ES teisės aktų, neturi objektyvaus pagrindimo, pavyzdžiui, skirtingi nubaudimo senaties terminai ir nevienodas senaties termino skaičiavimas (pradžios momentas ir galimybė sustabdyti nubaudimo senaties terminą). Todėl toks administracinės atsakomybės teisinio reguliavimo modelis yra ne tik nepagrįstas teisėkūros atžvilgiu, bet ir daro reguliavimą bei jo taikymą praktikoje komplikuotą.

Šioje dalyje atlikta analizė leidžia daryti išvadą, kad esamas reguliavimas turėtų būti koreguojamas, siekiant sukurti vieningą, tarpusavyje kuo nuoseklesnį administracinės atsakomybės teisinį reguliavimą.

IŠVADOS

1. Administracinės atsakomybės teisinio reguliavimo modelis Lietuvoje apima atsakomybę pagal ANK ir specialiuosius įstatymus, tačiau yra nenuoseklus ir nesuderintas. Specialieji įstatymai nereguliuoja fundamentalių garantijų, kurios turėtų būti suteiktos atsakomybėn traukiamiems asmenims, o kai kurie klausimai yra reguliuojami skirtingai ANK ir specialiuosiuose įstatymuose nesant tam objektyvių priežasčių. Reikšmingiausi reguliavimo skirtumai yra susiję su administracinės atsakomybės subjekto ir kaltės nustatymo, administracinės atsakomybės įgyvendinimo taisyklių, administracinę atsakomybę taikančių subjektų, asmenims taikomų procedūrinių ir procesinių garantijų bei teisenos reguliavimu. Tyrimo metu išanalizuotas teisinis reguliavimas ir jį lydintys dokumentai bei teismų praktika rodo, kad administracinės atsakomybės teisinio reguliavimo modelio nenuoseklumą, be kita ko, nulėmė šie veiksniai:
   - Įstatymų leidėjo sprendimas nesujungti fizinių ir juridinių asmenų administracinės atsakomybės į vieną teisės aktą;
   - Atsakomybės pagal specialiuosius įstatymus reguliavimas apytiksliai trisdešimtimi teisės aktų ir jų santykio su ANK bei Viešojo administravimo įstatymu nenustatymas;
   - Pareiga įgyvendinti ES teisinį reguliavimą, susijusį su asmenų baudimu;
   - Siekis įtvirtinti dideles baudas, viršijusias ATPK (ANK) nustatytas maksimalias baudų ribas, tam, kad būtų užtikrintas efektyvus administracinės atsakomybės tikslų (visų pirma, prevencijos) pasiekimas.

2. Administracinės atsakomybės, taikomos pagal ANK ir specialiuosius įstatymus, ir baudžiamosios atsakomybės atribojimui gali būti pasitelkiami toliau nurodomi kriterijai: veikos priešingumas teisei, veikos pavojingumas, baudžiamosios teisės kaip *ultima ratio* principas ir pirminis taikoma atsakomybe siekiamas tikslas. Šie kriterijai turėtų būti taikomi kompleksiškai, kadangi kai kurie jų, taikomi atsietai, nėra pakankami, o nustatyti kriterijai yra susiję ir gali būti reiškiami vienas per kitą. Bene dažniausiai naudojamas baudžiamosios ir administracinės atsakomybės atribojimo kriterijus – veikos pavojingumas, kuriam įvertinti paprastai naudojami su veikos objektu ir objektyviąją puse susiję požymiai. Naujausios EŽTT ir ESTT praktikos, teisinio reguliavimo ir teisės mokslo analizė kaip teorinį administracinės ir baudžiamosios atsakomybės atribojimo kriterijų leidžia išskirti pirminį jomis siekiamą tikslą. Nors administracine ir baudžiamąja atsakomybe siekiami tikslai sutampa, tačiau

baudžiamosios atsakomybės pirminiu tikslu gali būti laikomas siekis nubausti pažeidimą padariusį asmenį, tuo tarpu administracinės – užtikrinti bendrąją prevenciją (likę tikslai – antriniai).

3. Siekiant užtikrinti teisinio reguliavimo nuoseklumą ir sistemiškumą, galimi trys administracinės atsakomybės teisinio reguliavimo modelio tobulinimo būdai:
   - Kodifikuoti administracinę atsakomybę ANK, atsisakant baudimo specialiųjų įstatymų pagrindu;
   - Atsisakyti administracinės atsakomybės kaip atskiros atsakomybės rūšies ir perkvalifikuoti šiuo metu administracine atsakomybe baudžiamus pažeidimus baudžiamaisiais nusižengimais arba nusikaltimais, reglamentuojant juos BK;
   - Papildyti Viešojo administravimo įstatymą, numatant jame bendras, visai administracinei atsakomybei būdingas taisykles, o specialiaisiais įstatymais reglamentuojant tik specifines taisykles.

4. Įvertinus Lietuvos teisinės atsakomybės sistemą, pasirinktą ES teisinio reguliavimo įgyvendinimo nacionalinėje teisėje būdą ir susiklosčiusią praktiką, realiausias, optimaliau ir sklandžiau įgyvendinamas būtų trečiasis variantas. Jis leistų pasiekti norimus tikslus, sukuriant vieningesnę ir nuoseklesnę atsakomybės sistemą, tačiau sudarant galimybę specifines taisykles numatyti specialiuosiuose įstatymuose tais atvejais, kai tai būtina ir objektyviai pateisinama, bet nenukrypstant nuo pamatinių principų ir garantijų.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

NORMNIAI TEISĖS AKTAI

Tarptautinės konvencijos ir ES teisės aktai

1. Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija (*Valstybės Žinios*, 1995, 40– 987);
2. Tarybos 1978 m. liepos 25 d. ketvirtoji direktyva 78/660/EEB grindžiama Europos ekonominės bendrijos steigimo sutarties 54 straipsnio 3 dalies g punktu, dėl tam tikrų tipų bendrovių metinių atskaitomybių (su vėlesniais pakeitimais). OL L 222, p. 11;
3. Konvencija dėl Šengeno susitarimo 1985 m. birželio 14 d. sudaryto tarp Beniliukso ekonominės sąjungos valstybių, Vokietijos Federacinės Respublikos ir Prancūzijos Respublikos Vyriausybių dėl laipsniško jų bendrų sienų kontrolės panaikinimo įgyvendinimo. OL L 239, p. 0019;
4. Europos Tarybos Ministrų Komiteto 1988 m. spalio 20 d. rekomendacija Nr. R(88) 18 ir aiškinamasis memorandumas „Įmonių atsakomybė už pažeidimus“. *Strasbourg, Council of Europe, Publications and Documents Division* ISBN 92-871-1750-0;
5. Europos Tarybos Ministrų komiteto 1991 m. vasario 13 d. rekomendacija Nr. R (91) 1 dėl administracinių sankcijų;
6. Europos Komisijos 1994 m. gruodžio 2 d. reglamentas (EC) Nr. 2245/94, keičiantis reglamentą Nr. 3665/87 dėl bendrų išsamių taisyklių dėl žemės ūkio produktų eksporto išmokų sistemos taikymo. OL L 310, p. 0057;
7. Europos Parlamento ir Tarybos 1998 m. lapkričio 20 d. direktyva 98/84/EB dėl sąlygine prieiga grindžiamų paslaugų ir sąlyginės prieigos paslaugų teisinės apsaugos. OL L 320, p. 0054;
8. Tarybos ir Komisijos veiksmų 1998 m. gruodžio 3 d. veiksmų planas dėl geriausio Amsterdamo sutarties nuostatų laisvės, saugumo ir teisingumo srityse įgyvendinimo. OL. C 019, p. 0001;
9. 2000 m. lapkričio 29 d. Sprendimų baudžiamosiose bylose tarpusavio pripažinimo principo įgyvendinimo priemonių programa. OL C 012, p. 0010;
10. Tarybos 2001 m. birželio 28 d. direktyva 2001/51/EB papildanti Konvencijos dėl 1985 m. birželio 14 d. Šengeno susitarimo įgyvendinimo 26 straipsnio nuostatas. OL L 187, p. 0045;
11. Europos Parlamento ir Tarybos 2001 m. gruodžio 3 d. direktyva 2001/95/EB dėl bendros gaminių saugos. OL L 011, p. 0004;

12. Europos Parlamento ir Tarybos 2002 m. kovo 7 d. direktyva 2002/21/EB 2002 m. kovo 7 d. dėl elektroninių ryšių tinklų ir paslaugų bendrosios reguliavimo sistemos (Pagrindų Direktyva). OL L 108, p. 33;
13. Europos Parlamento ir Tarybos 2002 m. rugsėjo 23 d. direktyva 2002/65/EB dėl nuotolinės prekybos vartotojams skirtomis finansinėmis paslaugomis ir iš dalies keičianti Tarybos direktyvą 90/619/EEB ir Direktyvas 97/7/EB ir 98/27/EB. OL L 271, p. 0016;
14. Tarybos 2002 m. gruodžio 16 d. reglamentas (EB) Nr. 1/2003 dėl konkurencijos taisyklių, nustatytų Sutarties 81 ir 82 straipsniuose, įgyvendinimo. OL L 001, p. 0001;
15. Europos Parlamento ir Tarybos 2002 m. gruodžio 16 d. direktyva 2002/87/EB dėl finansiniam konglomeratui priklausančių kredito įstaigų, draudimo įmonių ir investicinių firmų papildomos priežiūros, ir iš dalies keičianti Tarybos direktyvas 73/239/EEB, 79/267/EEB, 92/49/EEB, 92/96/EEB, 93/6/EEB ir 93/22/EEB bei Europos Parlamento ir Tarybos direktyvas 98/78/EB ir 2000/12/EB. OL L 035, p. 0001;
16. Tarybos 2003 m. balandžio 29 d. direktyva 2004/82/EB dėl vežėjų įpareigojimo perduoti keleivių duomenis. OL L 261/24, p. 714;
17. Europos Parlamento ir Tarybos 2003 m. gegužės 26 d. direktyva 2003/33/EB dėl valstybių narių įstatymų ir kitų teisės aktų, reglamentuojančių tabako produktų reklamą ir rėmimą, suderinimo. OL L 152, p. 0016;
18. Europos Parlamento ir Tarybos 2003 m spalio 13 d. direktyva 2003/87/EB nustatanti šiltnamio efektą sukeliančių dujų emisijos leidimų sistemą Bendrijoje ir iš dalies keičianti Tarybos direktyvą 96/61/EB. OL L 275, p. 32;
19. Europos Parlamento ir Tarybos 2003 m. lapkričio 4 d. direktyva 2003/71/EB dėl prospekto, kuris turi būti skelbiamas, kai vertybiniai popieriai siūlomi visuomenei ar įtraukiami į prekybos sąrašą, ir iš dalies keičianti Direktyvą 2001/34/EB. OL L 345, p. 0064;
20. Europos Parlamento ir Tarybos 2004 m. balandžio 21 d. direktyva 2004/25/EB dėl įmonių perėmimo pasiūlymų. OL L 142, p. 0012;
21. Europos Parlamento ir Tarybos 2004 m. balandžio 21 d. direktyva 2004/35/EB dėl atsakomybės už aplinkos apsaugą siekiant išvengti žalos aplinkai ir ją ištaisyti (atlyginti). OL L 143, p. 0056;
22. Europos Parlamento ir Tarybos 2004 m. balandžio 29 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 850/2004 dėl patvariųjų organinių teršalų ir iš dalies keičiantis Direktyvą 79/117/EEB. OL L 158, p. 0007;
23. Tarybos 2004 m. gruodžio 13 d. direktyva 2004/113/EB įgyvendinanti vienodo požiūrio į moteris ir vyrus principą dėl galimybės naudotis prekėmis bei paslaugomis ir prekių tiekimo bei paslaugų teikimo. OL L 373, p. 37;

24. Europos Parlamento ir Tarybos 2004 m. gruodžio 15 d. direktyva 2004/109/EB dėl informacijos apie emitentus, kurių vertybiniais popieriais leista prekiauti reguliuojamoje rinkoje, skaidrumo reikalavimų suderinimo, iš dalies keičianti Direktyvą 2001/34/EB. OL L. 390, p. 38;
25. Europos Parlamento ir Tarybos 2005 m. gegužės 11 d. direktyva 2005/29/EB dėl nesąžiningos įmonių komercinės veiklos vartotojų atžvilgiu vidaus rinkoje ir iš dalies keičianti Tarybos direktyvą 84/450/EEB, Europos Parlamento ir Tarybos direktyvas 97/7/EB, 98/27/EB bei 2002/65/EB ir Europos Parlamento ir Tarybos reglamentą (EB) Nr. 2006/2004 („Nesąžiningos komercinės veiklos direktyva“). OL L 149, p. 22;
26. Europos Parlamento ir Tarybos 2005 m. spalio 26 d. reglamentas (EB) Nr. 1889/2005 dėl grynųjų pinigų, įvežamų į Bendriją ar išvežamų iš jos, kontrolės. OL L 309, p. 9;
27. Komisijos 2005 m. gruodžio 23 d. Žalioji Knyga dėl jurisdikcijos kolizijų ir ne bis in idem principo baudžiamajame procese. OL C 100, p. 24;
28. Europos Parlamento ir Tarybos 2006 m. gruodžio 18 d. reglamentas (EB) Nr. 1907/2006 dėl cheminių medžiagų registracijos, įvertinimo, autorizacijos ir apribojimų (REACH), įsteigiantis Europos cheminių medžiagų agentūrą, iš dalies keičiantis Direktyvą 1999/45/EB bei panaikinantis Tarybos reglamentą (EEB) Nr. 793/93, Komisijos reglamentą (EB) Nr. 1488/94, Tarybos direktyvą 76/769/EEB ir Komisijos direktyvas 91/155/EEB, 93/67/EEB, 93/105/EB bei 2000/21/EB. OL L 396, p. 1;
29. Tarybos 2007 m. spalio 22 d. reglamentas (EB) Nr. 1234/2007, nustatantis bendrą žemės ūkio rinkų organizavimą ir konkrečias tam tikriems žemės ūkio produktams taikomas nuostatas (Bendras bendro žemės ūkio rinkų organizavimo reglamentas). OL L 299, p. 1;
30. Europos Parlamento ir Tarybos 2007 m. lapkričio 13 d. direktyva 2007/64/EB dėl mokėjimo paslaugų vidaus rinkoje, iš dalies keičianti direktyvas 97/7/EB, 2002/65/EB, 2005/60/EB ir 2006/48/EB ir panaikinanti Direktyvą 97/5/EB. OL L 319, p. 1;
31. Europos Parlamento ir Tarybos 2008 m. balandžio 23 d. direktyva 2008/48/EB dėl vartojimo kredito sutarčių ir panaikinanti Tarybos direktyvą 87/102/EEB. OL L 133, p. 66;
32. Komisijos 2008 m. birželio 27 d. reglamentas (EB) Nr. 555/2008, kuriuo nustatomos išsamios Tarybos reglamento (EB) Nr. 479/2008 dėl bendro vyno rinkos organizavimo įgyvendinimo taisyklės, taikomos vyno sektoriaus paramos programoms, prekybai su trečiosiomis šalimis, gamybos potencialui ir kontrolei. OL L 170, p. 1;
33. Europos Parlamento ir Tarybos 2008 m. liepos 9 d. reglamentas (EB) Nr. 765/2008 nustatantis su gaminių prekyba susijusius akreditavimo ir rinkos

priežiūros reikalavimus ir panaikinantis Reglamentą (EEB) Nr. 339/93. OL L 218, p. 30;

34. Europos Parlamento ir Tarybos 2008 m. gruodžio 16 d. reglamentas (EB) Nr. 1272/2008 dėl cheminių medžiagų ir mišinių klasifikavimo, ženklinimo ir pakavimo, iš dalies keičiantis ir panaikinantis direktyvas 67/548/EEB bei 1999/45/EB ir iš dalies keičiantis Reglamentą (EB) Nr. 1907/2006. OL L 353, p. 1;
35. Europos Parlamento ir Tarybos 2009 m. sausio 14 d. direktyva 2008/122/EB dėl vartotojų apsaugos, susijusios su kai kuriais pakaitinio naudojimosi, ilgalaikio atostogų produkto, perpardavimo ir keitimosi sutarčių aspektais. OL L 33, p. 10;
36. Europos Parlamento ir Tarybos 2009 m. balandžio 23 d. direktyva 2009/31/EB dėl anglies dioksido geologinio saugojimo, iš dalies keičianti Tarybos direktyvą 85/337/EEB, direktyvas 2000/60/EB, 2001/80/EB, 2004/35/EB, 2006/12/EB, 2008/1/EB ir Reglamentą (EB) Nr. 1013/2006. OL L 140, p. 114;
37. Europos Parlamento ir Tarybos 2009 m. liepos 13 d. direktyva 2009/65/EB 2009 m. liepos 13 d. dėl įstatymų ir kitų teisės aktų, susijusių su kolektyvinio investavimo į perleidžiamus vertybinius popierius subjektais (KIPVPS), derinimo (nauja redakcija) (su vėlesniais pakeitimais). OL L 302, p. 32;
38. Europos Parlamento ir Tarybos 2009 m. liepos 13 d. direktyva 2009/72/EB dėl elektros energijos vidaus rinkos bendrųjų taisyklių, panaikinanti Direktyvą 2003/54/EB. OL L 211, p. 55;
39. Europos Parlamento ir Tarybos 2009 m. liepos 13 d. direktyva 2009/73/EB dėl gamtinių dujų vidaus rinkos bendrųjų taisyklių, panaikinanti Direktyvą 2003/55/EB. OL L. 211, p. 94;
40. Europos Parlamento ir Tarybos 2009 m. liepos 13 d. reglamentas (EB) Nr. 714/2009 dėl prieigos prie tarpvalstybinių elektros energijos mainų tinklo sąlygų, panaikinantis Reglamentą (EB) Nr. 1228/2003. OL L 211, p. 15;
41. Europos Parlamento ir Tarybos 2009 m. liepos 13 d. reglamentas (EB) Nr. 715/2009 dėl teisės naudotis gamtinių dujų perdavimo tinklais sąlygų, panaikinantis Reglamentą (EB) Nr. 1775/2005. OL L 211, 37;
42. Europos Parlamento ir Tarybos 2009 m. rugsėjo 16 d. direktyva 2009/103/EB dėl motorinių transporto priemonių valdytojų civilinės atsakomybės draudimo ir privalomojo tokios atsakomybės draudimo patikrinimo. OL L 263, p. 11;
43. Europos Parlamento ir Tarybos 2009 m. rugsėjo 16 d. direktyva 2009/110/EB dėl elektroninių pinigų įstaigų steigimosi, veiklos ir riziką ribojančios priežiūros, iš dalies keičianti Direktyvas 2005/60/EB ir 2006/48/EB ir panaikinanti Direktyvą 2000/46/EB. OL L 267, p. 7;

44. Europos Parlamento ir Tarybos 2009 m. rugsėjo 16 d. reglamentas (EB) Nr. 1060/2009 dėl kredito reitingų agentūrų. OL L 302, p. 1;
45. Europos Parlamento ir Tarybos 2009 m. lapkričio 25 d. direktyva 2009/136/EB iš dalies keičianti Direktyvą 2002/22/EB dėl universaliųjų paslaugų ir paslaugų gavėjų teisių, susijusių su elektroninių ryšių tinklais ir paslaugomis, Direktyvą 2002/58/EB dėl asmens duomenų tvarkymo ir privatumo apsaugos elektroninių ryšių sektoriuje ir Reglamentą (EB) Nr. 2006/2004 dėl nacionalinių institucijų, atsakingų už vartotojų apsaugos teisės aktų vykdymą, bendradarbiavimo. OL L 337, p. 11;
46. Europos Parlamento ir Tarybos 2009 m. lapkričio 25 d. direktyva 2009/140/EB iš dalies keičianti Direktyvą 2002/21/EB dėl elektroninių ryšių tinklų ir paslaugų bendrosios reguliavimo sistemos, Direktyvą 2002/19/EB dėl elektroninių ryšių tinklų ir susijusių priemonių sujungimo ir prieigos prie jų ir Direktyvą 2002/20/EB dėl elektroninių ryšių tinklų ir paslaugų leidimo. OL L 337, p. 37;
47. Europos Parlamento ir Tarybos 2009 m. lapkričio 30 d. reglamentas (EB) Nr. 1223/2009 dėl kosmetikos gaminių. OL L 342, p. 59;
48. Europos Parlamento ir Tarybos 2012 m. gegužės 22 d. reglamentas (ES) Nr. 528/2012 dėl biocidinių produktų tiekimo rinkai ir jų naudojimo. OL L 167, p. 1;
49. Europos Parlamento ir Tarybos 2010 m. gegužės 19 d. direktyva 2010/30/ES dėl su energija susijusių gaminių suvartojamos energijos ir kitų išteklių nurodymo ženklinant gaminį ir apie jį pateikiant standartinę informaciją (nauja redakcija). OL L 153, p. 1;
50. Europos Parlamento ir Tarybos 2010 m. gegužės 19 d. direktyva 2010/31/ES dėl pastatų energinio naudingumo (nauja redakcija). OL L 153, p. 13;
51. Europos Parlamento ir Tarybos 2010 m. lapkričio 24 d. direktyva 2010/75/ES dėl pramoninių išmetamų teršalų (taršos integruotos prevencijos ir kontrolės). OL L 334, p. 17;
52. Europos Parlamento ir Tarybos 2010 m. gruodžio 15 d. reglamentas (ES) Nr. 1210/2010 2010 m. gruodžio 15 d. dėl euro monetų autentiškumo tikrinimo ir apyvartai netinkamų euro monetų tvarkymo. OL L 339, p. 1;
53. Europos Parlamento ir Tarybos 2011 m. kovo 9 d. reglamentas (ES) Nr. 305/2011, kuriuo nustatomos suderintos statybos produktų rinkodaros sąlygos ir panaikinama Tarybos direktyva 89/106/EEB. OL L 88, p. 5;
54. Europos Parlamento ir Tarybos 2011 m. birželio 8 d. direktyva 2011/61/ES dėl alternatyvaus investavimo fondų valdytojų, kuria iš dalies keičiami direktyvos 2003/41/EB ir 2009/65/EB bei reglamentai (EB) Nr. 1060/2009 ir (ES) Nr. 1095/2010. OL L 174, p. 1;
55. Europos Komisijos 2011 m. rugsėjo 20 d. komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir

regionų komitetui KOM(2011) 573 ES baudžiamosios teisės politikos kūrimas. Veiksmingo ES politikos įgyvendinimo užtikrinimas baudžiamosios teisės priemonėmis. OL L 280, p. 52;
56. Europos Parlamento ir Tarybos 2011 m. spalio 25 d. direktyva 2011/83/ES dėl vartotojų teisių, kuria iš dalies keičiamos Tarybos direktyva 93/13/EEB ir Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 1999/44/EB bei panaikinamos Tarybos direktyva 85/577/EEB ir Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 97/7/EB. OL L 304, p. 64;
57. Europos Parlamento ir Tarybos 2011 m. spalio 25 d. reglamentas (ES) Nr. 1227/2011 dėl didmeninės energijos rinkos vientisumo ir skaidrumo. OL L 326, p. 1;
58. Europos Parlamento ir Tarybos 2011 m. lapkričio 16 d. direktyva 2011/89/ES, kuria iš dalies keičiamos direktyvų 98/78/EB, 2002/87/EB, 2006/48/EB ir 2009/138/EB nuostatos dėl finansų konglomeratui priklausančių finansų subjektų papildomos priežiūros. OL L 326, p. 113;
59. Europos Parlamento ir Tarybos 2012 m. kovo 14 d. reglamentas (ES) Nr. 236/2012 dėl skolintų vertybinių popierių pardavimo ir tam tikrų kredito įsipareigojimų neįvykdymo apsikeitimo sandorių aspektų. OL L 86, p. 1;
60. Europos Parlamento 2012 m. gegužės 22 d. rezoliucija dėl ES požiūrio į baudžiamąją teisę (2010/2310(INI)), 2013/C 264 E/02. OL C 264E, p. 7;
61. Europos Parlamento ir Tarybos 2012 m. liepos 4 d. reglamentas (ES) Nr. 648/2012 dėl ne biržos išvestinių finansinių priemonių, pagrindinių sandorio šalių ir sandorių duomenų saugyklų. OL L 201, p. 1;
62. Europos Parlamento ir Tarybos 2012 m. liepos 4 d. reglamentas (ES) Nr. 649/2012 dėl pavojingų cheminių medžiagų eksporto ir importo (nauja redakcija). OL L 201, p. 60;
63. Europos Parlamento ir Tarybos 2012 m. spalio 25 d. direktyva 2012/27/ES dėl energijos vartojimo efektyvumo, kuria iš dalies keičiamos direktyvos 2009/125/EB ir 2010/30/ES bei kuria panaikinamos direktyvos 2004/8/EB ir 2006/32/EB. OL L 315, p. 1;
64. Europos Parlamento ir Tarybos 2013 m. gegužės 21 d. direktyva 2013/11/ES dėl alternatyvaus vartotojų ginčų sprendimo, kuria iš dalies keičiami Reglamentas (EB) Nr. 2006/2004 ir Direktyva 2009/22/EB. OL L 165, p. 63;
65. Europos Parlamento ir Tarybos 2013 m. gegužės 21 d. reglamentas (ES) Nr. 462/2013 kuriuo iš dalies keičiamas Reglamentas (EB) Nr. 1060/2009 dėl kredito reitingų agentūrų. OL L 146, p. 1;
66. Europos Parlamento ir Tarybos 2013 m. gegužės 21 d. reglamentas (ES) Nr. 524/2013 dėl elektroninio vartotojų ginčų sprendimo, kuriuo iš dalies keičiami Reglamentas (EB) Nr. 2006/2004 ir Direktyva 2009/22/EB. OL L 165, p. 1;

67. Europos Parlamento ir Tarybos 2013 m. birželio 26 d. direktyva 2013/36/ES dėl galimybės verstis kredito įstaigų veikla ir dėl riziką ribojančios kredito įstaigų ir investicinių įmonių priežiūros, kuria iš dalies keičiama Direktyva 2002/87/EB ir panaikinamos direktyvos 2006/48/EB bei 2006/49/EB. OL L 176, p. 338;
68. Europos Parlamento ir Tarybos 2014 m. vasario 4 d. direktyva 2014/17/ES dėl vartojimo kredito sutarčių dėl gyvenamosios paskirties nekilnojamojo turto, kuria iš dalies keičiamos direktyvos 2008/48/EB ir 2013/36/ES bei Reglamentas (ES) Nr. 1093/2010. OL L 60, p. 34;
69. Europos Parlamento ir Tarybos 2014 m. vasario 26 d. direktyva 2014/30/ES dėl valstybių narių įstatymų, susijusių su elektromagnetiniu suderinamumu, suderinimo (nauja redakcija). OL L 96, p. 79;
70. Europos Parlamento ir Tarybos 2014 m. balandžio 3 d. direktyva 2014/40/ES dėl valstybių narių įstatymų ir kitų teisės aktų nuostatų, reglamentuojančių tabako ir susijusių gaminių gamybą, pateikimą ir pardavimą, suderinimo ir kuria panaikinama Direktyva 2001/37/EB. OL L 127, p. 1;
71. Europos Parlamento ir Tarybos 2014 m. balandžio 16 d. direktyva 2014/52/ES, kuria iš dalies keičiama Direktyva 2011/92/ES dėl tam tikrų valstybės ir privačių projektų poveikio aplinkai vertinimo. OL L 124, p. 1;
72. Europos Parlamento ir Tarybos 2014 m. balandžio 16 d. direktyva 2014/53/ES dėl valstybių narių įstatymų, susijusių su radijo įrenginių tiekimu rinkai, suderinimo, kuria panaikinama Direktyva 1999/5/EB. OL L 153, p. 62;
73. Europos Parlamento ir Tarybos 2014 m. balandžio 16 d. reglamentas (ES) Nr. 517/2014 dėl fluorintų šiltnamio efektą sukeliančių dujų, kuriuo panaikinamas Reglamentas (EB) Nr. 842/2006. OL L 150, p. 195;
74. Europos Parlamento ir Tarybos 2014 m. balandžio 16 d. reglamentas (ES) Nr. 596/2014 dėl piktnaudžiavimo rinka (Piktnaudžiavimo rinka reglamentas) ir kuriuo panaikinama Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2003/6/EB ir Komisijos direktyvos 2003/124/EB, 2003/125/EB ir 2004/72/EB. OL L 173, p. 1;
75. Europos Parlamento ir Tarybos 2014 m. gegužės 15 d. direktyva 2014/59/ES, kuria nustatoma kredito įstaigų ir investicinių įmonių gaivinimo ir pertvarkymo sistema ir iš dalies keičiamos Tarybos direktyva 82/891/EEB, direktyvos 2001/24/EB, 2002/47/EB, 2004/25/EB, 2005/56/EB, 2007/36/EB, 2011/35/ES, 2012/30/ES bei 2013/36/ES ir Europos Parlamento ir Tarybos reglamentai (ES) Nr. 1093/2010 bei (ES) Nr. 648/2012. OL L 173, p. 190;
76. Europos Parlamento ir Tarybos 2014 m. gegužės 15 d. direktyva 2014/61/ES dėl priemonių sparčiojo elektroninių ryšių tinklų diegimo sąnaudoms mažinti. OL L 155, p. 1;

77. Europos Parlamento ir Tarybos 2014 m. gegužės 15 d. direktyva 2014/65/ES dėl finansinių priemonių rinkų, kuria iš dalies keičiamos Direktyva 2002/92/EB ir Direktyva 2011/61/ES. OL L 173, p. 349;
78. Europos Parlamento ir Tarybos 2014 m. liepos 23 d. reglamentas (ES) Nr. 909/2014 dėl atsiskaitymo už vertybinius popierius gerinimo Europos Sąjungoje ir centrinių vertybinių popierių depozitoriumų, kuriuo iš dalies keičiamos direktyvos 98/26/EB ir 2014/65/ES bei Reglamentas (ES) Nr. 236/2012. OL L 257, p. 1;
79. Europos Parlamento ir Tarybos 2014 m. lapkričio 26 d. direktyva 2014/104/ES dėl tam tikrų taisyklių, kuriomis reglamentuojami pagal nacionalinę teisę nagrinėjami ieškiniai dėl žalos, patirtos dėl valstybių narių ir Europos Sąjungos konkurencijos teisės nuostatų pažeidimo, atlyginimo. OL L 349, p. 1;
80. Europos Parlamento ir Tarybos 2014 m. lapkričio 26 d. reglamentas (ES) Nr. 1286/2014 dėl mažmeninių investicinių produktų paketų ir draudimo principu pagrįstų investicinių produktų (MIPP ir DIP) pagrindinės informacijos dokumentų. OL L 352, p. 1;
81. Europos Parlamento ir Tarybos 2015 m. gegužės 20 d. reglamentas (ES) 2015/847 dėl informacijos, teikiamos pervedant lėšas, ir kuriuo panaikinamas Reglamentas (EB) Nr. 1781/2006. OL L 142, p. 1;
82. Europos Parlamento ir Tarybos 2015 m. gegužės 20 d. direktyva (ES) 2015/849 dėl finansų sistemos naudojimo pinigų plovimui ar teroristų finansavimui prevencijos, kuria iš dalies keičiamas Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 648/2012 ir panaikinama Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2005/60/EB bei Komisijos direktyva 2006/70/EB. OL L 141, p. 73;
83. Europos Parlamento ir Tarybos 2015 m. lapkričio 25 d. direktyva (ES) 2015/2193 dėl tam tikrų teršalų, išmetamų į orą iš vidutinio dydžio kurą deginančių įrenginių, kiekio apribojimo. OL L 313, p. 1;
84. Europos Parlamento ir Tarybos 2015 m. lapkričio 25 d. reglamentas (ES) 2015/2365 dėl vertybinių popierių įsigijimo finansavimo sandorių ir pakartotinio naudojimo skaidrumo ir kuriuo iš dalies keičiamas Reglamentas (ES) Nr. 648/2012. OL L 313, p. 1;
85. Europos Parlamento ir Tarybos 2015 m. lapkričio 25 d. direktyva (ES) 2015/2366 dėl mokėjimo paslaugų vidaus rinkoje, kuria iš dalies keičiamos direktyvos 2002/65/EB, 2009/110/EB ir 2013/36/ES bei Reglamentas (ES) Nr. 1093/2010 ir panaikinama Direktyva 2007/64/EB. OL L 337, p. 35;
86. Europos Parlamento ir Tarybos 2016 m. balandžio 27 d. direktyva (ES) 2016/681 dėl keleivio duomenų įrašo (PNR) duomenų naudojimo teroristinių nusikaltimų ir sunkių nusikaltimų prevencijos, nustatymo, tyrimo ir patraukimo už juos baudžiamojon atsakomybėn tikslais. OL L 119, p. 132;

87. Europos Parlamento ir Tarybos 2016 m. birželio 8 d. reglamentas (ES) 2016/1011 dėl indeksų, kurie kaip lyginamieji indeksai naudojami finansinėse priemonėse ir finansinėse sutartyse arba siekiant įvertinti investicinių fondų veiklos rezultatus, kuriuo iš dalies keičiami direktyvos 2008/48/EB ir 2014/17/ES bei Reglamentas (ES) Nr. 596/2014. OL L 171, p. 1;
88. Europos Parlamento ir Tarybos 2016 m. sausio 20 d. direktyva (ES) 2016/97 dėl draudimo produktų platinimo (nauja redakcija). OL L 26, p. 19;
89. Europos Parlamento ir Tarybos 2016 m. kovo 9 d. direktyva dėl tam tikrų nekaltumo prezumpcijos ir teisės dalyvauti nagrinėjant baudžiamąją bylą teisme aspektų užtikrinimo (ES) 2016-343. OL L 65, p. 1;
90. Europos Parlamento ir Tarybos 2016 m. balandžio 27 d. reglamentas (ES) 2016/679 dėl fizinių asmenų apsaugos tvarkant asmens duomenis ir dėl laisvo tokių duomenų judėjimo ir kuriuo panaikinama Direktyva 95/46/EB (Bendrasis duomenų apsaugos reglamentas). OL L 119, p. 1;
91. Europos Parlamento ir Tarybos 2016 m. gegužės 11 d. direktyva (ES) 2016/802 dėl sieros kiekio sumažinimo tam tikrose skystojo kuro rūšyse. OL L 132, p. 58;
92. Europos Parlamento ir Tarybos 2017 m. gegužės 17 d. reglamentas (ES) 2017/852 dėl gyvsidabrio, kuriuo panaikinamas Reglamentas (EB) Nr. 1102/2008. OL L 137, p. 1;
93. Europos vadovų tarybos 2005 m. kovo 3 d. Hagos programa: laisvės, saugumo ir teisingumo stiprinimas Europos Sąjungoje. OL C 53, p. 1;
94. Komisijos Komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir regionų komitetui ES baudžiamosios teisės politikos kūrimas. Veiksmingo ES politikos įgyvendinimo užtikrinimas baudžiamosios teisės priemonėmis KOM/2011/0573 galutinis [interaktyvus]. Prieiga per internetą http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX:52011DC0573 [žiūrėta 2020 m. gruodžio 9 d.];
95. Europos veiksmingo teisingumo komisijos (CEPEJ) 2018 m. gruodžio 3-4 d. *European ethical Charter on the use of Artificial Intelligence in judicial systems and their environment.* [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://rm.coe.int/ethical-charter-en-for-publication-4-december-2018/16808f699c [žiūrėta 2020 m. kovo 22 d.].

Lietuvos Respublikos teisės aktai

96. Lietuvos Respublikos Konstitucija (1992). *Lietuvos aidas,* 220-0;
97. Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodeksas (1985). *Vyriausybės žinios*, 1-1;

98. Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodekso (1985) suvestinė redakcija, aktuali iki 1998 m. birželio 1 d. [interaktyvus]. Prieiga per internetą: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=56059&p_tr2=2 [žiūrėta 2015-04-23];
99. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (2000). *Valstybės žinios*, 74-2262;
100. Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodeksas (2015). TAR, 2015-11216;
101. Lietuvos Respublikos transporto veiklos pagrindų įstatymas (1991). *Lietuvos aidas*, Nr. 215-0;
102. Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodekso 35, 189, 208, 209, 209(1), 209(2), 209(3), 209(4), 210, 225, 237, 282, 320 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymas (1992). *Valstybės žinios*, 18-443;
103. Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos įstatymas (1992). *Lietuvos aidas*, 20-0;
104. Lietuvos Respublikos vartotojų teisių gynimo įstatymas (1994). *Valstybės žinios*, 94-1833;
105. Lietuvos Respublikos Lietuvos banko įstatymas (1994). *Valstybės žinios*, 99-1957;
106. Lietuvos Respublikos alkoholio kontrolės įstatymas (1995). *Valstybės žinios*, 44-1073;
107. Lietuvos Respublikos tabako, tabako gaminių ir su jais susijusių gaminių kontrolės įstatymas (1996). *Valstybės žinios*, 11-281;
108. Lietuvos Respublikos statybos įstatymas (1996). *Valstybės žinios*, 32-788;
109. Lietuvos Respublikos asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymas (1996). *Valstybės žinios*, 63-1479;
110. Lietuvos Respublikos pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencijos įstatymas (1997). *Valstybės žinios*, 64-1502;
111. Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymas. *Valstybės žinios*, 1999-04-02, Nr. 30-856;
112. Lietuvos Respublikos pašto įstatymas (1999). *Valstybės žinios*, 36-1070;
113. Lietuvos Respublikos papildomo savanoriško pensijų kaupimo įstatymas (1999). *Valstybės žinios*, 55-1765;
114. Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodekso pakeitimo ir papildymo įstatymas Nr. VIII-1543 (2000). *Valstybės žinios*, 22-552;
115. Lietuvos Respublikos gyventojų pajamų mokesčio įstatymas (2000). *Valstybės žinios.* 73-3085;
116. Lietuvos Respublikos reklamos įstatymas (2000). *Valstybės žinios*, 64-1937;
117. Lietuvos Respublikos produktų saugos įstatymo pakeitimo įstatymas (2001). *Valstybės žinios*, 64-2324;

118. Lietuvos Respublikos pridėtinės vertės mokesčio įstatymas (2002). *Valstybės žinios*, 35-1271;
119. Lietuvos Respublikos kolektyvinio investavimo subjektų įstatymas (2003). *Valstybės žinios*, 74-3424;
120. Lietuvos Respublikos draudimo įstatymas (2003). *Valstybės žinios*, 94-4246;
121. Lietuvos Respublikos kolektyvinio investavimo subjektų įstatymas (2003). *Valstybės žinios*, 74-3424;
122. Lietuvos Respublikos mokesčių administravimo įstatymas (2004). *Valstybės žinios*, 63-2243;
123. Lietuvos Respublikos elektroninių ryšių įstatymas (2004). *Valstybės žinios*, 69-2382;
124. Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodekso 21, 26, 27, 35, 119, 121, 122, 136, 143, 154(3), 154(4), 154(5), 154(6), 154(7), 154(8), 182(1), 221, 224, 225, 228, 241(2), 246, 259(1), 269, 270, 281, 320, 324, 325, 328, 329 straipsnių pakeitimo ir kodekso papildymo 110(1), 117(2), 117(3), 117(4), 152(14), 154(9,) 154(10), 163(14) straipsniais įstatymas (2005). *Valstybės žinios*, 83-3040;
125. Lietuvos Respublikos profesinių pensijų kaupimo įstatymas (2006). *Valstybės žinios*, 82-3248;
126. Lietuvos Respublikos vertybinių popierių įstatymas (2007). *Valstybės žinios*, 17-626;
127. Lietuvos Respublikos finansinių priemonių rinkų įstatymas (2007). *Valstybės žinios*, 17-627;
128. Lietuvos Respublikos nesąžiningos komercinės veiklos vartotojams draudimo įstatymas (2008). *Valstybės žinios*, 6-212;
129. Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatymo 2, 5, 7, 8 straipsnių pakeitimo ir papildymo bei Įstatymo papildymo 9-1 ir 43 straipsniais įstatymas (2008). *Valstybės žinios*, 123-4657;
130. Lietuvos Respublikos klimato kaitos valdymo finansinių instrumentų įstatymas (2009). *Valstybės žinios*, Nr. 87-3662;
131. Lietuvos Respublikos mažmeninės prekybos įmonių nesąžiningų veiksmų draudimo įstatymas (2010). *Valstybės žinios*, Nr. 1-31;
132. Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo 15, 16, 18, 20, 46, 137 straipsnių pakeitimo, aštuonioliktojo skirsnio ir 128, 144 straipsnių pripažinimo netekusiais galios įstatymas (2010). *Valstybės žinios*, 142-7258;
133. Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodekso 5, 21, 26, 27, 29, 35, 51(22), 87(7), 89(1), 116, 123, 124(1), 125, 127, 130(2), 131, 133(1), 167(1), 167(2), 172(23), 185, 187(8), 191, 192, 192(1), 221, 222, 225, 226, 231, 239, 241(3), 241(4), 259, 259(1), 260, 260(2), 262, 263, 264, 266, 267, 268, 269, 271, 272, 276, 282, 288, 304, 306, 308, 313, 314, 320, 326, 329, 334, 336, 337, 338(1) straipsnių pakeitimo ir papildymo, 124(4),

132(1), 197(1), 315 straipsnių pripažinimo netekusiais galios ir Kodekso papildymo 115(4), 124(5), 124(6), 192(2) straipsniais įstatymas (2010). *Valstybės žinios*, 157-7968;
134. Lietuvos Respublikos vartojimo kredito įstatymas (2011). *Valstybės žinios*, Nr. 1-1;
135. Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymo 3, 40, 42 straipsnių papildymo ir pakeitimo ir Įstatymo papildymo 44(1), 44(2) straipsniais įstatymas (2011). *Valstybės žinios*, 52-252;
136. Lietuvos Respublikos papildomo savanoriško pensijų kaupimo įstatymo pakeitimo įstatymas (2011). *Valstybės žinios*, 146-6823;
137. Lietuvos Respublikos elektroninių pinigų ir elektroninių pinigų įstaigų įstatymas (2011). *Valstybės žinios*, 163-7759;
138. Lietuvos Respublikos teritorijų planavimo įstatymo pakeitimo įstatymas (2013). *Valstybės žinios*, 76-3824;
139. Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatymo Nr. VIII-1234 2, 8, 36-1, 36-2, 36-4 straipsnių pakeitimo ir Įstatymo papildymo 36-8 ir 36-9 straipsniais įstatymas (2014). TAR, 17213;
140. Lietuvos Respublikos užimtumo įstatymas (2016). TAR, 18825;
141. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 20, 225, 226, 227, 230 straipsnių ir priedo pakeitimo įstatymas (2016). TAR, 26876;
142. Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 387, 390 straipsnių ir priedo pakeitimo įstatymas (2016). TAR, 26877;
143. Lietuvos Respublikos energetikos įstatymo Nr. IX-884 5, 6, 8, 16, 36 straipsnių pakeitimo ir Įstatymo papildymo 24-1 straipsniu įstatymas (2017). TAR, 12056;
144. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 43, 47, 54, 62, 63, 64, 68-1, 68-2, 71, 75, 90, 226 ir 227 straipsnių pakeitimo įstatymas (2017). TAR, 15859;
145. Lietuvos Respublikos Lietuvos banko įstatymo Nr. I-678 2, 6, 8, 11, 21-1, 42, 43, 47 straipsnių, 1 ir 3 priedų pakeitimo ir Įstatymo papildymo 17-1, 42-1, 43-1, 43-2, 43-3, 43-4, 43-5, 43-6, 43-7 straipsniais ir septintuoju-3 skirsniu įstatymas (2018). TAR, 9837*;*
146. Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodekso 33, 38, 417, 424, 569, 573, 575, 589, 590, 595, 602, 610, 611, 612, 669, 682 ir 686 straipsnių pakeitimo įstatymas (2018). TAR, 21888;
147. Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodekso 28, 71, 420, 422, 423, 424, 427, 602 ir 603 straipsnių pakeitimo įstatymas (2019). TAR, 862;
148. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 68, 281 straipsnių pakeitimo ir Kodekso papildymo 281-1 straipsniu įstatymas (2019). TAR, 859;
149. Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodekso 12, 29, 33, 43, 89, 110, 112, 573, 607, 608, 609, 610, 611, 613, 614, 627, 631, 632, 635,

640, 642, 661, 673 straipsnių ir priedo pakeitimo įstatymas (2021). TAR, 14572.

Lietuvos Respublikos poįstatyminiai teisės aktai

150. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2008 m. gruodžio 4 d. nutarimas Nr. XIP-127 „Penkioliktosios Vyriausybės veiklos programa“ [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/TAIS.332226 [žiūrėta 2017 m. rugsėjo 5 d.];
151. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2009 m. liepos 22 d. nutarimas Nr. 836 „Dėl verslą prižiūrinčių subjektų veiklos pagrindinių nuostatų koncepcijos patvirtinimo“ patvirtinta Verslo subjektų prižiūrinčių subjektų veiklos pagrindinių nuostatų koncepcija. *Valstybės žinios*, 91-3931;
152. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2012-01-18 nutarimas Nr. 64 „Dėl baudų, skiriamų už Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymo pažeidimus, dydžio nustatymo tvarkos aprašo patvirtinimo“. *Valstybės žinios*, 12-511;
153. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2012 m. spalio 24 d. nutarimas Nr. 1304 „Dėl poveikio priemonių taikymo ūkio subjektams pagrindinių nuostatų koncepcijos patvirtinimo“. *Valstybės žinios*, 127-6403;
154. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2012 m. gruodžio 13 d. nutarimas Nr. XII-51 „Šešioliktos Vyriausybės 2012-2016 metų programa [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.439761 [žiūrėta 2017 m. rugsėjo 5 d.];
155. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2014 m. liepos 30 d. nutarimas Nr. 750 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2012 m. spalio 24 d. nutarimo Nr. 1304 „Dėl poveikio priemonių taikymo ūkio subjektams pagrindinių nuostatų koncepcijos patvirtinimo“ pakeitimo“. TAR, 10781;
156. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2016 m. gruodžio 13 d. nutarimas Nr. XIII-82 „Septynioliktosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės programa“ [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/886c7282c12811e682539852a4b72dd4?positionInSearchResults=0&searchModelUUID=1363e857-8fa3-478c-b09d-8b4f23b7af2d [žiūrėta 2017 m. rugsėjo 5 d.];
157. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2017 m. rugpjūčio 30 d. nutarimas Nr. 707 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2008 m. spalio 14 d. nutarimo Nr. 1031 „Dėl bazinio bausmių ir nuobaudų dydžio patvirtinimo“ pakeitimo“. TAR, 14215;
158. Valstybinės kainų ir energetikos kontrolės komisijos 2014-02-10 nutarimas Nr. O3-44 „Dėl sankcijų skyrimo taisyklių patvirtinimo“. TAR, 1354;

159. Lietuvos Respublikos Seimo nutarimas 1998 m. birželio 26 d. „Dėl teisinės sistemos reformos metmenų (nauja rekomendacija) ir jų įgyvendinimo“ Nr. VIII-810, *Valstybės žinios,* 61-1736;
160. Lietuvos Respublikos Teisingumo ministro 2004 m. balandžio 2 d. įsakymas Nr. 1R-85 „Dėl Rekomendacijų dėl civilinėse bylose priteistino užmokesčio už advokato ar advokato padėjėjo teikiamą teisinę pagalbą (paslaugas) maksimalaus dydžio patvirtinimo“. *Valstybės žinios*, 54-1845;
161. Lietuvos Respublikos Finansų ministro 2014-10-08 įsakymas Nr. 1K-316 „Dėl projektų administravimo ir finansavimo taisyklių patvirtinimo patvirtintos Projektų administravimo ir finansavimo taisyklės“. TAR, 13940;
162. Lietuvos Respublikos Generalinio prokuroro 2004 m. lapkričio 24 d. įsakymas Nr. I-188 „Dėl Rekomendacijų dėl baudžiamosios atsakomybės juridiniams asmens taikymo patvirtinimo“. *Valstybės žinios*, 173-6429;
163. Lietuvos Respublikos Generalinio prokuroro 2018-11-22 įsakymas Nr. I-362 „Rekomendacijos dėl baudžiamosios atsakomybės juridiniams asmenims taikymo patvirtinimo“. TAR, 18910;
164. Lietuvos policijos generalinio komisaro 2016 m. gruodžio 27 d. įsakymas Nr. 5-V-1102 „Dėl kriterijų, kuriais vadovaujantis administracinis nusižengimas laikomas mažai pavojingu, nustatymo“. TAR, 29570;
165. Finansinių nusikaltimų tyrimo tarnybos prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos direktoriaus 2016 m. gruodžio 30 d. įsakymas Nr. V-338 „Dėl kriterijų, kuriais vadovaujantis administracinis nusižengimas laikomas mažai pavojingu, nustatymo“. TAR, 1502.

Travaux preparatoires

166. *Lietuvos Respublikos tabako, tabako gaminių ir su jais susijusių gaminių kontrolės įstatymo (Nr. I-1143) projektas ir išvada (Reg. Nr. 126)* (s. a.), Lietuvos Respublikos Seimo archyvas, f. Nr. 2. Apyrašo Nr. 2. Bylos Nr. 1792;
167. *1995 m. balandžio 18 d. priimto Lietuvos Respublikos alkoholio kontrolės įstatymo (Nr. I-857) projektai ir išvados (byla Nr. 410-09) (Reg. Nr. 614, 626, 642, 790)* (s. a.), Lietuvos Respublikos Seimo archyvas, f. Nr. 2, Apyrašo Nr. 2, Bylos Nr. 1605. P. 37-40, 44-46;
168. *Lietuvos Respublikos įstatymas dėl alkoholio monopolio, Projektas-2. Byla Nr. 410-09, 1995 m. balandžio 18 d. priimto Lietuvos Respublikos alkoholio kontrolės įstatymo (Nr. I-857) projektai ir išvados (Reg. Nr. 614, 626, 642, 790)* (s. a.), Lietuvos Respublikos Seimo archyvas, f. Nr. 2, ap. Nr. 2, Bylos Nr. 1605. P. 5-8;
169. *Išvada dėl Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl alkoholio monopolio“ projekto. Byla Nr. 410-09, 1995 m. balandžio 18 d. priimto Lietuvos*

Respublikos alkoholio kontrolės įstatymo (Nr. I-857) projektai ir išvados (Reg. Nr. 614, 626, 642, 790) (s. a.), Lietuvos Respublikos Seimo archyvas, f. Nr. 2, ap. Nr. 2, Bylos Nr. 1605. P. 13-14;

170. *Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl ekonominių sankcijų už visuomenės sveikatos priežiūros teisės aktų pažeidimus“ projekto aiškinamasis raštas* (s. a.), Lietuvos Respublikos Seimo archyvas, f. Nr. 2, Apyrašo Nr. 2, Bylos Nr. 2421;
171. *Lietuvos Respublikos Seimo juridinio skyriaus išvada Dėl Lietuvos Respublikos ekonominių sankcijų už visuomenės sveikatos priežiūros teisės aktų pažeidimų įstatymo projekto* (s. a.), Lietuvos Respublikos Seimo archyvas, f. Nr. 2, Apyrašo Nr. 2, Bylos Nr. 2421;
172. *1992 m. rugsėjo 15 d. priimto Konkurencijos įstatymo (Nr. I-2878) projektas ir išvada dėl Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl konkurencijos ir ją ribojančių veiksmų projekto“ (Reg. Nr. 58, 221)* (s. a.), Lietuvos Respublikos Seimo archyvas, f. Nr. 2, ap. Nr. 2, bylos Nr. 348, p. 46;
173. 1995 m. gegužės 19 d. Lietuvos Respublikos Mokesčių administravimo įstatymo aiškinamasis raštas [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/TAIS.19732?positionInSearchResults=1462&searchModelUUID=404f09bd-632f-447d-bc93-cfae64aba547 [žiūrėta 2016 m. lapkričio 8 d.];
174. 1998 m. kovo 25 d. Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodekso 40 straipsnio pripažinimo netekusiu galios ir 251 straipsnio pakeitimo įstatymo projekto aiškinamasis raštas [interaktyvus]. Prieiga per internetą: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=55132 [žiūrėta 2015-04-23];
175. 1998 m. gegužės 29 d. Teisės departamento išvada Dėl Administracinių teisės pažeidimų kodekso 40 straipsnio pripažinimo netekusiu galios ir 251 straipsnio pakeitimo įstatymo projekto (suredaguoto priėmimui) [interaktyvus]. Prieiga per internetą: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=56890 [žiūrėta 2015 m. balandžio 23 d.];
176. 1999 m. sausio 22 d. Aiškinamasis raštas dėl Lietuvos Respublikos produktų saugos įstatymo projekto [interaktyvus] Prieiga per internetą: https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/TAIS.71720?positionInSearchResults=137&searchModelUUID=404f09bd-632f-447d-bc93-cfae64aba547 [žiūrėta 2016-11-08];
177. 1999 m. gegužės 25 d. Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodekso pakeitimo ir papildymo įstatymo projektas, įstatymų projektų Nr. P-1839, P-1840 aiškinamasis raštas [interaktyvus]. Prieiga per internetą: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=80780 [žiūrėta 2015 m. birželio 24 d.];

178. 1999 m. lapkričio 4 d. Vyriausybės nuomonė Administracinių teisės pažeidimų kodekso pakeitimo ir papildymo įstatymo projektui [interaktyvus]. Prieiga per internetą: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=89342 [žiūrėta 2015-06-24];
179. 1999 m. gruodžio 14 d. Komiteto išvada Administracinių teisės pažeidimų kodekso pakeitimo ir papildymo įstatymo projektui [interaktyvus]. Prieiga per internetą: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=92091 [žiūrėta 2015 m. birželio 24 d.];
180. 2000 m. birželio 13 d. Lietuvos Respublikos reklamos įstatymo projekto aiškinamasis raštas [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/TAIS.102899?positionInSearchResults=418&searchModelUUID=404f09bd-632f-447d-bc93-cfae64aba547 [žiūrėta 2016-11-08];
181. 2000 m. liepos 1 d. Aiškinamasis raštas dėl įstatymų ir kitų teisės aktų, susijusių su rinkos priežiūros institucijų reorganizavimu [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/TAIS.104349 [žiūrėta 2017 m. sausio 17 d.];
182. 2002 m. balandžio 16 d. Aiškinamasis raštas dėl Lietuvos Respublikos kolektyvinio investavimo subjektų įstatymo projekto [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/TAIS.164400?positionInSearchResults=0&searchModelUUID=cf64d7f5-83b7-4a4b-9e34-c39407c4cc65 [žiūrėta 2016 m. lapkričio 8 d.];
183. 2004 m. sausio 30 d. Aiškinamasis raštas dėl Lietuvos Respublikos elektroninių ryšių įstatymo projekto, Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodekso 21, 26, 27, 152, 152^{1}, 152^{3}, 152^{4}, 152^{5}, 152^{7}, 152^{8}, 153^{1}, 153^{10}, 154, 154^{1}, 154^{2}, 224, 225, 246, 259^{1}, 320 straipsnių pakeitimo, kodekso papildymo 152^{10}, 152^{11}, 152^{12}, 152^{13}, 214^{19} straipsniais ir 152^{2}, 152^{6}, 152^{9} straipsnių pripažinimo netekusiais galios įstatymo projekto, Lietuvos Respublikos Lietuvos nacionalinio radijo ir televizijos įstatymo 5 straipsnio pakeitimo įstatymo projekto ir Lietuvos Respublikos valstybės ir tarnybos paslapčių įstatymo 7 straipsnio pakeitimo įstatymo projekto [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/TAIS.226267?jfwid=-wd7z8k0l3 [žiūrėta 2016 m. lapkričio 8 d.];

184. 2004 m. lapkričio 3 d. Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodekso projektas, reg. Nr. IXP-3939, registruota 2004-11-03 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/TAIS.244306?positionInSearchResults=0&searchModelUUID=29f55cf5-9b5c-4c14-bc90-fa2a1143e402 [žiūrėta 2016 m. rugpjūčio 20 d.];
185. 2004 m. lapkričio 26 d. Teisės departamento 2004-11-25 išvada Nr. IXP-3939 Dėl Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodekso patvirtinimo ir įsigaliojimo įstatymo projekto [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/TAIS.246006?jfwid=-wd7z7uu87 [žiūrėta 2017 m. sausio 13 d.];
186. 2005 m. vasario 10 d. Ekonomikos komiteto parengta Papildomo komiteto išvada Dėl Administracinių teisės pažeidimų kodekso patvirtinimo ir įsigaliojimo įstatymo projekto Nr. IXP-3939 Nr. 9 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/TAIS.250087?jfwid=1anskbvw8i [žiūrėta 2016 m. rugsėjo 2 d.];
187. 2005 m. vasario 22 d. Aiškinamasis raštas dėl Lietuvos Respublikos transporto veiklos pagrindų įstatymo 1 ir 2 straipsnių pakeitimo ir įstatymo papildymo trečiuoju skirsniu bei priedų įstatymo projekto [interaktyvus] Prieiga per internetą: https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/TAIS.250677?jfwid=-wd7z8iwyv [žiūrėta 2016 m. lapkričio 8 d.];
188. 2006 m. gruodžio 14 d. Aiškinamasis raštas Dėl Lietuvos Respublikos finansinių priemonių rinkų įstatymo projekto [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/TAIS.288837?positionInSearchResults=0&searchModelUUID=cf64d7f5-83b7-4a4b-9e34-c39407c4cc65 [žiūrėta 2016 m. lapkričio 8 d.];
189. 2007 m. rugsėjo 20 d. Aiškinamasis raštas dėl Lietuvos Respublikos nesąžiningos komercinės veiklos vartotojų atžvilgiu įstatymo projekto [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/TAIS.304662?jfwid=-wd7z8ixwl [žiūrėta 2016-11-08];
190. 2008 m. kovo 28 d. Teisės departamento išvada Viešojo administravimo įstatymo 2, 5, 7 ir 8 straipsnių pakeitimo ir papildymo bei Įstatymo papildymo 9(1) ir 43 straipsniais įstatymo projektui [interaktyvus]. Prieiga per internetą:

http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=316609 [žiūrėta 2016 m. liepos 24 d.];
191. 2008 m. birželio 28 d. Pagrindinio komiteto išvada Viešojo administravimo įstatymo 2, 5, 7 ir 8 straipsnių pakeitimo ir papildymo bei Įstatymo papildymo 9(1) ir 43 straipsniais įstatymo projektui [interaktyvus]. Prieiga per internetą: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=323346 [žiūrėta 2016 m. liepos 24 d.];
192. 2009 m. balandžio 20 d. Aiškinamasis raštas dėl Lietuvos Respublikos klimato kaitos įstatymo projekto [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/TAIS.341713?jfwid=-wd7z8jyoq [žiūrėta 2016 m. lapkričio 8 d.];
193. 2009 m. gegužės 7 d. Pagrindinio komiteto išvada Administracinių bylų teisenos įstatymo 2 ir 25 straipsnių pakeitimo įstatymo projektui [interaktyvus]. Prieiga per internetą: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=343258 [žiūrėta 2016 m. liepos 24 d.];
194. 2009 m. rugpjūčio 3 d. Lietuvos Respublikos vartojimo kredito įstatymo projekto aiškinamasis raštas [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/TAPIS.2511?jfwid=-wd7z8iwua [žiūrėta 2016 m. lapkričio 8 d];
195. 2009 m. rugsėjo 10 d. Lietuvos Respublikos mažmeninės prekybos įmonių nesąžiningų veiksmų draudimo įstatymo projekto aiškinamasis raštas [interaktyvus] Prieiga per internetą: https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/TAIS.352204?jfwid=-wd7z8jxxg [žiūrėta 2016 m. lapkričio 8 d.];
196. 2009 m. rugsėjo 14 d. Statybos įstatymo 2, 12, 14, 15, 23, 28, 35 straipsnių ir tryliktojo skirsnio pakeitimo įstatymo projekto aiškinamasis raštas [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/TAIS.352386?jfwid=-1deuyjkgw0 [žiūrėta 2017-11-18 d.];
197. 2009 m. gruodžio 2 d. Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatymo 1, 9, 43 straipsnių pakeitimo bei papildymo nauju ketvirtuoju skirsniu ir 9^1 straipsnio pripažinimo netekusiu galios įstatymo projekto aiškinamasis raštas [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/TAIS.359575?positionInSearchResults=14&searchModelUUID=cf64d7f5-83b7-4a4b-9e34-c39407c4cc65 [žiūrėta 2016 m. liepos 24 d.];
198. 2010 m. kovo 19 d. Aiškinamasis raštas dėl Lietuvos Respublikos branduolinės saugos įstatymo projekto [interaktyvus]. Prieiga per internetą:

https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/TAIS.367339?jfwid=-wd7z8k0rw [žiūrėta 2016 m. lapkričio 8 d.];
199. 2010 m. kovo 19 d. Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodekso 30(2), 226, 232, 232(1), 239, 239(3), 241, 241(1), 246(1), 246(2), 246(7), 249, 259, 260, 261, 262, 313 straipsnių, dvidešimt trečiojo skirsnio pakeitimo ir papildymo bei Kodekso papildymo 260(1), 260(2) straipsniais, dvidešimt trečiuoju(1) ir dvidešimt trečiuoju(2) skirsniais įstatymo projekto aiškinamasis raštas [interaktyvus]. Prieiga per internetą: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=367360 [žiūrėta 2015 m. balandžio 29 d.];
200. 2010 m. gegužės 3 d. Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodekso 5, 21, 29, 35, 51(22), 87(7), 89(1), 116, 124(1), 125, 127, 130(2), 167(2), 172(23), 185, 191, 192, 192(1), 226 231, 239, 241(3), 241(4), 259(1), 262, 263, 266, 268, 269, 272, 276, 282, 288, 293, 295, 304, 308, 313, 314, 320, 326, 329, 334, 336, 337 ir 338(1) straipsnių pakeitimo ir papildymo, 197(1) straipsnio pripažinimo netekusiu galios ir Kodekso papildymo 115(4) ir 192(2) straipsniais įstatymo projekto aiškinamasis raštas [interaktyvus]. Prieiga per internetą: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=371244 [žiūrėta 2015-04-26];
201. 2010 m. gegužės 19 d. Aiškinamasis raštas dėl Lietuvos Respublikos pašto įstatymo 3 straipsnio pakeitimo ir įstatymo papildymo 13,14,15,16 ir 17 straipsniais įstatymo projekto [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/TAPIS.36116?jfwid=-wd7z8ixoj [žiūrėta 2016 m. lapkričio 8 d.];
202. 2010 m. spalio 13 d. Konkurencijos įstatymo 3, 40, 42 straipsnių papildymo ir pakeitimo ir Įstatymo papildymo 44(1), 44(2) straipsniais įstatymo projekto aiškinamasis raštas [interaktyvus]. Prieiga per internetą http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=383107 [žiūrėta 2015 m. gegužės 22 d.];
203. 2010 m. spalio 13. Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymo 3, 40, 42 straipsnių papildymo ir pakeitimo ir Įstatymo papildymo 44(1), 44(2) straipsniais įstatymo projekto aiškinamasis raštas [interaktyvus] Prieiga per internetą: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=383107 [žiūrėta 2015 m. gegužės 22 d.];
204. 2010 m. spalio 22 d. Lietuvos Respublikos energetikos įstatymo pakeitimo įstatymo projekto aiškinamasis raštas [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/TAIS.384166?jfwid=-wd7z8k0hd [žiūrėta 2016 m. lapkričio 8 d.];
205. 2010 m. lapkričio 22 d. Europos teisės departamento išvada Konkurencijos įstatymo 3, 40, 42 straipsnių papildymo ir pakeitimo ir įstatymo papildymo

44(1), 44(2) straipsniais įstatymo projektui [interaktyvus]. Prieiga per internetą: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=386713 [žiūrėta 2015 m. gegužės 22 d.];
206. 2011 m. balandžio 14 d. Teisės departamento išvada Konkurencijos įstatymo 3, 40, 42 straipsnių papildymo ir pakeitimo ir Įstatymo papildymo 44(1), 44(2) straipsniais įstatymo projektui [interaktyvus]. Prieiga per internetą: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=396494 [žiūrėta 2015 m. gegužės 22 d.];
207. 2011 m. gegužės 12 d. Aiškinamasis raštas dėl Lietuvos Respublikos elektroninių pinigų ir elektroninių pinigų įstaigų įstatymo projekto ir su juo susijusių įstatymo projektų [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/TAIS.398806?jfwid=-wd7z8k0oh [žiūrėta 2016 m. lapkričio 8 d.];
208. 2011 m. gegužės 12 d. Aiškinamasis raštas dėl Energetikos įstatymo Nr. IX-884 36 straipsnio pakeitimo ir papildymo 24(1) straipsniu įstatymo projekto [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/88c1f7f0f80f11e6be918a531b2126ab?jfwid=p60bc0mqm [žiūrėta 2017 m. rugsėjo 24 d.];
209. 2011 m. rugsėjo 2 d. Įstatymų projektų Reg. Nr. XIP-3473- XIP-3512 ir Seimo nutarimo projekto Reg. Nr. XIP-3513 aiškinamasis raštas [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/TAIS.405590?jfwid=j9ohh02d6 [žiūrėta 2017 m. gruodžio 26 d.];
210. 2011 m. rugsėjo 9 d. Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodekso patvirtinimo ir įsigaliojimo įstatymo projekto aiškinamasis raštas [interaktyvus]. Prieiga per internetą: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=406528 [žiūrėta 2014 m. balandžio 10 d.];
211. 2012 m. balandžio 24 d. Įstatymų projektų Reg. Nr. XIP-3600(2) ir XIP-4342 aiškinamasis raštas [interaktyvus]. Prieiga per internetą: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=422916 [žiūrėta 2015 m. rugsėjo 9 d.];
212. 2014 m. rugpjūčio 1 d. Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatymo Nr. VIII-1234 2, 36^1, 36^2, 36^4 straipsnių pakeitimo ir įstatymo papildymo 36^8 ir 36^9 straipsniais įstatymo projekto aiškinamasis raštas [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/59733990194c11e4988dd8c7447f8ac5

?positionInSearchResults=38&searchModelUUID=cf64d7f5-83b7-4a4b-9e34-c39407c4cc65 [žiūrėta 2017 m. vasario 7 d.];
213. 2015 m. kovo 30 d. Įstatymų projektų Reg. Nr. XIIP-2877, XIIP-2878 Aiškinamasis raštas [interaktyvus]. Prieiga per internetą: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=1020195 [žiūrėta 2016 m. liepos 24 d.];
214. 2015 m. lapkričio 20 d. Aiškinamasis raštas dėl Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos įstatymo Nr. 1-2223 1, 2, 31, 34 straipsnių pakeitimo ir papildymo, VII skyriaus pavadinimo pakeitimo, įstatymo papildymo 23^1, 23^2, 23^3, 23^4 straipsniais ir nauju VIII skyriumi įstatymo projekto ir kitų susijusių įstatymų projektų [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/368722028f8b11e59c9a8f8c9980906b?positionInSearchResults=20&searchModelUUID=d95f1bcf-3730-47c1-b2f8-2d038e702cb5 [žiūrėta 2016 m. lapkričio 8 d.];
215. 2017 m. rugpjūčio 30 d. Aiškinamasis raštas dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso dėl 43, 47, 54, 62, 63, 64, 681, 682, 71, 75, 90, 226 ir 227 straipsniu pakeitimo įstatymo projekto [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:0Sxa3B7F5pEJ:https://e-seimas.lrs.lt/rs/legalact/TAK/9ee5f5908d6a11e7a5e2b345b086d377/format/OO3_ODT/+&cd=9&hl=lt&ct=clnk&gl=lt [žiūrėta 2020 m. lapkričio 5 d.];
216. 2017 m. lapkričio 10 d. Lietuvos Respublikos Lietuvos banko įstatymo pakeitimo įstatymo projekto ir su juo susijusių įstatymų pakeitimo įstatymų projektų aiškinamasis raštas [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/1ebcf430c5e211e782d4fd2c44cc67af?jfwid=-fa58hbywo [žiūrėta 2018 m. birželio 25 d.];
217. 2018 m. kovo 13 d. Lietuvos Respublikos Lietuvos banko įstatymo pakeitimo įstatymo projekto ir su juo susijusių įstatymų pakeitimo statymų projektų aiškinamasis raštas [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/9ddf5ea026c311e88d2dc91c9285185a?jfwid=-xaqepe5yr [žiūrėta 2019 m. balandžio 22 d.];
218. 2018 m. gegužės 8 d. Aiškinamasis raštas dėl įstatymų projektų Reg. Nr. XIIIP-2096-XIIIP-2105 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/123dc320527c11e88525a4bc7611b788?jfwid=-7x1be2d8o [žiūrėta 2018 m. gruodžio 4 d.];
219. 2018 m. spalio 10 d. Aiškinamasis raštas dėl Administracinių nusižengimų kodekso 33, 38, 417, 424, 569, 573, 575, 589, 590, 595, 602, 610, 611, 612,

669, 682 ir 686 straipsnių pakeitimo įstatymo projekto [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/95ca5ce0cc7411e8a82fc67610e51066?jfwid=3eixg5pyz [žiūrėta 2020 m. kovo 22 d.];

220. 2019 m. lapkričio 6 d. Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodekso 12, 33, 43, 89, 110, 112, 573, 607, 608, 609, 610, 613, 614, 627, 631, 632, 635, 640, 642, 661, 673 straipsnių ir priedo pakeitimo įstatymo ir Lietuvos Respublikos vaiko minimalios ir vidutinės priežiūros įstatymo Nr. X-1238 12 straipsnio pakeitimo įstatymo projektų aiškinamasis raštas [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/e28cb50006de11ea9d279ea27696ab7b [žiūrėta 2022-01-17];
221. 2019 m. lapkričio 7 d. Aiškinamasis raštas dėl įstatymų projektų Reg. Nr. XIIIP-4142- XIIIP-4144 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/4f1cfcb2012c11ea90d5d63c859a8aa7?jfwid=-wsolgviex [žiūrėta 2020 m. lapkričio 2 d.].

SPECIALIOJI LITERATŪRA

222. ABRAMAVIČIUS, A., BIELIŪNAS, E. ir DRAKŠIENĖ, A., et al. (2001). *Baudžiamoji teisė. Specialioji dalis. Pirma knyga.* Vilnius: Eugrimas;
223. ABRAMAVIČIUS, A. ir kt. (1998). *Baudžiamoji teisė. Bendroji dalis*. Vilnius, Eugrimas;
224. ABRAMAVIČIUS, A. ir MIKELĖNAS, V. (1998). *Įmonių vadovų teisinė atsakomybė*. Vilnius: Teisinės informacijos centras;
225. ABRAMAVIČIUS, A., MILINIS, A., ir VOSYLIŪTĖ, A. (2016) Iš Konstitucijos kylančios baudžiamosios teisės normų, numatančių atsakomybę už veikos ekonomikai ir verslo tvarkai, kūrimo bei taikymo nuostatos. Iš: PRAPIESTIS, J. (red.) *Baudžiamoji justicija ir verslas: recenzuotų mokslinių straipsnių baudžiamosios teisės ir baudžiamojo proceso klausimais rinkinys.* Vilnius: Vilniaus universiteto Teisės fakultetas, 187-203;
226. ABRAMAVIČIUS, A., ir ŠVEDAS, G. (2021). Tendencies and Problematical Aspects of Criminal Liability of a Legal Person in Lithuania. Iš: ŠVEDAS, G., MURAUSKAS, D. (Eds.) *Legal Developments During 30 Years of Lithuanian Independence Overview of Legal Accomplishments and Challenges in Lithuania*. Springer, 2021, 299-315;
227. ADAMS, M. et al. (2003). *Sentencing: corporate offenders. NSW law reform Commission* [interaktyvus]. Prieiga per internetą:

https://www.lawreform.justice.nsw.gov.au/Documents/Publications/Reports/Report-102.pdf [žiūrėta 2019 m. birželio 12 d.];
228. ANDRIULIS, V. (1998). Lietuvos Respublikos įstatymų konsolidavimo problema. Projektai, jų ištakos ir realizavimo perspektyvos. *Teisės problemos*, 3-4, 20-44;
229. ALLENA, M. (2014). Art. 6: New Horizons for Domestic Administrative Law. *Ius publicum network review* [interaktyvus]. Prieiga per internetą: http://www.ius-publicum.com/repository/uploads/09_01_2015_11_49_Allena_ENG.pdf;
230. ANDRUŠKEVIČIUS, A. (2010). Administracinio baudimo santykiai: teisingumo ir protingumo principų poveikis. *Teisė,* 21-34;
231. ANDRUŠKEVIČIUS, A. (2008). *Administracinė teisė. Bendrieji teorijos klausimai. Valdymo aktų institutas. Ginčo santykių jurisprudenciniai aspektai*. Vilnius: VĮ Registrų centro teisinės informacijos departamentas;
232. ANDRUŠKEVIČIUS, A. (2011). Administracinės teisės ypatingosios dalies metodologiniai pagrindai. *Teisė*, 78, 55-67;
233. ANDRUŠKEVIČIUS, A. (2012). Atsakomybės institutas – administracinės teisės mokslinių tyrimų ir pedagogikos objektas. Iš: ŠVEDAS, G. (red.) *Nepriklausomos Lietuvos teisė: praeitis, dabartis ir ateitis. Liber Amicorum profesoriui Jonui Prapiesčiui*. Vilnius: Vilniaus universiteto Teisės fakulteto Alumni draugija, 279-291;
234. ANDRUŠKEVIČIUS, A. ir PAŠKEVIČIENĖ, L. (2011). *Viešojo administravimo teisiniai pagrindai.* Vilnius: Valstybės įmonė Registrų centras;
235. ARLAUSKAS, S. Kriminalinės bausmės tikslų aporija ir baudžiamoji politika Lietuvoje. *Jurisprudencija*, 5(95), 14-24;
236. ARMOUR, J., MAYER, C. and POLO, A. (2015). *Regulatory Sanctions and Reputational Damage in Financial Markets. Oxford Legal Studies Research Paper No. 62/2010;* European Corporate Governance Institute (ECGI) - Finance Working Paper No. 300/2010 [interaktyvus] Prieiga per internetą: https://ssrn.com/abstract=1678028; http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.1678028 [žiūrėta 2019 m. birželio 10 d.];
237. BALČIŪNAS, G. (2000). Teisinės reformos eiga ir pagrindinės problemos. *Teisės problemos*, 2000, 2, 23-30;
238. BIELINIS, A. (2007). Tyčinė nusikalstama veika Vokietijos ir Lietuvos baudžiamojoje teisėje: lyginamoji analizė. *Teisės problemos,* 3 (57), 62-86;
239. BELIŪNIENĖ, L. et al. (2014). *Galimybės siaurinti teismo funkcijas administracinių teisės pažeidimų procese*. Mokslo studija [interaktyvus], Lietuvos Teisės institutas. Prieiga per internetą: http://teise.org/wp-content/uploads/2016/07/ATPP.pdf [žiūrėta 2020 m. gruodžio 9 d.];

240. BELLOMO, M. (1995). *The common legal past of Europe 1000-1800. Translated from the second edition by Lydia G. Cochrane.* The Catholic University of America Press;
241. BIELIŪNAS, E. ir PRAPIESTIS, J. (1986). *Ūkiniai nusikaltinai Lietuvos TSR baudžiamuosiuose įstatymuose.* Vilnius;
242. BIRIUKOV, P. N. (2013). The problem of the criminal liability of legal persons in Russia. *US-China Law review*, 10, 6, 527-548;
243. BEINORAVIČIUS, D. ir VAINIUTĖ, M. (2007). Kodifikavimo reikšmė, metodai ir tendencijos. In *Jurisprudencija*, 2(92), 13-17;
244. BEINORAVIČIUS, D. (2012). Teisėkūros rezultatų – teisės aktų – klasifikavimo problematika. Iš: BEINORAVIČIUS, D. (red.) *Teoriniai teisėkūros pagrindai ir problemos: Liber Amicorum Alfonsui Vaišvilai*. Vilnius: Mykolo Riomerio universitetas, 181-220;
245. BENTHAM, J. et al. (1882). *Common law: Letter of Jeremy Bentham and report of Judges Story, Metcalf and others.* New York: John Poblemus, Mfg Stationer and Printer, 102, Nassau street;
246. BIKELIS, S. (2012). *Senaties institutas baudžiamojoje justicijoje.* Monografija [interaktyvus], Teisės institutas [interaktyvus]. Prieiga per internetą: http://teise.org/wp-content/uploads/2016/07/Senaties-institutas-baudziamojoje-justicijoje.pdf [žiūrėta 2019 m. rugpjūčio 1 d.];
247. BOWAL, P. (1995). Expensive Day at the Office: Can Corporations Indemnify Their Agents Who Suffer Personal Liability for Regulatory Offences. *University of Toronto Law Journal*, 45, 3, 247-278;
248. CAVANAGH, N. (2011). Corporate Criminal Liability: An Assessment of the Models of Fault. *The Journal of Criminal Law*, 75, 414-440;
249. COFFEE, J. C. Jr. (1981). „No Soul to Damn: No Body to Kick“: An Unscandalized Inquiry into the Problem of Corporate Punishment. *Michigan Law Review*. 79, 3, 386-459;
250. CONWAY, J. C. (1994-1995). Self-Evaluative privilege and corporate compliance audits. In *Southern California Law Review*, 68, 621-661;
251. CORNISH, W., et al. (2010). *The Oxford History of the Laws of England: Volume XIII: 1820-1914 Fields of Development* [interaktyvus]. Oxford Scholarship Online. Prieiga per internetą: http://www.oxfordscholarship.com/view/10.1093/acprof:oso/9780199239757.001.0001/acprof-9780199239757-chapter-5, [žiūrėta 2015 m. rugsėjo 15 d.];
252. CULLEN, P. J. (2003). *Enlarging the fight against fraud in the European Union: penal and administrative sanctions, settlement, whistleblowing and corpus juris in the candidate countries.* S.l., Academy of European law trier, Bundesanzeiger;

253. ČAPLINSKAS, A., DAPŠYS, A. ir MISIŪNAS, J. (2004). Baudžiamosios ir administracinės atsakomybės atribojimo teorinės problemos. *Teisės problemos*, 2004/4 (46), 44-82;
254. ČIOČYS, P. A. (2008). *Teisės pagrindai.* Vilnius: Vilniaus vadybos aukštoji mokykla;
255. DAMBRAUSKIENĖ, A. (2017). *Ultima ratio principo įgyvendinimas kriminalizuojant veikas Lietuvos Respublikos baudžiamajame kodekse.* Daktaro disertacija, socialiniai mokslai, teisė (01S), Vilniaus universitetas. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla;
256. DAPŠYS, A. ir RAGAUSKAS, P. (2000). Lietuvos teisėkūros būklė ir perspektyvos. *Teisės problemos*, 2, 31-45;
257. DE DOELDER, H., and TIEDEMANN, K. (1996). Criminal liability of corporations. XIVth international congress of comparative law. The Hague/London/Boston: Kluwer law international.
258. DE MAGLIE, C. (2005). Models of corporate criminal liability in comparative law. *Washington University Global Studies Law Review*, 4, 3, 547-566;
259. DE MOOR-VAN VUGT, A. (2012). Administrative sanctions in EU Law. In *Review of European Administrative Law*, 5-41;
260. DELMAS-MARTY, M., SUMMERS, M. A. and MONGIN, G. (1996). *What kind of criminal policy for Europe?* The Hague, London, Boston: Kluver Law International;
261. DRAKŠAS, R. (2008). *Baudžiamoji atsakomybė ir jos realizavimo formos.* Monografija. Vilnius: Justitia;
262. DRAKŠAS, R. (2004). Bausmė: bendrosios teorinės problemos. *Teisė*, 52, 26-39;
263. DRAKŠAS, R. (2004). Juridinių asmenų baudžiamosios atsakomybės problematika. *Teisė*, 53, 68-78;
264. DUBBER, M. D. (2013). The comparative history and theory of corporate criminal liability. *New criminal law review*, 16, 2, 205-216;
265. DUFF, R. A., et al. (2015). Introduction: Towards a Theory of Criminalization? *Criminalization: The Political Morality of the Criminal Law* [interaktyvus]. Oxford Scholarship Online. Prieiga per internetą: https://books.google.lt/books?id=I8yRBQAAQBAJ&pg=PT97&lpg=PT97&dq=regulatory+offences+history&source=bl&ots=0DOP-aks8w&sig=vtcSEnWC70l1j_3Z_5jjwEJ8GD8&hl=lt&sa=X&ved=0ahUKEwiD--PRz9DNAhXLbZoKHU_-A9Y4FBDoAQgjMAE#v=onepage&q=regulatory%20offences%20history&f=false [žiūrėta 2017 m. vasario 4 d.];

266. DYSON, M. and VOGEL, B. (2018). *The Limits of Criminal Law. Anglo-German Concepts and Principles.* Cambridge, Antwerp, Chicago: Intersentia;
267. DZIEGORAITIS, A. (1998). Aktualūs Lietuvos įstatymų sąvado kūrimo klausimai. In *Teisės problemos*. 3-4, 45-50;
268. FEDOSIUK, O. (2012a). Baudžiamoji atsakomybė kaip kraštutinė priemonė (*ultima ratio*): teorija ir realybė. *Jurisprudencija,* 19(2), 715-738;
269. FEDOSIUK, O. (2012b). Baudžiamųjų įstatymų prieš neteisėtas pajamas ir korupciją leidybą: tarp gerų siekių ir legitimumo. *Jurisprudencija,* 19(3), 1215-1233;
270. FEDOSIUK, O. (2016). Dirbtinis kriminalizavimas kaip teisinės praktikos patologija. Iš: PRAPIESTIS, J. (red.) *Baudžiamoji justicija ir verslas: recenzuotų mokslinių straipsnių baudžiamosios teisės ir baudžiamojo proceso klausimais rinkinys.* Vilnius: Vilniaus universiteto Teisės fakultetas, 35-55;
271. FERGUSON, G. (1998). *Corruption and corporate criminal liability* [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://icclr.org/publications/corruption-and-corporate-criminal-liability/ [žiūrėta 2019 m. gegužės 23 d.];
272. FRECKELTON, I. (2006). Vicarious liability and criminal prosecutions for regulatory offences. *Journal of Law and Medicine,* 14(1), 24-6;
273. FREZUROVA, O. (2018). *Draudimo piktnaudžiauti rinka turinys ir šio draudimo pažeidimo administracinės bei baudžiamosios atsakomybės probleminiai aspektai*. Daktaro disertacija, socialiniai mokslai, teisė (01S), Vilniaus universitetas. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla;
274. GALLIGAN, D. J. (2007). *Law in modern society*. Oxford: Oxford university press;
275. GEDMINTAITĖ, A. (2021). The Legal Framework for Administrative Liability in Lithuania: Lifting Legal Barriers to the Efficient Regulation of Administrative Offences. Iš: ŠVEDAS, G., MURAUSKAS, D. (Eds.) *Legal Developments During 30 Years of Lithuanian Independence Overview of Legal Accomplishments and Challenges in Lithuania*. Springer, 2021, 19-41;
276. GIRDENIS, T., GUTAUSKAS, A. ir KUJALIS, P. (2014). *Baudžiamoji teisė:* Metodinė priemonė. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 9-11;
277. GUTAUSKAS, A., JOVAIŠAS, K. ir PAUŽAITĖ, R. (2006). *Ekonominių sankcijų sistemos monitoringas (2006).* Santrauka [interaktyvus]. Prieiga per internetą: http://teise.org/wp-content/uploads/2016/10/Ekonominiu-sankciju-monitoringas.pdf [žiūrėta 2016 m. lapkričio 8 d.];
278. HAEKKERUP, N. (2001). *Controls and Sanctions in the EU law.* Kopenhaga: DJOF Publishing Copenhagen;

279. HALLEVY, G. (2019). *The basic models of criminal liability of AI systems and outer circles* [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3402527 [žiūrėta 2020 m. sausio 24 d.];
280. HAMDANI, A. and KLEMENT, A. (2008-2009). Corporate Crime and Deterrence. In *Stanford Law Review*, 61:271, 271-310;
281. HARLOW, C. (1979). *Administrative liability: A comparative study of French and English Law*. PhD thesis, The London School of Economics and Political Science (LSE) [interaktyvus]. Prieiga per internetą: http://etheses.lse.ac.uk/70/ [žiūrėta 2020 m. gruodžio 9 d.];
282. THE HARWARD LAW REVIEW ASSOCIATION (1996). Growing the Carrot: Encouraging Effective Corporate Compliance. In *Harvard Law Review*, 109, 7, 1783-1800;
283. HEGEL, G. W. F. *Teisės filosofijos apmatai arba prigimtinės teisės ir valstybės mokslo metmenys.* Vertė L. Anilionytė. Vilnius: Mintis, 2000;
284. HEIN VAN KEMPEN, P. and BEMELMANS, J. (2018). EU Protection of the substantive criminal law principles of guilt and ne bis in idem under the Charter of Fundamental Rights: Underdevelopment and overdevelopment in an incomplete criminal justice framework. *New Journal of European Criminal Law*, 9 (2), 247-264;
285. HODGES, C. (2015). *Law and corporate behaviour. Integrating theories of regulation, enforcement, compliance and ethics*. Oxford and Portland, Oregon: Hart publishing;
286. HUFF, K. B. (1996). The role of Corporate Compliance Programs in Determining Corporate Criminal Liability: a Suggested Approach. *Columbia Law Review*, 96, 5, 1252-1298;
287. JANSEN, O. (2013). *Administrative sanctions in the European Union*. Cambridge-Antwerp-Portland: Intersentia;
288. KANGUR, A., LOTT, A. (2020). *Are EU Administrative Penalties Reshaping the Estonian System of Sanctions?* [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://eucrim.eu/articles/eu-administrative-penalties-reshaping-estonian-system-of-sanctions/#docx-to-html-fn3 [žiūrėta 2021-06-24];
289. KHANNA, V. S. (2000). Corporate liability standards: when should corporations be held criminal liable? *American criminal law review*, 37, 1239-1283;
290. KOKKINAKI, K. (2013). *An assessment of the penalties system for infringements of EU competition law: can personal sanctions be the missing piece of the puzzle?*[interaktyvus]. Institute for European studies, Vrije Universiteit Brussel. Prieiga per internetą: http://www.ies.be/files/Working%20Paper%20Kokkinaki.pdf [žiūrėta 2017 m. vasario 4 d.];

291. KOSTORIS, R. E. (2018). *Handbook of European Criminal Procedure*. Paduva: Springer;
292. LANKAUSKAS, M. (2011). Teisės aktų kodifikavimo prielaidos Lietuvoje. In *Teisės problemos,* 4 (74), 52-98;
293. LAPINSKAS, K. ir PETKEVIČIUS, P. (1980). *Tarybinė administracinė teisė*. Vilnius: Mintis;
294. LAUCIUS, K. (1938a). Administracinis baudimas mūsų įstatimdavystėje. In *Teisė*, 44, 428-429;
295. LAUCIUS, K. (1938b) Administracinis baudimas mūsų įstatymų leidyboje. In *Teisė*, 45, 54-67;
296. LAUFER, W. S. (1999). Corporate Liability, Risk Shifting and the paradox of compliance. *Vanderbilt Law Review*, 52, 1343-1420;
297. Lietuvos teisėkūros tobulinimo rekomendacijos (2000). In *Teisė*, 2(28), 7-20;
298. LINKEVIČIUS, P. K. (1925). Administracinis baudimas. *Policija*, 8, 8-9;
299. LIGEIKAITĖ, I. (2003). Juridinio asmens baudžiamosios atsakomybės sąlygos. *Jurisprudencija*, 45 (37), 48-58;
300. LYNCH, G. E. (1997). *The role of criminal law in policing corporate misconduct*. *Law and Contemporary Problems*, 60, 23-65;
301. FEDOSIUK, O. (2012). Baudžiamoji atsakomybė kaip kraštutinė priemonė (ultima ratio): teorija ir realybė. *Jurisprudencija*, 19(2), 715-738;
302. MACQUEEN, H. L., VAQUES, A. and ESPIAU, S. (2003). *Regional private laws & codification in Europe,* Cambridge: Cambridge University Press;
303. MACCULLOCH, A. (2006). The privilege against self-incrimination in competition investigations: theoretical foundations and practical implications. In *Legal studies: the journal of the society of legal scholars*, 26, 211-237;
304. MARINO, G. (2015). *Limitation of administrative penalties by the European Convention of Human Rights and the EU Charter of Fundamental Rights: Thematic Report* [interaktyvus]. Prieiga per internetą: http://www.eatlp.org/uploads/public/2015/Section4_Marino.pdf [žiūrėta 2019 m. balandžio 19 d.];
305. MATIKKALA, J. (2009). Criminal law and competition infringements. *Scandinavian studies in law*, 54, 269-288;
306. MCKENDALL, M., DEMARR, B. and JONES-RIKKERS, C. (2002). Ethical Compliance Programs and Corporate Illegality: Testing the Assumptions of the Corporate Sentencing Guidelines. *Journal of Business Ethics*, 37, 4, 367-383;

307. MERKEVIČIUS, R. (2013). Lietuvos Respublikos Generalinio prokuroro rekomendacijų kaip baudžiamojo proceso teisės šaltinių problematika. *Teisė,* 88, 73-93;
308. MERKEVIČIUS, R. (2018). *Baudžiamojo proceso enciklopedija. I knyga. Baudžiamojo proceso samprata, tipai, tikslai, stadijos ir šaltiniai.* Vilnius: Registrų centras;
309. MESONIS, G. et al., *Viešosios teisės raida: de jure ir de facto problematika.* Mokslo studija. Vilnius: Mes, 169-187;
310. MEŠKYS, L. (2006). Juridinių asmenų administracinė atsakomybė: kaltės nustatymo problemos ir sprendimo būdai. *Jurisprudencija*, 4 (82);
311. MERCKX, D. (2006). *Sanctioning economic crime. An integrated policy.* Brussels: VUB Brussels University Press;
312. MIKELĖNAS, V. (2000). Naujų kodeksų privatinės teisės srityje svarstymo, priėmimo ir įgyvendinimo problemos. *Teisės problemos*, 2, 63-78;
313. MILAŠIŪTĖ, V. (2012). Juridinių ir fizinių asmenų lygiateisiškumo baudžiamajame procese problema. Teisė neduoti parodymų prieš save pagal EŽTK 6 straipsnį. Iš: ŠVEDAS, G. (red.) *Nepriklausomos Lietuvos teisė: praeitis, dabartis ir ateitis. Liber Amicorum profesoriui Jonui Prapiesčiui*. Vilnius: Vilniaus universiteto Teisės fakulteto Alumni draugija, 663-679;
314. MILO, J. M., LOKIN, J. H. A. and SMITS, J. M. (2014). *Tradition, Codification and Unification. Comparative-historical essays on developments in civil law.* Cambridge-Antwerp-Portland: Intersentia;
315. MOORE, J. (1992). Corporate Culpability under the Federal Sentencing Guidelines. *Arizona Law review*, 34, 743-797;
316. NASUTAVIČIENĖ, J. (2012). *Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijoje įtvirtintų įmonių teisių apsaugos problemos ES konkurencijos teisėje*. Daktaro disertacija, socialiniai mokslai, teisė (01S), Mykolo Riomerio universitetas. Vilnius;
317. NORRIE, A. (2014). *Crime, Reason and History. A Critical Introduction to Criminal Law: Third Edition.* Cambridge: Cambridge university press;
318. NEVERA, A. ir MELNIČENKO, S. (2009). Non bis in idem principas Europos Sąjungos baudžiamojoje teisėje. In *Socialinių mokslų studijos,* 4(4), 85-106;
319. NWAFOR, A. O. (2013). Corporate Criminal Responsibility: A Comparative Analysis. In *Journal of African Law*, 57, 01 [interaktyvus]. Cambridge University Press, 81-107. Prieiga per internetą: http://journals.cambridge.org/abstract_S0021855312000162. Ž tp://journals.cam [žiūrėta 2017 m. vasario 4 d.];
320. ODED, S. (2011). Inducing corporate compliance: A compound corporate liability regime. In *International review of law and economics*, 31, 4, 272-283;

321. PAUŽAITĖ-KULVINSKIENĖ, J. (2005). *Administracinė justicija: teorija ir praktika*. Vilnius: Justitia;
322. PAUŽAITĖ-KULVINSKIENĖ, J. (2021). Administrative Liability in Lithuania: The Model of Corporate Administrative Liability Iš: ŠVEDAS, G., MURAUSKAS, D. (Eds.) *Legal Developments During 30 Years of Lithuanian Independence Overview of Legal Accomplishments and Challenges in Lithuania*. Springer, 2021, 261-285;
323. PAVILIONIS, V. *et. al.* (2003). *Baudžiamoji teisė: bendroji dalis.* Vilnius: Eugrimas;
324. PETKEVIČIUS, P. (2003). *Administracinių teisės pažeidimų bylų teisena*. Vilnius: Teisinės informacijos centras;
325. PETKEVIČIUS, P. (1979). *Administracinė atsakomybė.* Vilnius: „Mintis“;
326. PETKEVIČIUS, P. (1996). *Administracinė atsakomybė*. Vilnius: Justitia;
327. PIESLIAKAS, V. (2008). Bausmės individualizavimas ir teisingumo principo įgyvendinimas skiriant bausmes. *Jurisprudencija,* 11(113), 7-15;
328. PIESLIAKAS, V. (2006). *Lietuvos baudžiamoji teisė. Pirmoji knyga. Baudžiamasis įstatymas ir baudžiamosios atsakomybės pagrindai.* Vilius: Justitia;
329. PIESLIAKAS, V. (2009). *Lietuvos baudžiamoji teisė. Pirmoji knyga. Baudžiamasis įstatymas ir baudžiamosios atsakomybės pagrindai. Antroji pataisyta ir papildyta laida.* Vilnius: Justitia;
330. PIESLIAKAS, V. (2001). Dvigubos atsakomybės problema Lietuvos teisėje. *Jurisprudencija,* 23(15);
331. PIESLIAKAS, V. (2008). *Lietuvos baudžiamoji teisė. Antroji knyga.* Vilnius: Justitia;
332. PIESLIAKAS, V. (1996). *Mokymas apie nusikaltimą ir nusikaltimo sudėtį.* Vilnius: Lietuvos policijos akademija;
333. POP, A. C. (2006). *Criminal Liability of Corporations – Comparative Jurisprudence.* Michigan State University College of Law, 2006 [interaktyvus] Prieiga per internetą: http://www.law.msu.edu/king/2006/2006_Pop.pdf [žiūrėta 2019 m. gegužės 25 d.];
334. PRANKA, D. (2013). Nusikalstamos veikos ir administracinio teisės pažeidimo atribojimo problemos: teisės pažeidimai, susiję su disponavimu narkotinėmis ar psichotropinėmis medžiagomis. *Jurisprudencija,* 20, 4 (2013), 1510-1523;
335. PRANKA, D. ir GELŽINYTĖ, V. (2018). *Baudos bausmės keitimo į kitas bausmes tvarka ir jos tobulinimo galimybės.* Mokslo studija. Vilnius: Teisės institutas;
336. RAIŽYS, D. ir URBONAS, D. (2010). Administracinių bylų teisenos infrastruktūrinis modelis*. Visuomenės saugumas ir viešoji tvarka*, 3, 51-74;

337. RIVERA, J. C. (2013). *The scope and structure of civil codes.* Springer;
338. ROMERIS, M. (1928). *Administracinis teismas*. Kaunas: Valstybinė spaustuvė;
339. SINKEVIČIUS, E. (2003). Juridinių asmenų baudžiamoji atsakomybė pagal 2000 m. Lietuvos Respublikos baudžiamąjį kodeksą ir jos sąlygos. *Teisė*, 48, 130-143;
340. SCOTT, C. (2009). *Regulatory Crime: History, Functions, Problems, Solutions* [interaktyvus]. University College Dublin. Prieiga per internetą: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1433817 [žiūrėta 2020 m. gruodžio 9 d.];
341. SIMAITIS, R. (2007). *Bylinėjimosi išlaidos civiliniame procese.* Vilnius: Justitia;
342. SIMANAITYTĖ, E. (2016). Bausmės vykdymo atidėjimas ir aktualios jos taikymo problemos. *Teisė*, 98, 200-213;
343. SOLOVEIČIKAS, D. (2006). *Juridinių asmenų baudžiamoji atsakomybė.* Vilnius: Justitia;
344. STESSENS, G. (1994). Corporate criminal liability: a comparative perspective. *International and Comparative Law Quarterly*, 43, 493-520;
345. STEVENSON, D. (2014). Costs of Codification. In *University of Illinois Law Review*, 1129-1174;
346. STOLJAR, S. J. (1977). *Problems of codification,* Canberra: The Australian National University;
347. STRAVINSKAS, P. (1939). Įstatymų sistemos reikalu. *Teisė*, 1939, 49, 453-458;
348. SZOTT MOOHR, G. (2009). The balance among corporate criminal liability, private civil suits, and regulatory enforcement. *American Criminal Law Review*, 46, 1459-1479;
349. ŠATAS, J. (2004). *Lietuvos teisės pagrindai.* Vilnius: Justitia;
350. ŠEDBARAS, S. (2005). *Administracinė atsakomybė*. Vilnius: Justitia;
351. ŠEDBARAS, S. (2006). *Administracinio proceso teisinio reglamentavimo problemos Lietuvos Respublikoje.* Vilnius: Justitia;
352. ŠENAVIČIUS, A. (2012). *Lietuvos teisės įvadas.* Kaunas: Technologija;
353. ŠILEIKIS, E. (2005). *Alternatyvi konstitucinė teisė*. Vilnius: TIC;
354. ŠVEDAS, G. (2006a). Baudžiamoji politika ir ją formuojantys veiksniai. *Teisė,* 59, 128-139;
355. ŠVEDAS, G. (2006b). *Baudžiamosios politikos pagrindai ir tendencijos Lietuvos Respublikoje.* Vilnius: Teisinės informacijos centras;
356. ŠVEDAS, G. (2005) Baudžiamosios politikos tendencijos Lietuvos Respublikoje 1995-2004 metais. *Teisė,* 56, 64-91;

357. ŠVEDAS, G. (2014). Bausmės skyrimo asmeniui, pirmą kartą teisiamam už nesunkų arba apysunkį tyčinį nusikaltimą, nuostatos Lietuvos Aukščiausiojo Teismo jurisprudencijoje. *Teisė,* Nr. 90, 7-18;
358. ŠVEDAS, G. (2014). Europos Sąjungos baudžiamoji teisė ir jos įtaka Lietuvos baudžiamosios teisės bendrosios dalies institutams. In *Europos Sąjungos teisės įtaka Lietuvos teisinei sistemai,* Vilnius, p. 135-160;
359. ŠVEDAS, G. (2014). Europos Tarybos baudžiamosios teisės įtaka Lietuvos baudžiamajai justicijai. *Globalizacijos iššūkiai baudžiamajai justicijai.* Vilnius: Registrų centras;
360. ŠVEDAS, G. (2011). Kai kurie probleminiai juridinio asmens baudžiamosios atsakomybės aspektai Lietuvos konstitucinėje jurisprudencijoje ir baudžiamosios justicijos doktrinoje. *Lietuvos Respublikos baudžiamajam kodeksui – 10 metų.* Vilnius: Registrų centras, 91-108;
361. ŠVEDAS, G. et. al. (2019). *Lietuvos baudžiamoji teisė. Bendroji dalis. 1 knyga.* Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla;
362. ŠVEDAS, G. et. al. (2020). *Lietuvos baudžiamoji teisė. Bendroji dalis. 2 knyga.* Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla;
363. ŠVEDAS, G. et al. (2004). *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso Komentaras Bendroji dalis (1-98 straipsniai)*. Vilnius: Teisinės informacijos centras*;*
364. ŠVEDAS, G. (2012). *Veikos kriminalizavimo kriterijai: teorija ir praktika.* In *Teisė,* 82;
365. ŠVEDAS, G., VERŠEKYS, P., LEVON, J. ir PRAPIESTIS, D. (2017). *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso bendrosios dalies vientisumo ir naujovių (su)derinimo iššūkiai.* Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla;
366. ŠVEDAS, P. (2011). *Baudžiamoji atsakomybė už literatūros, mokslo, meno kūrinio ar gretutinių teisių objekto neteisėtą atgaminimą, neteisėtų kopijų platinimą, gabenimą ar laikymą*. Daktaro disertacija, socialiniai mokslai, teisė (01S), Vilniaus universitetas. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla;
367. TIRILYTĖ-ZELENINA, R. (2018). Nauji juridinio asmens baudžiamosios atsakomybės kriterijai Lietuvos Respublikos teisėje. *Teisės problemos,* 2(96), 79-106;
368. TOVANEN, M. (2009). Trust, business ethics and crime prevention – corporate criminal liability in Finland. *Jurisprudencija,* 1(115), 335-358;
369. URBONAS, D. (2005). Administracinių sankcijų konstitucinis legitimumas. *Jurisprudencija,* 70(62), 42-53;
370. URBONAS, D. (2007). *Kvaziteisminių institucijų jurisdikcinė veikla taikant administracines sankcijas*. Daktaro disertacija, socialiniai mokslai, teisė (01S), Mykolo Riomerio universitetas. Vilnius;

371. URMONAS, A. (2006). Administracinė teisė socialinių pokyčių erdvėje. *Jurisprudencija*, 5(83), 37-47;
372. UNDRAITIS, J. (1939). Administracinės baudos per 1938 metus. *Teisė*, 47, 359-362;
373. VALANČIUS, V. (red.) (2010). *Administraciniai teismai Lietuvoje. Nūdienos iššūkiai.* Vilnius: Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas;
374. VALANČIUS, V. ir NORKUS, R. (2005). Administracinio proceso Lietuvoje reformos prielaidos ir perspektyvos. *Justitia*, 3 (57), 2-12;
375. VAIŠVILA, A. (2000). *Teisės teorija.* Vilnius: Justitia;
376. VAN ERP, J. (2013). *Messy Business: Media Representations of Administrative Sanctions for Corporate Offenders.* In *Law & Policy*. S.l.: University of Denver, [interaktyvus], 109-139. Prieiga per internetą: http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/lapo.12001/full [žiūrėta 2015 m. rugsėjo 15 d.];
377. VANSEVIČIUS, S. (2000). *Valstybės ir teisės teorija.* Vilnius: Justitia;
378. VARGA, C. (2011). *Codification as a socio-historical phenomenon.* Budapest: Szent Istvam Tarsulat az Apostoli Szentszek Konyvkiadoja;
379. VERMEULEN, G., DE BONDT, W. and RYCMAN, C. (2012). *Liability of legal persons for offences in the EU*. Maklu, Antwerpen, Apeldoorn, Portland;
380. VIŠINSKIS, G. (2015). *Baudžiamoji atsakomybė už savavaldžiavimą*. Daktaro disertacija, socialiniai mokslai, teisė (01S), Vilniaus universitetas. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla;
381. VERŠEKYS, P. (2013). *Vertinamieji nusikalstamos veikos sudėties požymiai*. Daktaro disertacija, socialiniai mokslai, teisė (01S), Vilniaus universitetas. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla;
382. VERŠEKYS, P. (2016). Vertinamieji požymiai nusikalstamų veikų ekonomikai ir verslo tvarkai sudėtyse. Iš: PRAPIESTIS, J. (red.) *Baudžiamoji justicija ir verslas: recenzuotų mokslinių straipsnių baudžiamosios teisės ir baudžiamojo proceso klausimais rinkinys*. Vilnius: Vilniaus universiteto Teisės fakultetas, 210-228;
383. VOROBJOVAS, S. (1929). Administracinės baudos. *Policija*, 1, 2–5;
384. VOROBJOVAS, S. (1929). Administracinės baudos. *Policija*, 2, 19–21;
385. ŽILINSKAS, D. (2000). Ar lipsime į medį iš viršaus? Kai kurie probleminiai administracinės teisės sampratos aspektai. *Justitia*, 1, 35-36;
386. WALSH, C. J.; PYRICH, A. (1994-1995). Corporate Compliance programs as a defense to criminal liability: can a corporation save its soul? In *Rutgers Law Review*, 47:605, 605-691;
387. WANG, WEN-YEU (2014). *Codification in International Perspective. Selected Papers from the 2nd IACL Thematic Conference*. Springer;

388. WAGNER, M. (1999). *Corporate Criminal Liability. National and International Responses. Background Paper for the International Society for the Reform of Criminal Law13th International Conference Commercial and Financial Fraud: A Comparative Perspective Malta, 8-12 July 1999* [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://heinonline.org/HOL/LandingPage?handle=hein.journals/commwlb25&div=29&id=&page= [žiūrėta 2020 m. gruodžio 9 d.];
389. WEISSMANN, A., NEWMAN, D. Rethinking criminal corporate liability. *Indiana Law Journal*. 82-411, 412-451;
390. WILLIS, P.R. *The privilege against self-incrimination in competition investigations* [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://www.law.ox.ac.uk/sites/files/oxlaw/cclp_l_01-06.pdf [žiūrėta 2015 m. rugsėjo 15 d.].

PRAKTINĖ MEDŽIAGA

Europos Žmogaus Teisių Teismo praktika

391. *Engel ir kiti prieš Nyderlandus* [EŽTT], Nr. 5100/71, 5101/71, 5102/71, 5354/72, 5370/72, [1976 m. birželio 8 d.]. ECLI:CE:ECHR:1976:1123JUD000510071;
392. *Ozturk prieš Vokietiją* [EŽTT], Nr. *8544/79,* [1984 m. vasario 21 d.]. ECLI:CE:ECHR:1984:0221JUD000854479;
393. *Campbell ir Fell prieš Jungtinę Karalystę* [EŽTT], Nr. 7819/77, 7878/77, [1984 m. birželio 28 d.]. ECLI:CE:ECHR:1984:0628JUD000781977;
394. *Monnel ir Morris pieš Jungtinę Karalystę* [EŽTT], Nr. 9562/81, 9818/82, [1987 m. kovo 2 d.]. ECLI:CE:ECHR:1987:0302JUD000956281;
395. *Funke prieš Prancūziją* [EŽTT], Nr. 10828/84, [1993 m. vasario 25 d.]. ECLI:CE:ECHR:1993:0225JUD001082884;
396. *John Murray prieš Jungtinę Karalystę* [EŽTT], Nr. 18731/91, [1996 m. vasario 8 d.]. ECLI:CE:ECHR:1996:0208JUD001873191;
397. *Saunders prieš Jungtinę Karalystę* [EŽTT], Nr. 19187/91, [1996 m. gruodžio 17 d.]. ECLI:CE:ECHR:1996:1217JUD001918791;
398. *J. B. prieš Šveicariją* [EŽTT], Nr. 31827/96, [2001 m. gegužės 3 d.]. ECLI:CE:ECHR:2001:0503JUD003182796;
399. *Weh prieš Austriją* [EŽTT], Nr. 38544/97, [2004 m. rugpjūčio 8 d.]. ECLI:CE:ECHR:2004:0408JUD003854497;
400. *Matyjek prieš Lenkiją* [EŽTT], Nr. 38184/03, [2007 m. balandžio 24 d.]. ECLI:CE:ECHR:2007:0424JUD003818403;
401. *Balsytė-Lideikienė prieš Lietuvą* [EŽTT], Nr. 72596/01, [2008 m lapkričio 4 d.]. ECLI:CE:ECHR:2008:1104JUD007259601;

Jalloh prieš Vokietiją [EŽTT], Nr. 54810/00, [2006 m. liepos 11 d.]. ECLI:CE:ECHR:2006:0711JUD005481000;
402. *O'Halloran and Francis prieš Jungtinę Karalystę* [EŽTT], Nr. 15809/02, 25626/02/91, [2007 m. birželio 29 d.]. ECLI:CE:ECHR:2007:0629JUD001580902;
403. *Zolotukhin prieš Rusiją* [EŽTT], Nr. 14939/03, [2009 m. vasario 10 d.]. ECLI:CE:ECHR:2009:0210JUD001493903;
404. *Routsalainen prieš Suomiją* [EŽTT], Nr. 13079/03, [2009 m. birželio 16 d.]. ECLI:CE:ECHR:2009:0616JUD001307903;
405. *Menarini Diagnostics prieš Italiją* [EŽTT], Nr. 43509/08, [2011 m. rugsėjo 27 d.]. ECLI:CE:ECHR:2011:0927JUD004350908;
406. *Tomasovis prieš Kroatiją* [EŽTT], Nr. 53785/09, [2011 m. spalio 18 d.]. ECLI:CE:ECHR:2011:1018JUD005378509;
407. *Dėl Rio Prada prieš Ispaniją* [EŽTT], Nr. 42750/09, [2013 m. spalio 21 d.]. ECLI:CE:ECHR:2013:1021JUD004275009;
408. *James, Wells and Lee prieš Jungtinę Karalystę* [EŽTT], Nr. 25119/09, 57715/09, 57877/09, [2012 m. rugsėjo 18 d.]. ECLI:CE:ECHR:2012:0918JUD002511909;
409. *A ir B prieš Norvegiją* [EŽTT], Nr. 24130/11, 29758/11, [2016 m. lapkričio 15 d.]. ECLI:CE:ECHR:2016:1115JUD002413011.

Europos Sąjungos Teisingumo Teismo praktika

410. *Schenken* [ESTT], Nr. C-681/11, [2013 m. birželio 18 d.]. ECLI:EU:C:2013:404;
411. *NV IAZ International Belgium* [ESTT], Nr. 96-102, 104, 105, 108 ir 110/82, [1983 m. lapkričio 8 d.] ECLI:EU:C:1983:310;
412. *Orkem v Commission* [ESTT], Nr. 374/87, [1989 m. spalio 18 d.]. ECLI:EU:C:1989:387;
413. *Käserei Champignon Hofmeister* [ESTT], Nr. C-210/00 [2002 m. liepos 11 d.]. ECLI:EU:C:2002:440;
414. *Amann & Söhne GmbH & Co. KG, ir Cousin Filterie SAS v. Commission* [ESTT], Nr. T-446/05, [2010 m. balandžio 28 d.]. ECLI:EU:T:2010:165;
415. *Deutsche Telekom AG* [ESTT], Nr. C-280-08/P, [2010 m. spalio 14 d ECLI:EU:C:2010:603;
416. *Lukasz Marcin Bonda* [ESTT], Nr. C-489/10, [2012 m. birželio 5 d.]. ECLI:EU:C:2012:319;
417. *Åkerberg Fransson* [ESTT], Nr. C 617/10, [2013 m. vasario 26 d.]. ECLI:EU:C:2013:105;
418. *Spasic* [ESTT], Nr. C-129/14, [2014 m. gegužės 27 d.]. ECLI:EU:C:2014:586;

419. *Garlson Real Estate SA* [ESTT], Nr. C-537/16, [2018 m. kovo 20 d.]. ECLI:EU:C:2018:193;
420. *Menci* [ESTT], Nr. C-524/15, [2018 m. kovo 20 d.]. ECLI:EU:C:2018:197.

Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo nutarimai

421. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1997 m. balandžio 8 d. nutarimas. *Valstybės žinios*, 31-770;
422. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1997 m. lapkričio 13 d. nutarimas. *Valstybės žinios*, 104-2644;
423. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1999 m. vasario 5 d. nutarimas *Valstybės žinios*, 15-402;
424. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2000 m. gegužės 8 d. nutarimas. *Valstybės žinios*, 39-1105;
425. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2000 m. gruodžio 6 d. nutarimas. *Valstybės žinios*, 105-3318;
426. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2001 m. spalio 2 d. nutarimas. *Valstybės žinios*, 85-2977;
427. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2003 m. birželio 10 d. nutarimas. *Valstybės žinios,* 57-2552;
428. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2004 m. sausio 6 d. nutarimas. *Valstybės žinios,* 15-465;
429. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2005 m. lapkričio 3 d. nutarimas. *Valstybės žinios*, 131-4743;
430. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2005 m. lapkričio 10 d. nutarimas. *Valstybės žinios*, 134-4819;
431. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. sausio 16 d. nutarimas. *Valstybės žinios*, 7-254;
432. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. rugsėjo 21 d. nutarimas. *Valstybės žinios,* 102-3957;
433. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. lapkričio 13 d. sprendimas. *Valstybės žinios*, 123-4649;
434. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2008 m. sausio 21 d. nutarimas. *Valstybės žinios*, 10-349;
435. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2008 m. kovo 15 d. nutarimas. *Valstybės žinios,* 32-1114;
436. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2008 m. gegužės 28 d. nutarimas. *Valstybės žinios*, 62-2353;
437. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2009 m. birželio 8 d. nutarimas. *Valstybės žinios,* 69-2798;

438. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2010 m. gegužės 3 d. sprendimas. *Valstybės žinios*, 52-2568;
439. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2010 m. gegužės 28 d. nutarimas. *Valstybės žinios*, 63-3111;
440. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2013 m. balandžio 12 d. nutarimas. *Valstybės žinios,* 40-1950;
441. Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas. 2018 m. gruodžio 14 d. nutarimas. TAR, 20548;
442. Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas. 2021 m. kovo 19 d. nutarimas. TAR, 5546.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktika

443. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 1999 m. spalio 11 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-605;
444. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 1999 m. spalio 20 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-665;
445. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 1999 m. kovo 17 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-31/99;
446. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2000 m. sausio 20 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-204/2000;
447. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2001 m. birželio 5 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-531;
448. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2003 m. balandžio 29 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-322/2003;
449. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2004 m. vasario 5 d. konsultacija Nr. B3-305;
450. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2004 m. vasario 5 d. konsultacija Nr. B3-306;
451. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2004 m. vasario 5 d. konsultacija Nr. B3-304;
452. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2004 m. vasario 5 d. konsultacija Nr. B3-304;
453. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato 2004 m. gruodžio 30 d. nutarimas Nr. 51 „Dėl Civilinio proceso kodekso normų, reglamentuojančių įrodinėjimą, taikymo teismų praktikoje“;
454. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2005 m. vasario 15 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-178;
455. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2005 m. gruodžio 29 d. senato nutarimas Nr. 55 Nr. 55 „Dėl teismų praktikos nusikalstamų veikų finansų sistemai baudžiamosiose bylose (BK 214, 215, 219, 220, 221, 222, 223 straipsniai)";

456. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. birželio 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-235/2006;
457. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. vasario 24 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-68/2009;
458. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. gruodžio 15 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-396/2009;
459. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. gegužės 24 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-262/2011;
460. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. spalio 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-P-267/2011;
461. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. sausio 10 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-P-95/2012;
462. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. birželio 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-316/2013;
463. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. spalio 10 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-251/2013;
464. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. gruodžio 10 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-508/2013;
465. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. sausio 7 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-100/2014;
466. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. birželio 30 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-338/2014;
467. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. spalio 21 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-338/2014;
468. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. spalio 21 d. nutartis administracinėje byloje Nr. 2AT-52/2014;
469. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. gruodžio 2 d. teismų praktikos nusikalstamų veikų, susijusių su neteisėtu disponavimu narkotinėmis, psichotropinėmis medžiagomis ar pirmos kategorijos šių medžiagų pirmtakais (prekursoriais) (BK 259–261, 263–264, 266 straipsniai) apžvalga Nr. AB-40-1. 40;
470. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. gruodžio 16 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-560/2014;
471. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. sausio 13 d. nutartis administracinio teisės pažeidimo byloje. Nr. 2AT-15/2015;
472. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. gegužės 26 d. nutartis administracinio teisės pažeidimo byloje Nr. 2AT-7-32-511/2015;
473. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. gruodžio 4 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-637-469/2015;
474. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. kovo 1 d. nutartis administracinio teisės pažeidimo byloje Nr. e2AT-30-696/2016;

475. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. kovo 22 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-109-788/2016;
476. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. gegužės 31 d. nutartis administracinės teisės pažeidimo byloje Nr. 2AT-46-895/2016;
477. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. birželio 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-219-693/2016;
478. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. spalio 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-361-686/2017;
479. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. lapkričio 28 d. nutartis administracinio nusižengimo byloje Nr. 2AT-58-697/2017;
480. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. sausio 9 d. nutartis administracinio nusižengimo byloje Nr. 2AT-17-648/2018;
481. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. vasario 13 d. nutartis administracinio nusižengimo byloje Nr. 2AT-12-719/2018;
482. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. liepos 3 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-226-511/2018;
483. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. rugpjūčio 17 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-301-916/2018;
484. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo m. lapkričio 8 d. teismų praktikos dėl juridinių asmenų baudžiamosios atsakomybės taikymo apžvalga. Nr. AB-49-1;
485. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. gruodžio 18 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-355-648/2018;
486. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. gruodžio 27 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-356-689/2019;
487. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. vasario 28 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-78-313/2019;
488. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. balandžio 1 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-103-689/2019;
489. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. birželio 12 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-102-222/2018;
490. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. kovo 22 m. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-28-489/2019;
491. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2020 m. balandžio 2 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-80-222/2020.

492. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2001 m. gegužės 24 d. nutartis administracinėje byloje Nr. 441-11-01;
493. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2001 m. gegužės mėn. 29 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-02-00531-01;
494. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2001 m. liepos 5 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-07-00615-01;
495. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2001 m. liepos mėn. 19 d. nutartis administracinėje byloje Nr. P-02-00054-01;
496. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo Biuletenis Administracinių teismų praktika, Nr. 2. Vilnius, 2001;
497. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2002 m. balandžio mėn. 16 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-07-00382-02;
498. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2003 m. gruodžio 15 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-04-689/2003;
499. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2004 m. sausio 16 d. nutartis administracinėje byloje Nr. N-12-54-04;
500. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2004 m. vasario 9 d. nutartis administracinėje byloje Nr. N-12-150-04;
501. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2004 m. kovo 24 d. nutartis administracinėje byloje Nr. N-12-344-04;
502. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2004 m. gegužės 20 d. nutartis administracinėje byloje Nr. N-12-576-04;
503. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2004 m. gegužės 20 d. nutartis administracinėje byloje Nr. N-12-577-04;
504. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2004 m. gegužės 26 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-02-509-04;
505. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2004 m. birželio 3 d. nutartis administracinėje byloje Nr. P-05-82-04;
506. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2004 m. birželio 29 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-05-568-04;
507. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2004 m. lapkričio 17 d. nutartis administracinėse bylose Nr. N9–961–2004 ir N9–962–2004. Biuletenis Administracinių teismų praktika, 2004, Nr. 6, p. 62-64;
508. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2004 m. gruodžio 22 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. A-15-1056-04;
509. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2004 m. gruodžio 28 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-11-1046-04;
510. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2004 m. gruodžio 29 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. A-15-1057-04;

511. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2005 m. vasario 9 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-15-141-05;
512. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2005 m. kovo 23 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. A-15-39-2005;
513. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2005 m. liepos 21 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. A-6-1144/2005;
514. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2005 m. rugsėjo 16 d. nutarimas administracinėje byloje Nr. N-03-1603-05;
515. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2005 m. lapkričio 17 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-01-930/2005;
516. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2005 m. lapkričio 17 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-01-931/2005;
517. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2005 m. lapkričio 17 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-05-1692-05;
518. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2006 m. sausio 12 d. nutartis byloje Nr. N-756-78-06;
519. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2006 m. vasario 13 d. nutartis byloje Nr. N-556-240-06;
520. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2006 m. balandžio 28 d. nutartis administracinėje byloje Nr. AS-2-272/2006;
521. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2006 m. liepos 14 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-403-1129-06;
522. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2006 m. rugsėjo 12 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. A-663-1380-06;
523. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2006 m. spalio 19 d. nutartis byloje Nr. N-62-1501-06;
524. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2007 m. sausio 26 d. nutarimas byloje Nr. N-403-253-07;
525. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2007 m. balandžio 12 d. nutartis byloje Nr. N-502-754-07;
526. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2007 m. gegužės 24 d. nutartis administracinėje byloje Nr. P-556-221-07;
527. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2007 m. spalio 5 d. nutartis administracinėje byloje Nr. N-1-1736/2007;
528. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2008 m. balandžio 17 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-442-330/2008;
529. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2008 m. birželio 25 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-63-990-08;
530. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2008 m. gegužės 6 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-248-752/2008;

531. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2008 m. rugsėjo mėn. 25 d. nutartis administracinėje byloje Nr. AS-143-375-08;
532. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2008 m. lapkričio 24 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-261-1907/2008;
533. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2008 m. lapkričio 25 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-39-1939-08;
534. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2008 m. gruodžio 8 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-442-715-08;
535. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2008 m. gruodžio 19 d. nutartis administracinėje byloje Nr. N-575-1006-08;
536. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2009 m. vasario 26 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. A-556-284-09;
537. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2009 m. gegužės 22 d. nutartis administracinėje byloje Nr. AS-438-354/2009;
538. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2009 m. gegužės 29 d. nutarimas byloje Nr. N-575-938-09;
539. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2010 m. balandžio 23 d. nutarimas byloje Nr. N-63-523-10;
540. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2010 m. gegužės 10 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. A-438-509/2010;
541. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2010 m. gegužės 21 d. nutartis administracinėje byloje Nr. N-575-4734/2010;
542. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2010 m. liepos 10 d. nutartis byloje Nr. N-575-1129/2010;
543. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2010 m. spalio 1 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-858-1168/2010;
544. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2010 m. spalio 5 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-143-972/2010;
545. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2010 m. gruodžio 6 d. nutartis administracinėje byloje Nr. N-444-2513/2010;
546. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2010 m. gruodžio mėn. 10 d. nutartis byloje Nr. N-575-8154-10;
547. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2010 m. gruodžio mėn. 16 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-63-1720-10;
548. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2011 m. sausio 3 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-858-1662-10;
549. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2011 m. kovo 24 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-822-1016-11;
550. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2011 m. sausio 31 d. nutartis administracinėje byloje Nr. N-62-2580/2011;

551. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2011 m. balandžio 15 d. nutartis administracinėje byloje Nr. AS-146-310/2011;
552. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2011 m. gegužės 5 d. nutarimas byloje Nr. N-438-102-11;
553. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2011 m. liepos 1 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-525-2400/2011;
554. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2011 m. liepos 14 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-63-2176/2011;
555. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2011 m. rugpjūčio 1 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-858-2651-11;
556. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2011 m. rugsėjo 2 d. nutartis administracinėje byloje Nr. AS-63-675/2011;
557. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2011 m. rugsėjo 29 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-62-2928-11;
558. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2011 m. lapkričio 18 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-143-2619/2011;
559. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2011 m. gruodžio 16 d. nutartis byloje Nr. N-62-2181-11;
560. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2011 m. gruodžio 30 d. nutartis byloje Nr. N-62-1352-11;
561. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2012 m. sausio mėn. 12 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. A-756-34-12;
562. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2012 m. sausio 31 d. nutartis administracinėje byloje Nr. N-62-982/2012;
563. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2012 m. vasario 15 d. nutartis administracinėje byloje Nr. N-575-931-12;
564. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2012 m. kovo 1 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-502-1668/2012;
565. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2012 m. kovo 2 d. nutartis administracinėje byloje Nr. N-575-846/2012;
566. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2012 m. kovo 9 d. nutartis administracinėje byloje Nr. AS-143-214-12;
567. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2012 m. kovo 9 d. nutartis administracinėje byloje Nr. AS-492-229/2012;
568. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2012 m. gegužės 11 d. nutartis administracinėje byloje Nr. N-575-1552012;
569. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2012 m. birželio 18 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-143-1808-12;
570. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2012 m. birželio 21 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-520-2136-12;

571. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2012 m. rugpjūčio mėn. 9 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-444-2727-12;
572. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2012 m. rugpjūčio 31 d. nutartis administracinėje byloje Nr. N-575-475/2012;
573. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2012 m. rugsėjo mėn. 6 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-575-1394-12;
574. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2012 m. rugsėjo mėn. 6 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-575-1395-12;
575. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2012 m. lapkričio 5 d. nutarimas byloje Nr. N-261-1290-12;
576. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2012 m. lapkričio 29 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-858-1546-12;
577. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2012 m. gruodžio 6 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-502-3093/2012;
578. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2013 m. sausio mėn. 14 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-444-357-13;
579. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2013 m. vasario mėn. 6 d. nutartis administracinėje byloje Nr. AS-520-191-13;
580. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2013 m. gegužės 2 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-442-28/2013;
581. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2013 m. rugpjūčio 5 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. A-858-351/2013;
582. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2013 m. lapkričio 5 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-756-1728-13;
583. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2014 m. kovo 5 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-525-724/2014;
584. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2014 m. balandžio 2 d. nutartis administracinėje byloje Nr. P-146-15-14/2014;
585. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2014 m. balandžio 15 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-556-1093/2014;
586. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2014 m. gegužės 21 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. A-525-1160/2014;
587. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2014 m. rugsėjo 10 d. nutartis administracinėje byloje Nr. P-261-75/2014;
588. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2014 m. spalio 21 d. nutartis administracinėje byloje Nr. 2AT-52-2014;
589. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2015 m. kovo 16 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-680-556/2015;
590. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2015 m. kovo 16 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-323-624/2015;

591. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2015 m. kovo 30 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-1195-756/2015;
592. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2015 m. gegužės 15 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-662-858/2015;
593. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2015 m. birželio 18 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-1435-624/2015;
594. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2015 m. birželio 26 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A-1446-624/2015;
595. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas. 2015 m. rugsėjo 9 d. nutartis administracinėje byloje Nr. eAS-1102-822/2015;
596. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2015 m. rugsėjo 9 d. nutartis administracinėje byloje Nr. eAS-1131-261/2015;
597. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2015 m. gruodžio 17 d. nutartis byloje Nr. A-1699-822/2015;
598. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2016 m. sausio 19 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-226-552-2016;
599. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2016 m. vasario 2 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-247-552/2016;
600. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2016 m. vasario 2 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-2250-858/2016;
601. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2016 m. kovo 1 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-2743-822/2016;
602. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2016 m. kovo 8 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-742-662/2016;
603. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2016 m. kovo 22 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. A-2226-822/2016;
604. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2016 m. balandžio 6 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-709-525/2016;
605. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2016 m. gegužės 2 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. A-97-858/2016;
606. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2016 m. gruodžio 15 d. nutartis administracinėje byloje Nr. eA-1736-552/2016;
607. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2016 m. gruodžio 20 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-3646-624/2016;
608. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2017 m. rugsėjo 27 d. nutartis administracinėje byloje Nr. eA-1537-858/2017;
609. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2017 m. spalio 23 d. nutartis byloje Nr. eA-1228-662/2017;
610. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2018 m. rugsėjo 25 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. eA-436-662/2018;

611. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2019 m. sausio 10 d. nutartis teismingumo byloje Nr. T-2/2019;
612. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2018 m. gegužės 10 d. nutartis administracinėje byloje Nr. eI-5-492/2018;
613. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2019 m. birželio 17 d. nutartis administracinėje byloje eA-3609-822/2019;
614. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2019 m. lapkričio 13 d. nutartis administracinėje byloje Nr. eA-2160-575/2019.

Kita Lietuvos Respublikos nacionalinių teismų ir institucijų praktika

615. Lietuvos apeliacinio teismo 2008-02-12 nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-4/2008;
616. Lietuvos apeliacinio teismo 2017 m. gegužės 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2A-226-516/2017;
617. Lietuvos apeliacinio teismo 2018 m. balandžio 4 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2A-599-180/2018;
618. Lietuvos apeliacinio teismo 2018 m. gruodžio 10 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-391-518/2018;
619. Vilniaus apygardos administracinio teismo 2007 m. lapkričio 19 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. I-18-17/2007;
620. Vilniaus apygardos administracinio teismo 2009 m. kovo 2 d. nutarimas administracinėje byloje Nr. II-312-281/2009;
621. Kauno apygardos teismo 2010 m. spalio 28 d. nutartis administracinėje byloje Nr. II-855-406/2010;
622. Panevėžio apygardos teismo 2013 m. gruodžio 9 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-900-511-2013;
623. Vilniaus apygardos administracinio teismo 2017-07-03 nutartis administracinėje byloje Nr. eI-4254-244/2017;
624. Vilniaus apygardos administracinio teismo 2019 m. balandžio 17 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. eI-95-244/2019;
625. Vilniaus apygardos teismo 2019 m. gegužės 13 d. nutartis administracinio nusižengimo byloje Nr. AN2-244-654/2019;
626. Vilniaus apygardos teismo 2020 m. liepos 8 d. nutarimas administracinio nusižengimo byloje Nr. AN2-4-885/2020;
627. Lietuvos Respublikos Konkurencijos tarybos 2011 m. sausio 20 d. nutarimas Nr. 2S-2;
628. Lietuvos Respublikos Konkurencijos tarybos 2014 m. kovo 14 d. nutarimas Nr. 2S-1/2014;
629. Lietuvos Respublikos Konkurencijos tarybos 2014 m. gegužės 12 d. nutarimas Nr. 2S-2/2014;

630. Valstybinės kainų ir energetikos kontrolės komisijos 2015-09-11 nutarimas Nr. O3-502.

KITI ŠALTINIAI

631. 15MIN. *Artėja pokyčiai: vairuotojams gali grėsti ir baudžiamoji atsakomybė, ir didėti baudos* [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://www.15min.lt/gazas/naujiena/gatve/arteja-pokyciai-vairuotojams-gali-gresti-ir-baudziamoji-atsakomybe-ir-dideti-baudos-221-1063216 [žiūrėta 2019 m. spalio 14 d.];
632. 15MIN. *Julius Pagojus ne tik vairavo neblaivus, bet ir keliskart baustas už greičio viršijimą,* [interaktyvus]. Prieiga per internetą: http://www.15min.lt/naujiena/aktualu/lietuva/julius-pagojus-keliskart-baustas-uz-greicio-virsijima-56-719784 [žiūrėta 2017 m. vasario 6 d.];
633. 15min.lt. *Po Naujųjų už menkiausią kiekį marihuanos – baudžiamoji atsakomybė ir milžiniškos baudos* [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/lietuva/po-naujuju-uz-menkiausia-kieki-marihuanos-baudziamoji-atsakomybe-ir-milziniskos-baudos-56-730424 [žiūrėta 2019 m. gegužės 1 d.];
634. 1997 m. *Teisinės sistemos reformos metmenų (nauja redakcija) projektas* [interaktyvus]. Prieiga per internetą: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=47936 [žiūrėta 2015 m. balandžio 15 d.];
635. ACA-Europe. *Administrative sanctions in European law* [interaktyvus]. Prieiga per internetą http://www.aca-europe.eu/index.php/en/seminars/513-seminar-in-ljubljana-from-23-to-24-march-2017 [žiūrėta 2018 m. spalio 20 d.];
636. ACA-Europe. *Administrative sanctions in European law: Answers to questionnaire: Estonia* [interaktyvus]. Prieiga per internetą: http://www.aca-europe.eu/seminars/2017_Ljubljana/Estonia.pdf [žiūrėta 2018 m. spalio 20 d.];
637. ACA-Europe. *Administrative sanctions in European law: Answers to questionnaire: France* [interaktyvus]. Prieiga per internetą: http://www.aca-europe.eu/seminars/2017_Ljubljana/France_TRAD_En.pdf [žiūrėta 2018 m. spalio 20 d.];
638. ACA-Europe. *Administrative sanctions in European law: Answers to questionnaire: Germany* [interaktyvus]. Prieiga per internetą: http://www.aca-europe.eu/seminars/2017_Ljubljana/Germany.pdf [žiūrėta 2018 m. spalio 20 d.];
639. ACA-Europe. *Administrative sanctions in European law: Answers to questionnaire: Latvia* [interaktyvus]. Prieiga per internetą: http://www.aca-

europe.eu/seminars/2017_Ljubljana/Latvia.pdf [žiūrėta 2018 m. spalio 20 d.];
640. ACA-Europe. *Administrative sanctions in European law: Summary of National Reports for the purpose of a Seminar* [interaktyvus]. Prieiga per internetą: http://www.aca-europe.eu/images/media_kit/seminars/2017_Ljubljana/Summary-of-National-Reports----Administrative-Sanctions.pdf [žiūrėta 2018 m. spalio 20 d.];
641. ACA-Europe. *Administrative sanctions in European law: Answers to questionnaire: United Kingdom* [interaktyvus]. Prieiga per internetą: http://www.aca-europe.eu/seminars/2017_Ljubljana/UnitedKingdom.pdf [žiūrėta 2018 m. spalio 20 d.];
642. *Administracinių teisės pažeidimų kodekso suvestinių redakcijų sąrašas* [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalActEditions/TAR.FC2B71C84492 žiūrėta 2017 m. sausio 20 d.];
643. Audito, apskaitos, turto vertinimo ir nemokumo valdymo tarnyba prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos. *Įmonių bankroto ir restruktūrizavimo bei fizinių asmenų bankroto procesų 2019 m. sausio – birželio mėn. apžvalga. 2019-09-25 Nr. (6.13)D4-1315* [interaktyvus]. Prieiga per internetą: http://www.avnt.lt/assets/Veiklos-sritys/Nemokumas/Nemokumo-duomenys-ir-analize/2019-I-pusmSTATISTIKAI-APZVALGA2019-09-30.pdf [žiūrėta 2020 m. balandžio 5 d.];
644. *B-Brussels: study on the relationship between criminal and administrative sanction systems in the Member States* [interaktyvus]. Prieiga per internetą: http://www.publictenders.net/tender/1434930 [žiūrėta 2017 m. vasario 04 d.];
645. BERNARDINAI. *Pritarta nuobaudų turinčio teisininko skyrimui į LVAT, Vilniaus teismo vadovei – priekaištai dėl bylų skirstymo* [interaktyvus]. Prieiga per internetą: http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2010-02-26-pritarta-nuobaudu-turincio-teisininko-skyrimui-i-lvat-vilniaus-teismo-vadovei-priekaistai-del-bylu-skirstymo/41084 [[žiūrėta 2017 m. vasario 7 d.];
646. DELFI. *„Microsoft“ paskirta 899 mln. eurų bau*da [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://www.delfi.lt/mokslas/technologijos/microsoft-paskirta-899-mln-euru-bauda.d?id=16116838 [žiūrėta 2018 m. spalio 28 d.];
647. DELFI. *„Google“ skiriama rekordinė bauda* [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://www.delfi.lt/mokslas/technologijos/google-skiriama-rekordine-bauda.d?id=78603753 [žiūrėta 2018 m. spalio 28 d.];

648. DELFI. *„Facebook“ gavo 110 mln. eurų baudą* [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://www.delfi.lt/mokslas/technologijos/facebook-gavo-110-mln-euru-bauda.d?id=74675200 [žiūrėta 2018 m. spalio 28 d.];
649. Ekonomikos ir finansinio stabilumo tarnybos direktorius Gediminas Šimkus. *Lietuvos ekonomika: kur esame ir kas laukia?* [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://www.cci.lt/wp-content/uploads/2019/05/Gediminas_Simkus.pdf [žiūrėta 2020 m. balandžio 4 d.];
650. Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacija (OECD). *A corporate right to silence and privilege against self-incrimination?* [interaktyvus]. Prieiga per internetą: http://oecdinsights.org/2016/11/25/a-corporate-right-to-silence-and-privilege-against-self-incrimination/ [žiūrėta 2019 m. rugpjūčio 12 d.];
651. ES Parlamentas. *EU Accession to the European Convention on Human Rights (ECHR), 2017-07* [interaktyvus]. Prieiga per internetą: http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2017/607298/EPRS_BRI(2017)607298_EN.pdf [Žiūrėta 2019 m. balandžio 26 d.];
652. ES Parlamentas. *Legislative train schedule, area of justice and fundamental rights. Completion of EU accession to ECHR* [interaktyvus]. Prieiga per internetą: http://www.europarl.europa.eu/legislative-train/theme-area-of-justice-and-fundamental-rights/file-completion-of-eu-accession-to-the-echr [žiūrėta 2019 m. rugpjūčio 12 d.];
653. Estijos Vyriausybės oficialus tinklalapis. *A misdemeanour* [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://www.eesti.ee/en/legal-advice/crime-and-punishments/a-misdemeanour/ [žiūrėta 2020 m. rugsėjo 11 d.];
654. EurLex. 2016 m. kovo 9 d. *Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą (ES) 2016/343 dėl tam tikrų nekaltumo prezumpcijos ir teisės dalyvauti nagrinėjant baudžiamąją bylą teisme aspektų užtikrinimo įgyvendinantys teisės aktai* [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/NIM/?uri=CELEX:32016L0343 [žiūrėta 2019 m. rugpjūčio 12 d.];
655. Europos Komisija. *The system of administrative and penal sanctions in the Member States of the European Communities. Volume I-National reports* [interaktyvus]. Prieiga per internetą: http://aei.pitt.edu/33275/1/A2.pdf [žiūrėta 2017 m. balandžio 2 d.];
656. Europos Komisija. *The system of administrative and penal sanctions in the Member States of the European Communities. Volume II - Summary reports* [interaktyvus]. Prieiga per internetą: http://aei.pitt.edu/39884/1/A4249.pdf [žiūrėta 2017 m. balandžio 2 d.];

657. Europos Taryba. *Rekomendacija* [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://www.coe.int/en/web/enter/the-recommendation [žiūrėta 2019 m. balandžio 27 d.];
658. EŽTT. *2018-12-13 Guide on Article 6 of the European Convention on Human Rights. Right to a fair trial (criminal limb)* [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://www.echr.coe.int/Documents/Guide_Art_6_criminal_ENG.pdf [žiūrėta 2017 m. balandžio 26 d.];
659. Lietuvos laisvosios rinkos institutas. *Nuosavybės teisių apsauga ir valstybės ekonominių sankcijų politika*. Vilnius, 2009-09-26, [interaktyvus]. Prieiga per internetą: http://www.llri.lt/naujienos/ekonomine-politika/bendroji-ekonomine-politika/analize-nuosavybes-teisiu-apsauga-ir-valstybes-ekonominiu-sankciju-politika/lrinka [žiūrėta 2016 m. lapkričio 8 d.];
660. 2000 m. balandžio 20 d. Lietuvos Respublikos Prezidento Valdo Adamkaus kalba, pasakyta konferencijoje „Teisinės sistemos reforma: teisėkūros problemos“. *Teisės problemos*, 2, 21-22;
661. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo tinklalapis [interaktyvus]. Prieiga per internetą: www.lvat.lt/lt/administracine-doktrina.html [žiūrėta 2016 m. liepos 10 d.];
662. Lietuvos Respublikos Seimo kanceliarijos informacijos ir komunikacijos departamento tyrimų skyrius. *Administracinių baudų dydžio reglamentavimas Europos Sąjungos valstybėse narėse. Analitinė apžvalga 20/04* [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://www.lrs.lt/sip/getFile3?p_fid=16571 [žiūrėta 2020 m. rugsėjo 10 d.];
663. Lietuvos Respublikos Teisingumo ministerija. *Teisinio reguliavimo stebėsenos pažyma* [interaktyvus]. Prieiga per internetą: http://www.tm.lt/dok/Stebesena%202012%2011%2019.PDF [žiūrėta 2014 m. gegužės 6 d.];
664. Konkurencijos taryba. *2012 m. veiklos ataskaitos* [interaktyvus]. Prieiga per internetą: http://kt.gov.lt/veikla/ataskaitos/2012_1_lt.pdf [žiūrėta 2015 m. kovo 12 d.];
665. Konkurencijos taryba. *2013 m. veiklos ataskaitos* [interaktyvus]. Prieiga per internetą: http://kt.gov.lt/veikla/ataskaitos/2013_lt.pdf [žiūrėta 2015 m. kovo 12 d.];
666. Konkurencijos taryba. *2015 m. veiklos ataskaitos* [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://kt.gov.lt/uploads/publications/docs/2659_02f1562991cca7c9433b1014b61a99cc.pdf [žiūrėta 2016 m. lapkričio 6 d.];
667. Konkurencijos taryba. *2019 m. veiklos ataskaita: faktai ir skaičiai* [interaktyvus]. Prieiga per internetą:

https://kt.gov.lt/uploads/publications/docs/4344_5d9e7c502d7eca85a930bdb5da7b286d.pdf [ž Žiūrėta 2020 m. birželio 9 d.];
668. Konkurencijos taryba. *LVAT: Alytaus miesto savivaldybė privilegijavo UAB Litesko* [interaktyvus]. Prieiga per internetą: ttps://kt.gov.lt/lt/naujienos/lvat-alytaus-miesto-savivaldybe-privilegijavo-uab-litesko [žiūrėta 2017 m. rugsėjo 24 d.];
669. Konkurencijos taryba. *Kartelinis susitarimas ortopedijos techninių priemonių gamybos ir prekybos rinkoje – sankcijos asociacijai, bendrovėms ir Valstybinei ligonių kasai* [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://kt.gov.lt/lt/naujienos/kartelinis-susitarimas-ortopedijos-techniniu-priemoniu-gamybos-ir-prekybos-rinkoje-sankcijos-asociacijai-bendrovems-ir-valstybinei-ligoniu-kasai [žiūrėta 2017 m. rugsėjo 24 d.];
670. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas. *Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijoje vartojamų sąvokų „baudžiamasis kaltinimas“, „nusikaltimas“ ir „baudžiamasis procesas“ interpretavimas* [interaktyvus]. Biuletenis „Teismų praktika“ Nr. 21. Prieiga per internetą: http://www2.lat.lt/lat_web_test/4_tpbiuleteniai/senos/nutartis.aspx?id=26585 [žiūrėta 2017 m. vasario 4 d.];
671. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas. *2016 metų veiklos apžvalga* [interaktyvus]. Prieiga per internetą: http://www.lvat.lt/lt/teismu-praktika/teismo-metiniai-pranesimai.html Žiūrėta [2017 m. rugsėjo 10 d.];
672. Nacionalinė teismų administracija. *2015 m. statistikos ataskaitos* [interaktyvus]. Prieiga per internetą: http://www.teismai.lt/lt/visuomenei-ir-ziniasklaidai/statistika/106 [žiūrėta 2017 m. vasario 4 d.];
673. Nacionalinė teismų administracija. *2016 m. statistikos ataskaitos* [interaktyvus]. Prieiga per internetą: http://www.teismai.lt/lt/visuomenei-ir-ziniasklaidai/statistika/106 [žiūrėta 2017 m. liepos 3 d.];
674. Nacionalinė teismų administracija. *2017 m. statistikos ataskaitos* [interaktyvus]. Prieiga per internetą: http://www.teismai.lt/lt/visuomenei-ir-ziniasklaidai/statistika/106 [žiūrėta 2018 m. gegužės 27 d.];
675. Nacionalinė teismų administracija. *Lietuvos teismai. Veiklos rezultatai. 2019* [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://www.teismai.lt/data/public/uploads/2020/03/teismai2020.pdf [žiūrėta 2020 m. birželio 6 d.];
676. Verslo žinios. *„Bankeros“ vadovui Karalevičiui ir jo vadovaujamai įmonei – 1,2 mln. Eur baudų* [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://www.vz.lt/rinkos/2018/09/21/mokejimu-istaigai-ir-jos-vadovui--12-mln-eur-baudu [žiūrėta 2020 m. balandžio 4 d.];
677. Verslo žinios. *Panaikino baudą „Bankeros“ įkūrėjui, bet LB nusileisti nežada* [interaktyvus]. Prieiga per internetą:

https://www.vz.lt/rinkos/2019/06/12/teismas-panaikino-baudas-bankeros-ikurejui-ir-susijusiai-imonei [žiūrėta 2020 m. rugsėjo 21 d.];
678. Verslo žinios. *Didžiausios Lietuvos bendrovės 2019* [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://www.vz.lt/verslo-aplinka/top1000-2019 [žiūrėta 2020 m. birželio 9 d.].

PRIEDAI

Paveikslas Nr. 1. Administracinę atsakomybę ir ginčus dėl jos reguliuojančių teisės aktų sistema

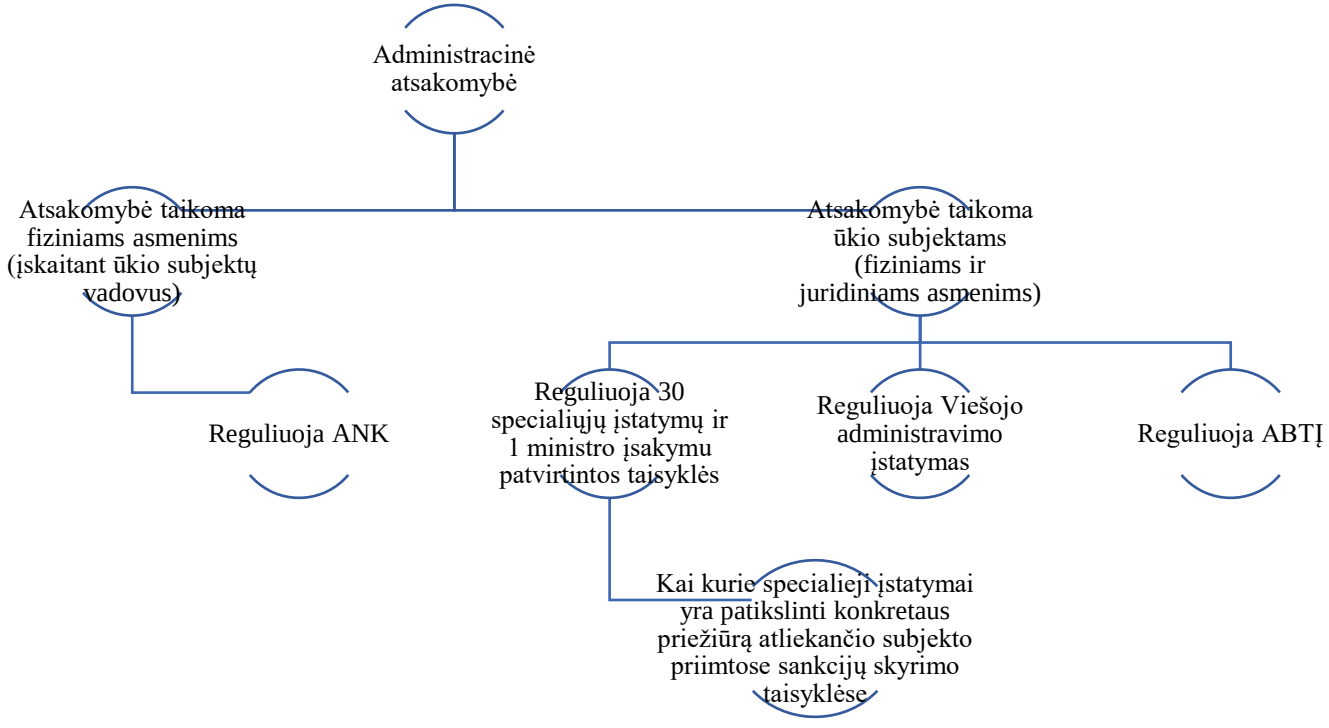

Lentelė Nr. 1. Administracinės atsakomybės teisinio reguliavimo modelio Estijoje, Jungtinėje Karalystėje, Latvijoje, Lietuvoje, Prancūzijoje ir Vokietijoje apibendrinimas ir palyginimas

	Kaltė	**Reguliuojančių teisės aktų sistema**	**Samprata ir vieta baudimo sistemoje**
Estija	Kaltės elementas būtinas (baudimo santykiuose)	Reguliuoja Baudžiamasis kodeksas bei atskiri įstatymai	Estijoje atlikus baudimo sistemos reformą, Administracinių pažeidimų kodeksas buvo panaikintas, o pažeidimai, kurie anksčiau buvo baudžiami administracine atsakomybe, buvo perkelti į Baudžiamąjį kodeksą.
Jungtinė Karalystė	Kai kurių pažeidimų atvejų kaltės elementas būtinas, nors yra atvejų, kuomet taikoma griežtosios atsakomybės taisyklė	Reguliuoja daug skirtingų teisės aktų	Administracinė atsakomybė priskiriama civilinių nuobaudų kategorijai, todėl vienu metu gali būti taikoma ir administracinė, ir baudžiamoji atsakomybė.
Latvija	Kaltės elementas būtinas	Reguliuoja skėtinis įstatymas ir atskiri įstatymai	Administracinė atsakomybė yra suprantama kaip atskira atsakomybės rūšis, tačiau ji yra gimininga su baudžiamąja atsakomybe. Taikant administracinę atsakomybę turi būti vadovaujamasi baudžiamąją teisę reguliuojančiomis normomis.
Lietuva	Kaltės elementas būtinas baudžiant pagal kai kurios įstatymus, dalyje teisės aktų kaltės elementas nereglamentuotas	Reguliuoja daug skirtingų teisės aktų: ANK ir specialieji įstatymai	Administracinė atsakomybė yra suprantama kaip atskira atsakomybės rūšis, kuri nepatenka nei į baudžiamosios atsakomybės, nei į civilinės atsakomybės sistemą. Pagal EŽTT praktiką, tuo atveju, jei administracinė atsakomybė konkrečiu atveju gali savo griežtumu prilygti baudžiamajai atsakomybei, taikytinos minimaliai tokios pat garantijos kaip ir baudžiamosios atsakomybės atveju, įskaitant EŽTK 6 straipsnio reikalavimus.

Prancūzija	Kaltės elementas nėra būtinas, pakanka pažeidimo fakto	Reguliuoja daug skirtingų teisės aktų	Administracinė atsakomybė suprantama kaip atskira atsakomybės rūšis nuo baudžiamosios atsakomybės. Baudimui taikomos baudžiamosios atsakomybės taisyklės, jei pažeidimas gali būti kvalifikuotinas kaip baudžiamasis EŽTK 6 str. prasme.
Vokietija	Reguliavimo pažeidimams kaltės elementas būtinas; kaltės elementas nebūtinas grynajai administracinei atsakomybei	Reguliuoja Administracinių pažeidimų įstatymas ir daug skirtingų teisės aktų	Administracinė atsakomybė kaip reguliavimo pažeidimai priskirtina baudžiamosios teisės sričiai. Tačiau egzistuoja ir grynai administracinė atsakomybė.

Lentelė Nr. 2. Kaip administracinė atsakomybė taikomų nuobaudų / poveikio priemonių sistema

	Paskelbimas apie pažeidimą	**Įspėjimas**	**Bauda**	**Areštas**	**Pažeidimo įrankio / objekto konfiskavimas**	**Pažeidimo pajamų konfiskavimas**	**Specialiosios teisės atėmimas**	**Nušalinimas nuo darbo / pareigų**	**Viešieji darbai**	**Įpareigojimas nutraukti pažeidimą**	**Įpareigojimas atlikti veiksmus atkuriančius padėtį iki pažeidimo / atlyginti žalą / nuostolius**	**Ūkinės veiklos apribojimas**	**Licencijos / leidimų sustabdymas arba panaikinimas / išbraukimas iš sąrašo, suteikiančio teisę verstis konkrečia veikla**	**Draudimas lankytis viešose vietose renginiuose**	**Įpareigojimas dalyvauti kursuose**	**Vadovo / kito atsakingo asmens nušalinimas / pakeitimas**	**Laikino vadovo / atstovo paskyrimas priežiūrai**	**Ribojimas disponuoti turtu / akcininkui balsuoti**	**Draudimas būti vadovu / valdymo organo nariu**	**Gali būti nustatyta kituose įstatymuose**	**Apribojimas dalyvauti viešuosiuose pirkimuose**	**Teisės gauti subsidijas atėmimas / įpareigojimas grąžinti subsidijas**
ATPK		21 str.	21 str.	21 str.	21 str.	21 str.	21 str.	21 str.	21 str.											21 str.		
ANK		23 str.	23 str.		27 str.	27 str.	27 str.		23 str.					27 str.	27 str.							
Viešojo administra-vimo įstatymas	Nereglamentuota																					
Alkoholio kontrolės įstatymas			34 str.										34 str.									

	Aplinkos apsaugos įstatymas	Asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymas	Branduolinės saugos įstatymas
Paskelbimas apie pažeidimą			
Įspėjimas			
Bauda	51 str.	32 str., 33 str.	47 str.
Areštas			
Pažeidimo įrankio / objekto konfiskavimas			
Pažeidimo pajamų konfiskavimas			
Specialiosios teisės atėmimas			
Nušalinimas nuo darbo / pareigų			
Viešieji darbai			
Įpareigojimas nutraukti pažeidimą			
Įpareigojimas atlikti veiksmus atkuriančius padėtį iki pažeidimo / atlyginti žalą / nuostolius			
Ūkinės veiklos apribojimas			
Licencijos / leidimų sustabdymas arba panaikinimas / išbraukimas iš sąrašo, suteikiančio teisę verstis konkrečia veikla			
Draudimas lankytis viešose vietose renginiuose			
Įpareigojimas dalyvauti kursuose			
Vadovo / kito atsakingo asmens nušalinimas / pakeitimas			
Laikino vadovo / atstovo paskyrimas priežiūrai			
Ribojimas disponuoti turtu / akcininkui balsuoti			
Draudimas būti vadovu / valdymo organo nariu			
Gali būti nustatyta kituose įstatymuose			
Apribojimas dalyvauti viešuosiuose pirkimuose			
Teisės gauti subsidijas atėmimas / įpareigojimas grąžinti subsidijas			

	Paskelbimas apie pažeidimą	Įspėjimas	Bauda	Areštas	Pažeidimo įrankio / objekto konfiskavimas	Pažeidimo pajamų konfiskavimas	Specialiosios teisės atėmimas	Nušalinimas nuo darbo / pareigų	Viešieji darbai	Įpareigojimas nutraukti pažeidimą	Įpareigojimas atlikti veiksmus atkuriančius padėtį iki pažeidimo / atlyginti žalą / nuostolius	Ūkinės veiklos apribojimas	Licencijos / leidimų sustabdymas arba panaikinimas / išbraukimas iš sąrašo, suteikiančio teisę verstis konkrečia veikla	Draudimas lankytis viešose vietose renginiuose	Įpareigojimas dalyvauti kursuose	Vadovo / kito atsakingo asmens nušalinimas / pakeitimas	Laikino vadovo / atstovo paskyrimas priežiūrai	Ribojimas disponuoti turtu / akcininkui balsuoti	Draudimas būti vadovu / valdymo organo nariu	Gali būti nustatyta kituose įstatymuose	Apribojimas dalyvauti viešuosiuose pirkimuose	Teisės gauti subsidijas atėmimas / įpareigojimas grąžinti subsidijas
Draudimo įstatymas	204 str.	204 str.	204 str.								201 str.[895]	204 str.	204 str.			204 str.		204 str.				
Elektroninių pinigų ir elektroninių pinigų įstaigų įstatymas	39 str.	39 str.	39 str.									39 str.	39 str.			39 str.	39 str.	39 str.				

[895] Apibrėžta kaip priežiūros institucijos teisė duoti privalomą nurodymą, o ne poveikio priemonė.

	Paskelbimas apie pažeidimą	Įspėjimas	Bauda	Areštas	Pažeidimo įrankio / objekto konfiskavimas	Pažeidimo pajamų konfiskavimas	Specialiosios teisės atėmimas	Nušalinimas nuo darbo / pareigų	Viešieji darbai	Įpareigojimas nutraukti pažeidimą	Įpareigojimas atlikti veiksmus atkuriančius padėtį iki pažeidimo / atlyginti žalą / nuostolius	Ūkinės veiklos apribojimas	Licencijos / leidimų sustabdymas arba panaikinimas / išbraukimas iš sąrašo, suteikiančio teisę verstis konkrečia veikla	Draudimas lankytis viešose vietose renginiuose	Įpareigojimas dalyvauti kursuose	Vadovo / kito atsakingo asmens nušalinimas / pakeitimas	Laikino vadovo / atstovo paskyrimas priežiūrai	Ribojimas disponuoti turtu / akcininkui balsuoti	Draudimas būti vadovu / valdymo organo nariu	Gali būti nustatyta kituose įstatymuose	Apribojimas dalyvauti viešuosiuose pirkimuose	Teisės gauti subsidijas atėmimas / įpareigojimas grąžinti subsidijas
Elektroninių ryšių įstatymas		90 str.[896]	90 str.		90 str.						90 str.		90 str.									
Energetikos įstatymas		36 str.	36 str.									36 str.	21 str.[897]									
Finansinių priemonių rinkų įstatymas	111 str.	111 str.	111 str.								111 str.	111 str.	111 str.			111 str.	111 str.		111 str.			

[896] Įtvirtinta ne kaip ekonominė sankcija.

[897] Įtvirtinta ne kaip ekonominė sankcija, o kaip papildoma reguliuojamos veiklos sąlygų pažeidimo pasekmė.

	Klimato kaitos valdymo finansinių instrumen-tų įstatymas	Kolekty-vinio investa-vimo subjektų įstatymas
Paskelbimas apie pažeidimą		170 str.
Įspėjimas		170 str.
Bauda	13 str.	170 str.
Areštas		
Pažeidimo įrankio / objekto konfiskavimas		
Pažeidimo pajamų konfiskavimas		
Specialiosios teisės atėmimas		
Nušalinimas nuo darbo / pareigų		
Viešieji darbai		
Įpareigojimas nutraukti pažeidimą		
Įpareigojimas atlikti veiksmus atkuriančius padėtį iki pažeidimo / atlyginti žalą / nuostolius		
Ūkinės veiklos apribojimas		170 str.
Licencijos / leidimų sustabdymas arba panaikinimas / išbraukimas iš sąrašo, suteikiančio teisę verstis konkrečia veikla		170 str.
Draudimas lankytis viešose vietose renginiuose		
Įpareigojimas dalyvauti kursuose		
Vadovo / kito atsakingo asmens nušalinimas / pakeitimas		170 str.
Laikino vadovo / atstovo paskyrimas priežiūrai		170 str.
Ribojimas disponuoti turtu / akcininkui balsuoti		170 str.
Draudimas būti vadovu / valdymo organo nariu		
Gali būti nustatyta kituose įstatymuose		
Apribojimas dalyvauti viešuosiuose pirkimuose		
Teisės gauti subsidijas atėmimas / įpareigojimas grąžinti subsidijas		

	Paskelbimas apie pažeidimą	Įspėjimas	Bauda	Areštas	Pažeidimo įrankio / objekto konfiskavimas	Pažeidimo pajamų konfiskavimas	Specialiosios teisės atėmimas	Nušalinimas nuo darbo / pareigų	Viešieji darbai	Įpareigojimas nutraukti pažeidimą	Įpareigojimas atlikti veiksmus atkuriančius padėtį iki pažeidimo / atlyginti žalą / nuostolius	Ūkinės veiklos apribojimas	Licencijos / leidimų sustabdymas arba panaikinimas / išbraukimas iš sąrašo, suteikiančio teisę verstis konkrečia veikla	Draudimas lankytis viešose vietose renginiuose	Įpareigojimas dalyvauti kursuose	Vadovo / kito atsakingo asmens nušalinimas / pakeitimas	Laikino vadovo / atstovo paskyrimas priežiūrai	Ribojimas disponuoti turtu / akcininkui balsuoti	Draudimas būti vadovu / valdymo organo nariu	Gali būti nustatyta kituose įstatymuose	Apribojimas dalyvauti viešuosiuose pirkimuose	Teisės gauti subsidijas atėmimas / įpareigojimas grąžinti subsidijas
Konkurencijos įstatymas			35 str.							35 str.	35 str.	35 str.							40 str.			
Lietuvos banko įstatymas	Nereglamentuota[898]																					

[898] Nukreipiama į finansų rinką reglamentuojančius įstatymus.

	Mažmeninės prekybos įmonių nesąžiningų veiksmų draudimo įstatymas	Mokesčių administravimo įstatymas
Paskelbimas apie pažeidimą		
Įspėjimas		
Bauda	12 str.	139 str.
Areštas		
Pažeidimo įrankio / objekto konfiskavimas		
Pažeidimo pajamų konfiskavimas		
Specialiosios teisės atėmimas		
Nušalinimas nuo darbo / pareigų		
Viešieji darbai		
Įpareigojimas nutraukti pažeidimą	12 str.	
Įpareigojimas atlikti veiksmus atkuriančius padėtį iki pažeidimo / atlyginti žalą / nuostolius	12 str.	
Ūkinės veiklos apribojimas		
Licencijos / leidimų sustabdymas arba panaikinimas / išbraukimas iš sąrašo, suteikiančio teisę verstis konkrečia veikla		
Draudimas lankytis viešose vietose renginiuose		
Įpareigojimas dalyvauti kursuose		
Vadovo / kito atsakingo asmens nušalinimas / pakeitimas		
Laikino vadovo / atstovo paskyrimas priežiūrai		
Ribojimas disponuoti turtu / akcininkui balsuoti		
Draudimas būti vadovu / valdymo organo nariu		
Gali būti nustatyta kituose įstatymuose		140 str.
Apribojimas dalyvauti viešuosiuose pirkimuose		
Teisės gauti subsidijas atėmimas / įpareigojimas grąžinti subsidijas		

	Nesąžiningos komercinės veiklos vartotojams draudimo įstatymas
Paskelbimas apie pažeidimą	
Įspėjimas	13 str.
Bauda	13 str.
Areštas	
Pažeidimo įrankio / objekto konfiskavimas	
Pažeidimo pajamų konfiskavimas	
Specialiosios teisės atėmimas	
Nušalinimas nuo darbo / pareigų	
Viešieji darbai	
Įpareigojimas nutraukti pažeidimą	
Įpareigojimas atlikti veiksmus atkuriančius padėtį iki pažeidimo / atlyginti žalą / nuostolius	
Ūkinės veiklos apribojimas	
Licencijos / leidimų sustabdymas arba panaikinimas / išbraukimas iš sąrašo, suteikiančio teisę verstis konkrečia veikla	
Draudimas lankytis viešose vietose renginiuose	
Įpareigojimas dalyvauti kursuose	
Vadovo / kito atsakingo asmens nušalinimas / pakeitimas	
Laikino vadovo / atstovo paskyrimas priežiūrai	
Ribojimas disponuoti turtu / akcininkui balsuoti	
Draudimas būti vadovu / valdymo organo nariu	
Gali būti nustatyta kituose įstatymuose	
Apribojimas dalyvauti viešuosiuose pirkimuose	
Teisės gauti subsidijas atėmimas / įpareigojimas grąžinti subsidijas	

	Paskelbimas apie pažeidimą	**Įspėjimas**	**Bauda**	**Areštas**	**Pažeidimo įrankio / objekto konfiskavimas**	**Pažeidimo pajamų konfiskavimas**	**Specialiosios teisės atėmimas**	**Nušalinimas nuo darbo / pareigų**	**Viešieji darbai**	**Įpareigojimas nutraukti pažeidimą**	**Įpareigojimas atlikti veiksmus atkuriančius padėtį iki pažeidimo / atlyginti žalą / nuostolius**	**Ūkinės veiklos apribojimas**	**Licencijos / leidimų sustabdymas arba panaikinimas / išbraukimas iš sąrašo, suteikiančio teisę verstis konkrečia veikla**	**Draudimas lankytis viešose vietose renginiuose**	**Įpareigojimas dalyvauti kursuose**	**Vadovo / kito atsakingo asmens nušalinimas / pakeitimas**	**Laikino vadovo / atstovo paskyrimas priežiūrai**	**Ribojimas disponuoti turtu / akcininkui balsuoti**	**Draudimas būti vadovu / valdymo organo nariu**	**Gali būti nustatyta kituose įstatymuose**	**Apribojimas dalyvauti viešuosiuose pirkimuose**	**Teisės gauti subsidijas atėmimas / įpareigojimas grąžinti subsidijas**
Papil-domo savano-riško pensijų kaupimo įstatymas	58[1] str.	58[1] str.	58[1] str.										58[1] str.			58[1] str.	58[1] str.	58[1] str.				
Pašto įstatymas			26 str.									27 str.										

	Paskelbimas apie pažeidimą	Įspėjimas	Bauda	Areštas	Pažeidimo įrankio / objekto konfiskavimas	Pažeidimo pajamų konfiskavimas	Specialiosios teisės atėmimas	Nušalinimas nuo darbo / pareigų	Viešieji darbai	Įpareigojimas nutraukti pažeidimą	Įpareigojimas atlikti veiksmus atkuriančius padėtį iki pažeidimo / atlyginti žalą / nuostolius	Ūkinės veiklos apribojimas	Licencijos / leidimų sustabdymas arba panaikinimas / išbraukimas iš sąrašo, suteikiančio teisę verstis konkrečia veikla	Draudimas lankytis viešose vietose renginiuose	Įpareigojimas dalyvauti kursuose	Vadovo / kito atsakingo asmens nušalinimas / pakeitimas	Laikino vadovo / atstovo paskyrimas priežiūrai	Ribojimas disponuoti turtu / akcininkui balsuoti	Draudimas būti vadovu / valdymo organo nariu	Gali būti nustatyta kituose įstatymuose	Apribojimas dalyvauti viešuosiuose pirkimuose	Teisės gauti subsidijas atėmimas / įpareigojimas grąžinti subsidijas
Pinigų plovimo ir teroristų finansa-vimo preven-cijos įstatymas		36 str.	36 str.									36 str.	36 str.			36 str.		36 str.				
Produktų saugos įstatymas		19 str.	19 str.								19 str.											

	Profesinių pensijų kaupimo įstatymas	Projektų administravimo ir finansavimo taisyklės	Reklamos įstatymas
Paskelbimas apie pažeidimą	62 str.		
Įspėjimas	62 str.		24 str.
Bauda	62 str.		24 str.
Areštas			
Pažeidimo įrankio / objekto konfiskavimas			
Pažeidimo pajamų konfiskavimas			
Specialiosios teisės atėmimas			
Nušalinimas nuo darbo / pareigų			
Viešieji darbai			
Įpareigojimas nutraukti pažeidimą			
Įpareigojimas atlikti veiksmus atkuriančius padėtį iki pažeidimo / atlyginti žalą / nuostolius			
Ūkinės veiklos apribojimas	62 str.		
Licencijos / leidimų sustabdymas arba panaikinimas / išbraukimas iš sąrašo, suteikiančio teisę verstis konkrečia veikla	62 str.		
Draudimas lankytis viešose vietose renginiuose			
Įpareigojimas dalyvauti kursuose			
Vadovo / kito atsakingo asmens nušalinimas / pakeitimas	62 str.		
Laikino vadovo / atstovo paskyrimas priežiūrai	62 str.		
Ribojimas disponuoti turtu / akcininkui balsuoti	62 str.		
Draudimas būti vadovu / valdymo organo nariu			
Gali būti nustatyta kituose įstatymuose			
Apribojimas dalyvauti viešuosiuose pirkimuose			
Teisės gauti subsidijas atėmimas / įpareigojimas grąžinti subsidijas		7 priedas	

	Statybos įstatymas	Tabako, tabako gaminių ir su jais susijusių gaminių kontrolės įstatymas	Transporto veiklos pagrindų įstatymas
Paskelbimas apie pažeidimą			
Įspėjimas			
Bauda	14 skirsn.	26 str.	25 str.
Areštas			
Pažeidimo įrankio / objekto konfiskavimas			
Pažeidimo pajamų konfiskavimas			
Specialiosios teisės atėmimas			
Nušalinimas nuo darbo / pareigų			
Viešieji darbai			
Įpareigojimas nutraukti pažeidimą			
Įpareigojimas atlikti veiksmus atkuriančius padėtį iki pažeidimo / atlyginti žalą / nuostolius			
Ūkinės veiklos apribojimas			
Licencijos / leidimų sustabdymas arba panaikinimas / išbraukimas iš sąrašo, suteikiančio teisę verstis konkrečia veikla		26 str.	
Draudimas lankytis viešose vietose renginiuose			
Įpareigojimas dalyvauti kursuose			
Vadovo / kito atsakingo asmens nušalinimas / pakeitimas			
Laikino vadovo / atstovo paskyrimas priežiūrai			
Ribojimas disponuoti turtu / akcininkui balsuoti			
Draudimas būti vadovu / valdymo organo nariu			
Gali būti nustatyta kituose įstatymuose			
Apribojimas dalyvauti viešuosiuose pirkimuose			
Teisės gauti subsidijas atėmimas / įpareigojimas grąžinti subsidijas			

	Teritorijų planavimo įstatymas	Užimtumo įstatymas	Vartotojų teisių apsaugos įstatymas	Vartojimo kredito įstatymas
Paskelbimas apie pažeidimą				33[1] str.
Įspėjimas				33[1] str.
Bauda	9 skirs n.	56 – 58 str.	40 str.	33[1] str.
Areštas				
Pažeidimo įrankio / objekto konfiskavimas				
Pažeidimo pajamų konfiskavimas				
Specialiosios teisės atėmimas				
Nušalinimas nuo darbo / pareigų				
Viešieji darbai				
Įpareigojimas nutraukti pažeidimą				
Įpareigojimas atlikti veiksmus atkuriančius padėtį iki pažeidimo / atlyginti žalą / nuostolius				
Ūkinės veiklos apribojimas				
Licencijos / leidimų sustabdymas arba panaikinimas / išbraukimas iš sąrašo, suteikiančio teisę verstis konkrečia veikla				33[1] str.
Draudimas lankytis viešose vietose renginiuose				
Įpareigojimas dalyvauti kursuose				
Vadovo / kito atsakingo asmens nušalinimas / pakeitimas				33[1] str.
Laikino vadovo / atstovo paskyrimas priežiūrai				
Ribojimas disponuoti turtu / akcininkui balsuoti				
Draudimas būti vadovu / valdymo organo nariu				
Gali būti nustatyta kituose įstatymuose				
Apribojimas dalyvauti viešuosiuose pirkimuose		56 str. 6 d.		
Teisės gauti subsidijas atėmimas / įpareigojimas grąžinti subsidijas		56 str. 6 d.		

Vertybinių popierių įstatymas	
40 str.	**Paskelbimas apie pažeidimą**
40 str.	**Įspėjimas**
40 str.	**Bauda**
	Areštas
	Pažeidimo įrankio / objekto konfiskavimas
	Pažeidimo pajamų konfiskavimas
	Specialiosios teisės atėmimas
	Nušalinimas nuo darbo / pareigų
	Viešieji darbai
	Įpareigojimas nutraukti pažeidimą
	Įpareigojimas atlikti veiksmus atkuriančius padėtį iki pažeidimo / atlyginti žalą / nuostolius
	Ūkinės veiklos apribojimas
	Licencijos / leidimų sustabdymas arba panaikinimas / išbraukimas iš sąrašo, suteikiančio teisę verstis konkrečia veikla
	Draudimas lankytis viešose vietose renginiuose
	Įpareigojimas dalyvauti kursuose
	Vadovo / kito atsakingo asmens nušalinimas / pakeitimas
	Laikino vadovo / atstovo paskyrimas priežiūrai
	Ribojimas disponuoti turtu / akcininkui balsuoti
	Draudimas būti vadovu / valdymo organo nariu
	Gali būti nustatyta kituose įstatymuose
	Apribojimas dalyvauti viešuosiuose pirkimuose
	Teisės gauti subsidijas atėmimas / įpareigojimas grąžinti subsidijas

Lentelė Nr. 3. Administracinės atsakomybės nuobaudos ir jų maksimalūs dydžiai pagal kiekvieną specialųjį įstatymą

	Galimos taikyti nuobaudos ir maksimalūs baudų dydžiai
ATPK	Įspėjimas; bauda nuo 1 euro iki 14 471 euro; daikto, kuris buvo administracinio teisės pažeidimo padarymo įrankis arba tiesioginis objektas, ir pajamų, kurios buvo gautos administracinio teisės pažeidimo padarymu, konfiskavimas; specialiosios teisės atėmimas; administracinis areštas; nušalinimas nuo darbo (pareigų).
ANK	Įspėjimas; bauda nuo 10 eurų iki 6 000 eurų; viešieji darbai. Tai pat gali būti skiriamos poveikio priemonės: asmeniui suteiktos specialiosios teisės atėmimas; turto konfiskavimas; įpareigojimas dalyvauti alkoholizmo ir narkomanijos prevencijos, ankstyvosios intervencijos, sveikatos priežiūros, resocializacijos, bendravimo su vaikais tobulinimo, smurtinio elgesio keitimo ar kitose programose (kursuose); draudimas lankytis viešosiose vietose vykstančiuose renginiuose.
Viešojo administravimo įstatymas	Konkrečios nuobaudos nėra reglamentuotos.
Alkoholio kontrolės įstatymas	Bauda nuo 144 eurų iki 28 962 eurų; licencijos sustabdymas arba panaikinimas.
Aplinkos apsaugos įstatymas	Bauda nuo 30 eurų iki 222 800 eurų.
Asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymas	Nukreipiama į Reglamentą (ES) 2016/679, kuriame numatytos baudos iki 4 proc. bendrųjų metinių pajamų. Valdžios institucijai ar įstaigai – bauda iki 1 procento valdžios institucijos ar įstaigos einamųjų metų biudžeto ir kitų praėjusiais metais gautų bendrųjų metinių pajamų dydžio, bet ne didesnę negu 60 000 eurų .
Branduolinės saugos įstatymas	Bauda nuo 0,75 proc. iki 5 proc. bendrųjų metinių pajamų, gautų iš atitinkamos licencijuojamos veiklos (arba nuo 36 202 eurų iki 289 620 eurų).

	Galimos taikyti nuobaudos ir maksimalūs baudų dydžiai
Draudimo įstatymas	Viešas paskelbimas apie pažeidimą; įspėjimas; bauda iki 5 proc. metinių pajamų juridiniams asmenims arba iki 700 000 eurų juridinių asmenų vadovams ir kitiems fiziniams asmenims; laikinas akcininko balsavimo teisės sustabdymas (apribojimas); reikalavimas, kad būtų pakeisti stebėtojų taryba (ar jos narys), valdyba (ar jos narys), vadovas, asmenys, atsakingi už rizikos valdymo, aktuarinę, atitikties ir vidaus audito funkcijas ar kiti vadovaujančias pareigas einantys asmenys; reikalavimas pakeisti likvidatorių, likvidacinės komisijos pirmininką ar jos narį ar asmenį, atsakingą už filialo likvidavimą; turto areštas; laikinas licencijos ar leidimo veiklai ar jų suteikiamų teisių sustabdymas; licencijos, leidimo veiklai galiojimo panaikinimas, išbraukimas iš sąrašo asmenų, turinčio teisę verstis konkrečia veikla, uždraudimas visam laikui vykdyti veiklą; laikinas uždraudimas eiti vadovaujančias pareigas.
Elektroninių pinigų ir elektroninių pinigų įstaigų įstatymas	Viešas paskelbimas apie pažeidimą, įspėjimas; bauda iki 10 proc. juridinio asmens bendrųjų metinių pajamų juridiniams asmenims arba iki 50 000 eurų juridinių asmenų vadovams ir kitiems fiziniams asmenims, o kai juridinio asmens pajamas nustatyti sunku ar neįmanoma arba kai bendrosios metinės pajamos yra mažesnės nei 1 mln. eurų, juridiniam asmeniui taikytina bauda iki 100 000 eurų arba iki 1 500 eurų per dieną bauda už kiekvieną privalomo nurodymo nevykdymo dieną; jeigu iš pažeidimo buvo neteisėtai gauta pajamų, kitokios turtinės naudos, išvengta nuostolių arba padaryta žalos ir šių pajamų, kitokios turtinės naudos, išvengtų nuostolių ar padarytos žalos dydis, jeigu jį įmanoma nustatyti, viršijo maksimalius nurodytus baudų dydžius, priežiūros institucija skiria baudą iki dvigubo neteisėtai gautų pajamų, kitokios turtinės naudos, išvengtų nuostolių arba padarytos žalos dydžio; laikinas draudimas leisti elektroninius pinigus ir teikti vieną ar kelias mokėjimo paslaugas; laikinas ar viso laiko veiklos uždraudimas, laikinas vadovo nušalinimas nuo pareigų arba reikalavimas jį atšaukti ar nutraukti sutartį, ar panaikinti jo įgaliojimus; laikinas akcininko balsavimo teisės sustabdymas (apribojimas); laikino atstovo paskyrimas; laikinas teisės disponuoti lėšomis ir turtu ribojimas; licencijos panaikinimas ar galiojimo sustabdymas.
Elektroninių ryšių įstatymas	Bauda iki 5 proc. bendrųjų metinių pajamų iš veiklos, susijusios su elektroniniais ryšiais, o jeigu tokios veiklos mastą apskaičiuoti sunku arba neįmanoma – iki 144 810 eurų; daiktų, kurie buvo pažeidimo padarymo įrankis arba tiesioginis objektas, paėmimas ir (ar) įpareigojimas atlyginti neteisėta veika padarytą žalą.

	Galimos taikyti nuobaudos ir maksimalūs baudų dydžiai
Energetikos įstatymas	Įspėjimas; bauda iki 10 proc. šios energetikos įmonės metinių pajamų, gautų praėjusiais finansiniais metais iš konkrečios reguliuojamosios veiklos, kurią vykdant padarytas pažeidimas; pažeidimo įrankio / objekto konfiskavimas; pažeidimo pajamų konfiskavimas; įpareigojimas atlikti veiksmus atkuriančius padėtį iki pažeidimo / atlyginti žalą[899], laikinas apribojimas vykdyti veiklą.
Finansinių priemonių rinkų įstatymas	Bauda iki 5 mln. eurų arba iki 10 proc. bendrųjų metinių pajamų, atsižvelgiant į tai, kuri suma yra didesnė; paskelbimas apie pažeidimą; įspėjimas; laikino atstovo paskyrimas; įpareigojimas pakeisti vadovą; licencijos galiojimo sustabdymas; licencijos galiojimo panaikinimas; laikinojo administratoriaus paskyrimas; draudimas arba laikinas draudimas valdymo organo nariui ar kitam atsakingam asmeniui atlikti vadovaujamas funkcijas; reikalavimas nutraukti teisės aktų pažeidimą ir užtikrinti, kad jis nesikartotų; draudimas eiti vadovo pareigas; draudimas sudaryti sandorius savo sąskaita; laikinas akcininko balsavimo teisės apribojimas; draudimas būti reguliuojamos rinkos ar daugiašalės prekybos sistemos nariu ar dalyviu ar organizuotos prekybos sistemos klientu.
Klimato kaitos valdymo finansinių instrumentų įstatymas	100 eurų atitinkamai pagal Europos vartotojų kainų indeksą indeksuojama ekonominė bauda pagal konkretų išmestų dujų kiekį.
Kolektyvinio investavimo subjektų įstatymas	Paskelbimas apie pažeidimą; įspėjimas dėl pažeidimo, nurodant per priežiūros institucijos nustatytą terminą nutraukti pažeidimą ir įpareigojant užtikrinti, kad jis nesikartotų; bauda; bauda fiziniams asmenims iki 5 000 000 eurų, juridiniams asmenims – bauda iki 5 000 000 eurų arba 10 procentų juridinio asmens praėjusių metų bendrųjų veiklos pajamų; laikinas akcininko balsavimo teisės sustabdymas (apribojimas); laikinas draudimas valdymo organo nariui ar bet kuriam kitam asmeniui, kuris laikomas atsakingu, vykdyti veiklą tose ar kitose įmonėse; laikino atstovo priežiūrai skyrimas; įpareigojimas pakeisti vadovą ar kitą investicinius sprendimus priimantį asmenį; licencijos galiojimo sustabdymas; licencijos galiojimo panaikinimas.
Konkurencijos įstatymas	Bauda iki 10 procentų bendrųjų metinių pajamų praėjusiais ūkiniais metais arba iki 600 eurų per dieną už kiekvieną įpareigojimų nevykdymo dieną; bauda ūkio subjekto vadovui iki 14 481 euro;

[899] Įtvirtinta ne kaip ekonominė sankcija, o kaip papildoma ekonominės sankcijos pasekmė.

	Galimos taikyti nuobaudos ir maksimalūs baudų dydžiai
	įpareigojimas ūkio subjektams nutraukti neteisėtą veiklą, atlikti veiksmus, atkuriančius ankstesnę padėtį ar pašalinančius pažeidimo pasekmes, įskaitant įpareigojimą nutraukti, pakeisti ar sudaryti sutartis; įpareigojimas nutraukti pažeidimą ūkio subjektų struktūrą keičiančiomis priemonėmis, įskaitant įpareigojimus parduoti įmonę ar jos dalį, ūkio subjekto turtą ar jo dalį, reorganizuoti įmonę, nutraukti ar pakeisti sutartis; nurodymas viešojo administravimo subjektui pakeisti ar panaikinti teisės aktus ar atlikti kitus pažeidimą šalinančius veiksmus.
Lietuvos banko įstatymas	Konkrečios nuobaudos nėra reglamentuotos – remiamasi finansų rinką reglamentuojančiais įstatymais.
Mažmeninės prekybos įmonių nesąžiningų veiksmų draudimo įstatymas	Bauda iki 10 000 eurų arba 300 eurų bauda už kiekvieną nurodymų nevykdymo dieną; įpareigojimas nutraukti šiame įstatyme nustatytus draudžiamus nesąžiningus veiksmus ar įpareigojimas atlikti veiksmus, atkuriančius ankstesnę padėtį ar pašalinančius pažeidimo pasekmes, įskaitant sutarties pakeitimą.
Mokesčių administravimo įstatymas	Bauda nuo 10 iki 50 proc. mokesčio sumos dydžio; arba bauda nuo 50 iki 100 proc. priskaičiuotos trūkstamos mokesčio sumos dydžio.
Nesąžiningos komercinės veiklos vartotojams draudimo įstatymas	Įspėjimas; bauda iki 6 proc. komercinės veiklos subjekto metinių pajamų praėjusiais finansiniais metais, bet ne didesnė nei 200 000 eurų.
Papildomo savanoriško pensijų kaupimo įstatymas	Bauda iki 10 proc. juridiniams asmenims, fiziniams asmenims – iki 50 00 eurų; bauda pagal Reglamentą (ES) Nr. 1286/2014 – iki 5 000 000 eurų arba iki 3 proc. bendros metinės apyvartos juridiniams asmenims arba iki 700 000 eurų ar ne daugiau kaip du kartus kaip iš pažeidimo gautas pelnas ar išvengti nuostoliai; paskelbimas apie pažeidimą; įspėjimas; laikinas akcininko balsavimo teisės sustabdymas (apribojimas); laikinas priežiūros institucijos atstovo veiklai prižiūrėti paskyrimas; įpareigojimas pakeisti vadovą arba sprendimus dėl valdymo priimantį asmenį; licencijos galiojimo sustabdymas arba panaikinimas.
Pašto įstatymas	Bauda iki 5 proc. bendrųjų metinių pajamų iš pašto paslaugos teikimo veiklos, o jeigu tokios veiklos mastą apskaičiuoti sunku arba neįmanoma – iki 144 810 eurų; draudimas teikti pašto paslaugą iki 1 m.

	Galimos taikyti nuobaudos ir maksimalūs baudų dydžiai
Pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencijos įstatymas	Įspėjimas; bauda nuo 2 000 iki 5 100 000 eurų arba iki 10 proc. metinių pajamų, gautų iš profesinės ar kitos veiklos, jei 10 proc. metinių pajamų yra daugiau nei 5 100 000 eurų; laikinas valdybos nario, vadovo ar kito vadovaujančias pareigas einančio asmens nušalinimas ar reikalavimas, kad jie būtų atšaukti iš pareigų arba su jais būtų nutraukta sutartis ar panaikinti įgaliojimai; laikinas veiklos uždraudimas ar apribojimas; laikinas teisės disponuoti lėšomis ar kitu turtu apribojimas; licencijos ar leidimo panaikinimas ar laikinas galiojimo sustabdymas; laikinas uždraudimas teikti finansines paslaugas.
Produktų saugos įstatymas	Bauda nuo 150 eurų iki 25 000 eurų; įspėjimas; baudos skyrimas neatleidžia nuo pareigos atlyginti žalą.
Profesinių pensijų kaupimo įstatymas	Viešas paskelbimas apie pažeidimą; įspėjimas; bauda iki 10 proc. bendrųjų metinių pajamų juridiniams asmenims, o jei bendrosios metinės pajamos mažesnės nei 1 mln. eurų – iki 100 000 eurų arba iki 50 000 eurų fiziniams asmenims; veiklos apribojimas; veiklos uždraudimas ir išbraukimas iš sąrašo, suteikiančio teisę vykdyti veiklą; apribojimas arba draudimas disponuoti turtu; įpareigojimas pakeisti fondo valdytoją ar turto saugotoją; vadovaujamas pareigas einančių asmenų įgaliojimų apribojimas ir šių įgaliojimų pavedimas specialiam atstovui; reikalavimas perduoti funkcijas tretiesiems asmenims.
Projektų administravimo ir finansavimo taisyklės	Didžiausios galimos projekto tinkamų finansuoti išlaidų sumos sumažinimas netinkamų finansuoti išlaidų dydžiu.
Reklamos įstatymas	Įspėjimas; bauda iki 6 proc. metinių pajamų praėjusiais metais, bet ne daugiau kaip 200 000 eurų arba 300 eurų bauda už kiekvieną įpareigojimų nevykdymo, netinkamo vykdymo ar reklamos pakartotinio naudojimo dieną.
Statybos įstatymas	Bauda nuo 50 eurų iki 60 000 eurų.
Tabako, tabako gaminių ir su jais susijusių gaminių kontrolės įstatymas	Bauda nuo 289 eurų iki 17 371 eurų; licencijos / leidimų galiojimo sustabdymas arba panaikinimas.
Transporto veiklos pagrindų įstatymas	Bauda nuo 3 186 eurų iki 5 214 eurų už kiekvieną be reikalingų kelionės dokumentų vežamą užsienietį arba už kiekvieną skrydį, kuriuo buvo vežami keleiviai.

	Galimos taikyti nuobaudos ir maksimalūs baudų dydžiai
Teritorijų planavimo įstatymas	Bauda nuo 579 eurų iki 5 792 eurų.
Užimtumo įstatymas	Bauda nuo 200 eurų iki 5 792 eurų už kiekvieną nelegaliai dirbusį asmenį; apribojimas dalyvauti viešuosiuose pirkimuose; teisės gauti subsidijas, išmokas ar kitą valstybės pagalbą, įskaitant Europos Sąjungos struktūrinių fondų paramą ir kitą paramą, išskyrus tiesioginę Europos Sąjungos paramą, atėmimas iki 5 metų; įpareigojimas grąžinti tam tikrą dalį arba visas per 12 mėnesių laikotarpį iki nelegalaus darbo nustatymo suteiktų subsidijų, išmokų ar kitos valstybės pagalbos, įskaitant Europos Sąjungos struktūrinių fondų paramą ir kitą paramą, išskyrus tiesioginę Europos Sąjungos paramą, lėšas.
Vartotojų teisių apsaugos įstatymas	Bauda verslininkui iki 6 proc. jo metinių pajamų praėjusiais finansiniais metais, bet ne didesnė negu 200 000 eurų.
Vartojimo kredito įstatymas	Paskelbimas apie pažeidimą; įspėjimas; bauda iki 5 proc. praėjusių metų bendrųjų metinių veiklos pajamų juridiniams asmenims, juridinių asmenų vadovams ir kitiems fiziniams asmenims – iki 25 000 eurų, tais atvejais, kai sunku ar neįmanoma nustatyti juridinio asmens praėjusių metų bendrųjų metinių veiklos pajamų, iki 100 000 eurų; įpareigojimas pakeisti vadovą; asmens išbraukimas iš viešojo vartojimo kredito davėjų sąrašo arba viešojo tarpusavio skolinimo platformos operatorių sąrašo.
Vertybinių popierių įstatymas	Paskelbimas apie pažeidimą; įspėjimas; bauda iki 10 000 000 eurų arba iki 5 proc. paskutinių finansinių metų pajamų, jeigu tai juridiniai asmenys, iki 2 000 000 eurų, jeigu tai fiziniai asmenys, bauda iki trigubo neteisėtai gautų pajamų, kitokios turtinės naudos ar išvengtų nuostolių dydžio.

Lentelė Nr. 4. Kaltės elementas taikant administracinę atsakomybę

	Kaltė yra būtinas elementas atsakomybei kilti	**Atsakomybei kilti turi būti nustatytos aplinkybės, iš esmės reiškiančios kaltę**	**Kaltės elementas nereglamentuotas**	**Tyčia numatyta kaip atsakomybę sunkinanti aplinkybė**
ATPK	10 ir 11 str.: Nesant kaltės – nėra sudėties ir atsakomybė nekyla			
ANK	7 str.: Nesant kaltės – nėra sudėties ir atsakomybė nekyla			
Viešojo administravimo įstatymas		Atsakomybė netaikoma, jei suteikta klaidinga pripažinta konsultacija		
Alkoholio kontrolės įstatymas		39 str. 2 d.: Nutarime turi būti nurodyti pažeidėjo kaltės įrodymai, kuriais grindžiamas nutarimas		
Aplinkos apsaugos įstatymas		50 str.: Nutarime turi būti nurodyti pažeidėjo kaltę įrodantys argumentai, kuriais grindžiamas nutarimas		
Asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymas			Kaltės elementas nereglamentuotas[900]	

[900] Reglamente (ES) 2016/679, į kurį nukreipiama Asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymu, nustatyta, kad sprendžiant dėl administracinės baudos dydžio atsižvelgiama, be kita ko, į tai, ar pažeidimas padarytas tyčia ar dėl aplaidumo.

	Kaltė yra būtinas elementas atsakomybei kilti	**Atsakomybei kilti turi būti nustatytos aplinkybės, iš esmės reiškiančios kaltę**	**Kaltės elementas nereglamentuotas**	**Tyčia numatyta kaip atsakomybę sunkinanti aplinkybė**
Branduolinės saugos įstatymas			Kaltės elementas nereglamentuotas	
Draudimo įstatymas	Nukreipta į Lietuvos banko įstatymą			
Elektroninių pinigų ir elektroninių pinigų įstaigų įstatymas	Nukreipta į Lietuvos banko įstatymą			
Elektroninių ryšių įstatymas		91 str. 1 d. 1 p.: Skiriant ekonomines sankcijas, atsižvelgiama į kaltę, kai subjektas yra fizinis asmuo	Kaltės elementas juridinių asmenų atžvilgiu nereglamentuotas	
Energetikos įstatymas			Kaltės elementas nereglamentuotas	
Finansinių priemonių rinkų įstatymas	Nukreipta į Lietuvos banko įstatymą			
Klimato kaitos valdymo finansinių instrumentų įstatymas		18 str. 2 d.: Nutarime, be kita ko, nurodomi pažeidėjo kaltę pagrindžiantys įrodymai		
Kolektyvinio investavimo subjektų įstatymas	Nukreipta į Lietuvos banko įstatymą			
Konkurencijos įstatymas			38 str. 1 d.: Nustatytos aplinkybės, kurioms esant asmuo atleidžiamas nuo	

	Kaltė yra būtinas elementas atsakomybei kilti	**Atsakomybei kilti turi būti nustatytos aplinkybės, iš esmės reiškiančios kaltę**	**Kaltės elementas nereglamentuotas**	**Tyčia numatyta kaip atsakomybę sunkinanti aplinkybė**
			baudos, tačiau šios aplinkybės nesusijusios su kaltės elementu	
Lietuvos banko įstatymas		43^3 str. 7 d.: Kaip viena iš aplinkybių, į kurią atsižvelgiama skiriant nuobaudą, numatyta juridinio asmens kaltė, kaltės forma ir rūšis		43^3 str. 9 d.
Mažmeninės prekybos įmonių nesąžiningų veiksmų draudimo įstatymas			Kaltės elementas nereglamentuotas	
Mokesčių administravimo įstatymas		141 str. 1 d. 1 p.: Kaip vienas iš atleidimo nuo baudos pagrindų yra aplinkybė, jei mokesčių mokėtojas įrodo, kad nėra kaltas dėl padaryto pažeidimo 141 str. 1 d. 2 p.: Kaip vienas iš atleidimo nuo baudos pagrindų yra aplinkybė, kad įstatymas pažeistas dėl aplinkybių, kurios nepriklausė nuo		

	Kaltė yra būtinas elementas atsakomybei kilti	Atsakomybei kilti turi būti nustatytos aplinkybės, iš esmės reiškiančios kaltę	Kaltės elementas nereglamentuotas	Tyčia numatyta kaip atsakomybę sunkinanti aplinkybė
		mokesčių mokėtojo valios ir kurių jis nenumatė ir negalėjo numatyti		
Nesąžiningos komercinės veiklos vartotojams draudimo įstatymas			Kaltės elementas nereglamentuotas	
Papildomo savanoriško pensijų kaupimo įstatymas	Nukreipta į Lietuvos banko įstatymą			
Pašto įstatymas		28 str. 1 d.: Skiriant ekonomines sankcijas, atsižvelgiama, be kita ko, į kaltę		
Pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencijos įstatymas		37 str. 2 d.: Parinkdama konkrečią poveikio priemonę ir jų dydį, priežiūros institucija atsižvelgia, be kita ko, ir į asmens, kuriam taikoma poveikio priemonė, kaltę		
Produktų saugos įstatymas		20 str. 1 d.: Kaip aplinkybės, kurioms esant neatsakoma už nesaugaus produkto pateikimą į rinką, numatytos aplinkybės, iš esmės		

	Kaltė yra būtinas elementas atsakomybei kilti	**Atsakomybei kilti turi būti nustatytos aplinkybės, iš esmės reiškiančios kaltę**	**Kaltės elementas nereglamentuotas**	**Tyčia numatyta kaip atsakomybę sunkinanti aplinkybė**
		susijusios su kaltės elementu		
Profesinių pensijų kaupimo įstatymas	Nukreipta į Lietuvos banko įstatymą			
Projektų administravimo ir finansavimo taisyklės			Kaltės elementas nereglamentuotas	
Reklamos įstatymas	23 str. 1 d.: Nustatyta, kad reklamos davėjas atsako už nustatytų reikalavimų neatitinkančios reklamos naudojimą, jeigu jis neįrodo, kad šiame įstatyme nustatyti reikalavimai buvo pažeisti ne dėl jo kaltės 23 str. 2 d.; Nustatyta, kad reklamos gamintojas, tarpininkas ar skleidėjas atsako už klaidinančios reklamos naudojimą tik tuo atveju, jei žinojo ar turėjo žinoti, kad naudojama klaidinanti reklama arba klaidinimas įvyko dėl jo veiksmų gaminant ar skelbiant reklamą, arba			

	Kaltė yra būtinas elementas atsakomybei kilti	**Atsakomybei kilti turi būti nustatytos aplinkybės, iš esmės reiškiančios kaltę**	**Kaltės elementas nereglamentuotas**	**Tyčia numatyta kaip atsakomybę sunkinanti aplinkybė**
	reklamos gamintojas, tarpininkas ar skleidėjas negali pateikti įrodymų, leidžiančių nustatyti reklamos davėją (gamintoją)			
Statybos įstatymas	Nukreipta į ANK			
Tabako, tabako gaminių ir su jais susijusių gaminių kontrolės įstatymas		31 str. 2 d.: Nutarime turi būti nurodoma pažeidėjo kaltės įrodymai, kuriais grindžiamas nutarimas		
Transporto veiklos pagrindų įstatymas		25 str. 2 d.: Nutarime turi būti nurodoma pažeidimą padariusio vežėjo kaltės įrodymai, kuriais grindžiamas nutarimas		
Teritorijų planavimo įstatymas	43 str. 1 d.: Nustatyta atsakomybė už tyčinius teritorijų planavimo dokumentų derinimo organizavimo tvarkos pažeidimus, nėra apibrėžta, kas laikytina tyčiniais pažeidimais	Nukreipta į ANK		
Užimtumo įstatymas	Nukreipta į ANK			
Vartotojų teisių apsaugos įstatymas			Kaltės elementas nereglamentuotas	

	Kaltė yra būtinas elementas atsakomybei kilti	**Atsakomybei kilti turi būti nustatytos aplinkybės, iš esmės reiškiančios kaltę**	**Kaltės elementas nereglamentuotas**	**Tyčia numatyta kaip atsakomybę sunkinanti aplinkybė**
Vartojimo kredito įstatymas	Nukreipta į Lietuvos banko įstatymą			
Vertybinių popierių įstatymas	Nukreipta į Lietuvos banko įstatymą			

Lentelė Nr. 5. Atsakomybę lengvinančių ir sunkinančių aplinkybių reguliavimas

	Aplinkybių sąrašas	**Galimybė remtis kitomis, įstatymuose neįvardytomis aplinkybėmis**	**Atsakomybę lengvinančių ir sunkinančių aplinkybių sąrašas nenustatytas arba apskritai nereglamentuotas**
ATPK		31 str. ir 32 str.	
ANK	36 str.	35 str.	
Viešojo administravimo įstatymas			Nereglamentuota
Alkoholio kontrolės įstatymas	34 str. 8 d. ir 9 d.	34 str. 8 d.	
Aplinkos apsaugos įstatymas	51 str.		
Asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymas			Nereglamentuota[901]
Branduolinės saugos įstatymas	48 str. 21 d. ir 22 d.		
Draudimo įstatymas	Nukreipta į Lietuvos banko įstatymą		
Elektroninių pinigų ir elektroninių pinigų įstaigų įstatymas	Nukreipta į Lietuvos banko įstatymą		
Elektroninių ryšių įstatymas	91 str. 7 d.ir 9 d.	91 str. 8 d.	
Energetikos įstatymas	36 str. 9 d. ir 10 d.	36 str. 11 d.	
Finansinių priemonių rinkų įstatymas	Nukreipta į Lietuvos banko įstatymą		

[901] Reglamente (ES) 2016/679, į kurį nukreipiama Asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymu, nustatyta, kad sprendžiant dėl administracinės baudos dydžio atsižvelgiama, be kita ko, į tokias aplinkybes, kurios Lietuvos teisės aktuose paprastai būna įtvirtintos kaip atsakomybę lengvinančios ar sunkinančios (pavyzdžiui, ankstesni pažeidimai, bendradarbiavimas su priežiūros institucija, ar laikomasi etikos kodeksų ar patvirtintų sertifikavimo mechanizmų), o taip pat ir kitus sunkinančius ar švelninančius veiksnius.

	Aplinkybių sąrašas	**Galimybė remtis kitomis, įstatymuose neįvardytomis aplinkybėmis**	**Atsakomybę lengvinančių ir sunkinančių aplinkybių sąrašas nenustatytas arba apskritai nereglamentuotas**
Klimato kaitos valdymo finansinių instrumentų įstatymas			Nereglamentuota
Kolektyvinio investavimo subjektų įstatymas	Nukreipta į Lietuvos banko įstatymą		
Konkurencijos įstatymas	37 str. 2 d. ir 3 d.		
Lietuvos banko įstatymas	43^3 str. 8 d. ir 9 d.	43^3 str. 8 d.	
Mažmeninės prekybos įmonių nesąžiningų veiksmų draudimo įstatymas	12 str. 7 d. ir 8 d.		
Mokesčių administravimo įstatymas	140 str. 3 d. ir 4 d.	140 str. 3 d.	
Nesąžiningos komercinės veiklos vartotojams draudimo įstatymas	13 str. 4 d. ir 5 d.		
Papildomo savanoriško pensijų kaupimo įstatymas	Nukreipta į Lietuvos banko įstatymą		
Pašto įstatymas	28 str. 7 d. ir 8 d.		
Pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencijos įstatymas	37 str. 4 ir 5 d.		
Produktų saugos įstatymas	20 str. 2 d. ir 3 d.		
Profesinių pensijų kaupimo įstatymas	Nukreipta į Lietuvos banko įstatymą		
Projektų administravimo ir finansavimo taisyklės			Nereglamentuota
Reklamos įstatymas	24 str. 6 d. ir 7 d.		

	Aplinkybių sąrašas	**Galimybė remtis kitomis, įstatymuose neįvardytomis aplinkybėmis**	**Atsakomybę lengvinančių ir sunkinančių aplinkybių sąrašas nenustatytas arba apskritai nereglamentuotas**
Statybos įstatymas	Nukreipta į ANK		
Tabako, tabako gaminių ir su jais susijusių gaminių kontrolės įstatymas		33 str. 3 d. ir 4 d.[902]	
Transporto veiklos pagrindų įstatymas	26 str. 2 d. ir 3 d.		
Teritorijų planavimo įstatymas	Nukreipta į ANK		
Užimtumo įstatymas	60 str. 3 d. ir 4 d.		
Vartotojų teisių apsaugos įstatymas	40 str. 5 d. ir 6 d.	40 str. 5 d.	
Vartojimo kredito įstatymas	Nukreipta į Lietuvos banko įstatymą		
Vertybinių popierių įstatymas	Nukreipta į Lietuvos banko įstatymą		

[902] Taikoma tik skundą nagrinėjančiam teismui.

Lentelė Nr. 6. Atsakomybę lengvinančių aplinkybių sistema

	Kaltininkas nuoširdžiai gailisi / pripažino pažeidimą	**Kaltininkas padėjo išaiškinti pažeidimą ir jame dalyvavusius asmenis**	**Kaltininkas atlygino nuostolius ar pašalino žalą / užkirto kelią žalingoms pasekmėms**	**Asmuo nutraukė pažeidimą / ėmėsi priemonių pažeidimui pašalinti**	**Asmuo bendradarbiavo su pažeidimą tyrusia institucija**	**Pažeidimas padarytas dėl labai sunkios kaltininko materialinės padėties / finansinė padėtis yra sunki**	**Pažeidimas padarytas dėl psichinės ar fizinės prievartos**	**Pažeidimas padarytas pažeidžiant būtinojo reikalingumo sąlygas**	**Pažeidimas padarytas peržengiant būtinosios ginties ribas**	**Pažeidimas padarytas dėl didelio susijaudinimo, kurį sukėlė neteisėti nukentėjusiojo veiksmai**	**Pažeidimą padarė nepilnametis**	**Pažeidimą padarė nėščia moteris**	**Pažeidimą padarė asmuo, kuriam nustatytas 0–40 proc. darbingumo lygis / didelių ar vidutinių specialiųjų poreikių lygis/65 metų asmuo**	**Nusižengimą padarė asmuo, kuris prieš jo valią buvo nugirdytas ar apsvaigintas**	**Asmens sutikimas dalyvauti specialiose programose (kursuose)**	**Neatliko konkrečių veiksmų / buvo prisiimti įsipareigojimai ir jų laikytasi**	**Pripažino priežiūros institucijos nustatytas aplinkybes**	**Pažeidimas buvo nulemtas valstybės institucijų**
ATPK	31 str.	31 str.	31 str.			31 str.	31 str.	31 str.	31 str.	31 str.	31 str.	31 str.	31 str.					
ANK	35 str.	35 str.	35 str.			35 str.	35 str.	35 str.	35 str.	35 str.		35 str.	35 str.	35 str.				
Viešojo administravimo įstatymas																		

	Alkoholio kontrolės įstatymas	Aplinkos apsaugos įstatymas	Asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymas	Branduolinės saugos įstatymas
Kaltininkas nuoširdžiai gailisi / pripažino pažeidimą			Nereglamentuota	
Kaltininkas padėjo išaiškinti pažeidimą ir jame dalyvavusius asmenis		51 str.		48 str. 21 d.
Kaltininkas atlygino nuostolius ar pašalino žalą / užkirto kelią žalingoms pasekmėms	34 str. 8 d.	51 str.		48 str. 21 d.
Asmuo nutraukė pažeidimą / ėmėsi priemonių pažeidimui pašalinti				48 str. 21 d.
Asmuo bendradarbiavo su pažeidimą tyrusia institucija	34 str. 8 d.	51 str.		
Pažeidimas padarytas dėl labai sunkios kaltininko materialinės padėties / finansinė padėtis yra sunki				
Pažeidimas padarytas dėl psichinės ar fizinės prievartos				
Pažeidimas padarytas pažeidžiant būtinojo reikalingumo sąlygas				
Pažeidimas padarytas peržengiant būtinosios ginties ribas				
Pažeidimas padarytas dėl didelio susijaudinimo, kurį sukėlė neteisėti nukentėjusiojo veiksmai				
Pažeidimą padarė nepilnametis				
Pažeidimą padarė nėščia moteris				
Pažeidimą padarė asmuo, kuriam nustatytas 0–40 proc. darbingumo lygis / didelių ar vidutinių specialiųjų poreikių lygis/65 metų asmuo				
Nusižengimą padarė asmuo, kuris prieš jo valią buvo nugirdytas ar apsvaigintas				
Asmens sutikimas dalyvauti specialiose programose (kursuose)				
Neatliko konkrečių veiksmų / buvo prisiimti įsipareigojimai ir jų laikytasi				
Pripažino priežiūros institucijos nustatytas aplinkybes				
Pažeidimas buvo nulemtas valstybės institucijų				

	Kaltininkas nuoširdžiai gailisi / pripažino pažeidimą	**Kaltininkas padėjo išaiškinti pažeidimą ir jame dalyvavusius asmenis**	**Kaltininkas atlygino nuostolius ar pašalino žalą / užkirto kelią žalingoms pasekmėms**	**Asmuo nutraukė pažeidimą / ėmėsi priemonių pažeidimui pašalinti**	**Asmuo bendradarbiavo su pažeidimą tyrusia institucija**	**Pažeidimas padarytas dėl labai sunkios kaltininko materialinės padėties / finansinė padėtis yra sunki**	**Pažeidimas padarytas dėl psichinės ar fizinės prievartos**	**Pažeidimas padarytas pažeidžiant būtinojo reikalingumo sąlygas**	**Pažeidimas padarytas peržengiant būtinosios ginties ribas**	**Pažeidimas padarytas dėl didelio susijaudinimo, kurį sukėlė neteisėti nukentėjusiojo veiksmai**	**Pažeidimą padarė nepilnametis**	**Pažeidimą padarė nėščia moteris**	**Pažeidimą padarė asmuo, kuriam nustatytas 0–40 proc. darbingumo lygis / didelių ar vidutinių specialiųjų poreikių lygis/65 metų asmuo**	**Nusižengimą padarė asmuo, kuris prieš jo valią buvo nugirdytas ar apsvaigintas**	**Asmens sutikimas dalyvauti specialiose programose (kursuose)**	**Neatliko konkrečių veiksmų / buvo prisiimti įsipareigojimai ir jų laikytasi**	**Pripažino priežiūros institucijos nustatytas aplinkybes**	**Pažeidimas buvo nulemtas valstybės institucijų**
Draudimo įstatymas	Nukreipta į Lietuvos banko įstatymą																
Elektroninių pinigų ir elektroninių pinigų įstaigų įstatymas	Nukreipta į Lietuvos banko įstatymą																
Elektroninių ryšių įstatymas		91 str. 7 d.	91 str. 7 d..		91 str. 7 d.												
Energetikos įstatymas		36 str. 9 d.	36 str. 9 d.	36 str. 9 d.													

	Kaltininkas nuoširdžiai gailisi / pripažino pažeidimą	**Kaltininkas padėjo išaiškinti pažeidimą ir jame dalyvavusius asmenis**	**Kaltininkas atlygino nuostolius ar pašalino žalą / užkirto kelią žalingoms pasekmėms**	**Asmuo nutraukė pažeidimą / ėmėsi priemonių pažeidimui pašalinti**	**Asmuo bendradarbiavo su pažeidimą tyrusia institucija**	**Pažeidimas padarytas dėl labai sunkios kaltininko materialinės padėties / finansinė padėtis yra sunki**	**Pažeidimas padarytas dėl psichinės ar fizinės prievartos**	**Pažeidimas padarytas pažeidžiant būtinojo reikalingumo sąlygas**	**Pažeidimas padarytas peržengiant būtinosios ginties ribas**	**Pažeidimas padarytas dėl didelio susijaudinimo, kurį sukėlė neteisėti nukentėjusiojo veiksmai**	**Pažeidimą padarė nepilnametis**	**Pažeidimą padarė nėščia moteris**	**Pažeidimą padarė asmuo, kuriam nustatytas 0–40 proc. darbingumo lygis / didelių ar vidutinių specialiųjų poreikių lygis/65 metų asmuo**	**Nusižengimą padarė asmuo, kuris prieš jo valią buvo nugirdytas ar apsvaigintas**	**Asmens sutikimas dalyvauti specialiose programose (kursuose)**	**Neatliko konkrečių veiksmų / buvo prisiimti įsipareigojimai ir jų laikytasi**	**Pripažino priežiūros institucijos nustatytas aplinkybes**	**Pažeidimas buvo nulemtas valstybės institucijų**
Finansinių priemonių rinkų įstatymas	Nukreipta į Lietuvos banko įstatymą																	
Klimato kaitos valdymo finansinių instrumentų įstatymas	Nereglamentuota																	
Kolektyvinio investavimo subjektų įstatymas	Nukreipta į Lietuvos banko įstatymą																	

	Konkurencijos įstatymas	Lietuvos banko įstatymas	Mažmeninės prekybos įmonių nesąžiningų veiksmų draudimo įstatymas
Kaltininkas nuoširdžiai gailisi / pripažino pažeidimą			
Kaltininkas padėjo išaiškinti pažeidimą ir jame dalyvavusius asmenis			
Kaltininkas atlygino nuostolius ar pašalino žalą / užkirto kelią žalingoms pasekmėms	37 str. 2 d.	43^3 str. 8 d.	12 str. 7 d.
Asmuo nutraukė pažeidimą / ėmėsi priemonių pažeidimui pašalinti	37 str. 2 d.	43^3 str. 8 d.	
Asmuo bendradarbiavo su pažeidimą tyrusia institucija	37 str. 2 d.		12 str. 7 d.
Pažeidimas padarytas dėl labai sunkios kaltininko materialinės padėties / finansinė padėtis yra sunki	37 str. 2 d.		
Pažeidimas padarytas dėl psichinės ar fizinės prievartos			
Pažeidimas padarytas pažeidžiant būtinojo reikalingumo sąlygas			
Pažeidimas padarytas peržengiant būtinosios ginties ribas			
Pažeidimas padarytas dėl didelio susijaudinimo, kurį sukėlė neteisėti nukentėjusiojo veiksmai			
Pažeidimą padarė nepilnametis			
Pažeidimą padarė nėščia moteris			
Pažeidimą padarė asmuo, kuriam nustatytas 0–40 proc. darbingumo lygis / didelių ar vidutinių specialiųjų poreikių lygis/65 metų asmuo			
Nusižengimą padarė asmuo, kuris prieš jo valią buvo nugirdytas ar apsvaigintas			
Asmens sutikimas dalyvauti specialiose programose (kursuose)			
Neatliko konkrečių veiksmų / buvo prisiimti įsipareigojimai ir jų laikytasi	37 str. 2 d.		
Pripažino priežiūros institucijos nustatytas aplinkybes	37 str. 2 d.		
Pažeidimas buvo nulemtas valstybės institucijų	37 str. 2 d.		

	Kaltininkas nuoširdžiai gailisi / pripažino pažeidimą	**Kaltininkas padėjo išaiškinti pažeidimą ir jame dalyvavusius asmenis**	**Kaltininkas atlygino nuostolius ar pašalino žalą / užkirto kelią žalingoms pasekmėms**	**Asmuo nutraukė pažeidimą / ėmėsi priemonių pažeidimui pašalinti**	**Asmuo bendradarbiavo su pažeidimą tyrusia institucija**	**Pažeidimas padarytas dėl labai sunkios kaltininko materialinės padėties / finansinė padėtis yra sunki**	**Pažeidimas padarytas dėl psichinės ar fizinės prievartos**	**Pažeidimas padarytas pažeidžiant būtinojo reikalingumo sąlygas**	**Pažeidimas padarytas peržengiant būtinosios ginties ribas**	**Pažeidimas padarytas dėl didelio susijaudinimo, kurį sukėlė neteisėti nukentėjusiojo veiksmai**	**Pažeidimą padarė nepilnametis**	**Pažeidimą padarė nėščia moteris**	**Pažeidimą padarė asmuo, kuriam nustatytas 0–40 proc. darbingumo lygis / didelių ar vidutinių specialiųjų poreikių lygis/65 metų asmuo**	**Nusižengimą padarė asmuo, kuris prieš jo valią buvo nugirdytas ar apsvaigintas**	**Asmens sutikimas dalyvauti specialiose programose (kursuose)**	**Neatliko konkrečių veiksmų / buvo prisiimti įsipareigojimai ir jų laikytasi**	**Pripažino priežiūros institucijos nustatytas aplinkybes**	**Pažeidimas buvo nulemtas valstybės institucijų**
Mokesčių administravimo įstatymas	140 str. 3 d.	140 str. 3 d.	140 str. 3 d.		140 str. 3 d.	140 str. 3 d.	140 str. 3 d.										
Nesąžiningos komercinės veiklos vartotojams draudimo įstatymas			13 str. 4 d.	13 str. 4 d.	13 str. 4 d.												
Papildomo savanoriško pensijų kaupimo įstatymas	Nukreipta į Lietuvos banko įstatymą																

	Kaltininkas nuoširdžiai gailisi / pripažino pažeidimą	**Kaltininkas padėjo išaiškinti pažeidimą ir jame dalyvavusius asmenis**	**Kaltininkas atlygino nuostolius ar pašalino žalą / užkirto kelią žalingoms pasekmėms**	**Asmuo nutraukė pažeidimą / ėmėsi priemonių pažeidimui pašalinti**	**Asmuo bendradarbiavo su pažeidimą tyrusia institucija**	**Pažeidimas padarytas dėl labai sunkios kaltininko materialinės padėties / finansinė padėtis yra sunki**	**Pažeidimas padarytas dėl psichinės ar fizinės prievartos**	**Pažeidimas padarytas pažeidžiant būtinojo reikalingumo sąlygas**	**Pažeidimas padarytas peržengiant būtinosios ginties ribas**	**Pažeidimas padarytas dėl didelio susijaudinimo, kurį sukėlė neteisėti nukentėjusiojo veiksmai**	**Pažeidimą padarė nepilnametis**	**Pažeidimą padarė nėščia moteris**	**Pažeidimą padarė asmuo, kuriam nustatytas 0–40 proc. darbingumo lygis / didelių ar vidutinių specialiųjų poreikių lygis/65 metų asmuo**	**Nusižengimą padarė asmuo, kuris prieš jo valią buvo nugirdytas ar apsvaigintas**	**Asmens sutikimas dalyvauti specialiose programose (kursuose)**	**Neatliko konkrečių veiksmų / buvo prisiimti įsipareigojimai ir jų laikytasi**	**Pripažino priežiūros institucijos nustatytas aplinkybes**	**Pažeidimas buvo nulemtas valstybės institucijų**
Pašto įstatymas			28 str. 7 d.		28 str. 7 d.													
Pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencijos įstatymas			37 str. 4 d.															
Produktų saugos įstatymas			20 str. 2 d.															
Profesinių pensijų kaupimo įstatymas	Nukreipta į Lietuvos banko įstatymą																	

	Kaltininkas nuoširdžiai gailisi / pripažino pažeidimą	**Kaltininkas padėjo išaiškinti pažeidimą ir jame dalyvavusius asmenis**	**Kaltininkas atlygino nuostolius ar pašalino žalą / užkirto kelią žalingoms pasekmėms**	**Asmuo nutraukė pažeidimą / ėmėsi priemonių pažeidimui pašalinti**	**Asmuo bendradarbiavo su pažeidimą tyrusia institucija**	**Pažeidimas padarytas dėl labai sunkios kaltininko materialinės padėties / finansinė padėtis yra sunki**	**Pažeidimas padarytas dėl psichinės ar fizinės prievartos**	**Pažeidimas padarytas pažeidžiant būtinojo reikalingumo sąlygas**	**Pažeidimas padarytas peržengiant būtinosios ginties ribas**	**Pažeidimas padarytas dėl didelio susijaudinimo, kurį sukėlė neteisėti nukentėjusiojo veiksmai**	**Pažeidimą padarė nepilnametis**	**Pažeidimą padarė nėščia moteris**	**Pažeidimą padarė asmuo, kuriam nustatytas 0–40 proc. darbingumo lygis / didelių ar vidutinių specialiųjų poreikių lygis/65 metų asmuo**	**Nusižengimą padarė asmuo, kuris prieš jo valią buvo nugirdytas ar apsvaigintas**	**Asmens sutikimas dalyvauti specialiose programose (kursuose)**	**Neatliko konkrečių veiksmų / buvo prisiimti įsipareigojimai ir jų laikytasi**	**Pripažino priežiūros institucijos nustatytas aplinkybes**	**Pažeidimas buvo nulemtas valstybės institucijų**
Projektų administravimo ir finansavimo taisyklės	Nereglamentuota																
Reklamos įstatymas	24 str. 6 d.		24 str. 6 d.		24 str. 6 d.										24 str. 6 d.		
Statybos įstatymas	Nukreipta į ANK																

	Kaltininkas nuoširdžiai gailisi / pripažino pažeidimą	**Kaltininkas padėjo išaiškinti pažeidimą ir jame dalyvavusius asmenis**	**Kaltininkas atlygino nuostolius ar pašalino žalą / užkirto kelią žalingoms pasekmėms**	**Asmuo nutraukė pažeidimą / ėmėsi priemonių pažeidimui pašalinti**	**Asmuo bendradarbiavo su pažeidimą tyrusia institucija**	**Pažeidimas padarytas dėl labai sunkios kaltininko materialinės padėties / finansinė padėtis yra sunki**	**Pažeidimas padarytas dėl psichinės ar fizinės prievartos**	**Pažeidimas padarytas pažeidžiant būtinojo reikalingumo sąlygas**	**Pažeidimas padarytas peržengiant būtinosios ginties ribas**	**Pažeidimas padarytas dėl didelio susijaudinimo, kurį sukėlė neteisėti nukentėjusiojo veiksmai**	**Pažeidimą padarė nepilnametis**	**Pažeidimą padarė nėščia moteris**	**Pažeidimą padarė asmuo, kuriam nustatytas 0–40 proc. darbingumo lygis / didelių ar vidutinių specialiųjų poreikių lygis/65 metų asmuo**	**Nusižengimą padarė asmuo, kuris prieš jo valią buvo nugirdytas ar apsvaigintas**	**Asmens sutikimas dalyvauti specialiose programose (kursuose)**	**Neatliko konkrečių veiksmų / buvo prisiimti įsipareigojimai ir jų laikytasi**	**Pripažino priežiūros institucijos nustatytas aplinkybes**	**Pažeidimas buvo nulemtas valstybės institucijų**
Tabako, tabako gaminių ir su jais susijusių gaminių kontrolės įstatymas	Nereglamentuota																
Transporto veiklos pagrindų įstatymas					26 str. 2 d.		26 str. 2 d.										
Teritorijų planavimo įstatymas	Nukreipta į ANK																
Užimtumo įstatymas	60 str. 3 d.	60 str. 3 d.	60 str. 3 d.	60 str. 3 d.	60 str. 3 d.	60 str. 3 d.											

	Kaltininkas nuoširdžiai gailisi / pripažino pažeidimą	**Kaltininkas padėjo išaiškinti pažeidimą ir jame dalyvavusius asmenis**	**Kaltininkas atlygino nuostolius ar pašalino žalą / užkirto kelią žalingoms pasekmėms**	**Asmuo nutraukė pažeidimą / ėmėsi priemonių pažeidimui pašalinti**	**Asmuo bendradarbiavo su pažeidimą tyrusia institucija**	**Pažeidimas padarytas dėl labai sunkios kaltininko materialinės padėties / finansinė padėtis yra sunki**	**Pažeidimas padarytas dėl psichinės ar fizinės prievartos**	**Pažeidimas padarytas pažeidžiant būtinojo reikalingumo sąlygas**	**Pažeidimas padarytas peržengiant būtinosios ginties ribas**	**Pažeidimas padarytas dėl didelio susijaudinimo, kurį sukėlė neteisėti nukentėjusiojo veiksmai**	**Pažeidimą padarė nepilnametis**	**Pažeidimą padarė nėščia moteris**	**Pažeidimą padarė asmuo, kuriam nustatytas 0–40 proc. darbingumo lygis / didelių ar vidutinių specialiųjų poreikių lygis/65 metų asmuo**	**Nusižengimą padarė asmuo, kuris prieš jo valią buvo nugirdytas ar apsvaigintas**	**Asmens sutikimas dalyvauti specialiose programose (kursuose)**	**Neatliko konkrečių veiksmų / buvo prisiimti įsipareigojimai ir jų laikytasi**	**Pripažino priežiūros institucijos nustatytas aplinkybes**	**Pažeidimas buvo nulemtas valstybės institucijų**
Vartotojų teisių apsaugos įstatymas			40 str. 5 d.		40 str. 5 d.												
Vartojimo kredito įstatymas	Nukreipta į Lietuvos banko įstatymą																
Vertybinių popierių įstatymas	Nukreipta į Lietuvos banko įstatymą																

Lentelė Nr. 7. Atsakomybę sunkinančių aplinkybių sistema

	Pažeidimas padarytas grupės asmenų	**Pažeidimas padarytas dėl chuliganiškų paskatų**	**Pažeidimas padarytas pasinaudojant stichine nelaime / ekstremalia situacija / nelaimingu atsitikimu**	**Pakartotinai per nustatytą laikotarpį padarytas tokios pačios rūšies teisės pažeidimas**	**Pažeidimas padarytas asmens, kuris pirmiau buvo padaręs nusikaltimą**	**Į teisės pažeidimą įtrauktas nepilnametis**	**Pažeidimas padarytas neblaivaus asmens arba asmenų, apsvaigusių nuo narkotinių, psichotropinių ar toksinių medžiagų**	**Nusižengimas padarytas nėščiai moteriai, kai žinoma ar akivaizdu, kad ji nėščia, arba neįgaliam asmeniui**	**Nusižengimas padarytas mažamečiui**	**Nusižengimas padarytas reiškiant neapykantą asmeniui ar diskriminuojant jį**	**Nusižengimas padarytas kankinant asmenį ar tyčiojantis iš jo**	**Nusižengimas padarytas visuotinai pavojingu būdu arba naudojant sprogmenis, sprogstamąsias medžiagas arba šaunamuosius ginklus**	**Subjektas kliudė tirti pažeidimą arba jį slėpė**	**Subjektas tęsė pažeidimą nepaisydami raginimo nutraukti**	**Sukeltos sunkios pasekmės ar žala arba neatlyginta ar vengta atlyginti žalą ar nepaisyta įpareigojimo ar kilo reali grėsmė**	**Pažeidimas padarytas siekiant naudos**	**Tyčia**	**Naudojamasi juridinės galios neturinčiais dokumentais**
ATPK	32 str.	32 str.	32 str.	32 str.	32 str.	32 str.	32 str.								32 str.			
ANK	36 str.	36 str.	36 str.	36 str.	36 str.	36 str.	36 str.	36 str.	36 str.	36 str.	36 str.	36 str.			36 str.			
Viešojo administravimo įstatymas																		

	Pažeidimas padarytas grupės asmenų	**Pažeidimas padarytas dėl chuliganiškų paskatų**	**Pažeidimas padarytas pasinaudojant stichine nelaime / ekstremalia situacija / nelaimingu atsitikimu**	**Pakartotinai per nustatytą laikotarpį padarytas tokios pačios rūšies teisės pažeidimas**	**Pažeidimas padarytas asmens, kuris pirmiau buvo padaręs nusikaltimą**	**Į teisės pažeidimą įtrauktas nepilnametis**	**Pažeidimas padarytas neblaivaus asmens arba asmenų, apsvaigusių nuo narkotinių, psichotropinių ar toksinių medžiagų**	**Nusižengimas padarytas nėščiai moteriai, kai žinoma ar akivaizdu, kad ji nėščia, arba neįgaliam asmeniui**	**Nusižengimas padarytas mažamečiui**	**Nusižengimas padarytas reiškiant neapykantą asmeniui ar diskriminuojant jį**	**Nusižengimas padarytas kankinant asmenį ar tyčiojantis iš jo**	**Nusižengimas padarytas visuotinai pavojingu būdu arba naudojant sprogmenis, sprogstamąsias medžiagas arba šaunamuosius ginklus**	**Subjektas kliudė tirti pažeidimą arba jį slėpė**	**Subjektas tęsė pažeidimą nepaisydami raginimo nutraukti**	**Sukeltos sunkios pasekmės ar žala arba neatlyginta ar vengta atlyginti žalą ar nepaisyta įpareigojimo ar kilo reali grėsmė**	**Pažeidimas padarytas siekiant naudos**	**Tyčia**	**Naudojamasi juridinės galios neturinčiais dokumentais**
Alkoholio kontrolės įstatymas													34 str. 9 d.	34 str. 9 d.				
Aplinkos apsaugos įstatymas													51 str.	51 str.				
Asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymas	Nereglamentuota																	

	Pažeidimas padarytas grupės asmenų	**Pažeidimas padarytas dėl chuliganiškų paskatų**	**Pažeidimas padarytas pasinaudojant stichine nelaime / ekstremalia situacija / nelaimingu atsitikimu**	**Pakartotinai per nustatytą laikotarpį padarytas tokios pačios rūšies teisės pažeidimas**	**Pažeidimas padarytas asmens, kuris pirmiau buvo padaręs nusikaltimą**	**Į teisės pažeidimą įtrauktas nepilnametis**	**Pažeidimas padarytas neblaivaus asmens arba asmenų, apsvaigusių nuo narkotinių, psichotropinių ar toksinių medžiagų**	**Nusižengimas padarytas nėščiai moteriai, kai žinoma ar akivaizdu, kad ji nėščia, arba neįgaliam asmeniui**	**Nusižengimas padarytas mažamečiui**	**Nusižengimas padarytas reiškiant neapykantą asmeniui ar diskriminuojant jį**	**Nusižengimas padarytas kankinant asmenį ar tyčiojantis iš jo**	**Nusižengimas padarytas visuotinai pavojingu būdu arba naudojant sprogmenis, sprogstamąsias medžiagas arba šaunamuosius ginklus**	**Subjektas kliudė tirti pažeidimą arba jį slėpė**	**Subjektas tęsė pažeidimą nepaisydami raginimo nutraukti**	**Sukeltos sunkios pasekmės ar žala arba neatlyginta ar vengta atlyginti žalą ar nepaisyta įpareigojimo ar kilo reali grėsmė**	**Pažeidimas padarytas siekiant naudos**	**Tyčia**	**Naudojamasi juridinės galios neturinčiais dokumentais**
Branduolinės saugos įstatymas				48 str. 22 d.									48 str. 22 d.	48 str. 22 d.	48 str. 22 d.			
Draudimo įstatymas	Nukreipta į Lietuvos banko įstatymą																	
Elektroninių pinigų ir elektroninių pinigų įstaigų įstatymas	Nukreipta į Lietuvos banko įstatymą																	

	Pažeidimas padarytas grupės asmenų	**Pažeidimas padarytas dėl chuliganiškų paskatų**	**Pažeidimas padarytas pasinaudojant stichine nelaime / ekstremalia situacija / nelaimingu atsitikimu**	**Pakartotinai per nustatytą laikotarpį padarytas tokios pačios rūšies teisės pažeidimas**	**Pažeidimas padarytas asmens, kuris pirmiau buvo padaręs nusikaltimą**	**Į teisės pažeidimą įtrauktas nepilnametis**	**Pažeidimas padarytas neblaivaus asmens arba asmenų, apsvaigusių nuo narkotinių, psichotropinių ar toksinių medžiagų**	**Nusižengimas padarytas nėščiai moteriai, kai žinoma ar akivaizdu, kad ji nėščia, arba neįgaliam asmeniui**	**Nusižengimas padarytas mažamečiui**	**Nusižengimas padarytas reiškiant neapykantą asmeniui ar diskriminuojant jį**	**Nusižengimas padarytas kankinant asmenį ar tyčiojantis iš jo**	**Nusižengimas padarytas visuotinai pavojingu būdu arba naudojant sprogmenis, sprogstamąsias medžiagas arba šaunamuosius ginklus**	**Subjektas kliudė tirti pažeidimą arba jį slėpė**	**Subjektas tęsė pažeidimą nepaisydami raginimo nutraukti**	**Sukeltos sunkios pasekmės ar žala arba neatlyginta ar vengta atlyginti žalą ar nepaisyta įpareigojimo ar kilo reali grėsmė**	**Pažeidimas padarytas siekiant naudos**	**Tyčia**	**Naudojamasi juridinės galios neturinčiais dokumentais**
Elektroninių ryšių įstatymas													91 str. 9 d.	91 str. 9 d.				
Energetikos įstatymas				36 str. 10 d.									36 str. 10 d.	36 str. 10 d.				
Finansinių priemonių rinkų įstatymas	Nukreipta į Lietuvos banko įstatymą																	

	Pažeidimas padarytas grupės asmenų	**Pažeidimas padarytas dėl chuliganiškų paskatų**	**Pažeidimas padarytas pasinaudojant stichine nelaime / ekstremalia situacija / nelaimingu atsitikimu**	**Pakartotinai per nustatytą laikotarpį padarytas tokios pačios rūšies teisės pažeidimas**	**Pažeidimas padarytas asmens, kuris pirmiau buvo padaręs nusikaltimą**	**Į teisės pažeidimą įtrauktas nepilnametis**	**Pažeidimas padarytas neblaivaus asmens arba asmenų, apsvaigusių nuo narkotinių, psichotropinių ar toksinių medžiagų**	**Nusižengimas padarytas nėščiai moteriai, kai žinoma ar akivaizdu, kad ji nėščia, arba neįgaliam asmeniui**	**Nusižengimas padarytas mažamečiui**	**Nusižengimas padarytas reiškiant neapykantą asmeniui ar diskriminuojant jį**	**Nusižengimas padarytas kankinant asmenį ar tyčiojantis iš jo**	**Nusižengimas padarytas visuotinai pavojingu būdu arba naudojant sprogmenis, sprogstamąsias medžiagas arba šaunamuosius ginklus**	**Subjektas kliudė tirti pažeidimą arba jį slėpė**	**Subjektas tęsė pažeidimą nepaisydami raginimo nutraukti**	**Sukeltos sunkios pasekmės ar žala arba neatlyginta ar vengta atlyginti žalą ar nepaisyta įpareigojimo ar kilo reali grėsmė**	**Pažeidimas padarytas siekiant naudos**	**Tyčia**	**Naudojamasi juridinės galios neturinčiais dokumentais**
Klimato kaitos valdymo finansinių instrumentų įstatymas	Nereglamentuota																	
Kolektyvinio investavimo subjektų įstatymas	Nukreipta į Lietuvos banko įstatymą																	
Konkurencijos įstatymas				37 str. 3 d.									37 str. 3 d.	37 str. 3 d.				

	Pažeidimas padarytas grupės asmenų	Pažeidimas padarytas dėl chuliganiškų paskatų	Pažeidimas padarytas pasinaudojant stichine nelaime / ekstremalia situacija / nelaimingu atsitikimu	Pakartotinai per nustatytą laikotarpį padarytas tokios pačios rūšies teisės pažeidimas	Pažeidimas padarytas asmens, kuris pirmiau buvo padaręs nusikaltimą	Į teisės pažeidimą įtrauktas nepilnametis	Pažeidimas padarytas neblaivaus asmens arba asmenų, apsvaigusių nuo narkotinių, psichotropinių ar toksinių medžiagų	Nusižengimas padarytas nėščiai moteriai, kai žinoma ar akivaizdu, kad ji nėščia, arba neįgaliam asmeniui	Nusižengimas padarytas mažamečiui	Nusižengimas padarytas reiškiant neapykantą asmeniui ar diskriminuojant jį	Nusižengimas padarytas kankinant asmenį ar tyčiojantis iš jo	Nusižengimas padarytas visuotinai pavojingu būdu arba naudojant sprogmenis, sprogstamąsias medžiagas arba šaunamuosius ginklus	Subjektas kliudė tirti pažeidimą arba jį slėpė	Subjektas tęsė pažeidimą nepaisydami raginimo nutraukti	Sukeltos sunkios pasekmės ar žala arba neatlyginta ar vengta atlyginti žalą ar nepaisyta įpareigojimo ar kilo reali grėsmė	Pažeidimas padarytas siekiant naudos	Tyčia	Naudojamasi juridinės galios neturinčiais dokumentais
Lietuvos banko įstatymas				43[3] str. 9 d.									43[3] str. 9 d.				43[3] str. 9 d.	
Mažmeninės prekybos įmonių nesąžiningų veiksmų draudimo įstatymas				12 str. 8 d.									12 str. 8 d.	12 str. 8 d.	12 str. 8 d.			
Mokesčių administravimo įstatymas													140 str. 4 d.		140 str. 4 d.	140 str. 4 d.		140 str. 4 d.

	Nesąžiningos komercinės veiklos vartotojams draudimo įstatymas	Papildomo savanoriško pensijų kaupimo įstatymas	Pašto įstatymas
Pažeidimas padarytas grupės asmenų		Nukreipta į Lietuvos banko įstatymą	
Pažeidimas padarytas dėl chuliganiškų paskatų			
Pažeidimas padarytas pasinaudojant stichine nelaime / ekstremalia situacija / nelaimingu atsitikimu			
Pakartotinai per nustatytą laikotarpį padarytas tokios pačios rūšies teisės pažeidimas			
Pažeidimas padarytas asmens, kuris pirmiau buvo padaręs nusikaltimą			
Į teisės pažeidimą įtrauktas nepilnametis			
Pažeidimas padarytas neblaivaus asmens arba asmenų, apsvaigusių nuo narkotinių, psichotropinių ar toksinių medžiagų			
Nusižengimas padarytas nėščiai moteriai, kai žinoma ar akivaizdu, kad ji nėščia, arba neįgaliam asmeniui			
Nusižengimas padarytas mažamečiui			
Nusižengimas padarytas reiškiant neapykantą asmeniui ar diskriminuojant jį			
Nusižengimas padarytas kankinant asmenį ar tyčiojantis iš jo			
Nusižengimas padarytas visuotinai pavojingu būdu arba naudojant sprogmenis, sprogstamąsias medžiagas arba šaunamuosius ginklus			
Subjektas kliudė tirti pažeidimą arba jį slėpė	13 str. 5 d.		28 str. 8 d.
Subjektas tęsė pažeidimą nepaisydami raginimo nutraukti	13 str. 5 d.		28 str. 8 d.
Sukeltos sunkios pasekmės ar žala arba neatlyginta ar vengta atlyginti žalą ar nepaisyta įpareigojimo ar kilo reali grėsmė			
Pažeidimas padarytas siekiant naudos			
Tyčia			
Naudojamasi juridinės galios neturinčiais dokumentais			

	Pažeidimas padarytas grupės asmenų	**Pažeidimas padarytas dėl chuliganiškų paskatų**	**Pažeidimas padarytas pasinaudojant stichine nelaime / ekstremalia situacija / nelaimingu atsitikimu**	**Pakartotinai per nustatytą laikotarpį padarytas tokios pačios rūšies teisės pažeidimas**	**Pažeidimas padarytas asmens, kuris pirmiau buvo padaręs nusikaltimą**	**Į teisės pažeidimą įtrauktas nepilnametis**	**Pažeidimas padarytas neblaivaus asmens arba asmenų, apsvaigusių nuo narkotinių, psichotropinių ar toksinių medžiagų**	**Nusižengimas padarytas nėščiai moteriai, kai žinoma ar akivaizdu, kad ji nėščia, arba neįgaliam asmeniui**	**Nusižengimas padarytas mažamečiui**	**Nusižengimas padarytas reiškiant neapykantą asmeniui ar diskriminuojant jį**	**Nusižengimas padarytas kankinant asmenį ar tyčiojantis iš jo**	**Nusižengimas padarytas visuotinai pavojingu būdu arba naudojant sprogmenis, sprogstamąsias medžiagas arba šaunamuosius ginklus**	**Subjektas kliudė tirti pažeidimą arba jį slėpė**	**Subjektas tęsė pažeidimą nepaisydami raginimo nutraukti**	**Sukeltos sunkios pasekmės ar žala arba neatlyginta ar vengta atlyginti žalą ar nepaisyta įpareigojimo ar kilo reali grėsmė**	**Pažeidimas padarytas siekiant naudos**	**Tyčia**	**Naudojamasi juridinės galios neturinčiais dokumentais**
Pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencijos įstatymas													37 str. 5 d.	37 str. 5 d.			
Produktų saugos įstatymas				20 str. 3 d.									20 str. 3 d.				
Profesinių pensijų kaupimo įstatymas	Nukreipta į Lietuvos banko įstatymą																

	Pažeidimas padarytas grupės asmenų	**Pažeidimas padarytas dėl chuliganiškų paskatų**	**Pažeidimas padarytas pasinaudojant stichine nelaime / ekstremalia situacija / nelaimingu atsitikimu**	**Pakartotinai per nustatytą laikotarpį padarytas tokios pačios rūšies teisės pažeidimas**	**Pažeidimas padarytas asmens, kuris pirmiau buvo padaręs nusikaltimą**	**Į teisės pažeidimą įtrauktas nepilnametis**	**Pažeidimas padarytas neblaivaus asmens arba asmenų, apsvaigusių nuo narkotinių, psichotropinių ar toksinių medžiagų**	**Nusižengimas padarytas nėščiai moteriai, kai žinoma ar akivaizdu, kad ji nėščia, arba neįgaliam asmeniui**	**Nusižengimas padarytas mažamečiui**	**Nusižengimas padarytas reiškiant neapykantą asmeniui ar diskriminuojant jį**	**Nusižengimas padarytas kankinant asmenį ar tyčiojantis iš jo**	**Nusižengimas padarytas visuotinai pavojingu būdu arba naudojant sprogmenis, sprogstamąsias medžiagas arba šaunamuosius ginklus**	**Subjektas kliudė tirti pažeidimą arba jį slėpė**	**Subjektas tęsė pažeidimą nepaisydami raginimo nutraukti**	**Sukeltos sunkios pasekmės ar žala arba neatlyginta ar vengta atlyginti žalą ar nepaisyta įpareigojimo ar kilo reali grėsmė**	**Pažeidimas padarytas siekiant naudos**	**Tyčia**	**Naudojamasi juridinės galios neturinčiais dokumentais**
Projektų administravimo ir finansavimo taisyklės	Nereglamentuota																	
Reklamos įstatymas													24 str. 7 d.	24 str. 7 d.	24 str. 7 d.			
Statybos įstatymas	Nukreipta į ANK																	
Tabako, tabako gaminių ir su jais susijusių gaminių kontrolės įstatymas	Nereglamentuota																	

	Pažeidimas padarytas grupės asmenų	**Pažeidimas padarytas dėl chuliganiškų paskatų**	**Pažeidimas padarytas pasinaudojant stichine nelaime / ekstremalia situacija / nelaimingu atsitikimu**	**Pakartotinai per nustatytą laikotarpį padarytas tokios pačios rūšies teisės pažeidimas**	**Pažeidimas padarytas asmens, kuris pirmiau buvo padaręs nusikaltimą**	**Į teisės pažeidimą įtrauktas nepilnametis**	**Pažeidimas padarytas neblaivaus asmens arba asmenų, apsvaigusių nuo narkotinių, psichotropinių ar toksinių medžiagų**	**Nusižengimas padarytas nėščiai moteriai, kai žinoma ar akivaizdu, kad ji nėščia, arba neįgaliam asmeniui**	**Nusižengimas padarytas mažamečiui**	**Nusižengimas padarytas reiškiant neapykantą asmeniui ar diskriminuojant jį**	**Nusižengimas padarytas kankinant asmenį ar tyčiojantis iš jo**	**Nusižengimas padarytas visuotinai pavojingu būdu arba naudojant sprogmenis, sprogstamąsias medžiagas arba šaunamuosius ginklus**	**Subjektas kliudė tirti pažeidimą arba jį slėpė**	**Subjektas tęsė pažeidimą nepaisydami raginimo nutraukti**	**Sukeltos sunkios pasekmės ar žala arba neatlyginta ar vengta atlyginti žalą ar nepaisyta įpareigojimo ar kilo reali grėsmė**	**Pažeidimas padarytas siekiant naudos**	**Tyčia**	**Naudojamasi juridinės galios neturinčiais dokumentais**
Transporto veiklos pagrindų įstatymas			26 str. 3 d.										26 str. 3 d.					
Teritorijų planavimo įstatymas	Nukreipta į ANK																	
Užimtumo įstatymas													60 str. 4 d.	60 str. 4 d.				
Vartotojų teisių apsaugos įstatymas				40 str. 4 d.									40 str. 6 d.	40 str. 6 d.				

	Pažeidimas padarytas grupės asmenų	**Pažeidimas padarytas dėl chuliganiškų paskatų**	**Pažeidimas padarytas pasinaudojant stichine nelaime / ekstremalia situacija / nelaimingu atsitikimu**	**Pakartotinai per nustatytą laikotarpį padarytas tokios pačios rūšies teisės pažeidimas**	**Pažeidimas padarytas asmens, kuris pirmiau buvo padaręs nusikaltimą**	**Į teisės pažeidimą įtrauktas nepilnametis**	**Pažeidimas padarytas neblaivaus asmens arba asmenų, apsvaigusių nuo narkotinių, psichotropinių ar toksinių medžiagų**	**Nusižengimas padarytas nėščiai moteriai, kai žinoma ar akivaizdu, kad ji nėščia, arba neįgaliam asmeniui**	**Nusižengimas padarytas mažamečiui**	**Nusižengimas padarytas reiškiant neapykantą asmeniui ar diskriminuojant jį**	**Nusižengimas padarytas kankinant asmenį ar tyčiojantis iš jo**	**Nusižengimas padarytas visuotinai pavojingu būdu arba naudojant sprogmenis, sprogstamąsias medžiagas arba šaunamuosius ginklus**	**Subjektas kliudė tirti pažeidimą arba jį slėpė**	**Subjektas tęsė pažeidimą nepaisydami raginimo nutraukti**	**Sukeltos sunkios pasekmės ar žala arba neatlyginta ar vengta atlyginti žalą ar nepaisyta įpareigojimo ar kilo reali grėsmė**	**Pažeidimas padarytas siekiant naudos**	**Tyčia**	**Naudojamasi juridinės galios neturinčiais dokumentais**
Vartojimo kredito įstatymas	Nukreipta į Lietuvos banko įstatymą															
Vertybinių popierių įstatymas	Nukreipta į Lietuvos banko įstatymą															

Lentelė Nr. 8. Terminas tyrimui atlikti ir atsakomybei taikyti

	Konkrečiai apibrėžtas terminas tyrimui atlikti ir sankcijai skirti	**Galimybė pratęsti tyrimą ir terminą sankcijai skirti**
ATPK	Institucijai skirtas 15 d., teismui – 30 d. terminas	Nereglamentuota
ANK	20 d.	631 str. 2 d. Galimybė pratęsti ne ilgiau nei iki 2 m.
Viešojo administravimo įstatymas	Nereglamentuota	Nereglamentuota
Alkoholio kontrolės įstatymas	35 str. 2 d.: 2 mėnesiai nuo pažeidimo nustatymo	Nereglamentuota
Aplinkos apsaugos įstatymas	50 str.: 6 mėnesiai nuo protokolo surašymo dienos arba papildomo tyrimo atlikimo	50 str.: Galimybė atlikti papildomą tyrimą ne vėliau kaip per 2 mėn.
Asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymas	Nereglamentuota	Nereglamentuota
Branduolinės saugos įstatymas	48 str. 19 d.: 90 dienų nuo pranešimo apie tyrimą dienos	Nereglamentuota
Draudimo įstatymas	Nukreipta į Lietuvos banko įstatymą	
Elektroninių pinigų ir elektroninių pinigų įstaigų įstatymas	Nukreipta į Lietuvos banko įstatymą	
Elektroninių ryšių įstatymas	87 str. 1 d.: 3 mėn. nuo pažeidimo nagrinėjimo iniciavimo dienos	Nereglamentuota
Energetikos įstatymas	36 str. 14 d.: 6 mėnesiai nuo pažeidimo nustatymo	Nereglamentuota
Finansinių priemonių rinkų įstatymas	Nukreipta į Lietuvos banko įstatymą	
Klimato kaitos valdymo finansinių instrumentų įstatymas	Nereglamentuota	19 str.: Papildomas tyrimas turi būti atliekamas per 2 mėn.
Kolektyvinio investavimo subjektų įstatymas	Nukreipta į Lietuvos banko įstatymą	

	Konkrečiai apibrėžtas terminas tyrimui atlikti ir sankcijai skirti	**Galimybė pratęsti tyrimą ir terminą sankcijai skirti**
Konkurencijos įstatymas	23 str. 5 d.: 5 mėnesiai nuo nutarimo pradėti tyrimą dienos	23 str. 5 d.: Galimybė pratęsti tyrimą 3 mėnesiams neribotą skaičių
Lietuvos banko įstatymas	Nereglamentuota	Nereglamentuota
Mažmeninės prekybos įmonių nesąžiningų veiksmų draudimo įstatymas	7 str. 6 d.: 6 mėnesiai.	7 str. 6 d.: Galimybė pratęsti 2 kartus ne ilgiau kaip po 6 mėnesius
Mokesčių administravimo įstatymas	Nereglamentuota	Nereglamentuota
Nesąžiningos komercinės veiklos vartotojams draudimo įstatymas	16 str. 4 d.: 6 mėnesiai	16 str. 4 d.: Galimybė pratęsti 3 mėnesiais
Papildomo savanoriško pensijų kaupimo įstatymas	Nukreipta į Lietuvos banko įstatymą	
Pašto įstatymas	23 str. 1 d.: 2 mėnesiai	Nereglamentuota
Pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencijos įstatymas	Nereglamentuota	Nereglamentuota
Produktų saugos įstatymas	22 str. 7 d.: 3 mėnesiai	Nereglamentuota
Profesinių pensijų kaupimo įstatymas	Nukreipta į Lietuvos banko įstatymą	
Projektų administravimo ir finansavimo taisyklės	305 p.: 30 dienų	305 p.: 30 dienų nuo papildomos informacijos gavimo
Reklamos įstatymas	25 str. 19 d.: 6 mėnesiai	25 str. 19 d.: Galimybė pratęsti 6 mėnesiais
Statybos įstatymas	Nukreipta į ANK	
Tabako, tabako gaminių ir su jais susijusių gaminių kontrolės įstatymas	27 str. 2 d.: 2 mėn.	Nereglamentuota
Transporto veiklos pagrindų įstatymas	21 str. 3 d.: 30 darbo dienų nuo pažeidimo nustatymo	Nereglamentuota
Teritorijų planavimo įstatymas	Nukreipta į ANK	

	Konkrečiai apibrėžtas terminas tyrimui atlikti ir sankcijai skirti	**Galimybė pratęsti tyrimą ir terminą sankcijai skirti**
Užimtumo įstatymas	Nukreipta į ANK	
Vartotojų teisių apsaugos įstatymas	44 str. 5 d.: 4 mėnesiai nuo skundo gavimo ar sprendimo priėmimo	Nereglamentuota
Vartojimo kredito įstatymas	Nukreipta į Lietuvos banko įstatymą	
Vertybinių popierių įstatymas	Nukreipta į Lietuvos banko įstatymą	

Lentelė Nr. 9 Nutarimo galiojimo / vykdymo sustabdymas

	Nutarimo galiojimas / vykdymas sustabdomas	**Nutarimo galiojimas nestabdomas**	**Nereglamentuota**
ATPK	308 str.		
ANK	668 str. 4 d.		
Viešojo administravimo įstatymas		36^4.15 str.: Nestabdo sprendimo atlikti neplaninį patikrinimą	
Alkoholio kontrolės įstatymas	41 str. 2 d.: Pateikus skundą teismui, sustabdomas nutarimo vykdymas		
Aplinkos apsaugos įstatymas	50 str.: Pateikus skundą teismui, sustabdomas nutarimo vykdymas		
Asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymas	35 str. 1 d.: Bauda turi būti sumokama per 3 mėn. nuo teismo sprendimo įsiteisėjimo dienos		
Branduolinės saugos įstatymas	48 str. 26 d.: Nutarimas įsigalioja po 30 d. nuo priėmimo, jei nebuvo apskųstas teismui arba per 3 mėn. nuo teismo sprendimo įsiteisėjimo dienos		
Draudimo įstatymas	Nukreipta į Lietuvos banko įstatymą		
Elektroninių pinigų ir elektroninių pinigų įstaigų įstatymas	Nukreipta į Lietuvos banko įstatymą		
Elektroninių ryšių įstatymas	93 str.: Sprendimo skirti ekonominę sankciją apskundimas sustabdo šio sprendimo vykdymą iki skundo išnagrinėjimo		
Energetikos įstatymas	36 str. 18 d.: Nutarimas dėl sankcijos skyrimas įsigalioja, jei nebuvo apskųstas teismui, išskyrus tokius nutarimo punktus, kurie nustato įpareigojimą	36 str. 18 d.: Nutarimo dalies dėl įpareigojimų nustatymo vykdymas nesustabdomas nutarimo apskundimu	

	Nutarimo galiojimas / vykdymas sustabdomas	**Nutarimo galiojimas nestabdomas**	**Nereglamentuota**
Finansinių priemonių rinkų įstatymas	Nukreipta į Lietuvos banko įstatymą		
Klimato kaitos valdymo finansinių instrumentų įstatymas		18 str. 5 d.: Nurodoma, kad nutarimas įsigalioja per terminą po jo priėmimo ir gali būti skundžiamas teismui	
Kolektyvinio investavimo subjektų įstatymas	Nukreipta į Lietuvos banko įstatymą		
Konkurencijos įstatymas		33 str. 3 d.: Skundo pateikimas teismui nesustabdo priverstinio baudos išieškojimo	
Lietuvos banko įstatymas		43^5 str. 2 d.: Skundo pateikimas teismui nestabdo sprendimo galiojimo ir vykdymo, išskyrus sprendimą skirti baudą	
Mažmeninės prekybos įmonių nesąžiningų veiksmų draudimo įstatymas	12 str. 9 d.: Apskundus nutarimą bauda turi būti sumokama ne vėliau kaip per mėnesį nuo teismo sprendimo įsiteisėjimo dienos		
Mokesčių administravimo įstatymas			Nereglamentuota
Nesąžiningos komercinės veiklos vartotojams draudimo įstatymas		23 str. 2 d.: Skundo padavimas nestabdo nutarimo galiojimo, nebent teismas nustato kitaip	
Papildomo savanoriško pensijų kaupimo įstatymas	Nukreipta į Lietuvos banko įstatymą		
Pašto įstatymas	30 str.: Nutarimo apskundimas sustabdo šio sprendimo vykdymą iki skundo išnagrinėjimo		

	Nutarimo galiojimas / vykdymas sustabdomas	Nutarimo galiojimas nestabdomas	Nereglamentuota
Pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencijos įstatymas		47 str. 2 d.: Kreipimasis į teismą nesustabdo sprendimo vykdymo, išskyrus sprendimą skirti šiame įstatyme nustatytas baudas ir sprendimą panaikinti licenciją ar leidimą vykdyti veiklą[903]	
Produktų saugos įstatymas		23 str. 2 d.: Kreipimasis į teismą nesustabdo nutarimo ar sprendimo vykdymo, jeigu teismas nenustato kitaip	
Profesinių pensijų kaupimo įstatymas	Nukreipta į Lietuvos banko įstatymą		
Projektų administravimo ir finansavimo taisyklės			Nereglamentuota
Reklamos įstatymas		27 str. 2 d.: Kreipimasis į teismą nesustabdo nutarimo vykdymo, nebent teismas nustato kitaip	
Statybos įstatymas	Nukreipta į ANK		
Tabako, tabako gaminių ir su jais susijusių gaminių kontrolės įstatymas	33 str. 2 d.: Kreipimasis į teismą sustabdo nutarimo taikyti ekonominę sankciją vykdymą		
Transporto veiklos pagrindų	28 str. 2 d.: Skundo padavimas administraciniam teismui sustabdo nutarimo vykdymą		
Teritorijų planavimo įstatymas	Nukreipta į ANK		
Užimtumo įstatymas	Nukreipta į ANK		

[903] Jeigu tokį sprendimą priėmė ne licenciją ar leidimą vykdyti veiklą kitam įpareigotajam subjektui išdavusi priežiūros institucija.

	Nutarimo galiojimas / vykdymas sustabdomas	**Nutarimo galiojimas nestabdomas**	**Nereglamentuota**
Vartotojų teisių apsaugos įstatymas	49 str. 2 d.: Kreipimasis į teismą sustabdo nutarimo vykdymą		
Vartojimo kredito įstatymas	Nukreipta į Lietuvos banko įstatymą		
Vertybinių popierių įstatymas	Nukreipta į Lietuvos banko įstatymą		

Lentelė Nr. 10. Administracinėn atsakomybėn trauktinų asmenų teisės teikti įrodymus, paaiškinimus ir susipažinti su tyrimo medžiaga

	Teisė teikti įrodymus	**Teisė teikti paaiškinimus**	**Teisė susipažinti su tyrimo medžiaga**
ATPK	272 str.	272 str.	272 str.
ANK	577 str. 2 d.	577 str. 2 d.	577 str. 2 d.
Viešojo administravimo įstatymas	36^{8} str. 3 d.	36^{8} str. 3 d.	36^{8} str. 2 d.
Alkoholio kontrolės įstatymas	37^{1} str. 1 d.	37^{1} str. 1 d.	37^{1} str. 1 d.
Aplinkos apsaugos įstatymas	48 str.	48 str.	48 str.
Asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymas	Nereglamentuota	34 str. 1 d.	Nereglamentuota
Branduolinės saugos įstatymas	48 str. 10 d.	48 str. 10 d.	48 str. 11 d.: Išskyrus medžiagą, kuri yra valstybės, tarnybos ar komercinė paslaptis
Draudimo įstatymas	Nukreipta į Lietuvos banko įstatymą		
Elektroninių pinigų ir elektroninių pinigų įstaigų įstatymas	Nukreipta į Lietuvos banko įstatymą		
Elektroninių ryšių įstatymas	85 str. 3 d. 4 p.	85 str. 3 d. 4 p.	94 str. 1 d.: Išskyrus su nevieša dalimi
Energetikos įstatymas	36 str. 13 d.	36 str. 13 d.	Nereglamentuota
Finansinių priemonių rinkų įstatymas	Nukreipta į Lietuvos banko įstatymą		
Klimato kaitos valdymo finansinių instrumentų įstatymas	17 str. 2 d., 15 str. 2 d.	17 str. 2 d., 15 str. 2 d.	17 str. 2 d.
Kolektyvinio investavimo subjektų įstatymas	Nukreipta į Lietuvos banko įstatymą		

	Teisė teikti įrodymus	Teisė teikti paaiškinimus	Teisė susipažinti su tyrimo medžiaga
Konkurencijos įstatymas	Nereglamentuota	29 str. 1 d.	29 str. 2 d.: Išskyrus dokumentus, kuriuose yra valstybės ar tarnybos paslapčių arba kito ūkio subjekto komercinių paslapčių
Lietuvos banko įstatymas	43^3 str. 5 d.	43^3 str. 5 d.	43^3 str. 5 d.
Mažmeninės prekybos įmonių nesąžiningų veiksmų draudimo įstatymas	7 str. 3 d.	7 str. 3 d., 9^2 str.	7 str. 4 d. Išskyrus dokumentus, kurie sudaro valstybės, tarnybos, profesinę ar komercinę paslaptį
Mokesčių administravimo įstatymas	126 str. 3 d.	126 str. 3 d.	129 str. 4 d. Išskyrus informaciją, sudarančią valstybės paslaptį, arba apie kitą mokesčių mokėtoją
Nesąžiningos komercinės veiklos vartotojams draudimo įstatymas	18 str. 4 d.	18 str. 4 d.	18 str. 4 d., 19 str.
Papildomo savanoriško pensijų kaupimo įstatymas	Nukreipta į Lietuvos banko įstatymą		
Pašto įstatymas	21 str.	21 str.	32 str.
Pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencijos įstatymas	37 str. 7 d.	37 str. 7 d.	37 str. 7 d.
Produktų saugos įstatymas	22 str. 3 d.	22 str. 3 d.	22 str. 3 d.
Profesinių pensijų kaupimo įstatymas	Nukreipta į Lietuvos banko įstatymą		
Projektų administravimo ir finansavimo taisyklės	304 p.	304 p.	Nereglamentuota
Reklamos įstatymas	25 str. 12 d.	25 str. 12 d.	25 str. 13 d. ir 14 d.: Išskyrus dokumentus ir informaciją, kurie sudaro valstybės, tarnybos, komercinę ar profesinę paslaptį

	Teisė teikti įrodymus	**Teisė teikti paaiškinimus**	**Teisė susipažinti su tyrimo medžiaga**
Statybos įstatymas	Nukreipta į ANK		
Tabako, tabako gaminių ir su jais susijusių gaminių kontrolės įstatymas	29^1 str. 1 d.	29^1 str. 1 d.	29^1 str. 1 d.
Transporto veiklos pagrindų	24 str. 2 d.	24 str. 2 d.	24 str. 2 d.
Teritorijų planavimo įstatymas	Nukreipta į ANK		
Užimtumo įstatymas	Nukreipta į ANK		
Vartotojų teisių apsaugos įstatymas	44 str. 4 d.	44 str. 4 d.	44 str. 4 d.
Vartojimo kredito įstatymas	Nukreipta į Lietuvos banko įstatymą		
Vertybinių popierių įstatymas	Nukreipta į Lietuvos banko įstatymą		

Lentelė Nr. 11. Administracinėn atsakomybėn traukiamų asmenų teisė žinoti apie atliekamą tyrimą ir planuojamą pažeidimo nagrinėjimą

	Pranešama apie atliekamą tyrimą	**Pranešama apie posėdį dėl nuobaudos skyrimo**	**Kai kuriais atvejais institucija apie tyrimą gali nepranešti**
ATPK	272 str.	272 str.	
ANK	577 str.	577 str.	
Viešojo administravimo įstatymas	36[8] str.	36[8] str.	
Alkoholio kontrolės įstatymas	37 str. 1 d.	37 str. 2 d.	
Aplinkos apsaugos įstatymas	44 str.	44 str.	
Asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymas	Nereglamentuota	34 str. 1 d.	
Branduolinės saugos įstatymas	Nereglamentuota	48 str. 9 d.	
Draudimo įstatymas	Nukreipta į Lietuvos banko įstatymą		
Elektroninių pinigų ir elektroninių pinigų įstaigų įstatymas	Nukreipta į Lietuvos banko įstatymą		
Elektroninių ryšių įstatymas	Nereglamentuota	86 str. 1 d.	
Energetikos įstatymas	Nereglamentuota	36 str. 13 d.	
Finansinių priemonių rinkų įstatymas	Nukreipta į Lietuvos banko įstatymą		
Klimato kaitos valdymo finansinių instrumentų įstatymas	15 str. 2 d.	16 str. 3 d.	
Kolektyvinio investavimo subjektų įstatymas	Nukreipta į Lietuvos banko įstatymą		

	Pranešama apie atliekamą tyrimą	**Pranešama apie posėdį dėl nuobaudos skyrimo**	**Kai kuriais atvejais institucija apie tyrimą gali nepranešti**
Konkurencijos įstatymas	29 str. 1 d.	29 str. 4 d.	
Lietuvos banko įstatymas	43^3 str. 2 d.	43^3 str. 3 d.	43^3 str. 4 d.
Mažmeninės prekybos įmonių nesąžiningų veiksmų draudimo įstatymas	7 str.	9^2 str.	
Mokesčių administravimo įstatymas	121 str. 1 d.	Nereglamentuota	121 str. 2 d. Netaikoma operatyvaus patikrinimo metu
Nesąžiningos komercinės veiklos vartotojams draudimo įstatymas	19 str.	19 str.	
Papildomo savanoriško pensijų kaupimo įstatymas	Nukreipta į Lietuvos banko įstatymą		
Pašto įstatymas	21 str.	21 str.	
Pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencijos įstatymas	37 str. 1 d.	37 str. 6 d.	
Produktų saugos įstatymas	22 str. 3 d.	22 str. 3 d.	
Profesinių pensijų kaupimo įstatymas	Nukreipta į Lietuvos banko įstatymą		
Projektų administravimo ir finansavimo taisyklės	302 p.	Nereglamentuota	
Reklamos įstatymas	Nereglamentuota	25 str. 14 d.	
Statybos įstatymas	Nukreipta į ANK		
Tabako, tabako gaminių ir su jais susijusių gaminių kontrolės įstatymas	29 str. 1 d.	29 str. 3 d.	
Transporto veiklos pagrindų	Nereglamentuota	23 str. 1 d.	

	Pranešama apie atliekamą tyrimą	**Pranešama apie posėdį dėl nuobaudos skyrimo**	**Kai kuriais atvejais institucija apie tyrimą gali nepranešti**
Teritorijų planavimo įstatymas	Nukreipta į ANK		
Užimtumo įstatymas	Nukreipta į ANK		
Vartotojų teisių apsaugos įstatymas	44 str. 1 d.	44 str. 2 d.	
Vartojimo kredito įstatymas	Nukreipta į Lietuvos banko įstatymą		
Vertybinių popierių įstatymas	Nukreipta į Lietuvos banko įstatymą		

Lentelė Nr. 12. Viešas bylų nagrinėjimas ir paskelbimas apie taikytas nuobaudas

	Viešas paskelbimas apie nuobaudą	**Viešumo išimtys**	**Viešas nagrinėjimas**	**Nagrinėjimas nedalyvaujant**
ATPK	Nereglamentuota	Nereglamentuota	254 str.: Viešas bylų nagrinėjimas	
ANK	570 str.	570 str.: Neskelbiami duomenys, kuriuos draudžia skelbti įstatymai ar teismo nutartys	570 str.: Viešas bylų nagrinėjimas	
Viešojo administravimo įstatymas	Informacija apie ūkio subjektų veiklos priežiūros atlikimo principus, procedūras ir rezultatus, atskleidžiama apibendrinta forma, yra vieša	Nereglamentuota	Nereglamentuota	
Alkoholio kontrolės įstatymas	Nereglamentuota	38 str. 1 d.: Išskyrus siekiant apsaugoti profesines, komercines, valstybės, tarnybos paslaptis	38 str. 1 d.: Bylos nagrinėjamos viešai	38 str. 3 d.
Aplinkos apsaugos įstatymas	Nereglamentuota	48 str.: Išskyrus kai bylą nagrinėjantis pareigūnas nusprendžia paskelbti posėdį ar jo dalį uždarą, jeigu tai būtina siekiant apsaugoti valstybės, tarnybos ar komercinę paslaptį	48 str.: Sankcijos skyrimo nagrinėjimo posėdis yra viešas	48 str.
Asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymas	Nereglamentuota	34 str. 6 d.: Išskyrus atvejus, kai nusprendžiama bylą nagrinėti uždarame posėdyje siekiant apsaugoti valstybės,	34 str. 6 d.: Posėdis, kuriame nagrinėjama byla, yra viešas	36 str. 5 d.

	Viešas paskelbimas apie nuobaudą	Viešumo išimtys	Viešas nagrinėjimas	Nagrinėjimas nedalyvaujant
		tarnybos, profesines, komercines paslaptis ar kitas įstatymų saugomas paslaptis arba užtikrinti asmens teises į privataus gyvenimo neliečiamumą ir (ar) asmens duomenų apsaugą		
Branduolinės saugos įstatymas	Nereglamentuota	48 str. 12 d.: Išskyrus atvejus, kai siekiama apsaugoti valstybės, tarnybos ar komercines paslaptis, todėl nusprendžia nagrinėti ginčą uždarame posėdyje	48 str. 12 d.: Posėdis viešas išskyrus siekiant apsaugoti valstybės, tarnybos, komercines paslaptis	48 str. 12 d.
Draudimo įstatymas	Nukreipta į Lietuvos banko įstatymą			
Elektroninių pinigų ir elektroninių pinigų įstaigų įstatymas	Nukreipta į Lietuvos banko įstatymą			
Elektroninių ryšių įstatymas	Nereglamentuota	88 str.:, išskyrus atvejus, kai apsaugoti valstybės, tarnybos ar komercines paslaptis arba užtikrinti asmens teisę į privataus gyvenimo neliečiamumą	88 str.: Posėdis yra viešas	Nereglamentuota
Energetikos įstatymas	Nereglamentuota	Nereglamentuota	Nereglamentuota	36 str. 13 d.
Finansinių priemonių rinkų įstatymas	111 str. 1 d. 1 p. ir 4 d.: Priežiūros institucijos pritaikytos poveikio priemonės skelbiamos viešai	111 str. 4 d.	Nereglamentuota	Nereglamentuota

	Viešas paskelbimas apie nuobaudą	Viešumo išimtys	Viešas nagrinėjimas	Nagrinėjimas nedalyvaujant
Klimato kaitos valdymo finansinių instrumentų įstatymas	Nereglamentuota	Nereglamentuota	Nereglamentuota	17 str. 3 d.
Kolektyvinio investavimo subjektų įstatymas	Nukreipta į Lietuvos banko įstatymą			
Konkurencijos įstatymas	31 str. 2 d.: Nutarimai skelbiami priežiūros institucijos svetainėje	29 str. 5 d.: Gali būti uždari siekiant apsaugoti valstybės ar tarnybos, profesines, komercines paslaptis	29 str. 5 d.: Priežiūros institucijos posėdžiai, kurių metu išklausomi procedūros dalyviai ir kiti suinteresuoti asmenys, yra vieši	29 str. 6 d.
Lietuvos banko įstatymas	43^3 str. 15 d.: Informacija apie pritaikytas poveikio priemones, skelbiama Lietuvos banko interneto svetainėje	43^3 str. 5 d.: Gali būti neleidžiama susipažinti su tyrimo medžiaga, kuri sudaro valstybės, tarnybos, komercinę ar kitą įstatymų saugomą paslaptį	Nereglamentuota	43^3 str. 3 d.
Mažmeninės prekybos įmonių nesąžiningų veiksmų draudimo įstatymas	Nereglamentuota	10 str. 3 d.: Gali būti uždari siekiant apsaugoti profesines, komercines paslaptis	10 str. 3 d.: byla nagrinėjama viešame posėdyje	10 str. 4 d.
Mokesčių administravimo įstatymas	Nereglamentuota	129 str. 4 d.: Išskyrus informaciją, sudarančią valstybės paslaptį, arba apie kitą mokesčių mokėtoją	Nereglamentuota	Nereglamentuota
Nesąžiningos komercinės veiklos	Nereglamentuota	20 str. 2 d.: Išskyrus siekiant apsaugoti profesines, komercines paslaptis,	20 str. 2 d.: Posėdis yra viešas	20 str. 4 d.

	Viešas paskelbimas apie nuobaudą	Viešumo išimtys	Viešas nagrinėjimas	Nagrinėjimas nedalyvaujant
vartotojams draudimo įstatymas		privataus gyvenimo neliečiamumą		
Papildomo savanoriško pensijų kaupimo įstatymas	Nukreipta į Lietuvos banko įstatymą			
Pašto įstatymas	31 str.: Priežiūros institucijos paskelbiama apie sprendimą uždrausti pašto paslaugos teikėjui teikti pašto paslaugą ne vėliau kaip kitą darbo dieną po priėmimo dienos. Turi būti pašalinta kitą dieną, kai toks sprendimas netenka galios	24 str.: Išskyrus siekiant apsaugoti valstybės, tarnybos, komercines paslaptis, privataus gyvenimo neliečiamumą	24 str.: Posėdis yra viešas	22 str. 1 d.
Produktų saugos įstatymas	Nereglamentuota	22 str. 4 d.: Pažeidimą nagrinėjant žodine tvarka, posėdis ar jo dalis gali būti uždari, kai būtina apsaugoti valstybės ar tarnybos, komercinę ar profesinę paslaptį arba užtikrinti vartotojo teisę į privataus gyvenimo neliečiamumą	22 str. 4 d.: Posėdis yra viešas	22 str. 3 d.
Pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencijos įstatymas	41 str.: Informacija apie įsiteisėjusį sprendimą dėl taikytų poveikio priemonių skelbiama	41 str. 3 d.: Informacijos apie pažeidimą skelbimas gali būti atidėtas, jei jos skelbimas galėtų padaryti	Nereglamentuota	37 str. 6 d.

	Viešas paskelbimas apie nuobaudą	Viešumo išimtys	Viešas nagrinėjimas	Nagrinėjimas nedalyvaujant
	priežiūros institucijų interneto svetainėse	neigiamą įtaką finansų rinkos stabilumui, atliekamam ikiteisminiam tyrimui arba neproporcingą žalą fiziniams ar juridiniams asmenims; informacija gali būti neskelbiama, jei poveikio priemonės buvo taikytos dėl mažareikšmio pažeidimo ar jos skelbimas neužtikrina finansų rinkų stabilumo		
Profesinių pensijų kaupimo įstatymas	Nukreipta į Lietuvos banko įstatymą			
Projektų administravimo ir finansavimo taisyklės	306 p.: Su pažeidimu susijusi informacija registruojama SFMIS2014 pildant formą	Nereglamentuota	Nereglamentuota	Nereglamentuota
Reklamos įstatymas	25 str. 18 d.: Nutarimai paskelbiami juos priėmusios institucijos tinklalapyje	25 str. 13 d. ir 14 d.: Ribojama teisė susipažinti su valstybės, tarnybos, profesinę ar komercinę paslaptį sudarančia informacija	Nereglamentuota	25 str. 16 d.
Statybos įstatymas	Nukreipta į ANK			
Tabako, tabako gaminių ir su jais susijusių gaminių kontrolės įstatymas	Nereglamentuota	30 str. 1 d.: Posėdis ar jo dalis gali būti uždari, kai tai būtina siekiant apsaugoti valstybės, tarnybos,	30 str. 1 d.: Bylos nagrinėjimas vyksta viešai	30 str. 3 d.

	Viešas paskelbimas apie nuobaudą	Viešumo išimtys	Viešas nagrinėjimas	Nagrinėjimas nedalyvaujant
		profesinę paslaptį arba proceso šalių komercinę paslaptį		
Transporto veiklos pagrindų įstatymas	Nereglamentuota	24 str. 4 d.: Posėdis ar jo dalis gali būti uždari, jei tai būtina siekiant apsaugoti valstybės ar tarnybos paslaptį arba vežėjo komercinę paslaptį	24 str. 4 d.: Bylos nagrinėjimas yra viešas	24 str. 3 d.
Teritorijų planavimo įstatymas	Nukreipta į ANK			
Užimtumo įstatymas	Nukreipta į ANK			
Vartotojų teisių apsaugos įstatymas	47 str.: Priėmus nutarimą dėl nuobaudos skyrimo priežiūros institucija apie tai viešai skelbia tinklalapyje	47 str.: Apskundus nutarimą, priežiūros institucija apie įstatymo pažeidimą skelbia svetainėje pasibaigus teismo procesui	Nereglamentuota	Nereglamentuota
Vartojimo kredito įstatymas	Nukreipta į Lietuvos banko įstatymą			
Vertybinių popierių įstatymas	Nukreipta į Lietuvos banko įstatymą			

Lentelė Nr. 13. Administracinės atsakomybės nubaudimo senaties terminas

	Konkrečiai apibrėžtas nubaudimo senaties terminas	**Konkrečiai apibrėžtas nubaudimo senaties terminas tęstiniam / trunkamajam pažeidimui**	**Nubaudimo senaties termino sustabdymas**
ATPK	6 mėn. nuo padarymo	6 mėn. nuo paaiškėjimo	Nereglamentuota
ANK	2 m. nuo padarymo	2 m. nuo paaiškėjimo	Nereglamentuota
Viešojo administravimo įstatymas	Nereglamentuota	Nereglamentuota	Nereglamentuota
Alkoholio kontrolės įstatymas	35 str. 2 d.: 3 m. nuo padarymo	35 str. 2 d.: 3 m. nuo paaiškėjimo	Nereglamentuota
Aplinkos apsaugos įstatymas	50 str.: 2 m. nuo nustatymo	50 str.: 2 m. nuo paaiškėjimo	Nereglamentuota
Asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymas	32 str. 3 d.: 2 m. nuo nustatymo	32 str. 3 d.: 2 m. nuo paaiškėjimo	Nereglamentuota
Branduolinės saugos įstatymas	48 str. 25 d.: 3 m. nuo padarymo	48 str. 25 d.: 3 m. nuo paaiškėjimo	Nereglamentuota
Draudimo įstatymas	Nukreipta į Lietuvos banko įstatymą		
Elektroninių pinigų ir elektroninių pinigų įstaigų įstatymas	Nukreipta į Lietuvos banko įstatymą		
Elektroninių ryšių įstatymas	87 str. 2 d.: 5 m. nuo padarymo	87 str. 2 d.: ne daugiau nei 3 m. nuo tęstinių pažeidimų, paaiškėjimo dienos	Nereglamentuota
Energetikos įstatymas	36 str. 14 d.: 6 mėn. nuo nustatymo dienos. Už pažeidimus, nuo kurių padarymo praėjo daugiau kaip 5 m., sankcijos negali būti skiriamos.	36 str. 14 d.: 6 mėn. nuo paaiškėjimo dienos. Už pažeidimus, nuo kurių padarymo praėjo daugiau kaip 5 m., sankcijos negali būti skiriamos.	Nereglamentuota

	Konkrečiai apibrėžtas nubaudimo senaties terminas	**Konkrečiai apibrėžtas nubaudimo senaties terminas tęstiniam / trunkamajam pažeidimui**	**Nubaudimo senaties termino sustabdymas**
Finansinių priemonių rinkų įstatymas	113 str. 2 d.: 5 m., bet ne daugiau nei 10 m. nuo padarymo	113 str. 2 d.: 5 m., bet ne daugiau nei 10 m. nuo pažeidimo pabaigos	113 str. 2 d.: Gali būti sustabdoma, bet atsakomybė negali būti taikoma, jei praėjo daugiau kaip 10 m. nuo pažeidimo padarymo
Klimato kaitos valdymo finansinių instrumentų įstatymas	15 str. 3 d.: 1 m. nuo nustatymo, bet ne vėliau nei 3 m. nuo padarymo	15 str. 3 d.: Atskirai neišskiriama	Nereglamentuota
Kolektyvinio investavimo subjektų įstatymas	Nukreipta į Lietuvos banko įstatymą		
Konkurencijos įstatymas	35 str. 3 d.: 5 m. nuo padarymo	35 str. 3 d.: 5 m. nuo paskutinių veiksmų atlikimo ar pažeidimo nutraukimo	35 str. 4 d.: Stabdoma atliekant tyrimą, kai teismas sustabdo tyrimą arba vyksta ginčas teisme
Lietuvos banko įstatymas	43^3 str. 16 d.: 3 m. nuo padarymo, bet ne daugiau nei 5 m.	43^3 str. 16 d.: 3 m. nuo pažeidimo pabaigimo, bet ne daugiau nei 5 m.	Nereglamentuota
Mažmeninės prekybos įmonių nesąžiningų veiksmų draudimo įstatymas	10 str. 10 d.: 2 m. nuo padarymo	10 str. 10 d.: 2 m. nuo paaiškėjimo	Nereglamentuota
Mokesčių administravimo įstatymas	68 str.: Mokestį apskaičiuoti arba perskaičiuoti gali ne daugiau kaip už pastaruosius 3 m., kai kuriais atvejais – 5 m.	68 str.: Mokestį apskaičiuoti arba perskaičiuoti gali ne daugiau kaip už pastaruosius 3 m., kai kuriais atvejais – 5 m.	Nereglamentuota

	Konkrečiai apibrėžtas nubaudimo senaties terminas	**Konkrečiai apibrėžtas nubaudimo senaties terminas tęstiniam / trunkamajam pažeidimui**	**Nubaudimo senaties termino sustabdymas**
Nesąžiningos komercinės veiklos vartotojams draudimo įstatymas	13 str. 1 d.: 3 m. nuo pažeidimo padarymo	13 str. 1 d.: 3 m. nuo pažeidimo padarymo, tęstiniai pažeidimai atskirai neišskiriami	Nereglamentuota
Papildomo savanoriško pensijų kaupimo įstatymas	Nukreipta į Lietuvos banko įstatymą		
Pašto įstatymas	23 str. 2 d.: 2 m. nuo pažeidimo padarymo	23 str. 2 d.: 2 m. nuo paaiškėjimo	Nereglamentuota
Produktų saugos įstatymas	21 str.: 2 m. nuo pažeidimo padarymo	21 str.: 2 m. nuo pažeidimo paaiškėjimo	Nereglamentuota
Pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencijos įstatymas	37 str. 13 d.: 4 m. nuo pažeidimo nustatymo dienos ir ne daugiau nei 5 m. nuo pažeidimo padarymo	37 str. 13 d.: 4 m. nuo pažeidimo nustatymo dienos ir ne daugiau nei 5 m. nuo pažeidimo paaiškėjimo	Nereglamentuota
Profesinių pensijų kaupimo įstatymas	Nukreipta į Lietuvos banko įstatymą		
Projektų administravimo ir finansavimo taisyklės	Nereglamentuota	Nereglamentuota	Nereglamentuota
Reklamos įstatymas	24 str. 9 d.: 1 m. nuo pažeidimo padarymo arba įsipareigojimų laikotarpio paskutinės dienos, bet ne vėliau nei 3 m. nuo padarymo	24 str. 9 d.: Atskirai neišskiriama	Nereglamentuota
Statybos įstatymas	Nukreipta į ANK		
Tabako, tabako gaminių ir su jais susijusių gaminių kontrolės įstatymas	27 str. 2 d.: 3 m. nuo pažeidimo padarymo	27 str. 2 d.: 3 m. nuo pažeidimo paaiškėjimo	Nereglamentuota

	Konkrečiai apibrėžtas nubaudimo senaties terminas	**Konkrečiai apibrėžtas nubaudimo senaties terminas tęstiniam / trunkamajam pažeidimui**	**Nubaudimo senaties termino sustabdymas**
Transporto veiklos pagrindų įstatymas	21 str. 4 d.: 2 m. nuo pažeidimo padarymo	21 str. 4 d.: Atskirai neišskiriama	Nereglamentuota
Teritorijų planavimo įstatymas	Nukreipta į ANK		
Užimtumo įstatymas	60 str. 5 d.: 2 m. nuo pažeidimo padarymo	60 str. 5 d.: 2 m. nuo pažeidimo paaiškėjimo	Nereglamentuota
Vartotojų teisių apsaugos įstatymas	44 str. 5 d.: 4 mėn. nuo skundo gavimo ar sprendimo pradėti tyrimą priėmimo dienos	44 str. 5 d.: Atskirai neišskiriama	Nereglamentuota
Vartojimo kredito įstatymas	Nukreipta į Lietuvos banko įstatymą		
Vertybinių popierių įstatymas	Nukreipta į Lietuvos banko įstatymą		

SUMMARY

THE CONCEPT OF ADMINISTRATIVE LIABILITY AND ITS MODEL IN LITHUANIA

Milda Markevičiūtė

1. RELEVANCE AND PROBLEMS OF THE RESEARCH

The development of administrative liability is historically linked with criminal liability: until the 19th century, infringements of public law were to result in criminal liability. However, the progress of the day-to-day life and the development of economical activities called not only for new legal regulation but also for new forms of liability outside the criminal liability system. The emergence of such quasi-criminal liability was attributed to the need to regulate new activities and, inevitably, new infringements related to such activities as well as the tendencies of decriminalisation as the application of criminal liability for regulatory infringements notwithstanding their graveness and consequences seemed to be too severe and disproportionate[904]. The application of criminal liability for less dangerous infringements was also high-priced and overburdening the courts. Because of these reasons some of the infringements which due to their nature and consequences were considered not to be as grave as the so-called classical crimes were classified or reclassified as administrative violations

[904] See eg. NORRIE, A. (2014). Crime, Reason and History. A Critical Introduction to Criminal Law: Third Edition. Cambridge: Cambridge university press. P. 102-109; SCOTT, C. (2009). Regulatory Crime: History, Functions, Problems, Solutions [interactive]. University College Dublin. Accessed via internet: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1433817 [accessed on 9 December 2020]. P. 3-5;
DUFF, R. A., et al. (2015). Introduction: Towards a Theory of Criminalization? *Criminalization: The Political Morality of the Criminal Law* [interactive]. Oxford Scholarship Online. Accessed via internet: https://books.google.lt/books?id=I8yRBQAAQBAJ&pg=PT97&lpg=PT97&dq=regulatory+offences+history&source=bl&ots=0DOP-aks8w&sig=vtcSEnWC70l1j_3Z_5jjwEJ8GD8&hl=lt&sa=X&ved=0ahUKEwiD--PRz9DNAhXLbZoKHU_-A9Y4FBDoAQgjMAE#v=onepage&q=regulatory%20offences%20history&f=false [accessed on 4 February 2017]; CORNISH, W., et al. (2010). *The Oxford History of the Laws of England: Volume XIII: 1820-1914 Fields of Development* [interactive]. Oxford Scholarship Online. Accessed via internet: http://www.oxfordscholarship.com/view/10.1093/acprof:oso/9780199239757.001.0001/acprof-9780199239757-chapter-5, [accessed on 15 September 2015].

(offences) instead of criminal activities. The infringements falling into the category of administrative offences were considered to be less dangerous and less grave, not causing substantial consequences and not aimed at the fundamental rights and/or freedoms. Therefore, the commitment of such violations was to be punished by administrative rather than criminal liability and consequently, by less severe sanctions in comparison with the ones applied as criminal liability.

In Lithuanian law, administrative liability was primarily understood as sanctioning pursuant to the Code of Administrative Offences (CAO) (since 1 January 2017, the Code of Administrative Violations (CAV)). However, since the mid-1990s, the Parliament adopted a number of various laws regulating special sectors[905], which also envisaged sanctioning business units (mostly companies)[906] for the infringements they commit in each separate sector. It has become a common practice to refer to these laws[907] as specialised laws, and to refer to the liability applied on the basis thereof as economic sanctions (the type of liability discussed in this thesis is also often referred to as administrative sanctions in foreign countries). Following such example, over the years approximately 30 specialised laws had been adopted that foresee liability (sanctioning) of business units and/or their CEOs for the regulatory infringements, such liability do not fall within the scope of criminal liability, yet it is not included in the CAV (CAO) as well, although there has been more than one initiative over the years. The drafters of the CAV argued this decision by the fact that legal entities are subjected to strict liability. Therefore, even though the CAV was a qualitatively new legal act that replaced the previous CAO, adopted back in 1986, the CAV has not integrated administrative liability of natural persons and legal persons either into one legal act or into a harmonised system: when the CAV was adopted, the specialised laws had not been reviewed respectively; in addition, the CAV does not discuss the relationship between it and the specialised laws[908]. It is noteworthy that back in 2012, the Government

[905] ŠEDBARAS, S. (2005). Administracinė atsakomybė. Vilnius: Justitia. P 105-106. The first specialised laws that envisaged economic sanctions was the Law on Competition, the Law on the Alcohol Control, the Law on Tobacco, Tobacco Products and Related Products Control, the Law on Economic Sanctions for the Infringements of Public Health Supervision Legal Acts. Currently, there are 31 specialised laws adopted in various sectors that envisage sanctioning of business units.

[906] For the purposes of this research the "business unit" is considered to be a natural person or legal entity or any other individual or organisation that is engaged in business activities in the Republic of Lithuania under the supervision of the supervisory authorities (as it is defined in Art. 2 of the Law on Public Administration).

[907] ANDRUŠKEVIČIUS, A. (2010). Administracinio baudimo santykiai: teisingumo ir protingumo principų poveikis. Teisė, 21-34. P. 21-34.

[908] In comparison, Art. 2 of the CAO had a clause stating that administrative liability can be regulated by other laws applicable directly until they are combined into the CAO. Thus, the legislator formed an idea that CAO is *lex generalis* while the specialised laws are *lex*

found that the specialised laws are often not harmonised and consequently it was decided that certain general rules, applicable to the liability of business units, shall be established in the Law on Public Administration as the umbrella-like law for sanctioning legal entities. However, when adopting the new CAV it was decided not to pursue the example discussed thereof and not transform the CAV into the umbrella-like law for administrative liability.

Summing up the current system of administrative liability in Lithuania, it is regulated by more than 30 laws that are not harmonised: the CAV, 31 specialised laws, the Law on the Administrative Procedure, the Law on Public Administration, and other normative legal acts. The CAV regulates general rules of imposing liability to natural persons and CEOs of legal entities, the procedure (both applying the sanctions and appealing them), and also defines certain infringements. Specialised laws usually regulate activities in a certain sector and only lists the infringements and sanctions for committing thereof very briefly; the thoroughness of defining the applicable procedure differs from law to law, but for appealing, the Law on the Administrative Procedure is applied[909]. The examination of infringements is usually conducted under the rules set out in either specialised laws and/or the Law on Public Administration (with the exceptions listed thereof). Both the CAV and the specialised laws prohibit regulatory infringements in the same sectors.

It is noteworthy that the development of the liability for the regulatory infringements has been very fragmented: the rules set out in the specialised laws were neither harmonised with each other nor with the CAV. It was noticed that in some instances similar issues had been regulated differently by different specialised laws, although there were no objective reasons for such differences. The differences of regulation caused by the fragmented development of legislation bear significance as there are similar infringements that can be sanctioned under both, the CAV and the specialised laws, depending on the nature of a person subject to sanctions. Liability pursuant to the CAV can be applied to natural persons (including CEOs of legal entities where infringements were performed in the course of activities of a legal entity); liability under the specialised laws can be applied to business units (including natural persons running individual business) and in some cases - members of managerial bodies of legal entities and/or other natural persons.

Administrative liability pursuant to the specialised law distinguishes by the fact that specialised laws are quite vague on the fundamental guarantees applicable, and in some cases these guarantees are not regulated at all. For example, although the right not to self-incriminate is derived from Art. 6 of the

specialis. There are cases in courts referring to the CAO by analogy in case of the gap of law.

[909] With the exceptions discussed in this thesis.

European Convention of Human Rights (ECHR), it is not provided while sanctioning pursuant to some of the specialised laws. Specialised laws also do not define the burden of proof, a presumption of innocence and other fundamental guarantees which have evolved out of Art. 6 of the ECHR. It is noteworthy that liability applicable pursuant to the specialised laws to the business units can be similar in its severity as the criminal liability, and to the natural persons - even more severe. The European Court of Human Rights consistently holds that in cases where liability can be similarly severe as criminal, a person charged should have access to at least the same guarantees as a person charged with criminal offence[910]. The regulation of administrative liability which is not in a harmonised system together with criminal liability should not be considered as being in line with the basic guarantees and requirements deriving from the ECHR.

These issues that arise in practice reveal an additional problem associated with the regulation of administrative liability: having in mind that the model of administrative liability is constituted out of more than 30 laws which are of the same effect and without clear hierarchy across them, it is difficult to decide which law can be used by analogy, should such a need arise. It has already been mentioned that the specialised laws are silent on some of the issues, thus, if it were decided that such lack of regulation is a gap of law, there are several options which law could be used by analogy. In case law, Lithuanian court has applied all of these options: there are cases where courts relied on the CAO, there are also cases where courts relied on the Criminal Code, and cases where they relied on the regulation provided in other specialised laws.

It is noteworthy that quite often the regulation discussed in this thesis has not been supported by objective reasons. It is concluded that the flaws of the regulation of administrative liability have been influenced by its chaotic development, while the problematic cases that arise are left to be dealt by courts instead of being solved by the Parliament. Such approach is flawed firstly because the main function of a court is exercising justice. Instances, where courts create a rule rather than apply it, should be exceptions; even though a court deals with certain issues in such a way, it does not guarantee that certain rules of interpreting a certain law will be applied in the same manner in the next similar case. Lithuanian law calls for legal regulation to be clear and systemic to ensure its effectiveness. That is the reason why legal regulation that does not constitute a system is considered to be not only difficult to apply in practice but also flawed from the legislative perspective.

---

[910] For example, *Engel et. al v. the Netherlands*, Nr. 5100/71, 5101/71, 5102/71, 5354/72, 5370/72, ECLI:CE:ECHR:1976:1123JUD000510071; *Tomasovis v. Croatia*, Nr. 53785/09, ECLI:CE:ECHR:2011:1018JUD005378509; *Ozturk v. Germany*, Nr. 8544/79, ECLI:CE:ECHR:1984:0221JUD000854479; *Campbell and Fell v. the UK*, Nr. 7819/77, 7878/77, ECLI:CE:ECHR:1984:0628JUD000781977; *Matyjek v. Poland*, Nr. 38184/03 ECLI:CE:ECHR:2007:0424JUD003818403.

2. RESEARCH OBJECT

The problematic issues discussed in this thesis were influenced, first and foremost, by the choice made by the Parliament on how to regulate administrative liability. Thus, by aiming to evaluate the validity of such choice and analyse the problems it creates as well as suggest solutions for them, the development of administrative liability, the reasons why the Parliament chose not to include sanctioning into one codified law, the interaction with criminal liability and the compatibility of the current regulation with the ECHR and the case law are to be evaluated. The results obtained will enable to define the model of administrative liability implemented in Lithuania and evaluate its legitimacy. The following groups of legal acts regulating administrative liability will be analysed: 1) the CAV (along with the CAO which was in force prior to the CAV) applicable to natural persons including CEOs of legal entities, that regulates the infringements, sanctions, and the rules of applying them, a procedure including the procedure of appealing the sanctions in court; 2) legal acts that regulate infringements and application of sanctions to business units, i. e. specialised laws, the Law on Public Administration, and other normative legal acts; 3) the Law on Administrative Procedure, regulating the procedure of appealing sanctions imposed on the grounds of specialised laws before court (with some exceptions, e. g. the Law on Constructions, the Law on Territory Planning). The comprehensive analysis of these legal acts enables the analysis of the concept of administrative liability, its peculiarities, and the definition of the model of administrative liability in Lithuania.

The legal acts that were identified as regulating administrative liability fall into the scope of different legal branches. It is noteworthy that the previous researcher works on administrative liability used to be limited by one institute or one legal branch. That is the reason why in the majority of previous works liability pursuant to specialised laws and other issues such as interaction with criminal liability were not thoroughly analysed. Such boundaries of the researcher works are acceptable in the legal sciences as they enable to perform an in-depth analysis of a chosen problem. However, such boundaries also limit the analysis and disallow the analysis of the whole system of the issue at question, if such system would fall into the scope of two or more legal institutes or legal branches.

The legal relationships that are the object of this thesis are linked not only to substantial law (administrative liability), but also to procedural law (administrative procedure, administrative liability procedure, procedure of imposing administrative sanctions). Thus, in order to provide a comprehensive analysis of the concept of administrative liability and its model in Lithuania, the boundaries (the object) of this analysis are to be wider than one legal institute or even one legal branch. Such approach is not orthodox, and therefore, there is no

consistent methodical approach on how to define the boundaries of such analysis as well as no customary terminology for it.

In the light of that, the model of administrative liability and the peculiarities of the concept of administrative liability that allow defining such a model have been selected as the object of this thesis. The term "model" is used as a synonym for word "system" or "setup". In this thesis the model of administrative liability is analysed, including substantial and procedural aspects. Aiming to disclose the concept of administrative liability and identify the reasons why a certain model was selected and implemented, different elements of the model are analysed. It enables to thoroughly analyse the whole system of administrative liability, from the commitment of infringement up to the appeal in court of sanctions thereof.

For the evaluation of the model of administrative liability, its interaction with other similar legal relationships is important. It is noteworthy, that liability applicable pursuant to the specialised laws can be and sometimes is as severe as criminal liability. Moreover, the European Court of Human Rights consistently holds that in cases where sanctions can be as severe as pursuant to the Criminal Code, a charged person should have at least the same guarantees that are applicable when criminal liability is applied[911]. Such a rule is applied despite the way the certain infringement is qualified under national law. The discussed position of the European Court of Human Rights brings administrative liability and criminal liability closer together, therefore, the interaction of these two types of liabilities is important. It also enables to define the boundaries of the model of administrative liability.

The analysis of the model of administrative liability enables to perform a comparative analysis. Legal relationship similar to the one in question is regulated differently in various countries: some states choose to foresee administrative liability as independent legal branch (e. g. Lithuania, Latvia), other states integrated administrative liability into the system of criminal liability (e. g. Estonia). The model chosen depends on a number of factors, including but not limited to, aims that are sought by sanctioning, its internal legal act system and legal tradition, historical background, influence of international and EU law, the case law of national courts, etc. Therefore, the choice to examine the model of administrative liability enables to perform a quality comprehensive analysis while comparing legal relationship of similar content, rather than name, and their system (especially in the light that in foreign countries the term "administrative

[911] E. g. *Engel et al v. the Netherlands*, Nr. 5100/71, 5101/71, 5102/71, 5354/72, 5370/72, [8 June 1976], ECLI:CE:ECHR:1976:1123JUD000510071; *Tomasovis v. Crotia*, Nr. 53785/09, [18 October 2011], ECLI:CE:ECHR:2011:1018JUD005378509; *Ozturk v Germany*, Nr. *8544/79*, [21 February 1984], ECLI:CE:ECHR:1984:0221JUD000854479; *Campbell and Fell v. the UK*, Nr. 7819/77, 7878/77, [28 June 1984], ECLI:CE:ECHR:1984:0628JUD000781977; *Matyjek v. Poland*, Nr. 38184/03, [25 April 2007], ECLI:CE:ECHR:2007:0424JUD003818403.

sanctions", etc. are known and used more widely than the term "administrative liability" as the latter may mean a liability of different nature. Comprehensive comparative analysis allows evaluating the interaction of administrative liability and criminal liability. It also allows noticing the flaws in the current model and suggesting alterations.

In the light of what was presented, the object of this thesis is the model and peculiarities of the concept of administrative liability applied pursuant to the CAV and the specialised laws. The comprehensive analysis of the concept of administrative liability, the interaction with criminal liability, the system of legal acts as well as the reasons of the current model, its legitimacy and possible improvements are analysed.

The object of this thesis is not models of administrative liability set in foreign states; the information thereof is provided only for comparative analysis. In this dissertation, the models of administrative liabilities of selected countries are not examined at the same depth as the model of administrative liability of Lithuania. For the comparison sake, 3 types of foreign countries have been selected: the first type is countries that share common history with Lithuania, for this reason, Latvia and Estonia have been chosen. Before the restoration of independence, the regulation of administrative liability in all these countries had been almost identical. Moreover, these states share similar standards of living, culture, traditions, and social environment. The examples of Latvia and Estonia enable to examine possible alternatives to the regulation currently in place in Lithuania as the three countries are similar in cultural, geographical, and historical aspects. It is noteworthy that in some instances it can be difficult to compare the regulation of different countries because they had different legal traditions and historical backgrounds, thus, a solution that is acceptable and beneficial in one state can be completely unfunctional and alienable in another. If legal regulations of the countries which share similar historical background and traditions are compared, the former criticism to such method has less weight.

To evaluate the concept of administrative liability in Lithuania in a broader scope, three countries of Western Europe have been selected: Germany, France, and the UK. The first two are often considered as an example for Lithuanian legal regulation. Germany was selected for comparative analysis due to the fact that Germany's system of administrative liability is widely acknowledged and often examined, while the term *Ordnungswidrigkeitengesetz,* meaning the Code of Administrative Liability of Germany, is often used in legal researcher works even without translation. Moreover, Germany's legal tradition has influenced the shaping and development of Lithuanian criminal law. These reasons justify the selection of Germany as one of the states for the comparative analysis[912]. The

[912] E. g. BIELINIS, A. (2007). Tyčinė nusikalstama veika Vokietijos ir Lietuvos baudžiamojoje teisėje: lyginamoji analizė. *Teisės problemos,* 3 (57), 62-86.

legal tradition of France has been followed more in private rather than public law. Nevertheless, this country also has been selected for comparative analysis. The last state that has been included in the comparative analysis is the UK due to the fact that its legal tradition is very different from Lithuanian as the UK follows the common law tradition. The scope of the states compared, from the ones that have a similar background to the ones that differ a great deal, enables to examine a wider scope of alternatives of regulating administrative liability. If during the analysis a model similar to Lithuanian was found, it would also allow to assess the current Lithuanian model as either widespread or having no other alternatives.

In this thesis, not all elements of administrative liability are analysed, only those that are the most contradictory if compared to the regulation under the CAV and the specialised laws. The system of sanctions, the rules of applying sanctions and procedural guarantees applicable to a charged person are analysed thoroughly. To properly examine these elements, legal regulation, as well as the case law, and legal doctrine (in cases it exists) are analysed.

In this thesis, the detailed proposals to modify the regulation to implement the suggestions and insights provided are not analysed as it is not the object of this thesis.

3. OBJECTIVES AND TASKS OF THE RESEARCH

The aim of this thesis is to analyse the model of administrative liability and the peculiarities of its concept that allow to define the model in question, to identify factors that influenced its development, and assess whether the model is harmonised and the reasons thereof. This analysis would enable to decide on the appropriateness and relevance as well as flaws of the current model, and suggest methods to eliminate the latter.

To reach those aims, the following objectives have been raised:

1. To analyse the legal regulation of administrative liability pursuant to the CAV and the specialised laws, their development and case law regarding their applicability.
2. To evaluate the interaction of administrative liability's legal relationship from other, similar legal relationships.
3. To disclose the peculiarities of the model of administrative liability in Lithuania.
4. To evaluate the harmonization, advantages and flaws of the model of the administrative liability while analysing separate elements thereof, and afterward to suggest possibilities for further development of the model and the elimination of the identified flaws.

This thesis is not aimed at creating one universally applicable model of administrative liability. The content of the legal relationship in question and the means a state chooses to regulate it depend on the legal system of each country. Therefore, this thesis is aimed at analysing the Lithuanian model of administrative liability, evaluation of its system, harmonisation and suggestions for its further development instead of creating a completely new model of administrative liability.

4. HYPOTHESIS AND STATEMENTS TO BE DEFENDED

If administrative liability applicable pursuant to the CAV and pursuant to the specialised laws is of the same nature, then the respective legal regulation should be harmonised and without differences that cannot be explained by objective reasons.

Therefore, the hypothesis of this thesis is as follows: while adopting legal regulation of administrative liability in Lithuania, it was not aimed to create a harmonised, uniform system, which now aggravates the application of administrative liability. It is advisable to harmonise legal regulation of administrative liability in order to create a uniform and clear model of administrative liability.

The following statements were chosen as the ones to be defended:

1. Administrative liability applicable pursuant to the CAV and the specialised laws and criminal liability are interrelated and share the same nature and aims. The development of criminal liability affects the development of administrative liability: the latter absorbs similar concepts, establishes similar guarantees; the liability is applicable for actions in similar spheres. Therefore, while adopting decisions regarding administrative or criminal liabilities, the effect of such decision on another shall be evaluated in order to harmonise the main principles and guarantees as well as to clearly define the interconnection between the two and the boundaries where administrative liability ends and criminal liability begins.

2. After the analysis of legal regulation of administrative liability, the following elements can be distinguished as indicating the peculiarities of administrative liability: a person charged with infringement (natural persons and business units), institutions that apply administrative liability (public administration bodies), the system of legal acts regulating administrative liability (the CAV and more than 30 specialised laws and the Law on Public Administration), the elements of the administrative infringement (considered to be less grave than criminal infringements, the CAV defines infringements similarly to the Criminal Code, but the specialised laws are vague on the definitions of infringements), the procedure of analysing cases on administrative infringements (guarantees derived

from Art. 6 of the ECHR are not always provided, specialised laws are quite vague on the procedure), the implementation of administrative liability (grounds for exemption from liability are not clearly defined, specialised laws foresee performance of the sanction as the only possible way to implement administrative liability), the procedure of disputes regarding administrative liability (regulated by the CAV and the Law on Administrative Procedure). The analysis of these elements enables to define the model of administrative liability in Lithuania and its peculiarities as well as suggestions and directions for further development.

The current model of the administrative liability is not harmonised, does not constitute a harmonised system and thus results in practical problems while applying administrative liability. Therefore, it should be further developed, in order to create a harmonised and uniform model of administrative liability with the possibility to create exceptions in specialised law. However, such exceptions shall be reserved only to rare instances where it would be explained by objective reasons. In order to avoid a grand-scale reorganisation of the current model, it would be optimal to harmonise the rules of applying administrative liability and set them out in the Law on Public Administration as an umbrella-like law. In parallel, the specialised laws should define the certain infringements and sanctions applicable thereof as well as peculiarities of applying administrative liability in cases where it is objectively justified and without distorting the general principles and guarantees of administrative liability.

5. SCIENTIFIC NOVELTY AND PRACTICAL IMPORTANCE OF THE RESEARCH

Administrative liability in Lithuanian law is one of the most commonly applied types of legal liability: in 2019, 22,039 new cases of administrative offenses were received in district courts, and 22,250 cases were examined; in 2018, the number of cases were 19,323 and 19,203[913], and in 2017 – 21,518 and 22,768 cases[914], respectively. There was a significant decrease in the number of administrative offense cases in courts compared to the previous years: in 2016, 77,492 new cases of administrative offenses were received in district courts alone,

[913] National Courts Administration. *Lithuanian Courts. Results of Activity. 2019* [interactive]. Accessed via internet: https://www.teismai.lt/data/public/uploads/2020/03/teismai2020.pdf [accessed 6 June 2020].

[914] National Courts Administration. *Statistics of 2017* [interactive]. Accessed via internet: http://www.teismai.lt/lt/visuomenei-ir-ziniasklaidai/statistika/106 [accessed 27 May 2018].

and 79,454 cases were examined[915]. Such a significant decrease compared to statistics of 2017 and the previous years can be explained by the fact that the CAV, which came into force on 1 January 2017, amended the rules for the handling of administrative offense cases and the application of sanctions, by transferring a part of such cases to public administration bodies[916]. It should be noted that these figures reflect only the examining administrative liability cases under the CAV (the CAO) and only at courts of the first instance. This means that the statistics provided do not reflect cases that were examined out of court and were not appealed. In addition, the statistics on administrative liability cases under specialised laws are not collected separately. Compared to the cases regarding criminal liability, in 2019, 18,111 cases were received in district and regional courts of first instance[917]. Thus, prior to the entry into force of the CAV, approximately 4 times more cases of application of administrative liability pursuant to the CAO were heard in Lithuanian courts of the first instance alone than cases of application of criminal liability. This leads to the conclusion that the administrative liability and research on it are relevant.

Historically, the CAO has often been criticized for its "outdated rules, clumsiness, inadequate structure, constant changes and amendments"[918]. Administrative liability has been developed in response to short-term practical needs rather than having a long-term strategy of a harmonised system. The opinion that the science of administrative law in Lithuania is in a paradoxical situation, where the theory of administrative law "exists as if in the past, unable to keep up with the practice"[919] was presented back in 2004, the factors delaying the development of the theory of administrative law were also assessed[920].

However, despite this criticism and the fact that administrative liability (assessing not only the number of cases examined in courts) is the most common type of legal liability in Lithuanian courts, these legal relations have not been analysed in detail over the recent years. There have been only a few legal research cases that thoroughly examine administrative liability, its concept and problems

[915] National Courts Administration. *Statistics of 2016* [interactive]. Accessed via internet: http://www.teismai.lt/lt/visuomenei-ir-ziniasklaidai/statistika/106 [accessed 3 July 2017]. In 2015, 88 663 new administrative cases were received in 2015, 87 543 were analysed.
[916] It is important to note that since 2020, a new amendment was adopted eliminating courts from imposing administrative liability pursuant to the CAV. It also means that after those amendments came into force, the statistics can be more difficult to track.
[917] In 2019 - 19,746 cases, in 2017 - 20,178 cases, in 2016 - 16,774 cases, in 2015 - 18,358 cases. The National Courts Association, statistics on 2015, 2016, 2017, 2019.
[918] ŽILINSKAS, D. (2000). Ar lipsime į medį iš viršaus? P. 35.
[919] Ibidem, p. 36.
[920] URMONAS, A. (2006). Administracinė teisė socialinių pokyčių erdvėje. *Jurisprudencija*, 5(83), 37-47.

related thereof[921]; the administrative liability applicable pursuant to the specialised laws are analysed even rarer[922], although specialised law have been introduced into the Lithuanian law more than 20 years ago. Meanwhile, disregarding the fact that the CAV came into force on 1 January 2017, there has been no comprehensive analysis of administrative liability pursuant to the CAV and the specialised laws. Therefore, this thesis is important in filling in the mentioned gaps. This thesis is the first research focusing comprehensively on the model administrative liability pursuant to both, the CAV and the specialised laws, the factors that shaped it and its flaws. The thesis also makes suggestions for further development and improvement of the model of administrative liability to turn it into a harmonised and uniform system. This justifies the relevance and practical benefits of this research.

Taking into account the practical problems discussed thereof and the fact they have not been comprehensively analysed in Lithuanian legal science up until this thesis, it is deemed to be relevant, original and meets the criteria of novelty. This thesis is also significant in practice, as administrative liability is one of the most commonly applied types of liability while the problems identified in this thesis and the proposed directions for further development can be used to improve the model of administrative liability.

6. SOURCES OF THE RESEARCH

As mentioned above, there is no comprehensive research in Lithuanian legal science that provides a detailed analysis of administrative liability pursuant to both, the CAV (CAO) and the specialised laws. The studies by S. Šedbaras ("Administrative Liability") and P. Petkevičius ("Administrative Liability") can be distinguished as the most comprehensive ones on this topic. However, these sources were published in 2005 and 1996, respectively. Of these two authors, only S. Šedbaras analyzes the fact that administrative liability is also applied on the basis of the specialised laws, yet the regulation was not thoroughly analysed (it is noteworthy that at the time P. Petkevičius published his book, there had been only a few specialised laws adopted). No other comprehensive research on the issues analysed in this research has been conducted in Lithuanian law. Some of the

[921] PETKEVIČIUS, P. (2003). *Administracinių teisės pažeidimų bylų teisena*. Vilnius: Teisinės informacijos centras; PETKEVIČIUS, P. (1979). *Administracinė atsakomybė.* Vilnius: „Mintis"; PETKEVIČIUS, P. (1996). *Administracinė atsakomybė*. Vilnius: Justitia; ČAPLINSKAS, A., DAPŠYS, A. ir MISIŪNAS, J. (2004). Baudžiamosios ir administracinės atsakomybės atribojimo teorinės problemos. *Teisės problemos*, 2004/4 (46), 44-82.

[922] ŠEDBARAS, S. (2005). *Administracinė atsakomybė*; URBONAS, D. (2007). *Kvaziteisminių institucijų jurisdikcinė veikla taikant administracines sankcijas*. Daktaro disertacija, socialiniai mokslai, teisė (01S), Mykolo Riomerio universitetas. Vilnius.

works investigating the relations of administrative liability analyzed the legal regulation in force before 11 March 1990; the following works should be mentioned: "Soviet Administrative Law" by K. Lapinskas and P. Petkevičius (1980), "Administrative Liability" by P. Petkevičius (1979). Activities of public administration bodies in the application of administrative liability was analysed by D. Urbonas in his thesis "Jurisdictional Activities of Quasi-Judicial Institutions in Applying Administrative Sanctions" (2007), however, the differences in administrative liability applied pursuant to the CAO and the specialised laws were not thoroughly analysed, focusing on the liability pursuant to the CAO. In other research papers on administrative law, only small parts of them focus on the analysis of administrative liability, for example, some aspects of administrative liability were analysed in A. Andruškevičius' book "Principles and Limits of Administrative Law" (2004), A. Andruškevičius' book "Administrative Law: General Theory, Institute of Normative Acts, Jurisprudential Aspects of Disputes" (2008), the book "Fundamentals of Public Administration" by A. Andruškevičius and L. Paškevičienė (2011), D. Raižys' article "Administrative Courts in Lithuania. Challenges of Today" (2010); however, these research papers do not examine the model of legal regulation of administrative liability. The following research papers are noteworthy on the subject: the article by A. Andruškevičius "Relations of Administrative Sanctions: The Impact of the Principles of Justice and Reason" (2010) analysing some aspects of the application of liability under both the CAO and several specialised laws, but the issues examined are significantly narrower than in this thesis; the article by Audronė Gedmintaitė (2021), which examines the legal regulation of administrative liability, its development and efficiency; and the article by Jurgita Paužaitė-Kulvinskienė (2021), which analyses the model of administrative liability of legal persons.

On the level of the European Union, scientific studies have been conducted on administrative liability and its system, including interconnection with other types of liability[923], but most studies have analysed the legal regulation of the so-called *old* members of the European Union (it is noteworthy that the analysis published in 2003 examines the compatibility of candidate-countries with the legislation of the EU). In this scope the legal regulation of administrative liability was compared with the sanctioning rules applied on the EU level, however, this research is more relevant from the historical point of view due to the fact that the candidate members have developed their legal regulation so that it would be

[923] European Commission. *The system of administrative and penal sanctions in the Member States of the European Communities. Volume I-National reports [interactive]*. Accessed via internet: http://aei.pitt.edu/33275/1/A2.pdf [accessed 2 April 2017*]*; European Commission. *The system of administrative and penal sanctions in the Member States of the European Communities. Volume II - Summary reports [interactive]*. Accessed via internet*:* http://aei.pitt.edu/39884/1/A4249.pdf [accessed 2 April 2017*];* JANSEN, O. (2013). *Administrative sanctions in the European Union*.

compatible with the EU legislative framework[924]. Meanwhile, there were calls issued[925] to examine the legal regulations of the new Member States, but no studies were carried out. In this light, the study by ACA Europe (the Association of Councils of Europe or Supreme Administrative Courts) on Administrative Sanctions in European Law, presented on 23-24 March 2017 in Ljubljana, stands out as one of the most recent research on the subject covering the largest number of states, although, it has to be admitted that the legal relations in question are analysed not very thoroughly, concentrating more on the regulation rather than the reasons and the system behind it.

It should also be noted that there are very few studies that comprehensively and systematically analyse and assess the interaction between criminal liability and administrative liability. In this aspect the analysis by the researchers of the Lithuanian Institute of Law, A. Čaplinskas, A. Dapšys, J. Misiūnas, published in 2004 - "Theoretical Problems of Delimitation of Criminal and Administrative Liability" stands out; however, this study does not analyse the dual grounds for the application of administrative liability. Moreover, this analysis was conducted more than 16 ago, during the elapsed period the legislator adopted the new CAV and developed sanctioning pursuant to the specialised laws. Other sources of jurisprudence evaluate this aspect only briefly and do not provide a thorough analysis on this issue.

Therefore, in order to examine the interconnection between criminal liability and administrative liability, the researches on criminal law science were also analysed. This analysis was carried out with the aim to evaluate the nature and objectives of criminal liability and compare it with the nature and objectives of administrative liability and identify the criteria for deciding which type of liability should be applied in a certain situation not only from the practical point of view, but also from the scientific point of view. In this respect, the following researches of O. Fedosiuk, V. Piesliakas, G. Švedas, P. Veršekys stand out. The articles and PhD theses defended in the recent years that assess the interconnection between criminal liability and administrative liability (or criminal offense and administrative infringement), even though it is not the main objective of these analyses, should also be mentioned: A. Dambrauskienė's thesis "Implementation of the Principle of Ultima Ratio in Order to Criminalise Acts in the Criminal Code of the Republic of Lithuania" (2017), O. Frezurova's thesis "Content of the Prohibition of Market Abuse and Problematic Aspects of Administrative and Criminal Liability for Violation of This Prohibition" (2018), G. Višinskis' thesis

[924] CULLEN, P. J. (2003). *Enlarging the fight against fraud in the European Union: penal and administrative sanctions, settlement, whistleblowing and corpus juris in the candidate countries.* S.l., Academy of European law trier, Bundesanzeiger.

[925] *B-Brussels: study on the relationship between criminal and administrative sanction systems in the Member States* [interactive]. Accessed via internet: http://www.publictenders.net/tender/1434930 [accessed 4 February 2017].

"Criminal Liability for Self-Willed Conduct" (2015), A. Abramavičius, A. Milinis and A. Vosyliutė's research "Provisions for the Development and Application of Criminal Law Norms Providing for Liability for Acts for Economic and Business Order" (2016). In the jurisprudence of the foreign countries, the study of M. Dyson and B. Vogel named "The Limits of Criminal Law. Anglo-German Concepts and Principles" (2018) stands out as a very comprehensive one on the subjects discussed. Recent case-law of the European Court of Human Rights and the European Court of Justice assessing whether both administrative and criminal liability can be imposed simultaneously for the same act has also been analysed in this regard.

One of the aspects analysed in this thesis is the administrative liability of legal entities. However, so far this issue has not been analysed in detail in Lithuanian law. For this reason, the analysis of similar legal relationships (criminal liability of legal entities) is important in analysing the administrative liability of legal persons. The most comprehensive scientific work in Lithuanian law analysing criminal liability of legal entities is D. Soloveičikas' research "Criminal Liability of Legal Entities" (2006). The criminal liability of legal entities is also examined in the articles by R. Drakšas, I. Ligeikaitė, V. Milašiūtė, E. Sinkevičius, G. Švedas. The newest research on the topic of criminal liability of legal entities includes R. Tirilytė-Zelenina's article "New Criteria of Legal Person's Criminal Liability in the Law of the Republic of Lithuania" (2018) and textbooks on Lithuanian criminal law published by Vilnius University (2019 and 2020).

It should be noted that some aspects analysed in this thesis have not been studied in Lithuanian law. The legal regulation of the specialised laws as part of administrative liability has not been comprehensively researched in any context. Therefore, the specialised laws as legal grounds for administrative liability are assessed by analysing the current legal regulation and also comparing it with the legal regulation established in the CAV and the Criminal Code. In addition, some aspects of administrative liability have not been analysed not only in respect of the specialised laws, but also the specialised laws: e. g. forms of implementation of administrative liability, status of additional administrative sanctions, time-frame for the implementation of administrative liability, right to the reimbursement of legal costs. Therefore, these aspects will be analysed by assessing the existing legal framework, comparing it with the regulation of criminal liability and examining the case law.

The indicated lack of relevant literature on some topics also supports the originality and relevance of this thesis.

7. RESEARCH METHODS

In this thesis, the traditional methods of jurisprudence are used: method of document analysis, logical method (induction, deduction and synthesis), linguistic method, systematic and teleological methods, historical method, and method of comparative analysis. Method of hypothetical modelling has been used in addition to these common methods in law. Depending on the object, aim and tasks of the thesis, the methods used as well as their significance and input to the research are explained:

1. The method of document analysis is used to reveal the content of EU and Lithuanian legal acts, procedural decisions of the European Court of Human Rights and Lithuanian courts, and to assess and apply the insights provided in legal science.

2. The method of logical analysis is used to analyse the model of legal regulation of administrative liability in Lithuania and to determine its validity and shortcomings. This approach was necessary and unavoidable in addressing all problems, both theoretical and practical, associated with the application of administrative liability identified in this study.

3. The linguistic analysis is particularly relevant in revealing important aspects of the subjects under analysis, such as the terminology of administrative liability, the content of the rules laid down in the case law, and the interpretations given.

4. Systematic and teleological research methods were necessary for the conduct of research. The systematic method is used to determine the model of legal regulation of administrative liability in Lithuania and its validity and compatibility. The teleological method is used to determine the reasons for creating this specific model of legal regulation of administrative liability and the real aims of a legislator.

5. The historical method used in the research to reveal the development of legal regulation of administrative liability in Lithuania.

6. The hypothetical modelling is used to make suggestions to solve or minimize the problems identified due to the research.

7. The comparative method is used to illustrate the similarities of legal relationships of administrative liability in foreign countries. This study is not intended to provide a detailed analysis of the models established in other countries as it would not correspond to the aim and objectives of this thesis and would also fall out of the scope of the research. The comparative method was instead used to reveal possible alternatives to the model of legal regulation of administrative liability. For the comparative analysis, the countries that have a common history and similar legal regulation with Lithuania not only in the field of administrative liability, but also in other areas have been selected (Latvia, Estonia). To provide greater range of alternatives, some of the European countries with legal regulation

completely different from that of Lithuania have also been included into the analysis (France, Germany, United Kingdom).

Other traditional methods of interpreting the law such as the intention of the legislature have also been used in the analysis of legislation and case law.

8. STRUCTURE OF THE DISSERTATION

This thesis consists of the introduction, the body (the investigative part) and the conclusions. The introduction highlights the problem selected and its relevance as well as a brief overview of the past research on the topic. The object, aim, objectives, and the statements to be defended is also presented in the introductory part.

The last part of the thesis is the conclusions that were prepared after the analysis of the problems chosen and seeking to implement the objectives of the thesis. The conclusions of the thesis present the summaries of the analysis and research results, as well as the summarized suggestions for the improvement of the model of legal regulation of administrative liability in Lithuania. The conclusions do not contain the detailed proposals for the legislator as it was not the aim of this thesis.

The investigative part of the thesis consists of two parts. The first part of the thesis is theoretical, it analyses the concept of administrative liability and evaluates the legal regulation and its development, including historical in the light of the jurisprudence and the case law, along with the practice of the European Court of Human Rights and European Court of Justice. In the first part, the interaction of administrative liability and criminal liability is examined, including the evaluation of the influence of criminal liability on administrative liability. The criteria distinguishing between criminal law and administrative law are analysed, especially from the perspective of the principle *non bis in idem*. This analysis is performed in order to conclude whether administrative liability is applicable pursuant to the CAV and the specialised laws of the same nature. In the first part, the model of administrative liability in Lithuania is defined.

The second part is aimed at the analysis of the practical model of legal regulation of administrative liability in Lithuania and its separate elements, which is distinguished by their peculiarities, therefore not all elements of the model of legal regulation of administrative liability are analysed. The legal regulation establishing administrative liability has been analysed in detail in the first part of this thesis, therefore, even though this element characterises the model of legal regulation of administrative liability, it is not re-examined in the second part of the thesis. Due to the fact that the objective side of the administrative law violation is determined only by the legal regulation of administrative liability and depends exclusively on the discretion of the legislator, this aspect will not be further

analysed as a part of the administrative infringement which makes up a peculiarity of the administrative liability model. As the analysis of the infringement and the application of administrative liability, including disputes over the application of administrative liability, are extremely broad elements of the model of legal regulation of administrative liability, this thesis will analyse only those aspects that raise the most theoretical and practical questions.

In the light of the above, the second part of this thesis analyses the following elements of the model of administrative liability: a person charged with the infringement and aspects related to the subjective part of the infringement as part of the element of administrative infringement, the special system of bodies imposing administrative liability, which is one of the essential elements distinguishing administrative and criminal liability in practice, the peculiarities of the implementation of administrative liability and some aspects of the administrative procedure.

In addition, the second part of the thesis assesses whether the current legal regulation of administrative liability applicable pursuant to the CAV and the specialised laws are harmonised. It is examined whether the differences found are justified by objective reasons. In order to identify such differences, tables were prepared and included as annexes that summarise the legal regulation of the aspects covered by this thesis pursuant to the CAV, the Law on Public Administration and selected specialised laws (31). Each of the sections is followed by summaries of the arguments set out therein.

In the first part of the investigative part of the thesis, the following findings have been made:

Administrative liability is an independent form of liability, applicable to natural persons and legal entities and aimed to ensure general prevention, special prevention and also punish a person that committed an infringement. In Lithuania, administrative liability is applied pursuant to the CAV and to the specialised laws, in both instances the same objectives are being reached. The fundamental difference between administrative liability pursuant to the CAV and to the specialised laws is that in the former instances, only natural persons can be sanctioned (including CEOs of legal entities), while in the latter - business units, thus, both natural persons and legal entities.

The comparative analysis enables to conclude that each individual country has adopted its own original concept of administrative liability and the respective regulation. In some of the countries examined, administrative liability is not established as an independent type of liability, yet is incorporated into the scope of criminal liability (e. g. Estonia). In other states the concept of administrative liability is similar to the one in Lithuania, but legal regulation is more systemic (e. g. Latvia). Moreover, the countries practice different concepts of whether administrative liability is considered of punitive nature (e. g. Latvia, Estonia,

Germany), o not (e. g. France, the UK). The historical regulation of Lithuania also supports the finding that different concepts of administrative liability exist and are possible depending on the choice of the legislator of each country.

Lithuania has chosen to regulate administrative liability on multiple grounds, i. e. pursuant to the CAV and to the specialised laws. However, such a concept is considered to be developed by chance rather than by implementing a long-term strategy. This finding was derived after the analysis of the adoption of sanctioning rules in the specialised laws. Administrative liability has been established in the specialised laws later than the CAO was adopted. When the first-in-time specialised laws with sanctioning rules were adopted, the legislator was not entirely clear on the type of liability that was being created, moreover, the concept of liability of legal entities was new due to historical circumstances. Later on, after a few of the specialised laws had already been adopted, the legislator kept the same principles, i. e. established liability of business units in the specialised laws.

Factors that influenced the decision to establish liability for new infringements in the specialised laws instead of the CAV (the CAO) can be divided in further categories. First, the legislator intended to regulate new infringements which previously had not existed while the CAV (the CAO) was applicable to natural persons only without an option to impose liability on the legal entity. Second, some of the specialised laws were adopted in order to implement the EU regulation. Third, the legislator intended to create effective regulation which enables to impose strict sanctions (including large monetary penalties) and thus deterring infringements. Fourth, some sanctions for the infringements were established in the specialised laws and not the CAV (the CAO) following the previous example of the legislator.

Administrative liability in the specialised laws was established aiming to answer the practical need to sanction new infringements while the CAO was applicable to natural persons only. Despite the more-than-one suggestion to combine administrative liability pursuant to the CAO and the specialised laws, when the new the CAV was being adopted, the legislator decided not to change its *modus operandi* on this issue. In order to make the regulation of some issues more uniform, at least regarding a few issues, some of the general rules were introduced into the Law on Public Administration, for example, the rule that disputes on the application of administrative liability pursuant to the specialised laws, are to be examined by administrative courts applying the Law on Administrative Procedure. Thus, the current model of administrative liability was formed where liability is applied on the grounds of the CAV, more than 30 specialised laws, the Law on Public Administration, and the Law on Administrative Procedure. However, it is also noteworthy that in recent years the legislator decided to harmonise sanctioning for infringements in financial sector,

establishing sanctioning rules in the Law on the Bank of Lithuania as the umbrella-like law and eliminating similar rules from the respective laws. However, such tendencies are still quite rare.

The conducted research on the interaction of criminal liability and administrative liability enables to conclude that these two types of liability not only share the same nature but also influence the development of one another. Therefore, in order to ensure the harmonised regulation for infringements of public law when adopting regulation regarding one type of these liabilities, the impact on the other shall be also evaluated.

Legal regulation does not provide clear criteria for choosing between administrative and criminal liability. For this purpose, jurisprudence suggests evaluating the following factors: illegality of the actions in question, the graveness of the actions in question, consequences of the liability. If these criteria are not sufficient, the legislator, as well as courts, often rely on the principle of *ultima ratio*. It is noteworthy that in practice the legislator lacks value-related criteria that could be used when deciding which type of liability, administrative or criminal, should be applied for a certain infringement.

Recent case-law of the European Court of Human Rights and the European Court of Justice enable to conclude that both types of liabilities discussed have the same objective; however, the primary aim of the liability can be used as valued-related criterion. In instances where the main objective is to ensure prevention, administrative liability should be applied; and in instances where the infringement is so grave that the aim is punitive, criminal liability should be applied.

The case law of the European Court of Human rights and the European Court of Justice formed a rule that in cases where administrative liability can be as grave as criminal liability in respect of Art. 6, protocols 7, Arts. 2 and 4 of the ECHR (according to the Engel criteria), a person charged with infringement should be entitled to at least such guarantees which apply to a person charged with criminal liability. The case law also holds that criminal liability and administrative liability for the same actions without breaching the principle of *non bis in idem* can be applied only by following the established criteria. It is noteworthy that the most recent case law established that criminal and administrative liability for the same actions can be applied if it is justified with different objectives and in line with the principle of proportionality. The main issue to establish is not whether both liabilities are of punitive nature, but whether both proceedings are so interconnected with each other that cannot be considered as one.

The conducted research allows concluding that administrative liability pursuant to both, the CAV and the specialised laws, and criminal liability are interconnected. Therefore, administrative liability should be regulated systematically with criminal liability. Although both types of liabilities are

distinguished by the same objectives, identifying the primary aim that is being sought can be used as valued-based criterion when deciding whether administrative or criminal liability should be established for a certain infringement.

The content of administrative liability enables to define the model of administrative liability consisting of the following elements: 1) a person charged with infringement; 2) a body applying liability; 3) legal regulation establishing liability; 4) infringement; 5) procedure of examining the infringement and applying liability; 6) implementation of administrative liability; 7) disputes regarding the application of administrative liability.

In the second part of the investigative part of the thesis, the following findings have been made:

The regulation of administrative liability is not systemic or harmonised which was largely influenced by the fact that administrative liability was established separately in the CAV and the specialised laws.

Administrative liability pursuant to the CAV (the CAO) can be applicable only if fault is established. Legal regulation of administrative liability pursuant to the specialised laws is not uniform in this regard: although the drafters of the CAV were of the opinion that legal entities are to be liable without fault, however, some of the specialised laws establish that fault is to be taken into account when deciding on liability. On the other hand, the general idea while applying liability pursuant to the CAV and the Criminal Code is that no person can be held liable without fault. Thus, the current legal regulation creates unharmonized and not uniform system, and also may deprive legal entities of relying on the lack of fault as grounds for not applying liability.

Administrative liability is to be applied by public administrative bodies, which is the feature distinguishing administrative liability. A tendency to digitalise administrative liability has been observed. Although the idea behind it is justifiable, the implementation of this idea can be deemed to be lacking proper consideration.

The specialised laws and the CAV provide different regulations on the circumstances related to the implementation of administrative liability (system of sanctions, aggravating and disaggregating circumstances). The specialised laws also do not provide additional sanctions. These circumstances limit the possibility of proper individualisation of sanctions. It is noteworthy that the specialised laws do not provide any alternatives for implementation of administrative liability; in comparison, the CAV provides only one ground to exempt a person from administrative liability - i. e. if a person is granted the status of a whistle-blower. However, after the analysis of the current regulation, it can be concluded that the decision not to apply liability on the grounds of the elapsed prescription term can be also considered as exemption from administrative liability with the specialised

laws establishing sanctioning system that is not uniform and not comprehensive. In comparison, in case of criminal liability, the alternatives to the implementation of liability are listed in detail.

The disputes regarding liability applicable pursuant to the CAV fall into the jurisdiction of courts of general jurisdiction and are analysed pursuant to the procedure set out in the CAV. The specialised laws and the Law on Public Administration establish that disputes regarding liability applicable pursuant to the specialised laws fall into the jurisdiction of administrative courts and are analysed pursuant to the procedure set out in the Law on Administrative Procedure (the exceptions of the Law on Constructions and Law on Territorial Planning). Although such regulation is not contradictory to any law, it can be considered to be flawed because persons sanctioned on the grounds of the CAV and the specialised laws are not entitled to identical guarantees, especially when the guarantees under Art. 6 of the ECHR are also not ensured. E. g. the burden of proof is not defined in the specialised laws; some of the specialised laws provide regulation which may be considered to be contradictory with the right of not self-incrimination. Moreover, the specialised laws do not provide harmonised and uniform rules regarding prescription terms and their estimation. The CAV lacks rules on the right to get legal costs reimbursed, although such right exists if liability is applied on the grounds of the specialised laws.

The identified differences lack objective justification especially having in mind that administrative liability pursuant to the CAV and the specialised laws can be applied in the same sectors. It is also flawed as the European Court of Human Rights issued a clear position that a person charged with administrative liability should be provided the same minimal guarantees as if it was charged with criminal offence should those liabilities can be compared by the graveness of their consequences. A large number of differences in regulation identified in the second part that were neither influenced by the implementation of the EU law nor gave objective justification. Thus, such regulation is not only flawed but also impractical.

The analysis provided in this part enable to conclude that the current legal regulation should be further developed in order to create harmonised and uniform regulation.

9. CONCLUSIONS

1. The model of administrative liability in Lithuania is constituted by both, administrative liability pursuant to the CAV and the specialised laws; however, this model is not harmonised and not uniform. The specialised laws do not include fundamental guarantees that should be provided to a person that is charged with infringement, some issues are regulated differently in different specialised

laws even though there is no objective reason for that. The most significant regulatory differences are related to the following: regulations applied to a person charged with infringement, rules of implementation of administrative liability, bodies applying administrative liability, procedural rules and guarantees applicable to persons charged, and dispute resolution. The legal regulation analysed in the course of the research (alongside its accompanying documents) and case law show that the inconsistency of the model of legal regulation of administrative liability was determined, among other things, by the following factors:

- Decision of the legislator not to combine the administrative liability of natural and legal persons into one legal act;
- Regulation of liability pursuant to the more than 30 specialised laws and failure to establish their relationship and hierarchy with the CAV and the Law on Public Administration;
- The obligation to implement EU legislation on the sanctioning of persons (natural and legal);
- Imposing fines, higher than maximum, pursuant to the CAV (the CAO), to ensure proper prevention.

2. The following criteria may be used to distinguish between administrative liability applicable pursuant to the CAV and the specialised laws, and criminal liability: the legality of the actions in question, the graveness of the actions in question, the criminal law as the *ultima ratio* principle, and the primary purpose of the liability. These criteria should be applied jointly, as some of them may not be sufficient if applied separately. Perhaps the most commonly used criterion for distinguishing between criminal and administrative liability is the graveness of actions in question, which is usually assessed by evaluating various characteristics related to an object and the objective side of the infringement. The analysis of the case law of the European Court of Justice as well as the examination of legal regulation and legal jurisprudence enables to identify the primary purpose of the liability as the theoretical criterion to distinguish whether liability for certain actions should be administrative of criminal. Although criminal and administrative liabilities are both aimed at the same purposes, the aim to punish a person guilty of flawed actions can be considered as a primary purpose of criminal liability, while the aim to ensure prevention can be considered as a primary purpose of administrative liability. Other purposes that are characteristic of the administrative and criminal liabilities can be considered as secondary.

3. In order to ensure harmonised and systemic legal regulation of administrative liability, there are three directions that can be chosen for further development of the model of administrative liability:

- To codify all infringements and rules of applying administrative liability into one legal act - the CAV and the elimination rules related to sanctioning from the specialised laws;
- To fully eliminate administrative liability by requalifying infringements that are currently considered to be administrative into crimes or criminal offenses and defining them in the Criminal Code;
- To supplement the Law on Public Administration by providing the general rules applicable to administrative liability in general; the specialised laws could define some rules on administrative liability, but only in cases where such different regulation could be objectively justified.

4. After evaluating the Lithuanian legal regulation and its development, methods that were chosen to implement the EU law and the current practices, the third option would be the most realistic, optimal, and implementable in a more streamlined manner. It would allow to achieve the same objective to create a more harmonised and uniform model of administrative liability at the same time enabling the legislator to deviate from the general rules and establish some peculiarities in the specialised laws, where it would deem to be necessary, objectively justified, and in line with fundamental principles and guarantees.

INFORMACIJA APIE AUTORĘ (CV)

Asmeninė informacija:
Milda Markevičiūtė, g. 1988-10-25.
Išsilavinimas:
2012–2018 m. – doktorantūros studijos Vilniaus universitete;
2015 m. – stažuotė pagal *Visitors programme* Oksfordo universitete, Socialinių-teisės studijų centre;
2012 m. Teisės magistras, vientisosios teisės studijos, Vilniaus universitetas. 2010 m. suteikta prof. Jono Žėruolio vardo stipendija;
2007 m. – brandos atestatas, Šiaulių Didždvario gimnazija, tarptautinio bakalaureato programa. 2007 m. suteikta direktorės Dalios Sabalienės vardo premija.
Darbo patirtis:
Nuo 2011 m. iki dabar – Advokatų profesinė bendrija „Norkus ir partneriai COBALT“, advokato padėjėja, vadovaujanti teisininkė (vyresnioji teisininkė – 2018–2021 m., asocijuota teisininkė – 2014–2018 m., jaunesnioji teisininkė – 2012–2014 m., teisininkų asistentė – 2011–2012 m., praktikantė – 2011 m.).
Nuo 2017 m. iki dabar – Vilniaus universitetas, Teisės fakultetas, tyrėja.
Vykdyti projektai:
Tyrėja ES finansuojamame projekte CREA (*Conflict Resolution with Equitative Algorithms*) (2017–2019 m.);
Tyrėja ES finansuojamame projekte SCAN (*Small Claims Analysis Net*) (2018–2020 m.);
Tyrėja ES finansuojamame projekte EFFORTS (*Towards more EFfective enFORcemenT of claimS in civil and commercial matters within the EU* – nuo 2020 m. iki dabar);
Mokslinės teminės grupės (MTG) „E. teisingumas ir AGS, alternatyvus ginčų sprendimas“ narė.
Pranešimai mokslinėse konferencijose:
Pranešimas tema „The role of dialogue in the law creation and law application process“ konferencijoje Lodzės universitete, organizuotoje „International Network of Doctoral Studies in Law“, 2017-03-09/10 dienomis;
Pranešimas tema „Brexit and the institute of administrative sanctions“ konferencijoje „How deep is your law? Brexit. Technologies. Modern conflicts“ Vilniaus universitete, organizuotoje „International Network of Doctoral Studies in Law“, 2017-04-27/28 dienomis;
Pranešimas tema „Teismų sprendimų vykdymo Europos Sąjungoje problematika“. Nuotolinis seminaras, 2021 m. (EFFORTS projekto renginys);

Pranešimas tema „ES nedidelių sumų ginčų nagrinėjimo procedūra“ seminare „ES nedidelių sumų ginčų nagrinėjimo procedūra: quo vadis?“. Nuotolinis vebinaras, 2021 m. (SCAN projekto renginys);
Pranešimas tema „SCAN projekto rezultatų pristatymas“. Nuotolinis vebinaras, 2020 m. (SCAN projekto renginys);
Pranešimas tema „Efektyvus COVID-19 krizės valdymas versle: iššūkiai ir naujos galimybės“. Nuotolinis vebinaras, 2020 m.;
Pranešimas tema „Kaip valdyti su IT projektais susijusias rizikas?“. Vilnius, 2019 m.;
Pranešimas tema „Integration of fair division algorithms into mediation and civil procedure: challenges and opportunities“ (kartu su doc. dr. Rimantu Simaičiu). Tarptautinė konferencija „Insert Law to Continue“, Neapolis, 2019 m. (CREA projekto renginys).

PUBLIKACIJŲ SĄRAŠAS

Recenzuoti straipsniai disertacijos tematika

1. Markevičiūtė, Milda. Administracinį baudimą vykdančių subjektų sistema // Teisė. Vilnius : Vilniaus universiteto leidykla. ISSN 1392-1274. eISSN 2424-6050. T. 95, 2015. P. 123-139. DOI: 10.15388/Teise.2015.95.7477. [TOC Premier; Criminal Justice Abstracts with Full Text] [M.kr.: S 001];
2. Markevičiūtė, Milda. Kaltė kaip juridinių asmenų administracinio baudimo sąlyga = Fault as a condition of sanctioning administrative offences // Teisė. Vilnius : Vilniaus universiteto leidykla. ISSN 1392-1274. eISSN 2424-6050. T. 100, 2016. P. 81-101. DOI: 10.15388/Teise.2016.100.10248. [Lituanistika] [M.kr.: S 001];
3. Markevičiūtė, Milda. Garantijų, kylančių iš teisingo proceso principo, diferenciacija taikant administracinę atsakomybę = The differentiation of guarantees that are derived from the principle of due process in the application of administrative sanctions // Teisė. Vilnius : Vilniaus universiteto leidykla. ISSN 1392-1274. eISSN 2424-6050. T. 120, 2021. P. 49-65. DOI: 10.15388/Teise.2021.120.4. [Dimensions; Scilit; DOAJ] [M.kr.: S 001].

Nerecenzuoti straipsniai disertacijos tematika

1. Markevičiūtė, Milda. Brexit and the institute of administrative sanctions // How deep is your law? Brexit. Technologies. Modern conflicts : 5th international conference of PhD students and young researchers, 27 – 28 April 2017, Vilnius, Lithuania: conference papers. Vilnius : Vilniaus universiteto leidykla, 2017. ISBN 9786094598531. p. 210-218. [M.kr.: S 001].

Straipsniai ne disertacijos tematika

1. Simaitis, Rimantas; Vėbraitė, Vigita; Markevičiūtė, Milda. The implementation of the European small claims procedure in Lithuania // Journal of European consumer and market law : Kluwer Law International. eISSN 2364-4710. 2020, no. 6, p. 267-270. [M.kr.: S 001];
2. Simaitis, Rimantas; Markevičiūtė, Milda. “Introducing Equitative Division Algorithms into the Legal Realm“ // Algorithmic Conflict Resolution Fair and Equitable Algorithms in Private Law: G. GIAPPICHELLI EDITORE. ISBN/EAN 978-88-921-8923-2. 2019 November, p. 45-56.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR (CV)

Personal information:

Milda Markevičiūtė, 25/10/1988.

Education:

2012-2018 – studies at the Faculty of Law at Vilnius University;

2015 – research stay under the Visitors Programme at Oxford University, Centre for Socio-Legal Studies;

2012 – law studies at the Faculty of Law of Vilnius University (specialisation in International and EU Law), Master's degree in Law. In 2010, was awarded the scholarship of prof. Jonas Žėruolis;

2007 – secondary education at Šiauliai Didždvaris Gymnasium, International Baccalaureate program. 2007 – was awarded the scholarship of the Principle Dalia Sabalienė.

Professional experience:

2011-present – Law firm Norkus and partners COBALT, assistant attorney-at-law, managing associate (senior associate – 2018-2021, associate – 2014-2018, junior associate – 2012-2014, assistant lawyer – 2011-2012, intern – 2011).

2017-present – Vilnius university, Faculty of Law, researcher.

Projects executed:

Researcher at EU financed project CREA ("Conflict Resolution with Equitative Algorithms") (2017-2019);

Researcher at EU financed project SCAN ("Small Claims Analysis Net") (2018-2020);

Researcher at EU financed project EFFORS ("Towards more EFfective enFORcemenT of claimS in civil and commercial matters within the EU" – 2020-present);

Member of the Scientific Thematic Groups (STG) "E-justice and ADR | Alternative Dispute Resolution".

Scientific conferences:

"The role of dialogue in the law creation and law application process" at University of Lodz, organised by International Network of Doctoral Studies in Law, 9-10 March 2017;

"Brexit and the institute of administrative sanctions", the conference "How deep is your law? Brexit. Technologies. Modern conflicts" at Vilnius University, organised by International Network of Doctoral Studies in Law, 27-28 April 2017;

"Problems related to enforcement of court decisions in the EU". Webinar, 2021 (in the scope of Efforts projects);

"EU procedure of small claims", the seminar "EU procedure of small claims: quo vadis?". Webinar, 2021 (in the scope of SCAN project);

“Presentation of the results of SCAN project”. Webinar, 2020 (In the scope of SCAN project);
“Effective management of COVID-19 in business: challenges and new opportunities”. Webinar, 2020;
“How to manage risks related to IT projects?”, Vilnius, 2019;
“Integration of fair division algorithms into mediation and civil procedure: challenges and opportunities” (together with assoc. prof. dr. Rimantas Simaitis). International conference “Insert Law to Continue:, Naples, 2019 (in the scope of CREA project).

LIST OF SCIENTIFIC PUBLICATIONS BY THE AUTHOR

Reviewed scientific publications by the author related to the topic of the dissertation

1. Markevičiūtė, Milda. Administracinį baudimą vykdančių subjektų sistema = The system of institutions adjudicating administrative sanctions // Teisė. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla. ISSN 1392-1274. eISSN 2424-6050. T. 95, 2015. P. 123-139. DOI: 10.15388/Teise.2015.95.7477. [TOC Premier; Criminal Justice Abstracts with Full Text] [M.kr.: S 001];
2. Markevičiūtė, Milda. Kaltė kaip juridinių asmenų administracinio baudimo sąlyga = Fault as a condition of sanctioning administrative offences // Teisė. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla. ISSN 1392-1274. eISSN 2424-6050. T. 100, 2016. P. 81-101. DOI: 10.15388/Teise.2016.100.10248. [Lituanistika] [M.kr.: S 001];
3. Markevičiūtė, Milda. Garantijų, kylančių iš teisingo proceso principo, diferenciacija taikant administracinę atsakomybę = The differentiation of guarantees that are derived from the principle of due process in the application of administrative sanctions // Teisė. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla. ISSN 1392-1274. eISSN 2424-6050. T. 120, 2021. P. 49-65. DOI: 10.15388/Teise.2021.120.4. [Dimensions; Scilit; DOAJ] [M.kr.: S 001].

Not reviewed scientific publications by the author related to the topic of the dissertation

1. Markevičiūtė, Milda. Brexit and the institute of administrative sanctions // How deep is your law? Brexit. Technologies. Modern conflicts: 5th international conference of PhD students and young researchers, 27 – 28 April 2017, Vilnius, Lithuania: conference papers. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2017. ISBN 9786094598531. p. 210-218. [M.kr.: S 001].

Other scientific publications by the author

1. Simaitis, Rimantas; Vėbraitė, Vigita; Markevičiūtė, Milda. The implementation of the European small claims procedure in Lithuania // Journal of European consumer and market law: Kluwer Law International. eISSN 2364-4710. 2020, no. 6, p. 267-270. [M.kr.: S 001];
2. Simaitis, Rimantas; Markevičiūtė, Milda. “Introducing Equitative Division Algorithms into the Legal Realm“ // Algorithmic Conflict Resolution Fair and Equitable Algorithms in Private Law: G. GIAPPICHELLI EDITORE. ISBN/EAN 978-88-921-8923-2. 2019 November, p. 45-56.

Vilniaus universiteto leidykla
Saulėtekio al. 9, III rūmai, LT-10222 Vilnius
El. p. info@leidykla.vu.lt, www.leidykla.vu.lt
Tiražas 20 egz.